תלמוד בבלי · אחרונים · ים של שלמה

ים של שלמה על ביצה

רבי שלמה לוריא [המהרש"ל]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

ים של שלמה על ביצה

רבי שלמה לוריא [המהרש"ל]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/ים-של-שלמה-על-ביצה/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 6
סימן א 6
סימן ב 9
סימן ג 10
סימן ד 13
סימן ה 16
סימן ו 16
סימן ז 18
סימן ח 20
סימן ט 22
סימן י 22
סימן יא 28
סימן יב 30
סימן יג 31
סימן יד 32
סימן טו 33
סימן טז 34
סימן יז 34
סימן יח 37
סימן יט 38
סימן כ 38
סימן כא 40
סימן כב 42
סימן כג 44
סימן כד 45
סימן כה 47
סימן כו 48
סימן כז 51
סימן כח 53
סימן כט 56
סימן ל 57
סימן לא 58
סימן לב 59
סימן לג 61
סימן לד 63
סימן לה 66
סימן לו 67
סימן לז 67
סימן לח 69
סימן לט 71
סימן מ 74
סימן מא 75
סימן מב 75
סימן מג 79
סימן מד 80
סימן מה 83
סימן מו 85
סימן מז 86
סימן מח 88
סימן מט 88
סימן נ 90
סימן נא 91
סימן נב 92
פרק ב 93
סימן א 93
סימן ב 95
סימן ג 96
סימן ד 98
סימן ה 100
סימן ו 103
סימן ז 105
סימן ח 106

סימן ט 107
סימן י 108
סימן יא 111
סימן יב 112
סימן יג 113
סימן יד 113
סימן טו 114
סימן טז 117
סימן יז 118
סימן יח 120
סימן יט 120
סימן כ 123
סימן כא 124
סימן כב 125
סימן כג 127
סימן כד 128
סימן כה 129
סימן כו 130
סימן כז 131
סימן כח 132
סימן כט 134
סימן ל 136
סימן לא 138
סימן לב 139
סימן לג 140
סימן לד 142
סימן לה 142
סימן לו 143
סימן לז 144
סימן לח 145
סימן לט 146
סימן מ 146
פרק ג 147
סימן א 147
סימן ב 150
סימן ג 154
סימן ד 154
סימן ה 156
סימן ו 159
סימן ז 162
סימן ח 164
סימן ט 168
סימן י 170
סימן יא 171
סימן יב 172
סימן יג 174
סימן יד 175
סימן טו 177
סימן טז 178
סימן יז 180
סימן יח 182
סימן יט 183
סימן כ 186
סימן כא 187
סימן כב 188
סימן כג 189
סימן כד 189
סימן כה 191
סימן כו 194
סימן כז 195
סימן כח 196
סימן כט 198
פרק ד 199
סימן א 199

סימן ב 201
סימן ג 201
סימן ד 209
סימן ה 212
סימן ו 213
סימן ז 214
סימן ח 216
סימן ט 217
סימן י 219
סימן יא 220
סימן יב 220
סימן יג 221
סימן יד 223
סימן טו 224
סימן טז 226
סימן יז 228
סימן יח 230
סימן יט 232
סימן כ 234
סימן כא 235
סימן כב 236
סימן כג 237
פרק ה 240
סימן א 240
סימן ב 241
סימן ג 242
סימן ד 244
סימן ה 245
סימן ו 246
סימן ז 250
סימן ח 252
סימן ט 254
סימן י 254
סימן יא 255
סימן יב 256
סימן יג 258
סימן יד 258
סימן טו 260
סימן טז 263
סימן יז 264
סימן יח 266
סימן יט 267

פרק א

סימן א

דין ביצה שנולדה בי"ט אפי' בי"ט דעלמא שאינו אחר השבת וכן בשבת דעלמא שאינו אחר י"ט בכל ענין הביצה אסורה אפי' בתרנגולת העומדת לאכילה אבל השוחט תרנגולת ומצא בה ביצים גמורות אפי' בי"ט שאחר השבת מותרות. וחלב שנחלב בי"ט ע"י כותי שרי ובשבת אסור אף בי"ט שלאחריו עד יום ב' ואז שרי אפי' הוא י"ט שני:

ביצה שנולדה בי"ט בש"א תאכל ובה"א לא תאכל בש"א שאור בכזית וחמץ בכותבת ובה"א זה וזה בכזית ומסיק בסוגיא דלא מבעיא תרנגולת העומדת לגדל ביצים דאסורה משום נולד ואפשר דאף ב"ש מודים שאסור אלא אפי' בתרנגולת העומדת לאכילה ואפ"ה אסור לב"ה כדאוקמא רבה דבי"ט שחל להיות אחר השבת עסקינן ומשום הכנה וקסבר רבה כל בילה דמתילדא האידנא מאתמול גמרה לה ואזיל רבה לטעמיה. דאמר רבה והי' ביום הששי והכינו את אשר יביאו חול מכין לשבת וחול מכין לי"ט ואין י"ט מכין לשבת ואין שבת מכינה לי"ט א"ל אביי אלא מעתה י"ט דעלמא תשתרי גזירה י"ט דעלמא אטו י"ט דלאחר שבת. שבת דעלמא תשתרי גזירה משום שבת אחר י"ט ומי גזרינן והתניא השוחט תרנגולת ומצא בה ביצים גמורות מותר לאכלן בי"ט פי' אפי' בי"ט אחר השבת ואם איתא נגזור משום הנך דמתילדין ביומייהו א"ל ביצים גמורות במעי אמן מילת' דלא שכיח ומיל' דלא שכי' לא גזרו ביה רבנן וכן הלכה דביצה שנולדה בשבת או בי"ט אסורה בכל ענין אפי' בי"ט או שבת דעלמא אבל הבצים שמצא בתוך התרנגולת שרי בכל ענין אפי' בי"ט אחר השבת וכן דעת כל המחברים ודלא כר' אפרים שאוסר כי לא שייך הכנה אלא בלידה ורבים מקשים בשבת אמאי צריכין לגזירה תיפוק לי' דאסורה משום מוקצה ול"ת ס"ל אפילו למאן דשרי במוקצה אסור בנולד ואפי' לדעת הר"יף וסיעתו דלא מחלקין בין נולד למוקצה וס"ל מאחר דק"ל כר"ש דשרי במוקצה בשבת אפי' בנולד ק"ל דשרי מ"מ הוא מוקצה דס"ל להריף דהוא אסור בשבת אפי' היכא דלא דחיי' בידים א"כ הנולד ממנה לא עדיף והייתי מוכרח לתרץ בימי חורפי דאיירי שיש חולה בין השמשות דאינו מוקצה לאכילה וא"כ מן הדין הביצה נמי שרי דאוכלא דאיפרת הוא ולא אסרו אלא משום גזירה. שוב ראיתי בדברי הר"ן שכתב וז"ל תרנגולת העומדת לגדל ביצים יצתה מתורת אוכל לגמרי וביצה שלה אעפ"י שהוא אוכל גמור ואפי' חישב לאוכלה מע"ש מ"מ נולד הוא ומיתסר אבל תרנגולת העומדת לאכילה משום איסור שבת לא יצתה מתורת אוכל דאיסורא הוא דרביע עליה כאריה בעלמא הילכך לא מיתסרא משום מוקצה אלא היא דאסירא אבל ביצתה דלא נאסרה מעולם

שריא והיינו נמי ההיא דחולב אדם עז לתוך הקדרה דבעז העומדת לאכילה עסקינן ומ"ה נהי דעז מיתסרא לה מחמת איסורו של שבת חלבה לא נאסר לעולם ע"כ וכ"כ בפ' חבית בשם הרמ"בן אכן הרי"ף כתב דדווקא בי"ט הוא דשרינן לחלוב עז בתוך הקדרה אבל לא בשבת דדוקא אשכול דשרי באכילה הוא דשרינן לסחוט אותה לתוך הקדרה אבל לא עז ושם נאריך בזה אי"ה ואפי' בי"ט דשרי דוקא עז העומדת לאכילה אבל העומדת לחלבה או לגדל ולדות לא מבעיא החלב שנחלב ע"י ישראל דאסור אלא אפי' נחלב ע"י כותי שלא לדעתו ואינו מכירו אפ"ה אסור בין נחלב לתוך הקערה בין לתוך הקדירה בין נחלב בשבת בין נחלב בי"ט אסורה משום נולד והא"ז אוסר החלב שנחלב בשבת אפי' בי"ט הבא אחר השבת (משום הכנה) אבל בי"ט שני שרי אכן דעת מהר"יל להתיר והא לך התשובה שכתבתי בשכבר והשבתי לשואלי וז"ל חלב שחלבה הכותית בשבת או בי"ט אי שרי לעשות ממנה פלא"דין בחג השבועות או לא תשובה יראה הדבר צריך דקדוק כי מלשון סתמא דגמרא משמע שאין איסור בדבר ולא אמרו בפ' חבית שמותר לחלוב דוקא בתוך קדרה שיש בה מאכל אלא שהחולב הוא ישראל ואסור למיעבד משקה בי"ט ואי לא הי' בה לאוכל הוה כעביד משקה אבל בגוף החלב משמע שאין בה שום צד איסור דסתמא קשרי אבל יש מן המפרשי' שכתבו דלא שרינן האי חלבא אלא בעז העומדת לאכילה אבל עז העומדת לחלבה אסורה כמ"ש הס"ת והסמ"ג ואומר מני לא מבעי' לאותן דס"ל דאין הלכה כר"ש במוקצה אלא בשבת אבל בי"ט ק"ל כר"י א"כ אסורה חלב אגב אמה משום מוקצה כדאמר ר"כ עז לחלבה ורחל לגיזתה ותרנגולת לביצתה ותורא לרדיא ותמרי דעיסקא באנו למחלוקת ר"י ור"ש אלא אפי' לפי דעת ר"ת דפסק כר"ש אף בי"ט מ"מ חלבה אסורה משום נולד אם לא היתה הבהמה עומדת לאכילה אף שדעת הרא"ש והטור בנו דבין מוקצה בין נולד שרו אף בי"ט אכן בה"ג פסק לאיסור וכן הוכיח ר"ת בראי' ברורה מהני גרעיני דפרסייתא דאסירי וכן דעת הסמ"ק וכן פסק בא"ז דאפי' החלב היוצא ע"י כותי או ממילא אסורה על בי"ט כשאינו עומדת לאכילה אלא שהאש"רי והטור לא חלקו בזה וכתבו סתמא דמותר לחלוב בתוך הקדירה שיש בו אוכלין והכלבו כתב י"א אפי' עז העומדת לחלבה אין חלבה מוקצה אם אינה עומדת לגבן ולייבש הגבינות לסחורה דומיא דתרנגולת העומדת לגדל ביצים ולגדל האפרוחים וכן דעת הר"ז ע"כ ואין זה אלא נביאות דמנין לנו להקל מסברת הכרס כי משמע בגמ' דתלוי בעומדות לחלבה לחוד וראיתי בדברי הר"ן בפ' חבית שכ' בשם הרמב"ן דשרי לחלוב לתוך הקדירה אפי' בשבת אפי' למאן דאית ליה מוקצה ונולד שרי שאין מוקצה מחמת איסור הבא מחמת עצמו כגון זה דלא דחיי' בידים כגון נר אינו אוסר אלא בעוד

האיסור עליו אבל האי חלב שנחלב בהיתר ונסתלק ממנה האיסור לגמרי אפילו תאמר שהעז אסורה משום מוקצה חלבה אין בה איסור ולפ"ז שרי האי חלב שחלבה הכותית אף בשבת שהני לא איתעביד בה איסורא שהכי שרי לומר לכותי לחלוב הבהמה בשבת משום צער ב"ח אכן ראייתו שהביא הרמ"בן מהא דאמרינן בפ"ק דביצה שבת דעלמא תשתרי ומשני גזירה משום שבת אחר י"ט אלמא אעפ"י דבשבת אסורה התרנגולת משום איסור שחיטה אפ"ה הביצה שיצתה ממנה נסתלק ממנה איסור מוקצה וראי' זו דחוי' היא דהתם איירי להדיא בתרנגולת העומדת לאכילה דלא שין ביה איסור נולד כלל דאוכלא דאיפרת הוא ואף שאסורא בשבת איכא לאוקמא שהיה חולה בין השמשות א"נ כמר שתירץ הר"ן בריש ביצה דלא שייך איסור נולד אלא בתרנגולת העומד' לגדל ביצים דנסתלק ממנה תורת אוכל לגמרי אבל בתרנגולת העומדת לאכילה דאית בה תורת אוכל א"כ הביצה הבא ממנה אוכלא דאיפרת הוא ואע"פ שאסורה התרנגולת בשבת איסורא הוא דרביע עליה ואינה אסורה משום מוקצה אלא היא לחוד אבל הבא ממנה לא נאסר כי לא נפקא מתורת אוכל ולא שייך איסור נולד בביצה וכן בחלב של עז העומדת לאכילה דשריא החלב אף בשבת ע"כ א"כ לע"ז אין לנו היתר בחלב שחלבה הכותי' דהא פרות שלנו אינן עומדת לאכילה אלא לחלבן. אבל בדרשות מהרי"ל כתבו ז"ל מהר"י סג"ל הוכה (היתר) בחלב שנחלבה בי"ט ראשון של עצרת או בשבת שלפניו ה' בסיון ע"י כותים לאוכלה בשני בשבת שהוא י"ט שני ואומר מהרי"ל דאית' בהג"ה באשר"י מא"ז דאין לדמותו לביצה והטעם משום דיש היתר ע"י אמירה לכותי משום צער ב"ח דבהמה לא אסח דעתי' מיני' כמו ביצה ע"כ אכן בהג"ה אשר"י בריש ביצה כתב לאיסור בשם א"ז ועיינתי בא"ז הגדול שהאריך לאיסור ואולי ט"ס הוא ובספר אחר מצא להיתר סוף דבר פסק מהרי"ל להיתר משום טעם זה ויפה כתב ועוד אסייע לדבריו דאינו דומה לביצה שאינה עומדת בכל יום להוליד ביצה משא"כ בעז ופרה שעומדת בכל יום לחלוב אותן ומשום צער ב"ח שרי נמי לומר לכותי לחלוב הבהמה בשבת א"כ אין שום שם נולד עלי' כלל לא בשבת ולא בי"ט וע"מ החלב שנחלב בשבת אסור לכ"ע משום משקים שזבו כמ"ש הטור (בסי' ש"ך) וכן המנהג אכן בי"ט אין להחמיר מאחר דשני ביה אוכל נפש ובה"ג דר"י גאון התיר אפי' לכתחילה סחיטה בי"ט וכל מידי דמשתי באפיי' ובישול ונהי שהאחרוני' אסרו ולא התירו לחלוב אלא לתוך הקדירה ואשכול של ענבים לתוך הקערה מ"מ במידי דאתי ממילא אין להחמיר בי"ט כמו בשבת וא"כ האי' חלב שחלבה כותית בי"ט שרי אכן החלב שנחלב בשבת אסורה בי"ט שלאחריו משום הכנה וכאשר פסק באז"ג ובזה לית ביה ספיקא ומש"ה לא התיר מהרי"ל החלב שנחלב בשבת אלא ביום

שני של י"ט ולא ביום א' אבל החלב שנחלב ביום א' של שבועות התיר באותו יום גופיה דא"ל אף החלב שנחלב ביום א' לא התיר אלא ביום ב' דא"כ הלא ביצה גופה שנולדה בראשון שרי בשני ולמאי כתב שאינו דומה לביצה אלא כדפרישית עכ"ל התשובה:

סימן ב

דין חלב של בהמה העומדת לאכילה ונחלב לתוך הכלי בי"ט ולא לתוך הקדירה אסורה ועוד בארנו דתלישה מן המחובר אסור בי"ט ולא התירו בי"ט רק מלישה ואילך:

פסק כתב הרא"ש וז"ל ויראה מה שתפס הרי"ף ז"ל שינויא דרבה עיקר אע"ג דר' יוחנן אית לי' נמי טעמא דמשקין שזבו משום דנראה לו גזירה רחוקה לדמות ביצה למשקין שזבו אד לפירות הנושרים כדמפרש בגמרא משום דביצה בלועי ופירות מיגלו וקיימי וביצה אוכלא ומשקין לאו אוכלא הילכך נ"ל לפרש משום הכנה כיון דק"ל הלכה כרבה דאית לי' הכנה ע"כ ומהא שמעינן כל היכא דמיגלו אית לן למיגזר משום פירות הנושרין או משקין שזבו אפי' היכא דלא שייך טעמא דהכנה כגון חלב של בהמה העומדת לאכילה ונחלב לתוך הכלי ולא לתוך הקדירה דאסורה החלב גדרה משום משקין שזבו דחלב כמי משקין הוא ולזה כיון הרא"ש במ"ש שהרי"ף לא כתב טעמא דמשקין שזבו משום שגזירה רחוקה והיא) אבל היכא שגזירה קרובה ראוי לחוש לדברי ר' יוחנן דהילכתא כוותי' ברוב דוכתי' ואהא דמסקינן בסוגיא גזירה שמא יעלה ויתלוש כתבו התו' תימא דלקמן גבי כותי שהביא דורון לישראל אמרינן אם יש במינו במחובר אסור ופיר"שי משום דאתקצאי לב"ה אתקצאי לכולא יומא והשתא תיפוק לי' משום טעמא דהכא וי"ל דלקמן מיירי דבעי מרא וחצינא דלא שייך טעמא שמא יעלה ויתלוש דאדכורי מדכר הואיל ואינו יכול בקל לתלוש וראיי' מדאמרינן במס' שבת כותי שהדליק את הנר משתמש ישראל לאורו ואם בשביל ישראל אסור להשתמש לאורו ואמאי לא חיישינן שמא ידליקנו ישראל בעצמו אלא אדכורי מדכר ומה"ט אכל הכ"א ממי"ץ דג שצלאו שפחתו בשבילה דלמאי ניחוש דהא לא צלאתו בשבילו וכ"ת (שמא) יצלנו בעצמו הואיל ואיכא טירחא אדכורי מדכר ולא נהירא דהא בהדיא בתו' אמרו אם מכירו אסור מפני שמרגילו לשבת הבאה. עי' לבשל בשבת אך תימא אמאי חיישינן שמא יעלה ויתלוש והא תלישה דאוכל נפש שרי לכתחילה וכן קשה מלקמן דאמרינן דאין צדין דגים וכו' והא אוכל נפש הוא ותירץ ר' נתנאל מקינ"ון דבירושלמי יש אך אשר יאכל לכל נפש וגי' וסמיך לי' ושמרתם את המצות אותן מלאכות שמשימור ואילך מותרת (דהיינו מלישה ואילך) אבל שאר מלאכות דמקודם לכן אסורות ועוד אומר מורי דבירושלמי יש מיעוט

אחר אך שלא לקצור ע"כ ומש"ה אסרו הרקדה הראשונה בי"ט אפי' ע"י שינוי כמו שנפרש לקמן אי"ה בפ' אין צדין (סי' כ"ז):

סימן ג

דין ביצה שנולדה ביום ראשון של ר"ה אסורה גם בשני וכן משבת לי"ט שלאחריו אפי' הוא יום ב' של י"ט אסורה וכן מי"ט לשבת שלאחריו אכל אם נולדה בי"ט ראשון של גליות מותרת בשני ופירות הנושרין בשבת מותרין בי"ט שאחריו מדינא ולא למעשה וכן איפכא ודין דשיורי פתילה או שיורי שמן וכן הלפידים שכבו בי"ט ראשון של ר"ה אסור להדליק ולהסיקן ביוש שני וכן הדין בי"ט שאחר שכת אבל כשאר י"ט של גליות מותר להדליק ביום ב' אותן שכבו בי"ט ראשון:

איתמר שבת וי"ט כב אמר נולדה בזה אסוכה בזה וכ' יוחנן אמר נולדה בזה מותרת בזה ומפרש בגמ' דמפלגי בהכנה דרבה דרב אית לי' הכנה דרבה ור"י לית לי' הכנה דרבה וכבר כתבנו דק"ל הכנה דרבה ואין חילוק בין שבת וי"ט אחריו או י"ט ושבת אחריו וז"ל הר"ן שבת או י"ט הסמוכין וה"ה לי"ט ושבת ול"ש שבת וי"ט ראשון ול"ש שבת וי"ט שני כגון שחל להיות י"ט ראשון בשבת וחומרא דשבת וי"ט טפי משני י"ט של גליות היינו משום דשני י"ט ש"ג תרווייהו ספק נינהו ואכל חד וחד איכא למימר שמא האי חול הוא אבל י"ט ושבת שבת ודאי קדוש הוא וי"ט הסמוך לה כמי שמא י"ט גמור הוא ע"כ. וכתב עוד וז"ל דרב אית ליה הכנה דרבה פי' לאו דמתסרא מדאוריית' דהא כי נולדה בראשון שריא בי' מדאורייתא ולא מתסרא אלא משים גזירה כדאמרינן לעיל והאיך תאסר בשני אלא הכי קא אמרינן כיון דמתסרא בראשון מדרבנן אסורה בשני משום הכנה שאם אתה מתירה בשני נמצא שהראשון הכין לשני ולא לעצמו כיון שהיא אסורה בו וה"ל כביצה שנגמרה בראשון ונולדה בשני שלא הכינה לעצמה כלום אלא לשני אבל אם היינו יכולין לומר שלעצמו הכינה הדבר ברור שאף בשני מותרת ע"כ וכתב עוד וז"ל הילכך לדידן דאית לן הכנה דרבה ביצה שנולדה בזה אסורה בזה פי' לעניין שבת וי"ט ופירות נמי שנשנו בזה אסורה בזה דאע"ג דא"א שיהיו אסורין מן התורה כביצה אפ"ה כיון דביומן אסור אף הוא אינו מכין לחבירו וה"ה לאפרוח שנולד בי"ט לרב דאסור משום מוקצה כדאית' לקמן (סי' י"ז) דאף בשבת שלאחריו אסור דכל שאינו מכין לעצמו אינו מכין לשבת ע"כ והנה מ"ש שכל כה"ג שאינו מכין לעצמו אפי' באיסור דרבנן נקרא הכנה הוא קצת מדברי התו' שלפנינו לחד שינויא וז"ל התו' על הא דאמרינן רב אית ליה הכנה דרבה ותימא דהא אמרינן כל דאיתילדא האידנא מאתמול גמרה לה וא"כ כשחל י"ט לאחר שבת והביצה נולדה בשבת היא נגמרת ביום שהוא חול וא"כ מאי הכנה איכא

וי"ל דמ"מ כשנולדה בשבת ה"ז הכנה דגם בשעת לידה שייך הכנה ועי"ל דכיון דאם נולדה בי"ט ה"ז אסירה אם נאמר כשנולדה בשבת הכי היא מותרת בשביל אותה לידה דשבת א"כ הוי שבת מכין לי"ט ע"כ אבל לפי דעתי דשינויא קומא עיקר ושינויא בתרא אינו מתו' שסידר ר"א מטו"ך דאזלינן בתריה והא ראיי' שהר"אש כתב לקמן (סי' י"ח) גבי עגל ולא שייך ביה הכנה כמו גבי ביצה דע"י לידה הוכנה לגדל ולדות כו' אלמא דביצה בלידתה חשיב הכנה ממש והוי הכנה דאורייתא ולא משום שלא הכינה לעצמה וביום שני הוי אסור א"כ השבת שלפניו מתירו דאל"כ לא הוי קשה מעגל מידי שהכי מותר העגל אם נולד בי"ט וא"כ מאחר שהר"אש תפס האי שינויא עיקר אזלינן בתריה כי סברא רעועה היא לומר שתהא נקרא הכנה בעבור שלא הכינה לעצמה או בעבור שאסור בשני וסתמא דגמרא קאמר דרב אית ליה הכנה דרבה מסתמא הכנה ממש קאמר כמו בביצה שנולדה בי"ט הבא אחר השבת אלא כדפרישית ומש"ה עירות הנושרין בשבת מותרין בי"ט הבא אחריו וכן איפכא כמו שנכתוב לקמן (סי' ז' ע"ש):

תו מסקינן אמר רבא הילכתא כוותי' דרב בהנהו תלת בין לקולא בין לחומרא חדא הא דאמרן ואידך דאיתמר שני י"ט של גליות רב אמר נולדה בזה מותרת בזה ורב אסי אמר נולדה בזה אסורה בזה ואידך דאיתמר י"ט שני של ר"ה דרב ושמואל דאמרי תרווייהו נולדה בזה אסורה בזה ולאפוקי מנהרדעי דשרי וכתב הר"אש וז"ל וא"ת הא דאמרינן בירושלמי שיורי פתילה שכבו בשבת מהו להדליק בי"ט רב ור' חנינא אוסרים וכ' יוחנן מתיר ומ"ט אין אנו נוהגין באיסור מאחר דפסקינן הילכת' כרב וי"ל משום דבירושלמי לא אסור ליה מטעם הכנה דלא שייך הכנה בכה"ג אלא מטעם קדושה אחת אסריה לי' דמסיק עליה בירושלמי כב הונא בשם רב הלכה כארבע זקינים רב חסדא שאיל מחלפה שיטתיה דרב תמן הוא דעביד ליה שתי קדושות והכא עביד לה קדושה אחת אלמא בהדיא דמטעם קדושה אחת אסר ליה ולא מטעם הכנה והא דעסקינן ככב היינו באיסורי הכנה ומה"ט כי מקלע ש"ת בא' בשבת שרי אתרוג באכילה אע"ג דבשבת אסור דשתי קדושות הן והכנה אין כאן והר"ר בכוך ב"ה ז"ל כתב דרב חסדא לטעמיה דלית ליה הכנה בפ' בכל מערבין הילכך מפרש טעמא דרב משום קדושה אחת פי' משום איסור נולד אבל לדידן דאית לן הכנה אין מחלפין שיטתי' דרב וטעמא משום הכנה שיותר טובות תן להדליק כשהודלקו כבר וכבה הילכך בשבת וי"ט ושני י"ט של ר"ה אסור להדליק בלילי י"ט שני שיורי הפתילה שכבו בראשון אם לא שנדלקו וכבו בחוב דהשתא הוכנו מעי"ט וכן הלפידים שכבו בראשון אם לא שירבה עליהם עצים אחרים ויבטלם ברוב כדרב מתנא ובלבד שלא יגע בהן אבל יכול להפוך בהן אחר שנתבטלו ברוב ע"כ והרא"ש

לא הכריע לאיסור או להתיר ואדרבא משמע מדבריו שהמנהג הוא להיתירא שהרי כתב בתחילת דבריו ומה"ט אין אנו נוהגין איסור אכן הטור (בסי' תק"א) כתב סתמא לאיסור וכ"כ הסמ"ג (בלאוין סי' מ"ה דף כ' ע"ג) ז"ל אמנם כ"ש איש ירושלים כתב בתו' דביצה שאין שייך כלל טעם הכנה בירושלמי שהוזכרו לעיל ולא ירד לטעם זה כלל מדנקט שיורי שמן והלכה ככ' יוחנן ומורי ר' יודא כתב שלבו נוקפו להחמיר ע"כ ותמה אני על הרא"ש שלא הביא כמי הא דפליגי בשיו' שמן כמו בשיורי פתילה והטור נמי לא הזכיר אלא שיורי פתילה וא"ל דס"ל סברת ר"ש דבשמן לא שייך כלל הכנה א"כ בשיורי פתילה נמי לא ק"ל כרב דהא בע"כ טעמא דרב משום דס"ל קדושה אחת (היא) ומיחלפא שיטתי' דהא ס"ל דשתי קדושות הן וא"כ הלכה כר"י דהשתא ליכא למימר דרב חסדא דווקא לטעמי' אזיל דהא משיורי שמן קשה אליב' דכ"ע אלא בע"כ צ"ל לדעת הס"ת דס"ל דשיורי פתילה אסר רב משום הכנה ה"ה שיורי שמן שג"כ נוח הוא לדלוק בטוב מבתחילה ומש"ה ראוי לאסור בין שיורי פתילה ולפידים בין שיורי שמן שכבו בשבת להדליקן בי"ט או ביום ראשון של ר"ה להדליקן ביום שני של ר"ה. אמנם בשני י"ט של גליות של פסח ועצרת וסוכות אין חוששין בכל אלה שיום א' חול ואיסור הכנה לא שייך מי"ט לחול דביצה שנולדה בשבת או בי"ט מותר' בחול וכן פירות שנשרו מאיליהן בשבת או בי"ט מותרין למחר בחול כדאית' בס"ת להדיא וכן בסמ"ג ודוקא במידי דאית ביה הכנה הוא דאסרינן מי"ט לשבת כמו בשני י"ט של ר"ה אכן בדבר הנתלש מאיליו או הובא בשביל גוים דאסור משום מוקצה דמחובר אין אסור מי"ט לשבת כ"א בשני י"ט של ר"ה דקי"ל כד' זקנים דב' קדושות הם ולקמן (בסי' ז') נכתוב עוד מזה ואין להקשות מה הכנה שייך בב' ימים של כ"ה גבי שיורי שמן ופתילה מאחר דקדושה א' היא ויומא אריכתא הוא א"כ לישרי בשני כמו ביום הראשון ולק"מ דלהחמיר אמרינן שתי קדוש' הן ולא להקל אלא אמרינן שתי קדושות הן כמו שבת וי"ט ולא דמי לשני י"ט של גליות דא' קודש וא' חול ושרי ממ"נ בשני אבל הכא כולן קדושים הם ולעניין הכנה אמרינן שתי קדושות ולעניין איסור מוקצה כגון בדבר הניצוד מאיליו אמרינן קדושה א' ואסור ג"כ בכל שני ימים ולפי מה שפרשתי דבשיורי שמן לית ביה אלא איסור הכנה א"כ אינן אסורין אלא ביום ב' של כ"ה אבל ביום א' שרי דמה הכנה שייך ביומי' בדבר המותר ואינו דומה לביצה דאסירה מיד משום הכנה והיינו דגזרינן משום י"ט אחר שבת אבל הכא לא שייך למיגזר שהרי הוא דבר ההיתר ואיך יאסר ביומו ומהר"י קאר"ו לא ידע דבר זה ע"כ תמה בדבר. ומהשתא יתישב מ"ש הסמ"ג בשם הס"ת וז"ל ודין זה נוהג אליבא דרב ללשון דהכנה בשני י"ט של כ"ה או י"ט הסמוך לשבת לפניה או לאחריה

וכן הלפידים שהובערו קצת בי"ט הראשון וכבו אסור לחזור ולהדליקו בי"ט שני של כ"ה אא"כ הובערו בחול מעי"ט וכבו אותן ע"כ והשתא מה צריך גבי כ"ה לטעם דהכנה תיפוק לי' אפי' אם הוא אסור משום נולד אסור בכל שני הימים דהא קדושה א' הוא וצ"ל היכא שהוא אסור משום הכנה אינו אסור אלא ביום שני ולא ביום א' אבל לרב חסדא דדחיק לאשכוחי טעמא משום איסור דהיינו נולד א"כ ביום א' גופ' נמי אסור מש"ה כתב דלא ק"ל כרב חסדא אלא עיקר טעמא משום הכנה ושרי ביום א' ובשני אסור וזהו דלא כדברי הר"ן דלעיל שכתב דבר ברור מה שמותר בראשון אין שייך בו הכנה ושרי אף בשני ומ"מ כראה דלדידן דאסור אפי' ביום ראשון נהי דק"ל להחמיר כדעת הס"ת שכתב עיקר הטעם משום הכנה ואסור אפי' אחר השבת אבל להקל ולהתיר ביום ראשון של י"ט בין כ"ה בין שאר י"ט אין לו הכרע כל כך וכמ"ש ר"ש איש ירושלים ואף הסמ"ג כתב בשם ר' יודא שלבו נוקפו להחמיר כדעת סה"ת ולא להקל. שוב מצאתי בדרשות מהרי"ל שכתב שם וז"ל אמר מהר"י סג"ל דיש מרבותינו אומרים שיורי עצי אש מי"ט ראשון אסורים להבעיר בשני כמו ביצה שנולדה בזה אסוכה בזה והקשה מה"רי סג"ל מאחר דבי"ט של גליות הנשאר מהבערת שחרית מותר בצהרים באותו יום א"כ ה"נ ממ"נ יהא מותר בשני אם הן קדושה א' ואם שתי קדושות מכ"ש יהא מותר עכ"ל והנה יראה מדעתו שהטעם הוא בודאי משום הכנה לחוד ומש"ה מותר בצהרים דלא שייך איסור הכנה ביומיה אבל לא נהירא להקל דשמא הטעם הוא משום נולד ואסור אף ביומיה כדפרי' ואף לפי דבריו שהטעם הוא משום הכנה לא שייך להתיר ביום ב' משום יומא אריכתא להקל כדפרשי' שהרי הס"ת והסמ"ג כתבו להדיא לאיסור ביום ב' דר"ה משום הכנה אף שקדושה א' היא אכן נראה בעיני מ"ש דיש מרבותינו אוסרי' היינו סה"ת וסמ"ג ומ"ש ממ"נ יהא מותר משום דס"ל דלא שייך הכנה בדבר שהוא מותר ביום ראשון וא"כ הכינה לעצמה וכסברת הר"ן שכתב לעיל דדבר ברור הוא וכן נראה עיקר אלא שמכל מקום הכא גבי שיורי פתילה ושמן אין להתיר דשמא אסור משום נולד:

סימן ד

דין פתילה שכבתה בשבת ועדיין היא ארוכה אסור להדליקה בי"ט שאחר השבת אף בצד השני ואשור אפי' לטלטל ואם מונחת, כפי הגר מותר ליטלה משם משום דצורך מקומו מותר והלפידים שכבו בי"ט ראשון של ר"ה מותר להרבות עליהם עצים אחרים ויבטלם אבל לא משבת לי"ט ראשון:

פסק כתב מהרא"י בת"ה (בסי' פ"א) פתילה שכבתה בשבת ועדיין היא ארוכה שאפשר להדליקה בצידה השני אי שרי בי"ט אחר השבת כתב דצריך לדקדק יפה בדבר דמרדכי

בריש ביצה כתב דפתילה כה"ג אסור להדליק בי"ט מטעם הכנה שבמקום שכבתה כוחה היא וטובה יותר להדליק משהיתה כבר וא"כ הי' שבת מכין לי"ט וכ"כ שם אשיר"י בשם סה"ת מטעם הכנה וכתב עוד במרדכי בשם ראבי"ה דאפילו לטלטל אסור כמו ביצה והשתא משמע בהדיא מן המרדכי דלעיל דדוקא במקום שהודלקה ונכבית שם טובה יותר להדליק אבל באידך גיסא לא הוכנה והא דאסר ליה ראבי"ה לטלטל אע"ג דחזי להדליק בה באידך גיסא צ"ל דאיירי כגון שהיא קצרה שאינה ראוי' להדליק בה באידך גיסא. אמנם נראה דאע"ג דלא חשיבי הכנה באידך גיסא מ"מ אסור להדליק בה שם דכיון דהכנה דאורייתא היא כדאית' להדיא בגמ' א"כ גזרינן דילמא אתי למיעבד באידך גיסא ודמי להא דאמרינן ע"ק דחולין (בסי' ל"ד) דמגל יד לא ישחוט לכתחילה משום דילמא אתי למיעבד באידך גיסא כיון דאיסור הכנה דאוריית' היא שייך למיגזר בה כמו בשחיטה. אפס לכאורה יש להוכיח דהכנה זו דפתילה לאו דאורייתא היא והא דמייתי ראי' במרדכי מן הירושלמי, דחכמי הדור דימו אותה להכנה צ"ל דלאו לגמרי דתהוי דאורייתא אלא דמעין הכנה היא ומדרבנן דאין זה דוחק לומר הכי שהרי כתב במרדכי בשם כ"י תלמוד דידן לא חשיב לי' הכנה כל עיקר הואיל וגוף הפתילה איכא בעולם וא"כ סברא לומר דירושלמי נמי לא חשיב הכנה מדאוריית' וכיון דאינו אלא מדרבנן לא גזרינן דילמא אתי למיעבד באידך גיסא כדמוכח בפ' המביא כדי יין גבי קרדום שיש לו זכרות ונקבות ע"ש (בסי' ז"ז וכן מוכח באש"רי שם שכ' וז"ל הלכך בשבת וי"ט ושני י"ט של ר"ה אסור להדליק בליל י"ט שני הפתילות שכבו בראשון אם לא שנדלקו ונכבו בחול דהשתא הוכנו מעי"ט וכן הלפידים שכבו בראשון אם לא שירבה עליהם עצים אחרים ויבטלם ע"כ מדכתב דמצי לבטלו בעצים אחרים ע"כ סבר דלא אסירי הלפידים מדאורייתא דאיסור שהוא מן התורה לא שרי לבטל כדאיתא התם בהדיא בגמ' ואשי"רי נמי מייתי לה ולפידים (ופתילות) הכל חדא הוא וי"ל דאשי"רי לא קאי אמאי דכתב אם לא שירבה אלא אשני י"ט של כ"ה דהתם ודאי לאו דאורייתא היא דמן התירה אין י"ט אלא יום א' א"נ קאי אי"ט ושבת ואיירי בי"ט שני של אחר השבת והלשון משמע קצת הכי שכתב להדליק בי"ט שני ואילו שבת וי"ט לא הזכיר התם כי דלא ליהוו עלה שריותא דביטול וצ"ע בס' אשיר"י ולפי ומה שבארנו שאסור להדליק באידך גיסא א"כ אסור לטלטל כדכתב אבי"ה והיה נראה אפילו היא מונחת בפי הנר דצריך הוא למוקומה להניח אחרת תחתיה ואע"ג דק"ל כל כלי אע"פ שהוא מוקצה לטלטל מ"מ לצורך גופו ומקומו מותר גבי פתילה לא שרי דלאו כלי הוא כדמשמע לשון הספר דפרק במה מדליקין דקאמר כ"ע הקיפול מועיל וכי קא מדליק בעץ בעלמא קא

מדליק אלמא דחשיב כעץ בעלמא ולא בתורת כלי כדמוכח התם אמנם בתו' פרק כירה דקאמר הנח לכר ופתילה איתא להדיא דפתילה שלימה חשיב כלי ודוקא שברי פתילה מיקרי צכורות ולא כלי וכן משמע בכמה דוכתי בגמ' דיש בפתילות משום תיקון מנא משמע קצת דכלי הוא ומ"מ י"ל דהך פתילה חשיב כדחייה בידים מי"ט שלאחר השבת מטעם הכנה וכיון דלא ק"ל כר"ש בדחייה בידים ע"כ אפילו לצורך גופו ומקומו אסור דאי מחמה לצל אפילו ר"ש מודה בכלי שמלאכתו לאיסור דאסור מחמה לצל כדאיתא שלהי פרק במה מדליקין ובה"גה באשי"רי פרק כירה ע"כ ודבר תמוה הוא בעיני דסתם הירושלמי שאוסר שיורי פתילה איירי דוקא במקום שדלקה כבר אבל בצד השני שרי הא נקט שיורי שמן ופתילה ובשיורי שמן ליכא לחלוקי ה"ה בשיורי פתילה דאל"כ ה"ל לפרש גם תימה בעיני מ"ש דראבי"ה איירי בפתילה קצרה מה בכך כל היכא שראויה שוב להדליק במקום הראשון שכבה ה"ה שראויה להפך אותה ולהדליקה גם מי הוא שהגיד לו שדוקא במקום שכבה הוא נוחה להדליק מסתמ' כל הפתילה מאחר שאחז בה האור פעם א' טובה היא להדליק יותר מפתילה חדשה דלשון המרדכי שכתב במקום שנכבית הפתילה היא נוחה להדליק ונדלקת בטוב לאו דוקא קאמר אלא שכך הוא הדרך לחזור ולדלוק במקום הראשון ולא להפוך אותה ומ"ה נראה נמי מ"ש דלא גזרינן שידלקה במקום הראשון מאחר דאין בו אלא איסורא דרבנן לא נהירא דאין זו גזירה אלא קרוב לודאי שידלוק במקום הראשון מאחר שכך הדרך ואינו מצוי כלל אפי' בחול להפוך הפתילה ולדולקה ואינו דומה לקרדום שלא גזרו זכרות אטו נקבות משום שדרך הוא לעשות מלאכה לפעמים בזכרות כמו בנקבות דהוא עשוי לכך משא"כ בפתילה שעשוי להדליק במקום השני וכ"ש לפי מה שפי' לעיל דטעם דהכנה אינה עיקר אלא חומרא בעלמא ואנו חוששים לטעם איסור מוקצה ונולד וא"כ נאסרה כבר משום נולד וא"כ אם נאמר שראוי לידלק בצד השני למה נאסרה שיורי פתילה משום איסור מוקצה מאחר שראוי' למלאכתה הראשון ודוחק לומר דאף הירושלמי איירי דווקא בפתילה קצרה כמ"ש לעיל אבל מ"מ מה שאוסרה לטלטלה וליטול אותה מפי הנר לא נהירא כלל מאחר שהפתילה שם כלי עלי' כאשר כתבתי בפ' כירה ואין זו דומה לדחיי' בידים אלא לענין שבת שאסור לטלטל הנר הדולק וא"כ באותו יום נאסר משום איסור מוקצה אבל להיות קרוי דחוי בידים משבת לי"ט במקום שמותר להדליק סברא זו לא מצאנו ואין לה יסוד כלל:

סימן ה

דין ביצה שנולדה בשבת או בי"ש אסור אפי' בטילטול ואפי' בתרנגולת העומדת לאכילה:

פסק כתב הרי"ף והרא"ש אחריו וביצה דאתילדא בשבת או בי"ט לא מבעי' למיכלה הוא דאסור אלא אפי' לטלטלה נמי אסור דתניא א' בילה שנולדה בי"ט וא' ביצה שנולדה בשבת אין מטלטלין אותה לא לכסות בה את הכלי ולא לסמוך בה כרעי המטה אבל כופה עלי' את הכלי בשביל שלא תשבר וספיקה אסורה נתערבה באלף כולן אסורות והך ברייתי' אתי אליבא דכ"ע כדמסקינן בסוגיא אושפזיכנא דרב אדא בר אהבה ה"ל הנך ביצים מי"ט לשבת אתא לקמי' א"ל מהו לאטווינהו האידנא פי' לצלותן האידנא כדי למיכלינהו למחר א"ל מאי דעתך רב ור' יוחנן הלכה כר"י ושריין למחר ע"כ לא קשרי לכ"י אלא לגומעה למחר חי אבל לטלטלן ביומיה לא כדתניא א' ביצה כו' ומ"ש רב אדא דרב ור"י הלכה כר"י לא ק"ל הכי אלא כרבא דפסק כרב בהני תלת ואף הגמר' מייתי עובדא דהכי עסק רב פפא כדברי רבא ומ"ש אבל כופה עלי' כלי בשביל שלא תשבר ושמעינן מיני' דכלי ניטל אף לצורך דבר שאינו ניטל ור' יצחק מוקי לה בצריך למקומה כתבתי באריכות בע' כירה (סי' כ"ו) והר"אש כתב בשם הירושלמי ובלבד שלא יגע בה הכלי וכ"כ הראב"ד והארכתי בזה בפ' כירה וסי' ל"ה) ומ"ש הרי"ף בסתמא שהביצה אסורה לטלטל בכל ענין אין לו הכרע מן הברייתי' דשמא איירי בתרנגולת העומדת לגדל ולדות דאסורה הביצה משום מוקצה דהיינו נולד אבל בעומדת לאכילה שאסורה משום הכנה מאן לימא לן דאסורה לטלטל ואף לר"י דס"ל דאסורה משום משקין שזבו דאסרינן שמא יסחוט והיינו באכילה אלא שהוא אזיל לשיטתי' שכתב בפ' אין צדין לקמן כל דבר שאסור באכילה משום איסור היום היינו מוקצה גמור ואסור אף בטלטול אבל אין דעת שאר המחברים כן ומ"מ גבי ביצה נראה שאין להקל ולחלק בין ביצה הבאה מתרנגולת העומדת לאכילה או מתרנגולת העומדת לגדל ביצים מאחר ששתיהן אסורים באכילה א"כ נמי תרווייהו אסורין בטלטול:

סימן ו

דין אם קנו ביצים מן הכותי בי"ט שאחר השבת והכותי מסל"ת שנולדו קודש ב' או ג' ימים יש לסמוך על דבריו ולהתיר הביצים מאחר דיש עוד טיבותא דרוב ביצי' אינן בני יומן אכל במידי אחרינא שהם דאורייתא לא סמכינן אכותי מסל"ת א"ל בעדות אשה ובשבויה:

פסק כתב מהרא"י בת"ה (סי' ע"ט) אם קנו ביצים מן הכותי בי"ט שחל להיות אחר השבת והכותי הי' מס"לת שנולדו קודם ב' או ג' ימים יש לסמוך על דבריו ולהתיר הביצים או לא. תשובה יראה דלא שרינן להו ולא סמכינן אדבריו של כותי בכה"ג אפי' במסל"ת דחיישינן דילמא נולדו בי"ט והוי אסורים דאורייתא הואיל ואחר השבת הוא מטעם הכנה והכי עסק הרי"ף בריש ביצה דק"ל כרבה דסבר ביצה אסורה מדאורייתא בי"ט אחר השבת משום הכנה ובאיסור דאוריית' לא סמכינן אכותי מסל"ת כדאמר כב אשי להדיא בפ' הגוזל (דאין מסל"ת כשר אלא בעדות אשה ובשבויה דאקילו בה רבנן ובשאר מילי דרבנן ולא באיסורי דאורייתא) ובסמ"ק בה' גירושין מייתי דברי כב אשי לפסק הלכה והא דכתב המרדכי בריש ביצה דכותי מסל"ת נאמן על ביצים שנולדו קודם י"ט שהרי אין משביח מקחו דיותר טובים אותך שנולדו היום משנולדו אמש י"ל דהאי איירי בי"ט דעלמא שאינו אחר השבת דבדידי' ביצה שנולדה אינה אסורה אלא גזירה דרבנן כדאית' בהדיא בגמרא ולכך סומכין אדברי כותי מסל"ת אבל לעולם בי"ט אחר השבת דאיכא חששא דאוריית' לא סמכינן עליה והאריך וכתב עוד שמשם נראה אם חל י"ט הראשון בשבת וביום א' דהשתא הוי י"ט שני י"ט שלאחר השבת (אפ"ה) סמכינן שפיר אכותי ומסל"ת משום דלדידן דבקיאינן בקביעא דירחא (אינו אלא מדרבנן) אעפ"י שלענין כותי שהביא דורון לישראל דבר שיש בו חשש צידה או מחובר דאסרינן לה עד מי"ט בכדי שיעשו הואיל ונעשה בו איסור דאוריית' משא"כ בדבר הבא מחוץ לתחום ולהאי אסור אע"ג דבצד דאוריית' תליא מילת' מ"מ אסרינן לה בי"ט שני כמו בראשון אפי' לדידן דבקיאינן בקביעא דירחא י"ל שאני התם דאותו גזירה לא שייכא אלא לעניין איסור י"ט ומש"ה לא מפלגינן בין ראשון לשני כמו שלא חלקו חכמים בשום איסור אלא אסרו בשני כמו בראשון בר מלגבי מת אבל איסור דלא נסמוך אכותי מסל"ת לא לגבי י"ט איתמר אלא כללא הוא בכל התורה היכא דהאיסור מן התורה לא סמכינן עליה ולפיכך בראשון דהוי דאוריית' אסור ובשני דלדידן אינו אלא מדרבנן שרי ונראה נמי דכ"ש שני ימים של כ"ה דק"ל נמי נולדה בזה אסורה בזה אם הכותי מסל"ת סמכינן עלויה דהכא ליכא הכנה מן התורה כל עיקר (ע"כ) ומהר"יו פסק דמותרין אפי' בי"ט שלאחר שבת אפי' לרבה וטעמא רבה איכא כיון שאין משביח את מקחו ומגרע אותו וגדול מזה כתב האשר"י פ"ק דע"ז והמרדכי בפ"ב דע"ז דמי שיש לו קדירה של בשר אצל האש יכול להניח כותי בביתו וילך לבה"כ או לשוק ולא חיישינן שמא ישים הכותי בשר נבילה לתוך הקדירה כיון שאינו מרויח בכך וכ"ש הכא דמפסיד בכך דביצה שנולדה היום עדיפא מביצה שנולדה אתמול ע"כ ואף שיש לפקפק בדבריו דאין זו ראי' דשאני

התם דלא חיישינן שיעשה מעשה מאסר שאינו מרויח אבל לעולם לא מאמינים לי' במה שהוא ספק איסור דאורייתא מ"מ נראין דבריו עיקר כי המרדכי שכתב להתיר הביצים בכותי מסל"ת סתמא כתב ואיירי בין בי"ט דעלמא בין בי"ט הבא אחר השבת דומיא דמתניתן דקתני ביצה שנולדה בי"ט דאיירי בכל גווני ומ"ש דאין לסמוך אכותי מסל"ת במילי דאוריית' הכא שאני דרוב ביצים הן שנולדו כבר מכמה ימים וכן (הוא) הדרך למכור אותן שנולדה כבר והן כובא דעלמא ונהי דלא שרינן משום כובא כה"ג מאחר דמחמרינן בספיקא שהרי אפי' נתעכב באלף כולן אסורות וכ"ש היכא דאיכא ספיקא במילי דאוריית' והטעם דלא אזלינן בתר רובא בדשי"למ מ"מ הא דבאלף לא בטיל אין זה אלא מדרבנן מש"ה סמכינן אמסל"ת כדברי המרדכי ועיי' לקמן סימן כ':

סימן ז

דין עצים שנשרו מן הדקל בי"ט אסור להסיקן בפני עצמן ואם נשרו תוך התנור אפי' לא היו בתוך התנור עצים של היתר מרבה עליהם עצים מוכנים ומסיקן ואם נפלו בתוך התנור בשבת אסור להסיקן בי"ט שאחריו ובארנו דהיכא שמרבה עצים מוכנים כגון בנשרו בי"ט מ"מ אם מכירן אסורין ליגע בהן ולזוז אותן אלא מסיקן כאחת אפי' מכיר עצי האיסור:

אמר רב מתנא עצים שנשרו מן הדקל לתוך התנור בי"ט מרבה עליהם עצים מוכנים ומסיקין ואע"פי שקא מהפך באיסורא כשמזיזן ממקומן בתנור מזוית לזוית משום דאמרינן כי קא מהפך בהיתירא קא מהפך פיר"שי שהאיסור בטל ברוב וכן לשון הר"יף וז"ל ואע"ג דקא מהפך בהו כיון דרובא דהיתירא נינהו הנך בטלי ברובא ובהיתירא קא מהפך משמע קצת מעי' שיכול להפך אפי' בעצים האסורים אשר הוא מכיר ולא נהירא דסוף סוף מהפך באיסורא שהוא בעיני' ונהי שנתבטל האיסור אפי' היכא שמכירו היינו לענין זה שיכול להסיקן כאחת אבל לא לטלטלן ולזיז אותן ממקומן גם הגמ' לא הו"ל לשנויי כי קא מהפך כו' אלא משים דהתירא הוא דהא בטיל ברוב אלא בודאי הגמרא לא קא שרי אלא מן הסתם שמזין אותן כא' ואנו תולין לומר מה שנתהפך ומזיז דהתירא הוא שהרי הוא הרוב ואזלינן בתרי' ונאמר שלא הזיז האיסור כלל והיכא שבטלן ברוב עד שלא ניכר האיסור כלל פשיטא שזהו ביטול מן המובחר והר"ן כתב וז"ל ומסתברא דוקא כשאינו מכיר עצי האיסור לאחר שנתערבו אבל אם מכירן אין ביטול מועיל להן שאין ביטול מועיל לדבר הניכר ע"כ וכל שאר המחברים לא חלקו בזה וכן כראה דאין זה דומה לשאר ביטולים דהכא מיקלי קלי איסורא כדלקמן וכך הוכחתי לעיל דלישנא כי קא מהפך בהתירא כו' משמע דאיירי אפי' היכא שמכיר האיסור בתוכן ואפ"ה שרי

לזוז בהן מן הסתם והיינו דאקילן בביטול העצים משום דמקלי קלי דאל"כ ה"ל לשנויי דהיתירא הוא שהרי בטילי כבר ברוב גם המקשן לא ה"ל לאקשויי והא כי קא מהפך באיסורא שהרי כבר נתבטל עד שאינו ניכר כלל עוד כתב הר"ן איכא מ"ד דוקא בשיש בתנור עצים של היתר האל"ה לא והכי מוכחי מקצת נוסחאי דגרסי מוסיף ומרבה עליהם עצים מוכנים כו' ע"כ וגירסא זו לא מצינו והמחברים לא הזכירוה ולמה לנו להחמיר במילי דרבנן ובאיסורא דקלישא שהרי התירו בו לבטל אפי' לכתחילה וכתב הר"יף והרא"ש אחריו וז"ל עצים שנשרו מן הדקל בשבת אסור להסיקן בי"ט משים הכנה דרבה ואי נשרו מן הדקל בי"ט אסיר להסיקן בי"ט בפ"ע משום דה"ל נולד כו' פי' אם נשרו בשבת שאין ראוין להסקה כלל הוי הכנה ליום שלאחריו וא"כ אי י"ט הבא אחר השבת שייך ביה הכנה אבל בי"ט שעומדים להסקה לית בהו אלא איסור נולד ומש"ה פירות שנשרו בשבת או שנתלשו בשביל כותי (בשבת) לא שייך בהו הכנה שהרי ראוין אף היום לאכילה אלא משום איסור נולד וגזירה כמי שמא יעלה ויתלוש וא"כ בי"ט שלאחר שבת שריין דהא ק"ל שבת וי"ט ב' קדושות הן וכן שני י"ט של גליות אם לא בשני ימים של כ"ה וכמ"ש (בסי' ג') ומ"ש בא"ז וז"ל שבת וי"ט ונלקט בהן דבר הנגמר אם נלקט בזה אסור בזה דחשיב שפיר הכנה כביצה ע"כ ליתא דהכא ביצה לא הי' בעולם כלל אבל הפירות הי' בעולם וראוין היום אלא שהאיסור היום גורם ושריין במ"ש דשבת ר"ט ב' קדושות הן אם לא פירות שאינן ראוים כלל לאכול חיין כ"א במבושל או דגים שנצודו בשבת דהני דמיין לעצים שנשרו מן הדקל ושייך בהו הכנה ובפ' אין צדין סי' ו' אי"ה נאריך בזה אם לסמוך ע"ז הלכה למעשה וכתב העור (בסי' תק"ן) וז"ל אחי הכ' יחיאל ז"ל כתב שאם נפלו בתנור בשבת אסור להסיקן בי"ט שלאחריו אפי' ע"י ביטול ברוב ולא דמי לנשרו בי"ט דבההי' ליכא אלא איסור דרבנן שמא יעלה ויתלוש אבל הנך שנשרו בשבת אסורין מדאורייתא בי"ט משום הכנה ובאיסור דאוריית' אין מבטלין איסור ע"כ ויפה כתב דלא סמכינן אשנויא דמקלי קלי לאיסורא כ"א באיסור דרבנן ומסיק והא קמבטל איסור לכתחילה ותנן אין באי איסור לכתחילה ואפי' בדיעבד אינו מבוטל ה"מ בדאורייתא אבל בדרבנן מבטלין ולרב אשי דאמר כל דבר שי"למ אפי' בדרבנן לא בטיל מא"ל ה"מ היכא דאיסורא בעיניה הכא מקלי קלי איסורא וכתב הרא"ש וז"ל והא דקאמרינן נמי דמבטלין איסור דרבנן לכתחילה היינו דוקא היכא דמקלי קלי איסורא אבל בעלמא אין מבטלין לכתחילה ואפי' באיסור דרבנן ואפי' דבר שא"למ ע"כ וזהו נגד כל המחברים דס"ל דלעולם מבטלין איסור לכתחילה וכן סוגיא דגמ' משמע דלעולם מבטלין איסור לכתחילה בדרבנן והיינו דשא"למ אבל יל"מ לא זו שאין מבטלין

לכתחילה אלא אפי' בטלו בשוגג אינו בטל אם לא במקלי קלי לאיסורא וכן עיקר ועיי' בסיף פ' גיד הנשה סי' נ"ט והא דמבטלין מדרבנן היינו דוקא דבר שעיקרו מדרבנן כגון מוקצה אבל תרומות פירות אף שהוא מדרבנן מ"מ עיקרו מן התורה וכן חצי זית חלב כאשר כתבו התו' וכל האחרונים וק"ו בבשר עוף בחלב אפי' מאן דס"ל שהוא מדרבנן כדי שלא יקילו בדאוריית' וכן מצאתי וכבר כתבתי בריש כ"ה (סי' ה') דק"ל בשר עוף בחלב דאורייתא (ותרומות ח"ל שאין בה שום צד חיוב דאורייתא) וקילא טפי שאינו נוהג בכ"מ בח"ל מותר לערב חד בתרי ולבטלה כדאי' בבכורות וכ"ד כל הצרפתים וכן פי' הר"ן ועיקר דיני דבר שיל"מ דלא בטל כתבתי ע' כל הבשר סי' פ"ו פ"ז פ"ח:

סימן ח

דין דבני א"י צריכין ג"כ לעשות ש' ימים ר"ה ובי"ט עול גליות אין עושין אלא יום א' והבא מא"י ממקום שאין עושין אלא יום א' בי"ש של גליות אין לו להקל בפנינו לעשות בו מלאכה אפי' דעתו לחזור:

איתמר ב' ימים של כ"ה רב ושמוא' דאמרי תרווייהו נולדה בזה אסורה בזה דתנן בראשונה היו מקבלין עדות החדש כל היום כולו פעם אחת נשתהו העדים לבא ונתקלקלו הלוים בשיר שאמרו שיר של חול על תמיד של בין הערבים התקינו שלא יהו מקבלין את העדים אלא עד המנחה דהיינו קודם הקרבת התמיד ואם באו עדים מן המנחה ולמעלה נוהגין לסיים אותו יום ולהיותו קודש ולמחר קודש אמר רבה מתקנת ריב"ז ואילך ביצה מותרת דתנן משחרב בה"מ התקין ריב"ז שיהו מקבלין עדות החודש כל היום א"ל אביי והא רב ושמואל דאמרי תרווייהו ביצה אסורה א"ל אנא אמינא לך רי"בז ואת אמרת לי כב ושמואל ולרב ושמואל קשיא מתניתין ל"ק הא לן והא להו פי' לבני א"י שעושין יום א' מותרת ביום ב' אפי' לאותן שעושין ב' ימים כגון הרחוקים דהא מכח ספיקא הם עושין אבל לדידן בני גולה אסורה שהרי עדיין אנו עושין ב' ימים ועודנו כבתחילה מפני אותה תקנה הראשונה ולא מפני ספק הלכך הואיל ולא פסקה מאצלינו משהתחלנו אין להקל ולומר אין ממנהגינו זה מפני תקנה ראשונה אלא מפני ספק וביצה מותרת הא לא אמרינן דכיון דלא פסקה אותה תקנה מאצלינו שנה אחת לעשות יום אחד עדיין באיסורינו הראשון עמדנו להיותם כיום ארוך ומסיק רבא אמר אף מתקנת ריב"ז ואילך ביצה אסורה מי לא מודה ריב"ז שאם באו העדים מן המנחה ולמעלה שנוהגין אותו יום קודש ולמחר קודש פי' רש"י אע"ג דתקן לקבל עדות החודש כל היום להיות מונין למועדות מן הראשון ואפילו אם באו עדים לאחר מנחה אבל מלעשות י"ט שני לא נעקרה תקנה ראשונה ממקומה ומפי' יראה דצריך לעשות שני ימים כ"ה בא"י דלא

נתבטלה תקנה ראשונה וז"ל הרי"ף ממי לא מודה ריב"ז שאם באו עדים מן המנחה ולמעלה שאותו יום קודש ולמחר קודש אלמא קדושה אחת היא וביצה אסורה וש"מ דבני א"י צריכין למיעבד שני י"ט של ר"ה ורבינו אפרים תלמידו נחלק עליו וכתב דה"מ בזמן שהיו מקדשין ע"פ הראייה אבל עכשיו שאנו סומכין על סוד העיבור חזר כל א"י להיות בית הוועד שאין להם ספק בקדושת היום ואין להן לשמור אלא יום אחד וכתב בעל המאור ז"ל כדברי רבינו אפרים ז"ל ועוד כתב שכן נהגו בא"י כל הדורות שהיו לפנינו עד עתה חדשים מקרוב באו לשם מחכמי פרובינ"צא והנהיגום לעשות ב' י"ט בר"ה ע"פ הלכות רי"ף ז"ל והאריך וכתב הרא"ש ונ"ל כדברי הר"יף ז"ל דמדביצה אסורה צריכין ג"כ לעשות ב' י"ט בכ"ה דחד טעמא לתרווייהו דכלום אסר רבא ביצה אלא משום דאם באו עדים מן המנחה ולמעלה סמוך לחשיכה שלא היה שהות ביום לקבל עדות משלימין אותו יום קודש ולמחר קודש ולמחר מקבלין עדותן ועושין אותו יום קודש והוי קידושא אריכתא ואם באו עדים קודם המנחה אין עושין אלא יום א' ומטעם זה נמי אנו צריכין לעשות ב' ימים וא"ת כיון דבקיאין בסוד העיבור לעולם לא יארע לנו דבר זה שנצטרך לעשות ב' ימים כ"ה כי אנן בקיאינן בסוד העיבור וקובעין כ"ה ע"פ חשבון ביום שהעדים ראויים לבא א"כ מהאי טעמא תהא ביצה מותרת אלא ודאי מדאסר רבא ביצה לבני דורו שהיו בקיאין בסוד העיבור אלמא טעמא דידיה מדביצה אסורה בזמן שמקדשין ע"ע הראייה מטעמא דקאמר גם בזמן שאין מקדשין נמי אסורה כדאמרינן בשני י"ט של גליות הזהרו במנהג אבותינו דלמא גזרי ח"ו ואתי לקלקולי וזה הטעם עצמו שייך לומר בשני י"ט של כ"ה בא"י ע"כ דבריו והוא מתמצית דבכי הרמ"בן וכך כראה בעיני דדוקא במקום שהיו מקדשין ע"פ הראייה בא"י אפילו היו בקיאין בקביעא דירחא לא היו סומכין עליו כלל אלא על קבלת העדים א"כ ראוי היה לעשות ב' ימים ר"ה אם באו עדים מן המנחה ולמעלה והיו מונין מיום ראשון ונוהגין קודש אף למחר משום תקנה ראשונה שלא נתבטלה אלא שלפי תקנה ראשונה היו מונין מיום ב' ומתקנת ריב"ז היו מונין מראשון כך הוא לשיטת רש"י ואף שהתו' פקפקו בדבר מ"מ דברים של טעם הן גם דברי המשנה משמע שאין חילוק בין תקנה ראשונה לשנייה אלא לעניין קבלת העדות ומ"מ הביצה אסורה במקום שעושין ב' ימים כ"ה אפילו בקיאין בקביעא דירחא שהני קדושה אחת היא ולא מחמת ספק אבל בזמנים הללו שסומכין על סוד העיבור לחוד א"כ למה לא יעשו ג"כ ב' ימים כמו שאנו עושין מכח מנהג אבותינו ומשום חשש דגזירה ח"ו שלא ישתכח סוד העיבור ומ"מ קדושה אחת היא שהרי מקודם היו עושין ב' ימים מכח תקנה ואז היה קדושה א' אף עתה עומד בקדושתה אבל שאר י"ט שאף בימי

הקדמונים לא היו נוהגין כלל בא"י אלא במקומות הרחוקים א"כ עכשיו שאנו בקיאין בקביעא דירחא עושין כמו שעשו הקדמונים ואין עושין אלא יום א' והבא מא"י שאין עושין אלא יום א' בי"ט של גליות לארצינו שנוהגין בו ב' ימים אין לו להקל בפנינו ולעשות אותו חול אפילו דעתו לחזור ועיין בפרק כ"ה סימן נ"ג:

סימן ט

דין כל דבר שנגזר במנין חכמים ואירע דבר שהוא ידוע שהגזרה בטילה כגון שידוע מאיזה טעם נגזרה הגזרה ואותו הטעם בטל לו וא"כ ראוי היה שתתבטל גם הגזירה אפ"ה אינה בטילה עד שימנו עליהם חכמים להתירה ודוקא כשנגזרה הגזירה בלא זמן אכל אש הטילו זמן לגזרה ועבר הזמן בטלה הגזירה ואינה היתר כמנין:

מסקינן בסוגיא אמר רב יוסף כל דבר שנאסר במנין צריך מנין אחר להתירו פי' למצוא חשובים כמותם וא"כ בהערכת גדולים הראשונים (מה) שאסרו הראשונים לא ישתכח בדור הבא אחריו להיות בערכם ולהתיר מה שאסרו הראשונים דכתיב לך אמור להם שובו לכם לאהליכם פי' הרא"ש מדברי התוס' דבר שנגזרה במנין חכמים ואירע דבר שהוא ידוע שהגזירה בטילה כגון שידוע מאיזה טעם נגזרה הגזיר' ואותו הטעם בטל לו וא"כ ראוי היה שתתבטל גם הגזירה ממילא אפ"ה אינו בטילה עד שנמנו עליה חכמים והתירוה ודוקא שנגזרה גזירה בלא זמן אלא שהיו ראוי שתתבטל כיון שבטל הטעם שבשבילו נגזרה הגזיר' אבל אם הטילו זמן לגזיר' ועבר הזמן בטלה הגזירה ואינה צריכה היתר במנין והא דכתיב היו נכונים לשלשת ימים לא קאי אמה דכתיב בתריה אל תגשו אל אשה אלא הכי פי' דקרא היו נכונים לשלשת ימים לקבל התורה ואל תגשו אל אשה ולפרישה זו לא הוקבע לה זמן ולכך הוצרך לכתוב לך אמור להם שובו לכם לאהליכם ע"כ ומ"ה נמי יש מפקפקים בענין חרם דר"ג שלא לישא ב' נשים ותולין במ"ש הרש"בא ששמע שר"ג לא גזר אלא עד סוף אלף החמישי ומהרר"יק הביאו בשורש כ"א מ"מ האי מילתא לית לה עיקר גבן כאשר כתבתי בפ' הבא על יבמתו בסימן מ"א:

סימן י

דין מת בי"ט ראשון נכון שלא לקוברו כלל כיום ראשון אפי' ע"י עממין והיינו כדלא אישתהי אכל בדאישתהי משבת שלפניו או שיש שכת אחריו קוברין אותו כיום א' ע"י עממין ואי ליכא עממין אין עושין ע"י ישראל ואין עריך סדין אלא מטהרין בידים וע"י קש ועל גבי עור וכן הלבישה וההוצאה הכל ערי ע"י ישראל ודוקא בי"ש הוא דשרינן ע"י עממין אכל לא ששבת וי"כ ואפי' להוציאו לבה"ק ולהניחו בכוך העשוי מאתמול אסור ואפי' ע"י עממין ולא שרינן שי"ט ראשון בדאישתהי אלא לקבור מת גדול אכל קטן

בן שלשים לא לפי שאין דרכו להסריח ובי"ט שני יתעסקו בו ישראל אפי' היכא דאיכא עממין ומדינא מותר לחפור ולחצוב ולחתוך תכריכין ואפילו למיגז ליה גלימא שאינה צורך כ"כ רק לכבוד המת או למיגז ליה אסא הכל מותר אלא שנהגו לחפור ע"י עממין ועושה ארון ותכריכין וכי דבר שהוא איסור דאורייתא אכל מטהרין אותו ע"י ישראל ומ"מ אי לא אפשר ע"י עממין עושין הכל ע"י ישראל וכל זה מירי בלא אישתהי וכל זה נוהג אף בי"ט ב' של ר"ה ותינוק בן ל' דינו כשאר מת לענין י"ט שני אבל תוך ל' הוא כאבן ואין דוחין י"ט כלל ואסור להעביר ערלתו והיכא שקוברין המת בי"ט קוברין אותו קודם אכילה והיכא שמת בליל י"ש אם יכולין להקדים בהשכמה קודש תפילה טוב הדבר ואי לא קוברין בעת שאומר הש"ץ פיוטים:

אמר רבא מת המוטל לקבור אם י"ט ראשון הוא יתעסקו בו עממין ואם י"ט שני יתעסקו בו ישראל ואפי' בשני י"ט של ר"ה מש"כ בביצה אמר מר זוטרא לא אמרן אלא דאישתהי אבל לא אישתהי משהינן ליה ורב אשי אמר אע"ג דלא אישתהי לא משהינן ליה מ"ט י"ט שני לגבי מת כחו' שויוהו רבנן לעסקי המת ואפי' למיגז לי' גלימא ולמיגז ליה אסא פי' הדס היו מניחין על מיטת המת לכבודו ופי' רש"י האי גלימא דאמרינן אינו צורך המת שהרי יש לו תכריכין אחרים כל צרכו שאם צורך לו מאי אפי' דקאמר הא אמרינן בי"ט שני יתעסקו בו ישראל ועסק זה חציבת קברו וחתיכת תכריכין הלכך ע"כ בגלימא שא"צ לו מיירי דומיא דאסא דשני למגזייה וקמ"ל דאע"ג דטירחא דלאו צורך הוא אלא משום כבודו עושין לו יותר מדאי מותר לעשות לו כיון דלגבי מת כחול שויוהו רבנן ע"כ וכן עיקר ומ"מ כתב הטור (בסי' תקכ"ו) וז"ל ונראה שהכיפה שבונין על הקבר שאין לבנותה בי"ט דכיון שנקבר בקבר למה יחלל י"ט שלא לצורך אלא יכסו הקבר בנסרים ועפר עד אחר המועד וטוב למעט באיסור דאורייתא בכל מה שיוכלו ע"כ והא דתנן בפ"ק דמ"ק אין חופרין כוכין וקברו' במועד פי' הר"ן מפרש"י וז"ל אין חופרין כוכין וכו' פי' לצורך מתים שימותו במועד שדרכם היה לחפור כוכין וקברות להיות מזומנים לווי שמת לו מת שיקנה לו וקמ"ל שאע"פ שיצטרכו אל זה במועד כגון בעיר ירושלים שהיו בה ס' לבוא וא"א לעם כב כמוהו שלא ימותו ממנו רבים בכל יום גדולים וקטנים אף כי בארבעה ימים של ח"ה א"ה כיון שאינו יודע בשעה שחפרו לאיזה מת הוא עושה אסיר דאילו למי שמתו מוטל לפניו אף בי"ט שרי דמת בי"ט שני יתעסקו בו ישראל וכ"ש בח"ה והר"יף פי' בהלכותיו דההיא בחופר במועד לצורך מתים שימותו אחר המועד עסקינן שכך היה דרכם וכך פירש ר"ח והר"יץ גיאות וכן פסקו הרמ"בם והר"אש אחריהם וכתב הר"ן וז"ל והא דאמ' י"ט שני לגבי מות כחול שויוהו רבנן מסתברא דכיון דכחול שויוהו

רבנן אפילו אפשר בעממין יתעסקו בו ישראל וכן הסכים הרמ"בן ז"ל שלא כדברי רב אחא משבחא ז"ל שכתב דדוקא היכא דליכא עממין אבל בדוכתא דשכיחא עממין לא שרינן אלא בעממין וכן עיקר דהא קאמר ביום ראשון יתעסקו בו עממין ביום שני יתעסקו בו ישראל משמע אפי' היכא דאיכא עממין וכן דעת רוב המחברים ורי"בא נמי התיר לתלמידיו אפי' החפירה והתחיל בעצמו לחפור אלא מצד המנהג נהגו לאיסור כמ"ש הרא"ש ונהגו באשכנז שהכותי חופר הקבר ועושה ארון ותכריכין וכל דבר שהוא איסור דאורייתא אבל טלטול והוצאת המת עושה ישראל דמתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך והוא דאיכא קצת מצוה וכתב ע"ז מהרא"י ז"ל בת"ה בסי' פ"ב ונראה דהיינו בדאיתא עממין אבל אם לא אפשר ע"י עממין כגון ביום חגם וכה"ג עושין הכל ע"י ישראל (ע"כ) וזהו החילוק שבין י"ט ראשון לשני לפי מנהג אשכנז שנוהגין לעשות כל מלאכות שהן דאורייתא ע"י עממין אפי' בי"ט שני אלא שבי"ט שני אי ליכא עממין עבדינן ע"י ישראל ובי"ט ראשון אפי' ליכא עממין כלל אין עושין ע"י ישראל שום מלאכה דאורייתא אפי' באישתהי כתב מהר"י בתשו' הדבר ברור שלעולם לעשות בי"ט ע"י ישראל א"א אפי' בי"ט הסמוך לשבת כדאמרינן בפ' תולין ובפ"ק דכ"ה ומה שאמרינן מת בי"ט ראשון שחל להיות בע"ש וא"א בעממין כגון שאין במקומם בה"ק ולהמתין עד יום א' לא ירצה העממין להוליכו לפי שהוא יום חגם ולהמתין עד יום ב' הרי המת מסריח תמה על עצמך דוד מלך ישראל מוטל בחמה לא התירו לטלטל רק ע"י ככר ותינוק ולכן אין לזה תקנה אלא שיקברנו בביתו בו ביום ע"י עממין ויפנהו משם אחר השבת ויקברנו עם אבותיו או שיעשה לו סדין בו ביום ע"י עממין וארון וישימוהו בו ויחמריהו בחומר ובזפת כדי שלא יהא כיחו נודף ולמ"ש יקברנו ע"כ וכתב עוד מהרא"י וז"ל (שם) ונראה דאפי' בי"ט של ר"ה יש לעשות כן כדפסק רב אשי בי"ט שני כחול שויוהו רבנן לענין מת וקאי אמילתא דרבא דלעיל דאפי' בי"ט שני של ר"ה שרי גבי מת משא"כ בביצה ואע"ג דנמצא כתוב על שם א' מהגדולים דלא נהגו כן בי"ט שני של כ"ה אין נראה דכיון דבכמה מילי חלוק י"ט שני של ר"ה מי"ט שני של גליות וכן לגבי ומת פסק הגמ' להדיא דאין חילוק וכתב על מה שא"כ בביצה כ"ל כל דדמי לביצה ואין לנו לעשות עשרה ומנהג לסתור דברי הגמ' ואי שרינן י"ט שני ש"ג שרינן נמי בי"ט שני של כ"ה ע"כ וכתב עוד הר"ן וז"ל איכא מ"ד דמר זוטרא אכולא מילתא דרבא קאי דלא אמרינן בי"ט ראשון ע"י עממין ובי"ט שני ע"י ישראל אלא בדאישתהי אבל בדלא אישתהי לא ופי' אשתהי בין שנשתהו כבר בין שעתיד להשהות כגון שיש שבת אחריו ורב אשי נמי דאמר אע"ג דלא אשתהי נמי לא משהינן ליה לא פליג אלא

במת בי"ט שני משום דכחול שוי' רבנן אבל מת בי"ט הראשון דהוי מדאורייתא מודה רב אשי למר זוטרא דדוקא בדאשתהי אבל בדלא אשתהי לא והזקיקום לומר כן מדאמרינן בפ' תולין עובדא הוי בבי כנישתא דמעון בי"ט הסמוך לשבת ולא ידענא אי מלפניה אי מלאחריה ושלחו לקמי' דר' יוחנן ואמר יתעסקו בו עממין אלמא דוקא משום י"ט הסמוך לשבת דאישתהי אבל בי"ט דעלמא לא ולא נהירא דא"כ לא ה"ל לרב אשי למימר סתמא אע"ג דלא אשתהי כמי לא משהינן ליה אלא הכי הל"ל כב אשי אמר מת בי"ט שני אע"ג דלא אישתהי לא משהינן ליה אלא ודאי משמע דמר זוטרא לא קאי אלא אמת בי"ט שני משום דשרינן לאתעסוקי ביה ישראל אבל מת בי"ט הראשין דלא שרי אלא בעממין אפי' למר זוטרא שרי ואע"ג דלא אשתהי וההיא דפ' תולין ל"ק דמאן דחזי ר' יוחנן דשרא מספקא ליה אי בעי ר"י אשתהי או לא ולפי' הביא המעשה כמו שהוא אבל אה"נ דר"י אפי' בלא"ה שרי ואפילו את"ל דלר"י דוקא היכא דאישתהי אנן לא נקטינן הכי משום דסוגיא מוכחא דלא בעינן אשתהי כלל וכדכתיבנא ע"כ והן דברי הרא"ש ואיני יודע מה הביאו ראי' מדברי רב אשי דפליג דוקא אי"ט שני אם מר זוטרא קאי נמי אי"ט ראשון רב אשי נמי קאי אף אי"ט ראשון וה"ק לעולם לא משהינן ליה אלא אף המת של י"ט ראשון קוברין אותו בשני ע"י ישראל די"ט שני כחול שוי' רבנן וכן הוות של י"ט שני ולאפוקי מר זוטרא דס"ל דמשהינן ליה עד ימות החול היכא דאפשר שלא יסריח כגון שמת קצת סמוך לערב ומונח במקום קר ובעת הקור ומ"ש נמי הרא"ש וז"ל וגם לא מסתבר כלל שלא יהא כבוד הבריות דוחה אמירה לגוי (שהיא) שבות דרבנן ואע"ג דלא סריח כבוד המת הוא שלא להולינו והמדחה מטתו ה"ז משובח ועוד איכא תוספות צער לאונן בי"ט ע"כ א"כ מה יעשה מר זוטרא דאמר אף בי"ט שני משהינן ליה ולישנא דמשהינן משמע עד ימות החול ואין קוברין אותו כלל בי"ט ודוחק לומר דאיירי היכא דליכא עממין דא"כ לא הל"ל משהינן אלא אין קוברין אותו ע"י ישראל אלא משהינן ודוחין הקבורה עד למחר בחול ומש"ה נראה דאפי' מר זוטרא לא קאי אלא אי"ט שני ומ"מ מדבריו שמעינן דאף בי"ט ראשון לא יקבור כלל אפי' ע"י עממין נילף מיום שני דס"ל דמשהין ואף רב אשי לח פליג אלא אי"ט שני דכחול שוי' לגבי מת דמת בי"ט ראשון קוברין בשני ע"י ישראל דלא גרע ממת בי"ט שני אפי' בלא אשתהי אם לא שיש לחלק ולומר דוקא בי"ט שני דקיל ס"ל למר זוטרא דמשהינן דלא אתי לזלזולי ביה א"נ י"ט שני דרבנן לא קפדינן אי מנעי משמחת י"ט באנינ' אבל בי"ט ראשון ששמחת י"ט דאורייתא קפדינן אאנינות דידהו וקוברין אותו ע"י עממין וכל זאת אינו אלא לישב מנהג המקומות שנהגו לקוברו אף בי"ט הראשון אבל היכא שאין מנהג קבוע נראה

שלא לקוברו בי"ט ראשון כלל כדעת השאלתות והגאונים ורא"בן ור' יואל א"ל דאשתהי משבת שלפניו אי שהיה צריך לשהות בשביל שבת שלאחריו או דאשתהי משום אונס או טורח צבור ואפי' לא אשתהי אלא שרואין בו שלא יכול לשהות מחממת חום ונפוח וכה"ג חשיב כמו אשתהי כאשר כתב מהרא"י בשם א"ז. ובענין הטהרה כתב מהרא"י מ"ש במרדכי דעושין ע"י עממין מצאתי תשובה נכרית דכתב בה דישראל מטהרין אותו כן נמצא כתוב על שם א' מהגדולים וכן הדעת נוטה דמ"ש המרדכי דצריך סדין מפני כבוד אדרבה יש לחוש טפי לכבוד זה לטהרו ע"י ישראל בידים או בקש וע"ג עור דליכא למיחש לסחיטה וכיבוס משנעשה ע"י כותים בסדין והמרדכי גופיה כתב שם בפ' תולין בתשו' ר"ב דאפי' הוצאה מבית לכרמלית למת ע"י ישראל ולא ע"י עכו"ם כ"ש לטהרתו אם יגעו בו עכו"ם שעשאום כזבים לכל דבריהן ע"כ וכ"ז איירי בי"ט ראשון כדמשמע להדיא בתוך התשו' אבל בי"ט שני מטהרין ע"י סדין ואף שהונהג שכל מלאכה שהיא דאוריית' אין לעשות ע"י ישראל הכי ליכא מלאכה ודאי אלא גזירה משום חשש סחיטה ומש"ה שרי ע"י ישראל רק שצריך להזהירם שלא יעשו סחיטה בידים. ובענין טלטול והוצאה כתב הר"ן וז"ל ודאמרינן יתעסקו בו עממין איכא מ"ד דדוקא בקבורתו אבל טלטולו מותרת ע"י ככר או תינוק והוצאתו נמי מותרת כב"ה דאמרי מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך ואיכא מאן דאסר ולישנא דיתעסקו בו עממין הכי משמע דמדלא אמרינן יקברו אותו עממין משמע דכל עסקיו ע"י עממין דוקא שאין כאן כבודו של מות שנתיר בו משום כבודו כלל כיון שסופו להתעסק בו עממין:

ועוד כתב הרמב"ן ז"ל דהוצאות המת לקבורה כהוצאות המת והאבן צ"ל) לבנין שאין לומר בו מתוך שאין בו צורך היום כלל וכ"ת הא איכא צורך היום כיון דאיכא מצוה הא לית' דהא שריפת קדשים מ"ע ואפ"ה אינו דוחה י"ט ועוד דהא אמרינן בפ"ק דכתובות דלא אמרינן מתוך אלא בהנאה השוה לכל נפש והרי אין כאן נפש ע"כ ותימא הא הוצאה בי"ט אינו אלא דרבנן ואם התירו אמירה לכותי שהוא שבות לווה לא נתיר ג"כ הוצאה בפרט מאחר דא"ל מתוך וכ"כ מוהרא"י שהלבישה וההוצאה שרי אפי' ע"י ישראל ואע"ג שכתב הא"ח בשם הרמב"ן שאסור סמכינן ארבינו יואל והרא"ש דשרו ולפי מה שכתבתי דאין לקבור בי"ט הראשון לא משכחת האי דינא אלא באישתהי ולפי המנהג אף בדלא אשתהי ודוקא בי"ט הוא דשרינן ע"י עממין אבל לא בשבת וי"כ כדמוכח בסיף ע"ק דר"ה דאמר א"ב י"ט הסמוך לשבת מ"ד מעברינן משום ירקא איתי' ומ"ד משום מתיא ליתא שאיפשר ולעיל מיניה גבי א"ב י"כ שחל להיות אחר שבת מ"ד משום מתיא מעברינן וכו' כ"כ הר"ן. וכתב הרמב"ן בספר ת"א דל"מ חפירת קבר וכוך דאית בהו מלאכה גמורה

דאסור בעממין בשבת אלא אפי' הוציאוהו בבה"ק להניחו בכוך העשוי' מאתמול דהוא ע"י ישראל שבות וע"י עממין שבות דשבות אפ"ה אסור ונתן טעם לדבר בפני כבוד הוות שלא יאמרו נתחלל עליו שבת במיתתו ע"כ והא דשרינן בי"ט ראשון ע"י עממין ובי"ט שני ע"י ישראל אין חילוק בין מת גדול למת קטן אפי' ילד קטן בן ל' שיצא מכלל נפל ודוקא לפי המנהג שנהגו לקבור בי"ט ראשין ע"י עממין אפי' לא אשתהי אבל לפי מ"ש שאין נכון לקבור מת בי"ט ראשין אפי' ע"י עממין אלא באשתהי א"כ ילד קטן אפי' באשתהי אסור שאין דרכו להסריח גם יכולין להשימו במרתף ולהצניעו משא"כ במת גדול וגם אין שייך לומר עליו שנמצא מתבזה בין החיים כמו במת גדול אלא קוברין אותו ביום ב'. וכתב הטור (בסי' תקכ"ו) וז"ל מעשה שמת תינוק בן ל' בי"ט שני ואמר ריב"ם כיון שלא הי' ודאי ידוע שכלו לו חדשיו אין דינו כשאר מת לחלל עליו (י"ט) והר"ר יעקב בן הרר"י הלבן אמר כיון דרוב נשים יולדות ולד של קיימא דינו כשאר מת ע"כ ונראה שבודאי ל"פ אלא בי"ט שני דלגבי מת כחול שוי' רבנן ומש"ה ראוי נמי להקל בזה אבל בי"ט ראשון דלא שוינהו כחול אפילו אמירה לכותי לא עבדינן אם לא שכבר עברו ל' עוד נראה בעיני דל"פ אלא מת ביום ל' דחשיב מקצת היום ככולו ואף דלענין שאר מילי לא חשבינן ככולו שהרי מת ביום ל' אין מתאבלין עליו אבל מאחר דבמילי דמת שוי' רבנן כחול אף בזה אזלינן להקל וחשבינן כמת ודאי מאחר שמת ביום ל' אבל בתוך ל' הרי הוא כאבן ואין דוחין הי"ט לצורך קבורתו. ובהג"הם מפ"א דה' מילה נמי כתב וז"ל נפלים אשר נהגו להסיר ערלתם בצרור או (באבן) אסור אפי' בי"ט של גליות דהא אמרינן דגבי י"ט שני לגבי מת כחול שוי' רבנן ה"מ מת שהוא בר קיימא שעובר המלינו בלאו ויש בזיון בשהייתו אבל נפל דאין מצוה לקברו כדמוכח בכמה מקומות בגמ' שמטילין אותו לבור אין י"ט נדחה על צרכי קבורתו ועוד דמה שנהגו להסיר ערלתו אין זה מנהג של תוכה אך שמנהג להסירו מפני תקנת הפושעים דאמרינן בב"ר שהקב"ה מעביר ערלה מן הקטנים שמתו ולא מלו ונותנין על פושעי ישראל ע"כ והיכא שקוברין המת נ"ל לקוברו קודם אכילה וכן ראיתי נוהגין אבל הכלבו כתב (בסי' קי"ד דף ק"ל ע"ד) כשמת בליל י"ט שני משכימין וקוברין אותו למחר קודם התפילה וכשמת ביום קוברין אותו אחר אכילה ע"כ והנה ממ"ש שאם מת בליל י"ט קוברין אותו קודם התפילה יפה (כתב) היכא שאיפשר להקדים שלא כעבור זמן ק"ש וכדי לבטל אנינות שיוכלו האבילים להתפלל עם הקהל אבל במדינתינו א"א להקדים כ"כ ומ"ש שקוברין אחר אכילה לא נהירא כלל אי משום שמחת י"ט קאמר אם מת מצוה קודם למגילה כ"ש לשמחת י"ט והאידנא בימינו הכל מת מצוה נקרא ועוד וכי זה הוא שמחת י"ט לאכול ולילך אח"כ

לבה"ק אין זו שמחה אלא תוגה ועוד מאחר דאי' במדרש לא תאכלו על הדם שאין לאכול סעודות קבע קודם שנקבר המת א"כ למה כעבור על המדרש אלא קוברין אותו מיד אחר יציאת בה"כ אם הוא אדם חשוב ואם לאו מתקבצין מני' וקוברין אותו בעת שאומר הש"ץ הפיוטים ושאר דברים כדומה לזה וחוזרין לבה"כ וכן עיקר.

סימן יא

דין היכא שאין יכולין לקבור המת בי"ט שני אסור לעשות שום עסק למת לצורך מחר כין גזיזה ואפילו כיבוס והוצאה וטלטול אסור א"ל מחמה לעל שמניח עליו ככר או תינוק ומטלטלו ואם המת מוטל רחוק מן העיר שאין יכולין להשיגו ולקושרו בי"ט שני אין לצאת כלל בי"ט שני למחר שס אפי' ממהר כדי שלא יאכלוהו שם הכלבים מאחר שסוף סוף לא יקברוהו בו ביום ומ"מ הצלת ודאי מפני הכלבים מותר לעשות בי"ט שני:

פסק כתב הרא"ש בפ"ק דמ"ק וז"ל אין חופרין כוכין וקברות במועד פי' לקבור בהן אחר המועד וכן פירש"י שהיה דרכן לחפור כוכין להיות מוכנים לצורך מתים שימותו דטירחא יתירא הוא והא דאמרינן בעלמא דאפי' בי"ט שני יתעסקו בו ישראל ה"מ לטלטל או שאר דברים שאין בהן טורח כגון לרחצו או ליגזז שערו אבל חפירה לא ודבריו תמוהין שהרי פי' תחילה אין חופרין כוכין וקברות שיהו מוכנים לצורך מתים שימותו ומה שייך להביא ע"ז מת בי"ט שני יתעסקו בי ישראל היינו לקוברו בו ביום ועוד מ"ש אבל חפירה לא משמע שאין לחפור קבר בי"ט שני והא לית' די"ט שני לגבי מת כחול שוי' רבנן ואפי' למיגז לי' גלימא ולמיגז לי' אסא וכ"ש לחפור לו קבר ונ"ל ליישב דבריו שהיה ק"ל מ"ש מי"ט שני שאם מת בי"ט סמוך לערב שאין שהות לקברו ביום ואפ"ה יתעסקו בו ישראל בו ביום לצורך קבורת חול וכן במועד הי' ראוי שהיה מותר לחפור קברים לצורך קברות חול ותירץ דבכה"ג לא התירו אלא טלטול דברים שאין בו טורח אבל חפירה כיון דאין שהות ביום לקוברו גם לא יעשה הקבר ביום וגם אסור למיגז ליה גלימא ולמיגז ליה אסא (בו) ביום וכן במועד נמי אין לחפור קברים לצורך חול ומדבריו למדנו אם מת בי"ט שני ואין רוצים לקברו בו שאין עושין שום דבר איסור מלאכה בו ביום ויראה דאפי' ע"י כותי אסור ע"כ ומזה עסק מהרא"י וז"ל היכא דאין רוצין לקוברו בו ביום אלא שרוצין להוציא מך הבית לבה"ק כדי לקוברו למחר ומוציאין אותו היום בשביל עגמת נפש או משים כהנים אין נראה דשרי וכ"כ להדיא באשיר"י פ"ק דמ"ק מפיר"שי דאפי' בי"ט שני אם אין רוצין לקוברו בו ביום לא שרו לעשות בו שום איס' מלאכה רק טלטול בעלמא ודבר שאין בו טורח ואפי' ע"י כותי אסור מדלא מסיק רק

טלטול הא הוצאה אסורא אפילו לכרמלית כמי מלאכה דרבנן נקראת ואע"ג דמשמע דלרחצו למת וליגזז שערו נמי שרי מ"מ הוצאה היא מלאכה טעי דגזיזת שער של מת אינו מלאכה כלל ובס' אשי"רי כתב בסתמא דכל מלאכה אסירא בר מטלטול ע"ש באשי"רי וא"ת לישתרי אפי' הוצאה בכה"ג מכח מתוך י"ל דכיון דלא מצינו לקוברו בי"ט לא חשיב אפי' קצת צורך היום ואנו בעינן צורך היום קצת לטעמא דמתוך ע"כ דבריו בתשו' ותמה אני על דבריו במ"ש להתיר גזיזת שערו ולאסור הוצאה הלא גיזת שער אפי' באדם אב מלאכה היא דע"כ לא פליגי ר"א וחכמים בתולש שערו אלא ביד אבל בכלי לכ"ע חייב וא"כ ה"ה במת כמ"ש הרמב"ם (פ"ט מה' שבת) להדיא דגוזז חייב בין מן החי בין מן המת וכן אית' בירושלמי דפ' כלל גדול התולש מן הבהמה מתה (חייב) דתלישתה זו היא גזיזתה (ע"ל סי' כ"ד) ונהי דבאדם תלישה לא הוי מלאכה אבל לענין גיזה מ"ש אדם מבהמה ואם התירו גיזה כ"ש הוצאה גם על הרא"ש יש לדקדק שכתב שאין עושין שום דבר איסור מלאכה הא רש"י כתב דשרי לגוז שערו אלא בע"כ דרש"י לא אסר אלא מלאכה כבידה וטירחא יתירה שאין לעשות בי"ט ואף במועד שלא לצורך היום אבל הוצאה כ"ש דשרי כך הוא לפי דברי הרא"ש ופי' אבל אין דעתי מסכמת כלל וכלל לפי' דמנ"ל לרש"י הא דקאמר מת בי"ט שני אירי אפי' מת סמוך לערב ואין שהות לקוברו ועוד דבע"כ הא דרב אשי דאמר י"ט ב' כחול שוי' רבנן כו' לא אירי אפי' סמוך לערב דהא למיגז ליה גלימא ואסא קאמר שאסור אם אין קוברין בו ביום כאשר כתב הוא גופא א"כ הא דרבא נמי לא אירי אלא במת שקוברין בו ביום ועוד אפי' לפי פירושו מה הקשה רש"י מהא דהכא שרי אפי' סמוך לערב היינו משום שכבר המת מונח לפניו ומוטל עליו לקוברו אלא שאין שהות ביום מש"ה כל מה שנוכל לעשות כדי להקדים הקבורה למחר שלא ישהה המת עבדינן אבל אין חופרין כוכין לצורך מתים שעדיין לא מתו גם דוחק שרש"י מפרש לשם דהכא אירי דוקא בדבר שאין בו טורח הוא דשרי והכא פי' להדיא דיתעסקו בו ישראל דקאמר הוא עסק חציבת קברו וחתוך תכריכין אלא נראה בעיני דט"ס הוא וצריך להגי"ה א"נ אירי במתים שמתי כבר והא דאמרינן בעלמא כו' וא"כ ממה שפירש"י הכא דשרי אפי' חפירה היינו לפי' הראשון והאמת שברש"י שלנו לא כתוב כלל האי שינויא בתרא לחלק דהכא לא אירי בחפירה אלא בטלטול ושאר דברים שאין בהם טורח וכ"מ בתו' שלנו שלא הזכירו בשם רש"י רק פי' הראשון וכן הר"ן שהעתיק לשון רש"י לא הזכירו משום שהוא פי' שני כאשר הגהתי ומהשתא מה שפיר"שי הכא דעסק המת הוא החפירה וחתוך תכריכין הוא העיקר וכפי' הראשון של רש"י וא"כ לפ"ז לא שמעינן כלל דשרי שום עסק למות לצורך מחר לא מבעי' גזיזה

דאסור אלא אפי' (רחיצה נ"ל) כיבוס והוצאה אסור א"ל שהוא מוטל בחמה וחושש שלא יסריח כדאית' בפ' כירה שמניח עליו ככר או תינוק ומטלטלו וכן אם הסריח ונמצא נתבזה בין החיים דשרי להוציאו לכרמלית כדאי' בפ' המצניע הלאיה אפי' טלטול אסור מאחר שאין המת עומד ליקבר היום ולפי דברינו לא נהירא מה שהשיב ריב"א לשואלים על יהודי שמת רחוק מן היישוב ישראל ועכו"ם שמוהו במערה במלבושיו וסגרו פי המערה ולא ניתן לקבורה ונודע הדבר לקרוביו בי"ט אם מותר לצאת לדרך בי"ט ב' ללכת למקום שהוא שם כדי לקוברו והשיב שאין ללכת חוץ לתחום בעד קבורות מת שאינו לפניהן ולא יוכלו להגיע אליו עד לאחר המועד והביא ראיה לדבר אבל הרש"בץ כתב בתשו' דהא ודאי מת זה מוטל עלינו לקוברו אעפ"י שהוא כחוק ממנו הרבה כיון שאין שם יותר קרובים ואדרבה הוי מת מצוה וכיון שבחול מוטל עלינו לקוברו מחללין עליו י"ט שני שהרי אמרו י"ט שני לגבי מת כחול שוי' רבנן ואעפ"י שמת זה רחוק ד' או ה' ימים כיון די"ט לגבי מת כחול הוא לא מפלגי בין נקבר בו ביום בין נקבר למחרתו כל מעשה י"ט ממהר קבורתו שכל זמן שמשתהה הוא מרבה להתבז' וכ"ש אם יחושו לאכילת כלבים והממהר לעשות צרכיו למהר קבורתו עושה מצוה ע"כ וכבר כתבתי שאין לחלל י"ט בשום דבר היכא שאין קוברין בו ביום ומה שרוצה להקל משום חשש שלא יאכלו הכלבים וכי מפני חששא כזו ראוי להקל בפרט מאחר שהחשש הוא עדין במקומו שמא יאכלו הכלבים קודם הגיעו לשם אבל מ"מ נראה שמותר לעשות מלאכה בי"ט שני לצורך המות שלא יאכלו הכלבים בהצלה ודאי אפי' אין ראוי לקבורת היום מ"מ מאחר שעושין היום כדי שיבא לקבורה כחול שוי' דלא גרע מלקוברו היום אעפ"י שאפשר לשהותו עד למחר וכן ביום ראשון ע"י עממין:

סימן יב

דין דמותר ללוות המת בי"ט בתוך התחום ובי"ט שני אפילו חוץ לתחום ומותר אף לחזור לאחר קבורת המת וכן כלי הקבורה שהוליכו עמהם חוץ לתחום מותרין כמו כן להחזירם למקומן ואפילו היה בית סמוך לחומה המשתמר להם מותר להחזירם למקום שירצו ולרכוב על סוסים בי"ט שני עד בית הקבורה אסור אפילו אבילים שחייבים לקוברו ומיהו קברים שצריכין לקוברו במקום שא"א זולתן מתירין להם אפילו לרכוב ע"ג בהמה:

פסק כתב הרמב"ן בספר תה"א וז"ל. כתוב בה"ג מותר ללוות המת בי"ט ראשון בתוך התחום ובי"ט שני אפילו חוץ לתחום. וכ"כ הרי"ץ גיאות אלא שאני חוכך בחזרה לאחר קבורת המת שי"ל שאין להם אלא אלפים (אמה) ואין לנו בכל היוצאים חוץ לתחום

אפילו ברשות ב"ד לדבר מצוה אלא שיש להם אלפים אמה להתיר להם חזרה בהבלעת תחומין אבל לחזור יותר מד' אלפים לא אבל כיון די"ט של דבריהם מצינו בשל דבריהם שהתירו חזרה משום שלא תהא מכשילן לעתיד לבא כדאיתמר ביה"כ וצריך תלמוד ע"כ משמע קצת מדבריו שהיה מסופק בדין זה וכ"כ הטור (בסי' תק"כו) בשמו שהוא מסופק. אכן בתשובה כתב להתיר וכ"כ רבי' ירוחם וז"ל קוברי המת בי"ט שני והוליכו אותו חוץ לתחום י"א שאין יכולין לחזור בו ביום (למקומן) אבל הרמב"ן כתב בתשובה שחוזרין למקומן בו ביום כדאמרינן שאתה מכשילן לע"ל. וכ"ש דכחול שויוהו רבנן לגבי מת. ועוד כתב בתשובה שכלי הקבורה שהוליכו עמהם חוץ לתחום שמותרין כמו כן להחזיר אותן למקומן מאחר שמלאכתן להיתר ושמא יצטרך להם למת אחר בו ביום וכן כמי שמא יגנובו ואפילו היה בית סמוך לחומה המשתמר להם מותר להחזירם בבית שירצו דגבי דבר שמלאכתו להיתר כל מחמה לצל שרי ולא אמרינן א"א להצילן מן החמה בטלטול מועט לא יטלטלם יותר אלא כיון שהוא נוטלן משם כדי להניחם בצל מטלטלן ומניחן באיזה מקום שיזדמן לו לדעת ולרנינו ה"נ מחזירן לאיזה מקום שירצה ע"כ וכ"כ עיקר להקל בי"ט שני שהוא מדרבנן מאחר שאמר בגמ' דשוינהו כחול לגבי עסקי המת וזהו עסקי המת יותר מלמיגז ליה אסא עוד כתב הרמב"ן בספר ת"ה וז"ל ראיתי בתוס' שמעשה היה בצרפת בי"ט שני והלכו אחרי המת רוכבי סוסי' עד מקום קבורה וכמדומה מדבריהם שלא מיחו בידם חכמים שבאותו הדור וח"ו שלא התירו רבותינו כן אלא במקום דלא אפשר כעין ששנינו גבי עדות החודש שראה את החודש ואינו יכול ללילך מוליכין אותו על החמור ואפילו במטה השתא בעדות החודש שהוא צורך כל ישראל דבר שמחללין עליו את השבת חששו לשבות זה ולא התירוהו אלא במקום דלא אפשר כ"ש דבר קל שהרי אינו דוחה שבת אפי' בעממין הלכך לא מיבעי' הבאים משום כבוד שאסור אלא אפילו (אותן) שחייבין לקוברו אסור ומיהו קברים שצריכין לקוברו במקום שא"א זולתן מתירין להם אפילו לרכוב ע"ג בהווה די"ט שני לגבי צרכיו בכל דלא אפשר כחול שויוהו רבנן ע"כ.

סימן יג

דין מי שמצאוהו מת בחוץ לעיר ברחוק פרסה וחצי מותר להשיאו לעיר לקוברו בקברי ישראל וכ"ש אם יש בעיר מקום קברי אבותיו ומותר להוליך המת מעיר שאין בה קבורת ישראל לעיר שיש שם בה"ק בי"ט שני והיכא דיש קברות במקום שמת ועשה צוואה שיוליכו אותו לעיר אחרת לבה"ק אין שומעין לו:

פסק כתב הרשב"א בתשובה על א' שבאו גוים ואמרו שהכוהו ליסטים בדרך רחוק מן העיר כפרסה וחצי ונסתפק השואל אם ימצאוהו מת אם מותר להביאו לעיר לקוברו או אם יקברוהו במקומו והשיב דמותר להביאו לקוברו בקברי ישראל וכ"ש אם יש בעיר מקום קבר לאבותיו די"ט שני לגבי מת כחול שויוהו רבנן אפילו למיגז ליה אסא כ"ש ליקבור בקברי ישראל וכ"ש בקברי אבותיו וזו הקפדת האבות היתה וכל גדולי ישראל ומעשים בכל יום ואין אנו משגיחין בתחומין כלל במת בי"ט שני וכן מעשים ומביאין אותו מן עיר שאין שם קברות לישראל לעיר שיש שם שכונת קברות ע"כ. ובהגה"ת הרא"ש כתב בפרק אלו מגלחין בשם א"ז מעשה היה בצרפת שהוליכו מות בי"ט שני לקוברו אל עיר אחרת וכעס עליהם ר"ת אע"ג שבאותה העיר לא היה בה"ק שאמר שהיה להן לקוברו באותה העיר ולאחר י"ט להוציאו ולהוליך אל עיר אחרת ורבי' שמחה כתב דאם צווהו צריך כפרה ע"כ ואפשר לומר דלא פליגי דדוקא לקוברו בשדה שאפשר שאינו נשאר לשם שיוציאוהו כותים משם אז מוליכין לבה"ק אפילו בי"ט אבל היכא שאפשר לקוברו בעיר במקום שהוא שמור אין לנו לחלל י"ט בכדי ומ"מ כראה עיקר דלא גרע מלמיגז ליה אסא שהוא כבודו של מת כ"ש כה"ג שהוא כבודו שלא לקוברו במקום שאין שם קבר ודוקא היכא דליכא קבר במקומו אבל היכא דאיכא קבר במקום שנפטר אלא שעשה צוואה לקוברו חוץ לתחום במקום אבותיו נהי דמצוה לקיים דברי המת בפרט כה"ג שהוא כבודו שיוקבר במקום אבותיו כדאשכחן בקראי מ"מ אין זה כבודו של מת לחלל הי"ט על פיו בכדי שהרי אם לא ציוה אסור להוציאו מקבר לקבר כמ"ש הא"ז בפרק אלו מגלחין א"כ מעשיו גרמו לו והוא פגמו של מת ומ"מ היכא דאיכא למיחש שמא יסריח קוברין במקומו ולא חשין לצוואתו ואי ליכא למיחש שמא יסריח מלינין אותו וקוברין אותו אחר י"ט במקום אבותיו:

סימן יד

דין דמותר לשכור ספינה בי"ט שני להוליך המת ממקום למקום אע"ג דלא אישתהי והחופר קבר למת בי"ט שני אסור ליקח שכר ואם אינו רוצה בענין אחר מטעינן ליה:

פסק כתב הרוקח בסי' ש"א שמותר לשכור ספינה בי"ט שני להוליך המת ממקום למקום דקי"ל בי"ט שני יתעסקו בו ישראל אע"ג דלא אשתהי וכ"ש הכא אם לא ישכור ישתהא ויסריח ע"כ. וכתב רבי' ירוחם החופר קבר למת בי"ט שני מותר ליטול שכר ממנו כיון שהתירו לו חז"ל דשמא לא ימצא בחנם אע"ג דאסור ליטול שכר בשבת אפילו במלאכה המותרת בשבת ע"כ ודבר תימא הוא נהי דמותר לשכור אם לא ימצא בחנם אבל לאותו ישראל אסור ליטול שכר י"ט מאחר שאין כאן הבלעה ונהי דשוינהו י"ט שני

כחול לצורך המת שהכי יכול לעסוק בחנם אין מתירין לו כלל י"ט ואם היה בא מעשה לידי שישראל אחד לא היה רוצה לעסוק בחנם אלא בשכר הייתי מצוה להטעותו כמו שמטעין בחליצה:

סימן טו

דין דכל דבר שנהנו משום חששא ועברה החששא א"צ מנין להתירו ובארנו דגם האידנא מותר לקבור מת בי"ט שני ע"י ישראל ולעשות כל צרכי המת אם אין עממין אבל אם יש עממין יניח לעשות עממין כל המלאכות שהם דאורייתא כפי מה שביארנו למעלה:

נחזור לסוגיא אמר רבינא והאידנא דאיכא חברייא חיישינן פירש"י לו שכופין לישראל לעשות מלאכה וכשהוא י"ט מניחין אותן ואם היו רואין שיקברו מתיהם יכופו אותם לעשות מלאכה וכתבו התו' שהשתא בזמן הזה שאין חברייא מותר ואין לומר שצריך מנין אחר להתירו דכיון דהטעם משום חששא ועברה החששא שהרי אין חברייא מצויים האידנא עבר נמי הטעם והכי אמרינן גבי מים מגולין דאסורין שמא נחש שתה מהן ועכשיו שאין הנחשים מצויין בינינו אנו שותין מהם אפילו לכתחילה אע"פ שהוא דבר שבמנין ומ"מ כ"ת היה אוסר ומעשה היה במולא"ן שמת אדם אחד בי"ט שני ורצו להתעסק בו לקוברו וגער בהן ר"ת ושלח להם בני בשכר אינן בני תורה ואתם בני תורה כדאי' בשבת שלא לקבור מת בי"ט שני משום דלאו בני תוכה נינהו ואתי לזלזולי ביה. אבל הר"י אומר דאין זה דמיון דהא לענין הרבה דברים אשכחן דאנן בני תורה כדאי' ביבמות חזינהו דקא אכלי תורמוס דשלקי עממין ואסר להם ופרכינן והא נאכל כמו שהוא חי וכל הנאכל כמו שהוא חי אין בו משום בישולי עממין ומשני שלא היו בני תורה ואנו אין חוששין בדבר זה דק"ל דכל שנאכל כמו שהוא חי משום בישולי עממין. והר"ר יחיאל אומר דלא דמי דשאני הכא דבצינעא הוא אוכל בביתו ולא אוושא מילתא אבל לקבור מתים בפרהסיא אוושא מילתא ואין נכון להתיר ועוד אומר ר"ת דבזמן הזה נמי יש יהודים שהן משועבדים למלכות לעשות מלאכה כגון לקבל המס ולהתעסק בצרכיהם הלכך אם יראו שיתעסקו לעשות מלאכה למת יכופו אותן לעשות מלאכה למלכות ע"כ בתוס' וכן דעת כ"ח לאיסור והס"ת והסמ"ג כתבו להקל והוא דעת הרי"ף והרמב"ם וכאן לא הכריע הרא"ש אבל בתשובה כתב שלא נהגו העולם כר"ת אלא כר"י להקל לעשות ע"י ישראל אכן באשכנז שנהגו להחמיר שלא לעשות כל מלאכה דאורייתא ע"י ישראל היינו שחשו לדברי ר"ת להחמיר לכתחילה מאחר שאפשר לעשות ע"י עממין אבל היכא דליכא עממין עושין ע"י ישראל כמ"ש לעיל בסי' י' ובפרט האידנא דליכא

למיחש לחשש השרים שאף הם נזהרים בכבוד המת ויודעין שראוי לעשות מלאכה טפי בשביל המת ממה שעושין מלאכה בשביל אוכל נפש:

סימן טז

דין מי שלא הניח עירוב תבשילין בעי"ט יכול להניח בי"ט ראשון ומתנה כו' ודוקא בי"ט של גליות אבל בר"ה אינו יכול להניח:

רבינא הוה יתיב קמיה דרב אשי בי"ט שני של ר"ה חזייה דהוה עציב א"ל אמאי עציב מר א"ל דלא אותובי ע"ת א"ל ולותיב מר האידנא מילא אמר רבא מניח אדם ע"ת מי"ט לחבירו ומתנה א"ל אימר דאמר כבא בשני י"ט של גליות בשני י"ט של ר"ה מי אמר. וכתב בסמ"ג וז"ל (בה' י"ט דף כ"ז ע"ג) כתב רבי' משה שכל הדברים הללו שאמרנו היו בזמן שב"ה היה קיים שהב"ד של א"י היו מקדשין החודש ע"פ הראייה והיו בני גולה עושין ב' ימים כדי להסתלק מן הספק לפי שלא היו יודעים יום שקדשו בו בא"י אבל היום שבני א"י סומכין על חשבון ומקדשין עליו אין י"ט שני כדי להסתלק מן הספק אלא מנהג בלבד וכך שלחו מתם הזהרו במנהג אבותיכם בידכם אעפ"י דבקיאי בקביעי דירחא עי' שמא יגזרו ח"ו ויבא לשכח העיבור ולפיכך נ"ל שאין מערב אדם ומתנה בזמון הזה לא עירוב חצירות ולא ע"ת ולא שיתופי מבואות ע"כ ודבריו תמוהים מאוד דהא רבא גופא דקאמר מניח אדם ע"ת ומתנה הוא דקאמר בסוגיא ואע"ג דבקיאין אנו בקביעא דירחא אפ"ה עבדינן תרי יומי משום דשלחו מתם כו' אלמא דהקילו בעירובין בין בע"ת בין בע"ח להיות ומתנה בי"ט ראשון על חבירו אעפ"י שהוא מנהג אבותינו מ"מ אחד חול ואחד קודש וכן השיגו הראב"ד והרשב"א והר"ן וגם מהרא"י כתב בכתביו שיש לנהוג כדברי הרא"ש שהביא הא דרבא לעסק הלכה בלי חילוק:

סימן יז

דין אפרוח שנולד בי"ט ונפתחו עיניו מותר ואם נולד בשבת מותר לטלטלו ואף סותר בי"ט שאחריו ואם לא נפתחו עיניו אסור אפילו בחול:

איתמר אפרוח שנולד בי"ט כב אמר אסור ושמואל ואי תימא כ' יוחנן אמר מותר רב אמר אסור מוקצה הוא ושמואל ואי תימא כ' יוחנן אמר מותר הואיל ומתיר עצמו בשחיטה בלידה מה שלא היה ראוי בתחילה מתיר נמי עצמו להיות מותר באכילה ומוציא אותן מאיסור מוקצה א"ל כב כהנא ורב אסי לרב וכי מה בין זה לעגל שנולד בי"ט א"ל הואיל ומוכן אגב אמו בשחיטה ומה בין זה לעגל שנולד מן הטריפה שתיק כב אמר רבה ואי תימא רב יוסף מ"ט שתיק כב לימא להו הואיל ומוכן אגב אמו לכלבים. תניא כוותיה דרב ותניא כוותיה דשמואל ואי תימא ר' יוחנן תניא כוותיה דרב עגל שנולד בי"ט מותר

אפרוח שנולד בי"ט אסור ומה הפרש בין זה לזה זה מוכן אגב אמו בשחיטה וזה אינו מוכן אגב אמו תניא כוותיה דשמואל ואי תימא כ"י עגל שנולד בי"ט מותר ואפרוח שנולד בי"ט מותר מ"ט זה מוכן אגב אמו וזה מתיר עצמו בשחיטה תו מסקינן ת"ר אפרוח שנולד בי"ט אסור רא"בי אומר אף בחול לפי שלא נתפתחו עיניו כמאן אזלא הא דתניא כל השרץ השורץ על הארץ לרבות אפרוחים שלא נתפתחו עיניהם כמאן כרא"בי. וכתבו התו' והר"אש אחריהם וא"ת אמאי צריכין שמואל וכ"י להאי טעמא דהואיל ומתיר עצמו בשחיטה הואיל ואינון קיימין כר"ש דלית ליה מוקצה בשלהי מס' שבת וי"ל דלטעמיה דרב קאמר דאף לדידך דאית לך מוקצה מותר מיהא מהאי טעמא א"נ משום דדמי לגרוגרות וצמוקים. וכתב הר"אש הרי"ף לא כתב הלכתא כמאן להך לישנא דאמר שמואל פליג אדרב הלכתא כרב באיסורי ולאידך לישנא דאמר ר"י הוא דפליג ארב הלכתא כר"י יש פוסקים הלכה כרב משום דתרתי ברייתות כוותיה ומשנת ראב"י קב ונקי וגם רבה וכ"י דאמרי תרווייהו מ"ט שתיק רב אלמא קיימי כוותיה ויש שעוסקין כשמואל משום דרב כהנא וכ"א הקשו על דברי רב ושתיק להו כב והגאונים פסקו כרב וכן דעת רב אלפס דאזלינן לחומרא ולהכי לא הזכיר הר"יף פסק זה ואע"פי דשתיק להו (רב) הכי כבה ואיתימא כ"י תירצו יפה קושית רב כהנא וכ"א וגם משנת ראב"י קב ונקי והלכה כמותו בכ"מ ע"כ וזהו דעת כ"ח והרמ"בן. ואני תמה בדבר הלא ברוב דוכתין רגיל הרי"ף (והרא"ש) אחריו למיזל בתר לישנא בתרא וא"כ ואי תימא דקאמר בגמרא הוא לישנא בתרא וא"כ הלכה כר"י אפילו נגד רב ושמואל ק"ו נגד כב ועוד במלתא דרבנן הולכין אחר המיקל ועוד אין כאן תרי לישני דאימר תרוויהו קושטא אלא איכ' דשמעו משמי' ואיכא דשמעו מכ"י ועוד דאי ס"ל לגמ' דאיכא חלוק בין חדא ברייתא לתרתי כדי לסייע לרב ה"ל הגמ' למימר תני חדא כוותיה דשמואל ותני תרתי כוותיה דרב ועוד אפי' לא הוה פליג ר"י עליה דרב הוה הלכתא כשמואל שהכי רב כהנא וכ"א הקשו עליו ושתיק להו ונהי דאיכא למימר דלא חש להו מ"מ חולקים הם עליו וא"ת הלא רבה וכ"י דקאמרי מ"ט שתיק להו כב כו' הלא רב כהנא ור"א גדולים וקדמונים יותר מרבה ור"י דהוו בתראי לגבי דידהו ועד אביי וכבא הלכה ככל הגדול מחבירו כאשר כתבו הגאונים ושיטה זו תפסו הרי"ף והר"אש בכל דוכתא ועוד רבה וכ"י אינן אלא כמתמיהין מ"ט שתיק להו רב הלא יכול להשיב להם הלא מוכן אגב אמו לכלבים אבל אין זו תשובת נצחת להתיר העגל מחמת כן אלא עיקר הטעם הואיל ומתיר עצמו בשחיטה ומ"ה שרי אף האפרוח ומ"ה שתיק רב וכן פסק בעל המאור ומשנת רא"בי שהוא קב ונקי אין ראיה דהוא איירי דוקא בלא נפתחו עיניו אבל בנפתחו ס"ל דשרי

אף בי"ט ולפי דעתי מ"ה לא פסק הרי"ף (הלכה) שסמך על מה שהביא ואיתימא כ"י והלכה כר"י בכל דוכתא נגד רב וכן פסק הרשב"א מאחר דאמרינן בגמ' ת"כ דמר ות"כ דמר והוה ליה ספיקא דרבנן ונקטינן לקולא. וכתב הר"ן וז"ל ומפלוגתא דרב ושמואל שמעינן דלא ק"ל כרא"בי דאמר אפרוח שלא נפתחו עיניו אף בחול אסור דע"כ ל"פ אלא בי"ט אבל בחול לכ"ע שרי אע"פי שלא נתפתחו עיניו דסתמא הכי הוא מדקאמר רא"בי אף בחול אסור מפני שלא נתפתחו עיניו ע"כ ולא נהירא דאינהו איירי בנפתחו עיניו ונהי דברייתא דפליג בה ר' אליעזר ודאי איירי בלא נפתחו אבל מנ"ל דאמוראי פליגי עליה דרא"בי דמשנתו קב ונקי בכל דוכתא ואיכא עוד סתמא אחריני דקא מסייעא ליה דתניא כל השרץ השורץ על הארץ וכו' אלא איירי באיתרמי שנפתחו עיניו. וכן פי' התוס' וז"ל הרא"ש רא"בי אומר אף בחול אסור לפי שלא נפתחו עיניו משמע דת"ק מתירו בחול והר"ף עסק כת"ק בפ' א"ט דיחיד ורבים הלכה כרבים ותו' פוסקי' כרא"בי וכן נראה דמשנת רא"בי קב ונקי ואפי' בברייתא כדמוכח בפ' הבא על יבמתו ע"כ ולפי מ"ש הלכה כר"י דשרי אפרוח שנפתחו עיניו אפי' בשבת שרי לטלטל ואין בו איסור מוקצה ואע"פי שאין שייך לומר הואיל ומתיר עצמו בשחיטה שהכי אסור לשחוט בשבת מה בכך איסורא הוא דרביעא עליה מ"מ עומד לשחיטה וכאשר כתבתי בריש פרקין גבי ביצה (בסי' ה') ועוד אפשר למשחיטה גופיה היכא דאיכא חולה. והטור (בסי' תק"ג כתב בשם אחיו הר"ר יחיאל שאם נולדה בשבת שאסור בי"ט שלאחריו משום הכנה דודאי שייך ביה הכנה דעודו בקליפתו לא היה ראוי לכלום ע"כ. ואני אומר דלא שייך ביה הכנה אלא איסור מוקצה ואפי' לרב דשרי בי"ט שלאחריו דהא ק"ל שתי קדושות הן דאי איתא דאית ביה הכנה בלידתו לצורך מחר א"כ האי אפרוח שנולד בשבת אסור בי"ט שלאחריו משום הכנה דאורייתא וא"כ גזרינן י"ט דעלמא ושבת דעלמא אטו י"ט אחר השבת כדאשכחן גבי ביצה א"כ אמאי צ"ל דטעמא דרב דאסור משום מוקצה תיפוק ליה משום הכנה בשלמא שמואל ור"י לא קשה דכ"י לית ליה הכנה דרבה כדאי' להדיא בגמ' בריש פרקין ואפשר דשמואל נמי לית ליה אלא ארב קשה דהא מסקינן להדיא דרב אית ליה הכנה דרבה וכ"ש דאיכא למקשי ארבה דאמר מ"ט שתיק להו כב כו' ה"ל לאקשויי הלא אסור האפרוח משום הכנה ומהשתא לית לן לאקשויי עלה מ"ש מעגל שנולד בי"ט כו' דהתם לא שייך ביה הכנה כמו שנפר' לקמן (בסי' שאח"ז) אלא בודאי יציאת האפרוח לא איקרי הכנה מעליותא מאחר שהוא בעולם ולא דמי לעצים שנשרו מן הדקל דהיום באו מן המחובר ועכשיו נתלשו והוי הכנה ממש ובודאי סברת ר' יחיאל הוא סברת הר"ן ואליבא דרב דס"ל דאסור בי"ט משום מוקצה ואי הוה שרי אם נולדה

בשבת א"כ נמצא שהשבת הכין לי"ט וכבר כתבתי לעי' (בסי' ג') דליתא להאי סברא וכ"ש לפי מה שהכרעתי דאפילו בי"ט שרי א"כ בטל טעם זה כל עיקר:

סימן יח

דין עגל שנולד בי"ט מותר אפילו אמו עומדת לגדל וולדות והוא שידוע שכלו לו חדשיו אבל אם אינו ידוע אסור עד ליל ח' ואז עריך ג"כ שהפריס ע"ג קרקע שיצא מספק ריסוק איברים אכל אם כלו חדשיו אפי' לא הפריס מותר מיד:

פסק כתב הר"אש וז"ל עגל שנולד בי"ט מותר הוא הואיל ומוכן הוא אגב בהמה ובבהמה העומדת לאכילה דאי בבהמה העומדת לגדל וולדות אסור למאן דאית ליה מוקצה ולא שייך הכ' טעמא דהכנה דדוקא לידת ביצה חשיב הכנה משום דע"י לידה הוכנה לגדל אפרוחים דאילו נמצאת במעי אמו אינה מגדלת אפרוחים וגם טובה יותר לאכול אבל וולד הוא טוב לאכילה וראוי לכל דבר אם נשחטה אמו ונמצא במעי אמו כמו אחר הלידה והא דמותר לאוכלו ביום הלידה היינו היכא דקים לו דכלו לו חדשיו אבל אי לא קים ליה דכלו לו חדשיו אסור עד ליל ח' כדאי' בפרק כ"א דמילה וגם צריך שיפרוס ע"ג קרקע שיצא מספק ריסוק איברים כדאי' בפרק א"ט ע"כ. ודבריו צריכין ביאור והנה מ"ש אסור למאן דאית ליה מוקצה דמשמע דוקא לר' יהודא הא לר' שמעון שרו וכן איתא בטור (בסי' תצ"ח) להדיא וא"כ לפי מה דק"ל כר"ש במוקצה שרי אף בי"ט וכ"ד הרא"ש לקמן בסוף מכלתין א"כ שרי ואף של"ת ור"י וכל הצרפתים מחלקי' בין מוקצה לנולד הר"אש לא ס"ל לחלק ביניהם ומ"ה כתב דאסור למאן דאית ליה מוקצה הא לדידן שרי ועוד אומר אני דשרי אפילו לדעת ר"ת ור"י דס"ל בנולד לא קי"ל כר"ש ואסור מ"מ כה"ג לא קרוי כולד שהרי בעלי חיים הוא ובב"ח אין שייך איסור נולד כמ"ש התוס' להדיא על עגל שנולד בי"ט ואפשר שהטעם הוא משום דאינו ראוי לאכול מיד אחר לידתו בחיים ועוד דאף קודם לידתו הוא ראוי לאכול כמו אחר לידתו ואינו דומה לאפרוח דאי' לאו דמתיר עצמו בשחיטה הוה אסור משום מוקצה גדול דהיינו אפילו כ"ש מודה ביה כדפרי' לעיל היינו טעמא משום דאפרוח קודם לידתו וגומרו אינו ראוי לכלום משא"כ בעגל כדפרי' וכ"ד רוב המחברים שכתבו סתמא עגל שנולד בי"ט מותר ולא חילקו בין אמו עומדת לאכילה או לגדל וולדות ומ"מ לדעת הרי"ף וסיעתו דס"ל דמוקצה בי"ט ק"ל כר"י דאסור לא שרי האי עגל אלא באמו עומדת לאכילה ובע"כ צ"ל הא דלא חילק הרי"ף בזה משום דסמך על מה שהביא לישנא דגמ' והואיל ומוכן אגב אמו דמשמע אמו כמי עומדת לאכילה ומ"ש אח"כ וצריך שיפרוס ע"ג קרקע קאי אהיכא דלא כלו לו חדשיו דאסור עד ליל ח' וגם צריך שיפרוס כו' אבל היכא דקים ליה דכלו חדשיו (אז) אפי' לא

עמד שרי ורבים לא הבינו דבר זה באש"רי וכן בטור א"ח ומ"ה הקשו מה שמתיר בי"ד (בסי' ט"ו) אפי' רואין ביה ריעותא שאינו יכול לעמוד ולק"מ כדפרי' ומהרר"י קא"רו שגג בזה עם רבותיו כאשר כתבתי בפרק א"ט סי' ס"ג:

סימן יט

דין השוחט תרנגולת ומצא בה בצים גמורות מותר לאכלן בי"ט ובחלב אפי' הן מעורות וכבר נתבאר זה כחולין פרק כ"ה סי' ב':

תניא השוחט תרנגולת ומצא בה בצים גמורות מותרות לאוכלן בי"ט והשוחט תרנגולת ומצא בה בצים גמורות מותרות אי בחלב (כ' יעקב אומר אם היו מעורות בגידין אסור) ובספרי הרי"ף של דפוס כתוב והוא שאינן מעורות בגידין אבל מעורות בגידי' אסור לאכלן בחלב ע"כ ואינו מלשון הרי"ף כאשר ראיתי בספרים גם הרא"ש והר"ן לא הזכירו ואדרבה כתבו בעי' דגמורות מותרות אפי' הן מעורות (וז"ל הר"אש) מדאוסר כ"י במעורות מכלל דת"ק שרי אף במעורות והלכה כת"ק ורש"י פי' דגמורות היינו שנגמר החלמון לבד והר"ן פי' גמורות שנגמר החלבון והחלמון ובריש כ"ה (סי' ב') כתבתי כל זה באריכות:

סימן כ

דין מי שרוצה לקנות בצים מתרנגולת חיה והמוכר מוכר לו מתרנגולת שחוטה בחזקת חיה ואותבינהו תחת תרנגולת ולא נולד בו אפרוח ה"ז מקח טעות וחוזר המקח ואפי' קנה אותם לאכילה ודין ביצה שיצתה רובה מעי"ט וחזרה ונולדה בי"ט מותרת בי"ט הלכך אם בדק בקינה של תרנגולת מעי"ט סמוך לחשיכה ולא מצא בה בצים ולמחר בי"ט השכים ומצא בה בצים מותרים שתרנגולת אינה יולדת בלילה וא"ש מאתמול נולדה שיצאתה רובה (מעי"ט) וחזרה כו' והוא דאיכא זכר בהדה ועד ששים כתים תלינן כזכר ובלבד שלא יפסיק נהר שאין לו נשר אכל אי ליכא זכר עד ס' בתים אמרי' ספנא מארעא ובלילה ילדה ואסורות ואי לא בדק בעי"ט אפי' ליכא זכר בהדה מותרות מותר לקנות בצים מן הכותים כליל ראשון על י"ט וכן בליל כ' בי"ט של גליות:

אמר רב הונא א' רב ביצה עם יציאת כובא נגמרה ומפרש בגמ' דה"ק נגמרה לגדל אפרוחים ונ"מ לענין מקח וממכר דהאי דא"ל לחבריה ביעי דפחיא (פיר"שי דפחיא כמו דפעיא) למאן עי' שנולדו מתרנגולת חיה ע"ש שתרנגולת פועה בשעת לידה ויהיב ליה בצי' דשחוטה ואותבינהו תחת תרנגולת ולא נולד מהן אפרוח אתא לקמיה דר' אמי א"ל מקח טעות הוא והדר כן הוא גי' הרי"ף והר"אש ולאפוקי רש"י שלא גרס אותבינהו כו' וגרס פשיטא דהוי מקח טעות ומשני מהו דתימא לאכילה קא בעי והא דקאמר דפחיא

משום דצריבין פי' מבושלים כל צרכן למאי נ"מ למיתבא ליה ביני וביני פרש"י וכ"מ בין מאן דבעי להו לאכילה ובין מאן דבעי להו לאפרוחי' למיתבא ליה ביני וביני פי' להחזיר לו דמי מעלה שבין ביעי דפחיא לביעי דשחוטה ואי בעי להו לאכילה אין המקח בטל דהא בני אכילה נינהו אלא שאילו יפים מהם ויחזור לו דמי מעליותא קמ"ל ר' אמי דסתם מאך דבעי ביעי דפחיא לאפרוחין בעי להו ואין אלו שוין לו כלום וישמע מדבריו דאילו הוה בעי לאכילה בודאי לא יהיב לי' אלא מה דביני וביני והמקח קיים אע"פ שאילו יפות ותימ' בעיני הא משנה שלימה היא ו)בפ' הספינה פ"א וע"ש) יעות ונמצא רעות כו' שחוזר אלא ע"כ גיר' הר"אש זהו עיקר וכן פי' הר"אש בריש האיש מקדש א"נ נ"ג לכדרב מרי בריה דרב כהנא דאמר בדק בקינה של תרנגולת מעי"ט ולא מצא בה בצים ולמחר השכים ומצא בה ביצה קודם עלות השחר מותר בידוע דמאתמול אתילדא דקי"ל כל שתשמישו ביום נולד ביום ולא בלילה מאי ניהו תרנגולת ואע"ג דבדק מעי"ט אימא יצא רובה מעי"ט וחזרה דשרי וכדר' יוחנן דאמר ר"י ביצה שיצאה רובה מע"יט וחזרה מותר בי"ט ודוקא דאיכא זכר בהדה ומפרש בגמ' עד שיתין בתי תלינן בזכר ובלבד שלא יפסיק כהר שאין עליה גשר אבל ליכא זכר בהדה כיון דספנא מארעא אפשר דילדה בלילה ומסיק בגמ' דוקא דבדק מעי"ט אבל לא בדק אפי' אי ליכא זכר בהדה שריא דתלינן דמאתמל הי' שם דאף בלא זכר רובן יולדות ביום. וכתב הרא"ש וז"ל ומותר ליקח בצים מן הכותי בליל י"ט ראשון דרובן משל זכרים וכן בליל י"ט שני של גליות ע"כ ובטור (בסי' תק"יג) כתב וז"ל ואי לא בדק מעי"ט אפי' אי ליכא זכר בהדה שרי' דתלינן דמאתמול היתה שם דאף בלא זכר רובן יולדות ביום הלכך מותר ליקח מן כותי בצים בליל י"ט ראשון כו' משמע מדבריו מדתלי טעמא דאף בספנא מארעא רובן יולדות ביום אבל משום טעם שכתב הר"אש דרובן של זכרים לא שרינן ואפשר מאחר דמחמירין בדבר שי"למ דאפי' בספק דרבנן אזלינן לחומרא ואפי' באלף לא בטיל וה"נ דמחמירין בחד כובא בפרט מאחר דביצה שנולדה בי"ט אסור ואתה באת להוציא ביצה זו מאיסור שאסרו בה חכמים לכן בעינן רובא דמוכחא דרובן זכרים וגם ספנא מארעא רובן יולדות ביום וע"כ נראה שלא להתיר מ"ש הר"ן וז"ל ויש מי שמתיר ביצה אפי' בי"ט ראשון משום דרובן של בצים לאו בני יומן ואזלינן בתר כובא דעלמא היכא דאזל המזבן לביתו דלא הוי קבוע כו' ולא נהירא דלא הוי כובא דמוכחא וכן דברים שיל"מ לא אזלינן בתר רובא כלל אפי' היכא דלא אתחזק איסורא אם לא בתרי רובא ומ"מ מהני לי סברתו לענין כותי שמס"לת דמהימן בכל ענין כמ"של בסי' ו':

סימן כא

דין דבי"ט שני לא ישחוט לכתחילה חיה ועיף אא"כ היה לו עפר מוכן מאתמול ואם שחט סכר ואין לו עפר מוכן סותר לכסות בעפר תיחוח דעלמא ואם יש לו דקר נעוץ מבע"י מותר לחפור כעפר תיחוח:

מתני' השוחט חיה ועוף בי"ט בש"א יחפור בדקר ויכסה ובה"א לא ישחוט אא"כ היה לו עפר מוכן מבע"י ומודים שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה ואפר כירה נמי מוכן הוא א"ר זריקא אמר רב יהודא והוא שיש לו דקר נעוץ מבע"י והא קא עביד כתישה כדרב אבא דאמר ר"א החופר גומא ואינו צריך אלא לעפרה עטור עליה ואע"ג דפטור אבל אסור היכא דשחט כבר התירו לו לכסות לב"ה ולכתחילה לב"ש משום שמחת י"ט כ"כ התו' והר"אש ופריך בסוגיא השוחט חיה ועוף כו' אלמא ב"ש לקולא משום שמחת י"ט וב"ה לחומרא ורמינהי כו' מכמה משניות דב"ה לקולא משום שמחת י"ט וב"ש לחומרא ושנינהו כולן עד דפריך לה מהא דתריסין דתנן בש"א אין מסלקין את התריסין בי"ט וב"ה מתירין אף להחזיר פרש"י דחזרה ודאי שלא לצורך הוא ואפי' דאמרי' אין בנין וסתירה בכלים טרחא דלא לצורך הוא וקא שרינן ליה משו' תחילתן כדלקמ' אלמא משום שמחת י"ט מקילין ומשני א"כ יוחנן מוחלפת השיטה י"מ האי דתריסין דב"ה סברי אין מסלקין את התריסין והקשו התוס' דא"כ דאותה (המשנה) דהשוחט נשארת במקומה א"כ כבה ור"י שקלו וטרו אליבא דב"ש וזהו דוחק גדול וע"ק כיון דמוחלפת השיטה דתריסין ס"ל לב"ה דאין מסלקין משום דיש בנין וסתירה בכלים וברישׂ פ' כל הכלים סתם לן תנא דאין בנין וסתירה בכלים ועוד קושיות אחרות לכך עי' דמוחלפת השיטה היינו ההיא דהשוחט דב"ה סברי יחפור בדקר ויכסה כו' והשתא ניחא הכל ועוד אמר ר"ת תמיה אני על מה הצריכו העולם הכנה לכסוי וזכור אני דבימי נערותי לא היו מצריכין כלל עפר מוכן אך עתה לפי מה שטעו העולם דסבורים שמוחלפת השיטה לא קאי אהשוחט וכו' וב"ה לחומרא לפיכך מצריכין הכנה ור"י תמה עליו דאף לפי פירושו כמי לכל הפחות סברי ב"ה מאי דקא סברי ב"ש מעיקרא וב"ש בעו דקר נעוץ ואפי' בעפר תיחוח בעו הכנה מדקאמר בסוגיא ע"כ לא קאמרי ב"ש אלא דאיכא דקר נעוץ כו' משמע אפי' בעפר תיחוח בעי ב"ש דקר נעוץ מבע"י משום הכנה כדפ"ה ותדע דאל"כ הא דקאמר כ"י לעיל והוא שיש לו דקר נעוץ לאו אליבא דב"ה הוא לפי המסקנא דאמרי ב"ה שיחפור בדקר לכתחילה וישחוט ואע"ג דמייתי מילתא דר"י גבי ומודים שאם שחט כו' מ"מ קאי אכולה מתני' כדפי' וסברא הוא דלא פליגי ב"ש וב"ה אלא דבכ"הג דשרו ב"ש בדיעבד שרו ב"ה לכתחילה ולעולם בעי דקר נעוץ משום הכנה ועוד ראייה מדקאמר

כ"י גופא לעיל ממלא אדם קופתו ועושה בה כל צרכו משמע דבעינן הכנה לפי האמת וכ"כ הר"אש שר"י תמה עליו ולפ"ז אף לפי' ר"ת דמוחלפת ההיא דהשוחט מ"מ לא שרי אלא בדקר נעוץ מבע"י והס"מג (בדף כ"ו ע"א) כתב וז"ל (וגם) מורי כתב דהיכא דשחט כבר ואין לו עפר מוכן שיכול לכסות באינו מוכן כדאמרי' ומודים שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה וגם הסמ"ק כתב שאם שחט ולא ממצא עפר רק שאינו מוכן מכסהו בו והגה"מ כתבו בפ' ג' דהר"י שהוא רבו של הס"מג כתב היכא דשחט כבר ואין לו עפר מוכן יכול לכסות בשאינו מוכן כדאמרינן ושוין שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה וק"ל דהא מוקמינן לה בגמ' והוא שיש לה דקר נעוץ מבע"י ע"כ ואמת שדברי הסמ"ג תמוהים ומהר"י קאר"ו (בסי' תל"ח) בא ליישב שסומכין על ר"ת דמתיר באינו מוכן אפילו לכתחילה א"כ לכל הפחות בדיעבד עבדינן כוותי' ושגג שגגה גדולה ממ"נ אי תופשים פר"ת שמוחלפת ההיא דהשוחט וב"ה מתירין לכתחילה אפי' בלא דקר נעוץ ולא קאמרי בגמ' דבעי' דקר נעוץ אלא למאן דשרי בדיעבד א"כ אפי' לכתחילה שרי ואי חוששין לחומרא לדברי כ"י דאפי' דמאן דשרי לכתחילה בעי דקר נעוץ א"כ מנ"ל דבדיעבד לא בעינן דקר נעוץ דהא דקאמר והוא דאיכא דקר נעוץ קאי אדיעבד דמתני' ומודים שאם שחט אלא שלדברי ר"ת קאי נמי אלכתחילה. ודוחק לומר דס"ל מאחר דב"ה שרו בדקר נעוץ לכתחילה א"כ בדיעבד אפי' בלא דקר נעוץ שרי והא דקאמר והוא דאיכא דקר נעוץ כ"ל למאן דשרי דוקא דיעבד ולא לכתחילה בשום עניין א"כ בדיעבד נמי לא שרי בלא דקר נעוץ דמנ"ל סברא זו לאשכוחי קולא ולהתיר ועוד לפ"ז לא תידוק האי שריותא אלא לפר"ת דמוחלפת השיטה דהשוחט ובסמ"ק משמע דראייתו אינו תלוי כלל בדברי כ"ת ואינו מביא ראי' אלא מן המשנה דתנן ומודים שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה ואח"כ כתב ועוד כתב מורי בשם ר"ת דמוחלפת ההיא דהשוחט כו' משמע שתחילת דברי' פסק אפי' לאותן דלא מהפכו ההיא דהשוחט כלל ע"כ נכאה בעיני שדעת הרר"י שהתיר לכסות באינו מוכן לכתחילה לאו פי' לחפור בדקר אפי' אינו נעוץ מבע"י אלא ר"ל לכסות בעפר דעלמא שהוא תחוח למעלה מן הארץ אע"פ שאינו מוכן והיינו טעמא מאחר שהתיכו בדיעבד חופר גומא שאסור מדרבנן ה"נ דשרי באינו מוכן אף שאסור מדרבנן היכא שאינו חופר גומא ומתני' דקאמר ומודים שיחפור בדקר וכו' ולא קאמר שיכסה בעפר שאינו מוכן רבותא אשמעינן דאפי' לחפור שרי דיש בו דררא דאורייתא שס"ס הוא חופר גומא מש"אכ באיסור מוקצה לחוד ומ"מ אי לא נעוץ מבע"י לא הוה שרינן אפי' בדיעבד לחפור בדקר ולכסות מאחר דאיכא תרתי לריעות' דהיינו חופר גומא וגם אינו מוכן אבל באיסור מוקצה לחוד שרי בדיעבד ומש"ה ניחא לי דברי ר"ת שכתב

שא"צ הכנה על עפר תיחוח למעלה מן הארץ וסברתו מאחר דלב"ה שרי אפי' לכתחילה לחפור בדקר ולכסות ה"ה בעפר שאינו מוכן בלא גומא אבל לחפור גומא בלא דקר נעוץ מבע"י לא עלה בדעתו להתיר ומהשתא בחנם תמה ר"י על דודו כ"ת כי לבו היה כלב ארי ובודאי לא טעה בסוגי' דשמעת' דבעינן דקר נעוץ מבע"י והרא"ש גופא כתב חילק זה להדיא גבי אפר שהוסק בי"ט וכו' דלקמן ומ"מ כתב דברי ר"י שתמה על ר"ת היינו משום דס"ל מ"ש ר"ת לכסות בעפר שאינו מוכן הוי נמי חופר גומא לכתחילה אפי' בתחוח וליתא דנהי דאף בעפר תחוח שייך גומא היכא שבא לחפור אבל בעפר תיחוח המפוזר למעלה אם מזיזו ממקומו במקום שיש הרבה תחוח מסביב אינו כחופר גומא כלל וכן הא דלקמן המכניס קופה של עפר אפי' לכתחילה לכסות בו לכ"ע היינו נמי דלא שייך ביה חפירה ע"כ שפיר יש לסמוך על דברי הסמ"ג והסמ"ק שתפסו דברי הר"י להתיר באינו מוכן בדיעבד בפרט מאחר שהירושלמי כמי מסייעו שכתב אפר שהוסק בי"ט אסור בד"א בשלא שחט אבל שחט מוטב שיטול מאפר שהוסק בי"ט לכסות את הדם ולא אתי לבטל ממ"ע שנאמר וכסהו בעפר ואף הרא"ש הביא הירושלמי לפסק הלכה אבל להתיר לכתחילה כדברי כ"ת שכתב מוחלפת ההיא דהשוחט וב"ה מתירין לכתחילה לא מלאני לבי כי אע"פ שדבריו נכוחים מ"מ יש לשדות בי' נרגא ששום א' מהמשנה אינה מוחלפת וכמ"ש הרא"ש וז"ל ותימא הא דרי"ף ז"ל כתב כל המשניות כצורתן ולא הביא הך גמרא דמוחלפת השיטה והוא דברי בעל המאור שתמה על הרא"ש (נ"ל הרי"ף) והר"ר יוסף פי' דלא מהפכינן מילתייהו כלל דב"ש ניחא כדקאמר תלמודא שאני הכא דאיכא דקר נעוץ והא דקאמר ר"י מוחלפת השיטה ה"פ החליפו ב"ה שיטתן להקל בסילוק תריסין טפי מדאחריני משום דהוו צרכי רבים ואין רוב צבור יכולין לעמוד בה ודומה לזה בירושלמי שאם אתה אומר לא יחזור אף הוא אינו פותח ולא יפתח אף הוא ממעט בשמחת י"ט ע"כ. והר"ן כתב וז"ל והרי"ף הביאן לשתיהן כצורתן משום דמשמע דאיהו גרס כמקצת נוסחי דגרסי עלה דההיא דלמא לא היא ע"כ לא קאמרי ב"ה הכא אלא משום דאין בנין וסתירה בכלים אבל התם לא ולפי גיר' זו לא מתהפכת חדא מינייהו ע"כ וכ"ד הרמ"בם כדעת הרי"ף:

סימן כב

דין אפר כירה שהוסק מעי"ט מותר לשחוט ולכסות בו הוסק בי"ט אסור לכסות בו ואם ראוי לצלות בו ביצה מותר לכסות בו ואם שחט כבר מותר לכסות בו אפי' הוא צונן שאינו ראוי לצלות בו הכניס עפר הרבה לביתו לצורך גינתו והוא כנוס במקום א' מותר לכסות כו משנים אדם מלא קופתו עפר לבית בסתם ועושה בו כל צרכו והוא שייחד

לו קרן זית ואיירי שהוא תיחוח ואם הכניס מלא קופתו לצורך גינתו לא דכיון שהוא מועט בטל:

פיסקא אפר כירה מוכן הוא א"ר יהודא אמר רב לא שנו אלא שהוסק מעי"ט אבל בי"ט אסור ואם ראוי לצלות בו ביצה מותר. וכתב הרא"ש ר"ש מודה בהך נולד שהוא מעשה חדש דמעיקרא עצים והשתא אפר וכן מוכח בפ' מי שהוציאהו דקאמר מיא בעובי מבלע בליעי ופריך כ"ש דהוי ליה נולד ואסור ומשמע דאליבא דכ"ע פריך ואי כ"ש שרי מאי פריך כ"ש בפשיטות והא איכא כ"ש דשרי והיינו לפי שיטתו דלא ס"ל לחלק בין נולד למוקצה ע"כ מוכרח לפרש דאף כ"ש מודה בזה אבל לדעת ר"ת ור"י וכל הצרפתים דס"ל דלא ק"ל כר"ש בנולד לא צריכין לכל אלה ובירושלמי איתא דשרי בדיעבד והביאתיו לעיל תנ"ה כשאמרו אפר כירה מוכן הוא לא אמרו אלא שהוסק מעי"ט אבל בי"ט אסור ואם ראוי לצלות בו ביצה מותר לכסות בו והירושלמי שאוסר איירי באפר צונן שהוסק היום ומכאן שמותר לכסות באפר חם ולא כמו יש טועים וכתבו התוס' (בדף ח') וא"ת ואנן היכי מסלקינן אפר כירה בי"ט בשעת אפיית פשטי"דא ונ"ל דאעפ"י שאין ראוי לצלות בו ביצה מותר דדבר מוקצה אינו אסור לטלטל בי"ט משום שמחת אוכל נפש ושמחת י"ט:

תו מסיק בברייתא הכניס עפר לגינתו ולחורבתו מותר לכסות בו פי' שהכניס עפר הרבה במקום א' לצורך הגן או החורבה לשוטחן בהן מותר לכסות בו דכל זמן שהוא צבור דעתו עילויה לכל צרכיו א"כ יהודא מכניס אדם מלא קופתו עפר ועושה בו כל צרכיו דרש מר זוטרא משמיה דמר זוטרא רבה והוא שייחד לו קרן זויות דאל"ה בטיל ליה אגב קרקע. וכתב הטור (בסי' תצ"ח) וז"ל ומיירי שהוא תחוח שא"צ לא כתישה ולא חפירה ולא היה חסר אלא זימון אבל אם הכניס מלא קופתו לצורך גינתו לא דכיון שהוא מעט בטל ע"כ. והוא מדברי התוס' שכתבו וא"ת מה בא ר"י להוסיף על הברייתא דקתני אפי' הכניס לגנתו או לחורבתו וכ"ש מלא קופתו וי"ל דלפיר"שי ניחא דכשהכניס עפר לגינתו מיירי שהכניס הרבה וכל זמן שהוא צבור דעתו עליו לכל צרכו ואינו בטל אגב קרקע אבל הכ' מיירי שלא הכניס הרבה רק מלא קופתו מעט עפר וס"ד דיבטל אג"ק ע"כ. וכתב בא"ח בשם הרש"בא ומהר"י קאר"ו הביאו וז"ל הכניס עפר לגינתו או לחורבתו לכסות בו גגו הכי זה בדקר נעוץ ואין סומכין עליו לכתחילה בי"ט ואם עבר ושחט מכסין בו ע"כ. ולא ירדתי לסוף דעתו אם הוא עפר ששייך בו חפירה וצריך דקר או הדומה לו ומאחר שהכניס לכסות בו הוי כדקר נעוץ מבע"י והטעם שכל זמן שהוא צבור עומד לכל צרכיו כמו הכניס עפר לגינתו כו' א"כ למאי ל"ל (שנית) לכסות בו גגו ליחלק מיני וביה

הכניס עפר לגינתו והיא אינה תיחוח כ"כ עד דשייך בה חפירה אסור לכתחילה ואם אין שייך בו חפירה א"כ למה אסור לכתחילה מ"ש מהכניס עפר לגינתו כו' וצ"ל מאחר שהכניסו לכסות בו גגו דהיינו לענין בנין קפיד עליה ומוקצה ומ"מ בדיעבד שרי כמו דקר נעוץ וכמ"ש לעיל בעפר שאינו מוכן ומ"ש והוי כמו דקר נעוץ לא לענין מוכן קאמר אלא לענין היתר כיסוי בדיעבד ילפינן מדקה נעוץ וכדפרי' לעיל:

סימן כג

דין דכוי אין שוחטין (אותו) בי"ט ואם שחט אין מכסין דמו אפי' יש לו אפר מוכן ולערב מי"ט אם רישומו ניכר מכסה את דמו אם שחט בהמה חיה ועוף ונתערב דמן ויש לו דקר נעוץ או אפר כירה אם יכול לכסות בדקירה אחת מותר לכסות ואם אינו מספיק לכסות הכל בדקירה אחת אז אסור לעשות אפי' דקירה אחת:

תניא כוי אין שוחטין אותו בי"ט ואם שחטו אין מכסין את דמו ופריך תלמודא ולכסייה כרב יהודא דאמר מכניס אדם מלא קופתו עפר ועושה בו כל צרכיו או באפר כירה דמוכן הוא כדאי' במתני' ומשני אמר כבא אפר כירה (מוכן לודאי ואין מוכן לספק) וה"ה הכניס מלא קופתו עפר דעתו לודאי ואין דעתו לספק ואזדא רבא לטעמיה דאמר רבא הכניס עפר לכסות בו צואה של ילדי' מותר לכסות בו דם צפור. דם צפור אסור לכסות בו צואה דדם צפור ודאי הוא וצואה ספק הוא רמי בריה דרב ייבא אמר כוי היינו טעמ' דלא מכסין גזרה משום התרת חלבו א"ה אפי' בחול נמי בחול אמרי לנקר חצירו הוא צריך שחט באשפה מא"ל אלא בחול לא יבא להתיר חלבו אפילו אם רואה שמכסין אותו משום דמימר אמר מספיקא א"ל רבנן זיל טרח וכסי אבל בי"ט אי מספיקא מי אמרי לי' זיל טרח וכסי בתמי' אלא יאמר ודאי חיה הוא ויבא להתיר חלבו והנה לפי דברי רבא אם הכניס להדיא לכסות בו כוי שרי לכסות בו אבל הרי"ף והרא"ש הביאו הא דרמי ברי' דר"י לחוד וא"כ אפילו באפר מוכן אסור משום התרת חלבו. וכן דעת המחברי' ואזלא לה שינוייא דרבא דאמר דעתו לודאי כו' אבל מ"מ דינו אמת שאם הכניס עפר לכסות בו דם צפור שאסור לכסות בו צואה וה"ט מאחר שהכניס לצורך ודאי אבל הכניס עפר בסתם נ"ל דשני לכסות בו צואה דהא ר"י סתמא קאמר ועושה בו כל צרכיו וגם מסתבר דלכל מילי הכניס ואף דלפי שינוייא דרבא אין חילוק בין הכניס לדם צפור שהוא ודאי או הכניס בסתם מ"מ אין דעתו לספק דהא קאי אמלתא דכ"י ואפר כירה מוכן דהוי סתם היינו לפי משו' דבעי לשנוייא הא דכוי דאין מכסין את דמו דחק עצמו לפי שיטתו לומר כן ואמר כמי ואזדא (כבא) לטעמיה אבל לפי (מה) דקי"ל כרב מכי דכוי אין מכסין משום התרת חלבו א"כ בהכניס עפר מלא קופתו שרי לכסות בו צואה אפי' בשבת וכן

באפר מוכן בי"ט וכתב הר"אש לענין כוי דאין מכסין את דמו בי"ט אבל לעכב מי"ט מכסין את דמו דכיון דלא מכסי ליה בי"ט אע"ג דמכסי ליה בחול לא אתי למימר הכי והא דאין שוחטין אותו בי"ט לכתחילה וישמור את הדם עד הלילה ויכסנה לפי שאין שוחטין לתוך הכלי ואם ישחטנו על העפר יבלע הדם בארץ ולא יהא רישומו ניכר אבל לא (גי' הר"אש דלא מסתבר) מסתבר לפי שימנע משמחת י"ט לפי שאין יכול לכסות את הדם לאלתר ע"כ תו מסקינן בסוגיא תני כ' חייא לא כוי בלבד אמרו שהוא ספק אלא אפי' שחט בהמה חיה ועוף דאיכא חיובא בודאי ונתערבו דמן זה בזה אסור לכסותו בי"ט אמר כ"א בר יאסיניאה ל"ש אלא שאין יכול לכסותו בדקירה אחת אבל יכול לכסותו בדקירה אחת מותר וכתב הרמ"בם (בפ"ג מה' י"ט) וז"ל השוחט חיה ועוף מעי"ט לא יכסה דמם בי"ט שחט בהמה חיה ועוף בי"ט ונתערב דמם לא יכסה אותה עד לערב ואם היה לו עפר מוכן או אפר כירה ויכול לכסות הכל בדקירה אחת הרי זה יכסהו ע"כ והשיג עליו הטור (בס"ס תצ"ח) וכתב ונראה אם יכול לכסות בדקירה אחת כיון ששחט כבר מותר אפילו אין לו עפר מוכן רק שיהיה לו דקר נעוץ (ואפר כירה בטור ליתא) ועפר תחוח ואם יש לו עפר מוכן יכול לכסותו אפילו בהרבה דקירות ע"כ ובחנם השיג עליו במ"ש שמותר בדיעבד אפי' אין לו עפר מוכן רק דקר נעוץ הלא דקר נעוץ מבע"י הוא עפר מוכן אלא שאסור לכתחילה משום חופר גומא אבל בלא עפר מוכן כלל ס"ל דאסור אפי' בדיעבד אלא שאני הכרעתי לעיל (בסי' כ"א ובסי' הקודם) שאף באין מוכן כלל שני בדיעבד ולא בעי דקר נעוץ אלא משום תרתי לריעותא ומ"ש הרמ"בם דאפילו באפר מוכן לא שרי אלא בדקירה אחת יפה כתב משום דהוה טירחא שלא לצורך ודלא כדעת הטור דס"ל שמטלטל עפר שאינו מוכן שלא לצורך אלא אפילו מוכן קאמר ומשום טירחא דהא סתמא קאמר דבשתי דקירות לא יכסה ונראה היכא שלא יספיק לו דקירה אחת אז לא יכסה כלל אפי' דקירה אחת דשמא לא יכסה הדם המחוייב בכיסוי ונמצא שטרח בי"ט שלא לצורך:

סימן כד

דין השוחט בהמה בי"ט מותר לפנות הצמר ולמשוך לכאן ולכאן למקום שחיטה ואם נתלש נתלש ובלבד שלא יכוין לתלוש ובעוף אסור למרוט הנוצה למקום חיטה:

פסק כתב הרמ"בם ז"ל (בפ"ג מהי"ט) השוחט בהמה בי"ט מותר לתלוש הצמר במקום הסכין ובלבד שלא יזיזנו ממקומו אלא ישאר שם מסובך כשאר צמר הצואר אבל בעוף לא ימרוט מפני שזה הוא דרכו ונמצא תולש בי"ט ע"כ וגמרה להא מילתא מדתנן בבכורות פרק הלוקח בהמה רבי יוסי בן המשולם אומר השוחט את הבכור עושה מקום

לקופץ מכאן ומכאן ותולש את השער ואיבעיא ליה עלה בגמ' כנגדו בי"ט מהו ואסיקינן כנגדו בי"ט מותר דתליש לאו היינו גוזז ופרכינן עלה והתניא התולש את הכנף והקומטו והמורטו חייב שלש חטאות ואמר כ"ל תולש חייב משום גוזז ומפרקינן שאני כנף דהיינו אורחיה ומשמע דכיון דהיינו אורחיה אסור למרוט את הנוצה בי"ט והרמ"בן ז"ל חלק עליו ואמר דהתם ה"ק היכי אמרת דתולש צמר מן הבהמה לאו היינו גוזז מ"ש ן התולש את הכנף דחייב משום גוזז ומפרקינן דלא דמי כנף לצמר דצמ' לאו היינו אורחים וכיון דהיינו אורחיה אם לא היה סוף של י"ט לדחות אצל מלאכה זו כשם שאין סופו לדחות אצל צמר הבהמה אה"נ דהוה אסור אבל כיון שסופו לדחות דהא אפילו לאחר מיתה מיקרי גוזז כדגרסינן בירושלמי בפ' כלל גדול התולש מן הבהמה מתה חייב שתלישתה זו היא גיזתה וכיון שכן אע"ג דהיינו אורחיה מה לי מחיים מה לי לאחר מיתה ועוד דק"ל כר"ש דמלאכה שא"צ לגופה פטור עליה הלכך שרי (אפי' לכתחילה משום שמחת י"ט) וכן נהגו ע"כ. ואני אומר בודאי במקום שנהגו היתר יש להם על מי לסמוך ובפרט שאומר דברים שלטעם אבל במקום שלא נתפשט המנהג להקל יראה להחמיר מאחר שרבו הגדולים שפסקו לאיסור שהרי ר"י פסק נמי כדברי הרמב"ם וכן פסק רבי' יונה והרשב"א וגם הרא"ש כתב על דברי הרמב"ן לשם וז"ל מ"ש שמותר לגזוז לצורך אוכל נפש מחיים כמו לאחר שחיטה לא נ"ל דודאי לאחר מיתה כיון דכבר הותרה לאכול וא"א לאוכלה בלא תלישת נוצה מותר לתולשה כמו שמותר לצלותה ולבשל אבל בעוד שלא נשחטה כל מה דעביד מכשירי אוכל נפש דאפשר למיעבד מאתמול הוא ואסור ומ"ש דמלאכה שא"ל לגופה היא כתבתי לעיל בשם נ"י דאין לדמות מלאכה שא"צ לגופה (לעוקר דבר מגידולו) כלאחר יד והמחמיר תע"ב ע"כ ועוד אני אומר ולא זו בעוף דאסור למרוט לצורך השחיטה במתכוין אלא אפילו בבהמה אסור לתלוש הצמר במתכוין כמו שלא במתכוין שעושה מקום לקופץ ואם נתלש נתלש וכן פסק כ"י והרא"ש אחריו ואני אומר לישנא דמתני' הכי משמע עושה מקים לקופץ מכאן ומכאן ותולש את השער ובלבד שלא יזיז ממקומו וה"ל למיתני תולש את השער ועושה מקום לקופץ אלא כדפי' דבאינו מתכוין אייר דוקא ועוד סוגיא דשמעתא דייקא הכי דבעי כנגדו בי"ט מהו טעמא דר"י בן המשולם משום דקסבר תולש לאו היינו גוזז ובי"ט אסור דהוה ליה עוקר דבר מגידולו או דילמא בעלמא סבר ר"י בן המשולם תולש היינו גוזז וה"ט דשרי דה"ל דבר שאין מתכוין וי"ט דבר שאינו מתכוין מותר ופשט משמיה דרב דכנגדו בי"ט מותר ופריש דסבר רב דבר שאינו מתכוין אסור ותולש לאו היינו גוזז ובי"ט היינו דשרי דה"ל עוקר דבר מגידולו כלאחר יד ומדלא קאמר והכא ה"ט דשני דאייר בלא מתכוין אלא

ה"ל דבר שאינו מתכוין קאמר ר"ל דמתני' בודאי איירי כה"ג כדדייקת לישנא דמתני' ומ"ה אפילו לפי מסקנא דרב שרי משום דהוי כלאחר יד מ"מ מתני' לא קא שרי אלא בכה"ג בדבר שאינו מתכוין ולא עסיק רישי' הא במתכוין אסור משום דגזרו תלישה אטו גזיזה וכן הוא לפי המסקנא והתוס' והרא"ש (בדף ס"ד ע"ב) דייקו דסוגיא דשמעתא דקמבעי לא קמבעי אלא באינו מתכוין אבל במתכוין אסור אפי' (אי) גוזז לאו היינו תולש ולא קא מבעיא אלא לענין מלקות ודייקי הכי שהכי בלאו י"ט היו יכולין לשאול הא דקתני מתני' ותולש את השער במתכוין קאמר משום דתולש לאו היינו גוזז או שמא באינו מתכוין קאמר וגם שלא יהא עסיק רישי' משום דתולש היינו גוזז אלא צריך לפרש דאיירי דאפי' (אי תולש) לאו היינו גזיזה מ"מ מדרבנן אסור במתכוין או בפסיק רישי' גזרה תולש אטו גוזז ולעולם תולש דקתני מתני' כשאינו מתכוין ואינו פסיק רישי' קאמר ולענין בכור לא מצי למבעיא מידי כפשטא דמתני' אם לא לענין מלקות וקא מבעי' להו כנגדו בי"ט מהו דדילמא (דוקא) בבכור דתולש לאו היינו גוזז וליכא איסורא דאורייתא הוא דשרי דבר שאינו מתכוין אבל בי"ט דאיכא איסורא דאורייתא דעוקר דבר מגידולו לא שרינן באינו מתכוין א"ד גוזז היינו תולש דאיכא (בבכור נמי) איסורא דאורייתא וכי היכי דשרי בבכור משום דאינו מתכוין שרי נמי בי"ט ואין זה ראיה בעיני לסתור דברי הרמב"ם כלל דס"ל נהי דדעת המקשן היה דדוקא באין מתכוין הוא דשרי אבל במתכוין ודאי אסור ולא קמבעיא מ"מ בסוף המסקנא שאומר תולש לאו היינו גוזז ועוקר דבר מגידולו כלאחר יד הוא א"כ שרי אפי' במתכוין. עוד כתב התוס' (בדף כ"ד ע"ב) וכן מוכח בסמוך דקאמר רב כנגדו בי"ט ופריך מהא דאמר רב הלכה כר"י דאמר דבר שאינו מתכוין אסור ומשני דתולש לאו היינו גוזז ובי"ט ה"ט דשרי דהוה ליה עוקר דבר מגידולו כלאחר יד (וא"תל) דאי תולש לאו היינו גוזז א"כ ותולש דקתני מתני' הוי כמתכוין היכי שרי כנגדו בי"ט מתכוין משום דלאחר יד ע"כ ומאי קושיא זו הלא לרב דבר שאינו מתכוין אסור וכי היכי דשרי באין מתכוין משו' כלאחר יד ה"ה במתכוין וא"כ לדידן ה"ה דס"ל דבר שאינו מתכוין מותר מ"מ שמא אף במתכוין מותר משום דהוי כלאחר יד אלא עיקר ראיה בעיני מ"ש דמסוגיא דגמ' מוכח דמתני' לא איירי אלא באינו מתכוין וא"כ מאחר דמתני' איירי דוקא באינו מתכוין ש"מ מתכוין אסור אפילו לרב וה"ט מאחר דמתכוין לכך גזרינן תלישה אטו גזיזה ואסור:

סימן כה

דין דשחט צפור מעי"ט ולא כסה דמי אסור לכסותו בי"ט גלגל עיסה מעי"ט אינו מפריש ממנו חלה ביום טוב:

אמר כבה שחט צפור מעי"ט אין מכסין אותו בי"ט גלגל עיסה מעי"ט מפריש ממנה חלה בי"ט אבוה דשמואל אמר אפי' גלגל עיסה מעי"ט אין מפריש ממנה חלה בי"ט ומסיק לימא פליג שמואל אדאבוה דשמואל דאמר שמואל חלת ח"ל אוכל והולך ואח"כ מפריש אמר רבא מי לא מודה שמואל שאם קרא עלה שם שאסורה לזרים פי' אלמא שם תרומה עלה ואיתא בכלל אין מגביהין תרומות ומעשרות בי"ט וכתב הרא"ש וטעמא דרבה כיון דק"ל חלת (באשיר"י תרומות) ח"ל אוכל והולך ואח"כ מפריש לא מחזי כמתקנו כיון דיכול לאכול בלא הפרשה ואפ"ה אסר אבוה דשמואל כדמפר' רבא מי לא מודה שמואל וכו' אבל התוס' פי' דבודאי אבוה דשמואל אסר אפי' בח"ל אבל רבא קא שרי אפי' בחלת א"י ואיירי שגלגל העיסה מעי"ט שנתחיי' בחלה אבל גמר לישתה בי"ט אבל היכא שגמר לישתה בעי"ט אף רבא מודה שאינו מפריש חלה בי"ט ובפרט בחלת א"י ועסקו התו' כרבה לפי שהוא בתראי לגבי שמואל. אבל הרא"ש כתב וז"ל ועסק הרי"ף כאבוה דשמואל דגרסי' בפ' משילין פירות ולא מגביהין תרומות ומעשרות בי"ט ואפי' ליתנם לכהן בו ביום וה"מ דטביל מאתמול אבל מידי דטבל האידנא כגון עיסה שנילושה בי"ט לאפרושי ממנה חלה מפרישין ויהיבנא לכהן ולמאי דפרישית טעמא דרבה אין משם ראיה דרבה דוקא ח"ל קאמר אבל בא"י שצריך להפריש קודם לאכילה אסור וההיא דפר' משילין אמתני' קאי ואיירי בא"י וריח פסק כרבה דהוא בתראה לגבי אבוה דשמואל וי"ס דגרסי רב וכן מסתברא מדאקדמיה לאבוה דשמואל וגם הר"ר ברוך בה"ת פסק לקולא ורבי' חיים פסק בשם רש"י דמה שאוכל ומשייר החלה הוי בכלל אין מגביהין תרומות ומעשרות ומעשה בא לפני רש"י והורה לאסור ע"כ וה"ט מאחר שרבא שהוא בתראה מתרץ אליבא דאבוה דשמואל וכ"כ הר"ן בשם הרמב"ן וכ"כ עיקר דאי גרס רב נהי דהלכה כרב באיסורי לגבי שמואל לגבי אביה דשמואל לית לן קבלה וכ"ש דרבא דהוא בתראה מפרש למילתיה ואם נאמר שהוא כבה ואין הלכה כרבא נגד כבה דדוקא מאביי ורבא ואילך הוא דק"ל כבתראי אבל לא נגד רבה וכבר נסתפקו הגאונים ביה כמ"ש בפרק כיצד הרגל (סי' י"ד) א"כ כ"ש דלא ק"ל כרבה נגד אבוה דשמואל דקשיש מיניה טובא לפי קבלת הגאונים. ודין דחלת ח"ל הולך ואוכל כו' כתבתי בפרק כ"ה סי' ג':

סימן כו

דין דמותר להוליך סולם משובך לשובך אפי' בריה ודוקא סולם של שובך אבל סולם שאינו של שובך אלא של בתים הרי הוא כסולם של עלייה ואסור אפילו לטלטלו בבית והמיקל לא הפסיד ובשבת מותר לטלטל בבית אפי' סולם גדול של עלייה:

מתני' בש"א אין מוליכין את הסולם משובך לשובך אבל מטהו מחלון לחלון וב"ה מתירין ויש שתי לשונות בגמ' אליב' דרב חנן בר אמי לחד לישנא מודים ב"ה דבר"ה אסור ולאידך לישנא שרי ב"ה אפילו בר"ה. וכתב הרא"ש שפסקו הגאונים דבדרבנ' עבדינן לקולא ולכך לא הביא ריי"ף אלא המשנה כצורתה משום דס"ל דב"ה מתירין בכ"מ. אבי הרמב"ם כתב דדוקא ברה"י מוליכו אבל בר"ה אסרו אע"פ שכ"מ שאסרו חכמים מפני מראית העין אפי' בחדרי חדרי' אסור כאן התירו מפני שמחת י"ט ע"כ. וכבר השיגו הראב"ד שזהו נגד סוגית הגמ' דפריך אמלתי' דרב דאמר כל דבר שאסרו חכמים מפני מראית העין אפי' בחדרי חדרי' אסור ואמאי לא משני שאני הכא דמשום שמחת י"ט התירו ועוד דמסיק להדיא דהאי לישנא בתרא דס"ל דבר"ה לד"ה אסור פליג אדרב ומסיק תנאי היא כאשר פרש"י ותוס' וא"כ מאחר דק"ל כרב ליתא להאי לישנא בתרא. והמ"מ רצה לישב בדוחק ואינו כדאי להעלותו גם רבו הריי"ף לא הביא הני לישני כמ"ש הרא"ש אלא הביא המשנה כצורתה אלמא דמותר אפי' בר"ה. והר"ן כמי כתב וז"ל והריי"ף לא הביא מכל אלה כלום לפי שפסק בפ' חבית כרב יהודא אמר רב דכ"מ שאסרו חכמים מפני מראית העין (אפי' בחדרי חדרי' אסור) הלכך בע"כ אמרינן ב"ה אפי' בר"ה שרי דאי הוה אסרי בר"ה ברה"י נמי הוה אסרי אלא בכל ענין שרי ע"כ ופיסקא דרב דאמר כ"מ שאסור מפני מראית העין אפי' בחדרי חדרי' אסור נכתוב אי"ה בפ' חבית ומסיק מתני' דלא כי האי תנא דתניא אמר רשב"א מודים ב"ש וב"ה שמוליכין את הסולם משובך לשובך לא נחלקו אלא להחזיר שב"ש אומרי' אין מחזירין וב"ה אומרי' מחזירין תניא א"ר יהודא בד"א בסולם של שובך אבל בסולם של עלייה ד"ה אסור משום דהרואה אומר להטיח גגו הוא צריך ולפרושי דברי ת"ק אתא ופסק ר' חייא דהכי הלכתא ומסיק ר"ד אמר מטהו מחלון לחלון ומוכח בגמ' דלא קא שרי ר' דוסא להטות אלא בסולם של שובך אבל בסולם של עלייה אפי' הטוי אסור אבל צ"ע אם הלכה כר"ד דלא שרי אפי' בסולם של שובך כ"א בהטוי ולא להוליך להדיא או לא. והתוס' כתבו משמע דק"ל כר"ד ולא ידעתי למה לא נפסוק כסתמא דמתני' דשרי ב"ה הולכת סולם משובך לשובך ואף דר' דוסא ס"ל לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה מ"מ סתמא דמתני' דס"ל דפליגי עדיף ומשמעו' התו' היינו דבני כ' חייא בעו להתיר הטוי סולם (של עלייה כר"ד והוי ס"ל דר"ד קאי אסולם של עלייה דאוסר ר"י והוא מתיר לנטותו והשיב ר' חייא דר"ד אסולם של שובך קאי ומה דשרי ר"י אפי' בהולכה פליג ר"ד ואומר דוקא בהטייה אלמא דהלכתא כוותיה ואין זו ראיה דבודאי אי הוה קאי כ"ד אסולם של עלייה והוה קא שני להטותו הוה הלכתא כוותיה להקל במילי דרבנן בפרט דלא

שמעינן להדי' מאן דפליג עליה דלימא לית הלכתא כוותיה אבל השתא דפליג אסתמא דמתני' שמעינן ממילא דלית הלכתא כוותי' ושרי סולם של שובך בי"ט בהולכה משובך לשובך ובפסקי התוס' דהכא ובעירובין עסק להדי' להקל ודלא בר"ד ודוקא בהולכה אבל בחזרה הלכה כסתמא דמתני' דפליגי בהולכה ולא כרשב"א דפליגי בחזרה ואם כן חזרה לביתו לכולי עלמא אסור והקשו בתו' דהכא משמע דסולם של עלייה אסור לכ"ע ובפ' חלון (דף ע"ט) אמרינן דמטלטלין את הסולם ור' חייא גופא דקאמר הכא משמע התם דס"ל סולמות של בבל אין להם קבע עי' אין כובדן קובע אותן ונוטלין בשבת ומתרץ ר"ת דהתם איירי בסולמות של בית שדרך לטלטלם מזוית לזוית ולא דמי לסולמות של עליי' שהיו גדולי' וחזו להטיח גגו והר"ר אברהם מבור"ניייל תי' דהכא בי"ט שמותר להוציא הסולם לכ"ה והרואה אומר להטיח גגו הוא צריך וכיון דאסור בר"ה אפי' בחדרי חדרי' אסור אבל בשבת דאין שכ להוציא דרך ר"ה הלכך בבית מותר ולהאי שינוייא אסור לטלטל סולם שלנו בי"ט אפי' אינה גדולה כ"כ כמו סולם של עלייה מ"מ אינו דומה לסולם של שובך דשרי כן הוא בתו' ובאשיר"י. והנה הטור הכריע להקל כתי' של ר"א מבורג"ייל שהכי כתב בסי' ש"ח דסולם אפילו של עליי' והוא גדול מותר לטלטלו בשבת (בחצר). והרמב"ם כתב (בע' כ"ו מה' שבת) סולם של עליה אסור לטלטלו שאין עליו תורת כלי והיינו שלמד מהא דהכא דסולם של עליי' אסור אפי' בהטוי בי"ט וכ"ש בשבת ולא ס"ל לחלק כמו שחילק כ"א מבור"ניייל ומ"מ קשה א"כ בע"כ ס"ל כר"ת שחילק בין סולם לסולם א"כ אמאי לא חילק בין סולם של כותל לסולם של עלייה כדברי ר"ת ולא כתב להיתירא אלא סולם של שובך לחוד וז"ל סולם של שובך מותר להטותו אבל לא יוליכנו משובך לשובך שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול ויבוא לצוד והיינו דבי"ט לחוד התירו הולכה בסולם משובך לשובך משום שמחת י"ט לצורך האפרוחים משא"כ בשבת ומ"ש מותר להטותו ר"ל ממקום למקום אבל לא בשובך אפי' מחלון לחלו' מה"ט גופא שיבא לצוד. וכן פסק הטור אחריו בסולם של שובך ומה שמתיר להטותו אפי' בשבת היינו משום דס"ל דבמתני' אסרי ב"ש הולכת סולם אפי' משובך לשובך אלמא דלא מסתבר' להו להתיר משום שמחת י"ט ואפ"ה מתירין ב"ש להטותו ה"נ בשבת רק שלא יטהו בשובך מחלון לחלון כדפרי'. ונ"ל להכריע כדברי הרב ר"א מבור"ניייל לחלק בין שבת לי"ט דלא מצאנו איסור בהולכת סולם של עלייה כי אם בי"ט ומשום (שלא יאמרו) להטיח גגו כו' ובשבת דלא שייך האי חששא שרי ונראה בעיני שאין לחלק בין סולם לסולם דהא גמ' דילן לא חילק הכא אלא בין סולם של שובך לעלייה אבל בין סולם של בית לסולם של עלייה לא מצאנו לחלק. והטור כתב בה' י"ט (בסי' תרי"ח) וז"ל מותר

לטלטל הסולם משובך לשובך אפי' בר"ה וה"מ סולם קטן כגון של שובך אבל גדול כגון של עלייה אסור לטלטלו אפי' בבית ע"כ ואין הכוונה שרצה לחלק בין סולם גדול לסולם קטן כדברי כ"ת שהרי בסי' ש"ח כתב (כדברי הר"א מבור"גיל) אלא שכתב סולם קטון כגון של שובך אבל מה שהוא גדול מזו קרי סולם של עלייה ואין חילק בין סולם של בית לסולם של עלייה ולפיכך אסור לטלטל סולמות שלנו אפי' של בית וכן עיקר אף שכתבו התו' כדברי ר"ת דיש לחלק בין סולם לסולם כדמוכח בפ' חלון (דף ע"ט) דשני מיני סולם (פ א"כ אף לדברי ר"א מבור"גיל נוכל לומר כן ואינו אסור בי"ט אלא בשל עלייה אבל לא סולמות של בתים ונאמר שאין חילוק בין דברי כ"ת לר"א מבור"גיל אלא לדברי ר"א מותרין אפי' הגדולים בשבת ולר"ת אסורין אבל בסולמות שלנו כ"ע ס"ל דלא דמי לסולמו' של עלייה וכן יראה מדברי התוס' שכתבו אחר התירוץ של כ"א וז"ל לע"ז אסור לטלטל סולם שלנו בי"ט אפי' בביתו דשמא הלכה כר' דוס' וצ"ע עכ"ל משמע להדי' דאם הלכה כר"ד הוא דאסור לטלטל סולם שלנו מאחר שר"ד אוסר אפי' סולם של שובך אבל לת"ק דשרי סולם של שובך מותר לטלטל סולם שלנו והיינו ע"כ קטנים דבגדולי' בשל עליי' אסור לכ"ע אבל מ"מ נראה דבע"כ טעות סופר הוא דמנ"ל לר"א מבור"גיל לחלק בהכי אלא צריך להגיה ועוד דשמא הלכה כר"ד כו' פי' ואסור אפי' לכ"ת אבל לר"א מבור"גיל אסור אפי' לת"ק וכ"כ התו' להדיא בפ' חלון על דברי ר"א מבור"גיל וז"ל ולפי פי' זה אסור לטלטל סולמות שלנו בי"ט ע"כ. אכן ראיתי בפסיקתא דלשם שכתב וז"ל סולמו' קטנות של בית מותר לטלטל ולא הגדולים ובשבת מותר לפי' הכ"א משמע שפסק להקל בשניהן כדברי ר"ת להתיר סולמות של בית הקטנים וכדברי הכ"א להתיר הגדולי' אפי' בשבת וס"ל כמי להקל דלא ק"ל כר"ד דאוסר אפי' בשל שובך א"כ נראה המיקל לא הפסיד בפרט מאחר שהטור נמי (כתב) סתמא להתיר בשל קטנים דמשמע אפי' בשל בית והמחמיר תע"ב:

סימן כז

דין לא יטול גוזלות מן הקן אא"כ עומד מעי"ט ואומר זה וזה אני נוטל למחר וא"צ לנענע ואם אמר מכאן אני נוטל ולא אמר זה וזה כו' אינו מועיל זימן שחורים ומצא לבנים או איפכא או אפי' זימן לבנים ושחורים ומצא לבנים במקום שחורים ושחורים במקום לבנים וכגון בקינים המובדלים אסורין זימן שנים ומצא ג' אסורין ג' ומצא שנים מותרין וכל זה מיירי בגוזלות קטנים ובארנו דאם זימן כי השובך ואינו צריך אלא זוג אחד אינו מועיל עד שיאמר זה וזה אני נוטל ואם אפשר שיצטרך כולן מזמן כל השובך ולמחר נוטל מה שצריך:

מתני' בש"א לא יטול הגוזלות מן הקן בי"ט אא"כ מנענע מבע"י ובה"א אפילו עומד מרחוק ואומר זה וזה אני נוטל סגי (והוי) זימון בהכי אבל אי אמר מכאן אני נוטל למחר לא מהני דשמא ימצא שמנים כחושים וכחושי' שמנים וקא מטלטל מידי דל"צ ליה אבל כשאומר להדי' זה וזה אני נוטל שבורר מבע"י תו לא חיישינן להכי אפי' לא משמשם בידי'. וכ' ר' ירוחם שאם זימן את כל השובך וא"צ אלא לזוג אחד אינו מועיל עד שיאמר זה וזה אני נוטל כ"כ התו' עי' ואם אפשר שיצטרך לכולן מזמין את כל השובך ולמחר נוטל כל מה שצריך. דמן שחורים ומצא לבנים לבנים ומצא שחורים אסורין ופריך בגמ' פשיטא אמר רבה הב"ע כגון שזימן שחורים ולבנים והשכים ומצא שחורים במקו' לבנים ולבנים במקום שחורי' מ"ד הנהו אינהו נינהו ואיתהפכא הוא דאתהפכו קמ"ל דהנך אזלא לעלמא והנהו אחריני נינהו ופי' רש"י דאיירי בשני קינין ומובדלי' זו מזו וכ"כ הא"ז וז"ל וכגון שמובדלין במחיצה כדרך קינים שבשובכין אבל בקן אחד ודאי אתהפכו ומותרין ע"כ שנים ומלא שלשה אסורין לפי שאינו מכיר את המוכנין הלכך כולן אסורין דע"כ איכא חד מעלמא שאינו מוכן דמיערב בהו ולא שרינהו משו' דחד בתרי בטיל דב"ח חשיבי ולא בטילי ועוד כל דבר שיל"מ אפי' באלף לא בטיל שלשה ומצא שנים מותרין מ"ט הנהו אינהו נינהו וחד אזיל לעלמא ופריך מתני' כ' היא ולא רבנן דתניא הניח מנה ומצא מאתים חולין ומעשר שני מעורבין זה בזה דברי ר' וחכ"א הכל חולין הניח מאתים ומצא מנה מנה מונח ומנה מוטל דברי ר' וחכ"א הכל חולין אפילו תימא רבנן היא הא איתמר עלה כ' יוחנן וכ"א דאמרי תרווייהו שאני גוזלות הואיל ועשויין לדדות (ולמה לי' לשנויי שאני גוזלות הואיל ועשויין לדדות) והא איתמר עלה דההיא דר"י וכ"א חד אמר בשני כיסין מחלוקת אבל בכיס א' דברי הכל חולין וח"א מחלוקת בכיס א' אבל בשני כיסין ד"ה מנה מונח ומנה מוטל בשלמא למ"ד בשני כיסין מחלוקת היינו דאיצטריך לשנויי הכא שאני גוזלות הואיל ועשויין לדדות אלא למ"ד בכיס א' מחלוקת אבל בשני כיסין ד"ה מכה מוכח ומנה מוטל השתא ל"ל לשנויי עלה הא אמרת בשני כיסין ל"פ אמר רב אשי הכא בגוזלות מקושרין וכיסין מקושרין עסקי' גוזלות מנתחי אהדדי כיסין לא מנתחי אהדדי וכ' אמר לך כיסין נמי זימנין דמתעכל קיטרייהו ע"כ והנה הרמ"בם ושאר המחברים לא כתבו כל אלה ואפשר משום דס"ל דהלכתא כמ"ד בשני כיסין מחלוקת כו' א"כ מתני' דהכא איירי כפשוטו בגוזלות שאינן מקושרים ואתי אפי' כרבנן ומשום שעשויין לדדות. וכ"פ הרמ"בם להדיא בפ"ו מה' מעשר דדוקא בשני כיסין מחלוקת אבל בכיס א' ד"ה חולין וא"כ לפ"ז היכא דהגוזלות היו קשורים אמרינן כולן ניטלו והני אחריני נינהו אבל לפי דעת התוס' שכתבו בפ"ק דפסחי' גבי הניח עשר ככרות

ומוצא תשע כו' שצריך לבדוק אחר כל העשר ככרות אליבא דרבנן דאמרי הכל חולין דמיירי בשכל הככרות מקושרים זה בזה דומיא דפלוגתא דר' ורבנן בע"ק דביצה דאמרי ומחלוקת בכיסין מקושרי' אבל בשאינן מקושרי' ד"ה חולין ומעשר שני מעורבין זה בזה והיינו כמו שפי' רב אשי דמ"ד מחלוקת בכיס א' וכו' בכיסין מקושרי' כו' ופי' רש"י מ"ד מחלוקת בכיס א' בשני כיסין כמין כיס א' קאמר דהיינו שני כיסין מקושרין ודקאמר אבל בשני כיסין ד"ה מנה מונח ומנה מוטל בשאין מקושרין וא"כ ככרות כמי במקושרין קאמר אבל אינן מקושרין ד"ה א"צ לבדוק אלא אחר ככר א' שנאבד. וכ"פ הטור (בסי' של"ט) גבי חמץ אלמא דס"ל להתוס' כמ"ד בכיס אחד מחלוקת וכעין אוקימתא דרב אשי וא"כ תימה על הטור שהיה לו לכתוב כן בה' י"ט דאיירי אפי' במקושרי' וכמו שעי' פה הר"ן ודוחק לומר שסמך על מ"ש גבי חמץ כי אין דרכו בכך לקצר ושלא לפרש עיקר הדין ול"נ מאחר שלא נזכר הי א"כ יוחנן והי א"ר אלעזר דליפסוק כחד מיניהו מש"ה אזלינן לחומרא בכל דוכתא וא"כ הכא גבי קנים אמרינן שמא הלכתא כמ"ד בשני כיסין מחלוק' כו' וא"כ לא איירי הכא במקושרין אבל מקושרין שמא אסור וגבי מעשר נמי אמרינן שמא הלכתא כמ"ד בכיס א' מחלוקת דהיינו קשורי' אבל בשני כיסין ר"ל שאינן קשורין ד"ה מנה מונח ומנה מוטל וגבי חומץ דמפרשינן דוקא במקושרים ולהקל ה"ט דאי אינן מקושרין אפי' למ"ד בשני כיסין מחלוקת וא"כ ס"ל לרבנן הכל חולין מ"מ הכא רבנן מודו דא"צ לבדוק אלא אחר ככר אחד שנאבד ואינו דומה למניח שני מנות כו' דלא אמרינן מנה מונח ומנה מוטל משום דאמרינן הואיל ולא העלהו לירושלים לא הפרידן זה מזה ושניהם נטלן והניחן במקום אחד וזה חולין הוא שהניח הלום אח"כ ושכח משא"כ גבי חמץ וא"כ מאחר שחמץ איירי במקושרין צריכין התו' נמי לפרש דמחלוקת ר' ורבנן איירי במקושרין מדקאמר התם הניח עשר ומוצא תשע באנו למחלוקת כ' ורבנן:

סימן כח

דין אם זימן בתוך הקן ומצא לפני הקן ולא בתוכו אסורין ואם אין שם קן אחר מותרין וכגון שאינם פורחים אלא מדדין מעט מעט וכיון שאינו פורח אפי' אם יש קן תוך חמשים אמה אם אינו עומד להדיא בענין שיוכל לראותו אלא עומד תוך קרן זויות מותר שאינו מדדה משם לכאן כיון שאינו יכול לראות את קינו בכל פעם ואווזין ותרנגולים ויוני הרדסאות א"צ זימן ומותר לטלטל ושביק ולברור איזה שירצה בתרנגולת העומדת לאכילה ומ"מ לכתחילה יש ליזהר וביארנו דיונים קטנים אפי' פורחים מעט אין חייבין עליהם משום צידה אם לא שיכולין לפרוח חוץ לתחום:

מתני' בתוך הקן ומצא לפני הקן אסורין ואם אין שם אלא אילו הרי אילו מותרין ונפרשהו לקמן ומסיק לוא מסייע ליה לכ' חנינא דאמר ר"ח רוב וקרוב הלך אחר הרוב עי' וה"נ אמרינן הנך מעלמא אתו אמר אביי בדף פי' דרך כל שובכין להיות מעט מן דף העליי' בולט חוץ למחיצה של כל קן וקן ושם היונים יוצאים לאויר ונוחים שם כרצונם וחוזרי' לקן דאיכא לובא דעלמא וקרוב כבא אמר בשני קינין זו למעלה מזו עסקי' פירש"י דבשתיהן גוזלות וזימן את שבזו ולא זימן את שבזו ולמחר בא ולא מצא בתוך הקן שזימן אלא לפניו ובאותו שלא דמן לא מצא לא לפניו ולא בתוכו הלכך אסירי ולא משום חששא דיוני דעלמא אלא מאחר שלא מצאן במקומן ועוד שבקן האחר המוקצה לא מצא כלום יש לחוש שמא אלו שמצא לפני הקן המוכן לא מתוכו יצאו אלא מתוך המוקצה ומסיק לא מיבעי' זימן בתחתונה ולא זימן בעליונה ומצא בתחתונה ולא מצא בעליונה דאסירן דאמרינן הנך אזלו לעלמא והנך אישתרבובי אישתרבוב ונחית אלא אפי' זימן בעליונ' ולא זימן בתחתונה ובא ומלא בעליונה ולא מצא בתחתו' הנך כמר אסירי דאמרינן הנך אזלו לעלמא והנך סרוכי סריך וסליקו וכתב מהר"י קא"רו (בסי' תצ"ז) וז"ל ור' ירוחם כתב בחלק הד' דבלי רבא אבל כל שאר פוסקי' לא הזכירו דבר זה כלל ואפשר שטעם משום דהא דאמרי אביי ורבא לאו לקושטא דמילתא אמרי הכי אלא לדחות דלא לסייע לכ' חנינא וכיון דק"ל דהלכה כר"ח כדאי' בפרק לא יחפור אית לן למימר דטעמא דמתני' משום דרוב וקרוב הלך אחר הרוב ותו לא צריכין לאוקמא בשני קינין זו למעלה מזו הלכך איכא למימר דשני קיני' זו למעלה מזו אפי' זימן בתחתונה ולא זימן בעליונה שרו דכיון דאותן שזימ' מצאם במקומן לא חיישינן להו כלל ע"כ והנה מ"ש מצא במקומן לאו דוקא במקומן ממש שהני לפני הקן מצאם דאי מלאם בתוך הקן דליכא ריעותא פשיטא דשרי אלא צ"ל במקומן שלא יצאו לגמרי כגון השניי' (האחרים) אבל מ"ש הלכך איכא למימר גבי שני קינים אפי' זימן בתחתונה ולא זימן בעליונה שני בודאי אילו הדברי' יצאו מעיו בלא עיון דאיך לא חיישינן בשתי קינין לשבקיה להאי סברא דלא אמרינן אישתרבובי (אישתרבוב) או סרוכי סריך ולא נאסרו (משום) קן השנייה סוף סוף נאסרה אותה קן גופא משום דאית ביה ריעותא שהרי נמצאו לפני הקן א"כ אמרינן הני קמאי אזלו והני אחריני נינהו דהא ק"ל כר"ח דרוב וקרוב הולכין אחר הרוב וא"כ כל היכא דאיכא ריעותא אמרינן קמאי אזלי והני אחריני נינהו אבל מ"מ יש לתמוה על דברי ר' ירוחם על מה הביא דברי רבא שהרי איכא למיטעי ולומר דוקא בכ"הג דאיכא שני קינין כו' הוא דאסרינן אבל בחד קן לא אסרינן דליתא מאחר דק"ב כר"ח דהולכין אחר הרוב. תו מסקינן בסוגי' כל הני דאסרתן כגון זימן שחורים ומצא לבנים או זימן בתוך

הקן ומצא לפני הקן דאסורין וקתני במתני' שאם אין שם אלא אלו מותרין לא איירי (במפריחין) אלא איירי בגוזלות שאינן (מפריחין) מש"ה כי ליכא קן אחר מותרין דליכא למיתלי דאתי מעלמא אלא מדדה מעט מעט וכיון שאינו פורח אפי' אם יש קן בתוך חמשים אמה שאפשר לו לדדות ממנו אם אינו עומד להדי' בענין שיוכל לראותו אלא עומד בתוך קרך זויות כזה מותר שאינו מדדה משם לכאן כיון שאינו יכול לראות קני בכל פעם. תו אמרינן תניא בד"א ביוני שובך וביוני עליי' וצפרים שקננו בטפיח' או בבירה אבל אווזין ותרנגול' ויוני הרדסיאות אינן צריכין זימון מפני שהן ברשות אדם כ"כ הרי"ף והר"אש. וכ' בהגה"ה אשי"ר בענין תרנגולת ואין לחוש אי מטלטל ושביק להו ויכול לבכור איזה שירצה דכולן חזו לאכילה ומותרין כולן לטלטל ע"כ וכן יראה מדברי הרמ"בם וכל זה בתרנגולת העומדת לאכילה אכן לכתחילה י"ש יתן עיניו מעי"ט ויברור לומר זה וזה אני נוטל. ועוד כתב הר"אש הא דמשמע הכא בסוגיא דיוני שובך אינן אסורין אלא בלא זימון והקשה ה"ר יוסף דלקמן ברישׁ א"צ (סי' ג') תניא הצד יוני שובך ויוני עליי' וצפרים שקננו בטפיחי' חייב וי"ל דהתם מיירי בגדולים והכא מיירי בקטני' כדאמרינן התם גבי חיה שקננה בפרדס הא בה הא באמה ע"כ. והתוס' כתבו במשנה דלעיל דאין מוליכין את הסולם וז"ל תימה אפי' הכין אותם מאתמול מ"מ אית בהן משום צידה כדאמרינן לקמן הצד יוני שובך ויוני עליי' חייב וי"ל דמיירי בקטנים שלא פרחו ע"כ ולפ"ז אם פורחים חייבי' משום צידה ותימה דהא מסיק הגמ' לעיל דלא איירי במפריחין אלא במדדין דאי במפריחין אסור דחיישינן דלמא מעלמא אתו פי' ואסורין משום מוקצה ותיפוק ליה דחייב משום צידה ע"כ נראה העיקר כפי' הר"אש שעי' דבקטנים איירי ומש"ה כשזימנם אפי' מפריחין שרי דמאחר שהן קטנים אפילו הן פורחות קצת מ"מ חלושות הן ולא שייך בהו צידה הנראה בעיני כתבתי. שוב מצאתי כתוב בתשובת הר"אש (והביאו ב"י בסי' תק"יז) וז"ל ישראל שאמר לכותי מעי"ט קנה לי יונים למחר לצורך י"ט דע כי לא יפה עשה לקנות לו במעות בי"ט כי אסור לקנות בי"ט אפי' בלא מעות אלא בכה"ג דאמרינן בע' א"צ הולך (אדם) אצל רועה הרגיל אצלו ואומר לו תן לי גדי אחד כו' ובלבד שלא יזכיר לו סכום מקח הלכך זה שצוה לכותי לקנות לו לא יפה עשה אבל אם עשה כבר בדיעבד מותר לאכול ממנו אפי' בו ביום ובלבד שלא יהו היונים מפריחין ולא יהיו אסורין משום מוקצה כדאמרינן בבכל מערבין ההיא ליפתא דאתא למחוזא חזנהו רבא דכמישי אמר הני ודאי מאתמול עקרינהו מאי אמרת מחוץ לתחום אתו הבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר וכ"ש הכא דאדעתא דגוים אתו וקנייה זה בלא דמים בי האי בפ' א"צ ואע"ג דנלקטו לשם כותים אם נלקטו

היום היו אסורים משום מוקצה הלכך אם היוני' גדולים שיכולין לפרוח חוץ לתחום אסורין משום מוקצה ואם לאו מותרין בדיעבד היכי שקנאם אבל אם רגילין לעשות כך אסור לאכול מהם אפילו קנו כבר דזה אין נקרא דיעבד אלא לכתחילה כיון שרגילין בכך ע"כ. (א"ה מכאן ועד סוף הסי' היה בלתי מסודר ומוכן והנכון בעיני לסדרו) ותימה לפרש שמה שכ' הר"אש שאסורין משום מוקצה דחוץ לתחום קאמר דאז לא הוי אסור אלא לישראל הבא בשבילו ואפי' לאותו ישראל גופא תיפוק ליה שהוא דבר הבא מחוץ לתחום אדעתא דכותי' דשרי לכ"ע אלא בודאי איסור מוקצה דמחוסר צידה קאמר דהוי כמוקצה דמחובר שהכי מדמה אותו לפירות שנלקטו היום ודוקא חוץ לתחום הוא דהוי וחוסר צידה ואסור לכל ישראל כמוקצה דמחובר שמודה בה ר"ש כדפרי' ואע"ג שהן קטנים מ"מ כשהן גדולי' כ"כ שיכולין לפרוח עד שבאו חוץ לתחום הוי כמחוסר לידה אבל בתוך התחום אע"ג שיכולין לפרוח מ"מ אינם מחוסרים צידה כדפרי'. וכן יראה מלשון רש"י שפי' בפ' א"צ גבי הא בה והא באמה ופי' בה בילד א"צ זימון שאינו יכול לברוח ומדלא פי' שאינו יכול לפרוח אלא לברוח כ"ל מן האדם כי האדם משיגו ואצ"ל הבא מצודה ונצודנו ואין להקשות ממ"ש הרש"בא והביאו ב"י בסי' תל"ז) וז"ל כותי שהביא דורון לישראל בי"ט בני יונה קטנים משובכו שיש לו בעיר כראה דמותרין הן כיון שאין צריכין צידה דהוי לי' כפירות שאין במינן במחובר דאפילו מחוץ לתחום מותרין למי שלא באו בשבילו אע"ג דפירות של ישראל ממש שבאו מחוץ לתחום אסורין בין לו בין לאחרים דמוקצין הן כ"ש חוץ לתחום הקצו אותן הבעלים מדעתן של ישראל צריכין הכן אבל של כותי א"צ הכן ע"כ אלמא דאיירי שיכולין לפרוח מדחיישינן בהו שבאו מחוץ לתחום אפ"ה חשבינן כדבר שאין במינו במחובר לפי שאין מחוסרין צידה הפך דברי זה אינו התם איירי בקטנים שאינם יכולין לפרוח ומוקצה שלהן שלא הוכנו מאתמול והוי כשאר מוקצה שאינו במחובר אלא שהובא חוץ לתחום דשרי לישראל אחר ה"נ האי מוקצה דבני יונה דמותרין פי' לישראל אחר אבל לא לי':

סימן כט

דין עלי שהוא דף עב וכבד וכלי הוא שכותשין בו החיטי' מותר לטלטלו לקצב עליו בשר ולאחר שקצב עליו בשר אסור לטלטלו אפילו לצורך גופו ומקומו ודוקא עלי אבל תברי גרמי דהיינו דף שעומד לקצב עליו בשר אפילו לאחר שקצב עליו בשר מותר לטלטלו:

מתני' בש"א אין נוטלין את העלי לקצב עליו בשר פי' דף עב וכבד שכותשין בו את החיטין במכתשת וב"ה מתירין ושוין שאם קצב עליו בשר שאסור לטלטלו וכתב הרי"ף

ת"ל וה"מ מחמה לצל אבל לצורך גופו או לצורך מקומו מותר אפילו אחר שקצב עליו בשר כדאוקמינא לה בפ' כל הכלים וכתב הר"אש וז"ל וכ"י פי' דאפי' לצורך גופו ולצורך מקומו נמי אסור דבפ' כל הכלים מדמי לי' לסיכי זירי ומזורי ורבא מוקי לה מחמה לצל פי' הא לצורך גופו או מקומו שרי והרי"ף פסק כאוקימת' בתריית' דרבא ובירושלמי גרסי' הדא אמרת שלא לקצב עליו בשר הדא הוא דאמ' רבא בר חייא בר שלימיא בשם כב מודים חכמים לר' נחמיא בזירי ומזורי ובוכנא זירי דעצר ביה מזורי דחביט ביה מוכנא דכתית בי' זה מוכח כפירש"י ע"כ. ולכאורה נראה דברי ר"י עיקר ואפי' לדעת ר"י דוקא עלי אבל תברי גמרי דהיינו דף כבד שעומד לקצב עליו בשר שריא פי' לאחר שקצב עליו בשר דמלאכתו להיתר. וכ"פ בא"ז מדתני ושוין שאם קצב עליו בשר דאסור אלמא לא שרי ב"ה אלא משום שמחת י"ט והא בלא"ה נמי שרי אם הוא לצורך גופו דומיא דלקצב עליו בשר דהוי לצורך גופו או מקומו דהא שרי אפי' בשבת לצורך גופו או מקומו דהא כלי הוא אלא בודאי היכא דליכא שמחת י"ט דהיינו לאחר שקצב עליו בשר לצורך י"ט הוא אסור אפילו לצורך גופו ומקומו משום דדמיא לסיכי זירי ואף שהרי"ף דחק לפרש דה"ק ושוין שאם קצב עליו בשר שאסור לטלטלו מחמה לצל אבל לצורך גופו או מקומו שרי כל היום הלא בסוגיא דלעיל גבי מוחלפת השיטה דפריך נמי מהאי מתני' דאין נוטלין את העלי כו' אלמא דגבי שמחת י"ט ב"ש לחומרא וב"ה לקולא. ורמינהי השוחט כו' אלמא דלא התירו אלא משום שמחת י"ט ולא משים שהוא לצורך גופו אכן בפ' כל הכלים בסוגי' דהתירו וחזרו והתיכו כו' וכן בסוגי' דכל הכלים נטלין לצורך ושלא לצורך כו' דפליגי בדבר שמלאכתו לאיסור אי שרי לצורך מקומו דלאביי דוקא לצורך גופו ולרבא אפילו לצורך מקומו ופרי' ליה אביי התם מברייתא דמרובה שאם אין (בה) שום שאסור לטלטל וכן ממתני' דעלי ומוקי לי' בלצורך מקומו וכבא אוקי ליה במחמה לצל אלמא דאביי וכבא תרווייהו לא מדמי לסיכי וזירי וכן הלכה:

סימן ל

דין דמוליכין טבח וסכין אצל בהמה וכן בהמה אצל טבח וסכי' ואפי' היה רה"ר מסקינן בסוגיא תניא בש"א אין מוליכין טבח וסכין אצל בהמה ולא בהמה אצל טבח וסכין ובה"א מוליכין זה אצל זה וכתב הר"ן וז"ל פי' ואפילו דרך רה"ר ואע"ג דאפשר דעביד לי' מאתמול אפ"ה שרי משים דהוצאה באוכל נפש כתקון אוכל נפש עצמו היא ולא כמכשירין ותיקון אוכל נפש עצמו אפילו (אפשר לעשותו ממעי"ט) דלא מפלגינן בין אפשר ללא אפשר אלא במכשירין ע"כ ולפ"ז מאי דנכתוב לקמן (עיין בפרקין סי' ל"ד ובפרק) א"צ (סי' א') בשם כ"י דאפי' אוכל (נפש) עצמו דלא מפיג טעינו ואפשר לעשותו

מעי"ט אסור לעשותו בי"ט א"כ ה"כ דאסור. ותימה למה השמיט הרי"ף ברייתא זו ולישמעינ' דשרי אפי' בר"ה ואפשר לעשותו מעי"ט ומשום דדמינן לאוכל נפש גופא אלא כר' בעיני דמילתא דפשיטא דשרי בכל ענין מאחר שהוא צורך היום אפי' אפשר לעשותו (מעי"ט) דאמרינן מתוך שהותרה הוצאה לצורך כמו שמתירין ב"ה להוציא ס"ת ולולב אפילו באפשר להוציאה מעי"ט ועיקר טעמא משום דהוצאה מלאכה גרועה היא וא"כ אם היא לצורך היום אפילו בלא אוכל נפש שרי בכל ענין וכ"ש לענין אוכל נפש וכמו שנפרש לקמן:

סימן לא

דין בהמה שנשחטה בי"ט מותר להגביה העור אפילו לטלטל מחמה לצל וכן מותר ליתנה לפני הדורסן ואפי' אין עליה כזית בשר וכן מותר לטלטל נוצה של עופות לאחר שהסירן מן העוף ומותר למלוח עליו בשר מליחה מועטת כדרך שמולחין לעלי אכל אש מולח צלי שלו קרוב למליחת קדירה אשור ומותר להערים למולחו כאן מעט וכאן מעט עד שמלח כולו והערמה זו מותרת אפי' (שלא) לצורבא מרבנן אשל אם נשחטה בי"ט אסור ליתנה לפני הדורסן:

מתני' אין נותנין את העור לפני הדורסן פי' שתתעבד בדריסת רגלים ולא יגביהנה פי' אפי' לטלטל מן הארץ אא"כ יש עליו כזית בשר וב"ה מתירין פי' לגבותו ולטלטל אפילו כעין מחמה לצל דהיינו שלא יגנובו אפילו בלא כזית בשר וכן מתירין לתת לעני הדורסן והטור (בסי' תצ"ט) מערב וכתב מותר להגביה עיכה וליתנה במקום דריסת הרגלי' אע"פ שאין עליו כדת בשר והא דמשמע הכא דאסור לטלטל עור אחר שהופשטה בלא כזית בשר א"ל הכא משום שמחת י"ט דהיינו שהתירו סופן משום תחילתן הלא"ה לא ובפרק במה טומנין אמרינן להדי' שמטלטלין השלחין דהיינו עופות שהופשטו בין עבודין ובין אינן עבודין התם איירי ביבישין כאשר פי' לשם סי' י' בשם כ"ת וכתב המרדכי מה שהתירו לטלטל נוצה של עופות לאחר שהסירו אותן מעוף מידי דהוה אעור לפני הדורסן דהתירו סופן משום תחילתן ע"כ. תנא ושוין שמולחין עליו בשר לצלי אמר אביי לצלי אין אבל לקדירה לא פי' שמולחין הבשר להוציא דמו שיהא ראוי לבשלו בקדירה ופריך פשיטא צלי תנן ומשני אפילו לצלי כעין קדירה לא פי' אדם שמולח צלי שלו קרוב למליחת קדירה שלו אסור וכתב הרי"ף והר"אש אחריו בשם הירושלמי מערים ומלח הכא ומלח הכא עד דמלח כולהו כלומר הי' מולח על העור מעט כאן ומעט כאן עד דמלח כל העור. וכתב ר' ירוחם דהערמה זו מותרת לכל אדם אפי' אינו צורבא מרבנן ע"כ ומסיק לקמן אמר עולא ג' דברי' התירו סופן משום תחילתן וחד מינייהו נתינת העור לפני הדורסן

ופריך בגמ' תנינא כלומר מאי נפקא לן מעולא ומשני מ"ד טעמייהו דב"ה משום דחזי למיזגא עלייהו ואפילו מעי"ט נמי קמ"ל התירו סופן משום תחילתן ובי"ט אין בעי"ט לא ופי"רשי ואפילו בעי"ט נמי שהופשט מעי"ט יראה קצת מלשונו אבל הופשט בי"ט אע"פי שנשחטה מעי"ט שייך לומר התירו סופן משום תחילתן וכן יראה קצת מלשון הרמ"בם (בפ"ג) שכתב המפשיט עור בהמה בי"ט כו' ולא הזכיר השחיטה אלמא שתלוי הכל בהפשטה ולישנא דגמ' דמעי"ט לא משמע לפי פשוטו (דקאי) אנשחטה מאחר דנשחטה מבע"י היה לו להפשיט מבע"י ולא שייך להתיר סופן משום תחילתן. וכ"כ הר"אש להדי' דלא התירו סופן משום תחילתן אלא אם נשחטה בי"ט אבל אם נשחטה בעי"ט לא. וכ"כ המ"מ בשם הרש"בא ועיקר:

סימן לב

דין דאין מולחין החלבים ולא מהפכין בהן אפי' לשוטחן ע"ג יתידות ואעפ"י שנשחטה בי"ט ואסור למלוה עליהם בשר באויר אפי' אינו נוגע בהן ודין דמולח אדם כמה חתיכות כבת אחת ואפי' אינו עריך אלא אחת ואפילו בלא הערמה וע"י הערמה מותר אפי' בזא"ז שלאחר שימלח חתיכה אחת אומר חבירתה ערבה עלי יותר והבשר שנשחט מעי"ט המנהג לאסור שלא למולחו בי"ט ודגים אותן שמתקלקלי' בשהייתן במלח מותר למלוח בי"ט ואותן מינים המשובחי' במלחן אסור למלוח בי"ט. וניקור אחוריים אסור אפי' ע"י שינוי וחלק הפנים מותר ע"י שינוי ואם נשחט בי"ט אף האחוריים מותרין לנקר אפילו בלא שינוי ת"ר אין מולחין את החלבים ואין מהפכין בהן משום ר' יהושע (אמרו) שוטחן בחמה ע"ג יתידות. אמר רב מתנה הלכה כר"י. ואיכא דאמרי אין הלכה כר"י וכתב הרי"ף והר"אש אחריו ונוהגין העולם כלישנא בתרא וכת' הא"ז אין מולחין את החלבים ואפילו נשחט' הבהמה בי"ט אבל לטלטול מותר דלאו מוקצה הוא דחזו להדלקה ועוד דדעת' דאינש עלייהו לטלטלו ולהצניעו שלא יאבדו ע"כ. וכתב הר"ן וז"ל נסתפק הרא"בד ז"ל כי היכי דשרינן גבי עור למלוח עליו בשר לצלי אי שרינן הכי בחלבי'. ומשמע ליה דאסור שמתוך שאין דרך למלוח על החלבי' מחמת איסורן מוכחא מילתא דלעבדן קא עביד ע"כ. וכן הסכמת הטור (בסי' תצ"ט) וז"ל ואם רצה למלוח בשר עליהן באויר בתוך ידו בענין שאינו נוגע בהן יש מתירין כיון שאין כאן הוכחה שעושה בשביל החלבי' שיש לתלות בשביל הבשר הוא עושה ויש אוסרין מדלא שרי אלא למלוח ע"ג העור מכלל דע"ג החלבי' אסור בכל ענין משום דבמליחה מועטת סגי להו ואפי' במליחה לצלי הוה בהו כמו עיבוד והכי (מסתבר) ע"כ אר"י אמר שמואל מולח אדם כמה חתיכות בבת א' אע"פ שאינו צריך אלא לחתיכה אחת רב אדא בר אהבה

מערים ומלח גרמא גרמא פי' לאחר שמלח זו לאוכלה היום אמר חבירתה עכבה עלי לאכול היום וחזר ומלחה. וכתב הר"אש משום דאין עיבוד באוכלין מיקל במליחת בשר ואע"ג דלית להו טעמא כלל בשריותא דשמואל שאין החתיכה שהוא צריך לה מיתקנת ומחשבת במליחות שאר החתיכות וגם צריך להפוך כל חתיכה וחתיכה במליחה עכ"ל ומשמע מפי' דשמואל הי' מיקל למלוח כל הבשר בלי הערמה משום דאין עיבוד באוכלין אבל רא"בא לא רצה להקל בלי הערמה מטעם שכתב הר"אש שאין החתיכה שהוא צריך לה מיתקנת במליחת חברתה. והנה הרמ"בם והטור (בסי' ת"ק) פסקו כהא דשמואל ולא הזכירו דבכי רב אדא דמערים ומלח גרמא גרמא והיינו משום דשמואל גדול מרא"בא וא"כ קשה על דברי הס"מג (בהל' י"ט דף כ"ה ע"ד) שהביא הא דרא"בא דמלח גרמא גרמא והביא נמי הא דשמואל דמולח אדם כמה חתיכות כו' ע"כ כראה בעיני שדעת הס"מג דלא פליגי שמואל ורב אדא אהדדי אלא שמואל דשרי למלוח בלא הערמה היינו בבת אחת דחד טירחא הוא כפי' רש"י ורב אדא מתיר בזא"ז ע"י הערמה. וכן עי' המ"מ דשמואל אייריבבת אחת וכ"א בזא"ז אלא שכתב שלדעת הרמ"בם שהם חולקי' ופסק כשמואל וא"כ נאמר בודאי שהסמ"ג תפס דברי שניהם להקל וכ"כ רבינו ירוח' להדי' וס"ל דלא פליגי וכן עיקר ולענין מליחת בשר בי"ט כתב מהרא"י בת"ה (סי' פ"ג) יראה דלכאורה אסיר הוא דהכי כת' בהדי' במרדכי פ"ק דביצה לאסור בשם רבי' אפרים אמנם א' מהגדולים קיבל מרבותיו דלא נהיגינן בההיא כמרדכי דהדבר ידוע הוא שהבשר השוהה במלח מפיג טעמו. מיהו כראה שיש להשיב על קבלה זו מהא דאי' באש"רי בהג"ה פ"ק דביצה מהא דרב אדא מלח גרמא גרמא משום פסידא שלא יסריח הבשר התירו הערמה תו משמע אדרב' כשהבשר שוהה בלא מלח איכא פסידא טפי. ויש לתרץ קצת דההיא אייריביום ראשון או ביום שני והוא עכב שבת דאי לא מלח האידנא מסריח עד יום ג' אבל מ"מ מעי"ט לי"ט לא מסריח ואדרבא משביח טפי משאם היה מולחו ושוהה במליחה ובכל דהו מחלקים לענין מליחת בשר בי"ט משום דאין עיבוד באוכלין כדכתב באשר"י אהא דמולח אדם כמה חתיכות אעפ"י שא"צ אלא לאחת א"כ יש לסמוך אקבלה דלעיל אמנם מסתפקינא בדגים שקרעו אותם מעי"ט אי שרי למולחו בי"ט דדילמא משום דמליחה מועלת טפי לדגים מלבשר ואסור דאמרי' בפ' מפנין בשר תפל מותר לטלטל דחזי למיכל ודג תפל אסור לטלטל דלא חזי למיכל אבל דג מליח מותר לטלטלו דחזי נמי למיכלהו וכיון דמועלת בהן המליחה א"כ שייך בהו עיבוד טעי כדאמר בפ' ח' שרצים אמר רב נחמן מריש הוי מלחנא פוגלא אמינא מפסידנא ליה כו' וא"כ יש להחמיר בדגים טפי אך אדרבה נראה לעינים שיש מיני דגים

שבשרם כך ומתקלקל בשהייה מועטת במלח ובודאי מפיגין טעמן טפי מבשר ואינהו ודאי שרי בי"ט ויש ג"כ מיני דגים שאדרבה אם שוהין במלח משביחין ואינהו ודאי צריך למולחן מעי"ט ע"כ תשובתו. ובדרשות מהרי"ל מלאתי אמר הר"ש מליחת בשר בי"ט נוהגים בו היתר לפי כשנמלח היום מוטעם יותר מאשר כמלח אתמול וחשיב מפיג טעמו ואמר דאפ"ה כתב במרדכי היכא דאם אפשר למולחו מעי"ט אסור לשהותו למולחו בי"ט ע"כ משמע מדעתו שראוי לאסור ע"ע המרדכי. ומהרי"ל כמי אמר בשר שנשחט מעי"ט ימלחו קודם י"ט כדברי מרדכי והגאונים ע"כ. וכן המנהג ויש טעם בדבר שיש בשר גם כעין בשר שור שמוטעם יותר כשהוא נמלח לפני יום או יומיים שכח המלח מרככו ומטעימו מגסותו ע"כ לא חילקו בדבר ונהגו לאיסור. ועוד מאחר שאינו אלא הכשר דבר מאיסור של דם א"כ אינו קרוי אוכל נפש ממש ע"כ אם אפשר לעשותו מעי"ט אין ראוי להתירו בי"ט. אכן נראה בעיני דוקא מליחת בשר שצריך מלח הרבה שדומה קצת לעיבוד אבל מליחת דגים שהוא כלאחר יד אין להחמיר בה מלמולחן בי"ט היכא שמקלקלים במליחתן כמ"ש מהרא"י. וכתב עוד שם בשם מהר"ש דניקור הבשר בודאי אסור בי"ט הואיל ואפשר מעי"ט וכן הוא בספר אגודה בשם הגאוני' ושאלו את פיו אם מותר לנקר בי"ט אחוריים של בהמה כי לא היה לי די בחלק הלפני' ואמר אילו הי' הלפנים שהם הצלעות מחוסרים ניקור הי' מותר לנקר' בי"ט ע"י שינוי כגון בקופיץ או בקורדם וכה"ג ובשעת הדחק אכן האחוריי' שצריכין ניקור גדול לחטט אחר החלב והגידין ולקלוף בכמה מקומות אין נרא' להתיר ע"י שינוי דלא מצי לנקר יפה כתקנה ע"כ. עוד מצאתי שאפי' לנקר התרנגולי' שנשחטו מעי"ט לא ינקרם בסכין אלא בקופיץ וקורדום או שאר שינויים כה"ג וכן פסק מהרא"י (בת"ה סי' ע"ד) אבל כשנשחט היום אפילו אחוריי' שרי לנקר בלי שינוי כדי לאוכלם היום:

סימן לג

דין חניות שאין מחוברים שקרקע מסלקים הדלת ונותנו פני החניות ומותר ג"ש להחזירו אכל אם יש לו כיוצא בזה בבית מותר לסלקו ואסור להחזירו והא דשרי בחניות דוקא שיש להם ציר באמצע אבל אם יש לו ציר למעלה ולמטה אפילו בחניות אשור ואם אין לו עיר כלל אפי' בבית מותר:

מתני' בש"א אין מסלקין את התריסין בי"ט וב"ה מתירין אף להחזיר מאי תריסין אמר עולא תריסי חניות פי' דלתי חניות ומסיק דהא נמי חדא הוא מהני תלת שהתירו סופן משום תחילתן ומאי נפקא מיניה מ"ד טעמא דב"ה משום דאין בנין בכלים ואפי' דבתי כמי פי' תיבות הבית קמ"ל דהיתירו סופן משום תחילתן דחניות אין דבתי לא פי' דחניות

שהוא צרכי רבים אין אבל כלי הבית לא ע"כ. ופי' הרי"ף משום דברשותיה נינהו ואינו ירא להניח אותן תיבות פתוחות אפילו אי לא שנית לי' להחזיר פתח ולא מימנע ומסיק לתרוצי תרי ברייתות אהדדי דבחדא אסור לד"ה כשיש להם ציר ובחדא מתיר לד"ה בשאין להם ציר ומפרש אביי כשיש להם ציר מן הצד פי' ידות לשתי ראשין (דדומות) לבנין ד"ה אסור אין להם ציר כל עיקר ד"ה שרי כי פליגי כשיש להן ציר באמצע פי' כעין בליטה ותוחבין אותו בחור שבאמצע דופן פתח התיבה ב"ש סברי גזרינן ציר באמצע אטו ציר מן הצד וב"ה סברי לא גזרינן ומ"מ דוקא משים שמחת י"ט אבל בלא שמחת י"ט אף ב"ה אסרי לחזור כשיש להם ציר אפי' באמצע ואף לסלק אסור היכא דליכא משום שמחת י"ט דלא ק"ל כהאי תנא דאמר ב"ש וב"ה ל"ע דמסלקין אלא בחזרה פליגי אלא ק"ל כמתני' דפליגי אן במסלקין נמצא דב"ה המתירין היינו ומשום שמחת י"ט הלא"ה אסור ומ"מ נראה אפי' תריסי דבתי אינו אסור לסלקו לפתוח (דבשלמא של חניות שהם עומדות למכור מהן לרבים ואוושא (מילתא) ומ"ה אי לאו משום דשמחת י"ט וצרכי רבים לא התירו משא"כ בתריסין דבתי אבל בחזרה אסור דבתי כדפרי' (ויש מחלקין) בין חניות לשל ב"ב שאינן עשוין למכור. וכן עסק ריא"ז וז"ל היה לו ציר באמצע אם היו של ב"ב הכי אילו אסורים בין ליטול ובין להחזיר גזרו ציר שהוא באמצע משום ציר שהוא מן הצד ואם היו של חניות לא גזרו בהן משום שמחת י"ט שצריכין לפתוח חניותיהן ולמכור לרבים ומותרין בין ליטול בין להחזיר ע"כ. ולא נהירא נהי דחניות צרכי רבים הם מ"מ אוושא מילתא אבל דב"ב לא אוושא וכ"ש דשרי אם הוא צריך לתבלין גם מ"ש (לפתוח) תריסי חניות ולמכור לרבים לאו דוקא שמותר לפתוח לצרכי רבים אבל לא לצרכי יחיד כי לא חילקו באיסור וכ"כ הכל בו להדיא וז"ל מסלקין תריסי חניות להוציא (מהן) התבלין הצריכין לו. עוד כתב הרי"אז היו דלתות של כלים כגון זה (שידה) תיבה ומגדל הרי אילו מותרין לטלטל אפי' יש להן ציר מן הצד ואפי' של ב"ב שאין זה בנין וסתירה בכלים ואסור להחזירן שמא יתקע ע"כ. ולא ידעתי ממה למד לחלק בין שידה תיבה ומגדל לתריסין דבתי דשרי ליטול ואסור להחזיר והמ"מ כתב בשם הרש"בא להדיא דמאי דאמרינן דבתי לא היינו שידה תיבה ומגדל שבבתים וכן עי' הר"ן דבתי היינו תיבות שעומדת בבית. וכתב הכל בו בשם הרי"ף הא דמסלקין תריסין וחניות פי' כעין תיבות שמסלקין המכסה שעליהן לתת עליו תבלין וכיוצא בו למכור אבל כעין חניות שלנו שהן בכותל הבית אסור הכל בין סילוק בין חזרה. וכתב מהרר"י קאר"ו (בסי' תקי"ט) והא דאסרינן ביש להן ציר ומן הצד פשיטא דהיינו דוקא כשהוא צריך להסיר קרש שבו הציר כדי לפתוח דאלו בפותח ונועל בעוד שהוא קבוע ודאי שרי דאל"כ יהא

אסור לפתוח דלתות הבית בשבת ולישנא דמתני' הכי משמע דקתני אין מסלקין את התריסין דאלמא בסילוק התריסין דוקא הוא דשייך למיסר אבל שלא בסילוק התריסין נר' דודאי שרי ובכ"הג דצריך לסלק התריסין קאמר בכלבו כעין חניות שלנו שהן בכותל הבית אסור בין סילוק בין חזרה ע"כ ופשוט הוא וכתב עוד אע"פ שבירושלמי כתב דשרי להחזיר (רק שלא יחזיר כל צרכו כיון דלא התירו אלא בקושי) לא שרי להחזיר לגמרי רק (כדי) שיהא משתמר (מה) שבתוכו. ועוד כתב שאם יש חלון במגדל שיכול להשתמש בלא פתיחת הפתח לא התירו לסלק אכן תלמודא דידן לא חילק מידי ושרי בכל ענין ומש"ה הפוסקי' לא הביאו הירושלמי לפי שתפסו בגמ' דידן דלא חילק במידי וכן עיקר:

סימן לד

דין דמותר להוציא את הקטן ואת הלולב ואת ס"ת לר"ה וקטן שאמרו מותר להוציא אפי' לטייל ובארנו דלשחק בכדור לגדולי' מנהג רע הוא ולקטנים מניחים והחזרת מחזורים וספרים מב"הכ לבית אם מתיירא שלא יגנבו מותר להחזירן ואי ליכא חשש גניבה אסור ואפילו אם יש חשש גניבה אם מונחי' שס מימי' רבים אסור להחזירן ומפתחות שהם לצורך אכילה או לצורך קישוט מותר לישא באזורו אבל משום חשש גניבה אסיר להוציא והוצאת סכיני' חוץ לעיר אסור להוציא אבל חוץ לעירוב מותר:

מתני' בש"א אין מוציאין לא את הקטן ולא את הלולב ולא את הס"ת לר"ה וב"ה מתירין תני תכא קמיה דר"י בר אבדימי השוחט עולת נדבה בי"ט לוקה א"ל דאמר לך מני ב"ש הוא דאסרי הוצאה ולא אמרינן מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך דאי ב"ה הא אמרי מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך ה"כ מתוך שהותרה שחיטה לצורך הותרה נמי שלא לצורך ולאו שמותר להקריב עולת נדבה דהא ב"ה גופא דרשי' לקמן דנדרים ונדבות אין קריבין בי"ט מדכתיב לכם ולא לגבוה אלא אינו לוקה לב"ה דאמרינן מתוך (שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך) וקרא דלכם ולא לגבוה הוי ל"ת הבא מכלל עשה ואינו אלא עשה כן פי' התוס' מתקיף לה רבה ממאי דב"ש וב"ה בהא פליגי דלמא בעירוב והוצאה לשבת ואין עירוב והוצאה לי"ט קמפלגי מ"ס עירוב והוצאה לשבת ועיכוב והוצאה לי"ט ומ"ס עירוב והוצאה לשבת ואין עירוב והוצאה לי"ט פי' עירוב חצרות בעינן בשבת ואיסור הוצאה בר"ה דלא מהני לי' עיכוב וביי"ט לא בעי ע"ח ואין איסור הוצאה אפילו בר"ה אפי' בכלים שאין צריך לי"ט כדכתי' לא תוציאו משא מבתיכם ביום השבת בשבת אין בי"ט לא מתקיף לה כב יוסף אלא מעתה הוציא אבנים לב"ה ה"נ דלא מחייב עי' מלקות מדאורייתא וכ"ת אה"נ א"כ ליפלגו באבנים אלא ודאי מדלא קא מפלגי באבנים ש"מ בהוצאה שלא לצורך פליגי

כן היא גיר' הישנה אלא שרש"י מחקה וס"ל דלא חייב כלל לב"ה מלקות אלא מדרבנן הוא דאסרי וליתא שהרי המבשל מי"ט לצורך חול לוקה ולא אמרינן מתוך שהותרה הוצאה לצורך כו' ואף רבה דפשוט (דלא לקי) היינו מטעם הואיל ואי אקלעו אורחים דחזו ליה הא בה"ש דליכא שהות מודה דחייב אלמא דשמעינן דלא אמרינן מתוך אלא מה שהוא צורך היום כגון הוצאה דמתני' שיש בו צורך י"ט קצת אמרינן מתוך שהותרה (הוצאה) לצורך י"ט דכל אוכל נפש מותר הותרה נמי שלא לצורך אוכל נפש הואיל ואיכא צורך מקצת שיש צורך י"ט אבל שלא לצורך י"ט כלל ודאי דאסור מן התורה כגון אופה מי"ט לחול ומוציא אבנים דליכא לא צורך אוכל נפש ולא שמחת י"ט חייב מדאורייתא וכי פליגי ב"ש וב"ה בדברים שאינן לצורך אוכל נפש ואיכא בהן צורך י"ט קצת כגון קטן למולו דהמצוה נקראת צורך י"ט ולולב לצאת בו וס"ת לקרות בו וכן פירש כ"ח אבל ליתא (להאי) פירושא דלאו דוקא קטן למולו דה"ה שלא למולו דשרי גם טיול דהא אשכחן נמי דמשחקין בכדו שקורין (פלוט"א בלע"ז) בי"ט בכ"ה ואע"ג דליכא אלא טיול וא"ת השוחט עולה מה צורך יש לו בה י"ל דה"נ דאיכא שמחת י"ט שלא יהא שולחנך מלא ושלחן רבך ריקן כדמוכח לקמן ע"כ הסוגיא בתו' ודבר תימה להתיר בי"ט לשחק בכדור דאין בו' צורך היום כלל אלא שחוק של ילדים שלא הגיעו לכלל חיוב הנח אבל גדולים נכאה מנהג רע בעיני כי זה אינו טיול אלא שיחת ילדים וקלות כאש ואף שרבי' ירוחם כתב כדברים האלו משום כ"ת לא ניחא ליכי אפשר שהוא לא בא אלא ליישב המנהג שנהגו כן ואי איישר חילי אבטלנה שהרי הרא"ש שהעתיק דברי ר"ת לא הזכיר דבר זה ואף הטור לא הביאו ומענין הכדור בשבת כתבתי בפ' כירה סי' ל"ו ואין דומה זה להוצא' קטן מאחר שאביו משמח בו וגיגועו על בנו ג"כ שמחת י"ט הוא שלא יהא עצב על בנו והרא"ש כתב בזה"ל אם צריך לילך לבה"כ או לטייל בשמחת י"ט וא"א לו להניח הקטן יחידי בבית ביא להוציאו עמו ע"כ. ומ"מ נראה דלאו דוקא בשא"א להניח את הקטן כו' אלא אפי' אם אפשר להניחו אצל אם אפ"ה מותר להוציאו דרך טלטול כדפרישית גם המרדכי כתב סתמא בשם ר"ת שמותר להוציא הקטן לטייל שיש שם שמחת י"ט. וכתב עוד הרא"ש וכן להוליך עמו ספרים לבה"כ ואף להחזירן דמתירין סופן משום תחילתן וכ"כ המרדכי בפ"ק דביצה שמותר לישא המחזורים לבה"כ ונראה דאף להחזיר אע"ג דאינם רוצים להחזירם ללמוד בהם היום אע"ג דעולא לא חשיב ליה בהדא הנך ג' דברי' שהתירו סופן משום תחילתן משום דלא מתני במתני' בהדיא ואח"כ כתב בשם הר"ם לאיסור וז"ל דלהחזיר ספרי' לבית בי"ט אסור אם אינו רוצה ללמוד בהם היום ע"כ ולא פליגי דבודאי היכא שהוא מתירא להניחם שם שלא יגנבו הספרים או

המחזורים איכא למימר דהתירו סופן משום תחילתן שאם לא נתיר לו להחזירן לא יביא עמו ספר או מחזור לבה"כ ונמצא מכשילן לע"ל אבל היכא דליכא חשש גניבה אלא שרוצה להצניע ספרו בביתי אסור ועוד נראה אפי' היכא דאיכא חשש גניבה ומסתפי להניחן שם אע"ה אסור להחזירן וכגון שהיו שם מונחים מכמה שנים דלא שייך למימר התירו סופן משום תחילתן אסור וכן נראה עיקר ודלא כרבי' ירוחם שכתב שר"פ התיר להביא מחזורים מבה"כ אפי' שלא היו צריכים עד מוצאי י"ט לעי שדרין בין הכותים דאמרינן בירושלמי שלא יהא לבו דואג עליו ע"כ ולקמן נכתוב דלא נחוש לזה ולענין הוצאת המפתח גרסי' בירושלמי בש"א ולא את המפתח וב"ה מתירין ואמר רב אושעיא בר רב יצחק הדא דתימא במפתח של אוכלים אבל במפתח של כלים לא והא רבי אבהו יתיב ומתני ומפתח דפלטנין בידיה פלפלין הוה ליה בהדיה. וכתב עליו הר"ן וז"ל משמע דלאו דוקא אוכלין אלא ה"ה לכלים שיש בהן צורך ליום דמפתח דכלים קאמר דלא היינו כלים שאין ליום צורך בהם ע"כ וז"ל הרא"ש ובתוספתא דמכילתין תני א' רשב"ג מודים ב"ש לב"ה שמוליכין כלים מלאים לצורך וריקנים למלאות על מה נחלקו על ריקנים שלא לצורך ב"ש אוסרין וב"ה מתירין יוצא אדם במפתח שבאצבעו לר"ה ואינו חושש פי' ריקנים למלאות לצורך היום ולשתות וריקנים שלא לצורך היינו שלא לצורך שתייה אבל לצורך מצוה וכן במפתח שבאצבעו דהיינו במפתח של אוכלין לכן צריך ליזהר בי"ט שלא להוציא דבר שלא לצורך. ובתשובת הגאונים כתוב כל הוצאה גבי צורך י"ט שמותרת משים אכילה דכוותיה מותרת תכשיט כגון אותן שיוצאין עם המפתחות קשורין באזוריהן שלא כדין הן עושין ואסור לעשות כן וכן פסק הלכה בשתי ישיבות ע"כ. והטור כתב (בסי' תקי"ח) וז"ל כתב רבי' שמואל דוקא להוליך המפתח בידו אבל ברצועה כדרך חול לא ואין נראה לחלק דלא מיחזי כ"כ עובדא דחול מה שהוא תלוי ברצועה ע"כ וכן נראה עיקר כאשר מוכח מתשובת הגאונים שהקפיד על אותן שנושאין המפתח באזוריהן משום שהמפתחות אינן לצורך אכילה ולא לצורך קישוט אבל אי הוה לצורך אכילה או לצורך קישוט מותר לישא באזורו וגם נשמע מיניה דלא קרוי צורך היום אי חושש שלא יגנובו דאל"כ נתיר לו להוציא המפתחות באזורו משום שמתיירא להניחן בביתו כשהולך לבה"כ כדי שלא יפתחו התיבות והחדרים ויגנובו מהן אלמא דלא סמכינן אירושלמי בהיתר זה ומוטב שישב בביתו וישמור את שלו ולא ילך לבה"כ וכ"ש לטייל ממה שיעבור בלאו דהא הוצאת אבנים לוקה לב"ה כדפי' ולא מצינו שהתירו לחלל הי"ט משום הפסד ממון מ"כ בדרשות מהרי"ל וז"ל אמהר"ש אותן מפתחות שסוגר בהן אוכל נפש להשמר הן לבדן מותרין להוציאה בי"ט מחוץ לעירוב

וכן הוא בעצמו הוציא עמו מפתח מן הכיפה שלו בי"ט לפני שער העיר כי אמר שהדגים שלו שהכניסן לי"ט עומדין תוך הכיפה שלו להשמר ולענין הוצאת סכינים בימי חורפי ראיתי שנזהרין כשהיו הולכין לטייל חוץ לעיר בי"ט שלא היו נושאין הסכינים כלל עמהן מטעם שהסכינים אחר האכילה אין בהם צורך היום כי אין דרך לאכול בהם עוד היום אבל מ"מ חוץ לעירוב היו נושאין כי לא תקנו חכמים עירובי חצירות אלא בשבת דאסור להוציא כל דבר אבל בי"ט דשרי להוציא כל דבר חוץ ממה שאין בו צורך היום כלל בעבור זה לא תקנו ע"ה וכ"ד הרי"ף והתו' ולא כמ"ש הרשב"א דכלים שאין בהם צורך היום כלל שאסור להוציאן והר"ן נמי כתב שיש לחלק כמו שחילקתי אלא שכתב שכדברי הרשב"א מוכח סוגי' דשמעתא והיינו דס"ל מ"ש רבה שאין עירוב והוצאה לי"ט נדחו דבריו ממה שהקשה לו כב יוסף מהוצאת אבנים כו' ולא נהירא שר"י לא הקשה אלא שאין הטעם של עיכוב והוצאה מספיק אלא עיקר הטעם משום דאמרינן מתוך כו' כמ"ש לעיל וכ"ש לחד פי' התוס' שכתבו שלישנא דאין עירוב והוצאה לא קאי כלל אעירובי חצירות ואף ב"ש מודי' בזה שאין מניחין ע"ח בי"ט אלא גרסי' עירוב הוצאה בלא וי"ו כ"ל להיות מעורב איסור הוצאה בין שאר מלאכות הנוהגי' בי"ט ובזה נדחו דברי רבה שהרי הוצאת אבנים חייב לב"ה ואף הר"ן כתב לקמן בפ"ב וז"ל ומיהו ליכא ספיקא שאם עירב מהני' ליה עיכוב להוציא מחצר לחצר אף דבר שאין בו צורך היום כלל ובלבד שיהא תורת כלי עליו וכמו שהוא דינו בטלטול ע"כ וכ"ד המרדכי וראוי היה לכל ירא שמים להניח ע"ח בי"ט כמו בשבת אלא שאין לשנות המנהג אבל מ"ע לעי מה שנהגו רוב העולם להניח עירוב (חצירות) בע"פ על כל ימות השנה א"כ יכלול בו ג"כ י"ט ויאמר לכל שבתות וי"ט של שנה זו ומי שיכול להניח בכל ע"ש יאמר בשבת הזה וי"ט הבע"ל להוציא נפשו מפלוגתא במידי דלית בי' חסרון כיס ולא נקרא שינוי מנהג מאחר שאינו עושה מעשה חדש:

סימן לה

דין דיה"כ צריך עירובי חצרות ושיתופי מבואות:

פסק כתב הרי"ף וז"ל קי"ל די"ט צריך עת"ח וא"צ ע"ח ושיתופו מבואות אבל י"הכ צריך אפי' ע"ח ושיתופי מבואות כשבת דתני אא"ל ב"ה לב"ש אי אתם מודים שמערבין לגדול ביה"כ אע"פ שחייב בתענית ואסור לו לאכול כך מערבין לנזיר ביין ולישראל בתרומה שמעינן מיניה דבין ב"ש ובין ב"ה כולהו ס"ל דמערבין לגדול ביה"כ עת"ח וע"ח (כשבת) וכן הלכה ע"כ. ומקשין העולם מה מביא ראיה מהאי מתני' דילמא בתחומין איירי וגם רש"י ותו' פירשו דבתחומין איירי אותה המשנה שמערבין לנזיר ובפי' רא"ם ראיתי כתוב

שר' ישעי' השיג על הרי"ף ועמד בתימה ונ"ל דדייק מלשון כשם שמעכבין דמשמע שהוא לשון הוה ומצוי מדלא אמר כשם שיכולים לערב כו' וכן הלשון בכל התלמוד כשהוא אומר כשם שעושין כו' משמע דבר המבורר לכל ואי איירי בתחומין לבד וכי זה כ"כ מלוי שמניחין עת"ח ביה"כ לילך חוץ לתחום והלא אינו אלא יום תפילה וסליחה בפרט מאחר שכל היום אסור באכילה ובשתיה וברחיצה כו' ואף אם יארע במקרה אינו שייך לומר עליו כשם כו' אלא ש"מ דג"כ בע"ח ושיתופי מבואות איירי שזה היה מצוי שא"א זולתה וכבר העליתי זה בביאור לסמ"ג:

סימן לו

דין דהוצאה לצורך כותי אסור בי"ט ואפילו לשלוח לכותי ע"י כותי והוצאות תבן ותבואה מרשות לרשות לצורך בהמה אסור וכן אין עושין מורסן לעופות בי"ט ועוד יתבאר מזה בפ"ב:

פסק כתבו התו' בפ"ק דכתובות (דף ז' ע"א) ז"ל הוצאה לצורך כותי נראה דאסור ומה שנהגו עתה להוציא לצורך כותי הי' נראה לרשב"א ושום דר"ה דידן לא הוי אלא כרמלית דאין רחבו י"ו אמה וגבי י"ט לא גזרו רבנן כי היכא דלא תיקון רבנן ע"ח בי"ט כדמשמע בריש ע"ב דביצה ושוב חזר בו דמחצר שאינו מעוכבת אין ללמוד לכרמלית דחמיר טפי ע"כ ובהגמ"י כתב לשלוח לכותי ע"י כותי בי"ט כתב בא"ז דשרי פי' שאעפ"י שאסור לעשות בי"ט שום מלאכה לצורך כותי מ"מ לשלוח לכותי ע"י כותי שרי ע"כ ואינו יודע למה לפי מה דקי"ל כל מה שאסור לעשות לישראל אסור לומר לעכו"ם לעשותו אפי' באיסורי דרבנן כ"ש באיסורי דאורייתא לפי מה שפרשתי. ועניין החזרת משכנות לכותי בי"ט כתבתי ש"ק דשבת (סי' כ"ו) ולהוציא לצורך בהמה אעפ"י שמזונת' עליך מ"מ ק"ל כר"י הגלילי דדריש לכם ולא לכותי' ולא לכלבים א"כ ממילא הוצאה נמי אסירא וכ"כ המ"מ בשם הרשב"א דכיון דק"ל כר"י הגלילי אין מוציאין תבן ותבואה מרשות לרשות להאכיל לבהמתו שההוצאה מלאכה גרועה היא לא התירו אצל בהמה אלא טלטול לבד שהוא מד"ס ע"כ וכ"כ במרדכי דק"ל כנ"י הגלילי הילכך אסור להביא דרך ר"ה מאכל בהמה וכן אין עושין מורסן לעופות בי"ט דממעטינן מלכם ע"כ ובעניין היתר עשיית מורסן נכתוב לקמן בפ"ב אי"ה גבי לכם ולא לכלבים (בסי' כ"ד):

סימן לז

דין דמוליכין חלות ומתנות לכהן בי"ט אפילו הורמו מאמש וכן בשבת וכן הדין בתרומה ומיהו כשאין יכול להוליכו לביתו אינו רשאי ליתן לכהן לאכול בביתו של ישראל אא"כ רגיל אצלו וגם צריך להודיעו מאתמול:

מתני' בש"א אין מוליכין חלה ומתנות לכהן בי"ט בין שהורמו מאמש בין שהורמו מהיום וב"ה מתירין אמרו ב"ש ג"ש חלה ומתנות מתנה לכהן ותרומה מתנה לכהן כשם שאין מוליכין את התרומה כך אין מוליכין את המתנות א"ל ב"ה לא אם אמרת בתרומה שאינו זכאי בהרמתה תאמר במתנות שזכאי בהרמתה תניא אר"י לא נחלקו ב"ש וב"ה על המתנות שמוליכין על מה נחלקו על התרומה שבש"א אין מוליכין ובה"א מוליכין וכך היו ב"ה דנין חלה ומתנות מתנה לכהן ותרומה מתנה לכהן כשם שמוליכין המתנות כך מוליכין את התרומה א"ל ב"ש לא אם אמרת במתנות שזכאי בהרמתה תאמר בתרומה שאינו זכאי בהרמתה ומסיק בסוגי' אר"י אמר שמואל הלכה כר' יוסי. והטור (בסי' תק"ו) כתב וז"ל הלש עיסה בי"ט יכול להפריש ממנה חלה ולהוליכה לכהן וכן מתנות כהונה יכול להוליכן לכהן אפילו הורמו מאמש ע"כ ונראה דהאי אפילו הורמו מאמש דקאמר קאי נמי אחלה ומהר"י קא"כו בא להוכיח מזה מדיוקא דגמ' לבטל דעת האומר דגבי חלה אין מוליכין בהורמו מאמש ומה צריך לראייתו והא מאחר דעסקינן כר' יוסי דאפי' תרומה דבודאי הורמה מאמש שהרי אין מגביהין תרומות ומעשרות בי"ט ובשבת וכ"ש חלה ומה שלא הזכיר הטור התרומה משום דלא איירי במה שאין נהוג בינינו אבל הרמב"ם כתב להדיא כמ"ש ואין חילוק בין י"ט לשבת מדתנן במסכת דמאי פ' הלוקח מי שקרא שם לתרומת מעשר ולמעשר עני לא יטלם בשבת ואם היו כהנים או עני' למודים אצלו לאכול שרי ובלבד שיודיעם מאתמול וכתב ר"ש שהאי סתמא כב"ש בביצה בע"ק דאין מוליכין חלה ומתנות לכהן כדמפרש בירושלמי אבל בלמודין לאכול שרי ומיהו לאחרי' ולר"י דאמר התם דמודו ב"ה בתרומה שאין מוליכין משום דאינו זכאי בהרמתה אתי' אפי' כב"ה ע"כ פי' אבל לדעת ר' יוסי דק"ל הילכת' כוותי' דאף בתרומה שרי ב"ה להוליך אתא מתני' כב"ש אלמא דאין לחלק בין שבת לי"ט ונחזור למשנה דקתני התם לא יטלם בשבת דמפ' התם בירושלמי דלא יטלם ר"ל דלא יתנם והיינו אין מוליכין דקתני הכא במתנו' והא דלא קתני אין ומוליכין לאשמועינן דאפילו בביתו לא יתנם אלא בלמודים אצלו ובלבד שיודיעם וקא מסיק התם דהוא ילפינן מהיא והיא ילפינן מהוא וכתבו התו' והוא ר"ש הוא י"ט והיא שבת וה"ק דהיא דשבת ילפינן מהוא דאין מוליכין דאיירי בי"ט כ"ל לא יטלם דקתני היינו אין נותנים כמו אין מוליכין דהכא והוא ילפינן מהיא דוקא מה שמתירין ב"ה היינו כשרגילין לאכול אצלו אלמא דאם אין לימודים לאכול אצלו לא יתנם אפי' אם יבא הכהן לביתו משום דלא סלקא אדעתא דבר איניש למיכל פיסתיה בבית' דחברי' ויסברו העולם שהוא חרם אותה בי"ט ולכך הוא אוכל בביתו עוד פי' הר"ש התם ומה"ט נמי בעי מתני' שיודיעם אפי' למודין

לאכול אצלו לא ס"ד לאכול אצל חבירו בשבת אא"כ הודיעו מע"ש ועוד דפעמים אינו טהור ואסור בתרומה ועני נמי אין ראוי לטמא טהרותיו של חבירו ע"כ והדברים צריכין ביאור נהי דב"ה ס"ל מוליכין להדיא אפילו לביתו של כהן מ"מ היכא דאין מוליכין כגון כ"ה או כרמלית מפסקת או מבוי שאינה מעורבת אסור ליתן לכהן שיאכל בביתו של ישראל מטעמא דב"ש שיסברו העולם שהוא תרם דב"ה ל"פ על ב"ש אלא לעניין זו הולכה דב"ש אין מתירין הולכה משום טירחא או משום גזירה דאין מגביהין תרומות ומעשרות לא בשבת ולא בי"ט וב"ה מתירין אבל לענין שאסור ליתנם לכהן לאכול בביתו אא"כ בלימודין אצלו וכו' בזה הושוו ב"ש וב"ה ומש"ה כתבו הפסיקתות שאסור לכהן לאכול בביתו של ישראל אא"כ רגיל לאכול אצלו וצריך להודיעו מאתמול ואין להקשות א"כ אמאי כתב ר"ש בפי' דסתמא דמתני' דהתם קאי כב"ש דילמא אפילו כב"ה ודוקא בביתו של בעה"ב קאמר שלא יטלם משום דס"ל דלא יטלם סתמא משמע בין להוליך בביתו של כהן או אפי' לאכול בביתו של ישראל וכדפי':

סימן לח

דין דמוללין מלילות ומפרכין קטניות דהיינו שמפרשין השרביטין ומוציא הזרע ועושה כן כלא שום שינוי ומנפח מעט מעט ואפילו בקנון ותמחוי אכל לא בנפה יה ובשבת אסור למלול כ"א ע"י שינוי בראשי אצבעותיו ודין הכניס שבלים לעשות מהם עיסה אוכל מהם ארעי ופטור מן המעשר קודם שיעשה מהן עיסה אכל אש הכנים למוללו במלילות הוקבע למעשר ואסור לאכול עראי ובארנו דמעשר ראשון שהקדימו בשיבלים פטור הלוי מתרומה גדולה:

אושפיזיכניה דרבא ב"ר חנן ה"ל איסורייתא דחרדלא פי' חבילות של חרדל בשרביטין והזרע בתוכו אתא לקמיה דרבא בכ"ח א"ל מהו למפרכינהו למיכל מיני' בי"ט לא הוה בידיה אתא לקמיה דרבה א"ל מוללין מלילות ומפרכין קטניות בי"ט פירש"י היינו שהוא מפרר השרביטין ומוציא הזרע איתיבי' אביי המולל מלילות בע"ש למחר מנפח מיד ליד דרך שינוי אבל לא בקנון ותמחוי והמולל מלילות מעי"ט למחר מנפח על יד ע"י ואוכל ר"ל מעט מעט כפי מה שראוי לאכול היום ואפי' בקנון ותמחוי אבל לא בטבלא ולא בנפה ולא בכברה משום דמיחזי כמאן דעביד לצורך מחר ומקשה מעי"ט אין אבל בי"ט לא ומשני ה"ה דאפילו בי"ט נמי שרי ואיידי דתני רישא מע"ש תנא נמי סיפא מעי"ט ומסיק לקמן בסוגי' כיצד מולל פי' בי"ט והג"ה מן המחבר ז"ל עצמו. זהו דעת התו' וקצת המפרשי' דהאי כיצד מולל בי"ט מיירי ואפ"ה צריך שינוי אבל בשבת אסור אפי' ע"י שינוי אבל הרי"ף והרמב"ם והרא"ש בפ' מפנין סוברין דהאי כיצד מולל כו'

בשבת איירי ושם הוא דבעי שינוי אבל בי"ט מותר למלול כדרכו בלא שום שינוי וכן הסכים המ"מ וכן יראה מדעת הר"ן והטור ועיקר) אבייי משמיה דר"י אמר חדא חדא פי' בין אגודל לאצבע ורב אויא משמי' דר"י אמר חדא אתרתי פי' בין אגודל לשתי אצבעות כבא אמר כיון דמשני אפי' חדא אכולהו כמי כיצד מנפח פי' בשבת אמר ר"א בר אהבה אמר רב מנפח מקשרי אצבעותיו ולמעלה פי' אבל לא בכפו מחכו עליה במערבא כיון דמשני אפילו בכולא ידא כמי וכדאמר ר"א מנפח בידו א' ובכל כחו תו מסיק תניא הכניס שבלים לעשות מהן עיסה אוכל מהן עראי ופטור מן המעשר פי' קודם שעשה מהן עיסה אבל הכניס למוללן במלילות ר' מחייב ור' יוסי פוטר והילכת' כר' מחבירו שאם הכניס שיבלין כדי למוללן במלילות הוקבעו למעשר ואסור אפי' אכילת עראי וכ"פ הרמב"ם אמר אביי מחלוקת בשבלין אבל בקטניות דיש הרבה ב"א שאין חובטין אותן יחד אלא כדי קדירתן הילכך הכנסתן בחבילים זהו גרנן וד"ה איסורייתא טבלא א"ד אמר אביי מחלוקת בשבלין אבל בקטנית סתם הכנסתן למירוח וד"ה איסורייתא לא ובלא מיתיבי מי שהיו לו חבילי תלתן של טבל פי' מין קטנית הוא ומעט נותנין בקדרה ליתן טעם ה"ז כותש ומחשב פי' מאומד כמה זרע יש בהן ומפריש על הזרע ואינו מפריש על העץ ואעפ"י שטעם עלו ופריו שוין לא חייבוהו רבנן במעשרות אלמא איסורייתא טבלא ומשני הב"ע בטבול של תרומות מעשר פי' לוי שקדם והלך אצל ישראל ונטל מעשר ראשון ממנו בחבילין והואיל וחל על חבילין הללו שם מעשר נעשו אצלו מעשר גמור להפריש מהם תרומות מעשר מן המעשר שעל הלוי להפריש והיא במיתה וכל תורת תרומה עליה דתרומה קריה רחמנא וכדר' אבהו ארשב"ל מעשר ראשון שהקדימו בשיבלין שמו טובלו לתרומות מעשר ופריך מאחר דאיירי בלוי שנתחייב מיד דהא שמו גרם א"כ כותש ל"ל לימא כי היכא דיהבי לי הכי יהיבנא לך ומשני אמר רבא קנסא פי' על שהקדים וגרם להערים לעבור על ד"ת שהמשנה סדר המעשר עובר שלאו מלאתך ודמעך לא תאחר דה"ק לא תאחר תרומה להקדים לה מעשר תנ"ה בן לוי שנתנו לו שבלים במעשרותיו עושה איתן גורן ענבים עושה אותן יין זיתים עושה אותן שמן ומפריש עליהם תרומת מעשר ונותנן לכהן ופסק הרמ"בם כא"ד (דאיסורייתא) דקטנית לא טבלא ור"ש הקשה דלא מצינו א"ד כה"ג סברות הפוכות ומש"ה דחק ליישב דלישנא קמא דאמר ד"ה טבלא איירי במפרש שהכניס למוללן במלילות אבל בסתמא לא ולל"ב דאמר ד"ה לא טבלא איירי בהכניס סתמא אבל במפרש פליגי וכל הסוגיא אזלא אליבי' בדחיקא וגם השאלה במקומה עומדת דס"ס סברות הפוכות דלישנא במפרש קטנית עדיפא משיבולין ובלישנא דאיירי בסתמא שיבולין עדיפא מקטנית דהא בשיבולין פליגי

ובקטנית כ"ע מודו דלא טבלא ע"כ נראה שמחמת קושיא שהקשה אין לבנות עליה יסוד כדי לסתור הפשט ואיירי בהכניס להדיא לכך אבל לא בסתמא ומ"מ א"צ להוציא בשפתיו אפי' במחשבה סגי מאחר שהיא באה עם המעשה שהכניסה לכך תו מסקינן אמר רשב"ל מעשר ראשון שהקדימו בשיבלין פטור הלוי מתרומה גדולה שנא' והרמותם ממנו תרומות ה' מעשר מן המעשר מעשר מן המעשר אמרתי לך ולא תרומה גדולה ותרומת מעשר מן המעשר א"ל רב פפא לאביי אי הכי אפילו הקדימו בכרי כמי א"ל עליך אמר קרא מכל מעשרותיכם תרימו את תרומת ה' פי' להכי כתוב כל למימר דכל צד תנומה המוטלת בו יתן ומסתברא דמוקמינן האי קרא אהקדימו בכרי משום דהקדימו בכרי כבר נעשה דגן ומשבא לכלל דגן חלה עליו חובת כהן דכתיב ראשית דגנך:

סימן לט

דין דתבלין נידוכין בי"ט כדרכן במדוכת אבן בלא שינוי הישא דלא ידע מעי"ט מה יבשל אבל היכא דידע לא ידוך כ"א ע"י שינוי והמלח והמורי"קא בכל ענין רישין שינוי והטיית הכלי חשיב שינוי והשומין מותר לדוך כלא שינוי אסור לדוך שקדים כדי להוציא מהם מרק הדומה לחלב:

מתני' בש"א תבלין נידוכין במדוך של עץ פי' הבוכנא שדכין בי כדרכו וא"צ שינוי והמלח פי' במקום שיש מלח גסה בפך של חרס ידוכנו ולא במדוכה או ידוכנו בעץ פרור עי' כף גדולה הוא שקורין פוק"יא דמלח בעי שינוי וב"הא תבלין נידוכין כדרכן במדוך של אבן והמלח במדוך של עץ דמלח בעי שינוי אבל סגי בהאי שינוי זוטא ופריך דכ"ע מיהא מלח בעי שינוי מ"ט רב הונא ורב חסדא ח"א כל הקדירות לבישולן צריכין מלח הילכך מאתמול הוי ידע דאיבעי ליה לדוכה ואין כל הקדירות צריכין תבלין ואדם אינו יודע מה יעלה בלבו לאכול מחר וח"א כל התבלין מפיגין טעמן אם ידוכן מאתמול ומלח אינה מפיגה טעמה מאי בינייהו אב"א דידע מאתמול מאי קדרה בעי לבשולי לל"ק בעי שינוי וללי"ב לא בעי שינוי א"כ במורי"קא כגון שמתבלין הקדרה בכרכום ואינו מפיג טעמן אם נדוך מעי"ט והוא לא היה ידע מה יבשל מחר לל"ב בעי שינוי לל"ק לא בעי שינוי ומסיק אר"י אמר שמואל כל הנידוכין נידוכין כדרכן ואפי' מלח ופריך והאמר מולח בעי שינוי ומשני הוא דאומר כי האי תנא דתניא אר"מ לא נחלקו ב"ש וב"ה על הנידוכין שנידוכן כדרכן ומלח עמהן עי' ולא בבת א' אלא בפעם א' זא"ז לא נחלקו אלא לדוכה בעני עצמה שבש"א מלח בפך ובעץ פרור דהיינו שינוי ועוד חומרא אחרת דוקא מעט מלח המספיק לצלי אבל לא לקדירה וב"ה ס"ל שנדוכה אף המלח בפני עצמה וכדרכה בלי שינוי ולא עוד אלא אפילו הרבה מלח המספקת לכל דבר ואף שב"ה לא אמרו אלא לכל דבר דהיינו

אפי' לקדירה ולא אמרו להדיא דאפי' בפני עצמה נידוכה כדרכה מ"מ פירש"י שיטת התלמוד כך הוא דדומיא דלא נחלקו קאמר דנחלקו וכי היכא דלא נחלקו על התבלין ומלח עמהן שנידוכן כדרכן ביחד בלי שינוי דומיא דהכי נחלקו ב"ש וב"ה על מלח בפ"ע לדוכה כדרכה בלא שינוי וכן פי' התו' בשמו א"ל כב אחא ברדלא לברי' כי דייכת מלח אצלי אצלויי ודוך פירש"י הטה המדוכה על צדה דס"ל כשמואל דאמר נידוכה כדרכה במדוך של אבן ומיהו שינוי זוטא בעי לשניהם. ותימא א"כ כמאן ס"ל אי כתנא דמתני' לא שרי כלל בהצלאה אלא במדוך של עץ ואי ס"ל כתנא דברייתא דב"ה מתירין לכל דבר אפילו כדרכה וכדפרי' וכתב הר"ן דרב ס"ל כשמואל וכתנא דברייתי' אלא שמחמיר הי' בדבר וכן משמע לישנא דר' ששת דשמע קול בוכנא ואמר זה לא מגואי דביתאי ר"ל שבביתו הי' מחמירין בדבר והנה מ"ש שהיה מחמיר בדבר ובאצלויי יפה כתב שהלשון הכי משמע דחומרא הוא דעביד מדמסיק כ"ש זה לא עושין בתוך ביתי דמשמע מיהא בשאר בתים עושין דמשמע חומרא בעלמא יפה כתב אבל לא מטעמיה כי ל"ל להחמיר במילי דרבנן בכדי אלא נראה שרב סבר כר' יוחנן דהלכה כסתם משנה דמלח בעי שינוי ואם מדוך של עץ הוי שינוי ה"ה הטיי' במדוך של אבן והא דנקט במתני' במדוך של עץ רבותא הוא דאפי' שינוי כה"ג מהני שאינו ניכר שהוא משום שינוי דשמא אין לו מדוך של אבן כ"ש הטיי' דידעי כ"ע שאין דרך לדוך בהטיי' א"כ שינוי המינכר הוא וכן יראה מדעת הטור שכתב להדיא ולדעת התו' גם תבלין ופלפלין צריכין הטיי' אם יודע מעי"ט כמה קדרות רוצה לבשל ואעפ"י דבמתני' לא מצינו האי שינוי דהטיי' כלל כ"א במדוך של עץ גבי מלח וממילא אם ידע כמה בעי לבשל חזר התבלין להיות כמלח ובעי מדוך של עץ אלא כדפי' ומש"ה אמר ר"ש זה לא עושין בביתי אעפ"י שבמקומו הי' נוהגין היתר כשמואל שכל התבלין נידוכין כדרכן מ"מ הוא הי' מחמיר כר' יוחנן דפסק כסתם משנה וכרב דא"ל לרב אחא אצלויי ע"כ הסוגיא והנה הרי"ף לא הביא דברי כב הונא ורב חסדא משום דלא ס"ל כוותייהו וז"ל אר"י אמר שמואל כל הנידוכין נידוכין כדרכן ואפי' מלח א"ל רב אחא ברדלא לבריה כי דייכא אצלי אצלויי ודוך והא דרב אוקמא רבוותא במלח אבל תבלין לא בעי הצלאה ומסייע הדין סברא מהא דאמר ר"ש שמע קול בוכנא הדוכה מלח אמר האי לאו מגואי דביתאי הוא ומקשי' דילמא אצלי אצלויי ודוך שמעי' דהוי צליל קליה והדר מקשי' דילמא תבלין הוה שא"ל שינוי ופריק תבלין מנבחי קלייהו עי' כשהן משתברים הגרעינין כשמע קולן במדוכה כמנבחים קרו"ינשט ומדקא מקשי' ודילמא אצלויי מצלי ודוך ופריק שמעינן דהוה לליל קלי' והדר מקשי' ודילמא תבלין שמעי' דתבלין לא בעי הצלאה וממילא שמעינן דהא דאר"א ברדלא אצלי ודוך לענין מלח

קא"ל אבל תבלין לא בעי הצלאה והכי איפסקא הילכת' בהלכות פסוקות ובה"ג ע"כ ותימא אמאי פסק כשמואל דס"ל כתנא דברייתא והלא ר' יוחנן עסק בכל הגמרא הלכה כסתם משנה נמלא שתלוי דין זה בפלוגתא דשמואל וכ"י וק"ל כר"י נגד רב ושמואל כדאי' בפ' מ"ש ועוד לישנא דתלמודא משמע הכי מדקאמר הוא סבר כהאי תנא ולא קאמר משום דק"ל כהאי תנא או דליתא למתני' מקמי האי ברייתא אלא דשמואל הוא דס"ל כר"מ ואנן ק"ל כסתמא דידן וא"כ הלכה כרב הונא ורב חסדא דמפרשי' למתניתי' ומ"מ לתרווייהו פלפלין נידוכין כדרכן מדקאמר מוריקא א"ב ולא קאמר פלפלין א"ב מכלל דפלפלין מפיגין טעמן ובין לכ"ה ובין לר"ח נדוכין כדרכן במדוכה ובמדוכה של אבן וכן תני' בהדיא בתו' הפלפלין כתבלין והא דאמרינן בע' תולין אמר כב הונא הני פלפלין חדא חדא בקתא דסכינא שרי תרי תרי אסור רבא אמר כיון דמשני אפי' טובא התם בשבת איירי הכא בי"ט ולא כפיר"שי בי"ט איירי וכן פי' כ"ח והשאלתות דא"כ ה"ל לפרושי כיון דכולה מסכת' איירי בשבת ובפרט לפי מה שעי' דבי"ט נדוכין כדרכן א"כ בע"כ התם בשבת איירי והא דאסרינן לקמן בע"ב (סי' ל"ח) לטחון פלפלין ברחיים שלהם כחיים שאני דמחזי כעובדא דחול זהו שיטת ר"י וכתב עוד וצריך ליזהר שלא לדוך תבלין כדרכן היכי דידע מאי קדירה בעי לבשולי דלא ידעינן כמאן הילכת' וא"ל בשל סופרים הלך אחר המיקל דמר מיקל בחד צד ומר מיקל בחד צד ומיהו שומין ודאי מותרין לדוך כדרכן דמתקלקלין ביותר אי עביד ליה מאתמול ועוד אמרינן בע' כל היד השום קלוף שעבר עליו הלילה האוכלו מתחייב בנפשו דרוח רעה שורה עליו וכאשר פרשנו הכי אית' בירושלמי ר' אמי בשם ר' יוחנן השום והשחליים והחרדל נידוכן כדרכן משמע נמי דוקא הני אבל אחריני לא והיינו דלא כשמואל ומ"מ כתבו התו' אשר לפנינו וכן בהג"א שהמחמיר לדוך פלפלין מעי"ט הרבה ביחד. יתברך באלהי המיוחד. והטעם לפי שעינינו רואות שהפלפלין אינן מפיגין טעמן וכן עושין בקדרות של מלח ודקדוק דלא קאמר פלפלין א"ב כמו מוריק"א אין זה יסוד לבנות בנין עליו דחד מינייהו נקט שוב מצאתי בדרשות מהר"יל אמר מהר"ש לדוך פלפלין בי"ט יש מתירין משום דמפיג טעמא בלינה ויש אוסרין שמא ידוך יותר מכדי צרכו בסמ"ק) עוד כתב שם שמהר"יל שאל מרבו מהר"ש אם לדוך שקדים בי"ט כדי להוציא מרק מהן שדומה לחלב ולא רצה להתיר כי אמר אפשר לעשות מעי"ט גם אם קצת מפיג טעמו בלינה ע"כ ולא ידענא למה החמיר אם קצת מפיג טעמו סגי בהכי דלא משמע בסוגיא שבעינן שמפיג טעמו כל עיקר ומ"מ נראה שיפה עשה שאסר שדומה לסחיטת פרי לעשות משקה ואעפ"י שאינו דומה כלל לסחיטת אשכול ושאר דברים דהתם המשקה והלחלוחית אגור בתוכו

אבל השקדים הם יבשים ומרוב דכייתם נסחט מהם המרק ודומה לחלב הוא מ"מ שם מאכל עליו בלשון ב"א ודומה לסחיטת פירות לעשות משקה מהם דאסור בי"ט כמ"ש הסמ"ג וז"ל ראיתי כתוב בה"ג קדמנאה דר' האי גאון שרי למיעבד בי"ט מידי דאשתי ביומי כי מיפא ובשולא וליכא למיחש משום סחיטה ושריוה רבנן במתיבתא ע"כ ואיני רואה היתר סחיטה בי"ט אלא כעין שביארנו וכ"כ מורי ר"י בשם ר' יצחק:

סימן מ

דין דכל אוכל נפש מותר ע"י שינוי אפילו אינו מפיג טעמו ואפשר לעשותו מעי"ט והחרדל מן הדין מותר לטחון אותו ברחיים והפלפול אשור לטוחנו ברחיים ובארנו דיש ללוש ור"י מזלך מעי"ט משום שהם טובים יותר אש רוצה לגרור גבינה בכלי שהוא מורג חרוץ כעל פיפיות עריך שינוי ואם אינו מפיג טעמו דינו כתבלין:

פסק כתב הסמ"ג וז"ל מדתנא והמלח במדוך של עץ למדנו שכל מלאכת אוכל נפש מותרת ע"י שינוי אפי' בדבר שאינו מפיג טעמו ואפשר לעשותו מעי"ט וי"מ דהיינו דוקא לחד אמורא שאמר מלח אינו מפיג טעמו תבלין מפיגן טעמן כדלקמן דלאידך לישנא דאמר לפי שאדם יודע כמה קדירתו צריך מלח לכך צריך שינוי ליכא למשמע מיניה דשמא מלח מפיג טעמו וא"כ הוא תימא שכבר כתבתי שר"י פוסק להחמיר בשתי הלשונות ולפ"ז אין ראייה בכורה להתיר ומ"מ כראה דלק"מ דאף להאי מ"ד מלח אינו מפיג טעמו הוא שרי אפילו בלא שינוי ותדע מדעבד בגמ' תרתי איכא בינייהו כו' והאי א"ב דאוכל נפש כו' לא עבד ש"מ דכל אוכל נפש מותר ע"י שינוי א דבעי שינוי הניכר' כתב הרב המגיד בשם הרש"בא שאסור לטחון החרדל ברחיים שלו שהרי זה דומה לשחיקת הפלפלין שאסורה משום עובדא דחול אבל נדוך הוא כדרכו וכ"כ הר"ן בשמו אבל המרדכ"י כתב בשם רבינו יקר דמותר לעשות חרדל בריחיים שלנו בי"ט ע"כ ודבריו נראין עיקר שמן הדין היה ראוי להתירן אפי' ברחיים מאחר שמפיג טעמו ככל התבלין אלא שמחזי כעובדא דחול ולא אמרינן זה אלא בפלפלין שדרכן בכך אבל חרדל שאין דרכו לטחון ברחיים אין לך שינוי גדול מזה. ולקמן בע' המביא גבי דדרו באגרא כו' פי' התו' דסגי בשינוי אפילו להחמיר דנפיש בטירחא כ"ש הכא דזוטרא בטירח'. מ"כ בדרשות מהר"יל וז"ל אמר מהר"י סג"ל שכך מ"כ בספר סמ"ק שיש ללוש עיסת ורימ"זלך מעי"ט לצורך י"ט דאיפשר ואדרבה הישנים יותר טובים מחדשים ע"כ וכתב הכלבו שהגרגר שקו' אור"יגה אסור לעשות בי"ט לעי שהעשייה מבערב טובה ע"כ והרי"בש כתב שנשאל אם מותר לגרור הגבינה בכלי שהוא מורג חרוץ בעל פיפיות

והשיב דנראה שצריך לעשות איזה שינוי דומיא דמלח שהרי אם היה עושה מעי"ט לא היה מפיג טעמא ואם הוא שמפיג טעמא א"צ דומיא דתבלין ע"כ:

סימן מא

דין אין כותשין החיטי' במכתשת גדולה אבל במכתשת קטנה מותר בח"ל ובא"י אפילו בקטנה אסור והיכא דאיכא חשש פריצותא דעבדי' שיעשו בגדולה ויאמרו בקטנה עשינו אסור אף בח"ל:

ת"ר אין עושין טי"סני בי"ט עי' שכותשין החיטי' עד שנחלק אחד לארבעה ואין כותשין במכתשת ומפרש בגמ' דה"ק מ"ט אין עושין בי"ט לעי שאין כותשין במכתשת כלל עי' בין גדול ובין קטן והא דתניא אין כותשין במכתשת גדולה אבל כותשין במכתשת קטנה דהוי כלאחר יד דאינו אלא לתבלין ומפרש כבא דהלכתא כוותיה ל"ק הא לן והא להו כגון בני א"י שיש להם עבדי' שמזלזלים בדבר וכותשין בגדולה ואומרים בקטנה עשינו ולפ"ז האידנא אפילו לבני א"י שרי דלא שכיחי האידנא עבדים. אבל הס"מג תפס דברי הרמ"בם וכתב שבא"י אפילו הקטנה אסורה לפי שהתבואה שלהם טובה היא ואם כותשין אותו בעי"ט אין בכך הפסד. תו מסיק רב פפא איקלע לבי מר שמואל אייתי ליה דייסא ולא אכל ופריך והלא במכתשת קטנה עבדוה ומשני דחזייה דהוה דייק טפי דלמא מאתמול עבדוה דחזייה דהוה קליף צהריה פי' מראיתו היה קלוף ולבן ואב"א שאני מר שמואל דאיכא פריצותא דעבדי פי' שאיל לו עבדי' והיה מכיר בהו דלא מעלי לי האי:

סימן מב

דין הבורר קטנית בי"ט בורר כדרכו בחיקו בקנון ובתמחוי ולא בנפה ולא בטבלא ולא בכברה וה"מ שמותר לברור הפסולת כשאוכל מרובה על הפסולת אבי פסולת מרובה על האוכל בורר את האוכל ומניח את הפסולת ואם היה טירחא בברירת הפסולת מתוך האוכל יותר מן האוכל מתוך הפסולת אעפ"י שהאוכל מרובה על הפסולת בורר את האוכל ומניח את הפסולת:

מתני' הבורר קטנית בי"ט בש"א בורר אוכל אוכל ובה"א בורר כדרכו בחיקו בקנון ובתמחוי אבל לא בטבלא ולא בנפה ולא בכברה ר"ג אומר אף מדיח פי' במים ושולה פי' הפסולת צף למעלה ובגמ' תניא אר"א בר צדוק כך הי' מנהגן של בית ר"ג שהיו מביאין דלי מלא עדשים ומציפין עליהן מים ונמצא אוכל למטה ופסולת למעלה וכתב מהר"י קאר"ו וז"ל וכתב הרמב"ם בפי' המשנה דאין הלכה כר"ג וכ"נ שהוא דעת הפוסקים שלא הזכירו זה וטעמם משום דמשמע דפליג את"ק והלכה כת"ק דסתם לן תנא כוותי' אבל

ר"י פסק ככ"ג ונראה טעמו משום שאמר ראב"צ כך הי' מנהגן של בית כ"ג וכו' ומעשה רב ע"כ ולא נהירא נהי דמעשה רב הוי הכרע היינו היכא דאיתמר דעבד עובדא כו' אבל הכא כך היו נוהגין על פיו ואין זה כ"כ הכרע ועוד אפי' את"ל דהוי הכרע היינו בין תנאי או אמוראי דלא ברירא לן כבר הילכת' כמאן אבל הכא דברירא לן כבר הילכת' כת"ק בכל דוכתא לית כאן הכרע משום מעשה לבטל ולסתור פסק הלכה הקבוע בתלמוד תניא אר"ג בד"א דשרי ב"ה ליטול פסולת ממש ולהשליך כשהאוכל מרובה על הפסולת אבל פסולת מרובה על האוכל ד"ה נוטל את האוכל ומניח את הפסולת ופריך פסולת מרובה על האוכל מי איכא ואן דשרי עי' אפי' לטלטלו והא בטילי לי' מיעוטא לגבי כובא והוי ככולהו פסולת ולא חזי ומשני ל"צ דנפיש בטירחא וזוטרא בשיעורא ופרש"י שישנו דק וה"ק בד"א בזמן שטורח האוכל מרובה על הפסולת הוא דקאמרי ב"ה נוטל הפסולת דמיעוטא בטירחא הוא עדיף אבל אם טורח הפסולת מרובה על של אוכל ד"ה נוטל את האוכל ומניח את הפסולת וכתבו תו' דהכא משמע דבורר אוכל לאו היינו ברירה לב"ש ואף ב"ה לא פליג עליה בהאי אלא דס"ל דבי"ט בורר כדרכו מאחר שהותרה אוכל נפש אף זה בכלל ותימה דבמסכת שבת קאמר מה דרכו של בורר נוטל את האוכל ומניח את הפסולת והכא משמע שאין ברירה בכך דקרי ליה שינוי וכתבו התו' בשינוייא בתרא שהוא עיקר וכ"כ בפ' כלל גדול דהתם (הפסולת) מרובה על האוכל ואז ודאי הוא אוכל מתוך הפסולת דרך ברירה אבל הכא מיירי שהאוכל מרובה על הפסולת דאז הוי פסולת מתוך האוכל דרך ברירה ובגמ' דפריך דפסולת מרובה על האוכל מי איכא מאן דשרי עי' אפילו בטלטול יהא אסור הי' יכול להקשות דזהו דרך בורר אלא דעדיפא מיני' פריך דאפילו אוכל יהא אסור דבטל מיעוטא לגבי כובא והוי ככוליה פסולת ע"כ ולפי דבריהם הללו צריך שיהא לעולם האוכל מרובה על הפסולת בשיעורא וכ"ד הרא"ש ומש"ה כתב הטור (בסי' תק"י) וז"ל הבורר קטנית או שאר דברים אם יש טורח בברירת האוכל יותר מן הפסולת כגון שהאוכל מרובה בורר כדרכו לזרוק הפסולת ואם טורח יותר בברירת הפסולת כגון שהוא דק נוטל את האוכל ומניח את הפסולת ודוקא כשהאוכל מרובה על הפסולת בכמותו ומשכחת לה באוכל מרובי' ואפ"ה יש טורח יותר בברירת הפסולת כגון שהוא דק כדפרי' אבל אם הפסולת מרובה אסור אפילו לטלטלו שהאוכל בטל ברוב ע"כ אבל התו' כתבו בס"פ נוטל שהוכיח כ"ת מן הסוגיא הכי אוכל מרובה על הפסולת הוי פסולת כבטל לגבי כובא ומותר ליטלו מן האוכל ולזורקו אבל פסולת מרובה על האוכל לא בטיל ליה פסולת לגבי האוכל והא דמוקי לה בספ"ק דביצה כגון דנפיש בטירחא וזוטר' בשיעורא אאוכל קאי ולא אפסולת ולאפוקי מפרש"י שפי' דקאי אפסולת

ולא אאוכל ע"כ ולפי פי' ל"ל מה דמקשה הגמ' פסולת מרובה על האוכל מי איכא מאן דשרי ה"פ מי איכא מאן דשרי לברור הפסולת מתוך האוכל ומה הוצרך רב הונא אמר רב להשמיענו פשיטא שכן הוא דאפי' ב"ה מודים בה דילמא יטריח טירחא יתירה בחנם בי"ט כיון דיכול למעט טירחא בברירת האוכל וי"ס דגרסי פשיטא א"כ מבואר בדבריהם דלית להו סברת רש"י שכתב דהיכא דפסולת מרובה כו' אסור לטלטלו כו' אלא סוברים אעפ"י שפסולת מרובה על האוכל מותר לברור האוכל ולא אמרינן שהאוכל בטל לגבי פסולת והר"ן נמי פי' כדברי כ"ת דלא נאסר האוכל אגב פסולת והמקשה דפריך מכח פשיטא פריך (כדפרישי') אלא שהתירוץ דמשני ל"צ דנפיש בטירחא כו' לא (פי') על האוכל אלא על הפסולת כפרש"י וכתב נמי אח"כ (י"מ) דקאי על האוכל והיינו כפר"ת וכתב בסוף דאפשר דתרווייהו איתני' ולי נראה לפרש הכל כפר"ת דפריך פשיטא כמו שפי' ומאי דמשני כמי ל"צ דנפיש בטירחא ונפיש (נ"ל וזוטרא) בשיעורא קאי על האוכל ולא על הפסולת כפירש"י והשתא מתישב שפיר האי בד"א דקאמר ר"ג וה"פ ל"ש שב"ה הקילו משום שמחת י"ט לברור כדרכו וליטול הפסולת בלא שינוי כשהאוכל מרובה וכו' וכדי שלא יטריח הרבה אבל כשהפסולת מרובה על האוכל והאוכל אינו מרובה אלא בטורח ד"ה שנוטל האוכל ולא חיישינן לטירחא יתירה מאחר שהפסולת מרובה על האוכל בשיעור אינו ראוי לברור הפסולת מתוך האוכל אבל אם נפרש דקאי על הפסולת שמרובה בטורח וזוטר בשיעור שד"ה נוטל האוכל אין זה מדרכי בד"א שבגמ' דמשמע בכל דוכתא שבא לשנות הענין וזהו כמעט ענין א' הוא דלעולם אמרינן שלא ירבה בטורח ומ"מ נ"ל ג"כ שהדין דין אמת שאם הפסולת מרובה בטורח וזוטר בשיעור שיטול האוכל ולא ירבה בטורח וכמו שפי' הר"ן דתרווייהו איתני' והרמב"ם תפס פי' הר"ן שכתב בראשונה דהיינו מאי דפריך פשיטא כפר"ת ובמאי דמשני ל"ל דנפיש בטורח כו' סבר כפרש"י שכתב דאעפ"י שפסולת מרובה על האוכל מותר לברור האוכל ולא אמרינן שהאוכל בטל לגבי הפסולת וכן סובר הרמב"ם אלא שבעי' כגון דנפיש בטירחא וזוטר בשיעורא פי' כרש"י שהכי כתב וז"ל הבורר קטנית בי"ט בורר כדרכו בחיקו ובתמחוי אבל לא בנפה ולא בטבלא ולא בכברה בד"א כשהאוכל מרובה על הפסולת אבל אם היתה הפסולת מרובה על האוכל בורר את האוכל ומניח את הפסולת ואם הי' טורח בברירת הפסולת מתוך האוכל יותר מן האוכל מתוך הפסולת אעפ"י שהאוכל מרובה בורר את האוכל ומניח את הפסולת ע"כ וכן עיקר והנה לפר"ת אין חילוק בין שבת לי"ט להא דאמרינן שבה"א בורר כדרכו שנוטל הפסולת מתוך האוכל וכשאוכל מרובה על הפסולת שאף בשבת כן הוא צ"ל לפר"ת הא דקתני ב"ה בורר כדרכו הפסולת דמשמע

משום שמחת י"ט התירו היינו ר"ל דשרי בקנון ותמחוי משא"כ בשבת (אעפ"י שנראה) שא"צ לאלתר אלא לבו ביום (הכי דינו) כמו אופה ומבשל וכמ"ש המ"מ ולדעת הרמב"ם הבורר מסולת מתוך האוכל בשבת לעולם חייב וכ"ד רוב המחברים כפר"ת שלא חילק בין אוכל מרובה בין פסולת (מרובה) לעולם הנוטל פסולת מתוך האוכל אפי' ביד ולאלתר חייב וחלילה להקל בענייני חיובי סקילה ואע"ג שבפ' נוטל משמע להדיא דאף גבי שבת היכא דאוכל מרובה על הפסולת דשקיל ליה לפסולת היינו בדבר שאין שייך בו ענין ברירה כמו אבן ע"פ חביות אלא משום טירחא מרובה כה"ג הוי שקיל אבן אי מרובה הטורח באוכל כתב המ"מ וז"ל בע"ג מהי"ט כתב הרשב"א ז"ל שמה שאמרו גבי המולל מלילות בי"ט מנפח על יד ע"י ואפילו בקנון ואפי' בתמחוי אבל לא בנפה ולא בטבלא ולא בכברה מפני שיש בה בשבת חיוב חטאת ולא רצו להתירה בי"ט ומתוך הטעם הזה יצאו לו שכל מה שיש בשבת חיוב חטאת כגון בורר שלא לאכול לאלתר אלא להניח בו ביום אפי' בי"ט אסור וכן הדין בב' מיני אוכלין וכבר יתבאר בפ"ח מה' שבת במה שיש חיוב חטאת בשבת ואני אומר כבוד הרב במקומו מונח שאין כל מה שיש בו בשבת חיוב חטאת אסור בי"ט שהרי ברירת פסולת מתוך האוכל אפילו ביד יש בזה חיוב חטאת בשבת כנזכר בפ"ח מה' שבת ובי"ט מותרת על הדרך שנתבאר ולא אסרי כפה וכברה אלא משום דמחזי כבורר לימים רבים וכפירש"י ז"ל וזהו שלא הזכירו כלל בי"ט בורר לאלתר או לבו ביום אלא הני דינו כאופה ומבשל שמותר לאכול בו ביום ולשון דברי ב"ה מורה כן שאמרו בורר כדרכו ולא חלקו וזהו שבהלכות ובדברי רבינו לא נזכר חילוק זה כלל כנ"ל ועיקר ע"כ ודבריו נכונים וכתב הרא"ש ונראה דאגוזים ובטנים שנשתברו ומונחים עדין בקליפתן אעפ"י שהקליפה מרובה על האוכל לא מיקרי שם פסולת עלייהו כיון דאורחייהו בהכי והוי שומר לפירי ולא דמי לעצמות וקליפין שכבר נפרדו לגמרי מן האוכל ע"כ ולכאורה נראה דליכא נפקות' בהאי פיסקא דלא כתב הרא"ש אלא להוציא מכלל שלא יהא אסור כולו בטלטל כפירש"י אבל לפי מה שפי' דלא נאסר בהכי ואין חילוק בין פסולת מרובה אלא לענין בורר אף הכא נקרא הקליפות פסולת והאוכל אוכל דלא גרע מבורר אוכל מתוך אוכל דמה שרוצה לאכול עתה נקרא אוכל והשאר פסולת וכ"ש כה"ג אכן נראה דאינו דומה לבורר אוכל מתוך האוכל דהיינו משום שהם שני מינים כפסולת ואוכל אבל הכא מין א' הוא ואין שם פסולת עליו ובאיזה (ענין) שמתקן האוכל מתוך השומר תיקון אוכל בעלמא הוא ואין שם מלאכה עליו ע"כ. מ"כ בדרשות מהרי"ל ולדוך מצה בי"ט של פסח מותר דק"ל אין טחינה אחר טחינה אך יזהר שלא יברר הפירורין הגדולים מתוך הקטנים כי איסור בורר

יש נמי באוכלין ע"כ ותמה אני אם יצאו הדברים מפיו הלא ב"ה מתירין ברירה בי"ט אלא שלכתחילה טוב ליזהר למעט הטירחא וא"כ הכא דממעט בטירחא אם ניטל פירורים הגדולים פשיטא דשרי אף לד"ה ועיקר דיני ברירה דשבת לענין חיוב ולענין פטור אבל אסור ומותר לכתחילה כתבתי הכל בע' כלל גדול סי' י"ב:

סימן מג

דין דמשלחין שי"ט בהמה חיה ועוף דיין ושחוטין ומשלחין יינות ושמנים וסלתות וקטניות אכל לא את התבואה כין עשוי לצורך אדם בין לצורך (בהמה) ואותן הדברים שמותר לשלוח לא ישלח כג' ב"א בין בזא"ז בין בערבוביא ואפילו ג' ב"א כנ' מינים אסור בהולכין בכיון בזא"ז:

מתני' בש"א אין משלחין בי"ט אלא מנות ובה"א משלחין בהמה חי' ועוף חיין ושחוטין משלחין יינות ושמנים וסלתות וקטנית אבל לא את התבואה וכ"ש מתיר בתבואה תנא ר"ש מתיר בתבואה כגון חטים לעשות מהן לודיות עי' מאכל חטים שעורין ליתן לפני בהמתו ועדשים לעשות מהן רסיסי' פי' מאכל עדשי' וכתב הרא"ש מדהבי' הרי"ף ברייתא זו משמע דפסק הלכה כר"ש ולא ידענא טעמא מאי פי' והלא הלכה כת"ק בכל דוכתי' שהוא רבים ובה"ע ז"ל כתב דטעמא דת"ק כדגרסי' אתיא ר"ש בשיטת ר"ע במה דדריש נ"ע לכל נפש אף נפש בהמה בכלל וכן סבר ר"ש אף אוכל נפש בהווה בכלל ות"ק דאסר ס"ל כר"י הגלילי ונ"ל דגמ' דידן פליגא הירושלמי דטעמא דכ"ש מפרש גמ' ומשום דחזי למיעבד מינייהו מאכל אדם וגם לישנא דמתני' משמע דלא כירושלמי דמשמע דרבנן אסרי תבואה לעי שאינם ראוים למאכל אדם (כקיטניות) והרמב"ם ז"ל פסק כת"ק וכן עיקר ע"כ ודבריו צריכין ביאור מה רצה להביא בדברי בעל העיטור מאחר שעדיין לא הכריע אם הלכה כת"ק והי' לו להביא דברי רמב"ם בתחילה שפסק כת"ק ואח"כ היה לו להביא דעת בה"ע ודעתו פי' פלוגתייהו אלא כראה בעיני דהכי הוא הצעת (הדברים) ובה"ע כתב דת"ק הוא כדמפר' בירושלמי דאתי' כר"י הגלילי וכ"ש ס"ל כר"ע וא"כ ממילא הלכה כת"ק דהא לקמן בפ"ב פסקינן הלכת' כר"י הגלילי אלא שלפ"ז אינו אסור אלא לשלוח דורון לצורך בהמה אבל אם עשוי לצורך אדם שרי כגון לודיות ורסיסי' ע"כ כתב הוא דלית' לדירושלמי מקמי גמ' דילן דמשמע דאסור לת"ק אפי' אם הוא לצורך מאכל אדם מאחר שאינו ראוי כדרכו כמו קטנית וא"ל א"כ אין ראי' להיות הלכה כת"ק מאחר סברא פליגי ע"כ כתב שהרמב"ם פסק לת"ק וא"כ הלכה שאסור לשלוח תבואה בכל עניין בין עשוי לאדם בין עשוי לבהמה וכ' ישעי' פסק שמותר לשלוח שעורין הראוין לבהמה ולית' כפי מה שפסקנו דאין הלכה כר"ש ור"ש מתיר במאכל אדם ובמאכל

בהמה ות"ק פליג בתרווייהו ומסיק בסוגי' תנא ר' יחיאל ובלבד שלא יעשה שורה ואין שורה פחות ומג' ב"א פירש"י משום דאושא מילתא ונראה כמוליכו למכור בשוק והר"ן עי' בשם ר' אפרים מפני שנראה כאילו א' הוא מוכר והב' לוקח והג' סרסור ע"כ ולכל אילו הטעמים אין חילוק בין הולכין זא"ז או בערבוביא דהטעם משום אוושא מילת' או כטעם ר' אפרים אבל הרמב"ם ז"ל לא כ"כ וז"ל ובפ"ה מהי"ט) לא ישלחנו בשורה כו' כיצד הרי ששולח לחבירו יינות או בהמות ביד ג' ד' ב"א כא' בזא"ז וכולן הולכין בשורה א' ה"ז אסור שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול ע"כ וכ"כ הסמ"ג אחריו ומ"מ נראה דלאו דוקא בהכי מדקאמר אין שורה פחות מג' ב"א ולא אמר אין פחות מג' ב"א בזא"ז אלמא דלא קפדינן אלא אג' ב"א ועוד יותר נראה שאם היו הולכין בכיון בזא"ז הי' אסור אפי' בג' מינים דשרינן לקמן לפי שזהו כראה להדיא כעובדא דחול ואוושא מילת' נמי טובא ומסיק בעי רב אשי תלתא מיני בג' גברי מאי תיק"ו וכתב הרמב"ם והסמ"ג אחריו דמותר מאחר דלא נפשטה ובספיקא דרבנן (אזלינן) בקולא וכן תפס הטור דבריו ובסי' תקי"ז) אבל הר"ן כתב וז"ל אבל בה"ג פסק לחומרא וכ"נ דעת הרי"ף שהשמיטה וצ"ע למה ואני אומר אי לא הוה כפשטה אזלינן לקולא אבל מאחר שרב אשי ודורו שחתמו התלמוד וכתבו עליו תיק"ו אלמא שהניחו בספק איסור עד שיבא אליהו:

סימן מד

דין דמשלחין בגדים כין תפורין ובין שאינן תפורין אע"פי שהן של כלאים והן לצורך המועד אכל לא סנדל המסומר מפני שגזרו לצאת בו בשבת וי"ט ומ"מ מותר לטלטלו לצורך גופו ומקומו אכל אין שולחין מנעל שאינו תפור וכן מנעל לבן מפני שצריך אומן להשחירו וכן במקום שרגילין להפוך העור דהיינו מקום הבשר לחוץ אסור לשלחו מפני שצריך להחליקו:

מתני' משלחין כלים עי' בגדים בין תפורין בין שאינן תפורין אעפ"י שיש בהן כלאים והן לצורך המועד ולקמן מפ' למאי חזי אבל לא סנדל המסומר פי' שגזרו עליו לצאת בשבת וביו"ט משום מעשה שהי' שנהרגו עליו כמה רבבות מישראל בעו"ה ע"י הרוגי מלכות כדאי' התם ומסיק לקמן אביי דשרי לטלטלו מדקתני אין משלחין אותו דאל"כ אפילו לטלטולי אסור לשלוחי מבעי' ומ"מ נראה דווקא לצורך גופו או מקומו הוא דשרי דהא כלי שמלאכתו לאיסור הוא וכל כלי שמלאכתו לאיסור אינו שרי אלא כה"ג ולא מנעל שאינו תפור כ"י אומר אף לא מנעל לבן מפני שצריך אומן להשחירו ובגמ' מסיק דר' יוסי אוסר בשחור מפני שצריך לצחצחו פי' במקומו שהיו רגילין הפוך העור דהיינו מקום הבשר מבחוץ ודרך מקום בשר להיות בו קליפין ובקעין ואינו חלק ע"כ צריכין להחליקו

וכולן אמת ואין מחלוקת והרמב"ם נתן כלל לדבריו כל דבר שאין נאותין בו אפי' בחול עד שנעשה בו מעשה שאסור לעשותו בי"ט אין משלחין אותו בי"ט ונחזור למשנה זה הכלל כל שנאותן פירש מתקשטין ביום טוב משלחין אותו ומפרש לקמן דקאי אתפילין ומסיק בשלמא תפורין חזי למלבוש שאינו תפורין כמי חזי לכסות אלא כלאים לוואי חזי וכ"ת חזי למימך תותי פי' לכפול תותיה והתניא לא יעלה עליך אבל אתה מציע תחתיך אבל אמרו חכמים אסור לעשות כן שמא תכרך נימא א' על בשרו וכ"ת דמפסיק מידי דביני ביני והא' ר"ש בן פזי אר"י בן שאול משום קהלא קדישא דבירושלים אפי' י' מצעות זו ע"ג זו אסור לישן עליהם עי' מדרבנן אלא בוילון פי' שראוי לפורסו כנגד הפתח והאמר עולא מפני מה אמרו וילון טמא מפני שהשמש ויתחמם כנגדו פי' מתעטף בשוליו לפיכך יש תורת כלי עליו וכיון דמתחממי' כנגדו ממילא אסור לעשות מכלאים אלא בקשין פי' בגדים קשין דא"ר הונא ברי' דר"י (האי) נמטא (גמדא) פי' לבד קשה דנרש פי' שם מקום הוא שרי וכתב הר"אש בסוף כלאים והוא מדברי תו' דגמדא דנרש דשרי היינו אפי' בלבישה דלבדין והרכין אסורין מדרבנן כדתנן בע"ב דכלאים הלבדין אסורין מפני שהן שועין אבל טווי ואריג אינן הילכך מדאורייתא שרי ובקשין אוקמוה אדאורייתא ושרי אפילו בלבישה והא דקאמר אלא בקשין מיירי בבגדים שהן שוע טווי ואריג אלא שהן קשין דלא שייך בה' כריכת נימא הילכך שרי בהצעה ובלבד שלא יהא בשרו נוגע בהן דלבישה והעלאה דאורייתא והצעה דרבנן וברכין גזור אפילו י' מצעות זו ע"ג זו ובקשין לא גזר כדתנן בכלאים הכרים והכסתות אין בהם משום כלאים ובלבד שלא יהא בשרו נוגע בהן ודוקא בהצעה שרו אבל בלבישה ובהעלאה אסורין מדאורייתא אעפ"י שהן קשין כדאמרי' בריש ערכין הכל חייבין בציצית כהנים וישראלים ומסיק לכהנים איצטרכא ליה ס"ד הואיל ואישתרי כלאים לגבייהו וכו' קמ"ל נהי דאשתרי בעידן עבודה כו' וביומא פ' בא לו קאמר דבגדי כהונה קשין הם אלמא אעפ"י שהן קשין אסירן מדאורייתא ותניא בתו' דכלאים כהן שיצא בהן למדינה חייב ודוקא בלבישה אבל בהצעה שרי אבל בלבדין אף לבישתן דרכין אינו כ"א דרבנן דקשין אפי' בלבישה שרי והא דאמרינן כי הא דא"ר הונא ברי' דר"י האי נמטא גמדא דנרש שריא לא שיהא דין קשין ונמטא שווין אלא כי היכא דשרי לבישת לבדי' קשין לפי שלבישת הרכין איכו אלא מדרבנן ה"נ שרי הצעת בגדים קשין לפי שאף הצעת הרכין אינו אלא מדרבנן ע"כ אבל רש"י פי' ביומא ע' בא לו דבגדי כהונה דקשין הן שרי אפי' בלבישה ומה שקשה עליו מערכין דמסיק שם דסתמא כהנים הואיל ואשתרי כלאים לגבייהו אלמא דשייך איסור כלאים בקשין וכתב הר"ן ליישבו וז"ל אבל א"א לקיים דברי רש"י ז"ל לפי שתירצו

קושייתינו בשם הר"ז הלוי דכי אמרינן בגדי כהונה מותרין משום דקשין הן היינו דוקא באבנט שהיה קשה מפני שהיו חוגרין בו מתניהם וכלאים של פרחי כהונה אינו אלא באבנט דפרחי כהונה ודאי כהנים הדיוטי' היו שאין בגדיהן כלאים אלא באבנט בלבד ודאמרינן בערכין דאשתרו כלאים לגבייהו והיינו לגבי כ"ג בשאר בגדים שהיו רכין לפי שעשוין ללבישה ומיהו כי שני ליה בקשין ה"ה דהוי מצי לשנויי בשאין עשוין להעלאה בכרים וכסתות ולהצעה אלא דהא לא מצטרכא ליה דמתני' היא בפ' בתרא דכלאים הכרים והכסתות אין בהם משום כלאים וכו' ע"כ וכ"ז דוחק וגם רש"י גופי' חזר בו כאן דקשין שרי בהצעה או לישב עליהן וכ"ד כל המחברים אלא שהרמב"ם כתב דלבדין אסורין מן התורה ולפ"ז ישתנה העניין ויהי' פי' דקשין הן מותרין בהצעה לחוד בין בגד בין לבד וכן גמדא דנרש שריא דוקא בהצעה וכמ"ש רש"י כאן אבל אין הלשון של שריא משמע הכי אלא מותר לגמרי וכן עיקר ומש"ה נראה מ"ש הא"ז גמדא דנרש פיר"שי לישיבה אבל לכסות בה אסור כדאמרי' בחמה מפני החמה אסור מפני שהוא מלובש הילכך כובעים שלנו שיש להם רצועות צריך ליזהר שלא יהו העורות הרצועות בכובע בחוטין של פשתים והלבדין שהן רכין כעין אותן שמשימין בסנדלים צריכין בדיקה שלא יהא תפורין בפשתן ע"כ ולפי מ"ש שרי הכל דהא הכובעי' (ברור) שאינו שוע טוי' ונוז א"כ כל זמן שהן קשין אין בהן שעטנז כלל ומ"מ אין ראוי להקל לכתחילה לפי שכמה כובעים עשוים נמי מבגד שהוא שוע טווי ונוז כמו שעושין בארצינו וא"כ אסור לתפור בחוטי של פשתן כמו שאר בגד ושלא יבא להתיר באותן כובעין ראוי להרחיק לכתחילה מכולן ומ"מ גבי לבדים יפה כתב לאיסור אפי' לעי מ"ש דלבדים הרכין אסורים מדרבנן וא"כ בהצעה שלא כדרך העלאה מותר היינו דוקא היכא שאין בשרו נוגע בהן כדפי' לעיל אבל היכא שבשרו נוגע בו להדיא אסור לכ"ע ולפי מ"ש בגדי עממין התפורין בפשתן דאינו שוע טווי ונוז ואינו (אסורים) אלא מדרבנן מותר להציע תחתיו כשאין בשרו נוגע בהן אפי' הן רכין. ומ"כ בשם מהר"ם בגדים שלנו שאין שזורין בשעת הדחק אין למנוע מלישב עליהן דהוי גזירה לגזירה פי' הצעה אטו העלאה או שמא תכרך נימא ואח"כ גזרינן אטו שעטנז דאורייתא ומ"מ נראה שיפה כתב בשעת הדחק אבל בלא דחק לא יעשה לכתחילה שלא יקילו בשעטנז ובפרט מאחר שהרמב"ם ורש"י לא חילקו בזה וכתב עוד הר"אש לשם דהא דשרי כרים וכסתות בהצעה תחתיו כשהן קשין מע' בירושלמי דוקא כשהן ריקן ונתן ע"ג איצטבא אבל מלא או ריקן ונתנו ע"ג מיטה אסור לפי שנכפף תחתיו ונכרך על בשרו והרמ"בם לא כתב זה הירושלמי אלא תפס גמ' דילן עיקר דלא מחלק מידי אלא סתמא כל זמן שהן קשין שני בהצעה וכ"כ עיקר שלא

להחמיר כולי האי במידי דרבנן וכתב מהר"י קא"רו (בסי' ש"א) וז"ל קאפנגוש דידן אם הן תפורין בפשתן אם היינו אומרים שהגיעו לקושי נמטי גמדא דנרש היה שרי אפילו להעלותן לדעת התו' והר"אש ולדעת הרמ"בם להציען תחתיו ומיהו מי מפיס אם הגיעו לאותן קושי אם לאו הלכך יש ליזהר מלהעלותן עליו ואפי' מלהציען תחתיו עד שיתפרם במשי או בקנבוס ועניין טלטול בגד כלאים שכתב פה הא"ז להתיר וכן המרדכי שדיתי ביה נרגא בע' כירה סי' ל"ד אם לא לצורך גופו או מקומו:

סימן מה

דין וילון שהוא רך אסור לעשותו מכלאים ואם עשו מדבר קשה מאוד שאין ראוי להתחמם בו או במקום גבוה דליכא למיחש שמא יתחמם בו שרי אפי' אם הוא מציל מפני הקור או הרוח או מפני החמה ומשפחת ידים אוסרה אם יש בהן כלאים ומטפחת השלחן שרי כדלקמן סי' מ"ט ע"ש ומותר לישב ע"ג עגלה המכוסה כלאים וכן מותר לפרוש בגד כלאים ע"ג גיגית שרוחצים בה:

פסק כתב הטור (בס' ש"א) וז"ל וילון אם הוא רך אסור לעשותו מכלאים מפני שהשמש מתחמם כנגדו לפעמים ע"כ וכתב מהר"יק שלמד זה מהא דפריך והאמר עולא מפני מה אמרו וילון טמא מפני שהשמש מתחמם כנגדו ופיר"שי מתחמם כנגדו אסור לעשותו מכלאים וכ"ע הרמ"בם והר"אש ז"ל ודלא כתו' שכתבו דלא אמרו בוילון אלא שהוא טמא אבל אין בו משום כלאים ובתשו' הר"אש (כלל ד' סי' י') כתב וילון העשוי למחיצה ואין מתחממים בו כלל אין בו משום כלאים ע"כ ותימה שזה הפך מ"ש בפסקיו ושמא י"ל דה"ק וילון שהוא קשה עד שאינו ראוי להתחמם בו ע"כ ל תימא) שעלו דבריו בזה לכתוב בספר (דבר זה) על דברי תו' דא"כ האיך הם מבינים הקושיא שמקשה מעולא דאמר וילון טמא כו' אם לא כפר"שי בהכרח ושמא תאמר דלדעת תו' ל"ג ס"ס קשה אמאי לא משני תלמודא דאיירי בוילון ולא נוקי בקשין וע"ק ה"ל לתו' לומר דל"ג הכי דעולא אלא חוץ לכבודו לא (ירד כלל (להשיג) לדברי תו' כי לא כתבו תו' אלא דל"ג מפני מה אמרו וילון אסור לפי שלא מצינו זה להדיא שאמרו בו איסור אבל לענין טומאה מצינו שאמרו בו טמא וממילא נלמוד ממנו לענין איסור כלאים וביש תו' מוגה דלא מצינו האי לישנא דוילון אסור לעשותו מכלאים ולא קאי על הדין כלל דלכ"ע אסור לעשותו מכלאים אם לא בוילון שאינו לאוי להתחמם כלל או מצד שהוא קשה מאוד או בגובה מקום דליכא למיחש שיתחמם כנגדו שרי אפי' הוא מציל מן הכוח והקור או מפני החמה ואין להביא ראי' לאיסור ממ"ש הר"אש במס' נידה בה' כלאים (דף פ"ג ע"ג) וז"ל מטפחת הידים ומטפחת הספרים ומטפחת (הספג) אין בהן משום כלאים כ"א אוסר מטפחת הידים

פי' מפות שרגילין לפרוס על השולחן ולקנח בה הידים מטפחת הספרי' שמשימין על ס"ת (מטפחת) הספג שמסתפגים אחר הרחיצה ר"א אוסר מפרש בירושלמי מטפחת ידים מעמים שמחממין בה ידיו ומטפחת ספרים עושה אותן כמין תיק ומשימו בחיקו ומתחמם בו ומטפחת הספג טעמים שרואה את רבו ומתעטף בו ובירושלמי פוסק הלכה כר"א ואומר ר' זריקא כשהיו מביאין לכ' ביעתא במעה דאית בה כלאים שלא יכוו ידיו לא הי' מקבל ומביא ראי' ממתני' דלקמן מוכרי כסות מוכרין כדרכן ובלבד שלא יתכוין בחמה מפני החמה אלמא מניעת החום חשיב לבישת הנאה כמו לבישה למנוע הקור והגשמים הלכך לא קבל הביצה במעה שיש בה כלאים מפני שמנעתו מלכוות בביצה ע"כ ונראה דלא דמיא דדוקא גבי לבישה הוא דאסרינן אפי' להגן מפני החמה והגשמים והמפה לקבל ביצה הוא דרך לבישה סביב ידיו כעין בית יד אבל שלא דרך לבישה שני וכמו שמשמע בדבריו שהוא כתב אח"כ וז"ל מטפחת הספרים עי' כשבני אדם מסתפרין פורסין עליהם סדין כדי שלא יתלכלכו בגדיהם ירושלמי אמרינן במכוין לשם מלבוש אבל אינו מכוין לא יש מקומות אסורות משום כלאים שמטפחת שלהן יש להן בית ראש ולובשין כמין מלבוש כמו שעושין בארץ ספרד ע"כ אלמא שלא כדרך לבישה שרי וה"ה להגן מפני החמה וכן משמע מדברי הטור (סי' ש"א) שכתב וז"ל ד"ת אין איסור כלאים אלא דרך לבישה או להעלות עליו דרך חימום אבל אם העלם עליו שלא כדרך חימום כגון אוהל של כלאים (שמאהיל) עליו או שמפשיל קופה של כלאים מאחוריו או שמציען תחתיו מותר אבל אמרו חכמי' אפי' י' מצעות זו ע"ג זו וכלאים תחתיהן אסור לישן עליהן שמא תכרך לו נימא ע"כ משמע להדיא מדבריו דאוהל של כלאים שרי אפי' מדרבנן ולא אסרו מדרבנן אלא לישן עליהם ומשום שמא תכרך עליו נימא אבל כל אינך הניחו על ד"ת וכ"כ נמי המרדכי וז"ל לפרוס בגד כלאים לפני ס"ת אע"פי שמגין ופני הקור מ"מ שרי וה"ה לכסות הגיגית שרוחצין בה ואבי העזרי התיר אף הכובעים שנושאין על הראש ובספר צפנת פענח פליג (ואוסר) מפני שמגין מחמה וצינה ע"כ אלמא דשרי לכ"ע והיכא דליכא דרך לבישה דאף הרא"בן בס' ל"ע ל"פ אלא בכובעין שהוא דרך לבישה ובדרשות הר' חיים מצאתי שכתב נמי שמותר לישב על העגלה המכוסה בכלאים כעין גיגית וכ"כ הא"ז וז"ל ואומר ראב"יה בשם אביו כ"י שמותר לפרוש בגד כלאים ע"ג הגיגית כשרוחצין בה הואיל שאינו אלא מעמיד החום בעלמא כה"ג לא שייך כלאים ע"כ וה"ה לעגלות שאין בכיסוי משום כלאים וכן עיקר:

סימן מו

דין כל כלאים שאין דרכן בהעלאה אלא בהצעה אז איכא דלא מפסיק מידי אסור להציע שמא תכריך לו נימא אכל היכא דמפסיק (מידי) כל שאין דרשו בהעלאה שרי אכל אם יש תחתיו כלאים שדרכן בהעלאה אפילו מפסיקין י' מצעות זו ע"כ זו שאין דרכן בהעלאה כיון שיש תחתיהן כלאים שדרכן בהעלאה אסור:

פסק בסוגיא דלעיל שאמר ר"ש בן פזי ארי"בל אר"י בן שאול משום קהלא קדישא דבירושלים אפי' י' מצעות זו ע"ג זו וכלאים תחתיהן אסור לישן עליהן משום שנא' לא יעלה עליך ופירש"י אסור לישן עליהן מדרבנן וכתב עליו הר"ן וז"ל תמיהני מאי (אריא) שמא תכרך דמשמע דלא מפסיק מידי אפי' י' מצעות נמי וכלאים תחתיהן אסור לישן עליהן גזירה שמא יעלה אותן עליו וכדאמרינן עלה ושום שנאמ' לא יעלה עליך כלומר משום גזירה דהעלאה ומלשון רש"י ז"ל שכתבתי נראה שהוא מפרש אסור לעשות כן שמא תכרך ואיכא איסורא דאורייתא ודר"ש ב"ע מדרבנן וא"צ לזה אלא כך נ"ל דבריית' נקיט לה הכי משום דאפי' בכלאים שאין דרכן בהעלאה אלא בהצעה כל היכא דלא מפסיק מידי אסור שמא תכרך נימא על בשרו אבל כל היכא דמפסיק כל שאין דרכן בהעלאה שרי והיינו דתנן בפ' בתרא דכלאים הכרים וכסתות אין בהם משום כלאים ובלבד שלא יהא בשרו נוגע בהן והיינו מפני שאין דרכן להעלותן וכ"ע ר"ש בעי' המשנה וריב"ל אתא לאשמעינן דאפי' י' מצעות זו ע"ג זו שאין דרכן בהעלאה כל שכלאים תחתיהן שדרכן להעלות אסור לישן עליהם משום שנא' לא יעלה עליך כלומר משום לתא דהעלאה כיון שדרכן בכן ע"כ אבל לפי דברי הרא"ש שפי' לעיל בסי' מ"ג הא דברים וכסתות אין בהם משים כלאים איירי בקשין ומש"ה שרי אפי' מדרבנן שאין בשרו נוגע בהן אבל ברכין שהוא דאורייתא אסור אפי' י' מצעות זו ע"ג זו ואינו נוגע בהן ואף אין דרכן בהעלאה וכ"פ הרמ"בם אבל מ"מ אני אומר נהי דמתני' דכלאים איירי בקשין ושרי אפי' דרכן בהעלאה מאחר שאינו דאורייתא מ"מ דברי הר"ן ועי' מסתבר ומחוורת' הסוגיא כוותי' דלא אמרינן אפילו י' מצעות כו' אלא בכלאים שדרכן בהעלאה ואסורין משום לא יעלה אבל אין דרכן בהעלאה ואין בשרו נוגע בהן אין לנו לאסור כלל וכמ"ש הנ"ש כי כדאי הוא הזקן לסמוך עליו אפילו שלא בשעת הדחק במילי דרבנן ומסתברא ג"כ טעמיה גם הסמ"ג כתב כוותי' דהיתירא דמרדעת וכרים וכסתות היינו משום כיון דלאו אורחייהו בלבישה לא גזור:

סימן מז

דין מנעל שעשוי מכלאים ואינו אלא לכפות רגליו והוא בתוך המנעלים אפי' הוא רך אין כו איסור כלאים אפי' עשוי להלך בו ע"ג כרים וכסתות מפני שעור העקב קשה לאפוקי למעלה מרגליו אסור ומנעל שהוא כפול ועב ומניחין בתוכו עשבים או פשתן אין חוששין לכלאים ואנפלאות של צמר אסור ללובשן על פשתן וכן בתי שוקיים אבל יכול לכרוך בגד פשתן על רגלו ללבוש למעלה בתי שוקיים של צמר וכן מותר ללבוש חלוק של עמר על חלוק של פשתן ולקשור משיחה עליהם אפי' בקשר של קיימא וכן לקשור משיחה של צמר על חלוק של פשתן אפי' בקשר של קיימא אם לא מחובר בשתי תכיפות:

אמר רב פפא ערדלאין פירש"י ראיתי בתשו' הגאונים שרגילין ללבשן תחת מנעליהן עי' לפירושו בתוך מנעליהן תחת העקב וכ"פ הר"ן ותולין עליהן עור של תיישים מעובדים תחת יתן וכנגד העקב של רגל יש עושין אותן של צמר וקורין אותן נמטי אין בהן משום כלאים דקשין הם ע"כ אבל הרא"ש כתב בז"הל מפני קשה ואינו מתחמם ולפ"ז אפי' הנמטי (אם) אינו קשה מותר שמא שמעת מיני' שאם הוא למעלה מן העקב אסור משום כלאים והרמ"בם נמי כתב בז"הל (בפ' י' מה' כלאים) מבעל שהוא של כלאים ואין לו עקב מותר ללבשו שעור הרגל ק' ואינו נהנה כשאר עור הגוף ע"כ ומהר"י קארו כ' (בסי' ש"א) וז"ל ונראה שהוא פי' לערדלאין ויש לתמוה עליו אם הטעם מפני שעור הרגל קשה ואינו נהנה כשאר עור הגוף כי אית ליה עקב נמי לישתרי ושמא י"ל דכל שיש לו עקב כיון דמחזי כמלבוש אעפ"י שאין הגוף נהנה ממנו אסור ע"כ ולפי עי' יראה דהוא עשוי על הרגל ואין לו עקב כלל למטה ולפ"ז צ"ל שהעור שע"ג הרגל קשה וקולא גדולה בעיני כי כמדומה שנהנה ונהנה הרגל למעלה כשנתחמם ואפי' א"ת שכך הוא מ"מ נראה עור בשרו למעלה כשאר בשר וא"כ מיחלף נמי בשאר מקומות לומר שאין שם העור נהנה ועוד עור הרגל הוא שייך בהעלאה מה שמלביש עליו והוא בכלל שעטנז לא יעלה עליך אלא כ"ל שהפי' של מנעל (של כלאים שכתב) הרמ"בם הוא פי' על מנעל דתנן במתני' דכלאים שאין בו משום כלאים וכן פי' הראב"ד דעתו וכן פי' לשם במשנה (בפ"ט דכלאים) על מנעל זרב וז"ל הוא דמות מנעל שנותנין תחת כף הרגל להלוך בה על היצועים ועל הכסתות ע"כ א"כ מה שאמר אין לו עקב כ"ל אין לו עור קשה כמנעלים שלנו ולפ"ז הוא כערדלאין אלא שזה עשוי להיות בתוך (המנעלים) כדי לילך על הכרים והכסתות וא"ז כתב ז"ל מנעל של זרב פי' כפול ובין הכפלים משימין עשבים או פשתן אין חוששין שמא יש ביניהם למר ואסור ללבוש אנפלאות של צמר ע"ג א של פשתן ע"כ וכן מ"כ בשם מהר"ח וז"ל אסור ללבוש אנפילאות של צמר על של פשתן אבל לכרוך

ברגליו בבד פשתן תחת אנפלאות של צמר מותר ע"כ וכ"ש שאסור לישא בתי שוקיים של פשתן תחת בתי שוקיים של צמר וכ"מ בהג"ה סביב הסמ"ק וז"ל ובירושלמי משמע שאסור ללבוש בתי שוקיים של פשתן תחת בתי שוקיים של צמר משום דא"א לפשוט תחתונים בלי עליונים ע"כ וכתב מהרר"י קארו (בסי' ש') וז"ל בהג"א סוף פ"ק די"ט אסור ללבוש אנפלאות של צמר ע"ג אנפלא' של פשתן א"ז עכ"ל וטעמו מדגרסי' בירושל' ע"ב דכלאי' מודה ר' אילא כהן דילבש דרדסין דעמר ע"ג דרדסין דכיתן דהוא אסור דאי לא שלח עילייא לא שלח ארעייא ונראה דה"פ דלא אסור אלא כשהם כ"כ צרים ודחוקים שא"א לחלוץ העליונים אא"כ יחלצו התחתונים עמהם דאז חשובים כתכופים זה לזה ב' תכיפות ויותר הא אם אינם צרים כ"כ מותר כו' וחוץ לכבודו לא נהיר ולא צהיר כפירושו דא"כ הל"ל לא שלח עילייא אי לא שלח ארעייא או לא שלח עילייא בלא ארעייא אלא עיקר הפי' כמ"ש בהג"ה סמ"ק שאם לא פשט העליונים לא יכול לפשוט התחתונים ובודאי מהני"י קארו לא ראה הגה"ת סמ"ק ופי' אבל מ"מ כתב להדיא בסמ"ג דמותר ללבוש חלוק של צמר ע"ג חלוק של פשתן ופשוט הוא דלא מיקרי יחדיו ואינו דומה לבתי שיקים שמהודקים וסגורים וקרויים יחדיו וכ"כ הר"אש בשם התוספתא ז"ל לובש אדם שני חילוקים אע"פי שפונדתו חגורה עליו מבחוץ ובלבד שלא יפרוף את המשיחה ויקשור בה בין כתפיו כלומר שלא יקשור שני חילוקים יחד בענין שאין יכול להפרידן בלא התרת הקשר (הג"ה מן המחבר עצמו ז"ל לחיי עה"ב מ"כ ח"ל הטור (בסי' ש') מותר ללבוש חלוק של צמר ע"ג חלוק של פשתן ולקושרו יחד אעפ"י שאין יכול לפושטה בלא התרת הקשר ובלבד שלא יהא הקשר של קיימא אבל אם הוא של קיימא אסור ע"כ ולא נהגו כן וכ"כ הרש"בא בתשו' שהשיב על מה שא"ל בשם הכ' יונה כשהי' לובש בגד צמר על החלוק לא היה מהדק אזורו כדי שלא לחבר זה עם זה ושאלת ממני להודיעך בזה דעתי הלכה למעשה. תשובה הלכה למעשה כך נהגו כל ישראל שזה בפני עצמו וזה בפ"ע אפי' מחוברים בתכיפה א' מותר כדתנן בע' בתרא דכלאים ומה שהביא מן הירושלמי ראי' לאיסור ההיא כשתכפן בב' תכיפות כו' והאריך סוף דבריו מוכח מיניה דמותר אפי' בקשר של קיימא ולפ"ז הא דקתני בתוספתא ובלבד שלא יפרוף את המשיחה היינו שלא יחברם זה לזה בב' תכיפות ורצועה של צמר פשיטא שמותר על חלוק של פשתן אם לא שמחובר בב' תכיפות וכן איתא במשנה דכלאים וכן הביא הטור ע"כ הג"ה) א"ה זאת ההגה"ה מצאתיה בהעתק סדורה בסי' מ"ט ומורה מקום שיש לה שייך לסי' מ"ז ע"ב סדרתיה כאן שמקומה הראויה להיות פה:

סימן מח

דין בגד של עמר שנקרע יכול לפרוף עליו חוט של פשתן ולקשור אותה וכן שדי לעשות מכסאות של פשתן ובתוכן גמר אפי' הן תפורין וכן ומבייש"א שקורין קאפ"טני אפילו הן תפורין ודוקא צמר אבל חתיכות בגדים לא:

פסק כתב הר"אש בשם תוספתא ז"ל חלוק של צמר שנפרס פורפו בחוט של פשתן ואם תפרו אסור משום כלאים וכ"כ הרמב"ם (בפ' י' מה' כלאים) בגד צמר שנפרם מותר לפרוף אותו בחוטי פשתן וקושרה אבל לא יתפור וכתב כ"ח ז"ל בתשו' דטעות הוא בתו' דקשר הוא חיבור לענין כלאים כדאיתא בפ' התכלת דקשר עליון מדאורייתא מדאיצטרך להתיר כלאים בציצית וכ"ל דלק"מ דמיירי שחבר שני ראשי הקרעים וכרך החוט סביבם וקשרם יחד דלא הוי חיבור חוט פשתן וחלוק של צמר כיון שיכול להוציא שני ראשי הקרעים בלא התרת הקשר וע"ל בסי' שאח"ז וכיוצא בזה התיר כ"י מכסאות של פשתן וצמר בתוכו אע"פי שתופר יחד הבגד והצמר אשר בתוכו אין התפורים מחבר יחד הבגד והצמר לפי שיכול להוציא כל הצמר פי' דרך קרע קטן והתפירה נשארה קיימת אע"פי שתופר המכסה כל סביבותיו ואין יכול להוציא הצמר הוי כשק של פשתן שמלאהו צמר ותפר את פיו דלא הוי כלאים ע"כ ואף התו' כתבו בע"ק דביצה וז"ל הני פורפו"ינטיש שקורין ומב"יש שאנו לובשין ופעמים יש בהם צמר יש להתיר הואיל ואם עושין קרע קטן כו' וכתבו שאין להתיר אלא דוקא צמר דמסריך סריך לחבירו שרי אבל חתיכות בגדים קטנים לא ואע"פי דלדברי הר"אש דמדמה לשק אין חילוק מ"מ כ"ל דלאו מה"ט דשק לחוד הוא דמתיר דבע"כ אינו דומה לשק שקשור למעלה שעומד להפתח לדבר שתפור יחד ודומה לארוג ועוד למאי הי' צריך לפרש בתחילה להוציא כל הצמר והתפירה קיימת אלא עיקר הטעם הוא משום שיכולין להוציא אם היה קרע קטן ואף שעתה אין יכולין להוציא מאחר שאין שם קרע קטן מ"מ שרי דדומה לשק כו' ומאחר שראוי להוציא אם היו עושין בו קרע קטן:

סימן מט

דין בגד שהוא כלאים וקושרים בו מעותיו מותר להגיה בחיקו שאין דרך חימום בכך ומותר ליתן מעות בכובע של צמר ולקושרו בחוט של פשתן וכן ליתן מעות בסדין ולמיקשר בחוט של צמר ומותר ליתן בתי זרועות של צמר בגוף הבגד שהיא כעין יופ"א שהיא של פשתן או איפכא ולחברם בקרסים ולולאות שיכול להתירן ולפרקן באצבעותיו כ"ז שירצה ואסור להכניס ב' חבלים בידו כא' א' של עמר וא' של פשתן ומותר להניח אספלניות או רטיי' של כלאים ע"ג מכה:

אמר רב פפא הני צררי דפשיטי וזוזי אין בו משום כלאים ודבזרני יש בו משום כלאים פי' בגד כלאים שצרורין בו מעות מותר ליתן בחיקו שהמעות מקשה אותו ואינו מתחמם דבזרני שצרורין בו זרעים יש בו משום כלאים ואסור ליתנם בחיקו כ"כ הר"אש לפסק הלכה בה' כלאים וכ"פ הטור אחריו (בי"ד סי' ש"א) וכ"פ ר' ירוחם ותימה אמאי השמיט דברי רב אשי שאמר א' זה וא' זה אין בו משים כלאים לפי שאין דרך חימום בכך וכ"פ הרי"ף והרמב"ם ואף הר"אש כ"כ להדיא דבתרווייהו אין בהו משום כלאים ובוודאי שגגה היתה שם לפניו שלא הביא דברי כב אשי וטעו בנו ותלמידו והעתיקו דיני כלאים מה' כלאים של הר"אש ופסקו כך אחריו עוד הביא הר"אש ירושלמי אבוה דרב ספרא שאל לר' זירא מהו מיתן (פריטא) גו גליתא ומקטרינן בחוט דכיתן מהו מיתן פריטא גו סדינא ומקטרינן בחוט דעמר א"ל חכים רב ורב הונא אסרי ושמואל אמר מותר כ' יעקב בר אחא בשם כ' אסא אמר מותר ע"כ ולא הוכרע ובדרשות מהר"ח כתב לאיסור ולא נהירא מאחר שכתבנו לעיל דאפי' קשר של קיימא שרי אם לא בב' תכיפות אף שיש קצת לחלק בין קשר זה שקושרין הבגד לחגורה שחוגר בה האדם מ"מ לא נראה לחלק מאחר דבעינן ב' תכיפות כל היכא שזה עומד בפני עצמו וזה בפ"ע ואינו דומה לקשר העליון של ציצית דדייק מיניה כ"ת דקשר הוי חיבור לענין כלאים דשאני התם דהציצית הוי תחובים בבגד ואין שייך לומר זה בפני עצמו וזה בפ"ע ומש"ה נראה שאם יש נקב בבגד הכרוך בו מעות תוחב בו חוט של פשתן וקושר בו דהוי כלאים לכ"ע והא"ז נמי כתב וז"ל וליתן מעות בבגד צמר ולקושרו בחוט של פשתן או להפך רב הונא ורב אסרי ושמואל ור' יעקב בר אחא בשם כ' אסי מתירין וכן הלכה, תו גרסי' ע' במה בהמה מכניס אדם חבלים לתוך ידו ובלבד שלא יקשור ויכרוך לפי כשהוא כורך חבל של צמר ושל פשתן סביב ידו וקושר ידו מתחממת ואסור משום כלאים ושם הארכתי. תו' איספלניות ומלוגמא רטיי' אין בהם משום כלאים שאין דרך חימום בכך ע"כ כתב מהרא"י (בת"ה סי' רצ"ו) וז"ל מי שיש לו ומב"ייש או יו"פן עשויין מפשתן ורוצה לחבר בה בתי זרועות מבגד צמר ע"י קנוי"פיל ד' או ה' סביב הזרוע יש בה משום כלאים או לאו תשובה יראה דיש לחלק שאם נעשו הקנוי"פלנן רפוים בתוך הנקבים שיוכל לפורקן באצבעותיו כה"ג לא מיקרי חיבור ואע"פי שבתי זרועות אדוקים תמיד ביו"פן ואינו מפרקן משם לא בלבישה ולא בפשיטה ולא בעינן נמי דוקא תפירה לחיבור אלא אפי' בקשר גמור כמי חשיב חיבור לענין שעטנז כמ"ש כ"ת מההיא דקשר עליון בציצית דאורייתא מדאיצטרך למישרי כלאים בציצית מ"מ הך חיבור שע"י הקנוייי"על לאו חיבור כדמוכח בפ' מצות חלילה דקאמר התם האי מנעול דידן אע"ג דאית ביה חומרתא קטירנא ביה מיתנא כי היכי דתהוי חליצה מעליותא

וכתב שם הרא"ש דנוהגין לקשור המיתנא בב' קשרים זה ע"ז אבל לא בעניבה משום דק"ל עניבה לאו קשירה היא ע"כ הא קמן דבע"כ דקנוויי"פל לאו קשירה מיקרי דאל"כ אמאי לא יעשה עניבה נהי דלאו קשירה מקרי מ"מ כבר קשור המנעל ע"י חומרתא דהיינו קנוויי"פל כדפי' האש"רי בסדר חליצה ומנ"ל דלא הוי חליצה מעליותא בעניבה מיתנא הואיל והוא קשור כבר (אלא ע"כ) לא מקרי קשיר ע"י קנוויי"פל וא"כ לא מקרי חליצה מעליותא אא"כ קשור הוא ואע"ג דכתי' והבאת את הקרסים בלולאות וחברת את האהל וגו' אלמא מקרי חבור ע"י קרסים איכא למימר שהיו עשוין בענין זה שלא ישמטו כלל אם לא ע"י מעשה כגון שהיה כופפין ראשי הקרס לגמרי לצירן השנית ומודינא כמי בנדון דידן שאם לאחר שהכניס הקנוי"פל בנקב יתפור את הנקב שיהא קצרה עד שלא יוכל מאז הקנוויי"פל להתפרק ממנו אלא ע"י קריעה פשיטא דבכה"ג הוי חיבור ודמי ממש להא דאית' באש"רי בה' כלאים גבי בגד צמר שנפרק כורכו בחוט של פשתן ושרי דוקא בענין זה שיוכל להוציא ראשי הקרעים בלי התרת קשר החוט דאל"ה אסור אלמא אע"ג דאינו קושר הצמר והפשתים יחד אלא שע"י קשירת החוט לבדו מתחברים יחד חשיב חיבור וה"ה בנדון דידן אם ע"י תפירת הנקבים מתחברים יחד חיבור גמור חשיב צמר ופשתים יחדיו ע"כ ודברים אלו ראוים להכתב בשמו ודובב שפתי ישנים:

סימן נ

דין צלצלים שעושין העם בבית יד שלהם לצור בהן תבלין או מעות מותר לעשות מכלאים מטפחת השלחן אפי' היא מכלאים מותר לפרשה על השולחן וכן מעיל שפורסין על הבימה:

פסק לשון הרמ"בם והטור הביאו (בסי' ש"א) מנעל שהוא של כלאים ואין לו עקב מותר ללבשו שעור הרגל קשה ואינו נהנה כשאר הגוף בגד כלאים שמעות צרורות בו מותר לתתן בחיקו שהמעו' מקישין ואינן מתחממין הרטיי' והאספלנית מותר לעשות מכלאים כיון שאינו דרך חימום אין איסור כלאים אלא בגדים שהן דרך חימום כגון כתונת מצנפת מכנסיים ואבנט ושמלה ובגדים שהן מחפין בהן השוקיים והידים וכיוצא בהן אבל צלצלין שעושין העם בבית יד שלהן לצור בהן תבלין או מעות או סמרטוט שנותנין על הרטייה ואספלנית וכיוצא בהן מותר ציץ של עור או של משי וכיוצא בו שתולין בו חוטי צמר וחוטי פשתים מדולדלים ע"פ אדם להבריח בו הזבובים אין בו משום כלאים ע"כ ואינו בא למעט מפות ומטפחת שכתב בשם הר"אש לעיל סי' מ"ה שהרי הרמב"ם גופא כתב לאיסורא ופסק כר"א ע"פ הירושלמי והסמ"ג כמי כתב דבתוספתא מפיק דברי ר"א ורבנן אלא בא למעט הני צרכי דזוזי ופשיטי ודביזרני כדלעיל וכל הדומה

ומטפחת השולחן לא מצאתי בפוסקים הראשונים אבל מ"כ בשם מהר' נחמן מעיל צדק וז"ל מפה העליונה שפורסין בשבת וי"ט אם יש לחוש משום כלאים כ"ל שיש ליזהר אפי' במפה עליונה שלא יהא בה כלאים דפעמים מחמם בהם ידיו בעת הקור וכן מעה או מעיל שפורסין ע"ג בימה של עץ ונותנין (עליה) ס"ת וקורין בה צריך ליזהר שלא יהא בה כלאים משום דפעמים כשקורא בס"ת כורך ידיו בהן בעת הקור ולא ידענא מאי איסור יש במפה העליונה כי אין דרך לחמם בה גם במתני' דכלאים תנן מטפחת הידים והספרים ומטפחת השלחן לא קחשיב וכ"ש במפה של בימה שאינה עשויה להתחמם (ואם) יש מחממין בה הידים בעת הקור עון הוא בידם שנהנין מן הקודש ומורידין אותן מקדושתן לצורך הדיוט ולמה נתקן לרשעים ע"כ נראה דבודאי שרי אפילו הוא מכלאים:

סימן נא

דין תפילין מותר לטלטל בשבת וי"ט ושולחין אותו לדורון בי"ט ובחיה מניחין תפילין ומברכין עליהן וקודם מוסף חולצין אפילו בר"ח:

מסקינן רב ששת שרא להו לרבנן לשדורי תפילין בי"ט א"ל אביי א גן והא אנן תנן כל שנאותין בי"ט משלחין אותו א"ל הכי תנן כל שנאותין בו בחול משלחין אותו בי"ט ומהכא משמע להדיא שמותר לטלטל תפילין בין במועד (נ"ל בי"ט) בין בשבת וכ"כ מהרא"י ורש"י כתב דאין איסור בהנחתן אפי' בשבת וי"ט וז"ל רש"י כל שנאותין בו שהוא מתוקן כל צרכו משלחין אותו בי"ט דהאי דקתני במתני' בי"ט לאו אמתני' דלקמי' קאי אלא אמשלחין דלבתרי' קאי ולאתויי תפילין אתא דא"נ לביש ומנח להו בי"ט ליכא אסורא מיהו סנדל המסומר לא דמאן דחזי אומר מדשרי רבנן לשלוחי ש"מ שמותר לנעלו ע"כ ולא נהירא דבודאי יש עון גדול להניח תפילין בשבת ובי"ט דהוי כאלו חילל אות של שבתות והמועדים ובזוהר כתב (במדרש הנעלם לשיר השירים הביאו ב"י בסי' ל"א בא"ח) שחייב מיתה עליה וגדולה מזו כתב כל המניח תפילין בכ"ח או בח"ה בתפילת המוספין דחשיב ליה כמועד חייב מיתה וכך נהגו האידנא אחריו אף שהפוסקים לא הזכירו דין זה מ"מ למה לנו להכניס בטעות עונש על הספק ובשבת וי"ט ליכא מאן דפליג אלא ודאי מצות תפילין חשיב כ"כ אפי' אם ניאותן בהם בחול כלומר שמתוקנים כל צרכן שולחין אותו לדורן בי"ט שוב ראיתי בא"ז שכתב וז"ל וקשה והא לצורך המועד קתני במתני' ותפילין לאו צורך המועד כלל נינהו אלא ה"פ כל שניאותן ממנו בחול דהיינו בח"ה ואתי לאתויי בח"ה ולצורך המועד דקתני היינו לצורך חש"מ ומכאן ראי' שצריך ללבוש תפילין בחש"מ משלחין כל מיני תכשיטין בי"ט אין מפרקין את המנעול מע"ג האימאוס אבל מפרקין אותן בח"ה עכ"ל ולענין תפילין בח"ה יש עוסקין כר"י

שאין מניחין תפילין בח"ה ויש מניחין בלא ברכה אכן סמ"ג הביא הירושלמי (בלאוין סי' ה' ח"ה דף כ"ח ע"ג) דאיתא לשם להדיא דמניחין וז"ל כותב אדם תפילין ומזוזות לעצמו ובירושלמי מפרש בד"א להניח פי' להניחם אחר המועד אבל להניחם במועד אפי' להניחם לאחרים יכול לכותבן ומורי כתב כי ר' יצחק היה אוסר להניח תפילין בח"ה אבל לא הביא הירושלמי כלל פי' לתרץ מ"ש שם אבל להניח במועד יכול לכותבן ושמא הואיל ולא הביאו לא ידע הירושלמי ואלמלא ידע היה חוזר בו ואף אותן שאומרים אסור להניח תפילין בח"ה מישבים הכי דה"ק בד"א להניח כלומר להניח בקרן זויות כדי למוכרם אבל אם אין לו או לחבירו תפילין וצריך להם כדי להניחם למוצאי י"ט יכול לכותבן ודוחק הוא כי אין הלשון משמע כלל בכה"ג וכ"כ הסמ"ג בשם ר"ש ור"י בר ברוך וכן מסקנת הרא"ש עוד מצאתי סמך להניח תפילין בח"ה כי שם ה' נקרא (כ"ת שין הרומז) על שין של תפילין כי שי"ן סכום ימות השנה שמניחין בם תפילין שהרי כשתסיר נ"ב שבתות וי"ג י"ט מן שס"ה ימים נשארו שי"ן ימים ע"כ:

סימן נב

דין אם כא בדרך ותפילין בראשו ושקעה עליו חמה אפי' בחול מניח ידיו עליהם עד שמגיע לביתו ואם היה יושב בבה"מ בע"ש וקודש עליו היום מניח ירו עליהם עד שמגיע לשית הסמוך לחומה יא מנטרי באותו בית מהמת כלבי ומחמת גנבי אבל אי לא מנטרי רק מחמת שלבי מניח ידו עליהם עד שמגיע לביתו:

מסקינן בסוגיא אמר אביי תפילין הואיל ואתא לידן נימא בהו מילתא היה בא בדרך ותפילין בראשי ושקעה עליו חמה מניח ידו עליהם עד שמגיע לביתו הי' יושב בב"המ ותפילין בראשו וקדש עליו היום מניח ידו עליהן עד שמגיע לביתו מתיב כ"ה בריה דרב איקא היה בא בדרך ותפילין בראשו וקיד' עליו היום מניח ידו עליהם עד שמגיע לבית הסמוך לחומה היה יושב בב"המ פי' בה"מ שלהם היה בשדות וקידש עליו היום מניח ידו עליהם עד שמגיע לבית הסמוך לב"המ ל"ק הא דמנטרן באותו בית הא דלא מנטרא באותו בית מ"מ יוליכן עליו כשהם בראשו עד ביתו אי דלא מנטרא מאי ארי' בראשו אפי' מחתן בארעא נמי יכול להביאן אפי' אחר שקדש היום דהא תנן המוציא תפילין מכניסן זוג זוג ל"ק הא דמנטרן מחמת גנבי ומחמת כלבי הא דמנטרו מחמת כלבי ולא מנטרי מחמת גנבי מד"ת רוב לסטים ישראל נינהו ולא מזלזלי בהו קמ"ל (וכתבו התו' וז"ל) ופירש"י היה בא בדרך ותפילין בראשו ושקעה עליו חמה כו' או יושב בבה"מ תרווייהו איירי בע"ש דשבת לאו זמן תפילין הוא וכי בא בדרך ושקעה עליו חמה התירו לו להביאן הואיל ומביאן כלאחר יד ולפ"ז קשה דא"כ אמאי נקט גבי בא בדרך ושקעה ולגבי יושב

בבה"מ וקידש עליו היום כיון דטעמא דתרווייהו שוין אמאי שני בלישניה לכן נראה דבא בדרך ושקעה מיירי בחול הואיל ושקעה חמה יש לו לסלקן וקמ"ל דלילה לאו זמן תפילין הוא וא"ת אי איירי בחול אמאי איכו מביא בידו וי"ל דילמא משתלפי ליה מידו ובההיא דישב בבה"מ נקט וקדש (עליו) היום בע"ש איירי וקמ"ל דשבת לאו זמן תפילין הוא ולפי האי שמעתא קומא דהיה בא בדרך כו' לאו אליבא דהלכתא מאחר (דאנו) ק"ל דלילה לאו זמן תפילין הוא דהלכה ואין מורין (כן) וכ"כ הרב ל' יהונתן והרי"ף והרא"ש הביא ב' שמעתתי בריש המוציא תפילין אלמא דהילכת' נינהו אפשר דס"ל כפרש"י דפי' תרווייהו שמעתת' בשבת אכן הרמב"ם כתב בה' שבת ס"פ י"ט שכח ויצא בהן לכ"ה ונזכר שיש לו תפילין בראשו מניח ידו עליהן עד שבא לביתו או לב"ה ע"כ פי' שלא מצא בית אחר הסמוך לעיר שיהא משתמר לשם וסמך על מ"ש כן בה' תפילין (פ"ד) ושם בה' תפילין כתב נמי לענין חול אלא שערבב שקעה עליו חמה עם קדש עליו היום דס"ל דבחול ובשבת איירי כפי' תו' והטור נמי כה"ג כתב הני תרי שמעתתי' בה' שבת וכתב נמי בה' תפילין לענין חול כדעת התו' וא"כ שמעינן דאף לענין חול הלכתא הכי וה"ט אע"ג דק"ל לילה לאו זמן תפילין משום הרואים שלא יאמרו לילה זמן תפילין ומורין כן ויבא להניחן לכתחילה בלילה ומש"ה צריך להניח ידו עליהן וכן עיקר:
הדרן עלך ביצה שנולדה יום טוב

פרק ב

סימן א

דין עירוב תבשילין שהניחן בי"ט א' לא יסמוך עליו לי"ט אחרון ואפי' אש התנה כפירוש לסמוך עליו אינו מועיל וגם בארנו דאסיר לעשות כ"ת לפני עי"ט רק עריך להניח בע"יט גס בארנו אפי' אם הניח ע"ת ט"מ לא יבשל ביום א' שחל ביום ה' דאבה ואם עשר וביטל אסור לאכול:

מתני' י"ט שחל להיות בע"ש לא יבשל בתחילה פי' להיות תחילת בישולו ועיקרו לשם שבת אבל מבשל הוא לשם י"ט ואם הותיר הותיר לשבת ועושה תבשיל מעי"ט וסומך עליו לשבת בס"א שני תבשילין ובה"א תבשיל א' ולקמן אפרש ושוין בדג וביצה שעליו שהם ב' תבשילין אכלו או שאבד קודם שבשל כל צרכו לא יבשל עליו בתחילה ואם שייר ממנו כ"ש סומך עליו עי' לבשל (בשבילו) ופריך בגמ' מה"מ פי' אהיכא סמכו רבנן אמר שמואל דאמר קרא זכור את יום השבת לקדשו זכרהו מאחר שבא להשכיחו עי' כשבא י"ט מע"ש קרוב שבת להשתכח מחמת י"ט שמרבה בסעודות היום ואינו מניח לשבת

כדי כבודו הזהירך הכתוב לזוכרו וכשמערב ע"ת נמצא שזוכרו שהרי אינו עושה אלא מחמת שבת ואמר רבא כדי שיברור מנה יפה לשבת ומנה יפה לי"ט ורב אשי אמר כדי שיאמרו אין אופין מי"ט לשבת אא"כ התחיל מבע"י דאינו אלא כגומר והולך ק"ו דמי"ט לחול לגמרי לא וכתב הרא"ש וז"ל יראה דנ"מ בין אלו ב' טעמים דלרבה צריך לערב דוקא בעי"ט כדי שיברור מנה יפה לשבת ולרב אשי יכול לערב אפי' קודם עי"ט וי"ט של סוכות שחל להיות בה' בשבת יכול לערב עי"ט עירוב א' לשבת זו ולשבת הבאה ע"כ ואמת שכ"כ המרדכי בשם הירושלמי וכ"כ הגה"מ וז"ל בדין יהא שרא לן לבשולי ולאפויי מי"ט לחבירו מי"ט לשבת (ולמי) שסומכין על עירוב זה עד מי"ט האחרון ובלבד שיהא עירובו שמור עד מוצאי י"ט האחרון אכלו או שנאבד צריך לעכב בי"ט אחרון עכ"ל הירושלמי (והשתא) שמעינן מהירושלמי די"ט דסוכת העירוב שהניח בעי"ט ראשין מועיל גם לי"ט האחרון ובלבד שיאמר בפי' עד מי"ט האחרון והא דקאמר בירושלמי מי"ט לחבירו פי' רבינו אבי העזרי כגון אם חל י"ט ע"ש ושבת אז צ"ל מי"ט לחבירו דהיינו נמי מי"ט לשבת ע"כ ולא נהגו כן אלא לעולם אומרים מי"ט לשבת וכתב עוד אבל להניח בי"ט א' שיועיל בכל י"ט שבאותה שנה לא ול"ד לע"ח שמניח בפעם א' לכל שבתות השנה משום דהכא הוי טעמא כדמפרש רבא כדי שיברור מנה יפה לשבת ומנה יפה לי"ט ואי מקדים לערב כולי האי אין לך שכחה גדולה מזו ע"כ וכ"ז לא שוה לי כי אפי' לר"א שאמר הטעם משום אם יאמרו אין אופין כו' א"כ צריך לכל י"ט וי"ט דהוי בע"ש לתקן ע"ת מעי"ט ולא לסמוך על ע"ת הראשונה דשמא אתא חד דלא הוי בעת שהניח ע"ת הראשונה ועוד כשם שלא מהני ע"ת לכל השנה אם הניח לעני י"ט א' שיועיל לשאר י"ט שבאותה שנה ה"נ גבי סוכות דהא ג"כ שני י"ט הן וש"ע רגל בפ"ע הוא לענין פז"ר קש"ב ומה בכך שהוא סומך על ע"ת די"ט הראשון ס"ס לא יצא ידי חובות חכמים שתיקנו ע"ת לכל י"ט שחל להיות בע"ש ואדרבא אמינא דאפי' אם נאמר שכך הדין שיכול לעכב ע"ת בסוכות על כל המועד מסתבר לומר דדוקא לרבא דאמר כדי שיברור מנה יפה א"כ אפשר לומר כשזוכר בימים ראשונים ובורר לו מנה יפה לשבת ה"ה בימים האחרונים יברור מנה יפה כי כבר הורגל מהימים ראשונים בכך אבל לר"א דאמר כדי שיאמרו אין אופין כו' והטעם משום כשהניח ע"ת בעי"ט נראה כאילו התחיל מבע"י ואח"כ היי כגומר והולך כמו שפרש"י וא"כ איך הוי כגומר והילך מה שנעשה כבר מח' ימים ע"כ נראה בעיני שאין לסמוך כלל בי"ט אחרון על עירוב הראשון וכן עמא דבר גם מ"ש הרא"ש דלרבא צריך להניח ע"ת מעי"ט ולרב אשי יכול לערב אפי' קודם עי"ט לא נהירא מן הטעם שכתבתי גם למה נוציא המשנה מידי משמעותה שאמרה ועושה תבשיל מעי"ט ולא

אמרה ועושה תבשיל קודם י"ט דהוי משמע בכל ענין. שוב מצאתי שכ"כ בס' כלב"ו (בהלכות יו"ט) וז"ל ויש לעיין אם יניח ע"ת קודם י"ט ב' ימים או יותר אם יועילו וע"ז כתב הר"ר נתנאל לחומרא דאין לשנות מנהג (לערב) קדם עי"ט בלא ראייה ברורה ואין לנו אלא לשון משנתינו עושה אדם ע"ת מעי"ט וסומך עליו לשבת וגם הברייתות והגמ' כך הוא וגם אין כבוד י"ט בתבשיל שכבר עברה צורתו ואיך בתבשיל זה שייך זכרהו מאחר שבא להשכיחו וכן טעמא דכולהו אמוראי לא שייכי אלא עי"ט ועוד האריך וכ"נ בעיני עיקר ועוד כתב הרא"ש בתשו' (כלל ס') שאפי' מי שהניח ע"ת לא יכול לבשל מי"ט הראשון שחל ביום ה' לשבת וכ"כ העיטור וכ"כ הר"ן בשם ר' אפרים והטעם אית' בירושלמי דשבות קרובה התירו ע"י עירוב ולא שבות רחוקה ועוד מאחר שהראשון הוא דאורייתא והשני דרבנן ל"ל לעשות מלאכה בכדי לצורך שבת מאחר דאפשר למחר וגם הוא יותר כבוד שבת שהרי אינו מפיג טועמו ול"נ שאפי' אם עבר ובישל בראשון שאסור לאכול בשבת ו דלקמן הוה המסקנא דלא אפשטי' הבעיא דעבר ואפה ואזלינן לקולא ה"מ התם משום דאין לו מה לאכול התירו לו בדיעבד אבל הכא דאפשר לו לבשל למחר לצורך שבת אסור ליהנות ממנו עד לאחר השבת מאחר דעבר אמילת' דרבנן דאל"כ מה הועילו חכמים בתקנתן בפרט בכה"ג שיש בידו עוד לתקן:

סימן ב

דין דמדינא סני בתבשיל א' לאפיי' ולבישול אבל אין לשנות המנהג לכתחילה וצריך פת ותבשיל לע"ת:

מסקינן בסוגיא ותנא מייתי לה מהכא את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשלו מכאן אר"א אין אופין אלא על האפוי ואין מבשלין אלא על המבושל מכאן סמכו חכמים לע"ת מדאורייתא ותו מסיק בסוגיא דלקמן מתני' דלא כהאי תנא דתניא ארשב"א מודים ב"ש וב"ה על ב' תבשילין שצריך על מה נחלקו על דג וביצה שעליו שבש"א ב' תבשילין צריך וזה כתבשיל א' שמחובר בו ובטיל לגביה ובה"א דיו בתבשיל א' כזה ושוין שאם פרפר ביצה ונתן לתוך הדג או שרסק קפלוטות ונתן לתוך הדג שהם ב' תבשילין ומסיק אמר רבא הלכה כתנא דידן ואליבא דב"ה דשרו בתבשיל א' וכתבו התו' שפסק ר"ת דלאפיי' צריך לערב גם בעת ואינו יכול לאפות על עירוב תבשיל א' דהא ק"ל כר"א דאמר אין אופין אלא על האפוי ואין מבשלין אלא על המבושל מדקא מייתי סתמא דגמ' כוותי' לעיל בריש פירקין דקאמר ותנא מייתי לה מהכא והא דקאמרי ב"ה בברייתא דחנניא מניח אדם עירוב תבשיל א' ועושה בו כל צרכו קאי אמה דקאמר (לעיל מיני') ב"שא אין טומנין את החמין אא"כ היו לו חמין טמונים מבע"י וסברי דאפי' בג' תבשילין צריך

שיהא לכל א' וא' כנגדו וע"ז קא מיירי ב"ה ואמרו דעל תבשיל א' עושה כל צרכו כלומר כל מיני תבשילין כגון חמין וכיוצא בו והא דקאמר אביי ל"ש אלא תבשיל א' אבל פת לא היינו דוקא היכא דאין רוצה לאפות אבל אם היה רוצה לאפות היה צריך עת (ואין להקשות לפי דבריו שצריך פת לאפייה ותבשיל לבישול הוצאה והדלקה מאן שריא לן די"ל דלא אצריכוה רבנן אלא בעיקר סעודה) ולא נהירא לר"י חדא דמכל הני משמע דל"צ אלא תבשיל א' לכל דבר בין לאפות בין לבשל ומה שמביא הגמ' לעיל דר"א לאו משום דהילכת' כותיה אלא אסמכת' בעלמא מייתי על ע"ת אלא אדרבה ק"ל כריב"ל לגבי דר"א משום דר"א שמותי הוה ו' יהושע פליג עליה בירושלמי ואמר אופין ומבשלין על המבושל מ"מ אר"י לא מלאני לבי לעבור על דברי דודי וצריך ב' תבשילי פת ותבשיל וכן עמא דבר ע"כ ואף שבה"ג כתב נמי דבעי עת הפול וכן הורה כ"ש הזקן מ"מ נראה עיקר דברי החולקין כגון כ"י והרמב"ן והרשב"א והר"ן וכ"ד הרי"ף והרמב"ם וכן איתא בתוספתא להדיא ועוד אומר (אני) שאם הלכה כהאי תנא דברייתא דמייתי לה מהכא כו' ומביא דברי ר"א לפסק הלכה לא הוי קמבעי' מה"מ ולאתויי הא דשמואל אלא הוי ניחא לאתויי ברייתא דעדיפא מדשמואל וגם הוה ש"מ דבעי פת ותבשיל אלא משום דק"ל דלא בעי אלא תבשיל לחוד מש"ה בעי לאשכוחי אסמכת' מקרא אחרינא דלא כי האי ברייתי' אבל מ"מ אין לשנות המנהג לכתחילה ונוסח הברכה נכתוב לקמן בסי' כ"ז:

סימן ג

בזה השי' הוכיח הרב המחבר ז"ל ה"ה מסוגי' גמ' וממשמעות דברי הפוסקים דאע"ג דהכנה מן התורה במידי דאפיי' ובישולי אפיה מועיל ע"ת דאמרינן הואיל ואי מקלעי אורחים כו' ובהעתק לא הי' כתוב להיות שאין נפקותא לענין הדין מ"ט כתבתיו למען לא יחסר כל בו:

פסק כתב הסמ"ג וז"ל י"ט שחל להיות בע"ש אין אופין ומבשלין בי"ט מה שהוא אוכל למחר בשבת ואיסור זה מד"ס הוא כדי שלא יבאו לבשל מי"ט לחול שק"ו הוא לשבת אינו מבשל לחול לכ"ש לפיכך אם עשה תבשיל מעי"ט שהוא סומך עליו ואופה מי"ט לשבת ה"ז מותר ותבשיל זה שסומך עליו הוא הנקרא ע"ת זו דברי ר' משה אבל כל רבותינו שבצרפת שוין דאע"ג דהכנה מן התורה לרבה אפי' מי"ט לשבת וכוותי' ק"ל ואעפ"כ מועיל ע"ת דרבה לטעמיה בפ' אילו עוברין גבי אופה מי"ט לחול דליכא איסורא דאורייתא הואיל ואי מקלעי אורחים חזי ליה ומיתוקמא שם מילתיה דרבה כר"א שפוסק שם כמותו ואיסור הכנה דאורייתא משכחת לה כגון סמוך לחשיכה שאין שהות לאורחים לאוכלו מבע"י. עוד לשון אחר פי' ריב"א כי בזה תלוי איסור הכנה כשהוא

מכין דבר שאינו ראוי היום ליהנות בו כגון קניית שביתה שהוא צורך מחר וכגון ביצה שנגמרה היום שלידתה למחר ומ"ש רב אשי הטעם כדי שיאמרו אין אופין מי"ט לשבת ק"ו מי"ט לחול על טעם העירוב עומד שלכך ניתקן שיאמרו שאופין מי"ט לשבת אין אופין אא"כ התחיל קודם י"ט שאינו אלא כגומר והולך בי"ט ק"ו שאין אופין מי"ט לחול וכן ערש"י שם ע"כ ונראה בעיני לפרש שדעת הרמב"ם שאין הכנה מדאוריית' במידי דלית ביה רק תיקון אוכל נפש דכל דבר אפוי ומבושל לא שייך ביה הכנה שאין מחוסר רק תיקון בעלמא משום דמעיקרא הוי חזי רק גבי ביצה שהוא דבר חידוש ולא היה ראוי כלל מעיקרא אבל לאפות ולבשל תקוני מילתא בעלמא הוא וכן הוא לשון תו' בשינויא בתרא במסכת בילה שכתבו ואי הכנה דאורייתא האיך הפקיעו חכמים בתקנתם דבר שהוא איסור דאורייתא ונ"ל שדעתו כשינוי בתרא לכך אמר אין אופין ומבשלין גזירה משום י"ט לחול דאי הוי דאוריית' האיך הפקיעו כו' ע"כ מסיק הסמ"ג אבל כל רבותינו שבצרפת שוין שסברו דאע"ג דהכנה מן התורה לרבה אפי' מידי דאפיי' ובישול אעפ"כ מועיל כו' דליכא לאיסור הכנה דאוריית' אלא כגון סמוך לחשיכה שאין שהות כו' וא"כ אין אופין דמתני' הוי דאורייתא וכגון בענין זה שאין ראוי להנות ממנו היום ולאפוקי הרמב"ם שמפרש אין אופין דמתני' אד"ס ויש מקשים דילמא הרמב"ם בכל ענין איירי ומוקי מתני' בכל ענין בין דאיכא שהות דמקלעי אורחים ובין ליכא שהות כו' וכל היכא דאיכא שהות כו' אמר שאיסור זה מד"ס כו' נראה דלק"מ מאחר שמע' מתני' דאיסור זה משום גירה שמא יבשל מי"ט לחול כו' וא"כ אי הוה ס"ל דאיכא הכנה דאוריית' תיפוק לי' דהוא אסור מדרבנן אע"ג דיכולין למקלעי אורחים מ"מ גזרינן מיניה וביה היכא דאיכא שהות אטו ליכא שהות דהוי איסור דאוריית' ממש ולא הי' צריך לי' לדחוק ולפרש טעם אחר אלא ודאי דלא ס"ל שום איסור דאורייתא כו' אבל הסמ"ג סבר דאותו ק"ו שהוזכר בגמ' משום גזירה כו' לא קאי רק על ע"ת דלפ"ז תקנו ע"ת כלומר ס"ס כשבאו חכמים להתיר הדבר מי"ט לשבת למה תקנו ע"ת ולא התירו כפשוטו אלא משום ק"ו כו' אבל אין אופין איירי שפיר באיסור דאורייתא כגון שאין שהות כו' ואפי' יש שהות כו' ראוי לאסור אטו אין שהות דאוריית' כו' וא"ל דלמא בעבור זה עשו ע"ת כדי שלא יבא לבשל אפי' אין שהות כו' דא"כ מה מועיל העירוב שסומך עליו א"כ יהיו סבורין אפילו כשאין שהות מותר בע"ת מאחר שהוא סומך עליו וזה ליתא כדפי' ע"כ כמ"ש בביאור הסמ"ג אבל מהר"י קארו כתב וז"ל באמת שדעת הרמב"ם מבואר בגמ' בע' אלו עוברין דאמרינן התם מדאורייתא צרכי שבת נעשו בי"ט ורבנן הוא דגזרי ביה גזירה שמא יאמרו אופין מי"ט כו' וכיון דאצרכוהו רבנן ע"ת אית ליה היכירא דאע"ג דלמאן דלית

ליה הואיל אמרינן התם הכי מ"מ משמע דמאן דאית ליה הואיל נמי סבר הכי דבהא ל"פ והתו' צ"ל שסוברים שאע"פ שאינו מפורש בגמ' שחולקים בכך מ"מ לרבה לא שני ליה בין מי"ט לשבת בין מי"ט לחול ע"כ ולא דיבר נכונה דאדרבה בהא פליגי וכך הסוגי' בגמ' איתמר האופה מי"ט לחול רב חסדא אמר לוקה משום לא תעשה כל מלאכה רבה אמר אינו לוקה כ"ח אמר לוקה לא אמרינן הואיל ומקלעי אורחים חזי ליה רבה אמר אינו לוקה אמרינן הואיל וכו' א"ל כבה לר"ח לדידך דאמרת לא אמרינן הואיל האיך אופין מי"ט לשבת א"ל משום ע"ת ומשום ע"ת שרינן איסור דאוריית' א"ל מדאוריית' צרכי שבת נעשין בי"ט ורבנן הוא דגזרי ביה גזירה שמא יאמרו אופין מי"ט לחול וכיון דאצרכינהו רבנן ע"ת אית ליה היכירא ע"כ הסוגי' אלמא דמוכח להדיא דדוקא כ"ח הוא דאית ליה האי סברא אבל לא כבה דדוחק לומר דקביל מיניה דהא עדיין במחלוקתם עומדים ועוד כ"ח לטעמי' דס"ל להדיא דלית לי' הכנה דרבה כדאית' בעירובין בפ' בכל מערבין והיינו דס"ל דמדאוריית' צרכי שבת נעשין בי"ט אבל כבה בע"כ לא ס"ל דצרכי שבת נעשין בי"ט דאי ס"ל כ"ש לדביצה דבר הבא מאיליו שאין בו משום הכנה אלא ס"ל הכנה דאורייתא חוץ מאפיי' ובישול האיך דצ"ל הואיל ועוד אפי' המבשל מי"ט לחול כתב הרמב"ם להדי' דאינו לוקה כרבה איסורא דרבנן הוא והיינו דס"ב דאמרינן הואיל אפי' גבי י"ט לחול וכ"פ כמי הרי"ף להדיא וכ"ד כל המחברים אלמא דליתא לדברי הרמב"ם כל עיקר שוב מצאתי שכתב הר"ן בפ' אילו עוברין דמש"ה ק"ל כרבה לגבי כ"ח משום דלר"ח דס"ל צרכי שבת נעשין בי"ט א"כ אין הביצה נאסרה משום הכנה ואנו ק"ל כרב נולדה בשבת אסורה בי"ט וכן איפכא ולאו משום דס"ל שבת ויום טוב קדושה א' היא דהא רב ס"ל דשבת ויום טוב שני קדושות הן וכן ק"ל אלא משום הכנה הוא ואי כר"ח דס"ל דצרכי שבת נעשין בי"ט לא תאסר משום הכנה דק"ל דאסור משום הכנה אפי' בהכנה דממילא וכ"ש בהכנה דידים והיינו ממש כדברי הצרפתים וכדפי':

סימן ד

דין דבי"ט ושבת אין להאריך התפילה בבה"כ יותר מחצי היום כדי שיהיה חציו לה' וחציו לכם ומיהו בר"ה יכול להאריך יותר מחצי היום אם לא שחל בשבת:

ת"ר מעשה בר"א שהיה יושב ודורש בי"ט כל היום כלו בהלכות י"ט יצתה כת ראשונה עי' לסעוד סעודת י"ט והניחוהו דורש אמר הללו בעלי פטסין פי' חבית גדולות הכינו להם כלומר בעלי נפש הן ואינן יגיעין לשמוע ד"ת לפיכך מהרו לצאת יצתה כת שניה אמר הללו בעלי חביות כלומר חביות קטנות יצתה כת שלישית אמר הללו בעלי בדים כת רביעית אמר הללו בעלי לגינין כת חמישית אמר הללו בעלי כוסות התחילו כת

ששית לצאת אמר הללו בעלי מאירה לעי שהיו בה"מ מתרוקן מאוד וגנאי הדבר והיה קשה בעיניו ונתן עיניו בתלמידים התחילו פניהם משתנות כסבורין שכועס על כת ששית מפני שאחרו לצאת וכ"ש עלינו א"ל בני לא לכם אני אומר אלא להללו שיצאו שמניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה בשעת פטירתן דהיינו לאחר סיום הדרשה א"ל לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו כי קדוש היום לאדונינו ואל תעצבו כי חדות ה' היא מעוזכם אמר מר שמניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה והא שמחת י"ט מצוה היא ומשני כ"א לטעמיה דאמר שמחת י"ט רשות היא דתני' כ"א אומר אין לו לאדם בי"ט אלא אוכל ושותה או יושב ושונה ר' יהושע אומר חלקהו חציו לה' וחציו לכם א"ר יוחנן ושניהם מקרא א' דרשו כתוב א' אומר עצרת לה' אלהיך וכ"א אומר עצרת תהיה לכם הא כיצד ר"א סבר או כולו לה' או כלו לכם וכ"י סבר חלקהו חציו לה' וחציו לכם וכתב הרי"ף והרא"ש אחריו וז"ל גרסי' בפסחים פ' אלו דברים אר"א הכל מודים בעצרת נמי בעינן לכם לפי שהוא יום שניתן בו תורה לישראל אמר רבא הכל מודים בשבת דבעינן נמי לכם דכתיב וקראת לשבת עונג רב יוסף אמר הכל מודים בפורים דבעינן נמי לכם דמעיקרא להאי איתקן דימי משתה ושמחה כתיב מר בריה דרב אשי הוי יתיב כולה שתא בתעניתא לבר מיומא דעצרתא ופורים ומעלי יומא דכיפורי דתני כ' חייא מדפתי ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחדש בערב וכי בט' מתענין והלא בי' מתענין אלא לומר לך כל האוכל ושותה בט' מעלה עליו הכתוב כאלו התענה ט' וי' ע"כ ואין לדקדק מדקאמר הכל מודים ש"מ דהלכה כר"א כמ"ש ראב"יה שהכי הסמ"ג הביא נמי האי סוגיא וכתב שאין הלכה כר"א אלא כך שיטת התלמוד לומר הכל מודים בזה ומש"ה צריך לזהר ביה טפי וכבר הארכתי בזה בפ' כל כתבי סי' ע"ג ומש"ה נראה שאין לאחר התפילה יותר מחצות דהיינו י"ח שעות על היום וראוי לגעור בש"ץ בימי הסוכות שהלילות קצת ארוכים אם בא להאריך בניגונים כ"כ וכן בכל שבתות השנה. וא"ל מאחר שהתחילו אין מפסיקים דא"כ אמאי פריך לעיל הא שמחת י"ט מצוה היא ומשני ר"א לטעמיה דילמא שהתחילו בד"ת אין להפסיק עד סיום הדרשה אלא ש"מ דלר' יהושע דהלכתא כוותי' צריך להפסיק שלא יהא יותר מחצי היום ומ"מ בכ"ה שאימת יום הדין עלינו וספרי חיים וספרי מתים לפניו נפתחים יכולין להאריך בתפילה ובד"ת יותר מחצי היום ואע"ג דהאי קרא דעזרא לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים אר"ה קאי כדמוכח להדיא בקראי דכתיב לעיל מיני' ויביא עזרא הכהן את התורה לפני הקהל מאיש ועד אשה וכל מבין לשמוע ביום א' לחדש השביעי וגו' ואח"כ כתוב ויאמר להם לכו אכלו משמנים וגו' כי קדוש היום לאדונינו ואפ"ה אמר ר"א לטעמיה דמשמע הא

לר"י אסור זה אינו נהי דקרא איירי בכ"ה מ"מ האי עובדא דכ"א שהי' דורש כל היום בהלכות י"ט דהיינו יותר מחצי היום לא הי' בר"ה אלא בשאר י"ט אלא שהביא האי קרא דעזרא לאסמכת' בעלמא דהא בגמ' דריש כמי שלחו מנות לאין נכון לו בענין ע"ת ובודאי עזרא לאו לע"ת קא מכוין אלא כפשוטו לשלוח מנות לאביונים שאין נכון להם בי"ט כמו לעשיר ותדע דהא עריך לעיל והא שמחת י"ט מצוה היא וזה אינו אלא בשאר י"ט דכתיב ושמחת בחגיך אבל בר"ה נהי דק"ל אסיר להתענות וראוי לפנק עצמו ג"כ בתענוגים קצת להראות שהוא בטוח בממ"ה שיצדיקנו בדין ויכריעו לכף זכות מ"מ לא מצינו להדיא שמצוה היא לשמוח שישאול סתמא דתלמודא והא שמחת י"ט מצוה היא ואם נאמר דדייק מקרא דכתי' לכו אכלו משמנים וגו' הא ר"א גופי' קאמר להו האי קרא אלא והיא קרא ליכא למידק דשמא אחר חצי היום היה וכמו שהוא עשה אחר סיום הדרשה וכמ"ש תו' אלא ודאי אין ספק לתלמוד שלא איירי כלל בר"ה כ"א בשאר י"ט דסתם י"ט הם ג' רגלים אבל מ"מ כ"ה שחל בשבת לא גרע משאר שבתות שהכל מודים שחציו לה' ולא יותר והארכתי בזה בפ' כ"כ סי' מ"ה:

שמחת י"ט דאתא לידן נימא בה מילתא:

סימן ה

דין שמצוה לכבד י"ט ושבת ולא יאכל מעי"ט מן המנחה ולמעלה וחייב אדם להיות בהם שמח וטוב לב הוא ובניו ואשתו וכל הנלוים אליו כל א' במה שראוי לו כגון אנשים ישמחו בבשר וביין והקטנים בקליות ואגוזים והנשים בבגדים נאים ותכשיטין ובארנו דבגדי י"ט ותכשיטין להאכיל לגר וליתום ולאלמנה עם שאר עניים ולא ימשוך ביותר ביין ובקלות ראש רק ישמח שמחה של מצוה ויתן שבח להקב"ה בשמחתו ובארנו דאפי' שהוי קצת יכול להתפלל תפלת מנחה בי"ט וסעודה שלישית בי"ט א"צ רק יוצא במה שאוכל בשחרית תבשיל א' יותר ממה שאוכל בשבת:

פסק כתב הרמב"ם והסמ"ג אחריו וז"ל כשם שמצוה לכבד שבת ולענגה כך כל י"ט שנא' ולקדוש ה' מכובד וכל י"ט נאמר בהן מקרא קודש וכן ראוי לאדם שלא יסעוד מעי"ט מן המנחה ולמעלה כע"ש שדבר זה בכלל הכיבוד וכל המבזה את המועדות כאלו נטפל לע"ז ז' ימי הפסח וח' ימי החג עם שאר י"ט כולן אסורות בהספד ותענית וחייב אדם להיות בהם שמח וטוב לב הוא ובניו ואשתו ובני בניו וכל הנלוים אליו שנאמר ושמחת בחגיך וגו' אעפ"י שהשמחה האמורה כאן הי' קרבן שלמים כמו שאנו מבארין בהל' חגיגה יש בכלל אותה שמחה לשמוח הוא ובניו ובני ביתו כל א' בראוי לו כיצד הקטנים נותן להם קליות ואגוזים ומגדנות והנשים קונה להן בגדים ותכשיטים נאים כפי ממונו

ואנשים אוכלים בשר ושותים יין שאין שמחה אלא בבשר ואין שמחה אלא ביין ע"כ והוא מן הברייתא דפרק ע"פ דתני שם חייב אדם לשמח בניו ובני ביתו ברגל במה משמחן ביין כ' יהודא אומר אנשים בראוי להם ונשים בראוי להם אנשים ביין ונשים בראוי להם תני ר' יוסף בבבל בבגדי צבעונין בא"י בבגדי פשתן המגוהצין תניא כ"י בן בתירא אומר בזמן שב"ה קיים אין שמחה אלא בבשר שנ' וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת ועכשיו שאין ב"ה קיים אין שמחה אלא ביין שנא' ויין ישמח לבב אנוש וכתב מהר"י קארו ויש לתמוה על הרמב"ם למה הוצרך שיאכלו בשר וישתה יין דהא בברייתא קתני בזמן הזה אין שמחה אלא ביין ומשמע דביין סגי בלא בשר ע"כ ואני אומר דר"י בן בתירא לא בא למעט אכילת בשר פשיטא שאין שמחה אלא בבשר דהא שמחת י"ט היא הסעודה ולא נקרא הסעודה להיות בו לב טוב ושמחה בלא אכילת בשר אלא שבזמן שב"ה הי' קיים היה אוכלין בשר שלמים והי' עומדים על קרבנותיהם והי' מספיק להם שמחה זו אפילו הי' שותין מים בתוך הסעודה אם לא לכוס של ברכה א"נ היה שותין בצמצום כפי צורך אכילה או מזוג הרבה ולא היה שותין לרוות גופו כדי לשמוח בי"ט אבל עכשיו שאין לנו שמחת שלמים והמקדש חרב וערבה כל שמחה אין שמחה אלא ביין וזולתה אינו יוצא י"ח בשמחת י"ט ואדרבא במה ישמח את עצמו אם לא שישתה וישכח כיש' לשמח ולבטוח בה' שיחזור אלינו ואף בימי גליותינו בהיותינו בארץ אויבינו לא מאס ולא געל אותנו להפיר בריתו תורה ומצות מאתנו כי תמיד הוא ה' אלהינו. עוד כתב הקאר"ו וז"ל מ"ש הקטני' נותן להם קליות ואגוזים לא מצאתיו מפורש ואע"ג דתניא בפ' ע"פ על כ"ע שהי' מחלק קליות ואגוזים לתינוקת בע"פ הא מפ' התם טעמא כדי שלא ישנו וישאלו וא"כ היכא דלא שייך ה"ט מנ"ל ע"כ ואני אומר אולי סמך על התו' דע"פ דקאמר שם מצוה על האדם לשמח בניו וב"ב עד כ"י אומר נשים בראוי להן וקטנים בראוי להן ומה ראוי לקטנים כ"א קליות ואגוזים ומצינו כמי לשם בע"פ ת"ר הכל חייבים בד' כוסות א' אנשים וא' נשים וא' תינוקות אר"י וכי מה תועלת לתינוקות ביין אלא מחלק להם קליות ואגוזים כדי שישאלו וא"כ בודאי מ"ש ר"י וקטנים בראוי להם היינו קליות ואגוזים ועו' אומר אני שמסברת עצמו כתב מאחר שצוה הקב"ה לשמח כל בני ביתו במה ישמח הקטנים אשר הם הגיעו לחינוך מצוה קליות ואגוזים הן שמחת י"ט כאשר מצא בענין ע"פ ומ"ש והנשים קונה להם בגדים ותכשיטי' משמע שבגדי י"ט ותכשיטי' יהי' יפין משל שבת ובהגמ"י כמי כתב מהא דירושלמי דפ"ק דקידושין גבי האחין שחלקו שעל נשותיהן ובנותיהן אין שמין כו' ומסיק כלי הרגל חולקין כלי שבת מבעיא משמע שיותר טובים יהיו בגדים של רגל מבגדי שבת ע"כ עוד כתב הרמב"ם וז"ל כשהוא אוכל ושותה

חייב להאכיל לגר ליתום ולאלמנה עם שאר עניים האומללים אבל מי שנועל דלתות חצירו ואוכל ושותה הוא ובניו ואשתו ואינו מאכיל ומשקה לעניים ולמרי נפש אין זו שמחת מצוה אלא שמחת כריסו ועל אילו נאמר, זבחיהם כלחם אונים להם כל אוכליו יטמאו כי לחמם לנפשם, ושמחה כזו קלון היא להם שנא' וזכיתי פרש על פניכם פרש חגיכם ע"כ ואמת שכך דרשו רז"ל ושמחת לפני ה' אלהיך אתה ובכך ובתך ועבדך ואמתך והלוי אשר בשעריך והגר והיתום והאלמנה אשר בקרבך אמר הקב"ה ד' שלי לוי גר יתום ואלמנה כנגד ד' שלך בנך ובתך עבדך ואמתך אם אתה משמח את שלי אני משמת את שלך עו' כת' הרמב"ם וז"ל אע"פ שאכילה ושתיי' במועדות בכלל מ"ע לא יהי' אוכל ושותה כל היום כלו אלא כך הוא הדת בבוקר משכימין כל העם לבה"כ ולבה"מ ומתפללין וקורין בתורה בענין היום וחוזרין לבתיהם ואוכלין והולכין לבה"מ וקורין ושונין עד חצי היום ואחר חצות מתפללין תפלת מנחה וחוזרין לבתיהן לאכול ולשתות שאר היום עד הלילה וכשאדם אוכל ושותה ושמה ברגל לא ימשוך ביין ובשחוק ובקלות כאש ויאמר שכל מי שיוסף בה ירבה במצות שמחה שהשכרות ושחוק הרבה והקלות כאש אינה שמחה אלא הוללות וסכלות ולא נצטוינו על הוללות וסכלות אלא על השמחה שיש בהן עבודת יוצר הכל שנא' תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל הא למדת שהעבודה בשמחה וא"א לעבוד את השם לא מתוך שחוק ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך שכרות ע"כ וכדברים האלו כתב הטור וכתב עוד וז"ל מידת חסידים אשר השם לנגדם תמיד ובכל דרכיהם ידעוהו בעת שמחתם אז יותר ויותר מברכי' ומשבחי' להקב"ה אשר שמחם ויאמר האדם בלבו בעת שמחתו והנאתו אם כך היא שמחת עה"ז אשר הוא הבל כי יש אחרי' תוגה וצער א"כ מה תהי' שמחת עה"ב התמידים שאין אחריה תוגה ויתפלל להקב"ה שיטה לבו לעבדו ולעשות רצונו בלב שלם ושישמחנו בשמחת (עולם) ויזכנו לחיי עה"ב לאור באור פני מלך חיים ע"כ וכל דבריהם הן דברי טעם אלא יא בסדר הנהגה שאחר סעודת שחרית שהיא העיקר שאח"כ ילכו לבה"מ לא משמע כן מעובדא דר"א שהי' יושב ודורש כל היום כולו ואח"כ א"ל אכלו משמנים כו' אלמא שהתפלה והדרשה תהי' קודם סעודת שחרית ובלבד שלא ישהא יותר מחצי היום כמ"ש לעיל בסי' הקודם לזה וכך הוא דרך הנכונה בסעודת שחרית יאכל וישתה וישמח וכדמשמע לעיל בע"ק דמסקינן אושפזיכנה דר"פ אתא לקמי' דר"פ א"ל הנך ביצים משבת לי"ט מהו למכלינהו למחר א"ל זיל האידנא ותא למחר דרב לא מוקי אמורא עליה מי"ט לחברי' פי' כלומר שעשה היום י"ט דהיינו לאחר סעודה עד למחר משום שכרות דרב אורויי הוה מורה בדרשא שלו כדאמרינן בכריתות ושכור אסור

להורות דכתיב יין ושכר אל תשת וכתי' להורות לבני ישראל כי אתא למחר א"ל איכו השתא עי' אם הוריתי לך אתמל בשכרותי אשתלאי פי' שכחתי ושגגתי והוריתי בו היתר ואינו כן ע"כ אלמא דמזמן סעודת שחרית התחיל השכרות ומנחה הי' מתפלל בזמנו אפילו הוא שתוי קצת אע"פ ששתוי לא יתפלל לכתחילה ושתוי הוא שיכול לדבר בעני' המלך א"כ אף בשתיי' שלנו לב"ה שתוי הוא אפשר לומר דלא אסרו חכמים לכתחילה אלא בחול משום דאפשר לו להמתין עד שיפוג יינו אבל היום של י"ט שמצוה לשמוח וחצי' לכם אוקמי' אדיניה שתפלתו תפלה והקב"ה מקבל תפלתו מאחר שהוא שמח וטוב לב בשמחתו של מקום והיינו ע"פ המד' שדרשו בקרא ואני תפלתי לך ה' עת רצון וז"ל כתיב ישיחו בי יושבי שער ונגינות שותי שכר וכתי' בתרי' ואני תפלתי לך ה' עת רצון וגומר אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע אין אומה זו כשאר א"ה א"ה כששותין ומשתכרין הולכין ופוחזין ואנו לא כן אלא אע"פ ששתינו ואני תפלתי לך ה' ע"כ אלמא שבשבת וה"ה בי"נ יש להתפלל אחר ששתו רק (שלא יגיע) לשיעור שכרות וכן אתה מוכרח לומר אף לדברי הרמב"ם אף בתפלת ערבית שהרי כתב שאוכלין ושותין עד הלילה וכ"ש האידנא שבלא"ה אין מדקדקין ומכווני' בתפלה כ"כ שאין להקפיד בשתוי כאשר כתבו הגה"מי ומ"מ יזהר שתהא השתיי' מעורבת בשמחה של תורה ולשמוע כ"א דברי חבירו ולא להאריך בהוויית דאביי וכבא אלא יהיו נוחין זה לזה לקבל מדרש חכמי' וטעמיהם וכל המוסיף ה"ז משובח ולענין סעודות י"ט כתב הטור (בסי' תק"כט) וז"ל וי"א שצריך לעשות בו ג' סעודות וכ"כ הרמ"בם ז"ל וא"א הר"אש לא נהג כן ע"כ וכ"כ הכלבו שיש שכתבו שסעודה ג' בי"ט הוא כשאוכל תבשיל א' לבד הראשון ואע"פ שאינו מפסיק בה בב"המז ולא החמירו לעשותן רק בשבת ע"כ ומזה נתפשט המנהג לאכול בסעודת י"ט תבשיל א' יותר משל שבת כגון אם הורגל בשבת בג' מיני תבשילן יעשה בי"ט ד' ומ"מ בעיקר הסעודה אין ספק שצריך סעודה בפת ולא סגי בבשר ויין כמו ר"ח וה"ה מפני שצריך סעודה שיש בה שמחה וקביעות וזהו מ"ש גבי י"ט לא סגי דלא אכיל היינו פת משום חלקהו חציו לה' וחציו לכם כאשר כתבו תו' והר"אש בפ' ג' שאכלו:

סימן ו

דין דלכתחילה אין לו לשום ארם לסמוך על ע"ת של גדול העיר אלא כל אדם עריך להניח עירוב בבית וכל מי ששכח מחמת עצלותו שלא הי' הרד בדבריה' בין צורבא מרבנן בין ע"ה אין יכול לסמוך על אחרים אכל מי שהי' טרוד שלא היה יכול להניח

יכול לסמוך על אחרים ואם הוא ע"ה ולא ידע שמחויב כ"א להניח וסמך על גדול העיר חשיב כאונס אכל אש הוא בר בי רב חשיב כפושע ואין יכול לסמוך:

נחזור לסוגיא ושלחו מנות לאין נכון לו מאי לאין נכון לו אמר כ' חסדא למי שלא הי' לו להניח ע"ת כגון שהיה טרוד בעי"ט ולא הי' לו פנאי להניח אבל אם ה"ל פנאי להניח ולא הניח פושע הוא וכתב הר"אש וז"ל דכל אדם חייב להניח ע"ת ואין לו לסמוך על גדול העיר שמניח על כל בני העיר כדאמרינן לקמן שמואל מערב אכולה נהרדעא ר' אמי ור' אסי מערבי אכולא טבריא דודאי גדול העיר יש לו לערב על כל בני עירו נ"מ למי שהי' טרוד ולא הי' יכול לערב או ששכח ולא עירב אבל לכתחילה אין לו לאדם לסמוך על עירוב של גדול העיר אלא צריך כ"א להניח בביתו עירוב ואם נזכר ולא הניח עירוב ולכתחילה סומך על גדול העיר פושע הוא ואינו יוצא בעירובו כדאמרינ' לקמן ההוא סמיא דהוה מסדר מתני' קמי' דשמואל יומא חד חזיא דהוי עציב א"ל אמאי עציבת א"ל דלא אנחת ע"ת א"ל סמוך אדידי לשתא אחרינא חזייא דהוי עציב א"ל אמאי עציבת א"ל דלא אנחת ע"ת א"ל פושע את לכולי עלמא שרי ולדידך אסור ע"כ פי' אפי' האי סמיא שלא הי' בא לסמוך על אחר אלא ששכח מלהניח ע"ת נקרא פושע בפעם ב' משום שה"ל ליזהר מכ"ש מי שלכתחילה אינו רוצה להניח ובא לסמוך על אחרים אבל לפי עי' הר"ן אין כאן ראי' שכתב מש"ה א"ל פושע את דכיון דעציבת (גלית) אדעתיך שאינך רוצה לסמוך בשל אחרים ואף אני אין דעתי לסמוך על הפושעי' שאינן רוצין לסמוך עלי ע"כ ולפ"ז צ"ל דודאי מצות חכמים שיעשה אדם ע"ת לעצמו ולא יסמוך על אחרים אבל מ"מ אי לא עביד וסמך על אדם גדול שיניח עליו יכול לבשל ולסמוך עליו כ"ש אם שכח אפי' כמה פעמים שיכול לסמוך על אדם גדול וה"ה חבירו שלא הניח עליו אבל אם לא הי' דעתו לסמוך על אחר מיד כשנודע לו שלא הניח ע"ת ובעי לאתשולי עלה והוא פעם ב' שלא הניח ע"ת מחמת שכחתו חשבינן לי' כפשיעה ואסור לו לבשל מי"ט לשבת אבל דוחק הוא לפרש כך ס"ס מאחר שעציב בדעתו ואינו יודע מה לעשות למה לא יסמוך על אחר ומה בכך שלא הי' דעתו מתחילה לכך אולי הי' סבור למצוא לו תרופה אחרת אבל מאחר שאין לו היתר אחר מוכרח הוא לסמוך עליו ועוד הלא משנה של אשתקד הי' ג"כ סומך על שמואל ולמה לא ה"ל לסמוך ג"כ עליו ומה שהי' עציב היינו שלא הי' יודע אם הניח שמואל ג"כ עליו שלא יחשיבנו לפושע והעיקר נראה בעיני לפרש מצות חכמי' להניח כל אדם בע"ע ולא לסמוך עליו והיכ' שאין מניח ובא לסמוך על אחר והוא א' מן היודעים בה' י"ט שצריכין לערב ע"ת בכל עי"ט ועבר (אדבריהם) ולא הניח אין לך פושע גדול (ממנו) אכן א' מבע"הב אשר אין בקיאים בה' י"ט והי' בדעתו

לסמוך על גדול העיר או על אחר לית בי' חשש ויכול לסמוך על אחר המניח עליו אבל השוכח לעולם פושע הוא ופשיעה קרוב למזיד ואם שוכח נקרא פושע לתשלומין אפי' גבי שט"ח כ"ש שהוא פושע בדת אלהינו שה"ל להיות חרד בדבר אלהינו וע"כ אין לו לסמוך על אחר מש"ה האי סמיא נמי זימנא קמיית' הוי שמואל סבר אולי מקרה הוא ואיזה טרדא גרמה לו שלא הי' יכול להניח או שמרוב טרדא שכח להניח והוי כמו אונס אבל כשראה שאף בזימנא ב' שכח ראה בו שעצל הי' בדת אלהינו ונקרא פושע שוב אין לו לסמוך על אחרים ויש שרצו לדקדק מדברי רש"י שפי' לדידך אסור שאין דעתי על המזידין והפושעי' שאינן חרדין לדברי חכמים משמע שאם הי' דעתו אף על המזידין שיכולין לסמוך עליו ודבר תימה דע"ת תקנת חכמים היא וכי תקנו חכמים לחטאים ולפושעים ועוד מאחר ששמואל לא הי' דעתו על הפושעי' ולא רצה לתקן אותה אנו נתקן אותה. כלל הדבר כל מי ששכח מחמת עצלותו שלא הי' חרד בדבר ה' בין צורבא מרבנן בין ע"ה אין לו לסמוך על אחרים שהניחו אבל מי שהי' טרוד שלא הי' יכול להניח או ששכח מחמת אונס יכול לסמוך על אחרים שהניחו ולכתחילה אין לסמוך על אחרים ואם סמך ולא ידע שמחויב כ"א להניח כסתם בע"הב חשיב כאונס אבל אם הוא בר בי רב חשוב בפושע שה"ל לדקדק במצות ולא להתרשל בהן אפי' אם לא ידע מ"מ פושע הוא ששגגת תלמוד עולה זדון:

סימן ז

דין שלא ידאג האדם בהוצאות שבת וי"ט המוסיף מוסיפין והפוחת פוחתין לו:

מאי כי חדות ה' מעוזכם א"כ יוחנן משום כ"א בר"ש א"ל הקב"ה לישראל בני לוו עלי וקדשו קדושת היום והאמינו בי ואני פורע וכתב הטור (בסי' רמ"ב) וכיון שהוא כן אל ידאג כי נאמן הוא ב"ח לפרוע חובו ותני ר' תחליפא בר אבוה דרבנן חוזאה וא"ל אחוה דרבנן חוזאה כל מזונותיו של אדם קצובין לו מר"ה ועד כ"ה חוץ מהוצאות שבת והוצאו' י"ט והוצאות בניו לת"ת שאם פוחת פוחתין לו פי' ממציאין לו שכר מועט ואם הוסיף מוסיפין לו וכתבו התו' וא"ת הא אמרינן עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות וי"ל דהתם מיירי שאין לו לפרוע אא"כ יטול מן הצדקה אבל הכא מיירי שיש לו משכנות כדי לפרוע ואין לו מעות לכך קאמר לוו עלי ואני פורע בפ' כ"כ סי' צ"ב ביארתי זה הענין ככל הצורך וכ"כ שם פלוגת' שמאי שכל ימיו היה אוכל לכבוד שבת והלל אומר ברוך ה' יום יום:

סימן ח

דין תבשיל דע"ת אינו רשאי לעשות בפת לחוד ולא בדייסא ועדשים שבשולי קדרה וכן שמנונית שע"ג הסכין שיש בהן כזית סומך עליהן משום ע"ת והוא שמתנה מעי"ט ואם עשה תבשיל מיוחד לע"ת אע"פ שלא בירך ברכת ע"ת סומך עליו בדיעבד:

פיסקא ועושה תבשיל וסומך עליו כו' אמר אביי ל"ש אלא תבשיל אבל פת לא מ"ט מידי דמלפת בעינן ופת לא מלפתא וכן דייסא נמי לא מלפתא דא"ר זירא בבלאי טפשאי דאכלי נהמא בנהמא תני ר' חייא עדשים שבשולי קדרה פי' שנשארו בלא מתכוין סומך עליהן משום ע"ת פר"שי מעי"ט ולא אמרינן לא חשיבי ובטלין וה"מ דאית ביה כזית א"ר יצחק ברי' דכ"י שמנונית שע"ג הסכין גוררו פי' מעי"ט וסומך עליו משום ע"ת והוא דאית בי' כזית וכתב המרדכי וז"ל פר"שי סומך עליהם מעי"ט ולא בי"ט עצמו וכ"פ כ"י דצריך להתנות מעי"ט ולומר אם אשכח מלעשות ע"ת אסמוך ע"ז התבשיל או על השמנונית זה הנגרר מן הסכין ואשמעינן ר' חייא דהא דתנן עושין תבשיל ה"מ לכתחילה אבל היכא דשכח עבדינן כדפי' ובירושלמי איכא פלוגת' אם צריך להתנות מעי"ט ואיכא מ"ד שא"צ להתנות מעי"ט גם ע"ז סמך הר"ש מבונבורק והתיר לסמוך עליהן בי"ט עצמו בלא תנאי משום דבשל סופרי' הלך אחר המיקל ע"כ וכתב עליו מהר"י קארו וז"ל ומ"ש דאשמועינן כ' חייא דהא דתנן עושה תבשיל מעי"ט ה"מ לכתחילה כו' שנראה מדבריו שאין סומכין על עדשים שבשולי קדרה אלא בדיעבד דוקא לא משמע לי הכי מפשיטי דמילת' אלא לכתחילה נמי סומכין על עדשים שבשולי קדרה או על שמנונית שנדבק בסכין שאם אין לו בעי"ט שום תבשיל אלא עדשים שנשארו בשולי קדרה או אותו שמנונית שנדבק בסכין יכול לערב עליהם לכתחילה ע"כ. ואני אומר מדלא קאמר מערבין על עדשים שבשולי קדרה אלא סומך עליהם קאמר דהיינו בשעת הדחק שלא עשה תבשיל לשם ע"ת וגם אין לו תבשיל ברווח שיכול להניח לשם עירוב ולשומרו עד שבת סומך עליו בשעת הדחק אבל לכתחילה ביזוי מצוה הוא וצריך לעשות תבשיל כלישני' דמתני' ועושה תבשיל כו' שהוא לכתחילה ומ"ש המרדכי שהר"ש מבונבורק סומך על הירושלמי ולסמוך עליו אפי' לא התנה מעי"ט לא נהירא כי אין בו מחלוקת בירושלמי אלא דבעי לדיוקי דלא בעי תנאי ודחה דבעי תנאי וכך אסקינן בירושלמי חייא רבה עלה לביתו אמרון לי' אנשינן מערבה א"ל אית הכא טלפוחין מן אתמול א"ל אין הדא אמרה א"צ להתנות א"ר חסדא תנאי ה"ל לר' חייא הגדול אלמא דדחי ר' חסדא וא"ל דהדא אמרה הוא כמו עסק הלכה דסתמא דתלמודא דפליג עליה דר"ח וז"א דהא איכא נמי התם הדא אמרה אע"פ שאין בה כזית ודחה אית הוי בה שיעור והך דחיי'

היא פסק הלכא וקושטא דמילת' ה"נ דברי ר"ח ומו"מ כראה דלא בעי להתנות מעי"ט אלא תבשיל שנשאר בלא מתכוין כגון שולי קדרה והדומה לו אבל מי שעשה תבשיל מיוחד לשם ע"ת או שהפרישו לשם כך אפי' היה דעתו אח"כ להתנות עליו ולברך עליו ושכח מלהתנות ולברך עליו סומך עליו בדיעבד כלישנא דמתני' ועושה תבשיל מעי"ט וסומך עליו והברכה שצריך לברך עליו לכתחילה ולהתנות עליו להדיא אינו מעכבת כי הברכות אינו מעכבות:

סימן ט

דין דנים מלוחים אין בהן משום בשולי כותים אם צלאן או בישלם הכותי' ואם צלאן כותי' סומך עליהן משום ע"ת ואפי' אם מלחן כותי' וצלאן אין בהם משום ב"כ ואם עושים כותים כסא דהרסנא מטוגין בשומן קרבי דגים וקמח אסור ושל דבר שנאכל כמות שהוא חי אין כו משום ב"כ ויוצאין בו משום ע"ת ותבשיל של ע"ת בין הוא עלוי בין כבוש בחומץ או בחרדל בין שהוא מבושל מאד יוצאין בו משום ע"ת אכל במליחה בלא בישול אע"פ שנאכל מחמת מלחו אין עושין ממנו ע"ת ושיעור ע"ת צריכין כזית בין בתחילה בין כסוף בין לא' בין לק':

אמר כ' אידי אמר כב דגים מלוחים אין בהם משום בישול כותי אם צלאן או בשלן הכותי משום דנאכל כמות שהוא חי וכל הנאכל כ"ש"ח אין בו משום ב"כ אמר ר' אשי אם צלאן כותי סומך עליהן משום ע"ת וכתב הר"אש אפי' מלחן כותי וצלאן דמליחת כותי לא אסרה אע"פ שנאכלין מחמת מלחן חיין לא אסרה כיון דנאכלין חיין ומסיק דאי עבדינהו כותי כסא דהרסנא פי' מטוגן בשומן קרבי דגים וקמח אסור דקמחא עיקר וקמח אינו נאכל כ"ש"ח ומ"ש התו' מקוטנוי"ש ומאובליי"ש כתבתי בפ' א"ט סי' קי"ח. גרסי' בירו' בההיא פירקא כל אוכל שהוא נאכל כ"ש"ח אין בו משום ב"כ ויוצאין בו משום ע"ת וכ"כ הר"ן בסוף תענית ומרדכי בה' ע"ב והסמ"ג כ' בפ"ה מה' תענית יוצאין בתפוחין מבושלין משום ע"ת כדמוכח בירושלמי דנדרים ע"כ תו מסיק תניא תבשיל זה של ע"ת בין הוא צלוי בין הוא כבוש בחומץ או בחרדל בין הוא שלוק הרבה בין הוא מבושל כהלכתו אבל במליחה בלא בישול אע"פ שנאכל מחמת מלחן אין עושין ממנו ע"ת ובקולייס האספנין שנתן עליו חמין מעי"ט פי' דג מלוח הוא ורך ונאכל כ"ש"ח אלא שנותנין עליו חמין וזהו בישולו כדתנן במס' שבת שהדחתו זהו גמר מלאכתו. ותחילתו פי' כשעשה התבשיל וסופו עי' אכלו או שנאבד ושייר ממנו קצת אין לו שיעור ומפ' בגמ' אין לו שיעור למעלה פי' לומר שלא יוסיף בו על כך וכך אלא יכול להוסיף כל

כמה שירצה אבל יש לו שיעור למטה פי' שלא יפחות מכזית וכדא' ר' אבא אמר רב ע"ת צריכין כזית בין בתחילה בין בסוף בין לא' בין לק' וכן הלכה:

סימן י

דין המניח ע"ת גם על אחר צריך שיהא בדעתו על אותו שרוצה להניח עליו אכל אותו שהניח עליו א"צ לידע אלא כשיודיעו אותו בי"ט דהיינו בע"ש שעירב עליו מאתמול הולך וסומך עליו ומבשל ואופה לשבת ובארנו דמי שדרכו לערב על כל בני העיר בכל שנה א"ע להכריז וסומכין עליו מן הסתם ועוד בארנו דדוקא על אותן שהן בתוך התחום יכול לערב אכל אותן שחוץ לתחום אינם בכלל אפי' אם עירבו עת"ח ויכולין לבא אליו אפיה מן הסתם אין דעתו על אותן שחוץ לתחום ומ"מ אש פירש להדיא שדעתו ג"כ על אותן שחוץ לתחום אם יכולין לבא אליו כגון שעירבו עת"ח סומכין עליו בעית:

אמר כב הונא אמר רב ע"ת צריכין דעת ומסיק פשיטא דעת מניח בעינן שיהא בדעתו על מי שרוצה להניח דעת מי שהניחו עליו בעינן או לא בעינן ת"ש דשמואל מערב אכולה נהרדעי וכ' אמי ור' אסי מערבין אכולי טבריא מכריז ר' יעקב בר אידי מי שלא הניח ע"ת יבא ויסמוך על שלי ועד כמה א"ר נחומי בר זכריה משמי' דאביי עד תחום שבת וכ' הרי"ף והרא"ש אחריו שמעינן מהני כולהו דלא בעינן דעת מי שהניחו לו אלא כשמודיעו בי"ט עצמו שהוא ע"ש שעיכב עליו מאתמול הולך וסומך עליו ומבשל לכתחילה לשבת והסמ"ג כתב וז"ל א"צ להודיעו לאלו שזכה להם מעי"ט דהא שמואל מעכב אכולה נהרדעא אבל הן צריכין בי"ט לידע שכבר זיכה להן אחר ועירב להן ואח"כ יסמכו ל ויאפו ויבשלו עליו אע"פ שלא ידעו אלא בי"ט הרי אלו מותרין דמכריז ר' יעקב בר אידי מי שלא הניח ע"ת יבא ויסמוך על שלי עד תחום שבת ע"כ. ויש מקשי' על דבכי הסמ"ג פשיטא שצריכין לידע אם לא ידעו איך יבשלו או יאפו ונראה בעיני דבא לומר שאם לא ידעו בבירור ואמרו סמכנו על החכם שבודאי יערב עלינו ועליו כסמוך לאפות ולבשל שאפילו נמצא אח"כ שהניח עליהן דאסור אם לא שיודעין להדי' שעירב עליהן ומ"מ כראה בעיני האידנא שנוסח העיכוב הכתוב בסידורי' שכ"א וא' יעכב על כולם שאמר יהא שרא לי ולכל ישראל הדרים בעיר הזאת שא"צ לידע ולשאול למחר אם ערבו עליו דהא כל בני העיר מערב כ"א על חבירו ודומה לזה כתב הר"ן וז"ל שמואל ור' אמי וכ' אסי דהוו מעכבי אכולא מתא ולא הוו מכרזי משמע מתוך שהיו רגילין בכך וכבר הי' הדבר נודע לכל אנשי המקום וסומכין עליהן ומש"ה אשמועינן שמי שדרכו להניח בכל שנה כשמואל ור' אמי ור"א א"צ להכריז אלא סומכין עליו מן הסתם אבל מי שאין דרכו להניח כנ"י בר אידי צריך להכריז ע"כ והא דקאמר לעיל עד תחום שבת

פיר"שי דלעומדים חוץ לתחום לא היה דעתו של מנים עליהם ונראה מדבריו שאם עי' שהוא מערב אף על אותן העומדים חוץ לתחום מהני אבל הר"ן כתב עד תחום שבת דמסתמא דעתי' על כל הנמצאים בתחומו אבל טפי מהני אפשר דאפי' כשפירש ומתנה לא מהני שאינו בדין שיערב א' על כל העולם וכתב הרב המגיד בשם הרש"בא אפי' עירוב ע"תח ויכול לבא אינו סומך עליו שלא נתן דעתו מן הסתם אלא על אותן שהן תוך תחומו ולפיכך אם פי' אפילו על מי שיכול לבא אצלו ע"י עת"ח אף הם סומכין עליו ע"כ וז"ד התו' ואין לדברים אלו ראי' ע"כ ואני אומר דבריהם א"צ חיזוק (דמילת' דפשיטא) מי שלא יכול לבא בתחומו אפי' ע"י עירוב דלא יכול לזכות לו שיבא ויסמוך עליו מאחר שלא יכול לבא אל התבשיל א"כ לא יכול לבא ולסמוך עליו ולומר דלא הוי אלא כגומר והולך ולא הוי צ"ל עד תחום שבת ויי אי לאו דבא למעוטי מי שהיא חוץ לתחום ואע"פ שיכול לבא בתחומו ע"י עירוב והיינו טעמא דמסתמא לא הי' דעת המניח עליו א"כ היכא דפי' להדיא אפי' על מי שהוא חוץ לתחומו ויכול לבא ג"כ בתחומו בודאי מצי מזכה וכן עיקר וכתב עוד הרא"ש וז"ל מאן שמערב אבני מתא או חברי' צריך לזכות להם דגרסי' בעירובין בפ' חלון בעי ר"כ ע"ת צריך לזכות או לא א"ר יוסף ומאי תיבעי ליה הא אמר שמואל צריך לזכות וכשהוא מזכה להן אינו מזכה ע"י בנו ובתו הקטנים אלא ע"י בנו ובתו הגדולים וע"י עבדו ושפחתו העבריים וע"י אשתו ע"כ ברי"ף מדויק בס"י וכתב עליו הרא"ש מדברי התו' דעירובין ול"נ דאין מזכה ע"י אשתו דהא דאמרינן גבי ע"ח דמזכה ע"י אשתו מוקי לה בשילהי נדרים בשיש לה בית באותו חצר דמיגו דזכי לנפשה זכי נמי לאחרינא אבל אין לה בית באותו חצר פי' ודרה עם הבעל לא דיד אשה כיד בעלה ובע"ת אין אדם צריך לזכות לאשתו ולבני ביתו אלא כשהוא עיכוב כולן מותרין וכיון דא"צ לזכות אין מזכין על ידה מידי דהוי אע"ח כשאין לה בית וחצר ע"כ וכ"כ בפ' חלון וכ"ד בה"ע אבל הר"ן כתב וז"ל דכי אוקמית' התם הכי ה"מ אליבא דר"מ דאמר אין קנין לאשה בלא בעלה כדאי' בפ"ק דקידושין אבל לרבנן דפליגי על כ"מ התם ל"צ בע"ח שתהא לה בית באותה מבוי הילכך מצי מחכה ע"י אשתו ע"כ ואין זו השגה אלא לאותן דפסקו התם כשמואל דס"ל כרבנן כדעת הרמב"ם וכ' שמואל הנגיד אבל לדעת התו' דפסקו בפ"ק דקידושין כרב אליבא דר"מ וכ"כ הרא"ש א"כ יפה כתב אבל תמה אני על הר"ן דמה תלוי זה בפלוגת' דר"מ ורבנן הלא לשם בנדרים מוקי למתני' דעירובין דקתני ע"י אשתו דאיירי כשיש לה בית באותו חצר משום מתני' אחרית' דאקשי עלה שהוא להיפך הוא דאוקי הכי ואינו תלוי כלל בפלוגת' דרב ושמואל במאי דאוקי כב מתני' כר"מ וכ"פ תו' להדיא בנדרים וכן הרא"ש ואף הר"ן גופא כתב שם בפי' דנדרים דאין

תלוי האי אוקימת' כלל במילתא דרב דבלא"ה קשי' מתני' אהדדי וא"כ ראוי לומר על דבריו שכתב כאן ולית' ודברי הר"אש איתא וכן עיקר ומ"מ כתב הרא"ש בפ' חלין דלא אמרינן שא"צ לערב בפ"ע לענין ע"ח אלא באוכל עמו או במקבלת פרס שאפי' אוכלת לבדה ס"ס מאחר שאוכלת מתבשיליו ותיקוניו הוי כאלו אוכלת עונו וא"צ עירוב בפ"ע אבל היכא שנתן לה בשר וקמח והיא מבשלת את שלה בע"ע וכ"ש אם נותן לה מעות שצריכה לערב בפ"ע וכה"ג יכול לערב ע"י אשתו דאמרינן מגו דזכי לנפשי' כו' ה"נ לענין ע"ת שהרי הרא"ש מדמה ע"ת לע"ח כדמשמע מדבריו א"כ יכול שפיר לזכות ע"י בטעם מגו דזכי לנפשי' כו' וכגון שעדין לא הניחה היא ע"ת לעצמה ואפי' לפי מה דקי"ל במסקנא דהתם כנ"י בן בבא שאוסר בנשים אם יש לה בית אפי' במקבלי פרס וא"כ תו ל"צ לחלק בין היכא שאוכלת מתבשילו או נתן לה הוצאה אלא הכל קרוי מקבלי פרס וא"כ נימא דא"צ לערב ע"ת בפ"ע וכן יראה מדעת הרא"ש ממ"ש כאן וכן לשם דכשהוא מערב ע"ת אין מזכה לאשתו ולבניו אלא כשהוא עירוב כולן מותרין בו ובע"כ לא איירי שהם אוכלי שולחנו או אוכלין מה שנותן להם מתבשילו דפשיט' שא"צ לע"ת מאחר שהוא עיכוב על התבשיל אלא ר"ל כדפי' שהן מבשלין מאכלן בפ"ע והוא נתן להם פרס דהיינו בשר וקמח או שנתן להם הוצאה מ"מ כתבתי בפ' הדר במתני' דהאחין שאוכלים על שלחן אביהם כו' ומוקי לה התם במקבלי פרס דלא נקרא הכי אלא שאוכלין ממאכלו ותבשילו וא"כ ה"נ בעינן כה"ג וכל היכא דלא"ה לא נקרא מקבלי פרס וצריכין ע"ת בפ"ע ועוד נראה בעיני לחלק ולומר דאפילו לפרש"י דהתם גבי האחין דס"ל הכל נקראו מקבלי פרס ואפי' לר"י בן בתירא דאמר בפ' הדר היכא דמקבלת פרס שהאשה אינה אוסרת עליו אפי' יש לה בית בחצר היינו משים דטפלה האשה לגבי בעה"ב ומש"ה אינה אוסרת אבל ע"ת שתקנו חכמי' משום דלא יבשל מי"ט לחבירו עתה שהניח ע"ת חשבינן כגומר וכל זמן שהיא אינה אוכלת מתבשילו לא שייך למימר עלה שאינה אלא כגומר והילך שהרי אין לה עסק באותו תבשיל והיכא שאינה מקבלת פרס נראה בעיני אפי' הרא"ש מודה בזה שהרי כתב בע' חלון היכא דאין לה מזונות כלל משל בעלה דמציאתה שלה לא אמרינן שוב ידה כידו וא"י לזכות על ידה כה"ג אפילו במקום שא"צ לזכות לנפשה כגון שאוכלת עם אדם אחר או שהיא כבר הניחה לעצמה ע"ת אפ"ה יכול הבעל לזכות על ידה לאחרים משום דלא חשבינן ידה כידו היכא שאין נותן לה מזונות ומ"ש לעיל בסי' ח' שאם עשה תבשיל מיוחד כדי לסמוך עליו משום ע"ת או שהפרישו הוא לשם כך מבע"י אפי' לא התנו להדי' לומר בדין יהא שרא כו' ולא בירך עליו דשרי לסמוך אין חילוק בין דוקא שעשה (הוא) בין שעשתה היא או הפרישה אפי'

שלא מדעתו שהרי אשתו של אדם מערבת עליו אפי' שלא מדעתו אפילו גבי תחומין ובהא ודאי ניחא ליה וליכא מאן דפליג ושרי בכל ענין ומה שמזכה ע"י בנו ובתו הגדולים כתב הרא"ש ז"ל הי' אור"ת דלר"י דאמר גבי מציאה בפ"ק דב"מ לא גדול גדול ממש ולא קטן קטן ממש אלא קטן ואינו סומך על שלחן אביו הוי גדול וגדול הסומך על שלחן אביו זהו קטן ה"ה נ"ן ואין לזכות העירוב ע"י גדול הסומך על שלחן אביו דידו כיד אביו ועבדו ושפחתו העבריי' אע"פ דסומכין על שלחנו לא הוי ידם כידו דדוקא בנו גדול הוא דאמר כ"י דידו כיד אביו לפי שרגיל להיות תמיד על שלחנו אבל נכרי הסמוך על שלחן בעה"ב אין מציאתו של בעה"ב ואפי' אוכל אצלו בחינם וכ"ש עבדו ושפחתו העבריי' (דבשכר) קא אכלו ע"כ הן דברי התו' וכ"כ הסמ"ג והמרדכי ואני כבר הכרעתי בפ' נערה דהלכת' כר"י דגדול לאו גדול ממש הוא כו' אך בכאן צ"ע לעי שהא"ז כת' וז"ל וכ"ש הזקן אמר דבבנו הגדול אמי' סמוך על שלחנו מזכה ע"י דלא אמר ר"י לא גדול גדול ממש אלא במציאה אבל בעירוב גדול גדול ממש דתלמוד שלנו וכן הירושלמי לא מייתי מילת' דכ"י אלא אמציאה בכ"מ ע"כ והנה הרי"ף והרמב"ם הביא המשנה כצורתה וכתבו המפרשי' משום דס"ל דדוקא גבי מציאה הוא דאמרינן אין האב זוכה אלא שלא תהא איבה כיון שהבן סומך על שלחנו אבל במה שהאב רוצה (לזכות) לאחרים ע"י בניו זוכין הם לאחרים כאינש דעלמא וכ"כ בתשו' הרמב"ן ע"כ נראה שאי' להקל כלל ולערב ע"י גדול האוכל על שלחנו וכן ע"י בנו הקטן אפילו אינו סומך על שלחן אביו ואף הטור בכאן לא נשא פנים לאביו וכתב וז"ל וטוב להחמיר כדברי שניהן שלא לזכות ע"י בנו הקטן אפי' אינו סומך על שלחנו ולא ע"י בנו הסומך על שלחנו אפי' הוא גדול ע"כ אבל ע"י אחר שאינו בנו אפי' הוא סופר שלו או מלמד שבביתו או שגדל יתום בביתו אפי' אוכלים על שלחנו תמיד מזכה ע"י:

סימן יא

דין י"ש שחל בע"ש אין מערבין בו לשבת לא ע"הת ולא ע"ח ואפי' אם הניח ע"ת:

ת"ר י"ט שחל להיות בע"ש אין מערבין לא עת"ח פי' משום דמקני שבית' בי"ט הוא ולא ע"ח משום דנראה כמתקן לצורך מחר כ' אומר מערבין ע"ח אבל לא עת"ח מפני שאתה אוסרו בדבר האסור לו ואי אתה אוסרו בדבר המותר לו פרש"י כח יש בידך לאסור עליו מלעשות צורך מחר דבר שהוא אסור בו ביום והיינו תחומין שאף בי"ט אסור לצאת מן התחום ואי אתה אוסרו בדבר המותר לו ע' אין כת בידך לאסור לו מלתקן לאחר דבר שהוא מותר בו ביום ואיסור טלטול חצרות ליתא בי"ט שלח ר"א לגולה לא כשאתם שונים ר' מתיר וחכ"א אלא ר' אוסר וחכ"מ א' רבא א"ר סחורה א"ר הונא הלכה כר'

לאיסור' וכ' הר"ן וז"ל הא דאין מערבין עת"ח בי"ט שבע"ש דוקא כגון שלא עיכב בראשון אבל אם עירב בראשון מערב ברגליו בב' ע"כ ועיקר דבר זה בפ' בכ"מ ומ"ש הא"ז הא דאין מערבין אייר כגון שלא הניח ע"ת אבל הניח ע"ת מערבין ע"ח לא נהירא דסתמא קתני בבריית' דאין מערבין דמשמע בכל ענין אפי' הניח ע"ת דמסתמ' מניחין ע"ת דהא מצוה הוא להניח ע"ת וכ"כ נמי הר"ן להדיא דלא שרי ע"ת אלא דבר שהוא דומה לתיקון סעודה כגון אפיי' ובישול ע"כ:

סימן יב

דין י"ט שחל להיות בששת מתפלל שבע ונסחו ידוע ובחתימה יאמר מקדש השבת ישראל והזמנים:

ת"ר י"ט שחל להיות בשבת בש"א מתפלל ח' ואומר של שבת בפ"ע ושל י"ט בפ"ע ובה"א מתפלל ז' מתחיל בשל שבת ומסיים בש"ש פי' ותתן לנו את יום השבת הזה ואח"כ מזכיר החג ובנוס' אחרת ותתן לנו את יום המנוחה הזה כו' וכ"ה בנוס' של רש"י ובנוס' שלנו ותתן לנו באהבה שבתות למנוחה ומועדים לשמחה חגים וזמנים לששון וכו' ואומר קדושת היום באמצע פי' יעלה ויבא והשיאנו כ"נל עיקר וכ' אומר אף חותם מקדש השבת ישראל והזמני' תני תנא קמי' דרבינא מקדש ישראל והשבת והזמנים א"ל רבינא אטו שבת ישראל מקדשי לי' שבת מיקדשא וקיימא פי' מו' ימי בראשית ואינו תלוי בקביע' דירחא אלא אימא מקדש השבת וישראל והזמנים אר"י הילכת' כר' וכדתריץ רבינא. ת"ר שבת שחל להיות בכ"ח או בח"ה ערבית שחרית ומנחה מתפלל של שבת ואומר מעין המאורע בעבודה ואם לא אמר מחזירין אותו כ"א אומר בהודאה ואין הלכה כמותו ובמוספין מתחיל בשל שבת ומסיים בשל שבת ואו' קדושת היום באמצע רשב"ג וכ"י בנו של ר"י בן ברוקא אומר כ"מ שזקוק לז' אפי' ערבית ושחרית ומנחה מתחיל בשל שבת ומסיים בשל שבת ואו' קדושת היום באמצע א"ר הונא אין הלכה כאותו הזוג וכתב תו' הא דלק"א הלכה כת"ק משום דהוי משמע אכל דבריו אף (אמה) שאמר מסיים בשל שבת והא ליתי' דקי"ל דהל' כר' דחותם מקדש השבת ישראל והזמני' ע"כ כ' מהרא"ט שא"ל מקדש השבת וישראל אלא מקדש השבת ישראל בין בר"ח בין במועד והטעם משים דמוכח הכא בסוגי' דקדושת ישראל ושבת אינן תליין זה בזה לאפוקי קדושת ישראל והזמנים שתלוי קדושת זמנים בישראל שהם מקדשים החדש וקובעים הקביעות א"כ שייך לומר ישראל והזמנים כלומר שתלוי זה בזה משא"כ בשבת שקבוע וקיימא וכן קדושת ישראל הילכך כל חדא קדושה בפ"ע היא ואף שמהרי"ב חולק והבי' ראי' מסוגי' דהכא שאמר מקדש השבת וישראל והזמנים אפשר ספר מוטעה בא לפניו ובגמ'

שלנו לית' ואף מספרים שלו אין ראי' כי הגמ' לא דקדק אלא שיאמר השבת וישראל זאח"ז ולא להיפך:

סימן יג

דין י"ט או ר"ח שחל להיות בשבת א"צ להזכיר שבת ביעלה ויבא:

פסק כתב הקאר"ו מצאתי כ' בתשו' אשכנזי שי"א דכשחל י"ט בשבת אין להזכיר של שבת ביעלה ויבא דלא שייך הזכרת יעלה ויבא לענין שבת בשים מקום וי"א שיש להזכיר ומביאין ראי' מדכ' המרדכי בפ' ב"מ שאין להזכיר של שבת ביעלה ויבא שבעבודה בר"ח וח"ה דאלמלא ר"ח אין שבת בעבודה משמע דבקדושת היום יש לאומרו דליכא ה"ט גם באשר"י פי' הטעם שאין להזכיר של שבת בי"ו שבעבודה לפי שכבר חתם קדושת היום ולא מצינו הזכרה אחר חתימה ע"כ גם יש מרבותינו הפוסקי' שפסקו שאין להזכיר של שבת בי"ו שבבהמ"ז שכבר הזכיר רצה וחת' וב' טעמים אלו לא שייך לקדושת סיום וכן נהגו העולם להזכיר ש"ש בי"ו שבאמצע התפלה ומ"מ נראה שאם שכח ולא הזכיר בו של שבת שאין חוזר דכיון דפלוגת' דרבוותא היא בדיעבד סמכינן על האומרים שלא להזכיר ע"כ ותמה אני בזה שתלה הטועם שאין מחזירין אותו א"ל הזכיר משום פלוגת' דרבוות' הלא בוודאי אפי' למאן דנהג להזכיר איך יעלה על הדעת שיחזור א"ל הזכיר של שבת בי"ו הא כבר הזכיר של שבת ותתן לנו את יום השבת הזה וכו' ולענין פסק הלכה נוהגין אנו שלא להזכיר של שבת בי"ו וכ"כ בדרש' מהרי"ל וכ"נ עיקר חדא דאין י"ו נתקן לשבת ועו' בלישנא דגמ' משמע להתחיל בשל שבת דהיינו ותתן לנו וקדושת היום באמצע משמע דקדושת היום לחוד הוא באמצע ומה שמזכירין השבת בוהשיאנו בסופו משום דסמיך לחתימה מעין חתימה מאחר שחותמין מקדש השבת ישראל והזמני' ומש"ה אין ראי' מהני מחברי' שתלו הטעם שאין להזכיר של שבת בי"ו דעבודה משום שהוא אחר חתימה דמשמע הא בתוך קדושת (היום) אמרי' אדרבא אמרי' בתוך קדושת היום פשיט' שאינו מזכיר דצ"ל קדושות היום באמצע ובשל שבת הוא מתחיל אבל בי"ו דעבודה ה"א שצריך להזכיר דלעולם מתחיל בשל שבת ע"כ כתבו שאין להזכיר אחר חתימה:

סימן יד

דין אם שכח להניח ע"ת מעי"ט אם נזכר ביום א' כגון ביום ה' מתנה ומניח ע"ת ואומר אם היום חול כו' ואפי' אם לית לי' מידי דמבושל מעי"ט וכן יכול להתנות בע"ח אכל לא בע"תח ובי"ט שני דהיינו בע"ש א"א להניח ע"ת ולא ע"ח:

אמר ר' חייא בר אשי א"ר מניח אדם עת"ח מי"ט לחבירו ומתנה וכ"ש ע"ת ורבא אמר מניח אדם ע"ת מי"ט לחבירו ומתנה אבל לא עת"ח דלמיקנא ביתא בי"ט לא וכתב הרי"ף

והילכת' כרבא דהוא בתראי ומסתברא לן דה"מ בעת"ח דמיקני ביתא הוא אבל ע"ח דביטול רשות הוא מניח אדם עירובו בי"ט ראשין ומתנה ונימא הכי האידנא חולא בהאי עכובא לשתרי לן לטלטולי בשבת' מבית' לביתא ומדרת' לדרת' ואי האידנא י"ט אין בדברי כלום למחר במעלי שבת' דהוא י"ט ב' נימא הכי אי אידנא י"ט כבר עבידנא עירובא מאתמול והשת' ל"צ מידי ואי אידנא חולא בהאי ערובא תשתרי לן לטלטולי מבית' לבית' ומדרת' לדרת' והיכא מניח ע"ת ומתנה כגון דאתרמי לה ב' י"ט של גליות ה' בשבת ומעלי שבת' דמיבעי ליה לאנוחי ע"ת ממעלי י"ט דהוא ד' בשבת' ואי אשתלי ולא אנח במעלי י"ט מנח לי' לערובא בי"ט קמא דהוא ה' בשבת ונימא הכי אי האידנא י"ט למחר חולא הי' ול"צ ולא מידי ואי למחר י"ט האידנא חולא הוא ובהאי ערובא דקא מנחנא לשתרי לן לאפויי ולבשולי מי"ט לשבת' ודוקא בב' י"ט של גליות אבל בב' י"ט של כ"ה לא כדאמרי' בפ"ק ע"כ וכבר כתבתי בפ"ק סי' ט"ז שאי' נראה דברי רמב"ם שכ' שהאידנא אין להתנות כלל וכ' הר"ן בשם כ"א כי מתני דוקא דאי' לי' מידי דבשול מאתמול אבל לכתחילה אסור וכ"נ מן הירושלמי ר"ח רבה עלה לביתי' א"ל אנשינן מערבה א"ל איכא טלפחין מאתמול א"ל אין כו' ע"כ והטור כ' על דברי ר"א ונראה דל"צ וכ"כ בה"ע וכנ"ל עיקר דסתמא קאמר בריית' דמתנה ומירושלמי אין כאן ראי' דאיירי התם בהתנה כבר מעי"ט כמ"ש לעיל בסי' ט' ומה שלא הי' מתנה עתה אפשר דאיירי בב' י"ט של ר"ה או איירי בשבועות שחל יום א' בו' ובשבת וכ' המרדכי בפ"ב דביצה שהורה הר"ש מבונבור"ק לעשות ע"ת עכשיו בי"ט שני ופוסק בד"ס הלך אחר המקיל והילכתא כרבא דאמר כדי שיברור יונה יפה לשבת ופריך אפי' בי"ט ב' נמי ומשני שמא יפשע הלא"ה יכול להניח ע"ת אפי' בי"ט עצמו וכיון ששכח ואין כאן פשיעה יניח בי"ט עצמו ע"כ וחידוש הוא ולא ילפינן כי אין דעת שאר מחברי' כן אלא כולן כתבו סתמא לאיסור דאין היתר בדבר אלא ביום א' ולהתנות אבל לא ביום ב' כלל ועוד מסתמא חכמים לא חלקו דבריהם מאחר שאסרו להניח ביום ב' שמא יפשע לא חלקו בדבר לעולם להניח ביום ב' שהרי תקנת חכמים להניח ע"ת בעי"ט ועוד איכא למיחש לערמה שיאמרו שכחנו ויניחו ע"ת בי"ט שני והוא ביזוי י"ט להשוותו לחול לכן אל תסמוך עליו:

סימן טו

דין אין אופין מי"ט לשכת ק"ו מי"ט לחול וה"ה מי"ט לחבירו ואפי' בב' י"ט של ר"ה אבל ממלאה האשה קדרה אי אע"פ שא"ע אלא לחתיכה א' ויכול להוסיף בקדרה חתיכה אפי' אחר שהניח הקדרה על האש ודוקא קודם אכילה אבל לאחר אכילה אינו רשאי לבשל ולומר אוכל ממנו כזית כי זו היא הערמה ומ"מ אם אירע כן בדיעבד שהערים

ובישל ע"מ לאכול כזית מותר המאכל בדיעבד וכן ממלא נחתום חביות של מים אע"פ שא"צ אלא לקיתון א' ואופין תנור מלא פת אפי' א"צ אלא לככר א' כין בתנור גדול כין בתנור קטן אשל אסור להערים:

ת"ר אין אופין מי"ט לשבת ק"ו מי"ט לחול וה"ה מי"ט לחבירו באמת אמרו ממלאה אשה קדרה בשר אע"פ שא"צ אלא לחתיכה א' ממלא נחתום חבית של מים אע"פ שא"צ אלא לקיתון א' אבל לאפות לא יאפה אלא מה שצריך לו רשב"א אומר ממלאה אשה את התנור פת מפני שהפת נאפת יפה בזמן שהתנור מלא אמר רבא הלכה כרשב"א וכ' הרא"ש וז"ל פרש"י שהתנורי' שלהם קטנים והיו מדביקין הפת בדפנותיו מתוך שהוא מלא אין מקום לחמימתו להתפשט והפת נאפת יפה אבל בתנור גדול אין לאפות יותר מכדי צרכו וכ"מ מדשבק רשב"א נחתום דאיירי ביה ת"ק ונקט אשה משמע דוקא אשה שאופה לביתה בתנור קטן אבל נחתום שאיפה בתנור גדול לא ע"כ וכ"כ בהג"א בשם התו' ואפשר לומר איפכא דגבי נחתום שאופה בתנור גדול והוצאות עצים מרובה פשיטא שהתירו לאפות הרבה שאם לא נתיר לו בודאי לא יסיק התנור בהוצאה משום עת א' ויבא להמנע משמחת י"ט אלא אפילו אשה שאופה בתנור שלה והוא קטן והוצאה מועטת אפ"ה שרי משום שהפת נאפת יפה וזהו דעת הרי"ף שכתב הא דרשב"א כצורת' וכן הרמב"ם פסק האי דין בסתמא דמשמע אפילו לדידן שיש לנו תנורי' גדולים שרי וכן יראה מדעת התו' אשר נמצאו לפנינו שהקשו מהא דפסקינן הלכה כרשב"א דמתיר בפת אהא דמסיק לקמן כ"ח דעיסה חצי' של גוי וחצי' של ישראל אסור ולא שרינן לומר מפני שהפת נאפת יפה והוכרחו לחלק בין ישראל לגוי ומאי ק' דלמא הא דכ"ח איירי בת"ג ובמקום שאין מדבקין הלחם בדפנות אלא ש"מ שאין לחלק בזה וכ"כ המרדכי וז"ל הלכה כרשב"א ל"ש תנור קטן ול"ש פורני כדגר' בפ' המביא ואופין בפורני ומשמע אפילו בהערמה והא דתני' לקמ' ואם הערים אסור מוקמינן לי' בגמ' דחנני' הוא ואליבא דב"ש ור"י היתר לאפות בי"ט לצורך ברית מילה שחל להיות ממחרת ולא הי' די להקל בתנור א' והתיר לאפות ב"פ מפני צריכות פת א' לכל תנור ע"כ אכן נראה בעיני נהי דשרי אפילו בת"ג ע"י צורך פת א' אבל להערים כדברי ר"י לא נהירא בעיני וכן נמצא בהג"מ ע בפר"ח כתב ובלבד שלא יערים כך קבלתי מרבותי והיינו דלא כר"י שהתיר ג' תנורי' מלאים לצורך בר"מ שלמחר בח"ה רק ע"י צריכות פת א' מכל תנור ע"כ וכ"ד הרשב"א שנשאל על א' שהתיר לטפל בי"ט ראשון בצק בגבינה לצורך ליל י"ט ב' ובלבד שיתן מעט מא' מהנה לתינוק א' והביא ראי' מר' אדא ב"א דמערים ומלח גרמא גרמא והוא ז"ל השיב שטעה שאם אתה אומר כן למה הוצרכו להתיר למלאת קדרה בשל

מחמת שהתבשיל יפה בזמן שהקדרה מלאה בשר והא לדברי המתיר מותר לבשל כמה חתיכות בזא"ז ואפי' בקדרות מחולקות כיון שהוא רוצה לאכול א' מהחתיכות ועל מה שהביא ראי' מר' אדא ב"א דמלח גרמא גרמא כ' שטעות גמורה היא בידם דהתם היינו משום שמחת י"ט והתירו סופן משום תחילתן שאם אי אתה מתיר לו כן אף הוא לא ישחוט ואתי לאמנועי משמחת י"ט והערמא זו מותרת לפי שלא באה לו מחמת פשיעתו כאותו הערמה דאפי' מחמת שנאבד עירובו בפשיעתו וכ"ש עכשיו שלא רבים יחכמנו ולא עדיפי מבני בשכר ע"כ ומש"ה נראה עיקר דברי התו' שכתבו בשם הכ"ש שרגילין העולם שמערימין ואוכלין מעט מן התרנגולת ואוכלין הכבד היינו דוקא קודם אכילה אבל אחר אכילה לא ע"כ וכ"כ הטור בשם ב"הע קודם אכילה יכולין להרבות בבישול אבל לאחר אכילה אין יכול להרבות בבישול ולומר אוכל ממנו כזית דאין לך הערמה גדולה מזו ע"כ ומ"מ נראה שאם הערים באכילת כזית אפילו לאחר אכילה שרי בדיעבד דהערמת אכילת כזית אין לו דין מערים לאסור ע"ז התבשיל אלא לו דין מבשל במזיד או בשוגג דשרי וכ"כ ריב"ש בתשו' וכל מה שכת' אין חילוק מי"ט לחול או מי"ט לחבירו ואפי' בב' י"ט של כ"ה ואע"ג דקדושה א' היינו להחמיר ולא להקל ועוד דהאידנ' יום א' עיקר וכן בסמ"ק והא דממלא אשה הקדרה מבשר כו' כתב רש"י הטעם דבחד טרחא סגי ולפי דבריו אם נתנה חתיכה א' בקדרה אחר שהניחה הקדרה ע"ג האש אסור דהוי ב' טירחא וכ"ה בודאי לת"ק דלא שרי בעילוי כלל ואף רש"בא מודה לדבריו ול"פ אלא בפת מפני שיש עילוי בדבר שהפת נאפת יפה אכן המ"מ כת' בשם הרש"בא ממלאה אשה קדרה כו' כדי שיאכלו משמנים לפיכך יראה לי שאפי' ליתן בקדרה חתיכה אחר שהניח ע"ג האש מותר ע"כ וכ"ד הטור שכ' (בסי' תק"ג) וז"ל וי"א דאפי' אמרה בעי' שהיא רוצה אותה לצורך מחר שהוא מותר ויש אוסרין ונראה שהוא מותר כיון דהטעם דהיתר מפני שהתו' גרם טעם בתבשיל א"כ אפילו פירשה בעי' נמי מותר ע"כ ולענין פסק הלכה כתב הקאר"ו להקל כיון דהוא מדרבנן ויראה מדבריו שחולק הרש"בא על פר"שי ולא נהירא כי נראה סוגי' מיחוורא כדברי רש"י מקאמ' ת"ק סתמא ממלאה אשה קדרה מבשר ולא כתב טעם להיתר מפני כדי שיאכל משמנים אלמא דלא ס"ל הטעם דעילוי התבשיל או פת ומש"ה פליג שפיר נמי אאפיי' אבל אי הוי טעם למילוי בשר לת"ק מפני שמתבשל יפה א"כ למה אוסר בפת ודוחק לומר דהוא ס"ל דאין הפת נאפת יפה בשביל שהתנור מלא ורש"בא חולק עליו בזה ואמר מפני שהפת יפה אלא ודאי משום דחד טירחא הוא דשרי ת"ק ומ"ה אוסר בפת משום דכל ככר וככר צריכין אפיי' והערכה ורדיי' בפ"ע וכמו שפרש"י אלא שפליג עליה ר"ש וס"ל דאף משום עילוי התירו ומש"ה שרי בפת ואף

בתבשיל אפילו אחר שהניחו הקדרה על הכירה נמי שרי ומאחר דק"ל כרשב"א לגבי ת"ק א"כ שרי גבי אפיי' וגבי תבשיל ומ"מ נ"ל דאף לפי מ"ש דשרי ליתן חתיכה א' או ב' בתוך הקדרה אפי' אחר שהניחה על האש משום עילוי קצת כדי שיאכל משמנים משום שלא דקדקו חכמי' כ"כ בדבריהם אבל מ"מ נראה שאסור לומר בעי' שהוא א"צ לאותו היום דלא התירו אלא במבשל סתם שנראה שאינו מבשל אלא לצורך י"ט בפרט מאחר דליכא שריות' לת"ק אלא שהוא חד טרחא אבל בב' טרחות (לא) אלא שר"ש מתיר בב' טרחות משום עילוי והרש"בא חשב זה נמי לעילוי כדי שיאכל משמנים א"כ כדאי הוא להתירו בסתם וכ"פ הרוקח וכ"ה עיקר אף שהטור הכריע להתיר:

סימן טז

דין אם מי שאפה או בישל לכתחילה מי"ט לחבירו המאכל מותר באכילה:

פסק כתב המרדכי מעשה הי' בקולונ"יא שאפו לכתחילה פשט"ידא מי"ט לחבירו והתירו רבני קולונ"יא בדיעבד באכילה כנ"י דאמר המבשל בשבת בשוגג יאכל למ"ש בין לו בין לאחרי' וכ"ש בי"ט דקיל ור"י אוסר דע"כ לא שני כ"י אלא גבי שבת דחמירא ולא אתי לזלזולי בי' אבל י"ט דקיל אי שרית לי' אתי לזלזולי בי' ואסור וכן אמ' הכ"א שראה שבא מעשה לפניו בטבח א' שתיקן ואפה קרעפ"ליש מי"ט לחבירו וצוה להשליך לאבוד ואפילו ליתן לשפחתו אסר לו ע"כ אכן בתשב"ץ כתב שמה"רם התיר (אפיי' של) אשה שאפתה מי"ט ראשון של ר"ה לחבירו מדתנן המבשל בשבת בשוגג יאכל וקצתן כראה כן מדברי הרמ"בם שכתב המבשל בשבת או האופה בי"ט כדי לאכול בו ביום או שזמן אורחי' ולא באו ונשארה תבשיל והפת ה"ז מותר לאוכלה בין בחול בין בשבת ובלבד שלא יערים ואם הערים אסור ואפי' בשבת שאחר י"ט מפני שהחמירו במערים יותר מן המזיד משמע דאין איסור בדיעבד אלא במערים וכ"כ הרש"בא בתשו' וז"ל תבשיל שנתבשל בי"ט ראשון לצורך י"ט שני אם מותר תשובה זו בעיא בגמ' עבר ואפה מאי ואתינן למיפשטא מדתני' מי שלא הניח ע"ת כו' ודחי כ"כ והרי"ף לא פסק בה כלל ומיהו מסתברא דשרי חדא מדדחי לר"נ וכ' אשי ש"מ הכי ס"ל ועוד דה"ל משל דבריהם דאי מדאוריית' מישרא שרי דהא איכא הואיל וכ"נ מדברי הרמ"בם אע"פ שלא כ"כ מפורש וכ"פ ב"הע ולזה דעתי נוטה ויותר נ"ל הלכה שאפי' ה"ל מאכלים אחרים ה"ז מותר ואע"פ שהקשו שם מהא דתנן המעשר פירותיו בשבת כו' ואוקמינא בדאית לי' פירי אחרינא ותו מקש' מהטביל כליו בשבת וכו' ואוקמינא בדאית לי' כלי אחרינ' א"נ אפשר בשאלה אני אומר שלא עמדו דברים במסקנא שהני חזרו והקשו עוד שם מהמבשל בשבת בשוגג יאכל וכו' ופירק' איסורא דשבת שאני ומסתברא לי דהשתא

דאתית להכי כולהו אינך נמי איסורא דשבת נינהו ובהנהו הוא דאסרי מזיד דידהו אבל בי"ט כלל לא דמעיקרא הוא דמהדרי למפרקינהו כדי שלא תחלוק בין שבת לי"ט אבל בסוף דלא קם ליה פריק פרוקא אחרינא דסגי לכולהו וכנ"ל ישובין של דברים ע"כ:

סימן יז

דין מי שלא הניח ע"ת ועבר ואפה מותר לאכלו אכל אם הערים אסור והכל לפי ראות עיני החכם יעשה כשם שאסור לבשל לעצמו כך אסור לבשל לאחרים אפילו קמח שלהם ואפילו בביתם וכן אחרים אסורים לבשל לו אם לא שמקנה קמחו לאחרים:

אבעי' להו מי שלא הניח ע"ת הוא נאסר וקמחו נאסר או דילמא הוא נאסר ואין קמחו נאסר למאי כ"מ לאקנוי קמחו לאחרים א"א הוא נאסר ואין קמחו נאסר מצי לאקנוי' קמחו לאחרים וא"א הוא נאסר וקמחו נאסר לא מצי לאקנויי' קמחו לאחרים דהא לא מועיל הקניי מאי ת"ש מי שלא הניח ע"ת ה"ז לא יאפה ולא יבשל ולא יטמין לא לו ולא לאחרים ולא אחרים אופין ומבשלין לו כיצד הוא עושה מקנה קמחו לאחרים ואופין ולו ומבשלן לו ש"מ הוא נאסר ואין קמחו נאסר ש"מ כ"ה גי' הספרים ועיקר והחזיקו אותו התו' וכ' הר"ן הא דאמרינן מצי לאקנוי' בלשון מתנה בלא סודר אלא כשאר מטלטלין הנקני' במשיכה והמרדכי כ' בעל ה"ג התיר להקנותו בי"ט משום מצוה וכן לולב ואתרוג יוצאי' בו כל העם ע"י מתנה ע"מ להחזיר ודכותי' קונין בש"מ ואפילו בשבת משמע דאפילו להקנות במשיכה בלא קנין סודר כמו אתרוג ולולב דאסור בעלמא משום דמחזי כמ"ומ ובמקום מצוה התירו תו מסקינן איבעי' להו עבר ואפה מהו מי קנסי' רבנן או לא ואתינא למיפשטא מהא דתני' מי שהניח ע"ת ה"ז אופה ומבשל ומטמין ואם רצה לאכול את עירובו הרשות בידו אכלו עד שלא אפה עד שלא בישל עד שלא הטמין ה"ז לא יאפה ולא יבשל ולא יטמין לא לו ולא לאחרי' ולא אחרי' אופין ומבשלין לו אבל מבשל הוא לי"ט ואם הותיר הותיר לשבת ובלבד שלא יערים ואם הערים אסור וא"כ ה"ה נמי אם עבר ואפה ודחה ליה ר"א שאני הערמה דאחמירו בה רבנן טפי ממזיד וכ' הריף ולא איפשט' בעיין עי' וספיקא דרבנן לקולא וכ"כ הר"ן וכ"ד הרמ"בם והסמ"ג שלא החמירו במזיד כמו גבי הערמה דאיכא למיחש שמא ילמדו ממנו או הוא גופא לעולם יעבור וכ"פ רש"י והר"אש כ' דברי הריף ובעיין לא איפשטא והוסיף עליו וז"ל ויראה מר"א ומר"נ בר יצחק דקאמר הא מני חנני' הוא ואליבא דב"ש דאינון אמוראי בתראי דחו להך פשיט' דמסתבר להו משום כבוד שבת אין לקונסו ע"כ לכאורה יראה שתפס הר"אש כל הדחויי' האלו וא"כ תהא אף הערמה שרי דהא דאסרי הערמה בבריית' אוקימנ' כחנני' ואליבא דב"ש והיינו דלא כהלכתא אבל תימ' שהטור לא כ"כ אלא אוסר

הערמה בסתם ולא הזכיר דעת אביו הרא"ש גם כל המחברים אסרו הערמה ע"כ נ"ל דקאי אדברי הרי"ף שכ' ובעיין לא איפשט' וא"כ יש כאן מקום לחלוק ולומר דאזלינן לחומרא משום דמצינו שקנסו אפי' במערים ולכאורה אם עבר ואפה יותר יש לקונסו וכמ"ש הא"ז וז"ל עבר ואפה במזיד לא איפשטי' אבל בשוגג פי' רי"בא דשרי ולא כדברי ר"י שאסר והמחמיר תע"ב ע"כ כ' הוא דאין כאן ספיקא בדבר דכל הני אמוראי דחו הך פשיטות' משום שמסתבר להו דמשום כבוד שבת אין לקונסו ואפילו במזיד ואף דהיכא דעבר ואפה מי"ט לחבירו דלעי' לא שרינן אלא שוגג הכא משום כבוד שבת שרי אפי' במזיד ומ"מ כראה דבשוגג דאיכא למיחש שיש הערמה בדבר שאומר שוגג הייתי והוא עבר ואפה במזיד שיש לקונסו משום שדמי להערמה ואיכא למיחש שהוא יעבור תדיר כדלעי' ומש"ה יפה כ' הא"ז הכל לפי ראות עיניו של החכם ששואלין אותו יעשה כ' הטור (בסי' תקכ"ז) וז"ל וכשם שאסור לבשל לעצמו כך אסור לבשל לאחרים אפי' בביתם שאין העולם יודעים שהוא לאחרים וגם אחרים אסורי' לבשל לו ואין לו תקנה אלא שמקנה קמחו ותבשיל לאחרי' והן אופין ומבשלין ונותנין לו דשלהם הן ומבשלי' ונותנין לו אח"כ ואפי' בביתו יכולין לבשל דאחר שנתן להם במתנה קנו אותו וב"הע כתב מסתברא אחרים שלא הניחו עיכוב אופין ומבשלין למי שהניחו דשלוחו ש"א כמותו ולא נהירא דבהדי' גרסי' אין אופה לאחרי' ע"כ והנה מ"ש שלא לבשל לאחרים אפי' בביתם משום שהעולם אינם יודעי' כו' א"כ לפ"ז אינו איסור אלא כשיודעי' העולם שלא הניח ע"ת אבל בסתמ' מאי איכא למיחש הרואה יאמר שהניח ע"ת וכן אי מוכח מילת' שפיר שהיא לאחרי' שרי ולא נהיר' דבכל ענין אסור לבשל אף לאחרי' מאחר שהוא לא הניח א"כ הוא נאסר מ"ל לו מ"ל לאחרים ומ"ש אח"כ על העיטור דל"נ משום דבהדי' גר' אין אופה לאחרים אין זו השגה כ"כ עליו דאפשר דמפרש הא דאמרי' אין אופה לאחרי' היינו לומר שהקמח שלו אין אופה אותו לא לו ולא לאחרי' דקמחו נאסר כ"ז שהוא של אבל קמח של אחרי' שהניחו עירוב מותר לו לאפותו לצרכם דשלוחו ש"א כמותו ובפרט שהרא"ש תפס ג"כ גי' רש"י ש"מ הוא נאסר וקמחו נאסר א"כ שפיר יש לחלק ומ"מ נראה דלית' לדבריו חדא דברייתא סתמא קתני ועו' הלא כבר כתבתי שגי' הנכונה היא הוא נאסר ואין קמחו נאסר דאי נאסר לא מצי להקנות לאחרי' וא"כ אין חילוק בין קמח שלהם לקמח שלו ולקמ' נכתוב היכי שלא מצי להקנות קמחו לאחרי' כגון שאחרים ג"כ לא הניחו ע"ת או שאין כאן אנשים אחרים מה יעשה:

סימן יח

דין אם אפה ולא בישל או בישל ולא אפה ונאבד העירוב או נאכל מה שנעשה בעוד העירוב קיים מותר לו שבת:

פיסקא אכלו או שנאבד לא יבשל עליו כו' אמר אביי נקטינן התחיל בעיסתו ונאבד עירובו גומר וכ' הרא"ש איכא לאסתפוקי בפי' מילת' דאביי דאיכא למימר גומר עיסה זו כיון שהתחיל בה ושוב לא יבשל ולא יטמין וכן אם התחיל לבשל תבשיל א' יגמרנו בלבד או שמא מכיון שהתחיל להתעסק בא' מצרכי שבת בעוד העירב קיים יגמור כל צרכי שבת וה"ה אם התחיל בתבשיל והא דנקט עיסה שהיא הכנה א' שעושין מע"ש לשבת שכן תיקן עזרא שתהא אשה משכמת ואופה ולשון משמע כן דקאמר גומר דמשמע גומר כ"צ שבת דאי לעיסה לחודי' קאי הל"ל גומרה והדבר שקול עד שיבא מ"צ ע"כ וכן הר"ן הניחו בספק אכן מדברי הראב"ד כראה דלא שרי אלא דוקא מה שנעשה בהיתר שני ולא יותר שכ' וז"ל שאם אפה ולא בישל או בישל ולא אפה ונאכל העירוב או נאבד מה שעשה בעוד שהעירוב קיים מותר לו לשבת ע"כ וכתב עליו המ"מ וסברא נכונה היא שמה שנעשה בהיתר אפי' נתכוין בו לצורך י"ט יכול הוא להניחו לשבת ולבשל מכאן ואילך לי"ט ע"כ וכן עיקר מ"כ במהרא"ק פעם א' הניחו ע"ת ובי"ט מצאו הפת לבד והבשר נאכל והיו מגידים לר"י בשעת הסעודה ואמר אלו לא אתא אלינו עד למחר לא הי' תקנה בדבר ועכשיו נוכל לתקן דאמר ר"י מניח אדם ע"ת מי"ט לחבירו ומתנה ואומר אם היום חול ומחר קודש עירובי עיכוב ואם היום קודש ומחר חול א"צ בכך ואין בדברי כלום בדין יהא שני כו' ע"כ וא"ל דה"ה אם נאכל הפת ונשאר התבשיל דנהי דאין לשנות המנהג לכתחילה דבעי עת ותבשיל אבל בדיעבד פשיטא דשרי בתבשיל לחוד כמ"ש לעי' בסי' ב' וא"ל דהכא חשיב כלכתחילה מאחר שדעת הרמ"בם שלא להתנות האידנא כלל ונהי דלא ק"ל כוותי' כמ"ש בפ"ק סי' ט"ז מ"מ לכתחילה בלא צורך למה נעשה כנגדו ומאחר שצ"ל העירוב קיים אין ראוי לאוכלה עד ליל שבת ומ"מ הי' מנהג מהר"ם להניחה הככר תחת הל"מ בליל שבת ולמחרתו ובסעודה ג' הי' בוצע עליו מאחר דאיתעביד בי' מצוה א' ראוי לעשות עליו מצות אחרות וכ"כ בע"ח ומ"מ למי שנהג לבצוע בבוקר על שתיהן יניח פת העיכוב למעלה ויבצוע עליו כמ"ש בפ' בכ"מ סי' כ"ג ובפ' כ"כ:

סימן יט

דין דכלים טמאים אשור להטבילן בשבת וי"ט ואם נטמא בי"ט עצמו מותר להטבילו ושן אם נטמא אפי' בעי"ט בולד הטומאה מותר להטבילו וכלים חדשי' הנקחי' מן

הכותי אשור להטבילן אפי' בי"ש ובארנו דאסור להשהות כלי טמא מלהטבילו מהרה ומי שיש לו מים יפין טמאים ממלא מהן בכלי אבן ונותנו במקוה מים מלוחי' שמשיק מים למי' ונטהרו אבל לא יתנם לכלי עץ טמא הצריך טבילה להשיקן כדי שתעלה טבילה אף לכלי אגב השקת המים:

מתני' חל להיות הי"ט אחר השבת בש"א מטבילין את הכל בין אדם בין כלים מלפני השבת ובה"א כלים מלפני השבת ואדם בשבת ופירש"י הא דנקט לב"ה בשבת רבות' אשמעינן דאפי' בשבת שרי ואני אומר דדוקא קתני שצריך לטבול בשבת כדי לטהר עצמו קודם כניסת הרגל ושוין שמשיקין את המים בכלי אבן לטהרן אבל לא מטבילין פי' שיש לו מים יפין לשתות ונטמאו ממלא מהן כלי אבן ונותני' במקוה מים מלוחים עד שמשיק מים למים ונמצאו אלו זרועים ומחוברי' למי המקוה ובטלי לגבייהו וטהרי ואין עוד טהרה במקוה לכל אוכל ומשקה אלא למים ולא בתורת טבילה אלא בתורת זריעה כדאמרי' בפסחים בפ' כ"ש אבל לא מטבילין פי' שאין נותנין אותו בכלי עץ טמא הצריך טבילה להשיקן בו כדי להעלות טבילה לכלי אגב השקת המים ומטבילין מגב לגב ומחבורה לחבורה דכ"ע מיהת כלים בשבת לא מ"ט ומפ' כבה גזירה שמא יעבירנו ד"א בר"ה כ' יוסף אמ' גזירה משום סחיטה ואפילו כלי שטף דלא שייך בהו סחיטה גזרינן הני אטו הנך דשייך בהו סחיטה ר' ביבי אמר גזירה שמא ישהא ת"כ דר"ב כלי שנטמא מעי"ט אין מטבילין אותו בי"ט גזירה שמא ישהא ויבא לידי תקלה רבא א' מפני שנראה כמתקן כלי א"ה אדם נמי אדם נראה כמיקר והרי"ף לא הביא כל הני טעמי אלא טעמא דר"י דאמר משום סחיטא וטעמ' דר"ב דאמר גזירה שמא ישהא וכ' הרא"ש עליו וז"ל ושביק טעמ' דרבה דאמ' גזירה שמא יעבירנו ד"א בר"ה וטעמ' דרבא דאמר מפני שנראה כמתקן ותמהני למה האריך לפי' משנה זו מה שייך טבילת כלים הטמאי' האידנא ועו' לפי הטעמי' שכת' מותר להטביל כלים חדשי' בי"ט פי' הנקחי' מן הכותי' הלכך נראה דטעמ' דרבה עיקר דהלכה כותי' לגבי כ"י וכן מצינו זה הטעם גבי שופר ולולב ומגילה וכן רבא דבתראי הוא ומאלו ב' טעמים אסור להטביל כלים חדשים בי"ט ע"כ וכ' הקא"רו וז"ל הרמ"בם כ' בע"ד מה' י"ט דר"ב וכו' והביא דעת הרש"בא שאוסר טבילת כלים חדשי' הנלקחין מן הגוים בי"ט ובסוף כ' כיון דלהרי"ף והרמב"ם משמע דשרי להטביל כלים חדשים בי"ט הכי נהגינן וטעה טעות גדולה דהא כת' הרמב"ם להדיא בפ' כ"ג דה' שבת דאין מטבילין כלים משום דמחזי כמתקן ולפ"ז אפי' כלים חדשים נמי אסורי' וכן יש לתמוה על המ"מ שנראה כמסופק בדברי הרמב"ם אם סובר טעם דמתקן ולא עיי' במ"ש בפ' כ"ג דה' שבת גם על דברי הרא"ש יש לתמוה

לעי פי' דס"ל לכ"ב שרי להטביל כלים חדשים למה לנו לאסור משום טעמא דרבה ורבא מאחר דסתמא דגמ' פסק כר"ב ואמר ת"כ והעיקר נראה בעיני שאף לר"י ולר"ב אסור לטבול כלים חדשים וה"ט דלר"י נהי דבכלים שהן בני סחיטה לא שייך גבי כלים חדשים מ"מ מאחר דגזר הני אטו הני גזר בכל כלים הצריכין טבילה שלא יטבילם בי"ט גזירה אטו בגדים הטמאין שלא יטבילם בי"ט והן אסורים משום סחיטה ולר"ב נמי אסור אפי' כלים חדשים שבאו לידו מעי"ט שלא יטבילם בי"ט משום שמא ישהא ויבא לידי תקלה להשתמש בהן והרי"ף לא הביא אלא הא דר"י ודר"ב שהוא אחריו וכדי לומר עליו ת"כ דר"ב וכ"מ לכל שאר האמוראי' מותר להשהות טבילת כליו ולדעת ר"ב אסור להשהות שום כלי הצריך טבילה ואפי' כלים חדשים ומש"ה נ"ל שאפילו א"ת שלטעמ' דר"ב שרי להטביל כלים חדשי' מ"מ לא תנא כותי' לאפוקי טעמא אחרינ' אלא כדי שיהי' הלכה כותי' שאסור להשהות כלים הצריכין טבילה משום תקלה ומ"ה הביא נמי הרמב"ם דברי ר"ב לחוד בה' י"ט כדי להשמיע לנו שאסור להשהותן כדפי' ומה שהזכיר בשבת טעמא דרבא משום דמתקן משום שכת' אח"כ אבל אדם מותר לטבול מפני שנראה כמקיר אבל אין מזין עליו בשבת פי' משום דהוי כמתקן ועו' איכא תועלת אחרינא כטעמ' דרבא ותדע מה שפי' דמש"ה אמר ת"כ דר"ב כדי שאסור להשהות כלי הצריך טבילה אבל לא בא לומר לאפוקי כל הני שאר טעמ' דרב' וכבא וכמו שעלה על דעת הרא"ש שכ"ד הרי"ף שאין הלכה כרבה ורבא שהכי בגמ' פריך אטעמא דרבא דאמר משום מתקן ואדם דשני מפני שנראה כמקיר תינח מים יפים מים רעים מא"ל אר"נ ב"י פעמים שאדם בא בשרב ורוחץ אפי' במי משרה תינח בימות החמה בימות הגשמים מא"ל א"ר נחמן ב"י פעמים שאדם בא מן השדה מלוכלך בטיט ובצואה ורוחץ אפילו בימות הגשמים תינח בשבת בי"כ מא"ל אמר כבא מי איכא מידי דבשבת שרי וב"ה אסור אלא הואיל ובשבת שרי בי"כ כמי שרי ומי אית ליה לרבא הואיל והא תנן החושש בשניו לא יגמע בהן את החומץ אבל מטביל הוא כדרכו ואם נתרפא נתרפא ורמינן עלה לא יגמע ופולט אבל מגמע ובולע ואמר אביי כי תנן כמי מתני' מגמע ופולט תנן ורבא אמר אפילו תימא מגמע ובולע ול"ק כאן קודם טבול פי' קודם אכילה כאן לאחר טבול פי' לאחר שאכל וטבל פתו בחומץ ואם אית' נימא הואיל וקודם טבול שרי לאחר טבול נמי שרי דמי איכא מידי דבחצי יום יהא שרי ובחצי יום יהא אסור הדר ביה רבא מההי' וממאי דמהאי הדר ביה דלמא מהא הדר ביה לא ס"ד דתנן כל חייבי טבילות טובלין כדרכן בין בנו"ב בין בי"כ ע"כ הסוגי' וכן בסוף ח' שרצים והשתא אי נאמר הלכה כר"ב ובטלו כל הני טעמ' אחרינא א"כ אפילו תאמר דרבא הדר בי' לשם אנו לא נהדר דל"צ לומר הכא

טעמא דהואיל דשרי בשבת כו' ואינך אמוראי וא"כ בסוף ח' שרצים הבי' הרי"ף כדברי אביי לחוד כי תנא נמי מתני' מגמע ופולט אבל מגמע ובולע שרי ולא הביא דברי רבא דאפילו מגמע ובולע אסור לאחר טבול דהא אביי וכבא הלכה כרבא אם הוא הדר מטעמ' דהכא א"ו לא בעינן למיהדר אלא ש"מ דכולהו טעמא דאמוראי קושטא נינהו וא"כ אסור להטביל כלים חדשים אף לדברי הרי"ף ומ"מ שאם באו ליד ישראל בי"ט שרי להטביל דלא גרע מכלים שנטמאו בי"ט דשרי להטביל בי"ט אלא שאין ראוי לעשות כן בפני ההמון שלא יבאו להטביל כל שאר הכלים בי"ט שהן לא ידעו חילוק זה וגם לא ידעו שהיום באו ליד ישראל ע"כ טוב יותר לטבול שאר תיקונים והערמה כמ"ש בפ' כ"כ סי' י"ד תו מסקינן בבריית' דדוקא כלי שנטמא באב הטומאה הוא דאין מטבילין בי"ט אם לא נטמאה בי"ט אבל אם כטמא בולד הטומאה דהיינו במשקין טמאין שטומאתן מדרבנן מותר לטבול אף בי"ע דלא גזרו בהן כל הני גזירות דשמא יעבירנו או סחיטה או ישהא מאחר דטומאתן מדרבנן וכן משום טעמ' דמתקן נמי שרי דלא הוי כמתקן גבי טומאה וא"ל דרבנן לפ"ז טבילת כלים חדשים שנקחים מן הגוים יהי' מותר כבר הקדים המ"מ בזה על מ"ש הרמב"ם ומדלין בדלי טמא והוא טהור מאליו והיא ברייתי' שהביא הגמ' בסוגי' וכתב הוא וז"ל ומדינים אלו למד הרשב"א ז"ל שאין מטבילין בי"ט כלי תשמיש הנקחין מן הגוים הצריכין טבילה אלא בעין טהרת הכלי כלומר שאם הוא כלי העשוי לדלות בו או למלאות בו מים מן המעיין ממלא בו והוא טהור ולדעת רבינו שכ' בפ' י"ז מה' מ"א שטבילת כלים מד"ס ונתבאר בו שמטבילין ולד הטומאה מפני שטמאתו מד"ס וכמ"ש י"ל שמטבילין את הכלים בי"ט ומ"מ עם כ"ז אני אומר שדין הרב קיים לפי שאפילו מאן דלית לי' טעמא דמחזי כמתקן כלי ח"מ גבי טבילת טומאה שאפילו קודם טבילה הי' הכלים ראוים להשתמש בו בטומאה לטמא ולמי שאינו אוכל חולין בטהרה ומש"ה לא חשבי הטבילה תיקון וכולן שוין בטומאה של דבריהם שאין זה תיקון אבל כלים הנקחין מן הגוים דקודם טבילה לא חזו ודאי טבילתן מחזי כמתקן כלי ואסורא לכ"ע כנ"ל ע"כ:

סימן כ

דין שלמי חגיגה סומכין עליהם בי"ט וכן עולת ראי' קריבין ונדרים ונדבות אין קרבים בי"ט:

מתני' בש"א מביאין שלמים ואין סומכין עליהם אבל לא עולות ובה"א מביאין שלמים ועולות וסומכין עליהם אמר עולא מחלוקת בשלמי חגיגה לסמוך דב"ש סברי אין סומכין וב"ה סברי סומכין וכ"פ בעולות ראי' ליקרב דב"ש סברי וחגותם אותו חג לה' חגיגה אין

עולות ראי' לא ואין מקריבין בי"ט וב"ה סברי לה' כל דלה' אבל נדרים ונדבות ד"ה אין קריבין בי"ט ומסי' בסוגי' דתנאי פליגי בה דתני' אין מביאין תודה בחג המצות מפני חמץ שבה ולא בעצרת מפני שהוא י"ט פי' ונדרי' ונדבות אין קריבים בי"ט אבל מבאי אדם תודתו בחג הסוכות פי' בח"ה רש"א הרי הוא אומר בחג המצות ובחה"ש ובחה"ס כל שבא בחה"מ בא בחה"ש ובחה"ס וכל שאינו בא בחג המצות אינו בא בחה"ש ובחה"ס ומפ' בגמ' דפליגי לענין בל תאחר ת"ק סבר כל מי שעובר ג' רגלי' הכי הוא עובר בב"ת אפילו שלא כסדרן ור"ש סבר כסדרן והלכה כר"ש ראבר"ש אומר מביא תודתו בחה"ס פי' אפילו בי"ט עצמו ויצא בו ידי חובתו משום שלמי שמחה ואע"פ שמחויב בתודה זו ועומד דתני' במסכ' חגיגה ושמחת בחגיך לרבות כל מיני שמחות בהעתק בשר לשמחה ואינו יוצא בה משום חגיגה דדבר שבחובה היא וכל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין ותודה זו כבר מחויב הוא בה ועומד ואין זו מן החולין שיהא פוטר בה חגיגתו אלמא דת"ק ס"ל נד' ונד' אין קריבין בי"ט והלכת' כת"ק:

סימן כא

דין בהמה חצי' על גוי וחצי' של ישראל מותר לשוחטה בי"ט אבל עיסה חצי' של גוי וחצי' של ישראל אסור לאפותו בי"ש אפילו בתנור א' ובארנו דלגבי בהמה אפילו הם ב' ושוחט שניהם ב"ט מותר ועיסת הרועים וכלבים בזמן שיש להם נבלות שיכול לפייס הכלבים נאפי' בי"ט אבל אם אין להם נבילות אסור:

אמר ר' חסדא בהמה חצי' של גוי וחצי' של ישראל מותר לשוחטה בי"ט משום דא"א לכזית בשר בלא שחיטה אבל עיסה חצי' של גוי וחצי' של ישראל אסור לאפות' בי"ט דהא אפשר למפלגי בלישה וכ' הרא:ש שבהמה אפילו הן ב' עי' ושחט שניהם א"א למפלגה לפי שאינן שוות ע"כ עי' שאינן שוות לגמרי ולא כמ"ש בכלבו שאין שוין בדמיהן דמשמע אבל אם היו שוין בדמיהן אמרינן אפשר למפלגה ולית' דשמא א' גדולה מחברתה והב' שמינה ממנה ויכול לומר ניחא לי ג"כ בשמינה וניחא לי ג"כ בהרבה בשר או א' היא ילדה שניחא לי בבשר (של) ילדה ולכן א"א שיהיו שוות לגמרי מתיב ר' חנא חנילאי עיסת כלבים בזמן שהרועי' אוכלים ממנה חייבת בחלה דלחם קרינ' ביה ומערבין בה ומשתתפין בה ומברכין עליה עי' המוציא ומזמנין עליה אם ג' אכלו כא' ונאפת בי"ט משום חלק הרועי' ואדם יוצא בה י"ח בפסח דהיינו לילה ראשונה של פסח שהוא מצוה לאכול מצה דכתי' בערב תאכלו מצות ואמאי והא אפשר לי' למיפלגה בלישה ומשני שאני עיסת כלבים הואיל ואפשר למפייסן בנבלה ונמצאת כולה נאכלת לאדם ופריך ומי אית לי' לכ"ח הואיל והאיתמר האופה מי"ט לחול כגון לאחר שסעד

אפה דהא ודאי לחול הוא כ"ח אמר לוקה רבה אמר אינו לוקה כ"ח אמר לוקה לא אמרינן הואיל ומקלעי אורחי' חזי ליה השתא נמי חזי ליה רבה א' אינה לוקה אמרינן הואיל ומשני אלא לא תימ' הואיל ואפשר אלא כגון דאית ליה נבלה בודאי אפשר למפייסן בנבלה ע"כ הסוגי' וכ' המ"מ בשם העיטור והרשב"א דלדידן דאית לן הואיל אפי' אין לו נבלה מותר הואיל ואפשר שתזמן לו ולזה כיון רבינו שסתם דין זה עכ"ל ואני אומר דאפילו לרבה דאמר הואיל היינו שאינו לוקה אבל מ"מ איסורא איכא ובטעם שיכול לפייסן בנבלה עדיפא מטעם דהואיל ואפשר דאפילו לכתחילה שרי וכ"כ הר"ן ועיקר ויש להקשות מאחר דמשמע להדי' מהאי מתני' דאין אופין לכלבים א"כ מה מועיל שיכול לפייסה ס"ס הואיל ואוכלין כלבים ממכה נמצא שא"צ לכולה ונמצא שאפה יותר מכדי צורך האדם ונראה דאיירי בתנור א' דשרי משום כ"א בר"ש מפני שהפת נאפת יפה וכן אית' להדיא בירושלמי בע"ק דחלה דמוקי לה כר"א בר"ש א"כ משמע גבי עיסה דלעיל דאיפשר לי' למפלגי' בלישה דאסור אפי' בתנור א' ולא כמ"ש הר"ן שי"מ דאיירי בעיסה מרובה שיש בה יותר ממילוי תנור א' דכה"ג אפילו גבי עיסת הרועים אסור כדפי' אלא עיקר הטעם כדפי' התו' דלא מהני ה"ט דרשב"א מפני שהפת נאפת יפה אלא היכא דכל הפת של ישראל שהרשות בידו לאכול כל א' וא' או זה או זה ועוד דלמא מקלעי אורחי' אבל הכא חצי' של כותי אסור לאפותה בי"ט משום חלק של כותי:

סימן כב

דין בני חיל שנתנו קמח לישראל לעשות להם פת בי"ט אם כשנותנים פת ממנה לתינוק אין מקפידין מותר לאפותה להם בי"ט והוא שהקמח הוא של בני חיל אבל אם מוטל על ישראל לתת להם אסור לאפותה לפיכך אשור להזמין כותי בי"ט:

בעו מיני' מר' הונא הני בני באגי פי' ישראל הדרים בכפרי' דרמו עלייהו קמחא דבני חילא עי' המלך הטיל עליהם לאפות ולבשל לאנשי מלחמתו מהו לאפותה בי"ט א"ל חזינא אי יהבו ליה ריפתא לינוקא ולא קפדי כל חדא וחדא חזי לינוקא ושרי ופרש"י ופליגא אההי' דלעיל דכ"ח דקאמר עיסה חצי' של כותי וכו' וכ"י פי' דל"פ דשאני עיסה חצי' של כותי וחצי' של ישראל דישראל מצי למיפלגה ולאפות חלקו אבל הכא מיירי שהוא הקמח לבני חילא אלא שטורח אפיי' הוי כמו אבני באגי הילכך לא היו יכולין ליקח כלל מן הקמח קודם אפיי' לאפותו לצורך תינוק אבל אח"כ שאפו בשביל החיל אז לא קפדי ואני אומר דאפי' אם הם נתנו הקמח ל"פ אהא דר"ח דא"א לומר פליגה בלישה שלא יניחו הבני חיל ליקח קמח ועיסה שלהם אפי' מקצת אלא צריכים הישראלים למסור להם כל הקמח הראוי לשיעור עיסה המספקת לבני חיל אלא שאחר

האפיי' שוב אינם מדקדקי' אפילו לקחו הישראלים מהם פת א' לתינוק ומש"ה שרי ומסיק ופליג' דריב"ל פי' הא דר"ה דלעיל דאמר אי יהבו ריפתא לינוקא כו' דאריב"ל מזמנים את הכותי בשבת ואין מזמנין אותו בי"ט גזירה שמא ירבה בשבילו ע"כ וא"כ יש לתמוה על הרמב"ם שעסק כריב"ל דאין מזמנין הכותי בי"ט שמא ירבה בשבילו ופסק נמי כר"ה שכ' וז"ל בני החיל שנתנו קמח לישראל לעשות להם פת בי"ט אם כשנותנין פת ממנה לתינוק אין מקפידים מותר לאפיתו להן בי"ט שכל פת ופת ראוי לתינוק והראב"ד כת' שיפה אמר אע"פ שלא הסכים לדעת הרי"ף ז"ל ואינו יודע למה והמ"מ כת' וז"ל ויש מי שהעמיד דברי רבינו באמרו שלא הי' בגי' ספרי רבינו ופליגא ואני מקיים הגי' ומקיים דבריו וכי אמרו ופליג' לאו אהא דר"ה קאי דלא דמיין להדדי דההי' דר"ה אם לא היו אופין פת לחם לא היו יכולין לאפות ממנו פת א' ולתתו לתינוק אבל בזימון הכותי לא יגרע חלק ישראל אם לא יזמינוהו שהרי משל ישראל הוא נותן לו ופת התינוק הוא מבני חיל וכי אמרו ופליג' נ"ל דאמאי דסליק מיני' קאי דא"ל אביי לכ' יוסף למ"ד לכם ולא לכלבים הני סופלא לחיותא היכי שרינן להו בי"ט א"ל חזיין להיסך א"ל תינח בי"ט בשבת מא"ל א"ל מטלטלין להו אגב ריפת' ולזה אמרו שהשוו את הטלטול בשבת למלאכה די"ט דכיון שאין עושין מלאכה בשביל בהמה בי"ט אין מטלטלין בעבורה בשבת אלא ע"י פת כרי"בל שהוא התיר טלטול לצורך כותי בשבת אע"פ שמלאכה אסורה בי"ט מחמתו וזה נ"ל נכון לדעת רבי' ודינו קיים ויש בזה הודאת בעל ריב ע"כ ואני אומר שב' התירוצי' לא שווין לי הראשון לומר שבספרי' שלו לא כת' ופליג' דריב"ל מ"מ לא עלה על לבו לסמוך ע"ז מאחר שרבו הרי"ף כ' גי' זו בפשיטות כאשר כ' בכל הספרים מנין לו לחלוק עליו בלי לאי' אלא מסברא בעלמא גם התי' הב' שכ' המ"ע דפליגי דקאמ' קאי על סופלי דחיותא דלעי' אין עולה על הלב שסתמא דגמ' יאמר כעין חידה ותיר' זה בדוחק יספיק על הישיבה בזמן שמעלין עילא בקופא דמחטא לחדודי בעלמא וגם פלפולו אינה שוה בעיני כלל דהאיך ידמה טלטול דשבת לצורך טלטול דסופלי לצורך בהמה דהתם אין מטלטלין הסופלי שאין ראוי' אלא לבהמה לחוד אבל הכא מזמנין הכותי שיאכל עמנו ולא מטלטלין בעבור הכותי לחוד ואם הי' מזמן לכותי בפ"ע מ"מ הי' מותר לטלטל בעבורו שהרי ראוי' לישראל ועיקר נראה בעיני מ"ש בסוגי' דפליגי אדריב"ל היינו היכא דרמו עלייהו קימחא שיתן הישראל הקמח לא ה"ל לישראל ללוש בעבור מעט עת שיתן לתינוק דס"ס מרבה בשבילו והוי כאלו לש ואופה בעבור פת שלו שיתן לתינוק ומוסיף בשביל הכותי שהרי מן הדין יש לו לישראל ליטול מעט וליתן לתינוק ולמיפלגה בלישה אלא שאין מניחין להם הכותי' אבל מ"ש הרמב"ם

שהקמח הי' של בני חיל ולא הי' לישראל חלק בו כלל כ"א אחר אפיי' בשכר טרחו מש"ה מותר לאפות ודומה למי שבישל תרנגולת כדי לאכול ממנה כבד קודם זמן אכילה דשני לד"ה ואף שהרי"ף לא חולק בזה מ"מ הרמב"ם חולק בזה וסברתו נכונה ע"כ שבאו הראב"ד ומאחר שבע"ד שבחו מסתמא כוון האמת וכן הלכה:

סימן כג

דין אם נשלח שליח כותי לישראל מותר להאכילו וכן לעבדים ושפחות כותי ומ"ש לעיל דאסור להזמין היינו כותי שהוא חשוב בעיניו ובארנו דל"ד להזמינו אלא ה"ה אם בא מאיליו והוא כותי חשוב נמי אסור א"ל שיאמר לו ישראל בפי' אי סני לך במה שהכנתי לעצמי אכול ואי לא לא אטריח בשבילך ומותר לתת לכותי חתיכות בשר או פשטי"דא כי לא אשור אלא כשמזמינו על השלחן:

מרימר ומר זוטרא כי מקלע להו כותי בי"ט א"ל אי ניחא לך במאי דטרחינא לן מוטב ואי לאו טירחא יתירה אדעתא דידך לא טרחינן וכ' הרא"ש וז"ל ואם נשלח שליח כותי לישראל בי"ט מותר להאכילו בי"ט וכן נוהגי' באשכנז שיש עבדים ושפחו' כותים דלא אסר ריב"ל אלא לזמן את הכותי שהוא חפץ ביקרו ומרבה לו מנות וחיישינ' שמא יבשל לו קדרה לבדה שלא הי' מבשל בה א"ל בשביל הכותי דאילו הרבה בשביל הכותי בקדרה שהוא מבשל בה ליכא חשש איסור והא ליכא למיחש בעבדים ושפחות שבבית ישראל וכ"פ המרדכי דמותר להאכיל עבדים ושפחות כותי' ומשמע נמי לשם דאפילו להרבות בשבילם שרי רק באותו תנור ובאותו קדרה וכן יראה עיקר והרמב"ם כת' אבל אם בא הכותי מאיליו אוכל עמו שכבר הכינוהו וכתב עליו המ"מ שדקדק כן ממ"ש אין מזמנין את הכותי ולא אמר אין מאכילין את הכותי משמע שלא אסרו אלא במזמנים אותו אבל בבא מאיליו אין לחוש אבל הרשב"א כ' שהאמירה מעכבת ע"כ וכ"כ הטור (בסי' תקי"ב) דאינו נרא' דאע"פ שכבר הכינוהו אכתי איכא למיחש שמא ירבה בשבילו אם הוא חשוב וראוי לכך אלא צריך שיאמר לו אם יספוק לך במה שהכינו לעצמינו בא ואכל ע"כ ובא"ח כ' וז"ל לא ישלח לכותי דורון בי"ט ולא פת ולא תבשיל אם הי' בדעתו לשלוח בי"ט שא"א שלא ירבה בשבילו ומ"ש ממלא אשה הקדרה כו' היינו דוקא לצורך ישראל ע"כ ול"נ דמ"ש לאסור אף בקדרה א' לצורך כותי ממה שירבה בקדרה א' לצורך ח"ה מאחר שהטעם דחד טירחא הוא ה"ה נמי בסתם לצורך כותי דדוקא גבי פת הוא דמחלקינן בין ישראל לכותי משום דפת כלפת ופת איכא טירחא בפ"ע ולא התירו אלא משום שהפת נאפת יפה יש לחלוק ולומר דדוקא לישראל התירו מאחר שחזי לי' כל פת ויש ג"כ טעמא לשבח שהפת נאפת יפה התירו לו אבל לא בעבור צורך הכותי

אבל גבי קדרה שאין הטעם משום שנתבשל יפה אלא משום דחד טירחא היא ולית' ביה איסור כלל כדפי' ה"נ גבי כותי רק שלא יאמר בפי' שעושה לכך כדפי' ומ"מ הדין דין אמת דאיכא למיחש שירבה קדרה אחרת בשבילן וכתב תשב"ץ שמהר"ם התיר ליתן לכותי חתיכה פשטיד"א או מאוזא בי"ט דלא חיישי' שמא ירבה בשבילו רק כשמזמנו על השלחן וזהו פשוט אכן אם ידע שיבא הכותי למחר יזהר שלא ירבה בשבילו:

סימן כד

דין האופה מי"ט לחול אינו לוקה כי אמרינן הואיל כו' מיהו איסורא איכא ובארנו דאסור לבשל בי"ט לכותים ולכלבי' ואין עושין מורסין לתרנגולים בי"ט כשעושה דרך גיבול אכל כשמוליך רק שתי וערב באצבעו מותר:

איתמר האופה מי"ט לחול רב חסדא אמר לוקה ורבה אמר אינו לוקה הואיל ואי מקלעי ליה אורחים חזי ליה ר"ח אמר לוקה לא אמרינן הואיל וכ' הרי"ף והרמב"ם והרא"ש שהלכ' כותי' דרבה שאינו לוקה אבל איסורא מיהא איכא כדפי' לעיל תו מסקי' בסוגי' תניא אך אשר יאכל לכל נפש שומע אני נפש בהמה במשמע כענין שנא' ומכה נפש בהמה ישלמנה ת"ל לכם ולא לכותי' לכם ולא לכלבים דברי כ"י הגלילי רע"א אפילו נפש בהמה במשמע א"כ מה ת"כ לכם לכם ולא לכותי' ומאי ראית לרבות את הכלבים ולהוציא כותי' מרבה אני את הכלבים שמזונתן עליך ומוציא אני את הכותי' שאין מזונתן עליך וכ' הרי"ף והלכת' כר"י הגלילי דסתם לן תנא כותי' דתנן עיסת כלבים בזמן שהרועים אוכלים ממנה נאפת בי"ט כו' וק"ל סתם מתני' ומחלוקת בברייתא הלכה כסתם משנה והר"ז הלוי חולק עליו וראייתו מהא דא"ל אביי לכ"י לר"י הגלילי הני סופלי לחיותא היכי שרינן להו בי"ט ואיצטרך לשנוי לי' בשינוי' דחיקי ודלא כהלכת' דהא משני ליה ריטבות' חזי להיסק גדול דלא כהלכת' היא כדאמרינן בחיזרא והילכת' יבישתא שרי רטיבות' אסור ולא אמרינן דחזי להיסק גדול ובהדיא תנן מחתכין את הנבלה לפני הכלבים אפילו בשבת וצדין חיה ועוף בי"ט מן הביברין ונותנין לפניהן מזונות וקודר אדם קב או קביים ונותנו לפני בהמתו ואינו חושש ומתירין פקיעי עמיר לפני בהמתו ומספספין את הכיפין ומהלקטין לתרנגולים ונותנים מים למורסין ונותנים מים לפני אווזין ותרנגולי' ולפני יוני הרדסאות וכל אלו מותרין בלא אגב ריפתא ודלא כר"י הגלילי והאיך אפשר לדחות כל אילו מפני משנה יחידאי דעיסת כלבים שנישנית כר"י הגלילי אגב גרירא דעירוב ושיתוף וברכה וזימון וחלה ומצה ועי"ל דמודה כ"ע בעיסת כלבים כיון דאפשר לכלבים בעיסה בלא אפיי' לא טרחינן להו במלאכה יתירת' אלא בזמן שהרועי' אוכלים ממנה מכ"ז נ"ל שהלכה כמ"ד אפי' נפש בהמה במשמע ע"כ

והשיב הרא"ש על דבריו וז"ל ולא ידענא מה הביא מכל אילו המשניות ראי' לכ"ע אטו מי איכא מאן דפליג בטלטול מזונות ליתנם לפני בהמה אפילו בשבת והרי"ף עסק כנ"י הגלילי שפסק שאסור לאפות ולבשל בי"ט לצורך בהמה ומתוך קושי' דסופלי עלה דר"י הגלילי אסר אף לטלטל מאכל בהמה וזה א"א לומר כדפי' וגם ב"ה דרשי לעיל לכם ולא לכותים לכם ולא לכלבים ואינהו אמרי בע' נוטל מעבירין מעל השולחן פירורין פחות מכזית וכו' מפני שהן מאכל בהמה אלא צ"ל כמ"ש רשב"ם דסופלי לא חזי לחיותא אלא ע"י תיקון שמרככין אותו או שוחקין אותו אלא שלפעמים אוכלין אותו ע"י הדחק הלכך לר' יוסי שא"א לתקנו בי"ט היכי מטלטלן ליה למשדי לחיותא והלא מוקצין הן כיון דאין ראוין לאכילה כ"א ע"י הדחק ומשני דחזי להסקה ופריך בשבת מא"ל ואפילו לר"ע א"ל דמטלטלי אגב ריפתא ע"כ והן הן דברי הרמב"ן שהשיב על דברי כ"ז הלוי וכן השיב הר"ן על דבריו ומ"ש הוא דאפשר ר"ע מודה בזה מאחר שראוי לאכול לכלבים בלא אפיי' דליתא דבסוגי' משמע דשני לבשל טריפות לר"ע כדי להאכיל לכלבים אע"פ שאפשר להם לאכלו סי והכריע כדברי הרי"ף וכ"פ כל הצרפתים חוץ מאבי העזרי כדברי הרי"ף והרמב"ם דהלכה כנ"י הגלילי וכן עיקר והא דמטלטלין הני סופלי אגב ריפתא אע"פ שאמרו לא אמרו ככר ותינוק אלא למת בלבד אכתוב אי"ה בע' נוטל ומאחר שהלכה כנ"י הגלילי שאסור לעשות מלאכה בשביל בהמה ה"ה דאסרי נמי הוצאה בכ"ה כדפי' לעיל בפ"ק סי' ל"ז וכ"כ המרדכי וכ' עוד אין עושין מוכסין לעופות בי"ט דממעטינן מלכם ע"כ ונראה דוקא דרך גיבול קאמר אבל דרך שינוי להוליך שתי ועכב ולעכב באצבעו שרי אפי' בשבת כדאמרי' לשם בסוף מסכת שבת דמותר לגבל אף לשוכי' דרך שינוי וכ"כ הכלבו בה' י"ט וז"ל שריית המורסין לתרנגולים מותר ובלבד ע"י שינוי לעי שהדבר קרוב לגיבול:

סימן כה

דין דמותר להחם חמין לרגליו בי"ט אפילו אינן ראוין לשתיי' ועושה מדורה ומתחמם כנגדה:

מתני' בש"א לא יחם אדם חמין לרגליו אא"כ ראוין לשתיי' וכ' התו' ב לשתות מהן וב"ה מתירין ונראה דמתירין אפילו אם אינן ראוים כלל לשתיי' ועושה מדוכה ומתחמם כנגדה וכ' הרי"ף והרא"ש אחריו ודוקא חמין לרגליו הוא דשרי ב"ה אבל לא לכל גופו כדתנן בשבת בע' כירה במעשה דאנשי טבריא שהביאו סילון כו' אם בי"ט כחמין שהוחמו בי"ט אסורין ברחיצה ומותרין בשתיי' ולענין ריצה בי"ט בחמין שהוחמו מעי"ט חזינן לגאון דקא כ' הכי דההיא דאמרי לא ירחץ אדם כל גופו בחמין בשבת בחמין שהוחמו

מע"ש דוקא בשבת אבל בי"ט שני לרחוץ כל גופו בחמין שהוחמו מעי"ט לא הוי דבר שחייבין עליה משים שבות ולא משום רשות ולא הוי משום מצוה אלא גזירה היא וכי גזור רבנן בשבת אבל לא בי"ט ע"כ ובמס' שבת ע' כירה כתבתי כל הצורך:

סימן כו

דין מי שלא הניח ע"ת ואין אחרים שערבו שיוכל להקנות להם קמחו או יש אחרים ואיני רוצה להקנות להם התירו לו חכמים משום כדי חייו שיעשה דבר מועט כגון לאפות ככר א' ולבשל קדרה א' ולהדליק גר א' ואפילו הוא עצמו הותר לעשות ובארנו דאם לא עירב אסור אף בהדלקת גרות רק משום כדי חייו מותר בגר א' ולכן ע"ל בתוך נוסח של ע"ת בדין יהא כו' ולאדלוקי שרגא כו' ועו' בארנו דמי שלא הניח ע"ת יכול לחפש בנר איזה דכר ואפילו מבע"י בי"ש ולהניחו דלוק עד הלילה:

מתני' ג' דברים ר"ג מחמיר כדברי ב"ש אין טומנין את החמין מי"ט לשבת ואין זוקפין את המנורה בי"ט ואין אופין פתין גריצין אלא רקיקין אר"ג מימיהן של בית אבא לא היו אופין פתין גריצין אלא רקיקין א"ל מה נעשה לבית אביך שהיו מחמירין על עצמן ומקילין לכל בני ישראל להיות אופין פתין גריצין ורקיקין והלכה כחכמים ולק' סי' ל"ב נפרש מהו עת גריצין אין טומנין את החמין כו' ה"ד אי דאנח ע"ת מ"ט דב"ש אי דלא אנח ע"ת מ"ט דב"ה אמר ר' הונא לעולם שלא הניח ע"ת וכדי חייו שרו ליה רבנן ור"ה לטעמי' דאמר ר"ה מי שלא הניח ע"ת אופין לו פת א' ומבשלין לו קדרה א' וחממין לו קיתון א' ומדליקין לו נר א' וי"א אף צולין לו דג קטן כ' הרא"ש יש מדקדקין מדקתני אופין לו ומבשלין לו משמע דאחרים עושין לו אבל לא הוא עצמו ולית' דאם יש אחרים שעירבו יקנה להם קמחו ויעשו לו כ"צ ועוד מאי קאמר ומשום כדי חייו שכו ליה רבנן מאי הוצרכו להיתר זה כיון שיכול להקנות להם קמחו הלכך מיירי בדליכא מאן דערבו ומשום כדי חייו התירו לו חכמים לעשות לו דבר מועט ואופין ומבשלין אבני ביתו קאי וכ"מ בירושלמי דקאמר עירב ולא עירבו אחרים ר' יצחק אמר צולין לו דג ר"ה אמר מחמם לו חמין ושמואל אמר מדליקין לו את הנר וכ"פ הר"ן ובודאי יפה כ' שאפי' הוא עצמו שרי ול"ד אחרים קאמר אכן מה שמשמע מדבריו שאם יש כאן אחרים שהניחו ע"ת שלא התירו לו משום כדי חייו אלא צריך להקנות קמחו לאחרים אין זה מוכרח דשמא אם אין רוצה להקנות לאחרים כדי שיעשו לו תבשילו אלא הוא רוצה לעשות לעצמו רק בכדי חייו נמי שרי וכ"כ המ"מ בשם הרשב"א וז"ל לא הי' שם אחרים להקנות להם קמחו או שלא רצה להקנות קמחו לאחרים אופין לו בצמצום עת א' וטומנין לו קדרה א' וצולין לו דג קטן וכן נמלא כ' בתשו' והביא ראי' מתו' כדי שיוכל לתקן לו

כדי חייו אם אינו רוצה להקנות לו קמחו לאחרים וכ' התו' והרא"ש אחריהם מדקאמר מדליקין לו את הנר משמע מי שלא עירב אף להדליק אסור ומדליקין לו את הנר דקאמר היינו נר א' כמו פת א' וקיתון א' אע"פ שלא פי' כן לכן נהגו כשמניחין עיכוב לומר לאפויי ולבשולי ולאדלוקי ולאטמוני ואע"פ שפי' שלא תקנו ע"ת אלא לעיקר סעודה היינו דא"צ לעשות העירוב אלא מפת ותבשיל שהוא עיקר הסעודה אבל צריך להזכיר כל דבר שאסור לעשות בלא עירוב ואע"פ שהרי"ף והרמב"ם לא הזכירו לאדלוקי שרגא מ"מ דברי תו' והרא"ש עיקר וכן אי' בה"ג וכ"כ הרשב"א והר"ן עוד כ' הרא"ש והרי"ף לא הביא מימרא דרב הונא ולא ידענא טעמא אי משום דרבא דהוא בתראה אוקמי למתני' בשנוי' אחרינא מיהו ברייתא מיתנא כר"ה ע"כ ויש דוחין ואומרין דמאחר דרבא משני למתני' בשהניח ע"ת אלמא דלא ס"ל הא דר"ה ואע"ג דת"כ דר"ה מאחר דרבא בתראה הוא ולא חייש לה אנו נמי לא חיישינן לה ולא נהירא דאיך פליג רבא על ברייתא דהא פרכינן מסתמא דברייתא תיובתא לאמוראים א"ל כב ודכוותי' ומשני תנא הוא ופליג אלא בודאי כבא ל"פ על הברייתא אלא דפליג על ר"ה דמוקי מתני' בשלא הניח ע"ת ומוקי הוא אפילו בהניח וליכא נפקותא בשינוי' דילי' לפי פסק הלכה כדאי' בסוגיא וכ' מהר"ם היכא שלא הניח עירוב שיכול לחפש בחדר שום חפץ בכר אפי' מבע"י ולהניחו דולק עד הלילה וכ"כ הטור בשמו:

סימן כז

דין מי שרוצה לערב על אחרים לוקח העירוב שידו ונותנו למי שיש לו זכות וא"ל זכה שעירוב זה בשביל פלוני והזוכה צריך להגביה טפח וחוזר המוכה ונוטלו מיד הזוכה ומברך על מעות עירוב כו' וכשאין רוצה לערב לאחרים א"ע לזכות כלום אלא לוקח העירוב בידו ומברך כו'. כתב הטור (בסי' תקנ"ז) וז"ל כיצד הוא עושה לוקח העיכוב בידו ונותנו למי שיש לו זכות בשביל מי שמערב ע"י וא"ל זכה בעירוב זה לפלוני ונוטלו הזוכה מידו וחוזר ונוטלו מיד הזוכה ומברך על מצות עירוב רמואו בדין יהא שרי לנו לאפויי ולבשולי ולאטמוני ולאדלוקי שרגא דבעיומלו כל צרכנא מי"ט לשבת ולכל בני העיר הזאת או למי שרוצה לפרש ע"כ ובודאי ברוצה לערב על אחרים הוא דצריך למיעבד כך אבל אינו רוצה לערב על אחרים א"צ לזכות כלל אלא לוקח העיכוב בידו ומברך (ואומר) בדין יהא שרי לנו וכו' כ' הר"ן בפ"ב דביצה צריך הזוכה להגביה העיכוב מן הקרקע טפח דכיון דברשות מזכה הוא לא מצי זכי בלא הגבהה דהכי תני לה בתוס' גבי ע"ח וכ"כ הטור גבי ע"ח וה"ה ע"ת:

סימן כח

דין דאסור להטות הנר כדי להרחיק השמן מן הפתילה וקונד"ילא גדולים משעוה מדינא מותר לחתוך אותה באור ולא בסכין אפילו קודם שידלקנו ומ"מ לכתחילה אסור ובארנו דמותר להוסיף פתילות בנר אם היתה חתיכות חלב או של שעוה מונח בנר דלוק ונוטל א' מן החתיכות הרחוקות מן הפתילה מותר:

עולא איקלע לבי כב הונא קם שמעיה דעולא זקפי' לשרגא פי' הגביה הנר להרחיק השמן מן הפתילה כדי שימהר לכבות איתיבי' ר' יהודא לעולא הנותן שמן בנר חייב משום מבעיר והמסתפק ממנו חייב משום מכבה א"ל לאו אדעתאי פי' השמש עשה לרצונו ולא עשה כדין וכ' התו' הא דחשיב ליה מכבה היינו משום דכשממעט השמן ומרחיקו בפני הנר שהוא דולק מיד כהה אור הנר ואין דולק יפה כבתחילה וה"ל מכבה אבל אין לפרש משום שממהר כביות הנר כשיכלה השמן דהיינו גרם כיבוי שנחלקו ר"י וחכמים לקמן וק"ל כרבנן דגרם כיבוי מותר וכ' הרא"ש וז"ל ומיהו ההיא דשפופרת ע"פ הנר דאסור דילמא אתי לאסתפוקי מיני' היינו ע"כ מפני שממהר כיבוי שאינו מכהה מאור הנר כלל שהרי הכר לעולם מלא שמן כי מן השפופרת מטפטף תמיד לאור הנר אף אם יסתפק משמן שבתוך השופפרת אינה מכהה מאור הנר הלכך כ"ל טעמא דמסתפק מן הנר ושום שממהר כיבוי ואף רבנן דר' יוסי מודו בהאי גרם כיבוי דחייב דע"כ ל"ע התם במעמידי' כלים מלא מים כדי שלא תעבור הדליקה אלא משום דאינו נוגע בדבר הדולק אלא עושה דבר החוצה לו הגורם את הכיבוי כשתגיע האש הדליקה אבל הכא השמן והפתילה שתיהן גורמין את הדליקה והממעיט א' מהן וממהר את הכיבוי חייב וה"ט דנותן שמן בנר משום דמאריך בהבערתו דאלו לא נתן שמן בכר היה כבה כשיכלה השמן שבנר ומה שהוא דולק מכאן ואילך הוי כאלו הוא הדליקו וכן לענין כיבוי כמי ממהר הכיבוי ע"י שנסתפק מן הנר והוי כאילו כבה הוא ע"כ ול"נ מה שהק' משפופרת לסתור לדברי התו' נראה בעיני שאף הם בודאי ידעו המשנה אלא בע"כ צ"ל דס"ל דהתם איכא למיחש שמא יסתפק ממנו ויטול כל השמן שיפסיק הטיף טיף מיד והוי מכבה ומי הוא הנביא שהגיד לו דשמא יסתפק דהתם היינו שמא יקח מעטו שמן ממנו ואדרבה כראה דהתם לאו דוקא להסתפק לבד קאמר אלא שמא יקח כל השפופרת עם השמן ויסתפק ממנו או יערה למקום אחר דהא דב' אינו מוקצה אפילו אם הוא מונח על דבר מוקצה מותר ליטול מעליו וכ"ע מהר"ם כאשר הבאתי בפ' כירה ועוד אפי' את"ל דלא חיישינן לכתחילה שמא יקח השפופרת מ"מ איכא למגזר שמא יסתפק מעט ואם יסתפק למעט אח"כ איכא למיחש שמא יסתפק ממנו בכולו או יטול השפופרת והוי כולה כחדא גזירה

וכ' הא"ז שאם היתה חתיכה קטנה של חלב או של שעוה מונח בנר הדולק ונוטל א' מן החתיכות הרחוקות מן הפתילה אינו נראה שיהא חייב בזה ואף הרא"ש מודה מאחר שאינה מחובר לאותו חלב שדולק והוי כשאר גרם כיבוי שעושה דבר חוצה לו ומ"מ כ' הא"ז דלכתחילה ודאי אסור לעשות כן בין בשבת בין בי"ט והיינו דס"ל דלא שרינן גרם כיבוי לכתחילה אם לא משום הפסד ממון אכן לפי דברי הטור דלקמן שרי וכ"כ המרדכי שאין בו איסור וכ' התו' דלפי דבריהם יש להתיר קנד"ולא שהיא גדולה משעוה ממנה ולמטה כיון דבשעה שהוא חותך אותה אינה מכהה אורה כלל אע"פ שהוא גורם כיבוי ודוקא לחתוך אותה באור אבל בסכין כ"ע מודה דאסור כדאמרי' לקמן בפ' המביא סי' י' תוחב אותו בנר ועושה ב' נרות ע"כ ונראה אפילו קודם שידלקנה אסור לחותכו משום דהוי כעובדא דחול ואין חילוק בין דולק לאין דולק להאי דינא דחותכה בסכין דומיא דפתילה ולדעת הרא"ש חייב משום מכבה מאחר שעשה גרם כבוי בשעוה הדולק ואין להתיר לדעת הרא"ש אלא קודם שידליק וכן יראה (מדברי) הטור (בסי' תקי"ד) שכ' (בזה"ל) כר של שעוה שרוצה להדליקו בי"ט וחס עליו שלא ישרף כולו יכול ליתן סביביו דבר המונע מלשרוף בענין שיכבה כשיגיע לשם דגרם כיבוי מותר משמע דוקא קודם שדולק אבל לאחר שדולק אסור ואף שיש לדחות דלאו דוקא קאמר דאף אחר שדולק נמי שרי והא קמ"ל דאפילו קודם שדולק מ"מ לא יחתוך בסכין וכדפי' לעיל בשם התו' אך נראה בעיני דכפשוטו קאמר וכדי להשוותן עם דעת אביו הרא"ש ומיהו כבר כ' שדברי תו' עיקר וכ"פ המרדכי בע' כ"כ וה"ה דשרי נמי נר הדולק בב"ה לתחוב בחול כדי שלא ישרף יותר ממה שיצא לחוץ ואף שהמרדכי כ' בשם ר"י דאפילו כה"ג לא שרינן בי"ט דגרם כיבוי לא שרי אלא במקום היזק דוקא לא נהירא דדוקא בגרם כבוי ממש שכבה אש הדולק כבר דומיא דפלוגת' דכ"י ורבנן בפ' כ"כ אבל מה שאילו מכבה ממש אלא כשמגיע לשם אין לו עוד יותר במה לישרף וכלה מאליו שרי אמי' לכתחילה כדפרי' החו' אכן לא מלאני לבי להקל מאחר שלדברי הרא"ש הוא חייב משום מכבה מאחר שממעט גוף השעוה שהיא דולק נהי דדברי התו' עיקר שאינו חייב אבל להתיר לכתחילה לא יראה בעיני להקל כנגדו כ"כ מאחר שהרא"ש חייב בדבר אבל ליקח חתיכת חלב מן הנר כשהוא דולק שרי אפילו לכתחילה כדברי התו' דאף הרא"ש עודה בזה שאין בו חיוב כדפי' לעיל כ' הר"ן אע"ג דהמסתפק ממנו חייב משום מכבה מ"מ מותר להוסיף בה פתילות דכולה הדלקה היא דאלת"ה אסור להדליק ב' פתילות בנר א' דהא א"א להדליקו כא' אלא ודאי שרי:

סימן כט

דין גר שכבה מותר לחתוך ראש הפתילה שנשרף ולתקנו ודוקא כשרוצה להדליק באותו לילה או באותו יום אשל לתקן מי"ט לחבירו או מי"ט לחול אסור ואסור ליקח פתילה מנר הדולק אפילו ליתנם לגר אחר ומותר לכסות אש בעפר כרי שימצאו למחר בי"ש אבוקה העשוי מחתיכת עצים קטנים סותר ליקח מאותן עצים שלא אחזה בהן אור אכל אחז בהן האור אשור ומותר ליקח אוד מצר זה ולהניחו בצד זה באותו מדורה עצמה אבל ליקח אוד מן המדורה לילך לאורה יש ליזהר מותר להדליק בב"ה בי"ט א' בערב לצורך ליל ב' ואפילו בי"ט ב' בערב אבל נר שאינו של מצוה אסור להדליק עד סמוך לחשיכה ואפילו בב"ה אסור לתקן עששיות ופתילות אחר המנחה:

אמר כ' יהודא קנבא שרי פרש"י למחוט ראש הפתילה כשנעשה פחם והקשו התו' דלקמן בפ' המביא סי' י"א מפיק לה בלישנא אחרינא מוחטין את הפתילה ומפ' שהוא עדויי חושכא ע"כ פי' דתרי חיטויי יש א' בשעה שהוא דולק והוא דלקמ' מוחטין את הפתילות וחד הוא לאחר שכבה הנר חותכין ראש הפתילה שנשרף והיינו הא דהכא וקונבא הוא כמו קניבת ירק וקמ"ל שאין בו משום תיקון כלי שמתקן הפתילה כדי שתהא נוחה לידלק וכ"פ הרא"ש בשם הערוך וכ' עוד ודוקא כשרוצה להדליק באותו לילה ע"כ פי' באותו לילה או באותו יום אבל לתקן מי"ט לחבירו אסור וכ"ש לתקן מי"ט לחול ולהדליק שיורי פתילה בליל ב' של ר"ה כתבתי לעיל בפ"ק גבי דיני דהכנה:

(הג"ה מן המחבר עצמו ז"ל שאלני משכיל א' איך שרי' לחתוך ראש הפתילה ולהדליק אח"כ הא כתבנו לעיל פ"ק סי' ג' דשיורי פתילה אסורין משום נולד וצ"ל דלא שייך נולד אלא בפתילה גופא שנוחה להדליק ולקבל האור מהר במקום שכבה אבל יכול לחתוך מקום שכבה כדי שתדליף יפה ולא שייך בה נולד ואף שכת' לעיל בסי' ד' דבכל פתילה שייך הכנה אפילו בראש הפתילה השני לענין איסור הכנה משבת לי"ט אבל משום איסור נולד לא אקרי כולד אלא במקום שכבה עכ"ה) וכ' התו' והרא"ש אחריהם שאסור ליקח פתילה מנר הדלוק אפילו ליתנם בנר אחר שהרי מיד כשמוציא מכבה אותה ומאי נ"מ כשידליק אח"כ וכ' בתו' עוד שלא לכסות האש בי"ט ויש למחות בנשים שלא לכסות האש בי"ט אכן האגודה כ' לכסות האש בעפר בלילה כדי שימצאו למחר בי"ט מותר וכ"נ להקל בפרט כה"ג דדבר שאין מתכוין הוא וכ"ש לפי מה דק"ל כר"ש דכל כיבוי הוי מלאכה שא"צ לגופה ואינו אסור אלא מדרבנן כ"א בעשיות פחמין וכמ"ש בפ' ב"מ ועוד דצורך אוכל נפש הוא והרי"ף כ' וקינסא שרי פי' כגון אבוקה שהיא עשויה מחתיכות עצים קטנים אם נוטל בי"ט מאותן עצים שלא אחזה בהן האור שרי ע"כ והמרדכי נמי

כ' וז"ל וכ"ח פי' קינסא קסמין דקין שבראש המדורה מותר להסירו קודם שאחז בהן האור ולפ"ז משמע שאם אחז בהן האור אסור להסירן בי"ט וכ' עוד מיהו ליקח אוד מצד זה ולהניחו בצד אחר של מדורה שרי כיון דאינו מתכוין כלל לכיבוי פי' ג"כ לא הוי פסיק רישא כ"כ אבל ליקח אוד מן המדורה ולילך לאורו משמע דאסור והמרדכי התיר אף בזה אלא שכ' שהעולם נזהרים בזה וכן הוא נכון וכ' עוד התם ומה שנהגו העולם להדליק מי"ט לחבירו ואינם מדקדקים אם הוא לילה לעיל פרש"י דהוי הכנה ואין י"ט מכין לחבירו י"ל אע"פ שאין לילה מ"מ סמוך לחשיכה הוא ואף באותו יום צריך לאותה הדלקה לפ"ז שרי אפילו בבית ובחד נר בעלמא אפילו אינה נר של מצוה ודוקא סמוך לחשיכה אבל ביום אסור אבל בנר של מצוה נראה דשרי אף ביום וכ"כ הטור (בסי' תקי"ד) וז"ל וכ' א"א הרא"ש ז"ל בתשו' שמותר להדליק ביום א' בערב לצורך ליל ב' ואפילו בי"ט ב' בערב ואין בזה משום אין י"ט מכין לחול שמיד בהדלקתה יש מצוה לאותו שעה שבכל שעה אפילו ביום יש מצוה בהדלקת נירות בב"ה כ' הרשב"א שנשאל אם שמש מותר בב"ה לתקן הפתילות והעששיות בי"ט אחר מנחה מאחר שכוונתו הוא לצורך היום כי אולי באותו יום יביאו שמן לאותן עששיות וידליקו ונמצא שטרח לצורך י"ט ואע"פ שלא היה שעת התפילה שכבר גמרו סדר היום והשיב נראה דאסור דכיון דגמרי במנחה סדרו של יום ואין דרך להדליק בו ביום אלא לצורך הערב דומה למ"ש בע' כ"כ קערות שאכל בהן בערבית מדיחין אותן לאכל בהן בשחרית כו' מן המנחה ולמעלה אין מדיחין אותן כוסות וקיתוניות מדיחין כל היום שאין קבע לשתיי' ונרות ב"ה נ"ל דכעין קערות שיש להם קבע שאין מדליקין בחול אלא לכבוד תפלות ערב ובוקר וצהרים גם מכבין אותן אחר תפלת הבוקר עכ"ל וכ' האגור בתשו' זו נראה שהיא חולקות על תשו' הרא"ש דס"ל אפי' אחר המנחה יש מצוה בהדלקת כירות וכ' מהר"י קאר"ו ז"ל ול"נ דאפשר דל"פ שאם בא להדליק כרות בב"ה אחר תפלת מנחה רשאי להדליק והרשב"א נמי מודה בזה דמ"מ איכא מצוה בהדלקת נר באיזה שעה שתהיה ולא אסור אלא לתקן הפתילות והעששיות על סמך שמא יביאו שמן באותו היום משום דכיון דגמרו במנחה של יום אין דרך להדליק בו ביום וא"כ אין דרך להביא שמן אחר תפלת המנחה להדליק לצורך היום אבל אח"כ שאם רצה להדליק מדליק ואינו נמנע ותדע דהא מדמי להו לקערות שאין מדיחין אותן מן המנחה ולמעלה ואם נזדמנה לו סעודה אחר תפלת מנחה פשיטא שרשאי להדיחה וה"נ דכוותה אם רצה להדליק אפילו אחר תפלת המנחה מדליק דבכל שעה שיש נרות דולקות בב"ה הוא כבוד ב"ה הלכך אם בא

לתקן הפתילות והעששיות אחר תפלת המנחה ויש לו שמן להדליק בו ביום כשאי ע"כ ודברים של טעם הן:

סימן ל

דין דאסור לכבות גר בי"ט כדי לשמש מטתו אפילו בעילת מצוה ובארנו דבלילה אינו מועיל במה שיאפיל בטליתו רק צריך מחיצה ומחיצה זו הפסק בעלמא ואפילו אורו מבהיק מלמעלה ומ"מ צריך האפלת טלית כשיש מחיצה וכפיות כלי מותר בין בשבת בין בי"ש ואסור לכבות בקעת בין שרוצה לחוס עליה בין מפני שלא יתעשן הבית וכן אם רוצה שלא ישרוף הבית אסור אפילו אין לו בית אחר וכל זה מפני שאין מורין בן אבל מותר לכבות בקעת כדי שלא תתעשן הקדרה א אין לו אש אחר לבשל שם:

בעא מיניה אבא בר מתנא מאביי מהו לכבות את הנר בי"ט מעני דבר אחר דהיינו ת"ה שאסור לשמש מטתו לאור הנר א"ל אפשר בבית אחר אין לו בית אחר מאי אפשר לעשות מחיצה אין לו דבר לעשות מחיצה מאי אפשר לכפות עליו כלי אין לו כלי מאי א"ל אסור וכתב הרא"ש ואע"פ שהתירו בעילת מצוה ע"י מתוך כדאי' בפ"ק דכתובות וה"נ יתירו כיבוי לצורך בעילה ע"י מתוך כמו שהותר כיבוי לצורך אוכל נפש כגון גריפת תנור או שלא תשרף הקדירה י"ל בעילת מצוה שאני א"נ כיבוי זה חשוב כמכשירי אוכל נפש עי' ואביי ס"ל כרבנן דאסרי הכשירן ולפ"ז אפשר משום בעילת מצוה נמי אסור לכבות הנר אבל הרוקח התיר לכבות הנר משום ת"ה והיינו דס"ל הלכה כר' יהודא אבל כל המחברים עסקו בפשיטות כאביי דא"ל אסור וכן עיקר א"ל ביום טוב שני וכמו שנפרש לקמן איתיביה אין מכבין את הבקעת בשביל לחוס עליה ואם בשביל שלא יתעשן הבית או שלא תתעשן הקדירה מותר אמר ליה ההיא כ' יהודא דאמר לכם לכל צרכיכם לרבות מכשירין וכי קאמינא אנא כרבנן וכתב הרי"ף והרא"ש אחריו וכן רב וכן אמימר כולהו דחו לה להא מתני' ואוקמוה כר"י למימר דלאו הלכתא היא וש"מ דלית הלכתא כי הא מתני' אלא אסור לכבות את הבקעת בין לחוס עליה בין שלא תתעשן הקדרה והבית ע"כ וכ' עוד הרא"ש והאי דאסור לכבות כדי שלא תתעשן הקדרה היינו באפשר להצילה מעשן בלא כיבוי כגון שיסירנה מאש זה ולבשלה על אש אחר אם יש לו ואם אין לו אש אחר וצריך לבשל קדירתו בזה האש ואם לא יכבה תתעשן הקדרה מותר לכבות לכ"ע לצורך אוכל נפש כמו שמותר לבשל ולאפות ע"כ וקשה בעיני לומר שהתנא דברייתא איירי בהכי דא"כ אפילו לר"י אסור אלא בודאי הברייתא איירי שאין לו אש אחר ומ"ה שרי לד"ה ומ"ש הגמ' ר"י היא קאי אשלא תתעשן הבית אפילו אין לו בית אחר ס"ס מכשירין הוא וכן כתב המרד' להדיא אשלא תתעשן הבית הוא דשרי דוקא לכ"י ושלא

תתעשן הקדרה אתיא אפילו לרבנן וכ' עוד והא דקבעי בגמ' מהו לכבות הדליקה מפני איבוד ממון וכו' וקמסיק דאסור לרבנן ושרי לר"י פי' ר' אלחנן דקא מיבעיא ליה בבית שאין בו צורך י"ט כלל אלא דר בבית אחר אבל אם דר בבית זה ואין לו בית אחר עדור בו אין לך צורך גדול מזה ומותר אפילו לרבנן דר"י וכן משמע הלשון דקאמר כי קא מיבעיא לי משום איבוד ממון משמע דאין כאן אלא איבוד ממון ולא צורך י"ט כלל ולכך מדמי לי' למכשירי אוכל נפש כר"י ע"כ ולא נהירא דס"ס מכשירין הוא אם אפשר להציל מזונות יאכל במקום אחר אפילו בשרב וצינה דומיא דלעשן הבית דלא שרי אלא לר"י וכן כל שאר המחברים לא חלקו בזה וכ' עוד הרא"ש ומיהו קשה דכל הנך אמוראי דסברי כרבנן ולקמן בפ' א"צ פסקינן כר"י דמכשירין דא"א שרי ואפשר משום דאמרי לקמן הלכה ואין מורין כן א"כ במידי דלאו אוכל נפש החמירו טפי ע"כ ולפי טעם האחרון אין ראוי להחמיר בכל בעילת מצוה אכן מאחר שהאמת דק"ל הלכה ואין מורין כן אין להתיר אפילו בעילת מצוה גם אין ראוי לחלק בין תשמיש כי בודאי לא ישמעו ומיהו הר"ן כתב בשם הרמב"ן שא"ב לומר מה שאסרינן הכא היינו משום דאין מורין כן דהכא ודאי לגמרי אסרינן דלאו בפרקא הוה ולא בפני ע"ה שלא דשמעתא קשיין אהדדי דהכא משמע דלא קי"ל כר"י ולקמן בגריפת תנור שריא כוותי' ור' חייא לדביתהו ורבה לשמעי' אורויי הוה אורי ואזהורי נמי הוו מזהירי מחרוכא ולקמן נמי אמרינן משמך הלכה כר"י ומהדר לי' יהא רעוותא דכל הני מילי מעלייתא תדרשין משמאי ובהשחזת סכין נמי לא אשכחן מאן דשרי הלכה למעשה אלא על ידי שינוי לפי' כתב וזה לשונו נהי דק"ל כנ"י במכשירין היינו לומר שהן מותרין מן התורה ולא דרשי הוא ולא מכשירין ומיהו מדבריהם לא רצו להתירם אלא כפי מה שהן קרובים לאוכל נפש דגריפת התנור התירו לגמרי מפני שהוא מיוחד לאוכל נפש דאי לא שרית ליה אתי לאמנועי משמחת י"ט אבל בסכין שעמדה מתוך שאפשר בשאלה שהסכין מצוי הוא אצל הכל לא התירו לגמרי אלא על ידי שינוי כיון דאפשר בהכי וכה"ג נמי אין מורין כן דכיון דסכין שכיח לא אתי לאמנועי משמחת י"ט אבל כיבוי בקעת כדי שלא תתעשן הבית וכבוי הנר מפני ד"א אע"פ שהוא צורך כל נפש לא רלו להתיר מכשיריו וכן בכחילת העין לא סמכו בדר"י אלא ביום טוב שני כללו של דבר ק"ל כר"י דמכשירין מדאורייתא שרי אלא שחכמים חלקו בהן לפי מה שהן ע"כ ולפי דבריו דקאמר כב חסדא דההלכה כר"י היינו דאורייתא קאמר ואין הלשון משמע כן דהלשון דהלכה משמע שכך הדין ושרי אפילו מדרבנן אלא שאין מורין כן לרבים גם אמאי מוקי לקמן בע' א"צ דאוסר השחזת סכין במשחזת דלא כר"י דלמא כר"י ושלי מדאורייתא אלא שחכמים אסרוהו אלא עיקר הלכה כר"י ושרי מכשירין אף

מדרבנן אלא שאין מורין כן ומ"ש ליה אסור לכבות כו' היינו אסור אליבא דרבנן דפליגי על ר"י ואסר אפילו בצנעה ומה שלא התיר לו אליבא דר"י דהלכתא כוותיה משום שאין מורין כן או כשינויי בתרא דלאו אוכל נפש הוא ולישנא דגמ' משמע הכי דקאמר כי קאמינא אנא לרבנן ולא אמר אנא כרבנן סבירא ליה אלא בודאי לעולם הלכה כר' יהודא ושרו אלא שהוא אסור אליבא דרבנן וכדפרי' ולקמן בפ' אין צדין סי' י"ט אאריך בזה. מצאתי כתוב בשם מהרא"ש מכאן משמע דלא יועיל שיאפיל בטליתו מדלא משכח הגמ' דמותר בכה"ג ש"מ דבלילה אסור לשמש אצל אור הנר על ידי האפלת הטלית אלא יעשה לו מחיצה או יכפה עליה כלי או יוציא וכן מצאתי ביסוד של ר' אברהם אב"ד ע"ש בהגמי"י וה"ה בשבת מותר לכפות כלי על הכר כדי לשמש מטתו ואין לחלק בין שבת ליום טוב בשום חילוק והא ראי' דכופין קערה על הכר כדי שלא תאחז כו' ואין לומר דהתם משום סכנה דהא לשם בסוף האורג פירשו ואשמועינן דכלי ניטל לצורך הצלת הקורה שאינו ניטל עד כאן לשונו ש"מ דליכא שום חשש איסור מאחר שאנו ק"ל דכלי ניטל לצורך דבר שאינו ניטל אף שלא לצורך גדול עד כאן לשונו והא דעושין מחיצה מפני הכר כראה בעיני דאין צריך לעשות אלא הפסק בעלמא כמו לפני ספר תורה אבל לא שלא יבהיק אורו למעלה מן המחיצה ומן הצדדין רק להפסיק בין כר שדולק ומכל מקום צריך להאפיל בטליתו מאחר שהחדר מלא אור דלא גרע משימש מטתו ביום ומה שיש רוצים לדקדק מדברי התו' שכתבו מכאן נראה שלא יועיל במה שיאפיל בו ואי הוה צריך האפלת הטלית לא היה צריכין לשום ראי' לא קשה מידי דהתו' הוכרחו להביא ראי' דלא תימא אין הכי נמי שיעשה מחיצה שלא יבהיק אורו דומיא דכופין עליו כלי וכי האי גונא אין צריך להאפיל לכך כתבו שלא יועיל האפלת טליתו:

סימן לא

דין סוף חולי העינים שקרוב להתרפאות אשור לכחול על ידי ישראל ביום טוב ראשון כדי להאיר העינים אכל [ע"י] כותי שרי וביום טוב שני שרי לכחול אפילו על ידי ישראל אכל שאר דברים הנז' לעיל בסי' ל' אשור אפילו כיום טוב שני וכן כל צרכי חולה שאין בו סכנה אשור לעשות ביום טוב שני אם הוא מאבות מלאכות:

בעא מיני' כ' אשי מאמימר מהו לכחול את העין ביום טוב פי' להשים בו כחול לרפואה היכא דאיכא סכנה כגון ריירא פי' שעושין ריר שמזלף תמיד או דיצה פי' שנוקב תמיד כמחט כמו דץ ביה מידי או דמא עי' שיש דם כעין דמעות פי' שמדמעת תמיד או קדחת ותחלת אוכלא פי' תחילת חולי של כל אילו לא קמבעי' לי דאפילו בשבת שרי כי קא מבעי' לי סוף אוכלא פי' שקרוב להתרפאות הוא או פצוחי עינא עי' שאינו כוחל אלא

להגיה אורו מאי אמר ליה אסור וכן הלכת' והני מילי מישראל אבל מכותים שרי דהא אמימר שרי למכחל עינא וכותי ואיכא דאמרי אמימר גופא כחל עינא מכותי בשבת אמר ליה רב לאמימר מאי דעתך דאמ' עולא ברי' דר' עילאי כל צרכי חולה עושין על ידי כותי בשבת וא"ר המנונא כל דבר שאין בו סכנה אומר לכותי ועושה הני מילי היכא דלא מסייע בהדיה ומר קא מסייע בהדי' דקא עמיץ ופתח עי' סגר ופתח ריסי עיניו להכניס הכחול אמר ליה איכא רב זביד דקאי כוותיך פי' שגם כן הקשה לי כמו שהקשית לי ואמרי ליה מסייע אין בו ממש והמרדכי כתב אה לשוני כתב ראב"י העזרי דכל הנך דאסירי היינו לרבנן אבל לרבי יהודא דמתיר מכשירי אוכל נפש שרי לכחול את העין ביום טוב דנפשו עגומה עליו וקצה באוכל כדאמרי' האי מאן דאית ליה סעודתא לא ניכלי אלא ביממא ע"כ וקולא גדולה היא לסמוך על סברת עצמו ולהתיר מה שאוסר הגמ' להדיא גם אין א' מכל שאר המחברים מודים לדבריו אף על עי שגם כן עסקו כרבי יהודא במכשירי אוכל נפש אלא שהר"ן כתב שיש אחרים שפי' כעין המרדכי ולישנא משמע שדעת יחיד היא ואין לנו להקל אמימר שרי למכחל עינא ביום טוב ב' של ראש השנה דסבור כנהרדעאי דסבירא להו דב' קדושות הן ולית הילכת' כותייהו דקיימא לן קדושה ואי היא מיהו שמע מיניה דאמימר דשרי למיכחל עינא ביום טוב [ב'ן של בליות וכ' הר"ן ומינה שמעינן דכל צרכי חולה שאין בו סכנה נעשין על ידי ישראל ביום טוב ב' ש"ג מיהו איכא למימר דהוי כגון מכחל עינא דמלאכה גופא שבות היא אבל להתיר אבות מלאכות אין לנו כן כתב המגיד משנה בשם הרמב"ן עוד כתב הר"ן ושמעינן נמי משמעתי' דמותר לכבות הנר מפני דבר אתר ומותר לכבות הדליקה מפני הפסד ממון על עי הפרש"י שפי' לעיל ביום טוב של גליות דבגמ' מוכח דהני כלהו כי הדדי נינהו ושרי לי' לרבי יהודא ואסרי לרבנן וכיון דמכחל עינא סמכינן בדרבי יהודא ביום טוב של גליות אף כל כבות הנר מפני דבר אחר ומפני הדליקה סמכינן עליה ביום טוב של גליות וקולא היא לעשות פשרה מעצמינו לדמות כל צרכי האדם לכחול העין דשמא לא התירו אלא כחול העין אף שאין בו סכנה אלא למאירת עינים התירו מה שהתיכו משום שהוא אבר חשוב שבכל האיברים בפרט לתלמוד תורה ובפרט מאחר שמצינו שלא הקילו חכמים ביום טוב שני אלא למת בלבד נאמר גם כן לכחול העין בלבד וכן דעת הטור שכ' ולענין מת בלבד חלוק יום טוב שני מן הראשין וכן לכחול העין דמשמע ותו לא מידי:

סימן לב

דין דאופין פת מרובה דהיינו גריצין גדולים ורקיקין ביום טוב:

תניא בית שמאי אומרים אין אופין פת עבה ביום טוב וב"ה מתירין ומאי עת עבה פת מרובה ואמאי קרו ליה פת עבה משום דנפישא בלישא פרש"י ובית הלל מתירין משום דאמר רבי אלעזר ממלא אשה כל התנור פת וכו' וכ' התו' שלא נהירא חדא דאם כן הוי ליה לאתוי הא דרבי אלעזר כיון דפלוגתייהו בהכי ועו' הקשה הר"ן דהוי ליה לפרש דדוקא בתנור א' איירי ועוד דלא דמו כלל לפתין גריצין ולמאי מייתינהו הכא לכן נראה לי דפת מרובה דקאמ' לאו יותר מכדי צרכו קאמר אלא היינו פתים גדולים ביותר ואיכא למימר שעושה לצורך חול הואיל ואין בו צורך (נראה לי טורח) כל כך והכי משמע בירושלמי מתוך שאתה מיגעו ממנעי ואינו עושה אלא כדי צרכו דפת קטן יש בו טורח יותר (בעריכת) כל א' וא' בין גריצין בין רקיקין היינו כדי צרכו בלבד וגם הם שוין בעובין אלא דגריצין היינו גדולים ורקיקין היינו קטנים והא דקאמר בסמוך משום טורח טירחא דלא צורך הוא קאמר מתוך שעושה ככרות גדולות אתא למיעבד יותר מצורך יום טוב עד כאן ולפי' תו' עת גריצין ופת עבה חדא מילת' והטעם שכ' בירושלמי מתוך שאתה מיגעו קאי על בית שמאי כלומר שאסרו דבר הבא בקלות בלא טורח משום דאיכא למיחש שמא יעשה יותר מכדי צרכו לצורך מחר וכן משמע קצת בירושלמי אכן בספר מצות גדולות לא פי' הכי וזה לשונו בפ' כל שעה מתירין בית הילל לוש פת עבה ביום טוב ואומר שם מאי פת עבה עת מרובה ומוכח בירושלמי שרצה לומר רקיקין דקין שמפרש שם שמותר שמתוך שאתה מיגעו אינה אופה אלא כדי צרכו פי' שיש לו טורח ברקיקים יותר עד כאן אלא שהוא מפרש שמתוך שאתה מיגעו דקאמר קאי אדברי בית הלל ומכל מקום נראה דאף לדעת הספר מצות גדולות דגריצין דמתני' אין פי' רקיקים ביותר אם כן ההיא אין אופין פתין גריצין אלא רקיקין פת גדולה קאמר וסבירא ליה שיש בו טרחא ואפילו הכי אסרי בית שמאי וב"ה סבירא ליה דשרי מתוך שאתה מיגעו כו' ולכל הפי' שרי לבית הלל לאפות בין גריצין בין רקיקין שיש בו טורח מרובה בין שאין בהן טורח ובכדי צרכו קאמר ולא מעני שהפת נאפת יפה וכדפי':

סימן לג

דין דמותר לרבץ הבית אפילו בשבת ואפילו אין הקרקע מרוצף וכיבוד אשור אפילו בקרקע מרוצף:

מתני' אף הוא אומר שלשה דברים להקל מכבדין את המטות (נראה לי בית המטות) ומניחן את המוגמר ביום טוב ועושין גדי מקולס בלילי פסחי' וחכמי' אוסרין בכל אילו שלשה וכ' הרא"ש מדברי תו' משמע דאף רבי גמליאל דמקיל לא שרי לכבד אלא בי' המטות וביום טוב אבל כל הבית אסור לכבד ולא שרי אלא לרבוץ כדאי' בסוף פרק

המצניע והתם מסיק על ריבוץ הבית והאידנא דקיימא לן כרבי שמעון שרי אף לרבץ את הבית דאין ומתכוין לאשווי גומות מפסיק רישא נמי לא הוי ופסק רבינו חננאל והלכות גדולות דהוא הדין לכבד שרי ולא נהירא דבפ' כל הכלים פליגי במכבדות של תמרה דר"ה שרי מכבדות של מילת לטלטל מחמה לצל ואסר בשל תמרה ורבי אלעזר שרי אף בשל תמרה ופריך במאי עסקינן אילימא מחמה לצל בהא לימא רבי אלעזר אף בשל תמרה ומאי קושי' אילימא (נראה לי אימא) אין הכי נמי סבירא ליה כרבי שמעון דקיימא לן כותי' והוי דבר שמלאכתו להיתר אלא ודאי כ"ש מודה דאסור דהוי ליה מזיז עפר ממקומו אי נמי דחשיב פסיק רישא טעי ממרבץ וכן בית המטות דוקא התירו ומשום פירורין וביום טוב ולא בשבת ורבינו חננאל והלכות גדולות צריך לומר דהני תנאי סבירא להו כר"י דאמר דבר שאין מתכוין אסור עד כאן ובן דעת כל הצרפתים לאסור ודעת הרמב"ם כדעת הרב אלפס להתיר אלא שחילק בין מרוצף לאינו מרוצף מה שאין כן בסיכה שאין סכין הקרקע ואין מדיחין חותה אפילו אם הוא מרוצף גדרה מרוצף אטו שאין מרוצף דאתי לאשווי גומות והרבינו אשר כתב בתשו' שאלה על כיבוד שנוהגין באשכנז באיסור ובארץ הזאת סומכין על דברי הרב אלפס זכרונו לברכה ולא מלאני לבי לאסור להם כי לא היו שומעין לי ומאחר שנתלין באילן גדול למה אעשה אותן מזידין עד כאן ובארצינו נוהגין איסור אפילו במרוצף ומרביץ שרי אפילו באינו מרוצף משמע להדיא דאסור לומר לכותי שיכבד הבית דכל שאסור לעשותו אסור לומר לכותי לעשותן אלא שבוע"ה רגילין האידנא להקל בזה וכתבתי מזה בפ' כל כתבי בסי' ל"ט והאגור כתב שאביו זכרונו לברכה הי' אוסר הכיבוד אמנם התיר לכבד בבגד או במטלית עד כאן ותמה עליו מהנ"י קאר"ו וזה לשונו ולא ידענא מה שכתב שהרי הוא מזיז עפר ממקומו וגם משוה גומות כשמכבד בבגד כמו שמכבד במכבדת עד כאן ויפה כתב אלא שאני אומר הנח להם כו' שיש להם על מי שיסמכו אכן ביש מקומות שנוהגין להקל לכבד (בכנף) של אווזא וזהו שיבוש גדול נהי דשינוי הוא קצת מכל מקים לענין משוה גומות הוא ממש כמו מכבדתן ואם כן מלאכתו לאיסור ואסור אפילו לטלטלן מחמה לצל כי אם לצורך גופו או מקומו והר"ן כתב בשם הראב"ד שאינן מותר לכבד אלא בית שנתכבד מעט ואין שום דבר שיהא אסור לטלטלו אלא שהוא רוצה לכבדו מפני פירורין ושער של פולין ושל עדשים או עצמות שהן ראוין לבהמה עד כאן ויפה כתב אם בא אליהו והעיד שלא נעל בה שום צרור ועפר אלא שער של עולין וקליפות ועצמות וזהו קצת מן הנמנע על כן אין להקל בזה:

סימן לד

דין דאין עושי מוגמר כין אם מכוין להדיה בין אם משוין למגמר הבית או הכלי אבל אם עושין כדי ליתן ריח טוב בפירות למתקן לאכילה מותר לא שנא אש מפזרן על גבי חרס או על גבי נחלת של עץ ואסור ליתן כוס מבושם על גבי שיראין כדי שיכנס בו הריח:

פיסקא ומניחין את המוגמר ביום טוב וכן אמר רכ אסי מחלוקת להריח אבל לגמר בו את הכלי שיהיו מוגמרים דברי הכל אסור ומשום הכי אסור לעשות מוגמר לגמר הכלי או הבית אפילו כדי להריח לחוד דהלכה כחכמים שאוסרין אבל מכל מקום מותר להביא הכלי של ברזל והוא מלא נקבים ומעשנים אותם מבעוד יום ופוקקין הנקבים מערב יום טוב ולמחר פותחים הנקבים ונמצא הבית מתגמר מאיליו ושרי אפילו בשבת כדאי' בסוגי' ומסיק איבעי' להר מהו לעשון פירות עי' שמפזרין סמים על גבי גחלים ליתן ריח בפירות אמר רב יהודא על גבי גחלים אסור מפני שהוא מכבה על גבי חרס מותר ואסקינן רבא אמר על גבי גחלים נמי מותר מידי דהוי בישרא אגומרא וכן הלכתא וכתב הרב אלפס מהו לעשון פי' לעשן את הפירות כדי להכשירן לאכילה וכן כתב הרמב"ן לא תטעה לומר שזולת הגימור אינן ראוין לאכילה כלל פשיטא דשרי דהוי אוכל נפש אלא כלומר להכשירן כדי שיהו מעולין ביותר ומה שכתב ראי' מבשרא אגומרי התם כמי אפשר לצלותן סמוך לגחלים ולא לעשות כיבוי אלא שהוא מעולה ביותר ושרי הכי נמי הכא וכן פירש הר"ן ופרש"י דלא שייך לומר שאין זה שוה לכל נפש משום דראוין אף לענייי' אלא שאיך מצוי להם ודומה לנזדמן לו צבי ביום טוב כדאי' בפרק קמא דכתובות וכפרש"י וכתב באור זרוע שאסור לכפות כוס מבושם על מלבוש של שיראין כדי שיכנס בו ריח הבושם משום דקא מוליד ריחא ובדרשות מהרי"ל אוסר להניח אתרוג על גבי טלית או סרבל ביום טוב ראשון משום דקא מוליד ריחא דומיא דכסא על שיראי בפרק שני דביצה ותימה לי הא לא אסר להניח הכוס אלא כדי למגמרו כמו שכתב האור זרוע והא ראי' דמשום הכי נקנו שיראי ולא אמר סתם מבגד דעלמא אלא שדרך שמגמרם אותן אבל היכא דאינו מכווין למגמרו נראה דשרי ולא שייך הכא לומר פסיק רישא אלא במלאכה ממש אבל הגימור גופא אינו מלאכה אלא הכיבוי וההבערה:

סימן לה

דין גר שול בטילה דהיינו שמדליקין אותן כדי להראות עושרו ונדיבתו אסור:

פסק כתב הרא"ש וזה לשונו ירושלמי מהו להדליק כר של בטילה עי' כר של בטלה שאין לצריך לו חזקיה אמר אסור מתניתו פליגי' אדחזקי' לא תבערו אש בכל משבותיכם

ביום השבת בשבת אי אתה מבער אבל אתה מבעיר ביום טוב אין תימה בדבר שיש בו אוכל נפש אנו קיימין הא כתיב אך אשר יאכל לכל נפש אלא כן קיימינן מנר של אבטלה אמר רבינא הכיתמן בית שמאי אוסרין ובית הלל מתירין ר' כחום אחוה דרבי אילעי בעי קמא דרבי יוחנן אמר תיסר ולא תשרי נרות שמדליקין בבית הכנסת לא מקרי לא אבטלה דלשם מצוה ולשמחת יום טוב מדליקין אותו ושרי על ידי מתוך כהוצאות קטן ולולב וספר תורה עד כאן וכ"י כתב נר של בטילה נראה שמדליקין לכבוד דאלו לבטלה ממש פשיטא דאסור ולא נהירא דלכבוד יום טוב לא מקרי כר לבטלה לא מבעי' נרות שמברכין עליה' אפילו מדליק הרבה אלא אפילו אחר שהדליק אותם ובירך עליהן יכול להוסיף עליהן אלא נר של בטילה שמדליקין להראות עושרו או נדיבתו בעני אחרים וזה אסור אלא שאין העולם נזהרים בזה ויש להן על מה לסמוך כי דלדברי הרמב"ם בפרק ראשון משמע דשרי וכ' לשם המגיד משנה דאע"ג דרבי יהודא אמר בירושלמי לא תאסר ולא תישרי לא סמך עליו רבינו דכיון דבגמרתינו כבי יהודא עצמו השוה אותן דאמרי' בפרק קמא דביצה דכי היכא דאמרי בית הלל מתוך בהוצאה הכי נמי בהבערה עד כאן:

סימן לו

דין דאין מסננין את החרדל במסננת שלו ואין ממתיקין אותן בנחלת של עץ אשל בשל מתכת מותר ואין עושין גבינה ביום טוב:

פסק כתב הרי"ף והרא"ש אחריו גרסינן בפ' ר"א דמילה תנו רבנן אין מסננין את החרדל במסננת שלו פי' משום דהוי כבורר ואין ממתיקין אותם בנחלת והתני' ממתיקין אות' בנחלת לא קשיא כאן בנחלת של מתכת כאן בנחלת של עץ אמר ליה אביי לכ' יוסף מאי שנא מבשרא אגומרא אמר ליה התם ליכא כיבוי הכא איכא כיבוי בעא מיני' אביי מרבה מהו לגבן אמר ליה אסור אמר ליה ומאי שנא מלישה התם לא אפשר הכא אפשר והא אמרי נהרדעא גבינתא בת יומא מעליא הוא הכי קאמר אפילו בת יומא מעליא וכ' בעל המאור וזה לשונו הא דתנו רבנן אין מסננין את החרדל כו' כדאי' בפרק רבי אליעזר דמילה וכתב הרב בהלכות במקום הזה אלא שהוא כתב מאי שנא מבשרא אגומרא אמר ליה התם ליכא כיבוי הכא איכא כיבוי ואנן לא גרסינן הכי כי כל כיבוי שהוא מחמת אוכל נפש מותר ומה לי הבערה ומה לי כיבוי אלא הכי גרסינן התם לא אפשר הכא אפשר כלומר אי אפשר באכילת צלי אלא כך כי הוא המובחר שבצלי אבל (מתוק) החרדל אפשר בלעדיו לעי שאין בו צורך אלא לנשים מפונקים ומעונגים יותר מדאי ואינו דבר השוה לכל נפש ולא שרי מלאכה בכל כי האי מילת' וכן ההיא דבעי מיני' אביי מרבה מהו לגבן א"ל אסור ומ"ש מלישה התם א"א הכא אפשר כלומר הגבינה אפשר

בלעדיה כי החלב טוב ממנה אפי' להגבינה המובחר שהיא בת יומא א"ל והא אמרי נהרדעא גבינה בת יומא מעליא קס"ד שהיא מעולה יותר מן החלב א"ל הכי קאמינא אפי' גבינה בת יומא כ"ז שיש בה טעם החלב מעליא משאר גבינה שאינה ב"י ויצא הלחות ממנה וכ"ש שהחלב יותר טוב מכילן ובפרש"י נמצא זה בחילוף שהוא אומר שהגבינה יבשה טובה מן הלחה וי"ס שאין כ' בהן אפי' גבינה אלא אפי' בת יומא והם נוטים לדברי רש"י ז"ל ע"כ ולפי דבריו במקומות שכל בני העיר מאכלם חרדל שרי לעשותן בי"ט אבל יש לפרש הכא אפשר למתקן מבע"י שכן דרכו למתוק ממנה הרבה בבת א' אבל עושין פירות אן נעשין אלא ביומא כדי שלא יפחת ריחו וא"כ בכל המקומות אסיר ומ"ו אף לפי זה יש למצוא היתר היכא שלא היה לו באפשר לעשו' בעי"ט שרי אבל דברי הרי"ף דס"ל התם ליכא כיבוי כלומ' כיון דסופו מבעיר לא חשיב כיבוי אבל הכא כבוי גמור הוא ומה שהקשה בעל המאור על דברי הרי"ף השיב הרמב"ן וז"ל אמר הכותב זה הפי' מר מן החרדל וא"א למתקו דכל ממה שהוא אוכל נפש מותר לכל אדם ולווה זה דומה לשחיטת צבי בי"ט שמותר כדאי' בפ"ק דשבועות ומה יאמר למי שאין לו לפתן אלא זה שהוא מטביל עתו בחרדל ואוכל לכן המיתוק ודאי צורך הוא ושוה לכל אדם שהכל ממתיקין אותו וגי' רבינו נכונה היא וכך פי' שמתוק החרדל תקון הוא ואינו בכלל אפיה ובישול אלא כטחינות החטים וכענין שאמרו באגדה כל ממה שנברא בו' ימי בראשית צריך עשיה חרדל צריך למתוק חטים צריך לטחון אפילו אדם צריך תיקן ומפני כך אסרוהו והוינן בה משום דקס"ד דאין כיבוי לצורך והיינו דאמרינן ומ"ש מבישרא אגומרי שיש בו כיבוי ואינו לצורך אוכל נפש ממש שהרי אפשר לצלות בלא כיבוי והמובחר שבצלי אינו ע"ג גחלים ממש אלא קרוב להם שלא ע"ג גחלים או בתנור גרוף ואעפ"כ אין חוששין לכבוי זה ומפרקי' התם ליכא כיבוי ומש"ה מותר הכא איכא כבוי ע"כ:

סימן לז

דין קמטים שעושין הנשים בבתי זרועותיהן ובתי שוקיהן אסור לעשותן אפי' בחיה:

מסקינין בסוגיא קטרי בידי מעשה אומן הוא ואסור והוא שעושין בידי זרועות של נשים סמוך ליד וכן בתי שוקיים קמטין קמטין וכפרש"י והר"ן והרמב"ם כ' בזה"ל בה' שבת אסור לתקן בית יד של בגדים ולשברם שברים כדרך שמתקנין בחול הבגדים כשמכבסין אותו ע"כ עוד פי' הרי"ף פי' אחר קטורי מלשון קטורה כ"ל לעשן בית הידים בבושם אס' ומה שמסיק בגמ' לעשן שרי היינו פירות דומיא דלעשן דלעיל אכן לע"ז העי' לא מסתבר שיהא אסור כ"א בי"ט ולא בח"ה דהא מוגמר אינו אסור אלא משום דאינו שוה

לכל נפש ומה"ט אסרי' נמי רחיצת כל גופו וז"א אסור אלא בי"ט ובהדי' פסקינן בפ"ק דמ"ק דאסור אפי' בח"ה וכן הביאו כל המחברים בה' ח"ה וצ"ל דאינו מעשני' כשאר בגדים אלא צריכין בושם בע"א ואינו אלא מעשה אומן ואסור אפי' בח"ה:

סימן לח

דין [אין] מניחין הפרה לצאת ברצוע' שבקר' ודין דמקרדין הבהמה בי"ט אע"פ ששיני המגרדת קטנות ועושין חבורה וכ"ש כששניה גדולות ודוקא שלהן שלא היו תולשין השערות אשל שלנו שבודאי השער ניתלש אסור ואסור לטחון הפילפלין בריחים קטנים שלהם ואפי' חדא חדא אסיר:

מתני' ג' דברים ראב"ע מתיר וחכ"א והלכה כחכמים פרתו יוצאת ברצועה שבין קרניה ומקרדין את הבהמה בי"ט ושוחקין את הפלפלין ברחים שלהם וכ' הגהמ"י דפלפלין ברחיים שלהם אפי' חדא חדא אסור בי"ט והיינו לרבנן ריא אין מקרדין את הבהמה בי"ט פי' שגורר אותה במגירה של ברזל ששיניה דקות והיא עושה חבורה וחכ"א אין מקרדין אף לא מקרצפין ת"ר איזהו קירוד ואיזהו קירצוף קירוד קטנים ועושין חבורה קירצוף גדולים ואין עושין חבורה ת"ק סבר כר"ש דאמר דבר שאינו מתכוין מותר וקירוד אע"פ דקא עביד חבורה מותר כ"ש קירצוף דאין עושין חבורה כי"א דבר ש"מ אסור וקירצוף דלא עביד חבורה שרי ורבנן סברי כר"י דאמר דבר ש"מ אסור וגזרינן קירצוף אטו קירוד ותימה דלא מדכר הכא אלא איסור חבורה ואנו רואין כשמגררין הסוסים במגררת של ברזל שתולשין מהן השער והוי פסיק כישא כההי' דתנן נזיר חופף ומפספס אבל לא סורק וכ' האישר"י מדברי התו' וצ"ל שלא היו עשוי כעין שלנו ולא הי' תולש את השער אבל שלנו ודאי אסור וכ' ר"י שיש מי שכתו' דאפי' בשלנו מותר אע"פ שמשיר השער מאחר שאינו נהנה לא הוי פסיק רישא והוא סברת בעל הערוך דס"ל דפסיק כישא דלא ניחא לי' מותר אבל כבר הוכיח כ"י בעל התו' דלית' להאי סברא אלא כל ע"ר אפי' לא ניחא לי' אסור מדרבנן והרמב"ם כ' וז"ל מסירים זבובים הנתלים בבהמה אע"פ שהן עושין חבורה והיינו דהוא ס"ל דלא כזכר דין מגררת כלל ומ"ש בגמ' דקירוד הוי קטני' וקירצוף הוי גדולי' אזבובי' הנתלי' קאי דכשהן קטני' כשעוקרין אותה ביד' או בכלי מקרי קירוד וכשהן גדולים מיקרי קירצוף וכשעוקרין הקטנים נעשה חבורה לפעמים אבל כשעוקרין גדולי' אין נעשין חבורה וכפ"י הוא ז"ל בפי' המשנ' בפ"ב דביצה ובפ"ג דעדיות והערוך נמי הביא פי' זה והמ"מ רצה לפרשו דגדולים וקטנים שאמרו בגמ' קאי אשיני המגררת ומסתמא לא עיי' בפי' המשניות שלו ולפי' הרמב"ם ניחא שאין אנו צריכין לחלק ביך מגררת שלנו למגררת שלהם כאשר מוכרחים לחלק לעי' שלנו אמר

רבא א"ר נחמן הלכה כר"ש שהרי ראב"ע מודה לו אמר רבא לר"נ ולימא מר הלכה כר"י שהרי חכמי' מודים לו א"ל אנא כר"ש ס"ל ועוד שהני ראב"ע מודה לו:

סימן לט

דין הרחים של פלפלין מקבלת טומאה על שם ג' כלים משום כלי קיבול ומשום כלי מתכות ומשום כברה ונ"מ דאי אזיל חד שמא מינה מטמאה משום אידך.

מתני' הרחים של פלפלין טמאה משום ג' כלים שי' מקבלת טומאה ע"ש ג' כלים ונ"מ דאי אזיל חד שמא מינה טמאה משום אידך משים כלי קיבול ומשום כלי מתכות ומשום כברה פי' תחתונה שמקבלת אבק הפלפלין כשנופל דרך נקבי המכבר טמאה משום כלי קיבול שכלי עץ שיש לו בית קיבול הוא אמצעית שמקפת את המכבר משום כלי עץ לא מיטמאה דאין קיבולה קיבול אלא חכמים גזרו טומאה על הכבר' משום ארוג ואפי' אין המכבר של מתכת מטמא' משו' כלי כברה ושלנו שהיא של מתכת ודאי טמאה משום פשוטי כלי מתכת ועליונה שמכתשין ושוחקים בה הפלפלין טמאה משום כלי מתכות דמשום כלי עץ ליכא לטמאה דפשוטיהן טהורין אלא משום ציפוי התחתון שהוא העיקר והעץ בטל אצלו כך פרש"י ומ"ש גזרו חכמים טומאה על הכברה משום שהוא ארוג התוס' חלקו עליו וכ' דלא שייך ארוג במעשה של עץ ואין לו שום טומא' כ"א מה שיש לכברה דקאמר בירושלמי כברה של סלתות טמא משום שיש עליה תורת כלי שמקבלת הסובין שאין יכולין לצאת דרך נקבים והא דקאמר משום כלי כברה ול"ק משום בית קיבול ה"ק משום בית תורת קיבול בית כברה דחשוב קיבול שלהם וכדפי' ע"כ:

סימן מ

דין עגלה שעושין לקטנים ע"ג אופנים ומלמד להלוך בה מטמאה מדרס וניטלת בשבת:

מתני' עגלה של קטן פי' שעושין לו לשחוק ויושב עליה ומטלטלין אותו עליה טמאה מדר' אם התינוק זב נעשית העגלה אב הטומאה דמיוחדת לישיבה היא כך פי' רש"י אבל התוס' כתבו וז"ל מה שעי הקונט' שהקטן יושב בתוכה לא נהירא דמאי קמ"ל פשיטא הא אין לך כלי מיוח' גדול מזה אה נ"ל דהיינו כלי שעושין לקטני' להתלמד להלוך והיא עומדת על שלשה אופנים ואוחז בה בידיו והיא מתגלגלת לפניו תמיד ע"כ וניטלת בשבת דתורת כלי עליה ואינ' נגררת אלא ע"ג כלי עי' בגדים מפני שעושה חריץ בקרקע וחופר חייב משום חורש ר' יהודא אומר כל הכלי' אין נגררין חוץ מן העגלה מפני שהיא כובשת ומסיק אמר רב נחמן זו דברי ר' יהודא פי' אפילו הת"ק אתי' אליבא דר"י אבל ר"ש אומר גורר אדם מטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ וק"ל כר"ש:

הדרן עלך יום טוב פרק שני

פרק ג

סימן א

דין דקצירה וטחינה ודישה וצידה אסור מן התורה אפילו לא הי' אפשר לעשותן מעי"ט ואוכל נפש ממש אפי' אפשר לעשותן מעי"ט שרי דאורייתא ומדרבנן אסור אם לא ע"י שינוי ואותן שמפיגין טעמן מאתמול מותר בי"ט בלא שום שינוי אין צדין דגי' מן הביברין בי"ט ואין נותנין לפניהם מזונות אבל צדין חיה ועוף מן הביברים ונותנין לפניהם מזונות רשב"ג אומר לא כל הביברין שוין זה הכלל כל שמחוסר צידה אסור ושאין מחוסר צידה מותר מתוך פי' רש"י משמע דצידה אסורה מדאורייתא כי נתן טעם לדבר הא דצידה אסורה מדאורייתא טפי משחיטה ואפיי' ובישול משום דכל הני עדיפי טפי אם נעשו היום משנעשו מאתמול ויניחנה במצודה במים עד למחר ולקמן לא משמע הכי דמפליג ר' יהודא במכשירין בין אפשר לעשותן מאתמול ובין א"א לעשותן מאתמול מכלל דבאוכל נפש ל"פ אלא רבנן הוא דגזרי על קצירה ובצירה וטחינה לפי שאדם רגיל לבצור כרמו כא' ולקצור שדהו כא' ולטחון הרבה ביחד ולדרוך ענביו כא' לכן אסרו כל אילו דדמו לעובדא דחול ומטעם זה אסרו כמי צידה כי תעלה במצודתו דגי' הרבה ודמי לעובדא דחול ובירושלמי אסמיך לי' אקרא דגרסי' התם מנין שאין טוחנין ואין בוררין ואין מרקדין ת"ל אך אשר יאכל לכל נפש וגו' ושמרת' את המצו' כלומר מלישה ואילך מותר ולא מלאכות שקודם לישה תני חזקיה אך הוא לבדו הרי אילו (מיעוטין) מכאן שלא יקצור ולא ירקד בי"ט ע"כ דברי הרא"ש מדברי תו' אלא שהוא הוסיף עליהן שכ' דקצירה וטחינה וצידה אסורה מדרבנן והתו' ס"ל דאין צדין דאורייתא הוא משום דדמיא לקצירה וכ"ש קצירה ויש ראי' לדבריהם דמ"ה אין נותנין לפניהם מזונות דגזרינן שמא יצוד מהם ולא כמו שפירש"י משום דאין מזונותן עליך שהרי הדגים אוכלים עפר ועשבים והגדול אוכל את הקטן א"כ כי פריך לקמן מתני' דקתני צדין חיה ועוף מן הביברין ונותנין לפניהם מזונות אמתני' דקתני א"ל מהם ואין נותנין לפניהם מזונות ומשני כאן בביבר קטן כאן בביבר גדול והשתא תינח מצידה לצידה תרצת שפיר אלא מזונות אמזונות מאי תרצת דבמתני' אמרי' ונותנין לפניהם מזונות והתם אמרי' אין נותנין לפניהם מזונות לכך נ"ל דהא תליא בהא אם צידה מותרת מותר כמי ליתן לפניהם מזונות וה"פ א"צ דגים מן הביברין וכו' ואין נותנים לפניה' מזונות לגזיר' שמא יצודם דהא צידה שלהן אינה מותרת בי"ט והשתא כשמתרץ בגמרא מצידה ממזונות נמי ניחא דהא בהא תליא ומ"מ קשיא דמשמע הכא דהיכא דצידה שלהם אסורא אפי' לזרוק להם מזונות אסור ובפרק מי שהחשיך דקאמר גבי דברים שאסור ליקח מהן למשרי קמייהו שפיר דמי וי"ל

דהתם מיירי בשבת דחמיר דאוכל נפש אסור ולא שייך למגזר שמא יקח מהן אבל הכא מיירי בי"ט דאוכל נפש מותר גזרינן דלמא כשיתן להם מזונות שמה יצוד מהם עכ"ל ובירושלמי איתא להדי' דדאורייתא ולא אסמכתא כמו שסבר הרא"ש דאי' התם תני אין בוררין ולא טוחנין ולא מרקדין והבורר והטוחן והמרקד בשבת נסקל בי"ט סופג את המ' וכו' מנין שאין טוחנין ואין מרקדין ר' יוס' בשם ר"ל אומר אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם מן ושמרתם את המצות כלומר מלישה ואילך למעט טחינה והרקדה וכ"ש קצירה ודישה והר"ן הביא נמי הירושלמי וכ' עליו הר"ן אין זה דרך גמרתנו דהא שרינן שחיקת פלפלין דכל הנדוכין כדרכן אע"ג דשחיטה ודאי תולדה דטוחן הוא והרי בירושלמי הוצרכו לומר דשל בית כ"ג שהיו שוחקין פלפלין ברחיים שלהם היינו משום שלא היה טחינה כדרכה והרמב"ן ז"ל כתב בספר המל' שלא כל המלאכות הותרו בי"ט אלא הכשר המאכלי' כגון אפי' ובישול וכיוצא בהן אבל לצוד ב"ח שאינן ברשות אדם וכן לעקור דבר מגידולם כגון קצירה ותולדות אלו וכיוצא בהן אסורין והכי הן בכלל מלאכת עבודה א"נ כמו שמפורש בירושלמי וכ"ז אינו מספיק לי למה יהא אסור לטחון חטין מן התורה ויהא מותר לדוך כל הדוכין כדרכן שהרי שחיקה ודאי תולדה דטוחן הוא אבל הקרוב אצלי לפי גמרתנו שכל מלאכת אוכל נפש האסורה בי"ט אינה אלא מדבריהם שחכמים אסרו המלאכות הנעשות לימים הרבה כקצירה וטחינה וכיוצא בהן ואף לקיטת פירות הנפסדים כתותים וענבים אסרו לעי שהלכו אחר רובן של לקיטה שאינן ליומא ואע"פ שהתירו שחיקת הפלפלין ולא הלכו אחר רובן של טחינה היינו טעמא לפי שאין אותה שחיקה שהיא ליומא נעשית באותו ענין שהיא נעשית לימים הרבה ואף צידת דגי' נמי אסרו לפי שאין דרך לצוד אותם יום ויום לפי שאינו סומך על הספק שלא לתקן מאכלו שהרי אינו יודע אם תעלה מצודתו ריקנית אלא עיקרה מיום לחבירו הוא ולפיכך אסרוהו מדבריהם ולא תיקשה לך הא דאי' בפ' המצניע ת"ר החולב והמחבץ והמגבן כגרוגרות המכבד והמרבץ והרודה חלות דבש בשוגג בשבת חייב חטאת במזיד בי"ט לוקה את המ' דר"א דאפשר דכי היכי דלא קאי אמחבץ ואמגבן דהא גבון בי"ט לא קמיתסר אלא מדרבנן והכי מוכח מדלא אייתינהו הך ברייתא בע' ר"א דמילה כי איבעי לן מהו לגבן ומשמע ודאי דהזיד בי"ט לא קאי אמגבן ה"נ אפש' דלא קאי ארודה חלות דבש דמיתסר משום תולש כדאי' התם וכן נוטין דברי הרמב"ם ז"ל בפ"א מה' י"ט שכל מלאכת אוכל נפש האסור' בי"ט אינה אלא מדבריהם ועדיין אין כ"ז מחוור לעי שהסוגי' דירושלמי מוכח שהן מן התורה ואף ברייתא זו שבפ' המצניע כפשטה הכי מוכחא ע"כ ואני אומר דברים אחרונים ישרי' ומוכחים שהוא מן התורה

אף לפי גמרתנו כמ"ש התוס' והוכיחו דאין צדין דאוריית' כדפרי' וה"ט דלא שרינן אוכל נפש אלא מלישה ואילך כשעומד לאכילה מיד אבל תלישה וטחינה אינה עומדת מיד לאכילה אלא עומדת לימים רבים ולעשות ממנו אוצר וכ"כ הסמ"ג וז"ל אומר ריב"ש מכשירין דין הוא שיהיו מותרים מן התורה בכל ענין א"ל מיעט רחמנא הוא שהני כך יהיו טובים אם כעשו מאתמול כאילו נעשו היום אבל באוכל נפש ודאי אסור מן התורה אלא בדבר המתקלקל אם נעשו מאתמול ולהכי גזרינן בפירות הנושרים גזירה שמא יתלוש ובמשקין שזבו גזירה שמא יסחוט מפני שתלישה וסחיטה אסורין מן התורה בדבר שאינו מתקלקל אם נעשה מאתמול שאם נאמר שתלישה וסחיטה עצמו אסורי' מדרבנן גזירה י"ט אטו שבת א"כ היא גופא גזירה ואנן ניקום וניגזר גזירה לגזירה ע"כ אלמא דס"ל דתלישה דאורייתא ואע"פ שכתב לעיל מיני' מדקתני והמלח במדוך של עץ שמענו שכל מלאכת אוכל נפש מותרת ע"י שינוי אפי' בדבר שאינו מפיג טעמא ואפשר לעשותו מעי"ט אלמא דמדרבנן הוא דאסרו אוכל נפש שאפשר לעשותו מעי"ט ולכן התירו ע"י שינוי דאי דאורייתא אפילו ע"י שינוי אסור ומש"ה לא מצינו היתר גבי צידה וקצירה וטחינה ותלישה ע"י שינוי משום שהן דאורייתא אלא בע"כ צ"ל דוקא אלו מלאכות שעומדת מיד לאכילה כגון שחיטה וכן מלישה ואילך שעומדת לאכילה אבל כל שאר מלאכות האילו עומדת לימים רבים לעשות מהן גדיש או לעשות בביתו אוצר להסתפק ממנו או למכור ממנו כגון תלישת פירות וקצירת תבואה ואף טחינה דרך לטחון הרבה מידות ולעשות ממנו קמח הרבה ולעשות לימים רבים ומטחינת פלפלין אינה ראי' לפי שעומדי' לאכילה כי תבלין הנדוכין מזמן רב מפיגין טעמן ואף שמלח אינה מפיג טעמו ומ"מ אין הדרך לעשות ממנו אוצר אחר הדיכה אלא שדכין מה שהוא לצורך יום או יומים ומה ששנינו לעיל בפ"ק אין כותשין את הטיסני בי"ט כו' ואיכא במסקנא דאסור לכתוש אפי' ע"י שינוי ואסור לכתוש בין במכתשת גדולה בין בקטנה משום דאפשר לעשותו מאתמול כאשר כתב הסמ"ג ואע"פ שכ' לעיל דכל מלאכת אוכל נפש מותר ע"י שינוי אלא בע"כ צ"ל דכתישת הטיסני הוא כטחינת תבואה שהוא לימי' רבים שכותשין את הטיסני הרבה והרבה ביחד ואינו קרוי אוכל נפש לפי שעומדת לימים רבים וא"כ מ"ש נמי דאוכל נפש ודאי אסור מדאוריית' לאו באוכל נפש גמור אלא בטחינה ודישה וצידה וכל הדומה לזה דומי' דתלישה דאיירי בה ואין להקשות א"כ למאי צריכין אנו לומר דטעמא דתלישה דאסור' מן התורה משום דאפשר לעשותן מאתמול תיפוק ליה משים דאינה קרויה אוכל נפש כדפרי' אה"ו וה"ק כל אוכל נפש שאפשר לעשות מעי"ט ואינו מתקלקל ועומדת לימים רבים על הרוב א"כ אפי' הוא

בענין שלא היה אפשר לעשותן מעי"ט לא מחלקינן באיסו' ואסור אף מן התורה וכן דרך התורה בכך בכל המצות שבטל הטעם המצוה לא בטלה והכלל העולה בידינו קצירה וטחינה ותלישה וצידה וכל הדומה להם שאינו עומדת לאכילה כגון שחיטה ולישה אסורה מדאורייתא ולא מהני' ליה שינוי אפי' נזדמן לו בענין שלא הי' אפשר לעשותן מבע"י ואוכל נפש ממש אפילו אם אפשר לעשותן מעי"ט מדאורייתא שרי ומדרבנן אסור וע"י שינוי שני ואם מפיג טעמו שרי אף בלא שינוי:

סימן ב

דין דא"צ דנין מן הביברין בין מביבר קטן בין מביבר גדול וחיה ועוף כל שמחוסר צידה דהיינו שצ"ל הכא מצודה ונצודנה אסור לצודו אפי' בביבר קטן וכל שאצ"ל הבא מצודה כו' מותר לצודו ובארנו דמ"ה מותר לצוד דגים מארגז נקוב שבתוך המים וצריך זימון שיקשור חוט על הדג מעי"ט וכן הדין בתרגגולים ויונים שבבית ופריך בסוגיא ורמינהו ביברין של חיה ושל עופו' א"צ מהן בי"ט ואין נותנין לששי מזונות קשי' חיה אחיה קשי' עופות אעופו' בשלמא חיה אחיה ל"ק הא כ' יהודא והא רבנן דתנן ר"א הצד צפור למגדול וצבי לבית חייב הוא דחייב אבל לביברין לא וחכ"א ציפור למגדול וצבי לגינה ולחצר ולביברין אלא עופות אעופות קשיא וכ"ת הא נמי ל"ק הא בביבר מקורה עי' שיש לו גג הא בביבר שאינו מקורה והא בית דכביבר מקורה דמי ובין לכ"י ובין לרבנן ציפור למגדול אין לבית לא אמר כבה בר רב הונא הכא בציפור דרור עסקינן שאינה מקבלת מרות דתני דבי ר' ישמעאל למה נקרא שמה ציפור דרור שדרה בבית כבשדה פי' שיודעת להשמט בזויות הבית לכל צד השתא דאתית להכי חיה אחי' נמי ל"ק ולא מתוקמא כתנאי אלא תרווייהו כרבנן ומתני' בביבר קטן וכן ההיא מתני' דשבת דפליגי כ"י ורבנן פי' ואתי מתני' דלא כרבנן דהתם ובריייתא דקתני א"צ בביבר גדול שיש לה להשמט ה"ד ביבר קטן וה"ד ביבר גדול א"ר אשי כל היכא דרהט אבתרא ומטי לה בחד שחיא פי' בפעם א' שהוא שוחה עליו לתופשו אין לו להשמט ממנו הוא ביבר קטן ואידך ביבר גדול א"נ כל היכא דאיכא עוקצי עוקצי פי' זויות להחבא לשם ביבר גדול ואידך ביבר קטן א"נ כל היכא דנפלו טולא דכתלי אהדדי מרוב קטנו וקצרו הוא ביבר קטן ואידך ביבר גדול תו מסיק א"ר יוסף א"ר יהודא אמר שמואל הלכה כרשב"ג ופריך א"ל אביי הלכה מכלל דפליגי רבנן עליה למימר כל הביברים שוין בתמי' והא אוקמינא בביבר קטן ומשום דנצוד ועומד א"ל ומאי נפק' לך מיניה פי' אי אמינא הלכה כ"ש דאי לא פליגי הלכתא היא א"ל גמלא גמור זמורתא תהא פי' משל הדיוט הוא כמו זבון וזבין תגרי איקרי כך גמרא גמור אומר לתלמיד שוטה למוד הן אמת הן שיבושין ויהי' לך

לזמר ושיר ומסיק ה"ד מחוסר צידה א"כ יוסף א"כ יהודא אמר שמואל כל שאומר הבא מצודה ונצודנו וכ' התו' וז"ל וא"ת והרי אמרי' לעיל שיעור א' בביבר גדול ובביבר קטן ועי' הקונ' דאידי ואידי חד שיעורא היא ודוחק הוא דא"כ אמאי מפרש אותו עוד פעם אחרת והלא פי' לעיל ה"ד ביבר גדול וכו' לכך נ"ל דלעיל מיירי בבהמה וחיה והכא מיירי בעופות ואע"ג דלעיל קאמר הא בביבר מקורה מ"מ לא פי' שיעור הביבר בכמה לא הוי מחוסר צידה והשתא ניחא דפריך עלה מאווזים ותרנגולין ע"כ ודוחק הוא בעיני דא"כ ה"ל לפרש ה"ד מחוסר צידה בעופות גם הרי"ף והרא"ש לא הביאו אלא הא דרב יוסף אר"י אמר שמואל כל שאומר הבא מצודה ונצודנו ולדעת התו' לא קאי אלא אעופות אבל גבי חיות יש חילוק אחר ביבר גדול וביבר קטן אלא כראה בעיני דודאי אביי דא"ל לכ"י הלכה מכלל דפליגי בתמי' כו' ס"ל דחד שיעורא הוא מחוסר צידה הוא ביבר גדול ואין מחוסר צידה הוא ביבר קנון ונ"י הוא ודחי ליה לכתחילה מאי נפקא לך מינה אבל לפי האמת לאיזה טעם פסיק הלכה מאחר שאין כאן מחלוקת כלל וכי שמואל וכ"י ורב יוסף כולן שגו בזה אלא בודאי לא חשו לקושי' דאביי דבודאי פליגי דת"ק לא ס"ל לחלק אלא בין ביבר גדול ובין ביבר קטן אבל בביבר כל הביברות שוות ורשב"ג פליג עליה וס"ל אין חילוק בין גדול לקטן דפעמים אף בקטן אם הוא ממין עזים זכרים שצריך למצודה או תחבולה ואסור והלכה כרשב"ג ותו לא צריכין לחלק בין גדול לקטן ואף דחכמים דפליגי על ר' יהודא וס"ל דצבי הוא נצוד בביבר וגנות ופרדסים בקטנים קאמרי' וכענין שאצ"ל הבא מצודה ונצודנו סוף דבר הכל תלוי במה שא"א הבא מצודה ומש"ה באווזים ותרנגולי' אף בגדולי' שרי שאין צריכין מצודה לפי שנוח לתופשן בערב כשבאין לכלובן כדמפ' לקמן ולענין פסק הלכה הרמב"ם כתב בדגים דדינו כחיה ועוף וז"ל דגים וחיה ועופות שהן מוקצה אין משקין אותן בי"ט ואין נותני' לפניהם מזונות שמא יבא ליקח מהן וכל שאסור לאוכלו או להשתמש בי"ט מפני שהוא מוקצה אסור לטלטלו ע"כ ואף דבמתני' משמע דדגים גריעי מחיה ועוף וא"כ אי בחיה ועוף לא שרינן אלא בביבר קטן א"כ דגים בכל ענין אסורין צ"ל שהוא סובר דת"ק היה מחלק ביניהם ואין הלכה כמותו אלא כרשב"ג וסובר דרשב"ג קאי אדגים חיה ועוף הלכך דין כולם שוה דכל שאינו מחוסרין צידה לוקחין מהן בי"ט ונותני' לפניהם מזונות ואם הם מחוסרים צידה אין לוקחין מהן בי"ט ואין נותנין לפניהם מזונות וכן עי' המ"מ אבל דעת הראב"ד והרשב"א אינו כן דס"ל דרשב"ג לא קאי אלא אחיה ועוף אבל דגים בכל ביבר אסורין ואפי' הוא ביבר קטן והטעם מעני שהן מכוסין מן העין וכן יראה מדעת הטור שכ' סתם א"צ דגים מן הביברין ואין נותנים לפניהם מזונות וגבי חיה ועוף כתב כל שאין מחוסרין

צידה מותר לצודן וליתן לפניהם מזונות ומשמע אפי' ביברין וכדרשב"ג ולענין הכרעה נ"ל דברי הרשב"א והראב"ד עיקר דאי כדעת הרמב"ם אביי דפריך לרב יוסף הלכה מכלל דפליגי בתמי' והיינו דהוה ס"ל ביבר גדול והבא מצודה חד שיעורא הוא וא"כ מתני' דשרי בחיה ועוף איירי בביבר קטן היינו שא"צ מצודה וא"כ בע"כ דגים דקאסרה מתני' איירי נמי אפי' בא"צ מצודה דאל"כ מאי חילוק בין דגים לחיה ועוף וא"כ אי נימא דרשב"ג קאי אכולא מתניתא אפי' אדגים א"כ פליג רשב"ג להדי' אדגים דר"מ ס"ל בכל ענין אסור והוא שרי באין מחוסר צידה וא"כ מאי עלה על דעתו דאביי למיפרך לי' אי לאו דקים לי' דרשב"ג לא קאי אלא אחיה ועוף דתלי היתר ואיסור שלהם במחוסר צידה או לא אבל דגים אסרי בכל ענין אפי' בביבר קטן ואינו מחוסר צידה ומ"מ נ"ל דוקא בביבר שהדגי' שטים במים כמו בבריכה ואוכלין מעפר הארץ ועשבים א"כ הצד אותם הוי כעוק' אותם ממקום גידולם ומ"ה אמרינן כמי בירושלמי ע' כלל גדול רבנן דקסריא אמרי ההוא דצייד כוורא וכל דבר שאתה מבדילו מחיותו חייב משום קוצר ומסתמא לא איירי שהניחו מבחוץ עד שמת כדאמ' שמואל בע' ח' שרצים דא"כ ס"ל חייב משום נטילת כשמה כמ"ש הירושלמי אח"כ גבי צד חלזון ופצעו אלא איירי בכל גווני אפי' החזירו אח"כ למים מ"מ חייב משום צידה דתחילת ציידתו הוה כאילו מבדילין מחיותו וממקום גידולו ומש"ה מחייב בכל ענין אפי' אינו מחוסר צידה ומ"ה לא קאמר דמחייב משום צד האב מלאכה דצד דהוה במשכן דהיינו חיות ועופות כולן מחוסרין צידה הן ואם אין מחוסרין צידה לא אבל גבי דגים שהן מכוסין מן העין וגדלין במים כל מה שאתה צד מהם הוי כקצירה שלהם ומ"ה חייב אפי' בי"ט ומ"מ דוקא בביברן שהן על הארץ אבל מה שיש ארגז מנוקב בתוך המים לא שייך בהו צידה כלל אפי' אם צריך מצודה קטנה להושיט מן הארגז אין שם צידה עליהן ושרי בי"ט לצוד מהן ומ"מ כר' לחלק ולומר דוקא אם כולה ליקח כולן ולבשלם כגון שיש לו אורחים הרבה לסעודת מצוה או שאין שם דגים הרבה אבל כשיש שם דגים מרובים ובי"ט רוצה ליקח מהן א' או שתים אסור אם לא יקשרו מבעי"ט בחוט דלא עדיף מיוני שובך ויוני עליה דאפי' באינה פורחת אסור אם לא זימן מבעי"ט להדי' שחורים או לבני' ולא יועיל אם אומר מאלה אני נוטל דלמא למחר מטלטל ובודק השמני' ונמצאו כחושים ושביק הא ושקיל אידך נמצא מטלטל מה שלא הזמין שהני לא היה דעתו אלא בכדי צרכו הלכך אומר זה וזה אני נוטל ולמחר ע"כ הני הוא דשקיל ולא אחריני אכן יש לחלק ולומר דוקא גבי יוני שובך שהאפרוחים כל מה שלא זימן מוקצין הן ואין אדם יכול להזמין אלא כפי אכילתו וצרכו וכמש"ל בפ"ק בסי' כ"ד ומש"ה פירש"י לשם דאי שביק להו נמצא שמטלטל מה

שלא הזמין דהוי מוקצה וא"כ הני דגים שהוא קנאם והניחם בתוך הארגז בודאי לית בהו איסור מקוצה ול"ח דלמא שביק הני ונוטל אחריני דס"ס לא טלטל דבר מוקצה כי כולן ראויין הן אפי' בלא הזמנה ומש"ה כת' נמי הא"ז לעיל בפירקי' וז"ל מי שיש לו תרנגולת בביתו שהקצה אותה לגדל ביצים אל להזמין אותה מעי"ט אם עלה בדעתו לאכול מהן בי"ט ואותן שלא הזמין אסורין בטלטול דמוקצין הן אבל תרנגולת העומדת לאכילה אין לחוש אי מטלטל ושביק להו ויכו' לבכור איזה שירצה דכולן חזו לאכילה ומותרות כולן לטלטל ע"כ והיינו כדפרישית מאחר שהכניס התרנגולים לתוך ביתו ואין שייך בהו צידה גם אין שייך בהו זימן אלא שיש לחלק ולומר תרנגולים קטנים שהן (נתגדלו) בביתו ונולדו האפרוחים הוה נמי מוקצים בלא הזמנה ומ"מ כראה שלא לחלק דדוקא יוני שובך אותן אפרוחי' הן מוקצים שהני נולדו מן האמהות שפורחות ושייך בהן צידה גם באותן אפרוחים גופן כשיגדלו ויפרחו יהי' שייך בהו צידה א"כ עתה כמי קודם שמפריחין צריכים זימן ואי לאו אסורין משום מוקצה משא"כ באווזין ותרנגולים בין בהן בין באמן כולן מוכנים הן כבר בביתו וא"צ זימן וכ"ד הרמב"ם שכ' אווזין ותרנגולים ויונים שבבית הרי אילו מוכנים אכן בהגמ"י כתב בשם ראבי"ה מיהו י"ש יתן עיניו מתחילה ליטול ולא יברור ויניח דאע"ג דאינו מוקצה מ"מ חשו חכמים לטירחא וכ"כ רשב"ט ע"כ ולא נהירא דחשש דטרחא לא מצינו אלא בטלטל מוקצה כמ"ש אכן יש לפקפק ולמצוא איסור מאחר דלעי' בפ"ק אמר טעמא אחרינא א"כ משתכחי כולהון כחושי' ומימנע משמחת י"ט וא"כ לפ"ז ה"ה אווזין ותרנגולים נמי אסירי בלי זימון אלא שיש להשיב דדוקא גבי יוני שובך שאינן מצוין לפניו בכל עת שייך למימר דלמא משתכחי כולהו כחושי' אכן אווזי' ותרנגולים שהן בביתו דרך למשמש בהן בכל שעה ולראות אם הן שמנים או כחושי' נהי שאין כ"כ מדקדק על כל אחת וא' מ"מ ידע בהן דרך כלל ומסתמ' ידע בה מאתמול אם כולהו כחושים ולא סמך עלייהו ואם סמך עלייהו בודאי ידע שיש בהן שמנים או סמיך עליהן כמות שהן ולא קפיד וכ"ש גבי דגי שג"כ ידע בהן וגם לא שייך בהו כ"כ שמא משתכחי כולהו כחושי' לפי שעל הרוב אין אדם מרגיש בזה קודם תיקונן אם הן כחושים או שמנים ג"כ אין מדקדקין כ"כ על שמנותן או כחושתיהן ולא מימנע משמחת י"ט ועוד אפי' מימנע אין שמחה אלא בבשר ומ"מ י"ש יזהר בדבר לכתחילה ויקשרם בחוט אותו שצריך לו מאחר ששני גדולי עולם הזהירו על זה וחשו לטרחא וא"כ איכא למימ' דלמא שביק האי ושקיל אידך או מחמת קטנותו או מחמת שרולה במין אחר וטרח בכדי וכן ג"כ תרנגולין ואווזין כמי יברור מבע"י לומר זה וזה אני נוטל:

סימן ג

דין האווזין ותרנגולים שבבית מותר לכתחילה לצוד אותם בי"ט בחצר ומ"מ י"ש יהא נזהר להזמין מעי"ט לומר זה וזה אני נוטל:

נחזור לסוגיא א"ל אביי והא אווזין ותרנגולים שאומרים הבא מצודה ונצודנו ותניא הצד אווזים ותרנגולים ויוני הרדסאות פי' שנקראו ע"ש מקומן פטור אמר כבה בר כב הינא אמר שמואל הללו פי' אווזין ותרנגולים באין לכלובן פי' סל שמקנני' לערב וכוח לתופשן שם הלכך הרי הם נצודין ועומדים ומותר לצודם אפי' חוץ לכלובן והללו אין באין לכלובן לערב והרי יוני שובך ויוני עלייה דבאין לכלובן בערב ותניא הצד יוני שובך ויוני עליי' וצפרים שקננו בטפיחן פי' כמין (פכים) נותנים בחומות הבירות והמגדלות לקנן שם עופות הבר חייב אלא אמר רבר"ה אמר שמואל הללו באין לכלובן לעכב ומזונותן עליך והללו באין לכלובן ואין מזונותן עליך אלימא תימה אמאי עריך מהא דתרנגולים ואווזין הא כל פטורי שבת פטור אבל אסור כדתנן ברי' שבת וה"נ תנן כל שמחוסר צידה אסור וצ"ל הא דקאמר כל המחוסר צידה אסור ר"ל חייב וכן מוכח בפ' האורג דרשב"ג דהכא תני התם כל המחוסר צידה עטור וכל שאינו מחוסר צידה חייב והכא פי' כל המחוסר צידה פטור הצד לתוכו דלא חשיב כניצוד ועומד וממילא הצד מתוכו חייב וכתב הרא"ש ולפ"ז אסור לצוד בי"ט אווזין ותרנגולים ההולכי' בחצר ואין העולם רא בזה וב"הע (כתב) דפטור דאווזין ותרנגולין פטור ומותר קאמר ואף לדברי התוספ' איכא למימר מה שהוצרכו לתרץ דכל המחוסר צידה אסור היינו חייב משום דאביי הקשה כ"כ בפשיטות לר' יוסף מאווזין ותרנגולים אמתני' ומאי הוה לי' קושי כולי האי כיון דמצינו לפרש דפטור דאווזי' ותרנגולים הוי פטור אבל אסור קאמר לכך הוצרכו לתרץ דמחוסר צידה חייב הלכך אפי' אי מפרשת דאווזין ותרנגולין דפטור אבל אסור קאמר אכתי תקשה לך ומי' אפשר אף לדברי התוס' הוי עטור ומותר כיון דבאין לכלוב ומזונתן עליך לא מיתסר למצדינהו ע"כ דברי הרא"ש ול"נ דל"ק מידי דבודאי פטור אבל אסור קאמר לענין שבת וממילא בי"ט לצורך אוכל נפש שרי לגמרי והארכתי בזה בפ' כירה סי' מ"א:

סימן ד

דין ספק מוכן בי"ט אסור אפי' הביאו פירות שהוא ספק אם יש במינו במחובר ונתלשו כבר אסור:

מתני' מצודות חיה ועוף ודגים שעשאן מעי"ט לא יטול מהן בי"ט אא"כ יודע שניצודו מעי"ט ומעשה בגוי אחד שהביא דגים לכ"ג ואמר מותרין הן אלא שאין רצוני לקבל

הימנו פי' שהי' שונאו ומסיק א"ר יהודא אמר שמואל אין הלכה כר"ג ולפי מה דמסקי בסוגיא דמ"ש כ"ג מותרים היינו בטלטול אבל באכילה היה מודה שאסור וא"כ אין הלכה כמותו אף בטלטול ואסור לטלטל אף ספק מוכן כדברי ר' יהושע דפליג עליה ואוסר לגמרי וכן פי' הר"ן ואיכא דמתני לה פי' להא דשמואל דאוסר ספק מוכן אהא דתניא ספק מוכן ר"ג מתיר ור"י אוסר אר"י אמר שמואל הלכה כר"י דאוסר ספק מוכן ואיכא דמתני לה אהא דתני' שוחטין מן הנגרין בי"ט והן בברין ע"ש שעושין שם נגרי מים וחריצין לשתות לחיות קרי להו נגרים אבל לא מן הרשתות ומן המכמורות פירש"י מצא חיה במצודתו ספק נצוד היום ספק נצוד מאתמול רשב"א אומר בא ומצאה מקולקלים מעי"ט בידוע שמעי"ט נצודו ומותרין בא ומצאה מקולקלין בי"ט כגון שבדקו' משחשכה ולא היו מקולקלים ועכשיו מצאן מקולקלים בידוע שבי"ט נצודו ואסורין ופריך הא גופה קשי' אמרת בא ומצאן מקולקלין מעי"ט בידוע שמעי"ט נצודו טעמא דבא ומצאן מקולקלין מעי"ט הא ספיקא אסורין אימ' סיפא בא ומצאן מקולקלין בי"ט בידוע שבי"ט נצודו טעמא דבא ומצאן מקולקלין בי"ט הא ספקא מעי"ט נצודו ומותרין ומשני ה"ק בא ומצאן מקולקלים בעי"ט בידוע שמעי"ט נצודו ומותרין הא ספיקא נעשה כמי שנצודו בי"ט ואסורין אר"י אמר שמואל הלכה כרשב"א דאמר ספק מוכן אסור וכ' המ"מ בפ"ב מהי"ט מבואר בגמ' שאם מצא המצודות מקולקלות מעי"ט בידוע שמעי"ט נצודו ולא כזכר בהלכות וגם לא כזכר בדברי רבינו לפי שדבר הכרחי הוא ופשוט ולא כזכר בגמ' אלא בגררא דאם אין ידוע שהוא אסור ע"כ ותימ' א"כ למנ"מ פסק הלכה כר"ש מאחר שאם מצא המצודות מקולקלי' בודאי שרי ול"פ ת"ק בזה ואין נפקותא בדברי נ"ש אלא שספק מוכן אסו' ות"ק נמי מודה בזה שהכי אמר אבל לא מן הרשתות וכדפרי' לעיל בשם רש"י ונראה בעיני דת"ק לא אמר אלא שמצא נצוד ברשתות ואפשר שנפרסו המצודות היום ובפרט מאחר שהיום נמצאו ומקודם לא ראינו אמרינן כאן היו היום ולא מקודם אבל אם ידוע שנפרסו מאתמול אמרינן מסתמא מיד אחר פריסתן באו הנצוד ולמה לנו לתלות האיסור במצודות היום בשלמא כותי שהביא דורון שיש במינו מחובר אמרינן נמי מסתמא ביום שהביא עשה מלאכתו אבל הכא שמלאכתו נתקן קודם י"ט אין לנו לאסור ובא רשב"א (לומר) דוקא שמצאן מקולקלי' בעי"ט אבל לא מצאן מקולקלים אפי' היו פרוסות מעי"ט אסור וא"כ חידש באיכא דמתני הכי הלכה קבוע לאסור כל ספק מוכן אפי' בדבר שחזקתו שהוא מוכן גם הקשו בישיבה מאי נפקותא באיכא דמתני דלעיל דקאי אברייתא דר"ג ור"י ממה שקאי על מתני' ואמר אין הלכה כר"ג אלא נראה דג"כ אתי לאסופי דמ"ש שמואל אמתניתי' דאין הלכה כר"ג בדגים היינו בספק כזה

שהדגים לעולם הן בספק צידה שמא ניצודו היום מ"ה הם אסורי' וכן דורון שיש במינו במחובר אבל היכא שהביא גוי פירות וספק אם יש במינו במחובר ונתלשו כבר כה"ג נקר' ספק מוכן כ"ל ספק אם הוא מן המוכן כלומר שאין עוד במינו במחובר וא"כ נתלשו כבר והוכנו או אינו מן המוכן והוי קצת כעין ס"ס אפ"ה הלכה כר"י דכל ספק מוכן אסור והטעם דחשבינן כחד ספיקא דחיישינן שמא נתלשו היום מן המחובר ואסור. לקמן בסי' ז' נאריך בזה:

סימן ה

דין דורון שיש במינו במחובר והביא כותי בשביל ישראל בי"ט ראשון אסור לכל ישראל עד בכדי שיעשה בערב ראשון ולאותו שהובא בשבילו אשור כל שני הימים עד בכ"ש במוצאי י"ט ולישראל אחר שלא הובא בשבילו מותר בערב ראשון אחר בכ"ש ואם הכותי עשה בשביל עצמו הותר לישראל מיד לע"ר וא"צ להמתין בכ"ש:

אמר רב פפא כותי שהביא דורון לישראל אם יש מאותו מין במחובר אסורין (עד) לערב בכ"ש וכ' רש"י שאפי' ר"ש מודה במוקצ' במחובר דכיון דלא לקטינהו מאתמול כגרוגרות וצימוקין דמו ומה שצריך נמי להמתין לערב בכ"ש פירש"י שלא יהנה ממלאכת י"ט ולמ"ד אעפ"י שהוא י"ט מותר ממ"נ אם הוא חיל הכי המתין בכ"ש ואם קדש הני הוא נלקט בחול והביא ראי' מביצה שנולדה בזה מותר בזה ומההוא טביא דאתציד בי' ריש גלותא בי"ט ראשון ופסק בסוף בכל מערבין דשרי בי"ט שני ועוד הביא ראיות וכלהו דלא חשבינן להו הני ב' יומין אלא א' קדש וא' חול וא"כ ממ"נ שרי וכן הסכים עמו ר"ג מ"ה ור"ק הזקן וכ"ד הרמב"ם ואף הראב"ד והר"ן והקשה הר"ן על הר"ז וכ"י שפי' משום מוקצה צריך בירור למה הוצרכנו כאן לאיסור מוקצה דהא אמרינן דלערב שכבר בטול איסור מוקצה ונולד איסורין בכ"ש והא למדנו דמשו' שלא יהנה ממלאכ' י"ט נגעו בה וכיון שכן כ"ש שמספיק טעם לאיסור י"ט עצמו ואין אנו צריכין בו לאיסור מוקצה ואף שיש לישב למאן דס"ל כותי שהדליק הנר בשביל ישראל או שמלא מים לבהמת ישראל או שעשה לו כבש בשבת וכמו ששנויין בע' כ"כ שכלן מותרין לישראל אחר ולפיכך הוצרך לומר דביש במינו במחובר דאסרינן אפי' למי שלא בא בשבילו והיינו משום דאית בי' איסור מוקצה אבל אינו מספיק על דעתו של רש"י ז"ל לפי שהוא כתב דכותי שהדליק את הנר בשבת דבשביל ישראל זה אסור לכל אע"ג דלא מצינן למיתי עלה מדין מוקצה כיון שכן לאיזו צורך הי' להזכיר איסור מוקצה בכאן והלא די הי' לו שיאמר שהן אסורין כדי שלא יהנה ממלאכת י"ט שהן אסורין לערב ע"כ לא אמר דבר זה אלא ללמדנו שאף פירות שתלש כותי לעצמו בי"ט שהן אסורין

לישראל ביומן כדמוכח בפ' (בכל) מערבין בההוא ליפת' דאתי למחוזאי ובכה"ג אין לבא עליו אלא מטעם מוקצה ע"כ ואני אומר הר"ן שהקשה קושי' זו תפס דברי הרי"ף דס"ל מאחר שאסור באכילה ממילא אסיר בטלטול משום מוקצה אבל רש"י וסיעתו לא ס"ל האי סברא וכמ"ש בפ"ק דחולין סי' ל"ב ומ"ה הוצרך לפרש טעמא דמוקצה כדי שיהא אסור אף בטלטול וכן הוא עיקר והקשה ר"ת לפי רש"י דפי' משים שלא יהנה ממלאכת י"ט מהא דתנן המבשל בשבת בשוגג יאכל ואמאי והא כהנה ממלאכת שבת הוא ואפ"ה שרי וכ"ש כשהכותי עושה מלאכה לעצמו מעצמו דשרי וא"ל מבשל שאני משום דחזי לכוס והי' ראוי ליהנות ממנו בלא מלאכת שבת והא אמרינן בפ"ק דחולין השוחט בשבת בשוגג יאכל היכי דהוו חולי והבריא דלא אתקצאי בה"ש וגם איסור שבת ליכא בשוגג לר"מ ואמאי אינו אסור משום שלא יהנה ואף ר"י דאסר לבשל בשבת מפרש טעמא בע' הניזקין ומשום דקניס שוגג אטו מזיד ואמאי לא אסור משום שלא יהנה ממלאכת שבת אלא ש"מ דלא חיישינן להא כשהוא שוגג וכ"ש אם יעשה הכותי מעצמו וכתב הרא"ש ויש לישב פירש"י דיותר החמירו בכותי שעשה לצורך ישראל ממה שעשה ישראל בשוגג דמילתא דלא שכיח' לא גזרו ולא נ"ל כלל האי סברא בשלמא מה שגזרו איסור בדבר משום שמא יעשה או שמא יאמר איכא למימר בדבר דלא שכיח לא גזרו אבל לרש"י דפי' משום שלא יהנה ממלאכת י"ט ואין חילוק בין הביא בשבילו ללא הביא בשבילו דלא חש לשמא יאמר אלא שגנאי הוא לאדם שיהנה ממלאכ' שבת א"כ אין חילוק בין שכיח ללא שכיח ומ"ה נוי אמרינן גבי מבשל בשבת בשוגג לר"י ומזיד לכ"מ דאסיר ביומי' ה"ה נמי דאסור במ"ש עד כ"ש משום שלא יהנה. וכמו שפירש"י גופא בפ"ק דחולין (בכ"י המחבר מ"כ עיין פ"ק דחולין סי' ל"א ואין להקשות הא מסקינן בסוגיא דגמ' לרשב"ג גבי ספק מוכן דאסור ושרי בטלטול היינו משום דמדין שרי אף באכילה אלא שהחמירו בספק ולא החמירו כ"כ לאסור אף בטלטול וכן פירש"י) ור"ת עי' הטעם שצריך להמתין לערב בכ"ש משום גזירה שמא יאמר לכותי להביאו בי"ט כדי שיאכל לערב מיד ולה"ט צריך להמתין נמי לערב שני בכ"ש דחיישי' שמא יאמר לכותי להביאו ביום א' כדי שיאכל בי"ט שני וה"ט לא שייך אלא בכותי שעושה בשביל ישראל אבל אם עשה בשביל עצמו מותר לערב מיד כדמוכח בפ' שואל גבי מרחץ דאם רוב גוים למ"ש רוחץ בה מיד דאפי' ביום השבת מותר ליהנות ממה שעושה הכותי לעצמו. כדתנן מלא מים לבהמתו משקה ישראל בהמתו אחריו הדליק את הנר מותר להשתמש לאורו וכן אם עשה כבש לעצמו או בדבר הנצוד מאיליו לא שייך הך גזירה הלכך מהאי טביא אינה ראי' שנצוד מאיליו וכ"ש מביצה ואין להביא ראי' לדברי רש"י מהא דע' בכ"מ

הנהר בני גינאי דגזי להו כותים אסא בי"ט שני ושרו להו רבינא לאורוחי לאלתר אלמא קסבר כי בעינן בכ"ש היינו בי"ט ראשון משום דבקיאים בקביעא דירחא וראשון עיקר ואינה ראי' דדילמא רבינא לית ליה בכ"ש לא בי"ט ראשון ולא בי"ט שני וה"ה לדידי' אי גזו להו בי"ט ראשון הוה שרי להו לאלתר ומה שהוצרך הגמרא להזכיר שהמעשה היה בי"ט שני ולא נקט בי"ט סתם י"ס דלא גרסי בי"ט שני אלא סתמא ואפילו לפרש"י דגרס בי"ט שני איכא למימר דקמ"ל דלפי המסקנא אפילו בי"ט שני צריך להמתין בכ"ש כדאית' לשם וכת' הרא"ש על דבני כ"ת שפי' הטעם דחיישינן שמא יאמר כו' וה"ט לא שייך אלא בכותי שעושה בשביל ישראל אבל עשה בשביל עצמו מותר לערב מיד כדמוכח מההיא דמרחץ בפ' שואל שאם רוב גוים בעיר למ"ש רוחץ בה מיד כו' אין הפי' דדוקא לפי' כ"ת קאמר אלא ה"ה אף לפירש"י שפי' שלא יהנה ממלאכת שבת היינו דוקא כשנעשה בשביל ישראל אבל נעשה בשביל כותים א"צ להמתין בכ"ש כמו שפי' התוספ' בכ"מ דרש"י מודה בזה אלא בא לומר דאף לעי' ר"ת דגזרינן שלא יאור דלא תימא בכל דוכתא גזרינן שמא יאמר בפרט אם הובא בשבילו אפי' ניצוד או נתלש מאיליו או בעבור כותים ע"כ כתב דה"ט ליתא אלא בנעשה בשביל ישראל ומ"מ אפי' לא ידעינן שנעשה בשביל ישראל כל ספק מוכן אסור ומ"מ יש חילוק בין עי' כ"ת לפירש"י בישראל אחר שלא הובא בשבילו דלרש"י לכל ישראל אסור משום שלא יהנה דס"ס נעשית המלאכה בשביל ישראל ולדעת כ"ת דגזרינן שמא יאמר לא גזרינן בישראל אחר שלא הובא בשבילו כאשר כתב הרא"ש להדי' עוד יש חילוק ביניהם דלדעת רש"י אפי' מבשל בשבת בשוגג לר"מ ומזיד לנ"י צריך להמתין בכ"ש וכ"כ הסמ"ג והביא ראי' מן הירושלמי ולדעת כ"ת שהטעם הוא משום שלא יאמר כו' א"כ במבשל בשבת ליכא למיחש למידי כאש' כת' הרא"ש ולענין פסק הלכה נראה עיקר דברי ר"ת חדא שכ"פ ה"ג וקשה לחלוק עליהם בלא ראי' וכ"ש היכא שיש לדבריהם ראי' ולדברי רש"י וסיעתו אין כאן ראי' כדפרי' ועוד הלא אף רש"י גופא כתב שרבו עליו החולקי' בימיו ולא הועילו לו כל ראייותיו ואסרו כל ב' ימים גם הסמ"ג כתב וז"ל אמר לי מורי כ"י ב"ר יצחק כי רבו ר' יצחק בר שמואל היה נוהג הלכה למעשה כדברי ה"ג ואל השגיח בפרשת הקאר"ו מ"מ אין ראוי להקל ולסמוך על דברי ה"ג ולהתיר לאחר שלא הובא בשבילו לערב מיד הלא חיישינן נמי לטעמו של רש"י לחומרא שהטעם הוא משים שלא יהנה בפרט מאחר שהירושלמי מסייעו שכ' נמי זה הטעם שלא יהנה כו' וכמ"ש הסמ"ג ואסור אפי' לאחרים לערב בי"ט ראשון בכ"ש ולאותו שהובא בשבילו אסרינן כל ב' ימים ולערב בי"ט שני בכ"ש אבל לאחרים ביום ב' שרי לכ"ע ממ"נ והאוסרו לפי דעתי הוראה שאין בה ממש

היא ואינה ראויה לשמוע ואחרים באו עלי לחלוק בזה ותפסו דברי הסמ"ק שכ' שיש להחמיר ולאסור כל הב' ימים אף לאחרים ומהרא"י בת"ה כתב להקל ולאכול לאחרים בי"ט שני אם הובאו בי"ט ראשין בשביל ישראל היכ' שיש אורחים נכבדים כו' ואני התרתי בכל ענין ובתשובה שכתבתי בימי חורפי הארכתי בענין נגד א חולקים:

סימן ו

דין שיעור בכ"ש הוא שימתין עד שעה שיוכל להביא ממקום קרוב ובארנו דהיכא דאסור לאותו שהובא בשבילו ה"ה דאסור לכל בני ביתו ולאורחים שלו ועוד בארנו שני י"ט שחלו ביום ה' ו' והובא ביום ראשון אסור עד מ"ש ומ"מ א"צ להמתין עד בכ"ש ואם הובא ביום ו' אסור עד מ"ש בש"ש ובארנו דדבר שנתלש מאיליו בי"ט ראשון של ר"ה אסור בשני ואם שבת ביוש א' אחר ר"ה ונתלשו פירות מאיליה ביום ה' אסור גם בשבת אפי' פירות שנאכלין חיין:

פסק כתב הרא"ש וז"ל ולפי' כ"ת היה צריך להמתין בכדי שילך למקום שצד הכותי הצבי והדגי' ותלש הפירו' ויחזור לכאן דאלת"ה אלא בכדי תלישה וצידה בלבד אכתי איכא למיחש שמא יאמר לכותי בי"ט כדי שיאכל בלילה אחר שעה מועטת ושמא י"ל שלא החמירו כולי האי ויראה שימתין עד שיוכל להביא מאותו המין הנמצא בסמוך לעיר ולא נחמיר כולי האי בכדי שיבא מן המקום שהביא הכותי ע"כ ואיני יודע למה אם חשו שלא יאמר להביא בי"ט כדי להרויח שיהי' מוכן לו במוצאי י"ט מיד לא ניחוש שיעשה כדי שיהי' מוכן לו אחר שעה מועטת ועוד הלא הר"ן שהסכים לפרש"י שהטעם הוא משים שלא יהנה ואפ"ה כתב שצריך להמתין עד כדי שיבאו והביא ראי' לדבריו והאי כ"ש היינו שילך הכותי למקום שלקט ונגמרה המלאכה ויחזור לכאן ואם נסתפק לו מהיכן הביאן כדי שיבאו מחוץ לתחום והכי מוכח במס' מכשירין דתנן התם מלא בה ירק נמכר אם רוב כותים לוקח מיד כלומר למ"ש ואם רוב ישראל ממתין בכדי שיביאו ממקום קרוב מחצה על מחצה ממתין בכדי שיביאו ממקום קרוב והאי ירק ודאי אסורים משום מחובר הוא ולא הזכיר שיעור התלישה לפי שהי' נעשית בשעה מועטת קאמר דצריך להמתין כדי שיביאו ממקום קרוב אלמא שיעור הבאה נמי בעינן וכ"ד המ"מ ועיקר והא דאסור לאותו שהובא בשבילו לאו דוקא הוא לבדו אלא לכל בני ביתו נאסר כ"כ המרדכי והגמ"י וה"ה לאורחי' שלו והקאר"ו כת' וז"ל יש לדקדק בדברי בעל ת"ה שכתב בסי' ע"ה אם יש בדבר צורך כגון שזימן אורחים נכבדים וקא בעי ליה הך דורון נראה דיש לסמוך אדברי האשיר"י שכתב אפי' לפי' ר"י שרי לישראל אחר משום דליכא למיגזר בכה"ג ולכך נראה להתיר הואיל ולפרש"י לאותו ישראל שהובא בשבילו ע"כ ומשמע

מדבריו שהאורחים דין ישראל אחר יש להם וזה נראה הפך ממ"ש בגמ' כל דאתא לבי כיש גלותא אדעתא דכלהו רבנן אתא ואין לומר שהוא סובר כמאן דפליג התם ואמר דבישראל אחר חשיבי דהיכי נשוי לבעל ת"ה חולק על כל הני רבוותא ונ"ל דרבנן הוו סמיכי תדיר אתכא דבי כ"ג והלכך כל דאתא לביתיה אדעתא דידהו אתא דהא כ"ע ידעי דא"א לתכא דר"ג בלא רבנן ומשם למדו המפרשי' לבני ביתא הסמוכים תדיר על שלחנו אבל מי שזימן אצלו אורחים כיון שאין רגילים לסמוך תדיר על שולחנו לא חשיבי מבני ביתו אלא כישראל אחר דמו ואפשר לחלק בענין אחר ולומר דאורחים נמי חשיבי כבני ביתו וכל ווה שאסור לבע"ה אסור נמי להם וה"מ כשזימנם קודם שהביאו לו דורון דאיכא למימר דאדעתא דידהו אייתוהו אבל אם זימנם לאחר שהביאו לו הדורון חשיבי כישראל אחר דליכא למימר דאדעתא דידהו אייתוהו וכי שרי בעל ת"ה לאורחים היינו כשזימנם לאחר שהביאו לו הדורון דאילו זמנם קודם לכן גם לאורחים אסור דאדעתא דידהו אתא וראשון נראה עיקר ע"כ דבריו. ותימה שמחבר כמותו יטעה בדבר הפשוט שאפי' קטון מן המשכילים לא ישגה בזה כי מעולם לא דיבר מהרא"י באותו שבא בשבילו שזימן אורחים אלא אחר שלא הובאו בשבילו אי שרי ליה כשזימן אורחים נהי דאסור לו מכח חומרא דסמ"ק מ"מ משום כבוד אורחים ראוי להיתר לו אבל אורחים של הבא בשבילו פשיטא דהוי כבני ביתו ואסור וכל זאת אינה לסברת מהרא"י אבל לעיל כתבתי דשרי לאחר ביום ב' אפי' בלא אורחים וכתב עוד הרא"ש שני י"ט שחלו ביום ה' ויום ו' והובא ביום א' כתב בה"ע שאסור עד מ"ש בכ"ש שלא יאמר לכותי להביא לצורך שבת והר"י מפרי"ש התירו בשבת שאין להחמיר כולי האי וכן מסתבר ע"כ ותו' כת' שיש להחמיר בדבר ואני אומר דינא הוא שאסור דאם חשו חכמים שיאמר לכותי להביא בשבילו כדי להרויח בו שיהי' לו מזומן למוצאי י"ט שהוא חול גמור לא ניחוש שיאמר לכותי להביא כדי שיהי' לו מוכן ליום השבת שכ"א להוט לכבוד שבתות וי"ט ומ"מ נראה שאין להחמיר כולי האי דלבעי בכ"ש למ"ש שהוא תרתי לריעות' שהוא כחוק וג"כ חול אבל אם הובא ביום ו' פשיטא שצריך להמתין במ"ש בכ"ש ופירות שנתלשו מאליהן או שתלשן כותי לצורך עצמו דאינו אסור אלא בי"ט א' לכ"ע וא"צ להמתין בכ"ש בשני י"ט של גליות אם לא בר"ה דקדושה א' היא אכן בי"ט הסמוך לשבת בין מלפניה או לאחריה אסורין כל ב' ימים כ"כ הטור והוא מהתו' דפ' בכ"מ שכ' וז"ל בשבת וי"ט אף לפרש"י אסור מזה לזה אף בדבר הבא מחוץ לתחום בשביל ישראל ובדבר הנצוד ונלקט אפי' שלא בא בשביל ישראל יש לאסור בשבת וי"ט משום הכנה מידי דהוי אביצה שנולדה בזה אסורה בזה וכ"מ ברישׁ ביצה דמשמע התם דרב דאסר ביצה אסר נמי עלים

שנשרו מן הדקל וכ"כ הסמ"ג וז"ל ופסקינן נמי בפ"ק דביצה כרב דאמר אף בפסח עצרת וסוכות אם היו סמוכין לשבת לפניה או לאחריה דביצה שנולדה בזה אסורה בזה וכן הדין בפירות ודגים דאסורין עד החול והטעם דאע"ג דהלכה כד' זקנים ואליבא דר"א דאמ' ב' קדושות הן שבת ויו"ט מ"מ אסורין משום הכנה דרבה דאמר רבה דאין י"ט מכין לשבת ואין שבת מכין לי"ט ע"כ ואיני יודע מאי הכנה שייך בפירות שהן נאכלין חיין וכבר הי' בעולם אלא שאסורי' משום תלישה ארי הוא דרביע עלייהו ואינה דומה לביצה שלידתה היא הכנתה שע"י לידה ראוי' לגדל ממנה אפרוח כדפרש"י בריש פירקן ובע"כ צ"ל שזו הכנה שהכינה למחר מה שנאסר היום והוא סברת הר"ן וכבר כתבתי בפ"ק סי' ג' דלית' להאי סברא כלל שיה' נקרא בעבור זה הכנה בשלמא פירות שאין נאכלין חיין לכן שייך בהו הכנה וא"כ אם כשרו ונצדו מאליהן בשבת אסורין למחר בי"ט דהא השבת הכין להם להיות מזומני' למחר דומי' דעצים שנשרו מן הדקל בשבת שלא היו ראוין כלל היום ובנפילתן מן העץ הוכן לצורך מחר ע"כ נראה מ"ש הסמ"ג וכן הדין בפירות או דגים כו' היינו בפירות שאין נאכלין חיין דומי' דדגים ונ"מ שאין שבת מכין לי"ט אבל איפכא ליבא למימר מי"ט לשבת הלא פירות שנשרו ודגים שנצדו אסורין כל היום אפי' בטלטול משום מוקצה ואיך יהי' ראוים הדגים למחר בשבת שצריך לאסרם משום הכנה הלא בשבת א"א לבשלם אלא בע"כ משבת י"ט קאמר וא"ת שזהו דוחק דא"כ לא מתוקמא דבכי הסמ"ג ותו' אלא משבת לי"ט ומשמעות דבריהם משמע בין מי"ט לשבת בין משבת לי"ט זה אינו דוחק לדברי שהרי בלא"ה א"א לומר דגים אנא משבת לי"ט ולא איפכא כדפי' א"כ ה"ה נמי עירות דקאמר אייריי בכה"ג וכאשר בארנו בפ"ק סי' ז' וכן עיקר וכל מ"ש לא כתבתי אלא להלכה אבל לא למעשה כי חלילה לי להקל מאחר שהא"ז כ' להדיא לאיסור אפי' פירות שכבר נגמרו כבר דמשמע ראוין הן כך לאכול ולא מצאתי מחבר א' שהתירו להדיא גם התו' וסה"ת וסמ"ג והטור כתבו כולם סתמא שפירות הנושרים אסירים משום הכנה אלא שצריך אני לומר דאיירי בפירות אילן שנאכלין חיין דוקא וזהו דוחק גם מתשוב' הרשב"א שכ' לקמן מוכח להדי' דס"ל אף בעירות שנאכלין חיין שייך בהו הכנה וכל היכא דאסרי' משום הכנה ל"ע אם חל כ"ה ביום ה' ו' אי שייך בהו הכנה ביום א' לשבת מאחר דחשבינן ב' ימים של כ"ה קדושה א' לחומרא או לא ויש בו פלוגת' דרבוותא הכל בו כ' שנוהגין היתר חכמי לוני"ל וגם הראב"ד ז"ל בפירות או בביצה שנולדה בי"ט א' של ר"ה והוא ביום ה' בשבת לפי שב' ימים של ר"ה אינן קדושה א' אלא משים גזירה דהא אנן בקיאין בקביע' דירחא הלכך די לנו שנאסר אותו הדבר לעצמו של י"ט שני שב' ימים הם כיומא אריכת' ולא נאסר

אותו ליום השבת משום גזירה אחרת דהכנה שאין לנו לגזור ב' גדרות זא"ז אמנם יש מן החכמים חולקים ע"ז בב' י"ט של ר"ה ע"כ והרשב"א כ' בתשו' מ"ש בכותי שהביא דורן לישראל בדברים שיש במינן במחובר לקרקע פי' ואפילו שלא מדעתו בי"ט א' של ר"ה שחל בה' בשבת והרשב"א דמונפלי"ר התיר לאוכלן בשבת משום דלא אמרינן הכנה מב' ימים כ"א מיום א' תשובה מי הוא שיבא סרב ז"ל את אשר כבר עשה וכבר הורה זקן בהכנה אל אבל לדון יש תשובה דב' י"ט של ר"ה כיומא אריכת' שויו להו רבנן לכולהו מילי בר על גבי מת ואנו לא ראינו מי שנהג בו היתר בכל מקומותינו ע"כ וכ"ד הרוקח לאיסור וכן עיקר ומדעת הרשב"א ויוכח להדיא דס"ל אפי' בדבר שנאכל חי בלא בישול יש בו הכנה דאי תימא דוקא בדבר דצריך בישול קאמר איך ראוי לאכלו בשבת דצריכין לאסרו משום הכנה הא כל ב' הימים אסורים בטלטול משום מוקצה דהא קדושה א' היא וא"א לבשלו אלא בפירות חיות וס"ל דאסור משום הכנה וזהו כסברת הר"ן דלעיל בסימן ג:

סימן ז

דין פירות שליקט הכותי בשבת בשביל ישראל ובשביל עכו"ם אסור בכ"ש למ"ש אבל אם אין ידוע אם בשביל ישראל או בשביל כותי או שידוע שבשביל ישראל רק שספק אם נלקטו היום או לא אסור משום ספק מוכן אכל א"צ בכ"ש וספק מוכן בי"ט [ב] גמי אשור ובארנו דמוקצה של אוצר וכיוצא בו אם נמלך בי"ט א' ואומר הריני משיגו למחר מותר ממ"נ:

פסק כתב הסמ"ג מדברי הס"ת והוא דעת התוספ' ואם ספק אם נלקטו בי"ט אם לאו הא תנן ספק מוכן אסור ואם ליקט הכותי בשבת פירות וצד דגים בשביל כותים ובשביל ישראל אסור למ"ש בכ"ש כמ"ש בירושלמי אבל אם אין ידוע אם בשביל ישראל ליקטן וצד דגים אם לאו או להיפך שידוע לכל שבשביל ישראל נעשה אבל ספק אם נלקטו היום בשבת אם לאו אותו היום אסור משום ספק מוכן אמנם הם מותרין למ"ש מיד וא"צ להמתין בכ"ש כשמואל דאמ' בע' שואל א"צ להמתין במ"ש בכ"ש ואע"ג דהלכה כרב באיסורי כדאית' בע' יש בכור מ"מ הלכה כשמואל כדפסיק הגמ' בפ' שואל גבי הא דתנן כותי שהביא חלילין לא יספור בהן ישראל כו' דחיישינן שמא חוץ לחומה לנו ופרש"י חששה זו להקל שיש לנו לומר שבאו ממקום קרוב ומותר לערב מיד וא"צ להמתין לערב בכ"ש וכ' עוד וז"ל ה"ג בס"י בפר"ח תנן כוותי' דשמואל מרחץ המרחצת בשבת אם רוב כותים למ"ש רוחץ בה מיד ואם רוב ישראל צריך להמתין בכ"ש מחצה ע"מ צריך להמתין בכ"ש כ"י אומר אם יש רשות מותר מיד פי' כשות דכותי חשוב שישנו

בעיר שיש לו אז לומר שבשביל כותי לחוד נתחמם אלמא ספיקא שרי כשמואל ומרבנן דאסרי בכ"ש מחצה ע"מ לא תקשי לשמואל שהרי י"ל דסברי רבנן דודאי לשם שניהם נתחמם בשביל כותים ובשביל ישראל ולכך אסור (דהאיך) יהא ספק אם בשביל ישראל לבד נתחמם הלא לא חממו בשביל איש א' כ"ז פרש"י ותופס גי' זו עיקר ע"כ והנה יש שהקשו על דבריו שאומר בספק א"צ להמתין בכ"ש האמר רב פפא כותי שהביא דורון לישראל אם יש במינו במחובר כו' וכן נשאלתי בימי חורפי על הסמ"ג שהרי לעיל מיניה כתב דינא דר"ע במחובר כו' דמשמע דאף בספק בעינן בכ"ש שוב עיינתי בדברי הסמ"ק שהרגיש קושי' זו שכ' וז"ל צ"ע דיש במינו במחובר משמע דגם בספק בעינן בכ"ש גבי מחובר וה"ה בספק צידה וצ"ע בסמ"ג ופ' שואל ע"כ ול"נ דיש לחלק בין שיש במינו במחובר דאיכא ספיקא שמא נתלשו היום לחששא דשמא יש במינו במחובר ונתלשו היום וכדפי' לעיל סימן ד' ואף שלדברי הרי"ף חיישינן שמא חוץ לחומה לנו לחומרא קאמר כבר סתר הרא"ש בפ' שואל סי' ד' עי' ומש"ה כ' נמי הטור בה' י"ט ואפילו אם ספק אם נלקטו היום אסורין ולא כ' בכ"ש והיינו דס"ל כדברי הסמ"ג דלא בעינן בכ"ש בספק מוכן ולעיל שכ' הטור אם יש במינו במחובר דבעינן בכ"ש בע"כ צריכין לחלוק כמ"ש לעיל וכתב הר"ן וז"ל וכתבו שהרב הרא"ש מלוניל ז"ל התיר ספק מוכן בי"ט ב' ואמרו שאין היתרו מכוון אבל אצלי יפה הורה משום דה"ל ס"ס דאית לן למשרי אפילו בדשיל"מ דכיון דאנן לא עבדינן י"ט ב' אלא משום מנהג אבותינו לא מחמירין ביה טפי מינייהו וכי היכי דלדידהו ספק לדידן נמי דינו כספק דמש"ה מניח אדם ע"ת מי"ט לחבירו ומתנה הילכך ספק מוכן בי"ט שני כיון דמוקצה לא מיתסר אלא מדרבנן ה"ל ס"פ בדרבנן ור' אשי לא אחמיר בריש מכילתין בגמרא בדשיל"מ אם לא בחד ספק אבל בב' ספיקי לא אמר מידי וכיון דחומרא בדרבנן היא הבו דלא לוסיף עליה והא ודאי ב' ספיקות נינהו שא"א שיבא לפניך ספק מוכן בי"ט ב' אלא ב' ספיקות והוי דומי' דאשת ישראל שנאנסה וכמ"ש בחידושי בר"מ ע"כ ואני אשמע ולא אבין וכי ספק מוכן שהיא מלאכה דאורייתא גריע מספק תחומין שהוא מדרבנן אפי' בי"ט א' דס"ל להר"ן כדברי הרי"ף דאוסר ספק תחומין וכ"ל אפי' לעי' מה שנכתב לקמן דספק תחומין שרי מ"מ ספק מוכן אין חילוק בין י"ט א' לי"ט ב' וכל מה שאסור בראשון אם בא ביום ב' ג"כ נאסר כי לא מצינן שיש חילוק ביניהם כ"א גבי מת ולכחול עין כאשר כ' הטור ולא בד"א מ"כ בשם הכלבו נשאל השאלה זו על מוקצה של אוצר וכיוצא בו אם נמלך עליו בי"ט א' ואמר הריני מכינו למחר אי שרי ליה ממ"נ כיון דב' קדושות הן כי היכא דשנינן בכותי שהביא דורון לישראל בי"ט א' דשרינן לה בי"ט ב' והשיבו דבמוקצה דאיכא למיגזר

ביה דלמא מטלטל ושביק כגון תרנגולת העומדת לגדל ביצים בהא מיחזי ודאי דאסור כדחזינן ביוני שובך דלא סגי להו במכאן אני נוטל למחר עד דאמ' זה וזה אני נוטל אבל במוקצה אחר דליכא למיגזר האי גזירה כגון עצים ופירות של אוצר ודאי מחזי דמהני בהו ממ"נ ע"כ האי ספק בכתב אליבא דרש"י דלפר"ת אסור הדורון אפי' ביום ב' אם לא שידוע שנתלש מאיליו או בשביל כותי שאין בו אלא איסור מוקצה דשרי ממ"נ אם הראשון חול כו' והאי דינא דמוקצה שרי לכ"ע בהכנה זו:

סימן ח

דין כותי שהביא דורון מדברים שאין במינם מחובר תוך התחום מותר מחוץ לתחום אפילו מחוץ לי"ב מיל שהוא תחום דאורייתא אז לאותו ישראל שהובא בשבילו אסור עד ערב בכ"ש וביום ב' סותר אפי' בכ' י"ט של ר"ה וכ"ז למי שהובא בשבילו אבל לישראל אחר הותר מיד באכילה אפי' בו ביום וה"מ בפירות של כותי אבל בפי' של ישראל שהובאו מחוץ לתחום יש מתירין לכל ונראה שאין לחלק כלל ביניהן:

נחזור לדברי ר"פ אם אין באותו מין במחובר תוך התחום מותר חוץ לתחום אסור והבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר אפי' באכילה ומיהו דוקא בתוך ד' אמות או בתוך העיר דכולא מתא כד"א דמי' כמ"ש לקמן בסי' ט' והא דחוץ לתחום אסורין פרש"י לא שמעתי טעם מקובל בדבר דאי משום מוקצה אמאי מותר לישראל אחר ואי משום שנעשה בו איסור בשבילו א"כ לישראל אחר נמי אסור דכותי שהדליק את הנר תנן אם בשביל ישראל אסור ולא חילקו בינו לחבירו וי"ל דגבי איסור תחומין דרבנן לא אחמור כולי האי ודיין אם אסרוהו ע"ז ט"א נ"ל מחוץ לתחום אסורין גזירה שמא ישלח בשבילו והבא בשביל זה מותר לאחר דליכא למיגזר ביה שאינו מכירו ע"כ והאי ט"א שכ' נראה בעיני שאינו מלשון רש"י אלא הוא מפי' אחר שהגיה בחוץ כי רש"י לית ליה טעמא שמא יאמר כו' אלא משום שלא יהנה כו' וגם התי' ל"נ דלדעת התוספ' דס"ל משום שמא יאמר כו' לא מהני האי היתירא שאינו מכירו אלא שלא יאסר בכ"ש ואפילו במלאכה דאורייתא שרי אבל ביום עצמו שאסור משום איסור תחומין מ"ל היא מ"ל אחר אלא בע"כ צ"ל כתירץ רש"י שבתחומין הקילו וכן התוספ' לשם הקשו קושי' זו וכתבו תי' של רש"י וכ' הרשב"א בתשוב' דהא דאמרינן דבר שאין במינו במחובר שהובא מחוץ לתחום מותר למי שלא הובא בשבילו ה"מ בפירות כותי אבל בפי' ישראל אסורים לכל דמוקצה הם דכל שהם חוץ לתחום הוקצוהו הבעלים מדעת דשל ישראל צריכין הכן אבל של כותי א"צ הכן וכ' הר"ן דלדברי הרי"ף והרמב"ן שסוברים דתחום ג' פרסאו' דאורייתא אפשר שהטעם שהקילו להתירו לישראל אחר היינו טעם משום דהאיסור תחומין אינו

שוה בכל שמה שהוא לא' חוץ לתחום הוא לאחר תוך התחום לפיכך הקילו בו' ע"כ ובת"ה סי' ע"ג נמי כ' דכותי שהביא דורון לישראל חוץ לי"ב מיל והוא דבר שאין בו חשש צידה או מחובר אע"פ שרוב הגאונים כתבו דתחומין די"ב מיל דאורייתא יראה דאין להחמיר כמו במחובר וצידה וטעמא משום דכיון דנהיגין כר"י וה"ג דמפרשים שהטעם שאסרו חכמים דורון שהביא כותי לישראל היינו משום גזירה שמא יאמר לכותי (להביא) לו מן המחובר או דבר הנצוד ויעשה איסור דאורייתא בשבילו (והאי) טעמ' לא שייך כ"כ בתחומין די"ב מיל דלא שכיח שיאמר לכותי להביא לו אוכל או משקה כ"כ מרחוק ע"כ וכ' הרא"ש הא דאמרינן חוץ לתחום אסור וא"צ (להמתין) לערב בכ"ש דלא החמירו חכמים אלא בדבר שנעשה בו איסורא דאורייתא ואין לחוש שמא הביאו כותי דרך כ"ה פכטי' ופלטיא דלא שכיחי האידנא ר"ה דס' כבוא בוקעי' בו והא דתנן בע' מ"ש כותי שהביא חלילין לא יספוד בהן ישראל במ"ש עד כדי שיבאו ממקום קרוב שאני מילתא דמת דאוושא טפי והכל יודעין שבשביל מת הביאו ואחמור טעי כדתנן התם אם עשה כותי קבר בשבת בשביל ישראל לא יקבר בו עולמות ולא שריא בכ"ש והרי"ף ז"ל כ' בתשוב' דאף בבא מחוץ לתחום צריך להמתין בכ"ש וכ"כ ש"ת ובסמ"ג דאין לסמוך על מה שחולק ר"י במת ומסתבר כדברי כ"י כיון שמצינו בקבר שנעשה בשביל ישראל דאסר עולמות ובשאר דברים שעושה בשביל ישראל כגון מינו במחובר מותר לעכב בכ"ש גם מהובא מחוץ לתחום יש לחלק וכ"מ מדל"ק חוץ לתחום אסורים לערב בכ"ש ולא מסתבר למימר דאאיסור דבעיל קאי דא"ה לימא ר"פ בכ"ש בסוף דבריו והי' קאי אתרווייהו אלא ודאי מדהזכיר בכ"ש אמינו במחובר מכלל דאין במינו במחובר מותר לערב לאלתר ע"כ והנה מ"ש הרא"ש דלא בקעי האידנא ס' רבוא הוא סברת תו' וסמ"ג וסה"ת אבל בפ"ק דשבת כתבתי דאיכא ס' רבוא אלא ט"ז אמות ומפולשין משער לשער אלא שהאידנא ליכא ר"ה במדברות וחשבינן כל המדבריות כיער וככרמל לפי שלא מצינו הולכי מדברות אבל כל היכא שכתב ט"ז אמה ומפולש משער לשער הוי כ"ה אף האידנ' וכמ"ש לשם סי' י"ב ולעניין בכ"ש שכ' הרא"ש דבאיסור תחומין א"צ הסמ"ג לא כ"כ וז"ל ומשפט פירות אד דבר הבא חוץ לתחום בשבת בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר כדאי' בפ' בכ"מ ובפ' א"צ ולאותו ישראל שנעשה בשבילו צריך להמתין למ"ש בכ"ש אע"ג דהוי איסורא דתחומין דרבנן ויש קצת ראי' בפ' שואל כותי שהביא חלילין לא יספיד בהן ישראל אא"כ באו ממקום קרוב משמע דאם נודע שבשביל ישראל באו מחוץ לתחום שלא יספוד בהן עד כ"ש למ"ש ממקום שהביאם דהא מדמה לה לעיל למרחץ שנתחמם וית לדחות דבמת החמירו יותר שהרי חפרו קבר בשביל ישראל בשבת

בפלטיא שהוא פרהסיא יתירה פי' ואין דרך ישראל לקבור שם וליכא למיגזר מידי אפ"ה אסור לקבור אותו מת עולמית ומ"מ נכון להחמיר ואע"פ שיש לדחות אדחוי לא חיישינן ע"כ ור"מ על הספר תמה איך שיך לדחות דבמת החמירו והלא מדמה זה למרחץ ואם מת היה חמור מאי הביא לעיל ראי' מינה דילמא מרחץ דוקא ספק מותר אבל במת דחמיר אסור כרב גם הספר בעצמו כ' לעיל דהא (דמדמה) למרחץ כדי שלא תדחה לומר דבמת החמירו וע"כ תירץ מהרא"ש בביאור' שלו שיש לדחות דקאמר היינו לעי אותן דגרסי ת"כ דרב ולא ת"כ דשמואל ומביאין ראי' מן הת"ק דסבר מחצה ע"מ אסור ואינן תופשים החילוק שכ' הספר דמחמת א' לא נתחמם ודאי כו' ואותה גי' מביא לש"י בלשון ראשון וסותר אותה כו' א"כ לאותה גי' אין ראי' דיש לדחות דמת חמור והוא מביא ראי' מכ"ש דאפי' במרחץ אסור מחמת ספק ק"ו במת דחמור יותר וע"ז כת' שאין לדחות מאחר שכולם תופסים גי' ב' דרש"י ע"כ והכל הבל ורעיון רוח דאיך יכול זה להיות דהא תו' והרא"ש ג"כ סברו דמת חמור יותר והן סוברין כגי' רש"י האחרונה דת"כ דשמואל ע"ב נ"ל שכך הוא דעת הספר מתחילה שהרי מדמה אותו למרחץ אלמא דבתחומין דהיינו הבאת חלילין בעינן בכ"ש כמו גבי מלאכה דאורייתא הסקת המרחץ ומסיק מיהו יש לדחות ולומר שאר תחומין קילי ותחומין דמת דוקא חמור יותר משאר תחומין ומש"ה מביא ראי' שעיר מאחר שמרחץ איסור מלאכה דאורייתא אין לומר שתחומין דמת אמור יותר מאיסור דאורייתא אף בשאר דברים וא"כ מאחר שמרחץ שהוא מדאורייתא מותר לערב בספק ויש לתלות בכותי ממילא גם חלילין שהוא תחומין דרבנן גם גבי מת בודאי אין חמורין יותר ושרי בספק אבל לעולם תחומין דמת חמור יותר משאר תחומין ושאר תחומין אפי' בודאי א"צ ומ"ה מסיק אח"כ אדחוי לא סמכינן פי' מאחר דגמ' לא חילק במת שהוא חמור יותר אלא דאשכחן חדא זימנא שהחמירו במת וכי בעבור זה נחמיר בכל דוכתין דהא לפעמים אשכחן שהקילו במת כדלעיל בפ"ק אפי' בב' י"ט של ר"ה משא"כ במת ע"כ א בדמות חומרות חכמים כי הם ידעי באיזה מקום שיש להחמיר ובאיזה מקום שיש להקל ומאחרי שהס"ת והסמ"ג שהם בנו דבריהם על יסוד התוספ' וחלקו עליהם פשיטא שראוי לילך אחריהם והרשב"א נמי כ' בתשובה שנראים הדברים דאפי' בבא מחוץ לתחום צריך כ"ש דבכל כי האי באסורא דרבנן איכא למיגזר ולמיסר טפי מאיסורא דאורייתא דכל שהאיסור קל איכא למיגזר ולמיסר טפי דלמא אתו לזלזולי בי וכ' עוד שהמתנת הערב לפי מקום בריחוק הבאתן או הקירוב ע"כ וכ"ד הר"ן והסמ"ג הפריז על המדה וכתב בענין תחומין אינה מן החשבון לפי שאין רגילות בלילה להבי' ממקום כחוק וצריך להמתין בכ"ש ביום למחרת שבת וחומרא יתירה היא גם לישנא

דבכ"ש משמע כפשוטו ולא מחלקינן בנייהו ולענין מי שבא בשבילו כ' המרדכי בפ' בכ"מ דלאותו ישראל שהובאו בשבילו אסור עד כ"ש במי"ט דכיון דהביאם בשביל ישראל א"כ איכא למיחש שמא יאמר לכותי לך והביא בשביל יום ב' אי שרינן לי' בב' מיהו אח"כ כת' בשם הרי"ף ג"כ כמדומה לי שהתיר ר"י בב' י"ט של גליות גפנים שהוא מחוץ לתחום גם לאותו ישראל שהובאו בשבילו ע"כ וכן התיר בסמ"ק בדבר הבא מחוץ לתחום בי"ט בי אם הובא בא' אפי' לעי מאי דס"ל כפר"י הואיל ולפרש"י שרי דבר של צידה או מחובר וכ"כ התו' בפ' בכ"מ דדבר שאין במינו במחובר ואינו מחוסר צידה אלא שבא מחוץ לתחום מודה כ"ת דמותר בי"ט ב' משום דבתחומין הקילו וכן עיקר ודבר שאינו מחובר שהוב' לישראל בי"ט א' של ר"ה כ' הרא"ש וז"ל שכ' הר"ז הלוי ז"ל שנשאל לפני חכמי לוני"ל ז"ל והשיבו שמותר בי"ט ב' מפני שאין עליו שום איסור הכנה ולא' איסור התלוי בקדושה שנאמר קדושה אריכת' היא אלא כעין קנסא הוא שמא יאמר לו להביאן ודיין שקנסו אותו בא' וכן י"ט א' ושבת ומזה יש ללמוד דכ"ש דלא בעינן בכ"ש גבי תחומין ע"כ ולפי סברתו מאחר דלא ק"ל כוותי' גבי תחומין אלא מצרכינן להמתין בכ"ש גבי תחומין כ"ש לאסור בב' ימים של ר"ה אבל אני אומר שאין זה כיש דב' ימים של כ"ה יש להקל דאפשר דלא עדיפי מב' ימים של גליות לאותו שהובא בשבילו שאסור לר"ת ובתחומין מודה ה"נ הכא אבל בכ"ש שהוא איסור היום וא"כ מאחר שאסרינן לאותו שהובא בשבילו אותו היום בכ"ש נמי הוא בכלל ותדע שסברה זו נכונה שהרי הר"ן כתב נמי דבעינן להמתין בכ"ש גבי תחומין והכא גבי ר"ה הביא דברי המאור שכ' תשו' חכמי לוני"ל שהתיר והוא כ' בסוף ואני אומר כמה כב גובריהו דשרי הכי והיינו מטעם שפי' וכ' הכל בו אפשר לומר דוקא הכותי שהביא דורון לישראל יש לגזור שמא יאמר לו לך והביא לי אבל ישראל ששלח דורון לחבירו ע"י כותי כגון שמסר לו מעי"ט ונשתהא הכותי ולא הביאו עד י"ט זה הי' מעשה והסכימו חז"ל להתירו אפי' למי שבא בשבילו והטעם שאין לחוש שמא יאמר ל והביא לי עוד באיסור לעי שלא ישמע לו ע"כ וכ"כ הרשב"א ז"ל שאלת ישראל שימר לחבירו ע"י כותי פירות מעי"ט שאין במינן במחובר לקרקע ונתעכב הכותי והביאן בי"ט אם מותרין אפי' למי שבא בשבילו תשובה מסתברא לי שמותר תוך ד"א אפי' למי שבא בשבילו כ"ש לאחרים שהרי הכותי אינו מביא משלו כדי שנגזר שמא יאמר הבא לי וכו' ע"כ ואני אומר דדוקא לדעת התו' דס"ל הטעם שלא יאמר לחור אפשר לחלוקי בהכי אבל רש"י לא חייש לה"ט כלל אלא כדי שלא יהנה מאיסור של יום ס"ס הובא חוץ לתחום בעבורו ומשום שהוא מדרבנן הקילו להתיר לאדם אחר שלא הובא בשבילו א"כ אין חילוק בין

הביא הכותי בין נתעכב השליח ס"ס נהנה מאיסור תחומין שנעשה בשבילו ומ"מ לא חמירו מפירות דכותי דלא החמירו בישראל אחר שלא הובא בשבילו דשרי ה"נ הכא וכל מ"ש וגם משמע כשהוא בתוך התחום דליכא איסור אפי' למי שהוב' בשבילו מאחר שאין כאן חשש מחובר דוקא בי"ט אבל בשבת שהביא דרך רה"ר וגם הוציאו מרה"ר לרה"י דאיכא איסור דאורייתא אם הובא בשביל ישראל זה אסור לישראל אחר וכמ"ש בפ' כ"כ גבי מילא מים לבהמתו כו' דאסור לישראל אחר אם נעשה בשביל ישראל איסור דאורייתא ועיי' בפ' מ"ש סימן ג':

סימן ט

דין הא דאמרינן אם יש במינו במחובר אסור ל"ט באכילה דאסר אלא אפ' בטלטול נמי אסיר כיום א' ותו לא אבל דבר הבא מחוץ לתחום אע"פ שאסור באכילה למי שהובא בשבילו מ"ש מותר לטלטל ודוקא בתוך ד"א אם הוא בשדה או בתוך חומות עיר דחשבינן כולה בד"א ואם הובא ע"י ישראל אשור לכל אבל בטלטול שרי וספק אם בא מחוץ לתחום או לא מותר אפי' לאותו ישראל ואפי' בו ביום ועו' בארנו דדבר שיש במינו במחובר אבל ידוע שוש לכותי בביתו פירות תלושין מעי"ט והביא בי"ט לא חיישינן שמא הביא מן המחובר:

פסק כתב הרי"ף והרא"ש אחריו וז"ל והא דאמרינן אם יש מאותו מין במחובר אסור ל"מ בדבר אכילה פשיטא דאסור אלא אפי' לטלטל נמי אסור דלא חיי' לאכילה וכמוקצה דמי אבל הבא מחוץ לתחום אע"ג דאסור באכילה מותר לטלטל כיון דמותר לישראל אחר ע"כ ויש' מקשי' על דברי הרא"ש לאיזה נפקות' הביא דבכי הרי"ף שמ"ה אסור בטלטול מאחר שאסור באכילה הוי מוקצה תיפוק לי' משום דהוי' מוקצה דמחובר דמודה ר"ש כמ"ש הרא"ש גופא לעיל בתחלת שמעתי' דכותי שהביא דורון וכו' ונ"ל משום דבא לאסור בטלטול אף בליל ב' של י"ט בכ"ש ועוד איכא נפקות' היכא שהוציאו ישראל חוץ לתחום ולדעת התו' והרא"ש דאסרי בפ' מ"ש סי' ה' לכ"ע אע"פ שאין כאן מוקצה אפי' לפ"ז אסורים בטלטול מאחר שאסור באכילה וכן אם הוציא דרך ר"ה כו' כדלעיל דנעשה בו איסור דאוריית' ואסור לכ"ע אם כעשה בשביל ישראל אסור נמי בטלטול והטור כ' בסתמא בסי' ת"ה היכא שהוציא ישראל פירות חוץ למקומן במזיד שאסור באכילה לכל ואסורין לטלטל חוץ לד"א פי' בעיר שאינה מוקפת חומה כדלקמן תא בתוך ד"א שרי לטלטל וחוץ לכבודו לא נחית לדקדק הלא אביו הרא"ש תפס דברי הרי"ף שכל שאסור באכילה מכח איסור היום אסור לכל כמי לטלטל ולכאורה כ"נ להורות כי מי הוא זה שיכול להקל נגדם בלי ראי' אכן כשירדתי לדקדק בריש שמעתת' דא"צ אומר אני דלית'

לסברת הרי"ף ואף שהרא"ש הסכים עמו כי תורה היא וללמוד אני צריך מדמסקינן שם במתני' דכותי שהבי' דגים לרשב"ג דאמ' מותרין הם ומסיק דלא שרי רשב"ג אלא לקבל דהיינו בטלטול אבל באכילה מודה דאסור דספק נצודו היום ואמאי לא אסור נמי לטלטל מטעם דאסור באכילה ומה אב שספק הוא ס"ס מאחר שאסור באכילה מוקצה הוא ואסור לטלטל ועו' דפריך אח"כ מבריית' דקתני כותי שהביא דורון לישראל דגים המפולמין פי' לחין ופירות בני יומן מותרין אא"ב מותרין לקבל שפיר אא"א לאכילה פירות בני מי שרי באכילה אלמא דס"ל דאפי' ב"י דאסרי באכילה שרי בטלטול ואיך ס"ד דמקשה דמותרין לקבל ואמאי לא אסירי משום מוקצה ואף לפי המסקנא שהשיב לו ולטעמיך פירות ב"י מי שרי בטלטול משמע דכ"ע ידעי דפירות ב"י אסורין והיינו משום מוקצה דמחובר כמו שפרש"י דאי כסברת הרי"ף הל"ל ולטעמיך מאחר דאסירא באכילה בטלטול מי שרי והא מוקצה הוי א"ו ליתא להאי סברא ודברי רש"י נכונים ועיקר והשת' נמצא מ"ש הטור בסי' ת"ה שאסורין לטלטל חוץ לד"א הא בתוך ד"א שרי הוא הנכון ואליבא דרש"י וכ"ד האחרונים והא שכ' דאפילו למי שהובא בשבילו שמותר לו לטלטל דוקא בתוך ד"א אם הוא בשדה או שהובא בתוך חומת העיר דחשבינן כולה כד"א וכ"ש בחצר וז"ל הרא"ש בע' מ"ש צריך להזהר בדבר הבא מחוץ לתחום בשביל ישראל שמותר לישראל אחר או אפילו אם בא בשביל כותי שלא לטלטל חוץ לד"א בעיר שאינו מוקפת חומה ואפי' מוקפת מחיצה צריך שיהא לשם דירה וכ' ר"מ דסתם עיירות מוקפת לדירה דאין דרך להקיף ומחיצה עד שיבנו בתים תחילה אבל מבצרי' מסתמא הוקפו ולסוף ישבו ע"כ וכ"כ התו' והמרדכי והטעם לעי שחפצי כותי' קנו שביתה וכיון שיצאו חוץ מתחומו אין להם אלא ד"א כדאי' בע' מ"ש וספק אם בא חוץ לתחום לגי' רש"י וסמ"ג דלעיל דגר' ת"כ דשמואל דמקיל א"כ שרי אפי' בו ביום כגון מידי דראוי לאותו יום כגון פירות שנאכלין חיין ולדעת הרי"ף אפי' ספק חוץ לתחום אסור לאותו שהוב' בשבילו ועד בכ"ש לפי שעי' הא דאמרי' חיישינן שמא חוץ לחומה לנו לחומרא קאמר ומ"מ כ' הרשב"א שאף לדברי הגאונים שאסרו ספק תחום דוקא בכותי שאינו שכוי עמו וכעובדא דליפתא דע' בכ"מ שהבי' הרי"ף ז"ל בסמוך בכה"ג הוא דחיישינן דלמא מחוץ לתחום אתי אבל כותי שהביא שהוא שרוי עמו בעיר ופירותיו מציין שם כה"ג ודאי לא מחזקינן איסורא אדרבה אמרינן כאן נמצא כאן היו וכ' הר"ן בשם הרשב"א ואני כבר כתבתי דפי' הרי"ף לית' כאשר הוכיח הרא"ש אלא עיקר דברי רש"י דתלינן להקל ונהי דבספק מוכן אזלינן לחומרא בספק תחומין דרבנן מקלינן ותלינן להקל וכ"כ המרדכי ברי' פ' אר"י א"ש הלכה כר' יהושע הכא משמע דאי לי' לשמואל מוקצה אפילו

בספק מוכן וכ' אבי"ה אע"ג דבספק מוכן מחמרינן היינו משום דמוקצה היא כדאי' בע' כל הכלי' וגם הרחקה לאיסור ולא להקל אבל אם אין ספק מוקצה אלא ספק תחומין כגון שיש לכותי המביא דורון ב' בתי' וא' בתוך התחום שרי אפילו למי שבא בשבילו דגר' בע' מ"ש גבי יש תחומין למעלה מי' ספק תחומין דרבנן להקל ואע"ג דדשיל"מ הוא לא דמי לביצה דאמר כ' אשי פ"ק לעולם ספק י"ט ספק חול דהתם כי מוקמת לה אחזקה הרי לא נולדה וכן בספק צידה שלא נצוד משא"כ בספק תחומין ע"כ והר"ש מאייבר"א נמי כת' דספק חוץ לתחום מותר וראי' מדאמרינן בעירובין גבי מיא בעיבי מבלע בליעי דהוי ספק אם באו מחוץ לתחום וספק דבריהם להקל ואין חילוק בין י"ט לשבת והר"ן כ' בפ' שואל ט"א וז"ל דאיכא למידק על דברי רש"י מדאמ' ר"פ כותי שהביא דורון אם יש במינו במחובר אסור עד לערב בכ"ש והא התם דאיכא למיתלי שנתלשו מעי"ט ואפ"ה אסור תירץ הר"י דכל שיש במינו במחובר דרכן של ב"א ללקוט אותן ביומא ואין לוקטין אותו מבערב וכיון דרובן עושין כן אין תולין להקל ע"כ ומ"מ איכא ג"כ נפקותא מדברי רשב"א והר"ן לענין ספק מוכן שאם ידוע שיש לכותי פירות תלושין בביתו דלא חיישינן שמא הביאן מחוץ ותלשן ושרי אבל מ"מ נראה היכא שהרוב אינן במינן במחובר והמיעוט יש במינן במחובר דלא שרינן מכח כל דפריש מרובא קא פריש או כמ"ש הא"ח בשם הרשב"א כבר בארנו שהמוקצה מד"ס והולכין בספקו להקל ואם הביאם לצורך כותי' אפילו סתם בעיר שרוב' כותי' מותר שכל המביא לצורך הרוב מביא ע"כ מ"מ בנדון זה נ"ל לילך אחר הרוב כי אדרבה רוב המביאים פירות למכור מביאין אותן שנתלשו היום יותר מה שיביאו אותן שנתלשו כבר וכמ"ש הכ"י לעיל:

סימן י

דין אפי' בעיר שרובה כותי' אם יש לחוש שמרבים להביא בשביל ישראל אסור ובארנו עוד דאסור להריח במחובר בין באתרוג בין בהדם והדם שתלשו בשביל ישראל בי"ט ב' אשור להריח בו עד מוצאי י"ט בכ"ש:

פסק כתב הרי"ף והרא"ש אחריו גר' בפ' בכ"מ ההוא בר טביא דאתציד בי"ט א' ואשתחיט בי"ט ב' כ"כ ור"ח אכלו ור"ש לא אכל דסבר קדושה א' הן וק"ל כר"נ וכר"ח וכ"ש נמי הדר ביה ואכל מיני' ואמרי' נמי התם האי ליפת' דאתא למחוזא חזינהו רבא דכמישי אמר האי ודאי מאתמול עקרינהו מאי אמרת מחוץ לתחום אתא הבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר וכ"ש דאדעתי' דכותים אתא ושרי להו למזבן מינייהו כיון דחזא דקא מפישי ומייתי אסר להו ע"כ וכ' בתשובת הגאוני' וז"ל אפי' בקרטבא ששם מקים מלכות וכותי' מרובי' וישראלי' מיעוטי' אם יש לחוש שמרבים ומביאין בשביל

ישראל אסור כדאמרי' בההי' ליפתא דאתא למחוזא ע"כ עו' כ' הנהו בני גינאי דגזו להו כותי' אסא בי"ט ב' שרי להו רבינא לאורוחי לאלתר אתו שיילוהו לרבא א"ל בעינן בכ"ש ע"כ ונראה דאף רש"י שהתיר אפי' ודאי אינו מוכן ביום ב' היכי שבא ביום א' מ"מ מודה בזה שהובא בי"ט ב' דינו כמו בי"ט א' ולעיל בסי' ז' כתב דאפי' ספק מוכן שבא לידך ביום ב' אסור כמו בא' ובעינן נמי בכ"ש וכ' הר"ן וז"ל וא"ת ואמאי מצריכין להריח (בכדי) שיעשו דהא מחובר מותר להריח בו בשבת וי"ט כדאמרי' בסוכה הדס במחובר מותר להריח בו מ"ט כיון דלריחא קאי לא אתי לאקצויי אתרוג במחובר אסור להריח בו כיון דאכילה קאי אי שרית ליה אתי למקצייי' י"ל כיון דא"א להם להשתמש ממנו במקום זה אלא ע"י הגיזה אסור להריח דמ"מ הרי הן נהנין עכשיו ממלאכת י"ט ואיכא למיגזר שמא יאמר לכותי לגוזזו ומ"מ הגאוני' ז"ל גרסו לשם בהפך הדס במחובר אסור להריח בו כיון דלריחא קאי ליכא היכירא ואתי למיקצייי' אתרוג דלאכילה קאי לא אתו למקצייי' ע"כ לפ"ז היה ראוי להכריע כגי' הגאוני' וכ"ת דלדידהו לק"מ ולגי' שלנו צריכין לשנויי' בדחיקא אכן מאחר שהרי"ף והרמב"ם והרא"ש והסמ"ג גורסין גי' הספרים א"כ אין הכרע וראוי לאסור שתיהן שלא להריח במחובר בין באתרוג בין בהדס ואל תשגיח בפשרת הקאר"ו:

סימן יא

דין הסוכר אמת המים מעי"ט ולמחר השכים ומצא בה דגים מותרין איל וצבי שקננו בפרדס וילדו כו עפרים ועדין הם קטנים שאע צידה מתרין בלא זימון ודוקא פרדס הסמיך לעיר דדעתי' עלויה אכל אם אינו סמוך לעיר צריכי' זימון והאם לא מהני בה זימון כיון שמחוסרת צידה:

אמר רב הסובר אמת המים מעי"ט ולמחר השכים ומלא בה דגים מותרין דהא כבר נצודין מעי"ט ה"ל מוכנים וחיה שקננה בפרדס כגון איל וצבי וכיוצא בו וילדו עפרי' עלין הם קטנים וא"צ צידה א"צ זימון ומותר בי"ט ודוקא בפרדס הסמוך לעיר דדעתי' עלוי אבל פרדס שאינו סמוך לעיר צריכין זימון וה"מ בדידהו אבל באימייהו כיון דבעי צידה לא מהני להו זימון אם הוא בענין שמחוסר צידה שצ"ל הבא מצודה כו' ויש לדקדק דהאי סוכר אמת המים דקאמר שא"צ זימון וכ"ש שאין בהם צידה ולעיל בסי' ב' כתבנו שלדעת הראב"ד והרשב"א א"צ דגים מן הביברין אפי' במקום שאין מחוסר צידה וכ' הקאר"ו וז"ל ונ"ל לתרץ דביברים שאני שהם רחבים הרבה ואע"פ שא"צ מצודה לצוד הדגים שבהם מ"מ מתיך שהם מכוסים מן העין הם נשמטי' לכאן ולכאן הלכך לא חשיבי כנצודים וכ' הרב המ' דאמת המים אפי' ארוכה כמה כיון שאינה רחבה דגים שבתוכה הוי ניצודי'

ושרי ע"כ ונראה דלדעת הראב"ד והרשב"א נמי אפי' ארוכה כמה דגים שבתוכה כנצודי' הם דכיון שאין רחבה אין יכולין להשמט ותימ' ממה לקח סברא זו אלא כל תצמיתו של הבעל המגיד אינו אלא להשוותן לביבר קנון שא"צ מצודה והרי כנצודין אבל שיהא עדיף מביבר קטן דאסרינן אפי' בנצודין מטעם שהדגים מכוסים במים מאן לימא דבאמת המים עדיפי הן נצודין ומוכנים ול"נ דל"ד לביבר קטן אפי' הם נצודין כבר מ"מ חיותו וגדולו כבר הוא וכשאתה צדיהו משם היא צידה שלו שהני אתה מבדילו ממקו' חיותו מיד וכדפרי' לעיל בסי' ב' אבל אמת המים (שגידולו) של דג בכל האמה דרך הילוכו לארכו הי' שלו ועכשיו שאתה סוכר אמת המים א"כ דומה לצידה שהני כבר הוא נצוד ממקום גידולו כשסוכר אמת המים שא"י לשוט עוד במקום גידולו כבראשונה ונראה בעיני הא דשרינן הדגים בסוכר אמת המים היינו ליקח כל הדגים אבל לברור מהן כפי הצורך אסור דשמא שביק האי מין כו' שהרי לא ידע מבע"י איזה מיני דגים שיש בו וא"ל מאחר שסכר אמת המים הוי כאלו זימן כולם א"כ לעיל גבי גוזלות נמי יזמין כולם מבע"י ולעיל משמע שצריך לזמן להדי' לומר אלו אני ניטל ולא יכול לזמן יותר מכדי צרכו וכ"כ כ"י והכא א"א לזמן בכה"ג שהרי לא ידע ואינו מכיר בהן אלא איירי בכה"ג שרוצה ליקח כל הדגים שבו וכ"מ לישנא דקאמר הרי אילו מותרין ולא קאמר מותר ליקח מהן אלא כולהון קאמר:

סימן יב

דין בהמה מסוכנת שירא שמא תמות והוא אכל כבר וא"צ לה אסור לשוחטה אא"כ יש שהות ביום לאכול ממנה כזית עלי וא"צ לאכול אלא אם יש שהות שיוכל לאכול סני ואפי' מחשבה לאכול א"צ ובארנו דבהמה בריאה אין לשוחטה אא"כ צריך לאכול ממנה בי"ט:

מתני' בהמה מסוכנת לא ישחוט אא"כ יודע שיכול לאכול ממנה כזית צלי מבע"י רע"א אפי' כדת חי מבית שחיטתה והלכה כת"ק ואע"ג דפריך לקמן מר"ע היינו לענין שיוכל לאכול בלא בדיקה דבזה לא פליגי ת"ק ור"ע אלא בשיעור שהות דת"ק סבר בעינן שהות כדי לאכול כזית צלי והילכת' כוותי' והטור כ' (בס' תצ"ח) וז"ל בהמה מסוכנת שירא שמא תמות והוא אכל כבר וא"צ לה אסור לשוחטה אא"כ יש שהות ביום לאכול כזית ממנה מבע"י ואפי' אין שהות ביום לבודקה ולנתחה יכול לאכול בלא בדיקה ע"כ והוא ממש דברי כ"ע וסבר דהלכה כוותי' משום דגמ' פריך מינה לקמן דלית' כדפי' גם דברי אביו הרא"ש הטעהו שכ' וז"ל הפשט ונתוח קצב' דכך ארץ הוא ולא אסורא והתירו לאכול כזית ומבית טביחתה בלא בדיקה משום הפסד מממונו וכ"ש שאם

הוציאו הריאה בלא בדיקה שאין להפסיד הבהמה וסמכינן ארובא וכשרה ע"כ והוא הבין שכך הלכה ואינו כן אלא שהרא"ש הביא ראי' מדברי כ"ע לענין עסק הלכה היכא שהוציאה הריאה שאין להפסיד הבהמה אבל לענין שיעור שהות לכולם הלכה כת"ק דבעינן שיעור שהות כדי לאכול ממנה כזית צלי כדרך ב"א אחר הפשט וניתוח שהרי ר"ע הזכיר בדבריו מבית טביחת' ולא כת"ק וכ"כ הרמב"ם להדיא ממש כדברי הת"ק וכמ"ש ומדברי הרמב"ם יראה דבעינן שיאכל כזית ממנה אכן המ"מ כ' שם ופי' כל שיש שהות ביום לאכול אע"פ שאינו אוכל מותר דמשום הפסד התירו לו בכך וכן מבואר בפ' א"ע אבל בריאה לא ישחטנה אא"כ צריך לאכול ממנה בי"ע וכ"כ ז"ל ע"כ וכ"כ הר"ן ור"י נמי כ' וז"ל ואע"פ שלא אכל כזית כיון שגמר בלב לאכול למאן דלית לי' הואיל ואי מקלעי אורחי' וכו' ולמאן דאית לי' הואיל אפי' גמר בלבו א"צ כדמוכח בפ' אלו ע' ומאחר דאנו ק"ל כרב' דאמ' הואיל א"כ אפי' מחשבה ל"צ אלא שיעור שהות כדי לאכול ממנה כזית צלי וכן עיקר ומסיק בסוגי' אמר רמי בר אבא הפשט ונתוח בעינן בעולה קידם הקרבתה שהיא אכילת גבוה וה"ה לקצבים באכילת הדיוט דבעינן הפשט ונתוח קידם אכילה מכאן למדה תורה ד"א שלא יאכל אדם בשר קודם הפשט ונתוח וקא מבעי' ליה למאי בעינן הפשט ונתוח אילמא משום חשש טריפה ולאפוקי מר' הונא דא"ר הונ' בהמה בחיי' בחזקת איסור עומדת עד שיודע במה נשחטה נשחטה בחזקת היתר עומדת עד שיודע במה נטרפה והאנן תנן מתני' כר"ה דתנן רע"א אפי' כזית מבית טביחת' והיינו טביחה ממש שהיא הצואר כלומר דלא בעי הפשט ונתוח אלא כמי ב"א אורח ארעא קמ"ל ומשום שלא יהא נראה כרעבתן וכדתני' לא יאכל אדם שום ובכלים מראשו אלא מעליו ואם אכל ה"ז רעבתן כיוצא בו לא ישתה אדם כוס בבת א' ואם שתה ה"ז גרגרן והא דאמר אורח ארעא קמ"ל ערש"י ולא משום איסור טריפה והק' עליו תו' ותימא דבסמוך משמע שיש איסור בדבר דקאמר נטיעת ערלה שצריכה להמתין ג' שני ערלה מקטעת רגליהן דקצבים שאינם ממתינין עד אחר הפשט ונתוח ולראות אם הוא כשרה או אם הוא טריפה וי"ל דודאי ליכא איסור דמשנשחטה היא עומדת בחזקת היתר מיהו אם נמצאת טריפה לאחר שאכל הוא נענש שלא ה"ל למהר כ"כ ומ"מ ק"ל מאחר שאם נמצאת טריפה נענש עליה כשוגג ולא כאונס א"כ למה לנו להניחה לכתחילה לאכול קודם שיבדוק היכא דאפשר למבדקי' ע"כ נראה בעיני היכא דשכיח טרפות כגון בבהמות גסות כבשים ועזים ופרים אסור לו לאכול קודם בדיקה א"ל במוסכנת ואליב' דר"ע ודוקא בגדיים וטלאים דלא שכיח טרפות אפשר שיכול לסמוך על הרוב לכתחילה על סמך שיבדוק אח"כ ואם נמצאו טרפה הרי הוא שוגג ולא כאונס שהכי מצד דרך

ארץ לא ה"ל למהר ולאכול קודם בדיקה אבל אם עבר ואכל בהמות דשכיח בהו טריפות קודם בדיקה ונמצאות טריפה הכי פושע הוא וקרוב למזיד וראוי להכותו מרדות על אכילת טריפה אף שאין מלקין אותו ס"ס לא ידע וגם התראת ספק הוא וגמרא דמוקי הא דרמי ב"א משום ד"א ולא משום איסורא ובכשבי' גדולים וכן בשאר מינים גסות משום דבסתמ' קאמר למדה תורה דמשמע אפי' בגדיים וטלאי' וכל המינים דלא שכיח בהו טריפות כלל ה"כ בימיהם לא הי' בנמצא כ"כ טריפות בריאה בבהמות שלהן כמו בשלנו מש"ה אינו אלא ד"א וליכא איסור כלל אבל האידנא לא והרא"ש שהביא ראי' מסוגי' דהכא דכ"ש דשרי אם הוציאו הריאה בלא בדיקה כבר כתבנו בפ"ק דחולין סי' כ"א דרוב גדולי עולם נחלקו על רש"י שהתיר כה"ג ואסרו הלכה למעשה וא"כ בע"כ צ"ל במו שחלקתי דאפשר בימי הגמ' לא הי' שכיחי כ"כ טריפות הריאה א"נ לא ס"ל האי כ"ש שכ' הרא"ש כל עיקר וס"ל נהי דמתירין לאכול הכא בלא בדיקה לכ"ע היינו משום דא"א להמתין ומאחר דאיכא לברורי לבסוף ליכא ריעות' לפניך וסמכינן ארוב בהמות שכשרות ואפי' היכא דאפשר להמתין כגון בימי החול אם רוצה אדם לעבור ד"א ולסמוך על הבדיקה דלסוף הרשות בידו אלא שנדון כשוגג אפי' בבהמות דלא שכיח בהו טריפות כדפי' לעיל אבל אם הוציאו ריאה בלא בדיקה דא"א לברורי והרי ריעות' לפניך שהי' לך לבדוק ולא בדקו ושכיחי טריפות מטרפינן:

סימן יג

דין אש חט הבהמה בשדה בין מסוכנת בין בריאה לצורך י"ש לא יביאנה במוט ובמוטה ר"ל בכ' ב"א כעובדא דחול אלא יביאנו בידו אברי' אברים ובארנו שאינו נוטל את העור במסוכנת כיצד הוא עושה משייר אשר א' ומביא עמו:

מתני' שחטה בשדה לא יבאנה במוט שנושאים על הכתפו' ובמוטה כ"ל בב' ב"א שכל אלו אוושא מילתא ועובדא דחול הוא אלא מביאה בידו אברים אברים וכ' הר"ן ואע"ג דמפיש בהילוכ' שאני הכא כיון דמביא במוט ובמוטה מחזי כעובדא דחול ואיכא מ"ד דלא מיתסר אלא במסוכנת שיש לה קולשלא נשחטה לגמרי בשביל י"ט אבל בריאה ששחטה לצורך י"ט מביאה אפי' במוט ובלבד שישנה אם אפשר אבל אחרים אומרים דה"ה לבריאה וכ"ד הרמב"ם וכ' שם הרב מ"מ בשם הרשב"א שכזה ראוי להורות עוד כ' הר"ן בשם הרשב"א שאינו נוטל את עורה שלא התירו אלא בשוחט מדעתו בי"ט שהתירו סופו משום תחילתו כדי שלא ימנע משמחת י"ט אבל בשוחט מסוכנת לא והכא מוכח בירו' דפירקן דגר' התם אבל מביאה ע"ג עורה כיצד הוא עושה משייר ממנה אבר א' ומביאה עמו ע"כ משמע בלא שייר אבר א' בהפשטה אסור:

סימן יד

דין דאין הסומא יוצא במקלו ולא הרועה בתרמילו ודוקא בר"ה או בכרמלית ומי שנתכוצו גידי שוקיו שאון יכול לילך בלא מקל שרי וכן חולה שעמד מחליו וא"י לילך בלא מקל שרי ואין יוצאין בכסא ואם היו רבים צריכי' לו מותר בכסא וגם בכיתוף ואפי' יכול לילך בלא כסא וכיתוף מ"מ אם יש בו צורך כגון מפני בעתותא או מפני איזה ענין שיטנף בגדיו בדרך או מפני דוחקא דצבורא שרי:

ת"ר אין הסומא יוצא במקלו ולא הרועה בתרמילו וכ' הרא"ש והוא מדברי תו' ואע"פ דלפרש"י במסכ' שבת בפ' ב"א בשמעת' דקיטע יוצא כו' משמע דמי שנכווצו גידי שוקיו מותר לצאת במקל בשבת שאני התם דא"י לילך כלל בלא מקל וכמנעול דידי' דמי אבל סומא במקל דידי' לתרוצא סוגי' עביד ואיכא זילות' לי"ט עי' וכ"ש בשבת ומ"מ נראה דבי"ט אינו אסור אלא בר"ה או כרמלית הדומה לכ"ה כדפ' לעיל בע"ק דאין עירוב והוצאה לי"ט לאפוקי בשבת אפי' חוץ לעירוב אסור כמו כל הדברים שאסרו עליו לצאת בו חוץ מתכשיטי נשים ע"כ וכ' הרוקח דה"ה חולה שעמד מחליו שמותר לילך במקל ע"כ ובודאי מיירי שא"י לילך בענין אמר ונחזור לבריית' ואין יוצאין בכסא פי' יושב בכסא ונושאין אותו בו א' האיש וא' האשה ואם היו רבים צריכין לו מותר וכ' הטור (בסימן תקכ"ב) ואם רבים צ"ל וא"י לילך שם בענין אחר מותר משמע מדבריו הא אם הוא יכול לילך שם בענין אחר אסור אבל הר"ן פי' ואין יוצאין בכסא פי' דרכן הוא להוציא אנשים חשובים בכסא ע"ג ב"א שלא ידחפם בני השוק או שלא יטנפו בדרכי' והוא כעין עובדא דחול וכשרבי' צ"ל לא חיישינן להכי משמע להדי' אפי' יכול לילך בענין אחר התירו לו משום דוחקא או שלא יטנפו הבגדים וכ' שאם הוא זקן או טורח עליו ההליכה דשרי אם רבים צ"ל ומסיק א"ר אמי ובלבד שלא יכתף מאי כיתוף א"ר יוסף ברי' דרבא אלנקי פי' שמשים כ"א ידו על כתף חבירו והכסא על זרועותיהן איני והא כ"נ שרא לה לילתא למיפק באלונקי שאני ילתא דבעית' מרימר ומ"ז הוו מכתפי להו בשבת דריגלא באלונקי משום ביעתות' וא"ל משום דוחקא דצבורא פרש"י מפני טורח הציבור שלא יעמדו כל כך על רגליהון מש"ה היו משימין על כתפיהם בחוזק והיד מוליכין אותו במהרה למקומן והרש"בא גורס שאני אתתא דבעיתא דמשמע אשה שרי מן הסתם ואיש דווקא (כשמתירא) הוא דשרי או בסיבה אחרת משום דוחקא דציבורא וכן גרם הרא"ש אכן הטור לא קפיד בהאי גירסא וכתב סתם ובלבד שלא יכתף ואי איכא ביעתותא שירא לילך בלא כתף מותר אפי' על כיתוף ומשוה אחד נשים וא' אנשים בדין זה ומ"מ לא שרינן שום אשה אם לא שרבים צ"ל כגון ילתא שהיתה בת כ"ג והיו רבים צ"ל כמו

שפי' התו' וכ' מהר"י קאר"ו ודע שהרי"ף לא הזכיר איסור בכיתוף כלל והרמב"ם התירו להדיא שכתוב בפ' ה' איש שהיו רבים צ"ל יוצא בכסא אחריו ומוציאין אותו בכתף אפי' באפריון ונראה שטעמם משום דגרסי' התם בגמ' אמימר ומר זוטרא מכתפי להו בשבתא דריגלא משום ביעתות' ואמרי לה משום דוחקא דציבורא אלמא דאיש שרבים צ"ל שרי לכתופי כי היכי דלא לדחקי ליה ציבורא וה"ה מפני טעם אחר איזה שיהיה וכיון דאמימר ומ"ז עבדי ביה עובדא נקטינין כותייהו ולא חיישינן למ"ד התם שלא יכתף ואע"ג דלחד לישנא אמרינן דהוו מכתפי להו משום ביעתות' ומשמע משום ביעתותא דווקא דשרי וכדשרי ר"כ לילתא הלא"ה לא סוברי' הרי"ף והרמב"ם דכיון דמידי דרבנן הוא נקטינן כלישנא דמיקל טעי כנ"ל. ונרא' מדברי הרמב"ם דיציאת בכסא שאמרו היינו שהיו נוהגין להוציא אחר האנשים החשובים כסא ביד איש אחד ליישב במקום שירצה ואלונקי הוא אפריון שיושב בו כשמכתפין אותו עכ"ל מהר"י קאר"ו והנה לא היה צ"ל דאזיל בתר לישנא דמקיל אלא משום שדרך הרי"ף לתפוס הלישנא בתרא דאמרי' לה משום דוחקא דציבורא והוא פי' שלא ידחקו ציבורא וה"ה כמו שמותר לצאת בכסא כשנושאין אותו אם רבים ל"ל וכדי שלא ידחפוהו בני השוק ה"ה נמי דשרי בכיתוף וקצת משמע דהני פליגי מדלא אקשי הגמ' על הא כב אמי דאמר ובלבד שלא יכתף איני והא אמימר ומ"ז הוו מכתפי להו בשבתא דרגלא וה"ל לשנויי כמי ש"ה משום ביעתות' או דוחקא ציבורא כדפריך מילתא (אלא) בוודאי סתמא דגמ' הוא דמסיק הכי ומסיק הני תרי לישנא דלחד לישנ' כרב אמי ולאידך לישנ' לפום קושט' פליגי ארב אמי והלכ' כוותייהו דעבדי עובד' כוותייהו ומעש' רב ומה שפי' דברי הרמב' שהיו נושאין הכס' אחרי האנשי' החשובי' היינו דמדקדק מלשון יוצאין בכסא אחריו דקאמר ותימא גדולה דבסוגיא לא משמע הכי דמסיק על הא דאין יוצאין בכסא איני והא שלח כ' יעקב ב"א זקן א' היה בשכונתינו והיה יוצא בגלודקי שלו כו' וסמכו כמי על דברי אחי שקיא דאמר אנא אפיקת' לרב הונא מהיני לשילי ומשילי להיני וכן אר"נ ב"י אנא אפיקתא למר שמואל משמשא לטולא ומטולא לשמשא משמע להדיא דקאי על מה שמוציאין האנשים בכסא גם לא אדע מה איסור יש בדבר להוציא הכסא אחר איש או אשה שרגילין לישב בכסאות אפי' אין רבים צ"ל דהא כל צורך היום קלת שרי בהוצאו' ועוד ה"ל למתני בברייתא אין מוציאין הכסא אלא אין יוצאין בכסא קאמר דמשמע שיציאתן היה בכסא דומיא אין הסומא יוצא במקלו ע"כ נראה דט"ס הוא ברמב"ם מ"ש יוצא בכסא אחריו אלא כך הוא ויוצא בכסא:

סימן טו

דין בכור שנפל לבור בי"ט אשור להעלותו אלא נותן לו פרנסה במקומה דאין רואין מומין בי"ט ואפי' עבר וראה בי"ט אין שוחטין אותו אפילו היה המום מעי"ט רק שלא ראהו חכם מעי"ט אין מועיל אם יראה ביו"ט ואם נולד הוא ומומו עמו בי"ט ועבר וראה נשחט על פיו אבל לכתחילה אסור לראות וחכם שראה את המום בעי"ט מותר לשאול בי"ט איך בא לו המום ואם הוא מאיליו מתירו ודווקא שראה מעי"ט שהוא מום שראוי לשוחטו עליו ודוקא לראות המום ולהתירו בי"ט הוא דאסור אבל כשראהו בי"ט ושותק אע"ג שגמר בלבו שהוא מום אין בכך כלום מאחר שאינו מתירו:

מתני' בכור שנפל לבור כ"י יהודה אומר ירד מומחה ויראה אם יש בו מום יעלה וישחוט ואם לאו לא ישחוט וכ"ש אומר כל שאין מומו ניכר מעי"ט אין זה מן המוכן במאי קא מפלגי ברואין מומין בי"ט קא מפלגי ר"י סבר רואין מומין בי"ט וכ"ש סבר אין רואין מומין בי"ט וכ' הרי"ף ז"ל והרא"ש אחריו ואע"ג דק"ל ר"י וכ"ש הלכה כר"י בהא ק"ל כר"ש דאמר אמי וורדינאה חזי בוכרא דבי נשיאה הוי סבר דלא למיחזה בי"ט אתו אמרו ליה לר' אמי אמר להו שפיר עבדי דלא חזא איני והא כב אמי גופא הוי חזא כ' אמי מאתמול הוא דחזי וביומי טבא שיולי הוי משייל היכא הוי עובדא פי' רש"י פעמים שהיה טרוד מעי"ט ומשראה המומין אמר לך עכשיו ובא למחר והיה שואלו על המום איך בא לו מפני שנחשדו הכהנים על הבכורים להטיל בהן מומין כדתנן כל מומין הראויי' לבוא בידי אדם רועי ישראל נאמנים רועי כהנים אין נאמנים וצריך להביא עדים שמאיליו בא לו ההוא גברא דאייתי בוכרא לקמיה דרבא אפניא דמעלי שבתא הוה יתיב רבא וקא חייף רישיה דלי' עיניה וחזייה למומיה א"ל זיל האידנ' ותא למחר אתא למח' א"ל אמר לי גופא דעובד' היכי הוה א"ל הוה מנחן שערי בהך גיסא דהוציא עי' גדר של קוצים בהדא דעייל רישיה פרטיה הוצא לשפתיה א"ל דלמא את גרמת ליה פי' שהערמת בדבר שהטלת לשם שעורים כדי שיומם א"ל לא ומנא תימרא דגרמא אסור דתניא כל מום לא יהי' בו אין לי אלא שלא יהיה בו מום בידים מנין שלא יגרום לו ע"י דבר אחר שלא יבי' בצק או דבילה ויניח לו לגדי ע"ג אזנו כדי שיבא הכלב ויטלנו ת"ל כל מום לא יהיה בו אמר מום ואמר כל מום ע"כ ומדקאמר ליה האי גברא לא וכבא שתיק משמע שקיבל דבריו והאמינו דאל"כ ה"ל למימר לא מהימנת את ועו' וכי אפשר להביא עדים על הערמה שלא היה בלבו ערמה בדבר זה אלא נראה מה שאמרנו שהכהנים אינם נאמנין ובעינן עדים היינו על המום שלא עשאו הוא אלא נעשה מאיליו ושוב אין צריך אלא שאלה אם יודה בדבר ומאחר שאינו מודה מהימן ע"ז שלא עשה ערמה והא דקאמר

כ"ש אין זה מן המוכן דמשמע אפילו בדיעבד היינו נמי היכא שהיה בו מעי"ט ועבר וראהו בי"ט שאין זה מן המוכן ואין שוחטין אותו כלל דהא כי אתא רב אושעי' אתא ואייתי מתניתין בידי' בין שנולד בו מום מעי"ט ובין שנולד בו מום בי"ט חכמים אומרים אין זה מן המוכן וחכמים היינו כ"ש אר"נ מתניתין כמי דייקא דקתני רש"א כל שאין מומו ניכר מעי"ט אין זה מן המוכן מאי אין מומו ניכ' אלימ' שאין ניכר כלל פשיטא צריכה למימר וכי צריך היה ר"ש לומר לכ"י בן מחלוקתו כן והלא ר"י יש לו מוקצה ונהי דרואין מומין ס"ל האי מיהא אסור משום מוקצה אלא דלא אתחזי לחכם מעי"ט אם מום קבוע אם מום עובר קתני מיהא אין זה מן המוכן ש"מ. עוד תניא בברייתא ושוין שאם נולד הוא ומומו עמו שזה מן המוכן ומפרש בסוגיא דבדיעבד קאמר כגון אם בקרו מבוקר והא דמוקי בסוגיא דיתבי דייני הת' כשנול' וראוהו כשנולד ופטר את הרחם ראו בו מום דלא הוקצה כלל היינו דלא תיפשוט מינה דאין מוקצה לחצי שבת אבל לפי האמת דאין מוקצה לחצי שבת אפי' לא יתבי דייני התם אם בקרו אח"כ מבוקר ופשוט הוא מן הסוגי' ואמאי דאמרינן כ' אמי מאתמול הוה חזי וביומא טבא שיולי הוה משייל כתב הר"ן דראייה לחודה היא דחשיבא כמתקן ודן את הדין אבל היתר חכם שראוהו מעי"ט כיון דהתירו הוה מחמת ראייתו וראייתו מאתמול הוה אין כאן תיקון כלל ופעמים שהיה טרוד מעי"ט ומשראה את המום א"ל לך עכשיו ובוא למחר והיה שואל על המום מאין בא לו מפני שנחשדו הכהנים על הבכורות להטיל בו מום ע"כ ומ"מ נכאה דוקא שגמ' בלבו שהו' מום אלא שבא לחזור עליו באיזה ענין בא המום אבל אי לא גמר בדעתו אי הוה מום ורוצה לעיין עליו למחר אי הוה מום אי לא דפשיט' שאסור אם בא להתירו בי"ט דהוי כדן את הדין ומה שמשמע לכאורה מדברי הר"ן דראיית חכם אפי' בלא התרה הוה כמתקן ודן את הדין היינו לענין זה שאם ראה בעיניו הוה כמתקנו בעי"ט אבל לראותו בי"ט ולשתוק ולא להתירו אין נראה בעיני שיהיה איסור בדבר אפי' גמר בלבו שהוא מום דברים שבלב הן ואינן דברי' לענין איסורי שבת וי"ט ומאחר שאין רואין מומין בי"ט א"כ בכור שנעל לבור אל יעלהו כלל אלא נותן לו פרנסה במקומו כדי שלא ימות כמו שעסק הרמב"ם והא"ז:

סימן טז

דין דאין מוקצה לחצי שבת הלכך כל דבר שהיה ראוי בה"ש ואירע בו דבר שנתקלקל בו ביום וחזר ונתקן שרי ושל זה אין חילוק בין במידי דאכילה ובין במידי דטלטול ודין גרוגרות וצמוקין שהיו מוקצין מחמת עולא נתביישו ונתיבשו ב"ה אעפ"י שלא ידע באותו שעה שנתייבשו ואח"כ נודע לו מותר ובארנו דכל מידי דחזי ולא חזי כגון דאיכא

אינש דאכלי ליה ואיכ' דלא אכלי לי' אזמניה נפיק הי' מתורת מוקצה ואי לא אזמניה לא נפיק ואיזמל שמלין בו מותר לטלטל אף אחר המילה ולהצניעו:

בעי מיני' הילל מרבי יש מוקצה לחצי שבת או אין מוקצ' לחצי שבת ומסיק דגמרו בידי אדם פי' שיהיה נגמר ממיל' ע"י אדם לא קמיבעי' שהכי קדרו' בה"ש רותחות הן ואינן ראוין לאכילה כלל ולא אמרינן מאחר שאתקצאו בה"ש אתקצאו לכולא יומא אלא משו' שסופו לגמור ע"י אדם ולתקנו בו ביום לא מקצה לי' מדעתיה מפני דחייתו כי קא מיבעי' לי' גמרו בידי שמים כגון גרוגרו' שנתייבשו מע"ש וירדו עליהם גשמים ונתלחלחו ואח"כ זרחה עליהם החמה ונתייבשו וכ' התו' והרא"ש אחריהם ודוקא במידי דאכילה קא מיבעי' ליה אבל במילי דטלטול פשיט' דאין מוקצ' לחצי שבת מההוא דתנן כופין את הסל לעני האפרוחים כדי שיעלו וירדו ותניא בע' כירה מותר לטלטלו בשאינן עליו והוא שלא היו עליו כל ב"ה ועוד דקאמר התם אמר רב מטה שיש עליה מעות אסור לטלטלה אין עליה מעות מותר לטלטלה והוא שלא היה עליה כל ב"ה ע"כ וכ' הרא"ש ואיכא תרי לישנא ללישנא קמא א"ל שמוקצה לחצי שבת וללישנא בתרא א"ל אין מוקצה לחצי שבת ומסתברא כלישנא בתרא דבשל סופרים הלך אחר המיקל ולכך לא הביאה הרי"ף ע"כ וכ"ד הרשב"א והר"ן ואני אומר ודאי הלכה כמ"ד אין מוקצה לחצי שבת מדקאמר גבי הא דכופין סל לפני האפרוחים כו' קסבר מותר לטלטלו ולא אמר מותר לטלטלו משמע דהכא פריך קסבר מותר לטלטלו כאותו מ"ד שסבר אין מוקצה לחצי שבת וכן פי' רש"י ומ"ה כר' שכך הלכה מאחר שרב יוסף סובר כמותו ונהי דשאר אמוראי פליגי עליה לשם בהאי סברא ל"ע ועיקר דין גומרו בידי אדם ביד כותי לענין שנגמר בשבת או בי"ט או תפירת הבגדים שכתוב הא"ז פה כתבתי בפ"ק דשבת סי' נ"ח תו גרסי' מוקצה שיבש ואין הבעלים מכירין בו מותר פי' גרוגרות וצימוקים שהיו מוקצין מחמת שלא נתייבשו כל שיבשו בה"ש אע"פ שלא ידע באותו שעה שיבשו אלא שנודע לו אח"כ מותר ולא אמרינן כיון שהיה סבור ב"ה שלא יבשו עדיין הרי הוקצה לו באותה שעה ואיתקצו לכולא יומא דליתא ואמרי' נמי בגמ' דמוקצה דחזי ולא חזי דאיכא אינשי דאכלי לי' ואיכא אינשי דלא אכלי לי' דאי אזמניה נפק לי' מתורת מוקצה ואי לא לא וכת' הר"ן אע"ג דבירושלמי בריש ביצה קאמר בפשיטות דמוקצה שיבש ואין הבעלים מכירין בו אסור נקטינין כגמר' דידן תו גרסי' בגמ' גבי גרוגרות וצימוקים שלא יאכל מהן עד שיזמין ה"ד אי דחזו בה"ש למה להו הזמנה ואי דלא חזו כי אזמין להו מאי הוי פי' הזמנה דקודם הקצאה מאי מהני ממשמע אפילו היכא שנתייבשו בודאי למחר מ"מ לא מהני הזמנה מאחר שב"ה לא נתייבשו ואינן ראוין ויש שרוצין ללמוד מזה שהאיזמל

שמלין בו בשבת או בי"ט דאסור לטלטלו כ"א למול בו אפי' עומד למול בו בשבת הוי כאלו הזמינו לכך מ"מ מאחר שב"ה א"א למול בו שהרי אין מלין בלילה א"כ מוקצה הוא מחמת חסרון כיס כמו סכינים דאושכפי דמודה ביה ר"ש וכל דבר שאין ראוי בה"ש אין מועיל לו הזמנה כדפי' ונראה דלא דמי דהתם גבי גרוגרות וצמוקין אינן ראוי כלל דהא מסרח סריחי ואקצי דעתיה לגמרי אבל האי איזמל ראוי לאכול בו ולעשות בו תשמיש המותר אפי' בה"ש אלא שהוא מכינו למול בו ולא לתשמיש אחר מ"מ אינו מוקצה בזה דס"ס מכינו לשבת עצמו ולא אמרינ' שס"ס נעשה מוקצה אחר המילה כמו שפוד שצלו בו שנעשה מאוס כדלקמ' בסוגי' נ"ל דלא דמי כלל דהכא לא נעשה מאוס מחמת זה כשמקנחו אח"כ ומה שמצניעו למלאכתו וחוזר להיותו מוקצה מחמת חסרון כיס זה אינו שהרי בה"ש נמי עומד לכך ולא בא לו שינוי אחר ואותה הקצאה דחסרון כיס ליתא שהרי ב"ה הוי כאלו הזמינו למול בו א"כ בטלה ומנו אותה הקצאה לגמרי מאחר דאיך מוקצה לחצי שבת ועיין בתשובה שכתבתי ע"ז אי שרי לטלטלו או להצניעו מיד אחר המילה כי נמצא כת' בדרשות מהרי"ל שנהג בו איסור וכן שמעתי בשם מהר"א מפראג והיא נדפסה בשכבר ב' פעמים בתשובתו סי' א':

סימן יז

דין בהמת חולין שמתה בי"ט אם היתה מסוכנת מעי"ט מותר לטלטלה בי"ט ואם לא היתה מסוכנת אסור לטלטלה ובהמה בריאה ששחטה בי"ט ונמצאת טריפה מותר לטלטלה להצניע ועוד כתבנו שלכתחילה לא יבדוק הבהמה עד שיפשיט ואש נמצאת טריפה מותר למכור לנוי כז שמוכרה לישראל שלא ישקול ולא יזכור סכום מקח ואם אינו מאמינו יקח משכון:

מתני' בהמה שמתה לא יזיזנה ממקומה ומעש' ושאלו את כ"ט עליה ועל החלה שנטמאה ונכנס לבה"מ ושאל ואמרו לא יזיזם ממקומם לימא תנן סתמא דלא כר"ש דתנן ר"ש אומר מחתכין הדלועין לפני הבהמ' ואת הנבילי' לפני הכלבי' ר"י אומר אם לא היתה נבילה מע"ש אסורה ומשני במסקנא כדתרגמא זעירא בבהמת קדשים עי' שאסור' בהנאה וטעונה קבורה ואינ' נפדית דבעי העמדה והערכ' דיקא נמי דקתני עליה ועל החלה שנטמא' ממה חלה דקדיש' אף בהמה דקדישא ופרכינן אלא טעמא דקדישא הא דחולי' שריא הליח' למר בכיה דרב יוסף משמי' דרבא דאמר חלוק היה ר"ש אף בב"ח שמתו עי' שהיתה בריאה שמותרין שפיר אלא למר בר אמימר משמיה דרבא דאמר מודה היה כ"ש בב"ח שמתו שאסורין משום מוקצה מא"ל עי' מני לא כ"י ולא כ"ש ומשני הב"ע במסוכנת פי' לעולם כ"ש היא ומתניתין דוקא קדשים קאמר דאסירא הא לאו קדשים

שריא ואיירי במסוכנת דשרי ר"ש והנה הרי"ף והרא"ש אחריו הביאו דברי זעירא דמוקי בבהמת קדשי' וטעמא דקדישא הוא הא לא קדישא לא ואיירי דוקא במסוכנת דמשמע דפסקו כמר בר אמימר דמודה ר"ש בב"ח שמתו וליתא דא"כ בסוף מי שהחשיך דפסקו סתמא כר"ש דשרי לחתוך הכבילה ולא חלקו במידי אלא בודאי ס"ל בשבת דק"ל כר"ש במוקצה א"כ אפי' ב"ח שמתו נמי שרי דלא ק"ל כמר בר אמימר להחמיר אבל בי"ט דס"ל להרי"ף דקי"ל כר"י דמוקצה אסור מ"ה אינו מותר כ"א במסוכנת ובזה אף ר"י מודה דשרי ולא ק"ל כמר בר אמימר דאמר מודה ר"ש בב"ח שמתו אלא אדרבה פליגי ביה ובזה נסתלקו השגות הר"ז הלוי שהשיב על הרי"ף דשרי במסוכנת ואף הרא"ש דס"ל, אף בי"ט ק"ל כר"ש מ"ו במוקצה מחמת איסור ס"ל דבי"ט ק"ל דאסור כר"י כדעת ר"ת והארכתי בזה בפ' כירה סי' ל"א וכ"ז לשיטתיה אבל לשיטת ר"ח ור"י והסמ"ג דס"ל דלא מחלקין כלל בין שבת לי"ט בשום איסו' מוקצה ולכל מילי שוין הן א"כ בהמה שמתה לכאורה שרי בכל ענין ולא אייריי במסוכנת אלא אפי' בבריאה שרי היכי דליכ' קדשי' ואף שמר בר אמימר אמר דמודה ר"ש בב"ח לא אזלינן בתריה להחמיר במילי דרבנן ועוד לדידיה צריכא לאוקמי סתמא דמתני' דוקא במסוכנת וזהו דוחק אכן בפ' כירה בסו' סי' ל"א כתבתי במסקנ' דאף בשבת אסורה הנבלה לטלטל אם לא במסוכנת כת' בא"ז אם היתה בריאה בה"ש ושחטוה ונטרפה אסור לטלטלה ולכך רואין את הטריפה בי"ט אצל האשפה שאם תיטרף יניחנה שם ולא יטלטלה והיינו כי הא דלוי דחזא טריפה אקילקלתא בסוף שבת וזהו דוקא לר"י ולדעת הרי"ף דקי"ל בי"ט במוקצה כר"י אבל לדעת ר"ח וכל שאר הגדולים דאף בי"ט ק"ל כר"ש א"כ שרי לטלטל הטריפה אבל מ"מ קשה אפי' לדעת הרי"ף וכי גרע מחלבי' שאין מולחין אבל מטלטלין אותן להצניע ויש לחלק דחלבי' ראויים להסקה לעצמו וגם מאתמול היה דעתיה עליו אבל מ"מ קשה מאחר שהתירו כמה דברים סופן משו' תחילתן אפי' בדאוריית' כמו נותנין העור לפני הדורסין ה"נ נימא במוקצה דרבנן אם לא התירו לו לטלטל ממקומן א"כ יתקלקל או יאכלו אותו הכלבים או שאר תקלות א"כ מימנע ולא שחיט מהאי חששא דהא חששא דטריפות האידנא שכיחי ומן הגמ' אינו ראי' דלוי חזי טריפות אקילקלתא כו' אפשר דבעירו לא היו טריפות שכיחי כולי האי א"נ טריפו' דתרנגולת ואווזות חזא וכל כה"ג דלא שכיחי בהו טריפו' א"נ לא היו כותי' במקומו למכור להם הטריפות ומ"מ נרא' דלא שרי לטלטל אלא להצניע והיינו שהתירו סופו משו' תחילתו ולא בע"א ומ"מ לפ"ד התוס' דק"ל כר"ש במוקצה שרי לטלטל ואפי' לפי מה שפי' בפ' כירה דאנו ק"ל בב"ח שמתו שאסורין שאפי' ר"ש אינו מודה בהן מ"מ אנו ק"ל הלכת' לאיסו' היינו דווקא

שמתה דהיתה בריאה ב"ה ולא עמדה לכך אבל מאחר שעמדה להשחט ועומדו' להבדק וטריפות שכיחא וכ"ש האידנא דשכיחי טפי לכ"ע שרי אליבא דכ"ש ומ"מ לכתחילה לא יבדוק עד שיפשיט שאם תמצא טריפ' אז לא יוכל לפשוט יותר וכ"כ הטור וכ' עוד בענין מכיר' לכותי' נראה שמותר כדרך שהתירו מכיר' לישראל שלא ישקול ולא יזכור סכום דמי' ואם אינו מאמינו יקח ממנו משכון דאל"כ לא ישחוט ואתי למימנע משמחת י"ט וכו':

סימן יח

דין דאין קונין בשר מהטבח בפיסוק דמי' שיאמר לו תן לי בסלע או בשתים ולא יאמר לו הריני שותף עמך בסלע אלא מחלק להם שלשיות או רביעיות כפי החלקים שדרך לחלק בעיר ובלא פיסוק דמים ומביא כ' בהמות ויאמר זו כזו ולמחר שמין הנשארת וכפי מה ששוה כך יפרע לו אסו' לשקול בשר ואפי' ליתנו בכף מאזנים לשומרו מן העכברים אסור אם היא תלוי' במקום שרגילין לשקול בה ואסו' לשקול מנה כנגד מנה ואסו' להטיל גורלות על המנות ואפי' לגוי אסור לומר שיטיל בעבורו וטבח אומן אסו' לשקול אפי' ביד דהיינו שלוקה החתיכה בידו ומשער כמה יש בה ודוקא לשקול אבל הטבח אומן אע"פ שיודע לכוין דרך חתיכתו לחתוך ליטר' אי ח"ל חותך ואינו חושש ואסו' לשקול כמים כגון שנותן מים ככלי ונותן בו החתיכה ולפי מה שעולין המים יודע כמה יש בחתיכה וכ"ז אסור אפי' לבעה"ב בביתו כמה יבשל בקדרתו אסור לעשות בית יד בבשר כגון שנוקבו לתלות בו ודוקא בסכין אכל ביד מותר ולעשות בו סי' מותר אפי' בסכין:

מתני' אין נימנין על הבהמה בתחילה בי"ט אבל נימנין עליה מעי"ט ושוחטין ומחלקין ביניהן ר"י אומר שוקל אדם בשר כנגד הכלי כנגד הקופץ פי' ולמחרתו שוקלים הכלי או הקופץ וחכ"א אין משגיחין בכף מאזני' כל עיקר מאי אין נימנין אר"י א' שמואל אין פוסקין דמים על הבהמ' בתחיל' בי"ט דמקח וממכ' אסו' בי"ט ובשב' היכי עביד פי' דקתני שוחט' ומחלקין שידעו למחר כמה היתה שוה לפסוק דמיה אמר רבא מביא ב' בהמות שוות ומעמיד אותן זה אצל זה ויאמר זו כזו פי' למחר שמין אותה שנותרה תנ"ה פי' כשמואל דאין פוסקין דמים לא יאמר אדם לחבירו הריני עמך בסלע פי' להיות נמנה על בהמה זו בסלע הריני עמך בשני' אלא יאמר לו הריני עמך לחציה ולשליש לרביע ומסיק וחכ"א אין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר מאי כל עיקר אר"י א"ש ואפילו לשומרו מן העכברים אמר רב אידי בר אבין והוא דתליא בתרתא פי' בטבעת שתולין אותה כששוקלין בהן מפני שנראה כשוקל בי"ט ומסיק רבי חייא ור"ש הוו שקלי מנה כנגד

מנה פי' חלק כנגד חלק כדי לחלק בשוה וכ' הרי"ף והרא"ש אחריו דלא ק"ל כוותייהו אלא כרבנן דאמרי אין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר ולהטיל גורלות על המנות אסור בי"ט ובשבת כדאיתא בפ' (השואל) ובדרשות מהרי"ל שאסור לומר לכותי להטיל גורל בעבורו תו מסיק אר"י א"ש טבח אומן אסור לשקול ביד פי' רש"י שלוקח בשר בידו אחת והמשקל בידו אחת ומכוין המשקל וכ' הרא"ש משמע דוקא בכה"ג אסור שדומה לכף מאזנים אבל אם יודע לכוין המשקל בידו אחת מותר ולא נראה דא"כ הל"ל אבל שוקל בידו אחת ומניח אלא אם היה הטבח אומן לא ישקול בידו ויניח מפני שידו כמשקל אבל חותך בסכין ונותן לזה ולזה ע"כ והנה מ"ש לא ישקול ויניח מפני שידו כמשקל אבל חותך בסכין כו' הכל הוא בירושלמי ומה שקאמר חותך בסכין היינו אפי' היכא שיודע הטבח לכוין דרך חתיכה ליטרא או ח"ל אפ"ה שרי לחתוך כדרכו ואינו חושש וכ"כ המ"מ בשם הרשב"א ודוקא טבח אומן אבל בביתו שוקל בידו לשער כמה צריך וכ"כ הטור להדיא תו מסיק אר"י א"ש אסור לשקול בשר במים פי' שעשויין בו שנתות וסימני' בכלי וכן רואין כמה עולין המים בשביל ליטרא בשר וכ' הטור וז"ל כתב הרשב"א לכאורה נראה דכל זה לא איירי אלא בלוקח מן הטבח או בשני שותפין שחולקין ביניהן אבל לשקול בביתו לידע לבשל מותר ומיהו גבי מדידת קמח משמע דאפילו בביתו נמי אסור ע"כ ובחידושי מרדכי כתב שיכול לשקול בביתו והביא הירושלמי שהתי' מ"מ כראה לפי הגמ' דידן שאוסר מדידת קמח אפי' בביתו ה"כ אסור כה"ג תו מסקינן א"ר חסדא אסור לעשות בית יד בבשר פי' נקב לאחוז בו ואמר רבינא ביד שפיר דמי פי' שאינו אסור אלא בסכין לפי שהוא דרך חול כשמוכר בשר עושה בו הטבח בית יד להוליכו הלוקח לביתו אר"ה ונותר לעשות סימן בבשר כי הא דרבה מחתך לה אתלת קרנתא:

סימן יט

דין דאין משחיזין כלל הסכין כמשחזת של אבן העשוי לכך אבל במשחזת של עץ או להעביר ע"ג עץ או אבן וחרס מותר ואין מורין כן וכן להשיאה ע"ג חבירתה הלכה ואמ"כ וכן להעביר שמנונית על גבי משחזת של אבן הלכה ואמ"כ אבל להעביר שמנונית על גבי עץ ואבן מותר וכן ע"ג סכין:

מתני' אין משחיזין את הסכין בי"ט אבל משיאה ע"ג חברתה א"ר הונא ל"ש אלא במשחזת של אבן דמתקני' ליה שפיר דמיחזי כמתקן בחול אבל במשחזת של עץ מותר אר"י א"ש הא דאמרן של אבן אסור לא אמרן אלא לחדדה אבל להעביר שמנוניתא מותר מכלל דבשל עץ אפי' לחדדה נמי מותר איכא דמתני לה להא דר"י אסיפא דמילתא דרב הונא בשל עץ מתיר אר"י א"ש לא אמרן אלא להעביר שמנוניתא אבל לחדדה אסור

מכלל דבשל אבן אפי' להעביר שמנוניתא אסור איכא דמתני לה אמתני' אין משחיזין את הסכין בי"ט אור ר"י א"ש ל"ש אלא לחדדה אבל להעביר שמנוניתא מותר מכלל דע"ג חברתה אפי' לחדדה נמי מותר ואיכא דמתני לה אסיפא אבל משיאה ע"ג חברתה אמר ר"י א"ש ל"ש אלא להעביר שמנוניתא אבל לחדדה אסור מכלל דבמשחזת אפי' להעביר שמנוניתא אסור ומסיק מאן תכא דבמשחזת אסור א"ר חסדא דלא כר"י דתני' אין בין י"ט כשבת אלא אוכל נפש בלבד ר"י מתיר אף מכשירי אוכל נפש א"ל רבא לרב חסדא דרשינן משמך פי' רש"י נדרש משמך הלכה כר"י א"ל יהא רעוא דכל ה"מ מעלייתא תדרשון משמאי אבל מ"מ לא קיבל דבריו כדמסיק דרבא גופא ס"ל שאין מורין כן לרבים ומכ"ש שלא ידרוש ברבים דמסיק א"ר נחמי' בריה דרב יוסף הוה קאימנא קמיה דרבא והוה קא מעבר לסכינא אפומ' דדקולא פי' משפשף היה הסכין ע"פ הסל ואמרי לי' לחדדה קא עביר מר או להעביר שמנוניתא ואמר לי להעביר שמנוניתא וחזיתיה לדעתיה דלחדדיה קא עביד וקסבר הלכה ואין מורין כן ואמר אביי הוה קאימנא קמיה דמר והוה קא מעבר סכינא אשפת' דרחיא ואמרי לי קא עביד מר או להעביר שמנוניתא ואמר לי להעביר שמנוניתא וחזיתיה לדעתיה לחדדה קא עביד וקסבר הלכה ואין מורין כן תו מסיק אר"י סכין שעמדה מחריפותיה שאינה חותכת יפה מותר לחדדה בי"ט וה"מ דפסק אגב דוחקא אבל אם עמדה לגמרי שאינה חותכת אלא דורסת אסור נראה אפי' במשחזת של עץ לפי שהוא כעשיית כלי מחדש ועוד לא גרע מהשחזת הסכין שעמדה להשחיז במשחזת של אבן וכמו שנפרש לקמן ופיר' רש"י דוקא עמדה אע"פ שמאתמול שלשום התחילה להתקלקל ולילך אפ"ה מותר לחדדה ושום דלא ה"ל לאסוקי אדעתיה אבל נפגמה בעי"ט לא וכן פסק בא"ז ולא כמ"ש שאחרים פירשו דוקא שעמדה בי"ט וכ' הרא"ש וז"ל לא הביא כל הכי לישנא דקאמר ר"י א"ש משום דקיימי אמתני' דאין משחיזין את הסכין דלאו הילכתא היא דקי"ל כר"י ומה שהביא האלפסי ז"ל ההוא דרבא דקא מעבר סכינא אפומא דדקולא לא הביאה אלא להשמיענו דהלכתא כר"י אבל לא הביא להשמיענו דאין מורין כן דלא מסתבר למימר דבמשחזת של עץ אמ"כ דהא אפי' רבנן מתירין במשחזת של עץ אפילו לחדדה לחד לישנא דר"י אמר שמואל וכיון דבשל סופרים הלך אחר המקיל הלכך נראה בשל עץ אפי' לחדדה מזכין ומשיאין ע"ל חברתה אפי' לחדדה ובמשחזת של אבן להעביר השמנוני' מותר רק לחדדה במשחזת של אבן אין מורין כן וכ"כ עוד ומה שפסק הרי"ף ז"ל אבל במשחזת לא היינו שאין להורות כן אבל הלכה כר"י דאף במשחזת של אבן מותר דאמתני' דאין משחיזין את הסכין דאוקמה רב הונא במשחזת של אבן קאמר רב חסדא דלא כר"י ותמהני על דבריו שהוא מפרש דברי

הרי"ף מ"ש אבל לא במשחזת הוא הלכה ואין מורין כן וא"כ מ"ש ודוקא אגב ריחייא או אגב דקולא אבל במשחזת לא היינו לענין הלכה ומורין כן לעיל מיניה שכתב דברי רבא דאגב' דקולא גופא הלכה ואמ"כ לא הביא לפסק הלכה ומנא ליה לחלוק על רבא שהוא בתראי וכן על רבה ומה שהביא ראייה מהני לישנא דלעיל דאזלינן לקולא מאחר דרבא לא ס"ל הכי וכן רבה ואביי א"כ ס"ל כהך לישנא ולחומרא דלא שרי במשחזת של עץ אלא להעביר' שמנונית אליבא דרבנן וכן השאת סכין ע"ג חברתה ובשל אבן אפי' להעביר שמנונית' אסור וע"ז קאמר דלא כר"י דשרי מכשירין דהיינו משחזת של עץ ומ"מ אין מורין כן דס"ס הוא נדמה קצת למשחזת של אבן אבל משחזת שי אבן אפי' לר"י אסור דהוי עשיית כלי ממש מחדש והוי כמו סכין דלא פסקה אפי' אגב דוחקא וכ"כ הר"ן על ההיא דלעיל דמסיק אליבא דרבא דהלכה ואמ"כ נהי דהלכה דמותר להשחיז הסכין במשחזת של עץ אפי' לחדדה כר"י ואפ"ה אין מורין כן לכל כדי שלא יבא להשחיזה במשחזת שלה דבכה"ג אפי' כ"י מודה לעי שהוא עושה כלי ומשמע ליה דהיינו טעמא דמודה ר"י שאסור לעשות אע"ג דכיון דשרי רחמנא מכשירין מדכתיב לכם ודאי מלאכה גמורה היא ושרי בהו ה"ט לפי שא"א להתיר במכשירין יותר מבאוכל נפש עצמו וכיון שאסור לטחון ולרקד אלמא לא שריא באוכל נפש מלאכות הנעשות לזמן מרובה בין שתאמר שהוא מדאורייתא או מדבריהם וכיון שכן א"א להתיר במכשירין יותר מזה וכל שהוא עושה כלי הדבר ברור שהוא מלאכה הנעשית לימים הרבה ומ"ה רבא דסבירא ליה כנ"י לא היה מעבר סכינא אלא בדיקולא ולא במשחזת וכ' יוסף אפומא דריחיא כדאית' בגמ' אבל במשחזת לא דה"ל עושה כלי ולפיכך כתב הרי"ף ז"ל בסמוך דדוקא אגב ריחיא או אגב דקולא אבל במשחזת לא ואע"פ שאפשר לדחותו ולומר דרבה ורב יוסף דבגמ' משום דקיימו ר' נחמיה ואביי קמייהו לא משחזי במשחזת של אבן דכיון דס"ל דאין מורין כן לא הוי מצי לאהדורי ולמימר להני רבנן דקיימי קמייהו דמדרבנן עבדי דבגמ' מוכח דלרבנן במשחזת של אבן דאפי' להעביר שמנוניתא אסורה אבל אה"נ דהיכא דלא הוי אינש בהדיא דבמשחזת של אבן משחזי כר"י אפ"ה כיון דלא חזינן דעבדי אלא הכי מנ"ל לאהדורי בתר קולי ועוד דשמעתי' דלקמן מוכחי דבמשחזת אפי' לר"י אסור ומ"ה אסרינן להראות סכין לחכם וסכין שעמדה דלא פסקה אפי' אגב דוחקא כמו שנכתוב בסמוך וכ"ד הרמב"ם ז"ל בפ"ד מה' י"ט ע"כ אבל מ"מ קשה לישנא דמאן תנא דבמשחזת אסור דלא כר"י משמע דר"י שרי כל משחזת אפי' של אבן דאל"כ ה"לל מאן תנא דמשחזת של עץ דלא כר"י דודאי בכל משחזת קאמר ורב חסדא לטעמיה דלא ס"ל דאמ"כ אלא הלכה כר"י דשרי מכשירין אפי' בסכין ובמשחזת קאמר דהא קאי אמתניתין

וא"ל כל כהאי מילתא מעלייתא תדרשון בשמי א"כ כל המכשירין שרי אבל רבא גופא דס"ל הלכה ואמ"כ משום דגזרינן שמא יבא להתיר מכשירין בענין שאפשר לעשותן מעי"ט וכ"י לא גזר דשאר מכשירין שאין נראין כעין מלאכה ממש ויש בה שינוי והוי כלאחר יד דא"כ נוכל לומר דאף ר"י לא פליג אדרבנן אלא במשחזת של עץ אבל של אבן אף כ"י מודה דאסור משום שהוא מלאכה ממש וראוי לגזור בה אטו היכא דאפשר לעשות מעי"ט ונהי דמאורייתא שרי מדרבנן אסור מסקנא הלכה אין משחיזין הסכין כלל במשחזת אבן עשויה לכך אבל במשחזת של עץ או להעביר ע"ג עץ או אבן או חרש מותר ואין מוכין דבר זה לרבים כרי שלא יבאו להתיר אפי' באפשר לעשותן מעי"ט והרמב"ם נתן טעם אחר כדי שלא יבאו להתיר במשחזת ולדברי הרמב"ן דס"ל דכ"י מודה במכשירין זה שהוא דאורייתא שפיר ולפי מ"ש שהוא מדרבנן היינו דגזרינן שלא יבא להשחיז במשחזת וגם היה באפשר לתקנו מעי"ט ואף להשיאו ע"ג חברתה הלכה ואמ"כ דלא עדיף מהשחזה ע"ג עץ ולענין העברת שמנונית מעל הסכין נראה דשרי אפי' במשחזת של אבן ולא אסרו בגמ' אלא לרבנן אבל לר"י שרי ומ"מ נראה דאף בזו הלכה ואמ"כ לדברי הרמב"ם שגזר פן יבא להשחיז במשחזת אף הכא איכא למיגזור אבל ע"ג סכין או אבן מותר להעביר שמנונית וכן עיקר ותימה שהפוסקים השמיטו דין זה:

סימן כ

דין דאין מביאין בי"ט סכין לחכם בין טבח כין שאר כל אדם ות"ה שראה לעצמו משאילה לאחרים:

איבעיא להו מהו להראות סכין לחכם בי"ט רב מריה בריה דרב ביסנא שרי ורבנן אסרי ורב יוסף אמר ת"ח רואה לעצמו ומשאילה לאחרים ופי' רש"י מהו להראות הטבח את הסכין לחכם בי"ט לבדוק שהטילו חכמים על הטבחים להראות סכיניהם לחכם קודם שישחטו שום בהמה ומהו לעשות כן בי"ט אי מחזי כעובדא דחול דאוושא מילתא שדעתו למכיר באיטליז רואה לעצמו בביתו סכין שלו דלא אוושא מילתא ע"כ וכ' בהגה"ת אשיר"י בשם א"ז דמפרש"י משמע דוקא העשוי למכור בשר באיטליז אסור להראות סכינו בי"ט דאוושא מילתא דנראה כרוצה למכור בשר באיטליז ודבר זה אסור אבל לשאר ב"א מותר להראות סכינו לחכם ע"כ וכ"כ הא"ז אבל הרמב"ם כתב בע"ד שהטעם שאסרו להראות סכין לחכם שמא תהיה פגומה ויאמר לו אסור לשחוט בה משום פגימתה וילך ויחדדנה במשחזת וחכם שראה סכין לעצמו הכי זה משאילה לע"ה וכ' המ"מ שיש מי שהקשה על טעם זה שנראה ממנו שלא נאסר אלא בע"ה ובגמ' נזכר סתם ואין זה קושיא שכיון שהזכירו שת"ח רואה לעצמו ומשאילה ממילא שלא

אסרו אלא להראות לע"ה טעמו של הרמב"ם נראה עיקר לפי שהטעם הוא מפני איסור ההשחזה הותר לחכם לראותה ולהשאילה והרשב"א הסכים לטעם רש"י ז"ל ע"כ ואני אומר שהסמ"ג תפס דברי הרמב"ם מ"מ לא נראה להקל אליביה ולומר דוקא לע"ה הוא דאסרו דהא סתמא קאמר שאין מראין סכין לחכם והמ"מ בא לישבו ואינו מיושב נהי שאומר אח"כ ת"ח רואה לעצמו דמשמע אפילו אינו חכם מובהק שמראין לו סכינו מ"מ מנ"ל דאין מראין בע"ה קאמר דלמא בכל שאר העם קאמר חוץ מת"ח אבל לא בע"ה דוקא ומ"מ יש לסמוך עליו על טעמו שלא לחלק להקל בין טובח לאחר גם לפי דעת הרי"ף בכל ענין אסור שכתוב בשם בה"ג דטעמא דאסור להראות סכין לחכם היינו משום דחיישי' דלמא אזיל חוץ לתחום והר"ן כ' בשם הרז"ה דמ"ה אין מראין סכין לחכם משום דס"ל כעין ראיית מומין על בכור לעצמו מיהא שרי דאינו אלא לברר הספק אבל לאחרים אינו אלא שמפני כבודו של חכם אמרו שלא יהא ראוי הסכין לשחוט עד שיתן רשות ונמצאת נתינת כשות תיקון גמור כעשיית כלי ע"כ לכן הני בכל ענין אסור:

סימן כא

דין שפוד שנשבר ראשו או שנפגם מותר לתקנו ולא שאר אוכל נפש אבל שפוד שנמעך אסור לתקנו ואפילו לפושטו ביד אסור ושפוד שעלו בו והוא ארוך יותר מדאי אסור לחתוך ולשרפו משום שהיא מתקן כלי דרש רב חסדא ואיתימא רב יוסף אחד סכין שנפגם וא' שפוד שנרצה פי' שנשבר ראשו או' שנפגם ואחת גריפת תנור וכירים בי"ט באנו למחלוקת ר"י ורבנן דתניא אין בין בי"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד ר"י מתיר אף מכשירי א"כ מ"ט דת"ק א"ק הוא לבדו יעשה לכם הוא ולא מהי כי"א א"ק לכם לכל צרכיכם ות"ק הא כתיב לכם אמר לך ההוא לכם ולא לכותי ואידך נמי הא כתיב הוא א"ל כתיב הוא וכתיב לכם ול"ק כאן במכשירין שאפשר לעשות מעי"ט כאן במכשירין שאי אפשר לעשות מעי"ט וכתבו התו' מדקאמר גריפת תנור וכיריים שהוא משום מלאכה באנו למחלוקת כו' תיפוק ליה דאסור משום דעפר ואבנים בתוכו מוקצות הן ומכאן אמר ריצב"א דטלטול מוקצה התירו משום א"נ ע"כ וכ"כ בפ"ק אהא דאמר ר"יל"ש אלא שהוסק מעי"ט כו' וא"ת ואנו איך מסלקין אפר כירה בי"ט לאפות פשטיד"א אעפ"י שאין ראוי לצלות בו ביצה ואמר הכ"י דאסור מוקצה אינו אסור לטלטלו בי"ט בשביל אוכל נפש ושמחת י"ט וכ"כ המרדכי בפ' בכ"מ דוקא מה שהוא צורך א"כ וצריך ליה טובא שהתירו לו משום שמחת י"ט אבל לא בכל א"נ דאל"כ בילה שנולדה בי"ט אמאי אסירי למאן דס"ל הטעם משום מוקצה לחוד וכן פירות שנתלשו או דגים שנצודו ודין סכין שנפגמה כבר כתבנו בסי' י"ט וגריפת התנור נכתב אי"ה לקמן בפ' המביא ודוקא שפוד

שנרצם הוא דאיכא מחלוקת כ"י ורבנן והלכה כר"י דשרי לתקנו אלא שאין מורין כן וכ"כ כ' ירוחם להדיא אבל שעוד שנרצף פי' שנמעך כגון שדרכו עליו אסור לתקנו בי"ט ואע"ג דמפשיט בידי עי' שיכול לפושטו בידים וא"צ להכות עליו בפטיש אסור שהרי יכול להשתמש בו כמו שהוא וטירחא שלא לצורך הוא וכ' מהר"י קארו וז"ל הרמב"ם כ' בפ"ד שעוד שנרצף אע"ג שהוא יכול לפושטו בידו אין מתקנין אותו ולא הזכיר דין שפוד שנרצם ונראה מדבריו שהוא מפרש דנרצף היינו שנתעקם מעט והוא יכול לתקנו בידו ונרצם שנעקם הרבה ולכך כתב דאפי' נעקם קצת אסור לתקנו וכ"ש אם נתקלקל הרבה דאסור שהוא סובר דאין הלכה כר"י דשלי במכשירין שא"א לעשותו מעי"ט ע"כ והוא סברת המ"מ שכ' שדעת הרי"ף והרמב"ם דאין הלכה כר"י דשרי מכשירין וכבודו במקומו מוכח בכאן טעה שהרי"ף הביא לעיל דברי רב חסדא שאמר הלכה כר"י וגם הביא דברי רבא שהלכה ואמ"כ גם הרמב"ם כ' לחדד הסכין ע"ג אבן או חרס או עץ שמותר אלא שאין מורין כן והיינו לכ"י אלא שנ"ל שס"ל מאחר שאסור לחדד הסכין במשחז' שלה אפי' לנ"י וכדפירש משום דהוי מלאכה גמורה א"כ ה"ה שפוד שנרצם דלא גרע מחדודי סכין במשחזת שחשיב גמר מלאכה גמורה וכאלו שעשה כלי מחדש כ"ש שפוד שנרצם ור"ח דאמר באנו למחלוקת ר"י ורבנן אזיל לשיטתיה דס"ל משחיזין הסכין אפי' במשחזת נמי (דלא) כר"י דלרבי יהודא שרי שלא ס"ל הלכ' ואמ"כ ושרי כל המכשי' לר"י וה"ה שפוד שנרצם אבל לרבא דפליג על ר"ח ס"ל שעוד שנרצם אינו במחלוקת ר"י ורבנן אלא אסור לכ"ע אפי' אותן שאמרו בשם רב יוסף כדאית' בסוגי' דרש ר"ח ואיתימא רב יוסף מ"מ לא קשה דאפי' אף כב יוסף ס"ל דשרי לר"י השחזת הסכין במשחזת שלה כמו שעוד שנרצם ומ"ה א"ר יוסף לעיל סכין שעמד' מותר לחדדה בי"ט משמ' בכל ענין אפי' במשחזת שלה כדברי ר"ח אלא שמ"מ מודה בסכין שעמד' לגמרי ולא פסק' אפי' ע"י הדחק דאסור דהוי ממש עשיית סכין מחדש שאסור בודאי אף לר"י לכ"ע כת' המרדכי לקמ' בע' המביא בשם אבי"ה וז"ל שפוד שצולין בו עופות והי' ארוך יותר מדאי ואסר כ' לחתוך אותו ולא לשרפו משום תיקון כלי ולא דמי לחותכה בעי שתי נירות דהתם נראה כמדליק שתי נירות עכ"ל:

סימן כב

דין מותר ללבן בי"ט כלי שקורין טרפ"א שאפו בו ביום תחתיה פלאדי"ן ואחר הליבון יאפו בו פשטידא וצריך ליזהר שלא ימתין עד שיצטנן אחר הליבון אלא מיד כשהעבירו מן האש יתנוה על המאכ' שצריך לאפותו ודוק' בשמלבן מחלב לכשר או איפכא אבל טרפ"א של גוים הבלוע מאיסור אשור ללבנה בי"ט:

פסק מכשירין דאתי לידן נימא בה מילתא כ' במרדכי לעיל בפ"ב וכן בסמ"ג וז"ל ר"י היתר בתשוב' ללבן בי"ט כלי שקורין טרפ"א בלע"ז שאפו בו ביו' תחתי' פלאדין ואחר הליבון יאפו עליה פשטיד"א של בשר ומשום תיקון כלי אין כאן שהרי נראה כמחמ' לבשל תחתי' ומשום מכשירין נמי ליכא שהכי הבערה זו צריכה לבישול דבלא כן צריך לצורך אוכל נפש ע"כ והא דקאמר ומשום מכשירין ליכא כ"ל אליבא דרבנן וכן משמע במרדכי וה"ה לענין אין מורין ואליבא דר"י ובהגהמ"י כ' בשם סמ"ג צריך ליזהר שלא ימתין עד שיצטנן אחר הליבון אלא מיד כשהעבירו מן האש יתנו אותו על המאכל שצריך לאפות דוקא כשמתלבנו מבשר לחלב או איפכא דאז לא בעי ליבון גמור שתשיר קליפתה (אלא) סגי ליה בליבון קצת כמו שרגילין העולם לתת עליה קש לנסות ובהכי סגי דלא גרע מהגעל' דמועלת אף בתשמישו ע"י האור היכא דהיתרא בלע אבל טרפ"א של כותי הבלוע מאיסור שצריכה ליבון גמור שתשיר קליפת' ליבון זה ודאי אסור לעשות דניכר בטוב דלהכשירה הוא עושה ומיתסר מידי דהוי אהגעלת כלים דאסור לעשותו בי"ט ע"כ וכ"כ בסוף מסכ' ע"ז:

סימן כג

דין דמותר לחתוך אגד גדיים וטלאים ועופות מקולסים מחוטין תפורין ומותר לשרוף פתילה או סמרטוט אה שקושרין כו האווז בי"ט:

פסק כתב הרשב"א בתשובה מותר לתפור עוף בי"ט שמלאוהו בשר כתוש מבפנים שהרי אותו תפירה צורך א"נ הוא ור' ירוחם כ' בח"ב מולייתא כלומ' שממלאין בבשר ובצים ותופרין אותו כ' בירושלמי שאסור לעשותו בי"ט שמא יחתוך התפירה אלא כיצד יעשה יתקן מעי"ט החוט וישמנו במחט ויזהר שלא יחתוך החוט דכל מכשירי שאפשר לעשותו מעי"ט אסור לעשותו (בי"ט) כ"כ הראב"ד ע"כ והכי בו כת' ג"כ דברי הראב"ד כ' האגודה בשם שיבולי לקט שמותר לחתוך אגד גדיים ועופות מקולסים וחוטים תפורין וכ"כ המרדכי בפ' המביא כדי יין כת' בתשב"ץ סי' ש"ף שיכולין לשרוף פתילה או סמרטוט שקושרין בו האווז או התרנגולת בי"ט ע"כ וע"ל בפ' המביא סי' ח':

סימן כד

דין שפוד שעלו בו בי"ט ואינו מיוח' לשפוד אלא לקה עץ ועלה שו בשר אסור לטלטלו אח"כ אלא א"כ לצורך גופו דהיינו דוקא לעלות כו ומ"מ יכול לשומטו ומניחו בקרן זויות כדי שלא יוזקו כו ואפי' אין עליו בשר כלל:

נחזור לסוגיא אמר ר"י אמר שמואל שעוד שצלו בו בשר בי"ט אסור לטלטלו פי' מיד אחר שנצלה הצלי לפי שנמאס ומוקצה ר"א בר אהבה א"ר מלכיו שומטו ומניחו בקרן זויות

פי' שומטו מלפניו מהר בגרירה ובטלטול מן הצד עד שיעבירנו מלפניו לקרן זויות אבל לא טלטול גמור א"ר חייא בר אשי אר"ה והוא שיש עליו כזית בשר רבינא אמר אע"פ שאין עליו בשר שרי לטלטלו פי' רש"י בטלטול גמור ולסלקו שלא יזוקו בו אנשי ביתו מידי דהוי אקוץ בר"ה דמותר להוליכה פחות מד' אמות עד שמסלקנה לצידי כ"ה כדי שלא תזיק ובודאי רש"י דיק מלישנא יתירה דקאמר שרי לטלטלו דמשמע טלטול גמור אבל הרי"ף והרא"ש גורסין רבינא אמר אעפ"י שאין עליו כזית בשר שרי ואינן גורסין מותר לטלטלו והיינו פי' דשרי לשומטו ולהניח בקרן זויות קאמר ולא אתי למימר אלא דלא בעי בשר כדבעי רב חייא בר אשי וכן פי' הטור להדיא שומטו ומניחו בקרן זויות כדי שלא יזוקו בו אפי' אין עליו בשר כלל וכ"כ הכל בו וכתבו עוד דלא קשה שמואל אדשמואל דהתם בע' מי שהחשיך ס"ל כר"ש דלית ליה מוקצה וכן רבינא דס"ל כר"ש בפ' מי שהחשיך לענין מוקצה די"ל דשאני שעוד דלאחר מלאכתו אין כאן תורת כלי עליו ולהכי אוסר שמואל דיש עליו תורת מוקצה ולעולם ס"ל כר"ש וצריך ביאור לדבריהם נהי דלא הוי כלי ס"ס לא הוי אלא מוקצה בעלמא וא"ל משום דהוי כבקעת דמודה כ"ש בעצים רטובים שאינן ראויין להסקה כאשר כתב הסמ"ק בודאי זה השפוד שצלו בו כבר קבל כח האש ונתייבש וראוי להסקה אלא נ"ל מאחר שבטל מתורת כלי שהיה עליו כבר א"כ הוי כאוד שנשבר דלקמן דאסור משום נולד וכאשר נפרש לקמן והשתא זה השפוד דין מוקצה יש בו לכ"ע לדעת הרי"ף והרמב"ם דלא מחלקין בין מוקצה לנולד מ"מ ס"ל דהלכה בי"ט כר"י דאית ליה מוקצה ולדעת כ"ת וסיעותיו דלא מחלקי בין י"ט לשבת מחלקין בין נולד למוקצה ואסור אלא שמ"מ צריך לדקדק לדעת הרי"ף והרמב"ם דלא מחלקי כלל בין מוקצה לנולד ס"ס איך מבינים הא דקשה שמואל אדשמואל וכן דרבינא אדרבינא דהכי אסרי משום מוקצה ומה בכך שבטיל מתורת כלי ס"ס אינו אלא כשאר מוקצה בעלמא בשלמא על הרי"ף והרמב"ם גופא לא קשה מידי כי הם מחלקין בין שבת לי"ט א"כ הא דשמואל ורבינא לא קשה מידי דבשבת ס"ל כר"ש אלא לאותן שתפסו דעת הרי"ף וסיעתו דלא מחלקינן בין נולד למוקצה ותופסים נמי דעת כ"ת וסיעותיו דלא מחלקינן בין שבת לי"ט כמו דעת הרא"ש וצ"ל כמ"ש הר"ן וז"ל ול"נ דהכא לא שייכי בפלוגתייהו דכ"י וכ"ש דמוקצה מחמת מאוס משום דלא אפליגו רבנן אלא בנר ישן שהוקצה בה"ש מחמת מיאוס ולפי' לנ"י דאית ליה מוקצה אע"פ שהוא רוצה להשתמש ממנו באמצע שבת ואינו חושש למיאוסו והכי הוא עכשיו כאילוי נסתלקה הקצאתו אסור מכיון שהוקצה בה"ש ולר"ש דלית ליה מוקצה כיון דהשתא חזו ליה אין הקצאתו שמע"ש אוסרתו אבל שעוד זה אינו כן שמעי"ט ראוי הוא ובאמצע י"ט הוא נדחה ולפיכך

כל שהוא רוצה להשתמש בו (אי) אתה יכול לאוסרו עליו אלא א"כ תאמר דלא חזו כלל כאילו אין תורת כלי עליו עד שהרוצה להשתמש בו בטלה דעתו (אצל כל אדם) והוי ליה כי ההיא דאמרי לעיל אי דלא חזי כי אזמין להו מאי הוי ובכה"ג לא שייכי פלוגתייהו דר"י ור"ש במוקצה כלל ע"כ ומ"ש אא"כ תאמר כו' נ"ל שלא נאמר הכי דבודאי הרוצה להשתמש בו עוד חוזר לאיתנו הראשון דכולו האי לא חשבינן כאלו נשבר ממש והחוזר לקחתו הוי כאלו מתקנו עוד אלא אמרינן אדרבה מאחר שחוזר לצלות בו למפרע חזינן דלא בטיל תורת כלי מעליו וכ"ז איירי בשפוד שאינו מיוחד לצלייה אלא באקרי בעלמא צלו בו היום בשר וכלשון זה כתב נמי הטור לקח עץ שאינו מיוחד לשפוד וצלה בו בשר אסור לטלטלו אח"כ שאינו כלי כו' וכתב עליו הקאר"ו וז"ל וכ"כ מדברי התו' שכתבו על דין זה דשאני שפוד דלאחר מלאכתו אין תורת כלי עליו והיינו בע"כ בשאינו מיוחד לשפוד אבל ר' ירוחם כתב דמאחר שאינו עושה מעשה כלי אלא מעשה קוץ בעלמא לא התירו לטלטלו אלא לצורך גופו וכ"נ מסברת התו' ע"כ ונראה מדבריו אפי' בשפוד המיוחד לצלות בו מיירי ע"כ ודבריו סותרין את דברי רבי' ירוחם שמתחילה כתב שכן משמע מדברי התו' כדברי הטור דאיירי בשפוד שאינו מיוחד לצלות ואח"כ הביא דבכי כ' ירוחם שכ' דאסור במיוחד ולצלי איירי וכתב שכן נראה מדברי התו' ע"כ נראה דבודאי דר' ירוחם נמי ס"ל כדברי הטור דאיירי בשפוד שאינו מיוחד לצלות בו ומ"ה אינו אלא מעשה קוץ בעלמא ובטל ממנו תורת כלי אבל במיוחד לצלות אינו מעשה קוץ אלא כלי ממש הוא והשתה שפיר כתב ר' ירוחם וכ"נ מדברי התו' ומ"ש ר' ירוחם לא התירו לטלטלו אלא לצורך גופו נראה דוקא לצלות בו עוד וכמו שפרשתי לעיל דחזינן למפרע שלא בטיל מתורת כלי אבל לצורך אחר מאחר שנאסר משום מוקצה ונדחה אסור לצורך גופו או מקומו וכמ"ש בפ' כירה סי' ל"א ואפי' לאותו דעה דס"ל דשרי מוקצה גמור לטלטלו לצורך גופו או מקומו היינו דוקא כלי אבל מה שבטיל ממנו תורת כלי לא שייך לומר דשרי לצורך גופו גופו או מקומו כדאית' בפ' כל הכלים אלא כדפי' לצורך גופו היינו לצלות בו עוד ומ"ה נשמר מזה שלא כתב לצורך מקומו:

סימן כה

דין מותר לומר לחבירו מלא לי כלי זה אפי' הוא מיוחד

למדה ובלבד שלא יזכור לו סכום מקח כגון תן לי מדה פלוני' והא דשרו כשמיוחד למדה היינו דווקא כשהלוקח נוטל כלי של מוכר ומוליכו לביתו אבל למדוד בכלי המיוחד למדה ולשפוך בכליו של לוקח אסור:

מתני' לא יאמר אדם לטבח שקול לי בדינר בשר אבל שוחט הוא בלא פיסוק דמים ומחלק ביניהם היכי עביד פי' כשאינו רוצה ליקח כל הבהמה ולא מחצה ולא שליש ולא רביע אלא בדינר א' או ב' מה יאמר לו כי הא דבסוריא אמרי תרט"א ופלגא תרט"א פי' רש"י דלכן לומר לטבח תן לי תרט"א או פלג' תרט"א ובנרש אמרי חלקא או פלגא חלקא ובפומבדי' אמרי אוזי' ופלגא אוזי' ובנהר פקוד ובמת' מחסיא אמרי רבעא ופלגא רבעא פי' כל הטבחים היו מנתחין נתחיהן בשוה ולאותן הנתחים קרי להם בסוריא כך ובנרש כך וכן כולן נחזור למשנה אומר אדם לחברו מלא לי כלי זה אבל לא במדה וכ"י אומר אם היה כלי של מדה לא ימלאנו מעשה באבא שאול בן בטנית שהיה ממלא מידותיו מעי"ט ונותנן ללוקחות בי"ט אבא שאול אומר אף במועד עושה כן ומפרש בברייתא מפני ביטול בית המדרש שהיה שהיה חכם גדול ובאין רבים לשאול הימנו ובמועד רבים עוסקין בתורה שאינן טרודין במלאכה והיה ממלאן בלילה שאין זמן ב"ה כדי שיהא פנוי ביום ולספרים דגרסי' במתני' מפני ברורי המידות מפרש הכי מפני ביטול ב"ה של באי מועד לא יהיה פנוי לשהות ולברר מדותיו שלא ירתיח לפיכך ממלאן בלילה וחכ"א אף בחול עושה כן מפני מצוי המדות פי' כשהיה מוכר שמן היה לו מדות הרבה ומביאין הלקוחות כליהן ומודד לאיש ואשה במדה לעצמו ומתמצות והולכות לתוך כליהן כל הלילה וכ"ז אינו אלא ממדות חסידות ולא מן החיוב כדמסקינן בסוגיא ת"ר הוא כנס ג' מאות גרבי יין מברורי המדות וחבריו כנסו ג' מאות גרבי שמן ממצוי המדות והביאום לפני הגזברין לירושלים אמרו להן חכמים אי אתם זקוקים לכך פי' רש"י הואיל ומתחילה לא נתכוונתם לגזל שלקוחו' מוחלין ע"י טרדן ומרוצתן שאינן יכולין לשהות עוד וידעי וקא מחלי אמרו להם אף אנו אין רצונינו בכך פי' לזה ליהנות בשל אחרים אמרו להם חכמים הואיל והחמרתם על עצמיכם עשו מהם צרכי רבים שהכי משל רבים היו ויהנו הבעלים מהם ולא להקדש ומסיק בסוגיא מאי אבל לא במדה אר"י אבל לא בכלי מיוחד למדה עי' שמודד ומוכר בו אבל בכלי העומד למדה שכשישבר זה בא זה תחתיו אבל עדיין לא מדד בו ימלאנו כבא אמר מאי אבל לא במדה שלא יזכיר לו שם מדה פי' רבעא או לוג אלא כך יאמר לו סתם כלי זה מלא לי ואפי' בכלי המיוחד למדה וכ' הרא"ש ומסתברא דהלכה הוא כרבא דהוא בתראי וכ"פ בה"ע והרמב"ם ז"ל פסק כר"י והרי"ף ז"ל לא הביא דברי רבא כמ"ש בגמ' בספרים שלנו אלא כך הביא רבא אמר ובלבד שלא יזכיר לו שם מדה אבל כלי העומד למדה ימלאנו והיינו כר"י וזהו דוחק דבגמ' משמע דפליגי ועוד מאחר דקפיד התנא אשם מדה שלא להזכיר משמע דאמדה גופא לא קפיד כלל וכן השיגו הר"ן שכ' ומוכח בגמ' ללישנא דרבא דלת"ק דק"ל כוותיה

אפי' כלי המיוחד למדה כלומר שכבר מדד בו ימלאנו וכ' הרמב"ם בפ"ד מהל' שביתת י"ט ותמיהני על הרי"ף ז"ל שכ' אבל כלי העומד למדה ימלאנו וכ"כ הטור בשם הרא"ש במסקנ' דאפי' עומד למדה ימלאנו וכ' עוד הר"ן וז"ל ונ"ל דכי שרי ה"מ כשהלוקח נוטל מדה של מוכר ומוליכה לביתו והיינו לישנא דאומר אדם לחבירו מלא לי כלי זה והיינו נמי דאמרינ' בגמ' דעבידי אינשי דמקרבא חמרא במנא דכלי ושתו כלומ' שמשתמשין במדה עצמה אבל למדוד בכלי המיוחד למדה ולשפוך לתוך כליו של לוקח אסור והיינו דתנן מעשה באבא שאול בן בטנית שהיה ממלא מידותיו מעי"ט ונותנן ללקוחו' בי"ט וכ"נ דברי הרמב"ם ז"ל בע' ד' מהל' שביתת י"ט ע"כ ודברי' של טעם הן ולענין מכירה אין חילוק בין י"ט לשבת וכ"כ מהר"י קאר"ו וז"ל ונראה דבגוונא דשרי בי"ט שרי כמי בשבת ומה שלא כתב ההתיר אלא בי"ט היינו משום דמתני' דאומר אדם לחנווני מלא לי כלי זה בי"ט מיתני ומ"ש בפ"ג מהל' שבת שאסור למדוד בין בכלי מדה ובין ביד איכא לאוקמא במדת קרקע או בגדים דוקא וכדמשמע מדקתני בין בחבל אבל מדת הלח אה"נ דשרי כי היכי דשני בי"ט ואפי' את"ל דבמדת הלח מיירי איכא לאוקמה במזכיר לו שם מידה או בשופך המדה לתוך כלי אחר דבי"ט נמי אסור ע"כ והאידנא בעו"ה נהגו להקל במידת שאומרים להדיא תן לי מדה אחת של יין או חצי מדה או ב' מדות ואין מי ששם על לבו להוכיח והרא"ש נמי כת' בתשובה וז"ל וששאלת שנוהגין במקומך שמודדין יין בשבת וכותבין בע"ש פלוני הניח כך וכך מעות ופלוני כך וכך ולמחר כשמודדין היין לוקח בעל היין מחט ועושה נקבים במני' המדות שמוליך דע כי מנהג רע הוא וראוי לבטלו ושתים רעות הן עושין חדא המדידה כדתנן בפ' א"צ אומר אדם לחבירו מלא לי כלי זה אבל לא במדה ומפרש בגמ' מאי אבל לא במידה אר"י אבל לא בכלי המיוחד למידה ועוד דאסור להסתכל באותו כתב שכתוב בו סכום המעות כההיא דתנן בפ' (שואל) מונה אדם את אורחיו ואת פרפרותיו אבל לא מתוך הכתב ומפרש בגמ' מ"ט א"ר ביבי שמא ימחוק אבייי אמר שמא יקרא בשטרי הדיוטות ע"כ וכ' המרדכי בפ' א"צ אמר רבא ובלבד שלא יזכיר שם מידה אבל כלי המיוחד למידה ימלאנו ואתי כ"י למימר כו' והלכתא כרבנן ואפי' לר"י אם אינו ממלאו או הוסיף עליו שרי ואין כאן גזל שידוע לבעלים שהכל רגילין בכך בי"ט ולכך נהגו למדוד במידה ולהטיל בה טבעת ע"כ וכ"כ בא"ז וז"ל ונהגו להטיל טבעת במידה או דבר שאין מוקצה וכן נמי אם אינו ממלא את הכלי או מוסיף עליו מותר ואין בו משום גזל שהכל רגילין בכך בי"ט ע"כ.

סימן כו

דין לא ימדוד אדם שעורים ויתן לפני בהמתו אכל נוקב בקב בכרי עצמו וממלא שלא כדרך מדה וכן יכול לשער לפי אומד דעתו ומותר למדוד תבלין כדי ליתנם בקדירה כדי שלא יקדיח תבשילו ודבר זה סותר כין לנחתום בין לכל אדם אסור למדוד קמח בי"ט כדי ללוש ואפי' בפסח אלא יפחות או יוסיף מעט:

אדבריה רב חסדא לרב עוקבא ודרש לא ימדוד אדם שעורים ויתן לפני בהמתו אבל קודר הוא קב או קביים פי' רש"י קודר לשון נקב נוקב בקב בכרי עצמו וממלא שלא כדרך מדה והרי"ף ז"ל פי' קודר משער באומד דעתו ואזלי' בתר תרוויהו לקולא במילי דרבנן מאחר שאין הכרע והנחתום מודד תבלין ונותנן לתוך הקדירה שלא יקדיח תבשילו משמע לכאורה שלא התירו אלא לנחתום דוקא ולא לשאר ב"א וכ"כ הטור בהדיא אסיר למדוד תבלין כדי ליתנם בקדירה ולנחתום מותר כדי שלא יקדיח תבשילו אבל המ"מ כת' בפ"ד דלאו דוקא נחתום אלא ה"ה לכל אדם אלא שדברו חכמים בהווה וכ' שכן נראה מדברי קצת גאונים ע"כ וכ"נ עיקר ואדרבה אמינא דאפי' נחתום שבקי בכך התירו לו למדוד כדי שלא יקדיח תבשילו כ"ש לאחר עוד מסקינן א"ר ירמיה בר אבא א' רב מודדת אשה קמח לעיסתה כדי שתטול חלה בעין יפה ושמואל אמר אסור והא תנא דבי שמואל מותר אמר אביי כיון דאמר שמואל אסור ותנא דבי שמואל מותר הלכה למעשה אתי לאשמועינן פי' רש"י הבא לישאל הלכה למעשה מורין לו איסור ואי חזינן אינש דעביד לא מחינן בידיה דהלכה דמותר אבל אין מורין כן וכתבו התו' ולפ"ז מצינו לפרושי דרב דשרי לאו הלכה למעשה קאמר ולא פליגי וכ' ויותר נראה דרב ושמואל בהלכה למעשה פליגי והלכתא כרב באיסורי וכ"פ בה"ג בשם ישיבת סוריא וז"ל דשדיר ממתיבתא דסוריא דרב ושמואל הלכה כרב באיסורי וכ"ש דתנא דבי שמואל כוותיה דרב וה"ל יחיד במקום רבים אבל מתיבתא דפומבדיתא שדרוה לאיסור כשמואל וטעמייהו משום דיכול למדוד מאתמול דלאו צריך קדירה דנימא שמא יפגום טעמא או שלא יקדיח תבשילו וכ"ע הרי"ף ז"ל והרמב"ם וב"הע ז"ל ע"כ אבל תימא וכי יש רשות לגאון או למחבר להכריע נגד קבלת הלכה הלכתא כרב באיסורא משום דמסתברא טעמייהו אלא נראה עיקר כמו שכתבו התו' וז"ל ויש שפוסקין כשמואל דע"ג דהלכה כרב באיסורי מ"מ מדאמר האי לישנא שמואל הלכה למעשה אתי לאשמועינן משמע דהלכתא כוותיה וכ"נ עיקר מדלא אמר שמואל ס"ל הלכה ואמ"כ אלא שמואל הלכה למעשה אתא לאשמועינן דלא כברייתא אלמא דהוי שמיע ליה להדיא מרבותיו הלכה למעשה לאיסור וכתבו התו' שהאידנא זהירות הנשים שלא למדוד במדה שמודדין בה בחול אלא פוחתות או מוסיפות ואף

למתירין היינו דוקא בימיהם שהיו נותנים א' מכ"ד חלה וטעם זה לא שייך האידנא שהרי אין אנו מפרישין כ"א מעט אפי' מעיסה מרובה ואותו מעט אינו נאכל אלא נשרף וכ' הרא"ש ומיהו בפסח שאין לשין יותר מעשרון וגם אין לפחות משיעור חלה אפשר שדומה לנעילת חלה בעין יפה למתירין אכן התו' כתבו וז"ל וכן בפסח נמי יש להזהר מלמדוד בי"ט למצות וצריך לעשות פחות מכשיעור ולא ימדוד במידה שעשוי למדוד בחול ובצמצום אלא יפחות או יוסיף אם המידה קטנה וז"ל הטור ויש שמתירין בפסח מפני שצריך לדקדק במדידה שלא לפחות משיעור חלה ושלא להוסיף משום חשש חימוץ והרי"ף אוסר וכ"כ הרמב"ם וכ' מהר"י קאר"ו ואני לא מצאתי להם שאסרו להדיא מדידת קמח בפסח אלא שכתבו סתמא אסור מדידת קמח ומה בכך הם כתבו לשון הגמ' דאיירי סתמא ואם המפרשי' מתירין בפסח מטעם שכתבו אף דבכי הרי"ף והרמב"ם נוכל לפרש כך אלא נראה דבשיטת הרא"ש כ"כ שהוא כתב דבפסח אפשר שדומה לנטילת חלה בעין יפה ומתירין משמע דלדברי העוסקים דאסרו כדשמואל בפסח נמי אסור שהרי אפי' בימיהם שהיו נותנים א' מכ"ד חלה אסור שמואל ולהרא"ש לא עדיף פסח מנטילת חלה בעין יפה בימיה' ע"כ ויפה כתב שהוא מיושב לפי סברת הרא"ש אבל אינו מיושב לפי סברת הר"ן שכ' וז"ל ומיהו מסתברא דלצורך הפסח שהאשה צריכה למדוד שרי אפי' למעש' דלא גרע מתבלין לנחתום ונראה בעיני דלא דמי דאף הכא יש תיקון בדבר כמ"ש בהגהמ"י שלא ימדוד אותה אלא ילוש אותה בשני פעמים ובכל פעם ישים יותר מן החצי מדה:

סימן כז

דין אין מרקדין קמח בי"ט דהיינו תחלת הרקדה אפילו ע"י שינוי ואם רקדו מעי"ט ורוצה לשנות בי"ט כדו שתהא נאה עריך לעשות ע"י שינוי כגון אחורי הגפה או ע"ג השלחן ואם נפל בו צרור או קיסם מותר לרקדו שנית אפי' בלא שינוי:

ת"ר אין שונין קמח בי"ט כ"ע וכ"י בן בתירה אומר שונין ושוין שאם כפל לתוכו צרור או קוסם ששונין תני תנא קמיה דרבינא אין שונין קמח בי"ט אבל נפל לתוכו צרור או קיסם בורר בידו א"ל כ"ש דאסור דה"ל כבורר והפוסקים לא הביאו זה כי רבינא איכו פליג אלא לענין ברירה ביד שאמר כ"ש הוא דאסור ולסברת תנא דס"ל שונין היכא שנפל בו צרור או קיסם לא פליג רבינא כלל ומ"ה השמיט הרי"ף והרא"ש דביתהו דרב יוסף הוה נהלא פי' מרקדת קמחא אגבא דמהולתא פי' אצד שני של הנפה שהיתה מהפכת אותה א"ל חזי דאנא ריפתא מעלייתא בעינן כ"ל ואל תצטרך לשנות דביתהו דרב אשי הוה נהלא קמחא אגבא דפתורא עי' רש"י אחורי השלחן כמו אגבא דמהולתא והתו' כתבו

אפשר לפרש ע"ג השלחן ממש וחשיב שינוי לעי שדרך לרקד בעריבה ובודאי האידנא אין לך שינוי גדול מזה אמר רב אשי הא דידן ברתיה דכמי בר חמא הוי ורב"ח הוה שכיח קמיה דר"ע מריה דעובדא פי' מדקדק במעשים הוה ואי לא דחזייא מבי נשא לא הוה עבדת וכ' הרא"ש מדברי התוס' וכל הני עובדא אשונין קאי אבל בתחלת הרקדה אפי' ע"י שינוי אסור וכ' עוד ומה שהביא הרי"ף ז"ל הני תרי עובדא אע"ג דלכאורה משמע דפליג אהדדי כב יוסף לא בעי שינוי ורב אשי בעי שינוי ומסתמא הלכה כר"א ולא היה לו להביא עובדא דרב יוסף אומר אני דל"פ אהדדי דשינוי אגב' דמהולתא לא בעי לפי שאינו נרקד יפה והיינו דקאמר לה רב יוסף אנא ריפתא מעלייתא בעינא ואגבא דמהולתא אין העת יפה אבל שינוי דאפתור' בעי ולא כהרמב"ם שדימה שניהם יחד שכתב ואם שינה מותר כגון שרקד מאחורי הנפה או שרקד ע"ג השלחן ע"כ ולא נהירא דא"כ הל"ל שתעשה שינוי אחר אלא נראה דס"ל להרי"ף מה שאמר לה רב יוסף חזי דאנא ריפתא מעליית' בעינא אינו כ"ל שתעשה בלא שינוי אלא הזהיר אותה שלא תעשה באופן אחר כי חשש שלא תכבד עליה המלאכה לשנותו לרקוד אחורי הנפה ולא תשנה הקמח עוד ע"כ הזהירה שלא תעשה באופן אחר אלא תשנה קמח בהרקדה שנייה ע"י שינוי ומ"ה גרסינן בספרים שלנו חזי דאנא ריפתא מעליית' בעינא דמשמע לשון אזהרה ולא שבא להתיר ולפי' רש"י שעי' שתעשה בלא שינוי וכ"כ המ"מ בשם הראב"ד ובה"ע וס"ל דרב יוסף צוה לעשות בלא שינוי כר' פפוס ור"י בן בתירה וקשה איך עלה על דעתו של רב יוסף לחלוק על סתמא דברייתא דס"ל אין שונין אלא עיקר הני עובדא שמתירין ע"י שינוי ולאשמועינן דברייתא דאסרה הרקדה שנייה היינו בלא שינוי קאמר גם רב אשי שאמר אי לאו דחזיתה מבי נשא כו' משמע נמי שבא להשמיע שמותר ע"י שינוי דל"ת סתמא דברייתא אסרה בה בכל ענין וא"כ הרקדה ראשונה פשיטא דאסורה ע"י שינוי אף שכ' הסמ"ג והבאתיו בפ"ק גבי דיני מלח שלמדנו שכל אוכל נפש מותר ע"י שינוי אפי' אפשר לעשותו מעי"ט היינו שאר מלאכות כגון מלישה ואילך אבל הרקדה ראשונה שהיא לזמן ארוך דמיא לטחינה ומ"ה מתירין הרקדה שנייה שהיא בזמן לישה חיישינן שמא יפיל בה צרור א"כ מאחר שאין בה תיקון כ"כ התירו אותה ע"י שינוי:

סימן כח

דין אומר אדם לחנווני תן ליה בצים ואגוזים או לרועה הרגיל אצלו תן לי גדי או טלה ולטבח תן לי כתף או ירך ולנחתום תן לי ככר ולחנווני תן לי עשרה בצים או נ' אגוזים וכל כיוצא בזה ובלבד שלא יזכור שם מדה ולא סכום דמים דהיינו שלא יאמר לו תן לי אגוזים בו"פ וכבר אני חייב לך ו"פ וא"כ אני חייב לך מכל וכל י"ב פשיטים וגם

לא יזכיר שם מנין לומר כך וכך אגוזים נתת לי תן לי עוד כך וכך יהיה לך בידי מאה או מאתיים:

מתני' אומר אדם לחנווני תן לי בצים ואגוזים במנין שכן דלך בע"ה להיות מונה בתוך ביתו ת"ר הולך אדם אצל רועה הרגיל אצלו ואומר לו תן לי גדי א' או טלה א' אצל טבח הרגיל אצלו ואומר לו תן לי כתף א' או יכך א' אצל פטם המפטים עופות ואומר תן לי תור א' או גוזל א' אצל נחתום הרגיל אצלו ואומר תן לי ככר א' או גלוקסא א' אצל חנווני הרגיל אצלו ואומר לו תן לי עשרה בצים או כ' אגוזים עשרה אפרסקים ה' רימונים ואתרוג אחד ובלבד שלא יזכיר לו סכום מדה רשב"א אומר ובלבד שלא יזכיר לו סכום מקח זו היא גי' רש"י ועי' סכום מדה קב או קביים סכום מקח דמים ולפי' סכום מנין לכ"ע שרי וכ"ח גורס וכן בתו' סכום מנין במלתיה דת"ק ותדע דאי סכום מדה לא הוי פליג עליה רשב"א ולומר דוקא סכום מקח ולא סכום מדה גם לישנא דסכום מדה אינו מיושב דהל"ל ובלבד שלא יזכיר שם מדה מאי סכום דקאמר אלא סכום מנין גרסי' והכי אי' בתו' ועי' בה"ג וכן הרי"ף שלא יאמר כך וכך אגוזים נטלת טול עדיין כך וכך כדי שיהיה לך מאה או מאתיים ורשב"א מתיר אע"פ שמזכיר סכום מנין מאחר שאינו מזכיר סכום מקח שלא יאמר לו טול כך וכך להשלים דינר בלשון זה כת' הרא"ש ולכאורה משמע שאם אמר להדיא תן לי בפשוט או בכמה עשי' שאסור וכ"כ הר"ן וז"ל ובלבד שלא יזכיר לו סכום מקח כת' הרי"ף ז"ל מאן שיש עליו כסף לא יאמר תן לי בכסף ויש לך עלי כסף אחר הכי יש לך בידי שתי כספים כו' ותמיהני אם אמר לו תן לי בכסף אעפ"י שלא עשה חשבון לומר הרי יש לך בידי שתי כספים מיתסר ועוד דפשיטא דהיינו מקח וממכר ונ"ל דתן לי בכסף לאו דוקא אלא תן לי בכדי שיהיו לך בידי ב' כספים וס"ד אמינא כיון שאינו פוסק בפירוש על מה שהוא לוקח עכשיו שרי קמ"ל ע"כ ופירושו דחוק גם מדברי התו' לא משמע שכתבו בזה"ל כ"ש אומר ובלבד שלא יזכיר סכום מקח שלא יאמר תן לי אגוזים בששה פשי' וכבר נתת לי כך וא"כ אני חייב לך מכל וכל י"ב פשיט' משמע להדיא שאם אינו עושה חשבון בצירוף שרי להזכיר דמים ובפרט בענין מכירת האגוזים והדומה להם ששיעורין ידוע וכ"כ הא"ז וז"ל לא חיישינן שמא יזכיר סכום מקח שיאמר לו תן לי בפשוט או בב' פשיט' דהיינו לא הוי סכום מקח אלא כגון שתחילה היה חייב לו פשוט ואומר תן לי עוד בפשוט ויהיה לך בידי שנים זהו סכום מקח ואסור והא דאמרינן לעיל אין עוסקין דמים בי"ט ה"ד בדבר שאין ידוע שיעור ממככו ע"כ ומאחר שר"ש מתיר סכום מנין ות"ק אוסר הלכה כת"ק ואסור בין סכום מנין בין סכום מקח והרא"ש כת' וז"ל והרי"ף גורס במלתיה דת"ק מקח פי' שם

דמים ובמלתיה דר"ש מנין ולכך יש ליזהר בשניהם וכ"כ הרמב"ם ז"ל שלא יזכיר שם דמים ולא סכום מנין ע"כ ולפי מה שעי' נראה פשוט דאף לגי' כ"ח והתוספת שגורסין סכום מנין במלתיה דת"ק מ"מ יש לאסור שתיהן מאחר דרשב"א אומר ובלבד שלא יזכיר סכום מקח אבל סכום מנין שרי ות"ק מוסיף לאסור סכום מנין וכ"ש סכום מקח והלכה כת"ק ושניהן אסורין:

סימן כט

דין כל מה שהתירו (לעיל) ליקח מחנווני דוקא מחנווני ישראל אכל חנווני כותי אסור ליקח ממנו מדבר שמחובר וכיוצא כו כמו שנתבאר לעיל:

פסק כתב בה"ג ה"מ חנווני ישראל אבל חנווני כותי במאי דאית' במחובר א"נ קמחא דאל"מ נטחן בי"ט או בא חוץ לתחום א"כ בצים דאל"מ דאתילדו בי"ט אסור למישקל מני' כדגרסי' כותי שהביא דורון לישראל אם יש מאותו מין מחובר לקרקע אסור וה"ה לכ"ד שנעשה בו איסור מלאכה האסורה לישראל ע"כ וכ' הרא"ש ולא היה לו להזכיר מחוץ לתחום דהא ודאי שרי כדאית' בפ' בכ"מ גבי לפתא אסרו במחוזא ובפ' מי שהוציי הני דכרי דאתי למברכתא וכן קמח שנטחן בי"ט מאי איסורא איכא כיון דרוב' כותי' אדעתא דכובא טחני לה כדאמרינן בכר הדולק במסיבה ומשום מוקצה ליכא למימר דחטים (חזו) לכוס בה"ש או לעשות מהן קליות ודייסא אבל בשבת אין להתיר עת הניקח בשבת שמא היה ב"ה קמח או עיסה דלא חזו לכוס וכן אסר ר"ת לריב"ם לחם של כותי שנאפה בשבת וסה"ת כ' פעם לאיסור ופעם להתיר ול"נ דאפילו אם היה קמח או עיסה בה"ש לא הוי מוקצה כיון דהוה ביד כותי הוה גמרו בידי אדם והאפייה אינו אוסרת דבשביל רוב כותים היא ע"כ והנה מ"ש לאסור בצים שמא היום נולדו יפה כת' וכן ראיתי בתוספ' אבל הר"ן כת' וז"ל ואפשר דאף בכותי נמי שרי בר מפירות שיש במנין במחובר אבל בתור או בגוזל ליכא למיחש שמא היום ניצודו דרובא ניצודים מאתמול ובצים נמי רובן מאמש הן ולפיכך מותרין דאזלינן בתר רובא כו' וכבר כתבתי בע"ק סימן כ' דלא סמכינן ארובא א"ל במסל"ת ומ"ש לענין פת שנאפה דליכא ביה חשש איסור וכ"כ הר"ן ואני כתבתי בחולין בפ"ק סימן ל"ב שאסור לקנות פת שנאפה בשבת והאוכלה היה ראבי"ה מלקה אותו ע"כ יש להזהר בו א"ל בשעת הדחק לצורך לחם משנה ע"ש וכ' הא"ז דברי האוסרין ודברי המתירין ולבסוף כת' ואמרי' דלד"ה אם בישל או אפה עבד ישראל בשבת אפילו לצורך עצמו ואפילו בשבת ראשונה ובפעם ראשונה שאין העבד יודע אם אדונו יאכל מזה או לא אפ"ה אסור ע"כ ונראה דבענין זה אפילו לצורך לחם משנה אסור לפי שנראה כאלו נעשה בשבילו ומצוה הבאה בעבירה היא ר"ל ואפילו פת

שנאפה בעי"ט או בע"ש אסיר לקנות בי"ט ולא לומר לכותי בע"ש שיקנה אותו למחר וכן כל דבר ועיין לעיל בפ"ק סימן כ"ח פת שנאפה בשבת כתבתי פ"ק דחולין סי' ל':
הדרן עלך אין צדין

פרק ד

סימן א

דין המביא כדי יין ושומן ממקום למקום לא יביאם בסל ובקופה אלא יביאם לפניו בידו א' א' או ב' ב' משאות שדרכן לשאת אותן במוט ישא אותן ע"ג מאחוריו ושדרכן לישא אותן מאחוריו ישא אותן בידיו לפניו או יפרוס עליהן בגד וכל כיוצא שזה משינוי המשא איפי' ממשא קל לכבד ואם א"א לשנות מפני שזימן אורחי' וצריך למהר להביא לפניהם יעשה כדרכו:

המביא כדי יין וכדי שמן ממקום למקום לא יביאם בסל ובקופה אבל מביא הוא לפניו על כתפו וכן המוליך את התבן לא יפשיל את הקופה לאחוריו אבל מביאה בידו תנא אם א"א לשנות מותר פי' כגון שזימן הרבה אורחים וצריך למהר ולהביא לפניהם יעשה כדרכו וז"ל הסמ"ג ואם א"א לשנות נושא ומביא כדרכו בד"א בנישא על האדם אבל על הבהמה לא יביא כלל שלא יעשה כדרך שעושה בחול אתקין רבא במחוזא דדרי בדוחקא משוי שאדם יחיד נושא על כתיפו בחיל בטורח לידכו אותו בי"ט בריגלא הוא עתר שקורין אותו גאפי"ל בל"א כדי שישנה ועתר זה נוח לשאת בו משא כבד ואותן (שנושא) בחול בריגלא ישנה (וישא) אותן באגרא שהוא משא ב"א במוט בכתפיהן ואותן שנושאים בחול על הכתפים ישאו אותן בי"ט באכפא במוט בידים ופרש"י ואע"פ שאינו להקל מ"מ שינוי הוא ואינו מרבה טורח בשינוי ואותן שנושאין בחול במוט בידים כפרוס סידר עליהן ועי' התוס' וכן הרז"ה דאירי ביין שאין שייך בו ליבון וסחיטה שלו אינה אסורה אלא משום דש וא"כ כי נפל לארעא הולך לאיבוד ולא חיישינן לסחיטה אבל על מים אסור למיפרס סודרא דחיישינן לסחיטה דליבון שהוא תולדה דמלבן כדלקמן ואע"פ שמדברי הר"ן יראה דאף ביין חיישינן והכא דקאמר נפרס סודרא איירי בפירות ולא נהירא דלא שייך כיבוס ביין אלא לכלוך וזהו ידוע שאם א"א לשנות כגון שאין לו סודר שרי דאמר מר אם א"א לו לשנות מותר ומשמע מפי' דוקא להקל אבל להכביד לא וכ"כ הטור וז"ל המביא כדי יין ממקום למקום לא יביאם בסל ובקופה לתת לתוכו ד' או ה' כדים ביחד אלא יביאם לפניו בידו א' א' או ב' ב' דמוכח שלצורך י"ט מביאם וכן כל כיוצא בזה ישנה מדרך חול אפי' אין בשינוי קלות המשא ע"כ אכן הרמב"ם

כ' בפ"ד משאות שדרכן לשאת אותן במוט ישא אותן ע"ג מאחוריו שדרכן לישא אותן ע"ג מאחוריו ישא אותן על כתיפו ושדרכן לישא אותן על הכתף ישא אותן בידיו לפניו או יפרוס עליהן בגד וכל כיוצא בזה משינוי המשא וידוע שמשא שנושא אדם ביחידי לפניו בידיו הוא להחמיר ממשא שנישא ביחידי על כתיפיו וכ"כ התו' וז"ל וק' דס"פ האומנין משמע דמשא כבד נושאין בקל בריגלא מבאגרא אלא נראה דאפי' מכביד יותר מ"מ לא חיישינן כיון דמשנה מדרך חול ע"כ ומסיק א"ל רב חנן בר רבא לרב אשי אמור רבנן במאי דאפשר לשינוי משנין בי"ט והא הני נשי דקא מליין חצבייהו מיא בי"ט ולא קא משניין ולא א"ל ולא מידי א"ל משום דלא אפשר היכי ליעביד דמליא בחצבא רבא תמלי בחצבא זוטא קא מפשי בהילוכא דמליא בחצבא זוטא תמלי בחצבא רבא קא מפשי במשוי תכסייהו בנכתמא פי' כיסוי של עץ העשוי לכדין זימנין דנפיל ואתי לאתויי תקטריה זימנין דמפסק ואתי למקטרי' תפרוס סידרא עליה זימנין דמשמיש במיא עי' שנשרה במים ואתי לידי סחיטה הלכך א"א ושמעי' מהאי מילתא שעבדי ישראל השואבין מים או בתולת ישראל שלא יפרסו שום בגד על הכלי שנושאין בו מים וגם לא יכסו אותן בכיסוי שלהן ותמיהני למה השמיטו המחברים מאמר זה דהא שמעינן מיניה מילתא לאיסור ודוחק לומר שכך הוא דברי הגמ' שא"א לשנות שלא יזלזלו בי"ט משום דבשינויי' איכא למיחש טפי לאיסורא כמו שמפר' ע"כ הנח להם באתה ענין שיצאו יכסו או לא יכסו דומיא דחצבא רבא או זוטא שיוכלו למלאות באיזה שירצה מ"מ נרא' דלישנא דזימנא נפל כו' משמע כפשטי' לאיסו' נחזור למשנה ומתחילין בערמות התבן פי' אע"פ שלא זימנם מבע"י ולא הי' רגיל להסק ממנו אבל לא בעצי' שבמוקצ' דהיינו רחבה שאחורי הבתים שקרוי מוקצה על שם שהוא מוקצ' לאיסו' שאין נכנסין ויוצאין בה תדיר ונותנים שם עצים וכל דבר שאין דעתו ליטול עד זמן מרובה ומסיק ומתחילין בערמת התבן א"ר כהכא זאת אומרת מתחילין באוצר תחילה פי' כגון שהיה מוקצ' לאוצרו לזמן ארוך כה"ג דסתמא אוצרין אותו לבהמה מני ר"ש היא דלית ליה מוקצה אימא סיפא אבל לא בעצים שבמוקצה אתאי לכ"י דאית ליה מוקצה ומשני הכי בארזי ואשוחי שהוא ארז נקיבה עסקינן ואין אדם מסיק אותן דעומדין לבנין ומוקצה מחמת חסרון כיס ואפי' כ"ש מודה איכא דמתני לה פי' לדר' כהנא אסיפא אבל לא בעצים שבמוקצה א"ר כהנא זאת אומרת אין מתחילין באוצר תחילה מני כ"י היא דאית ליה מוקצה אימא רישא מתחילין בערמת התבן אתאן לר"ש דלית ליה מוקצה ומשני התם בתבנא סריא פי' נרקב ונסרח שאין ראוי למאכל בהמה וסתמא לעצים ולאו היינו אוצר תבנא סריא הא חזי לטינא פי' לבנין לבנים דאית בה קוצי ואינו יכול לגבלו בידיו

וברגליו והרי"ף כ' וז"ל אוקמא רב כהנא לר"י דאית ליה מוקצה האי דמתחילין בערמת התבן בתבנא סריא דאית ביה קוצים דלא עבדי ליה אוצר ע"כ והוא אזיל לשיטתי' דס"ל במוקצה כר"י בי"ט אבל לפי מה דק"ל כר"ש א"כ קי"ל כאוקימתא קמייתא דרישא שרי אפי' בלא תיבנא סריא ולית ביה קוצים וסיפא איירי בארזי ואשוחי דמודה בה ר"ש הא כל שאר עצים שריין:

סימן ב

דין כל מידי דרבנן או אפי' מדאורייתא הבאים ממדרש הפסוקים שאינו כתוב כתורה בהדיא אז אם הנשים ממאנין לקבלו אין מוחין להם ואי לא ידעינן חייבי' למחות בהן אכל מילי שכ' בהדיא בתורה מחינן בהו וענשינן להו עד שיקבלו ואפי' כספק דאורייתא:

אל רבה ב"ר חנן לאביי תנן אין מספקין ואין מטפחין ואין מרקדין והאידנא חזינן להו דקא עבדו ליה ולא א"ל ולא מידי א"ל הנח להם לישראל מוט' שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידי' וה"מ בדרבנן אבל בדאוריית' לא ולא היא ל"ש מדאוריית' ול"ש מדרבנן לא א"ל ולא מידי דהא תו' עינוי די"כ מדאורי' וחזינן להו דקא אכלי ושתי עד חשיכ' ולא א"ל ולא מידי וכ' הרי"ף והרא"ש אחריו וז"ל וה"מ במידי דידעינן בודאי דממאנים אותו לקבל אבל במידי דלא ידעינן חייבי' למחות בידם ע"כ וכ' עוד הרא"ש כ' בה"ע דוקא במידי דאתא מדרשה כגון תו' עינוי די"כ אבל במידי דכ' באוריית' בהדיא מחינן להו וענשינן להו עד דפרשי וכן יראה מפרש"י שפי' עד שחשיכה גר' ולא משחשיכה וה"ט משום דכ' באורייתא בהדיא ומש"ה נראה לא זו ודאי דאוריית' אלא אפי' ספיקא דאוריית' מאחר דספיקא דאורייתא לחומרא הוי כודאי דאל"כ הוי שפיר גר' שאפי' משחשיכה וכ"ל בין השמשות אלא ודאי אף בה"ש הוי מחינן בהו אי הוו אכלי כי ספיקא כודאי וכן יסד הפייט לא תנאף בספק פן תענש בודאי:

סימן ג

דין סוכה שאינה של מצות חג הסוכות אלא עשוין לצל כמו בחג השבועות אין נוטלין עצים ממנה בי"ט אבל קנים הזקופין שסביבות הדפנות שאינם נארגים עם הדופן מותר ליקח מאותן הקנים אבל אם נתכוין בתחילת עשיית דופן כדי לעבותה או לחזקה אפי' לא נארגו עם הכותל אסור אכל לאחר שנגמר כבר הדופן עם סככה וסמך עליה קנים לעבותה ולא נארגו עמה אין בהם איסור וכן חבילות של קנים שנתנן על הסכך ולא התיר אגדן לא בטלינהו ומותר ליקח מהם ולענין היתר הקנים הזקופים ועומדים אצל הכותל וכן כילת הקנים אשר על הסכך אין חילוק בין סוכה דעלמא לסוכת החג ובכל ענין מותר

אכן אם כוונתו לעבותה אע"ג דבסוכה דעלמא מותר כענין שכתבנו מ"מ בסוכות החג אין להקל ובסוכה עצמה דעלמא שהיא רעועה מותר ליטול אף ממנה אבל אם אינה רעועה אפי' נפלה אסורה ואם התנה ליטל ממנה בי"ט מותר אפי' בסוכה בריאה והוא שנפלה ב"ט וסוכות החג בין דפנות בין סככה אסורין מן התורה אפי' נפלה ואפי' יתר מכדי הכשר סוכה ואין מועיל בה שום תנאי ונוי סוכה אסורין א"ל בתנאי ושיעמוד סמוך לבין השמשות דכניסת י"ט ויאמר איני בודל מהם כל בה"ש או לכשארצה אטול מהם אבל אם אמר לכשיפלו אטול מהם אינו מועיל:

מתני' אין ניטלין עצים מן הסוכה אלא מן הסמוך לה מ"ש מן הסוכה דלא דקא סתר אהלא מן הסמוך לה נמי קא סתר אהלא פרש"י קס"ד השתא אם היא עבה שנותנין קנים הרבה על הסכך מותר ליטול מהם מש"ה פריך הא קסתר אהלא כיון דבטלה לגבי סכך כל פורתא דשקיל מיניה סתירה ומשני אר"י אמר שמואל מאי סמוך סמוך לדפנות פי' כגון קנים הנזקפים סביבות לדפנות כיון שלא נארגו עם דופן לא בטלי לגבי דופן ר' מנשיא אומר אפי' תימ' בשאין סמוך לדפנות כי תניא ההיא באיסוריית' פי' חבילות של קנים שנתנן על הסכך ומדלא התיר אגדן לא בטלינהו לגבי סכך אלא להצניעם שם וכ' הא"ז ובלבד שלא נתכוין לעשות כדי שיהא הכותל עב דאם נתכוין לעבותה אסיר אבל התנה מותר ע"כ ולפ"ז אם נתכוין לעשות הכותל חזק שלא יפילה הרוח ג"כ אסיר א"ל בהעמידה שם להצניע ויש לחוש לדבריו היכא שהעמידה בתחילת עשיית הכותל כדי להעבותה או לחזקה אפי' לא נארגו עם הכותל אבל לאחר שעשה הכותל כבר וגמרה סמך אח"כ קנים לעבותה ולא נארגו עמה אין בהם איסור ומש"ה כ' הטור וז"ל לאחר שתקנה בדפנותי' ובסככה סמך לה עוד חבילות ולא חברם שונה או שזרק עוד יותר על הסכך מותר ליטלה וכ' עליו הקאר"ו ז"ל משמע דה"ק דלאחר שתקנה בדפנותי' או אחר שתקנה בסככה זרק עוד יותר על הסכך דאין לפרש דוקא כשתקנה בדפנות' וסככה הוא דכי סמך לדפנותיה מותר ליטלן אבל אם סמך לדפנותי' קודם שיתן הסכך אסור ליטלן דמ"ש ואע"פ שיש קצת לחלק אינו כדאי ולשון רבינו בדין זה אינו מכוין שכ' אבל סמך לדפנות חבילות וכבר נתבאר ולשין הגמ' ומלשון רש"י שכ' דבסמיכ' לדופן אינם חבילות אלא קנים זקופים סביב דפנות מותר ליטלם עכ"ל ואני אומר וכי לא ידע סוגי' דגי' כל עיקר אלא דבודאי נראה לרבות' קאמר אפי' בסמוך לה חבילות לדפנות דהיינו כדי להעבות' או לחזקה אפ"ה שרי ומ"ה דוקא אחר (שעשה) הדפנות וסיככה כהלכתה אבל קודם שסככה שהוא עסוק עדיין בעשיית סוכה אם בא אח"כ להעבותה אסור כדברי הא"ז ולא כמו שהבין הקאר"ו גם הלשין של הטור לא משמע כלל כדבריו

והא דר"י אמר שמואל דמוקי סמוך לדפנות והא דר' מנשיא ל"פ ותרווייהו קושט' נינהו ולכן הבי' הרי"ף והרא"ש תרווייהו אבל הרמב"ם לא הבי' אלא הא דשמואל בסמו' לדפנו' ולא הבי' הא דר"מ דשרי למעל' באיסורי' אלמא ס"ל דפליגי ופסק כשמואל וכן יראה מדעת הטו' שהרי לא כ' היתר למעלה אלא שזרק אחר עשיית סיכ' אבל לא כ' שאם הניח חבילות מקושרים כשר בכל ענין אלא דלא חש לה משים דפסק כשמואל דלא שרי אלא בסמוך בדפנות כמ"ש שסמך לאחר עשיית סוכה וה"ה כה"ג למעלה אבל איני יודע למה לא נאמר דתרווייהו קושטא נינהו ול"פ תני ר' חייא ב"י קמי' דכ' יוחנן אין נוטלין עצים מן הסוכה אלא מן הסמו' לה ור"ש מתיר פי' אפי' מן הסכך ושוין בסוכת החג בחג שאסור' ואם התנה עליה הכל לעי' תנאו ור"ש מתיר והא קא סתר אהלא אר"נ ב"י הכא בסוכה רעועה עסקינן פי' דנפלה בי"ט וליכא סתירת אהל ור"ש לטעמיה דלית לי' מוקצה דתנן מותר השמן שבנר ושבקערה אסור וכ"ש מתיר מי דמי התם אדם יושב ומצפה אימתי תכבה נר הלכך כל בה"ש דעתי' עליה הכא אדם יושב ומצפה אימתי תפול סוכתו בתמיה אר"נ ב"י הכא בסיכה רעועה עסקינן דמאתמול דעתי' עליה ושוין בסכת החג בחג שאסורה ואם התנה עליה הכל לפי תנאו ומי מהני ביה תנאה והאמר רב ששת משום ר"ע מנין לעצי סיכה שאסורין כל ז' שנא' חג הסוכות שבעת ימים לה' ותניא כ"י בן בתירא אומר מנין שכשם שחל ש"ש על החגיגה כך חל ש"ש על הסוכה ת"ל חג הסכות שבעת ימי' לה' א"ר מנשיא בריה דרבא סיפא אתאן לסוכה דעלמא אבל סיכה דמצוה לא מהני ביה תנאה ופריך וסיכה דמצוה לא מהני ביה תנאה והתני' סככה כה' ועטרה בקרמים פי' בגדי צבעונים שקורין אובר"יץ ובסדיני' המצויירין לבנים של פשתן ותלה בה אגוזים שקדים אפרסקים ורמונים ופרכילי ענבים ויינות שמנים וסלתות פי' בכוסות של זכוכית ננוי ועטרות שבלים אסור להסתפק מהן עד מי"ט האחרון של חג ואם התנה עליהם הכל לפי תנאו אבי' וכבא דאמרי תרווייהו באומר איני בודל מהן כל בה"ש דלא חלה קדושה עלייהו אבל עצי סוכה דחלה קדושה עלייהו אתקצאי לז' וערש"י שאין יכול להתנות עליהם תנאי זה שהרי ע"כ יבדל מהו כל בה"ש משום דסתר אהלא ובה"ש ספק י"ט הוא וחלה קדושה עלייהו וע"י קדושה זו הוקצה לז' ופריך ומ"ש מהא דאתמר הפריש ז' אתרוגים לז' ימים א' רב כ"א וא' יוצא בה ואוכלה לאלתר פי' קסב' למצות' אתקצאי והכי נעשה מצוה וכ' אסי אמר כ"א יוצא בה ואוכלה למחר כיון דאתקצאי לבה"ש אתקצאי לכולה יומא התם דמפסקי לילות מימים לפי שאין מצותה בלילה הכא דלא מפסקי לילות מימים כולהו יומי כיומא אריכת' דמיא ע"כ שיטת גמ' כפי גי' הספרים שלנו אבל הרי"ף לא גרס הא דר"מ דמוקי סיפא אתאן לסוכה דעלמא

אלא ה"ג ומי מהני ביה תנאי והאמר כ"ש משום ר"ע מנין לעצי סוכה שאסורין בהנאה כל ז' ת"ל חג הסוכת שבעת ימים לה' ותני' כ"י בן בתירא כו' ולא מהני ביה תנאי והתני' סככה כהלכת' ועטרה בקרמים ובסדינין המצויירין ותלה בה אגוזים שקדים ואפרסקים רימונים ופרכילי ענבים ועטרות של שבלים ויינות ושמנים וסלתות אסור להסתפק מהן עד מי"ט האחרון של חג ואם התנה עליהם הכל לפי תנאו אביי וכבא דא' תרווייהו באומר איני בודל מהן כל בה"ש דלא חיילי עלייהו קדושה כלל אבל עצי סוכה דחיילי קדושה עלייהו אתקצי לז' וכו' ע"כ גי' ופי' הר"ן לגרסתו כלומר אהני דתנאי לא מפסיק קדושה בתר דחיילי ומיהו תנאה מהני בין בסוכה עצמה בין בעיטורי' וכשמואל איני בודל מהן דלא חיילי קדושה עלייהו וה"ל גביה כסוכה דלאו מצוה כמו שיש לאתרוג והתנה עליו לאוכלו אם ירצה ואם נמלך יוצא בה והיינו ברייתא דקתני לעיל ואם התנה עליה הכל לפי תנאו אבל עצי סוכה ועיטורי' דחיילי עלייהו קדושה בה"ש אתקצאי לז' למצוותן על ככחו ולא מהני ביה תנאה אחרינא למיחל עלייהו קדושה ולאשתויי למחר ואפי' כעלה והאי דנקט עצי סוכה לישנא דר"ש נקט וה"ה לעיטוריה נמי דעצי סוכה ועיטור' כי הדדי נינהו ואיני בודל בלחוד מהני בי' מטעמא דכתי' אבל תנאה אחרינא לא זהו דרך הרי"ף ז"ל ולפ"ז בעצי סוכה נמי כי אור איני בודל מהני אשתמושי בהו בחש"מ או בי"ט אם נפלה ע"כ ואף שהרשב"א הסכים עמו אכן גי' הספרים גרסי כל בעלי תו' והרא"ש ורוב המחברים ואף הרמב"ם תפס גי' זו עיקר ועו' לישנא אבל ע"ס דחיילי עלייהו קדושה כו' משמע כגי' הספרים והק' התו' מדקאמר אתקצאי לז' דמשמע דמה שע"ס אסורי' דהיינו מטעמא דמוקצה וכ"מ בשבת הואיל והוקצה לאיסורו ולעיל קא' מהחג לה' אף סוכה לה' אלמא דאסורין מדאורייתא ותי' כ"ת מ"ש מה חג לה' אף סיכה לה' היינו לפ' שיעור סוכה כגון ב' דפנות אפי' לג' טפח אבל אי עביד דפנות שלמות יותר משיעור סוכה לא נפיק מקרא ועל היותר קאמר שהוא אסור מטעם מוקצה וכ"י עי' דוודאי כל זמן שהסוכה קיימת בעמידה שייך בה מה חג לה' אף סוכה לה' אבל כשנפלה לא שייך בה מה חג כו' וא"כ היה יכול לתרוצי הכא מה שעצי סיכה אסורין מקרא דלעיל מה חג היינו כשהיו בעמידה אבל כשנפלו מותרין אלא נקט האמת דכשנפלו נמי אסורין מטעם מוקצה ע"כ והרא"ש הביא נמי במס' סיכה התירוצים האלו ולא הכריע ביניהם אלא שמביא כ"ת באחרונה אבל בתו' פ' ב"מ לא הזכירו פר"י כל עיקר ואדרבה מוכח לשם כפי' ר"ת שכ' וז"ל וק' לכ"י כיון דנוי סוכה אסורין משום ביזוי מצוה א"כ מאי פריך בביצה בפ' המביא מנוי סוכה אעצי סוכה דקא' וסוכת החג לא מהני ביה תנאה והתני' סיככה כהלכת' וכו' ומאי קושי' דלמא עצי סוכה לא מהני בהו תנאה דמקרא נפקא

כדדריש התם מנין לעצי סוכה שאסורין כל ז' שנא' חג הסוכות שבעת ימים וגו' דרשה גמורה היא כדמוכח בפ"ק דסוכה דב"ש פסלי מהאי קרא סוכה ישנה וב"ה מכשירין דההיא מיבעי ליה לע"ס שאסורין כל ז' אבל נוי סוכה דלא אסורין אלא משום ביזוי מצוה מהני בהו תנאה ועו' דבפ' כירה משמע בהדיא דע"ס לא אסירי אלא משום דאתקצאי למצותה והשיב ר"ת דבין נוי סוכה ובין ע"ס היתרים על הכשר סיכה לא אסירי אלא משים ביזוי או משום הואיל והוקצו למצוותו ולא אסירי מקרא אלא דוקא כדי הכשר סוכה והמקשה בביצה מנוי סוכה אע"ס לא ידע שיש חילוק בין יתר מכדי הכשר סוכה לכדי הכשר סוכ' ומשני באומר איני בודל מהן כל בה"ש דלא חיילי קדושה על נוי סיכה וכן על עצים היתירים על הכשר סוכה מהני ביה תנאה אבל עצי סוכה כדי הכשר חיילא קדושה עלייהו על כרחו בודל כל ז' ולא מהני בהו תנאה והא דקא' התם ואם התנה הכל לפי תנאו ופריך למימר' דמהני בי' תנאה כו' ומשני סיפא אתאן לסוכה דעלמא ובתר הכי פריך וסוכה לא מהני ביה תנאה והתניא סיככה כו' לא בע' לשנויי הכל לעי תנאו על יתירות מכדי הכשר סוכה דהכל לפי תנאו משמע בכל הסיכה ע"כ ולפ"ז ל"ל מ"ש אבל עצי סיכה כו' אתקצאי לז' יומי היינו דאוריית' כלומר הוקצה והופרש לכך שלא יהנה מהם והאי לישנא מתיך שהוקצה למצותו וכו' שאינו כ"ל איסור מוקצה מדרבנן אלא כ"ל הופרש למצותו ובאמת שתו' דהתם לא דייקו כלל מלישנא דאתקצאי דקאמר הכא אבל התו' דהכא דדייקו מלישנא דאתקצאי לז' יומין משמע מדרבנן א"כ אף לפר"ת אינו מיושב הסוגי' דהכא כלל וראיתי בתו' דסוכה שמישבי' סוגי' דהכא בין לפר"י ובין לפר"ת וגם לא יהא ק' מאי מקשה מנוי סוכה דטעמ' משום ביזוי מצוה לסוכה דאורייתא שהק' נמי לשם כמו שהק' הכא וכתבו ז"ל וי"ל דהא דאסר מדאוריית' היינו בעודה קיימת אסור ליטול ממנה עצים אבל משנפלה דבטלה מצותה לא שירא אלא מדרבנן והך דפריך בביצה וכי מהני בי' תנאה ה"ע וכי מהני ביה תנאה בעודה קיימת כשנפלה נמי לא יועיל דמיגו דאתקצאי לבה"ש אתקצאי לז' ומשני דסיפא אתאן לסוכה דעלמא והדר פריך מנוי סוכה דמהני ביה תנאה ומשני באומר איני בודל כל בה"ש דלא הוקצה למצוותו ולא דמי לעצים שהן עיקר המצוה וע"כ בודל מהן ויש בו סתירת אהל ואע"ג דמעיקרא ידע ה"ט אורחא דגמ' לפרש דבריו דרך קשיא ותי' וכ"ת מפ' דעצים של כדי הכשר סוכה חיילא קדושה עלייהו ואסירא מדאורייתא אבל היותר מכדי הכשר לא מתשרי אלא מדרבנן והא דפריך כמי וכי מהני ביה תנאה משום דמסתמא כי היכי דלא מהני תנאה במאי דאסורין מדאוריית' ה"ה דלא מהני במאי דאסרי' מדרבנן ולא מפליג נמי תנא בין צריך לסוכה בין ל"צ ע"כ ולפי שיטה זו ל"צ תו לאדחוקי לפר"ת

ולומר שהמקשה לא ידע שיש לחלק בין שיעור סוכה ליתר משיעור סוכה וכן לפר"י ל"צ לשנויי ולומר דה"מ לשנויי ולחלק בין עמדה לנופלת וכו' כי אף הוקשה ידע שיש לחלק ביניהן מ"מ פריך שפיר והשתא אין חילוק בין תי' כ"ת לתי' כ"י דאף לכ"ת אפי' היתר מכדי הכשר סיכה אסור ולא מהני ביה שום תנאה אפי' אינו בודל מהן כל בה"ש משום דחלה קדושה בע"כ משום סתירת אהל והוי אסור מדרבנן אפי' בנופלת אבל מ"מ ק' על פר"ת דלא אשתמיט בגמ' לחלק בין שיעור סוכה ליתר משיעור סוכה גם דוחק דהפסוק איירי דוקא בשיעור סוכה מצומצם גם על פר"י ק"ל לחלק בין עמדה לנפלה מאחר שנאסרה כבר מן התורה כל ז' ופשטא דסוגי' ג"כ משמע דאף בנפולה קמייתי קרא לאיסור דהא מוקי כבר בנפולה וע"ק לתרווייהו מאי דפריך וכי סוכה דמצוה לא מהני ביה תנאה והתני' וכו' דמשמע דפריך למאי דמשני דבסוכה דעלמא איירי אבל סוכה דמצוה לא הא בלא"ה נמי ק' מההיא ברייתא דתני כ"ע דלא מהני ביה תנאי בסוכה להאי ברייתא דנוי סוכה דמהני ביה תנאה ע"כ נראה בעיני דודאי קרא דקאסר סוכה כל ז' אסור בין בסוכה גדולה ויתר מכשיעור בין בקטנה בין בעומדת בין בנופלת ונוי סוכה בודאי אינו אסור אלא מדרבנן או משו' כוי סוכ' או משום שהוקצה למצותו ומש"ה לא הוי ק' להגמ' מידי האי ב' ברייתי אהדדי ומאי דפריך השתא אדברי ר"מ בריה דרבא ה"פ קאמר סיפא אתאן לסוכה בעלמא אבל סוכה דמצוה לא שזהו מיותר דהא כבר ידעינן דאיירי בסוכה דמצוה ולא בא לשנויי אלא דהכל לפי תנאו דברייתא איירי בסוכה דעלמא וקאי ארישא דברייתי' אלא לדיוקא נקטי' כלומר דלא אשכחית דמהני שום תנאי אלא בסוכה דעלמא אבל דמצוה לא מהני בי' תנאה בשום ענין אפי' בנוי סוכה ומש"ה עריך שפיר מנוי סוכה ומ"ה קאמר גמ' וכי סיכה דמצוה לא ר"ל שהיה דייק מלישנא דאבל בסיכה מצוה לא והתניא וכו' ומשני אביי וכבא דאה"נ דלא מהני תנאי אלא בסוכה דעלמא אבל בנוי סוכה לא מהני א"ל שיאמר איני בודל ממנו כל בה"ש ודווקא לנוי סוכה אבל עצי סוכה חלה קדושה עלייהו בע"כ בין בסוכה גדולה ויתר משיעור בין בעמידה בין בנפילה מטעמא דקרא דאיתקיש לחג ולא מהני איני בודל כו' כי מיד בין הכנסת בה"ש חלה קדושה עלייהו ממילא (ואתקצאי) לכל ז' ימים מן התורה ושייך לומר מוקצה מדאורייתא כ"ל שהוקצה למצוותו מן התורה כמו שהיינו צ"ל לדברי התו' דפ' ב"מ וכמ"ש לעיל והא דפריך אח"כ מאתרוג כו' על נוי סוכה פריך דקאמרת דלא מהני שום תנאי אלא צ"ל איני בודל כו' ואע"פ שהוא מדרבנן והא גבי אתרוג מהני תנאי בעלמא והשתא ל"ק ולא מידי ונ"מ לעי מ"ש מי שעשה סוכה גדולה (בח"ה בהעתק מצאתי בס"ה וצ"ע) ונפלה דלשני הפי' שרי כשהי' אומר קודם עשייתו אינו בודל מהן

בהכנסת קדושתו דהיינו כשנגמרה דהא ליכא סתירת אהל בח"ה ובטל טעם המוקצה כשאמר איני בודל מהן כו' וביזוי מצוה נמי ליכא אחר שנפלה הוא ויתר משיעור סוכה שרי אפי' לכ"ת אבל לעי פי' לא מהני שום תנאי בעולם דהכל אסור מדאורייתא ומ"מ נ"ל נמי דאף הדפנות ג"כ (אסורי') מן התורה שהרי הן ממעמידי הסוכה וכמ"ש הרמב"ם וכמו שמשמע ג"כ מדברי התו' שכ' יתר משיעור סוכה על הדפנות אלמא דדפנות נמי בכלל סוכה ולא כדעת הרא"ש שחולק וכ' שאין הדפנות בכלל סיכה וצ"ל לפי דבריו מ"ש דבכי התוספות דיתר משיעור דהיינו יתר מב' דפנות וטפח לדוגמא בעלמא קאמר כלומר לאשכוחי יתר מכשיעור וליתא והכל הוא בכלל סוכה וכן הוא בדרשות מהרי"ל וז"ל ויזהר שלא יהנה מהן מאומה בחג ואפי' ליטול קיסם כדי לחצוץ בו שיניו או להפוך בו בביצה וכ"כ מהר"ם וכ"ה בדרשות מהר"ח מווינא ואפי' מדפנותיה משום דאתקצאי למצות השם כל ז' ע"כ חוץ מנוי סוכה וכדפי' שאינן בכלל סוכה כלל ומ"מ אסור מדרבנן אפי' בנטילת' א"ל שיאמר איני בודל כו' ולענין הקנים העומדין אצל הדפנות שאין בהם משום סתירת אהל דלעיל אין חילוק בין סוכה דעלמא לסוכת החג שהכי לא העמידה אצל הכותל אלא להצניעה וכן למעלה בסכך בחבילת קנים אבל היכא שהסמיכה אלל הכותל כדי להעבות הכותל או להחזיק ואע"פ שמותר ליטול ממנה בי"ט היכא שסמך לה אחר שגמר עשיית סוכה בדפנותיה ובסכך כמ"ש לעיל אכן בסוכת החג אין להקל ושמא לא גריעי מנוי סוכה וצ"ל איני בודל כו' וכן יראה שכך ד' הרמב"ם והטור לאיסור שהרי לא כתבו התיר ליטול הקנים הסמוכים לדופן אלא בסוכה דעלמא ולא בסוכת החג ע"כ טוב להזהר ולענין נוי סוכה דשני בתנאי ס' הר"ן דהא דמהני תנאי בנוי דוקא באומר איני בודל שלא בטלו לגבי סוכה מעולם אבל במתנה ואומר לכשארצה אטול לא מהני דכיון דפעם א' בטלו לגבי סוכה ה"ל כסוכה דלא מהני בה תנאה ע"כ אבל מדברי בה"ג דלקמן משמע דאף בלשון זה מהני וכ"כ הסמ"ג בשם התו' דאם אמר כל זמן שארצה אטול ה"ז מותר וכ"ע הטור אבל מ"מ אם התנה ואמר כ"ז שיעלו אטול מהן או בח"ה אטול מהן אינו מועיל כלום א"ל לגבי סוכה דעלמא דמהני בכל ענין והר"ן כ' בע' המביא נ"ל דאע"ג דאיסורי דנוי משום ביזוי מצוה מ"מ כיון שנופלן לסוכה עשאן כמוה ואי מתהני מינייהו אפי' לאחר שנפלו איכא משום ביזוי מצוה הלכך אפי' התנה ליהנות מהן לכשיפלו אין תנאו כלום דכי היכא דסוכה אסורה כל זמן מצותה אפי' נפלה נמי נויה אסירא ומש"ה מקשה שפיר מנויין לסוכה ומיהו ביום ח' משמע ודאי דמהני תנאה לסוכה ולנוייה כל שנפלו דכיון דלא מתסרי אלא משום מוקצה מהני בו תנאי כי היכי דמהני לכל מוקצה ע"כ מ"כ בדרשות מהרי"ל וז"ל ואותו תנאי שאמרו חכמים דצ"ל איני

בודל מהן כל בה"ש אמר מהר"י סג"ל דה"פ דיעמוד אדם בשעת בה"ש בהכנסת קדושת י"ט ויאמר כל בה"ש הללו איני בודל מהם ואז נמצא בהכנסת י"ט לא חייל קדושת י"ט עליהם ליאסר בהכאה וכיון דבשעת הכנסת י"ט לא חל שוב לא חל כל הימים ע"כ וכן נמצא כ' בא"ח בשם הרמב"ן ז"ל וז"ל פסק הרמב"ן שצריך לעשות תנאי סמוך לבה"ש ע"כ ועוד כ' לשם בא"ח שיאמר כן איני בודל מהן כל בה"ש של ח' ימים ואם אינו אומר כן אם לא חל עליו האיסור בה"ש של יום א' חל בשאר ימים ונמצא שלא הועיל לו תנאו של בה"ש לשאר ימים ואם לא אמר תנאי בבה"ש ראשון תו לא מהני ביה תנאו כיון דחל איסורי בה"ש קמא ממילא חייל בכולהו דכיומא אריכת' דמי וחומרא יתירה היא דבודאי אם אומר להדיא בה"ש זה א"כ הנה משמע כאלו אומר שיחול קדושה בה"ש אחר אבל אי אמר סתם בה"ש משמע כל ה' ימים וכן כשאומר כשארצה אטול מהן בסתם כולל כל הימים אבל מ"מ אף כשאומר כשארצה אטול י צ"ל ג"כ סמוך לבה"ש שלא יחול עליו קדושה ועוד כ' (במהרי"ל) וז"ל אמר מהר"י סג"ל הפירות שתולין בעטרה לנוי סוכה לא מהני בהן שום תנאי ליהנות מהן בחג משום דאין אנו בקיאין להתנות כראוי עו' ובודאי תפס מנהג אוסטרייך ואשכנז אבל לא נתפשטה חומרא בשאר מקומות ונראה בעיני לעי ווה דקי"ל כר"ש במוקצה אף בי"ט א"כ בסוכה רעועה שנפלה בי"ט לא בעינן תנאי ולא אמרי בברייתא ואם התנה הכל לפי תנאו אלא לת"ק דס"ל בכל ענין אסור משום מוקצה אבל מ"מ נראה דאף לכ"ש בסוכה בריאה שנעלה מהני בה תנאה דסוכה בריאה לר"ש הוי כמו סוכה רעועה לת"ק ועוד יותר נראה דאף לת"ק מהני תנאה בבריאה ונפלה דהוי לדידי' בריאה ורעועה חדא מילת' היא דתרווייהו אסורי משום מוקצה אף שמעי הרא"ם שפי' על הסמ"ג בה' סוכה משמע דוקא על סוכה רעועה הוא דמהני בה תנאי לא אשגחינן ביה והקאר"ו כ' וז"ל ויש לתמוה למה השמיט הרמב"ם הא דתני' ואם התנה עליה הכל לעי תנאו כיון דאפי' ר"י מודה בה וכמ"ש הר"ן ורבינו משמע דע"כ הכי הוא דלר"י איצטרך דאלו לר"ש ל"ל התנה כי לא התנה נמי שרי ואיפשר לומר שהוא מפרשה דלר"ש איצטרך נמי התנה להיכא שהיתה בריאה מעי"ט דבלא התנה לא שרי אלא כשהיתה רעועה מבע"י דוקא אבל לר"י אפי' התנה נמי לא דסבר הרמב"ם דבמוקצה לא מהני תנאה ע"כ ולא נהירא דאם התנה דקאמר דוקא אר"ש קאי מסתמא דמלתא חוזר אדברי ת"ק ועוד דהא בתחלת הסוגי' דהוי ס"ל דקאי אסוכה דחג דאמר עולא ושוין כו' אלמא דאם התנה קאי ה"ה לפי האמת דקאי אריש קאי נמי את"ק ולכ"ע ואפי' היתה בריאה וכן עיקר:

סימן ד

דין דאינו מועיל תנאי דנוי סוכה כשאומר איני בודל כו' אלא להתיר כשיפלו אכל בעודן תלוים אינו מועיל התנאי וכל זמן שלא התנו אם יפלו בי"ט ובשבת אסור לטלטלו ובח"ה יחזירנו למקומו:

פסק כתב הטור וז"ל ולפי תירץ א' של תו' לא מהני תנאה אפי' בנויים אלא לאחר שיפלו וכן יראה מדברי בעל הלכות שכ' עיטורי סוכה שנפלו בשבת אסורין באכילה ואסורין לטלטלן במקומן נפלו בי"ט אסורין באכילה ומותרין לטלטל במקומן ונעלו בח"ה אסורין באכילה ומותרי' להחזירן אבל אם התנה עליהן בשעת שתלה אותן ואמ' כשארצ' אטול מהם מותר ע"כ הרי שלא התיר בתנאי אלא אחר שנפלו ואיני מבין מה שחילק לענין טלטול במקומו בין שבת לי"ט וא"א הרא"ש ז"ל כ' בתשו' דמהני בהו תנאה אפי' בעודן קיימים אבל בלא תנאי אסורין אפי' לאחר שנפלו עכ"ל והנה מ"ש תי' א' של תו' ובתו' שלפנינו איכו אבל הרא"ש הביאו בתשו' ואעתיק לך תשובתו וששאלת בנוי סוכה אם מותרין להסירן תשובה נוי סוכה אסורין מתרי טעמא דפ' ב"מ משמע דאסור משים בזיון מצוה דגר' התם בעו מיני' דכ' יהושע מהו לאסתפוקי מנוי סוכה כל ז' א"ל הכי אמרו אסור להרצות מעות כנגד כר חנוכה ומסיק התם אבוהון דכולהן דם דדרשינן ושפך וכסה במה ששפך יכסה שלא יכסנו ברגל שלא יהו מצות בזויות עליו ומשם אנו למידן לנ"ח ולנוי סוכה ובפ' כירה משמע דאסירי משום מוקצה דקאמר התם ומוקצה למצותו לית ליה והתניא סיככה כהילכתה ועיטרה בקרמים ובסדינין יינות שמנים וסלתות אסור להסתפק מהם עד מי"ט האחרון של חג ואם התנה עליהם הכל לפי תנאו וכ"מ במס' י"ט בע' המביא כדי יין דאסירי משום מוקצה ומאי צריכא הני ב' טעמי ומתרצינן דתרוויהו צריכא דמטעמא דהוקצה למצותה לא הוי אסרינן להו בחש"מ דלא שייך מוקצה אלא בשבת וי"ט הלכך איצטריך לטעמא דביזוי מצוה אע"ג דאסרינן אתרוג בחש"מ מטעמא דמוקצה כדמוכח בפ' המביא כדי יין היינו משום דמבטל המצוה דידיה כשהוא אוכל אבל הכא אם מסתפק מנוי סוכה לא מיבטלא מצות נוי סוכה ואי לאו טעמא דאתקצאי משום ביזוי מצוה לא הוי אסרינן להו היכא דנפלו הלכך אהני טעמא דמוקצה לאסרו אפי' היכא דנפלו ומקשינן על תי' זה דהא דקחזינן דשייך הוקצה למצותו אפי' בח"ה דמקשינן אהא דאמרינן בפ' המביא מנין לעלי סוכה שאסורין כל ז' ת"ל חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים אלמא דעלי סוכה אסירי מדאורייתא דע"כ דרשה גמורה הוא מדפריך בפ"ק וקרא להכי הוא דאתי ובפ' כירה משמע דאסירי מדרבנן דמייתי ראי' מעצי סוכה דר"ש אית ליה מתוך שהוקצה למצותו הוקצה לאיסורו ואמרינן נמי בפ'

המביא אבל עלי סוכה דחל קדושה עלייהו אתקצאי לז' ומתרצינן דהא מדאורייתא בעודה קיימת אבל משנפלה דבטלה מצותה לא אסירי אלא מדרבנן ובסוכ' שנפל' איירי בפ' המביא ובפ' כירה אלמא שייך טעמא שהוקצה למצות' בסוכה אפי' בח"ה וא"כ טעמא דבזוי מצוה ל"ל ומתוך קושיא זו מתרצינן דאצטריך טעמא דבזוי מצוה היכי דאמר איני בודל מהן כל בה"ש דלא אתקצאי למצותן ואסורין משום בזוי מצוה כל זמן שהן תלוין וכ"כ בסמ"ק דתנאי אינה מועיל בנוי סוכה בעודה תלוין מכח תירץ זה וק' לתי' דע' המביא פריך אהא דשני כ' מנשיא דבסוכה מצוה לא מהני בה תנאי והתניא סככה כהלכתה ועטרה בקרמים כו' ואם התנה עליה הכל לפי תנאו אלמא דמהני תנאה בסוכה דאורייתא ומשני אביי ורבא דאמרי תרווייהו באומר איני בודל מהן כל בה"ש אבל עצי סוכה דחלה קדושה עלייהו אתקצאי לז' אלמא יכול להסתפק בה"ש אע"פ שתלוין בסוכה דאם אינו יכול להסתפק מהם מאי אהני איני בודל ע"כ בודל מהן עודן תלוין בסוכה מידי דהוי אעצי סוכה דלא מהני בהו תנאי דבע"כ בודל מהן כל בה"ש משום סתירת אהל אלא ודאי תנאי מועיל בהן אפי' בעודן תלוין ולית בהו משום בזוי מצוה כיון דהתנה עליהם ואי תיקשי לך א"כ מה צריך טעמא דבזוי מצוה כיון דשייך הוקצו למצותו אפי' בח"ה יראה לי דדוקא בעצי סוכה אמרי' דאסורים בח"ה מטעמא דהוקצה למצותה לפי שצריך לחזור ולבנות סוכה מך העצים לאכול בסוכה אבל נוי סוכה אין לאוסרן מטעם זה בחש"מ מטעמא דהוקצה למצותו שאין הסוכה בטלה כשאין בה נויין הלכך צרכינן טעמא דבזוי מצוה אפי' בעודן תלוין והשתא דאסירי להו משום דבזוי מצוה בעודן תלוין בסוכה אסרינן להו משום הוקצו למצותו אפילו נפלו בח"ה אבל אי לאו טעמא דבזוי מצוה אפי' בעודן תלוין היו שרי בח"ה וכן הייתי נוהג להתנות ולסלקם בעת הגשמים עכ"ל תשו' ואני אומר מאחר שתו' הוכיחו שאסור להסתפק בעודן תלוין והסמ"ק שהוא בתראי ובעל הוראה הסכים לזה אין לסור מדבריהם וקושיות הרא"ש שהקשה לבטל דבריהם ליתא בעיני כלל דודאי גבי סתירת אהל שהוא דאורייתא לא מהני איני בודל אבל נוי סוכה בעודן תלוין אינן אלא מדרבנן מש"ה מהני כשאומר איני בודל מהן וחילוק זה אית' להדיא לקמן במתני' בית שהוא מלא פירות ונפחת מאיליו כו' וכמ"ש רש"י ואף שהתו' חולקין על פי' היינו להתיר בלא תנאי אבל לענין התנאה בודאי יש לחלק בענין דאוריית' ורבנן ולא שייך לומר לא חיילו עלייהו בע"כ משום איסור דרבנן כמו באורייתא ובפרט דלישנא דה"ג מסייע אף שיש לדחותו ולומר דה"ה בלא נפלו ולא נקט אלא כדי להשמיעם דין טלטול דבשבת אסירי לטלטל ובי"ט שרי ובחול אף מחזירין למקומן אבל בהתנה עליהן דלא חיילא קדושה עלייהו שרי בכל ענין וכן השיג הרא"ם

על הטור גם אני אומר דאפשר מש"ה נקט נפלו להשמיענו דאף נפלו אסורין בלא תנאי משום מוקצה דלא תימא דוקא משים ביזוי' מצוה הוא דאסור א"כ בנפלו שרי אף בלא תנאי ומ"מ ה"ל לבה"ג למנקט נמי להדיא דשרי אף ליטול מהן בעודן תלוין ואח"כ ה"ל למיתני דין דנפלו אלא ס"ל בדווקא דתנא דלא שרו אלא בנפלו ולא בתלוין כלל והאמת שסוגיא דשמעתין איירי בנפלו ועלה קמייתי נמי הא דנוי סוכה דשריין בתנאי נמי בנפל איירי ומה שתמה הטור שאינו מבין מה שחילק לענין חילוק טלטול במקומן בין שבת לי"ט כת' הרא"ם ז"ל שהדין עמו שהרי בסיף שבת מקשה מסתם משנה די"ט א"ר יוחנן דקאי בשבת משמע דאין חילוק ביניהם וכ"ש כר"נ דריש ביצה דקאמר שבת דחמירא ולא אתי לזלזולי ביה סתם לן כר"י ע"כ וכ' הקאר"ו ז"ל ולע"ד נראה דאי מהא לא אריא דאפשר דבה"ג פסק בשבת דחמיר כר"י דאית ליה מוקצה ובי"ט (דקיל כר"ש) דלית ליה מוקצה ודלא כהנך אמוראי אבל אי קשי' הא ק' שבה"ג גופא פסק כר"ש גופי' דלית ליה מוקצה בין בי"ט בין בשבת וכמ"ש רבינו בתחילת ה' י"ט וגי' סמ"ג והגהמ"י כ' פי' דברי בה"ג כגי' רבינו אבל במרדכי פ"ק דסיכה כתובים דברי ה"ג בסיגנון אחר דלא מפלגי בין בשבת לי"ט וז"ל בה"ג עסק עיטורי סוכה שנפלו בשבת או בי"ט אסור באכילה ואסור לטלטלן ממקומן נפלו בח"ה מותר לטלטלן ואסורין באכילה מפני שהוקצה למצותה ולגי' זו ניחא קושיות דהרא"ם ז"ל שהרי אינו מחלק בין שבת לי"ט אבל קושיתי עדיין במקומ' עומדת שהוא אוסר לטלטלן בין בשבת בין בי"ט לדעת בה"ג והוא סובר דבין בשבת ובין בי"ט הלכה כר"ש דלית ליה מוקצה ואפשר לומר דשני ליה ז"ל בין מוקצה מחמת איסור למוקצה מחמת ביזוי מצוה עכ"ל הנה כל דבריו אין בו מתום דבתחילה כ' לישב שפ' בשבת דחמירא כנ"י כו' איפכא מסברת הגמ' ומנ"ל האי סברא בלי ראיה ומה שהק' אח"כ מר"ש דלית ליה מוקצה בכאן אני רואה שלא היה בקי אע"פ שבדק וחיפש הרבה הלא מסקינן להדיא בפ' כירה דר"ש אית ליה מוקצה למצותה ע"כ ונראה בעיני עיקר גי' המרדכי בין בשבת ובין בי"ט אסורין לטלטל וכן נמצא בדרשות מהרי"ל ז"ל וז"ל נשאל מהר"י סג"ל על תפוח שנפל מנוי סוכה והשיב דבשבת וי"ט אסור לטלטלו ובח"ה יחזירנו לעטרה כבראשונה ואם נפל בא"ח שחל להיות בשבת אסור לטלטלו כמו בשבת של סוכת ע"כ ואיירי בשלא אמר איני בודל מהן כל בה"ש ולענין א"ח אפילו לא אמר איני בודל ולא התנה כשיפלו שרי כאשר כתבתי לעיל בשם הר"ן ואפילו בש"ת שהוא ט' היה מהני תנאי זה לכשיפלו כו' נהי דבח' לא מהני אף לדברי הבל לדידן דמחזקינן ספק ז' אבל ט' שאינו אלא משום דאתקצאי בה"ש של ח' וט' לדידן משום ספיקא א"כ מהני כל תנאי כדברי הר"ן:

סימן ה

דין דנוי סוכה אסור להסתפק מהם עד מי"ט האחרון של חג דהיינו עד שיתחיל ימי החול ובארנו דאם חל ש"ת אחר השבת מותר לאכול האתרוג בש"ת:

פסק כתבו התו' על הא דמסקינן שנוי סוכה אסור להסתפק מהן עד מי"ט האחרון של חג פי' עד שיתחיל יום החול וא"ת התינח ו"ט ח' מוקצה הוא משום דהוי ספק ז' וגם ביום ט' שם מוקצה עליו הואיל ואתקצאי לבה"ש אתקצאי נמי לכולא יומי ושפיר אמרינן מוקצה מחמת יום שעבר במוקצה מחמת מצוה כגון הכא בעצי סוכה אבל נהגו העולם כשחל ט' של חג בע"ש שאין מסתפקין מהן בשבת שהיא עשירי ומ"ט אי משום סתירת אהל לא שייך בפירות ואי משום דאיתקצאי בה"ש דט' תרי מגו כה"ג לא אמרינן דבט' נמי לא נאסר אלא מטעם מגו וי"ל דהיינו טעמא משום הכנה דהואיל בע"ש היה אסור שהוא ט' והוא י"ט אם היה נאכל בשבת היה מוכן מי"ט לשבת והוה בעין נולד כיון שבא עתה ראוית שלה ולא בא בי"ט ומזה הטעם יש נזהרין כשחל ש"ת אחר השבת מלאכול אתרוג באותו יום דהואיל ובשבת היה אסור שהוא ח' ועוד כי היה ראוי לברך בו אי אתי אליהו ואמר דעברן לאלול א"כ אם היה אוכל בש"ת כדאמר הוי שבת מכין לי"ט ע"כ והנה מ"ש דמוקצה מחמת מצוה אמרינן מוקצה מחמת י"ט שעבר לאו משום מצוה לחוד הוא דאמרינן הכי א"כ אתרוג נמי לאסור בח' וכבר פסקינן כר' יוחנן דאוסר סוכה אף בח' ואתרוג בז' אסור ובח' מותר ולדידן סוכה ט' ספק ח' אסורה אתרוג ח' ספק ז' אסור ותו לא אלא בודאי לא אמרינן מגו דאתקצאי לבה"ש מחמת יום שעבר אפי' באתרוג דהוקצו למצותה כ"א בסוכה לחוד אלא סוכה דחזי לבה"ש דאי אתרמי ליה סעודה בעי למיכל בגוה אתקצאי בה"ש אבל אתרוג דלא חזי לבה"ש לא ומ"ש כשחל ש"ת אחר השבת שנזהרין מלאכול האתרוג כ"כ הר"ר פרץ בסמ"ק והיא כסברת הר"ן שכ' לעיל בפ"ק סי' ג' דכל שנאסר היום ולמחר שרי הוי הכנה וליתא כאשר כ' לשם ואף שכ' בפ' א"צ סי' ו' דוקא להלכה ולא מעשה להתיר פירות שנתלשו לצורך כותי או שנשרו מאליהן וכן דגים שנצודו משבת לי"ט ואסורין משום הכנה שאני התם דאפשר לומר מאחר שהיום נתלשו זו היא הכנתו וקודם תלישתו חשבינן כאלו לא באו לעולם ודמיא קצת לצידת ביצה משא"כ הכא שהיה כבר בעולם ועוד התם הוא הכנה שנתלשה היום שאלמלא עדיין לא נתלשו ונתלשו למחר הוי אסורין וכן לידת ביצה כה"ג וכמ"ש התוספ' לשם בפ"ק לחד שינויא שזו היא הכנה שהקדימה לידתה משא"כ באתרוג שתלוי בזמן ולא היה כאן מעשה שראוי לומר שהקדים במעשה דאסור משום הכנה ושרי אף הלכה למעשה וכ"כ הרא"ש להדיא שכך נהגו להתיר:

סימן ו

דין דאין מביאין עצים אלא מן המכונסין שבקרפף הסמוך לעיר תוך ע' אמה ושיריים ואפי' אין לה פותחות או שיש לה פותחות אפי' בתוך התחום אכל מן השדה אפי' מכונסין או מפוזרין אפי' מן הקרפף אין מביאין עלי קנים ועלי גפנים אע"פ שמכונסין אסור א"ל במניח כלי עליהם מעי"ט שלא יפרידם הרוח:

מתני' מביאין עצים התלושים מן השדה מן המכונס ומן הקרפף אפי' מפוזר ואיזה קרפף כל שסמוך לעיר דברי כ"י ור' יוסי אומר כל שנכנסין לו בפותחות פי' מסגרת של עץ ואפי' בתוך התחום ומפ' בגמ' דר' יוסי תרתי לקולא אית ליה דכיון דאית ליה פותחות ואפי' בתוך התחום ובסמוך לעיר ואפי' לית ליה פותחות ופי' הרא"ש כ"ש בתוך ע' אמה ושירים הוי סמוך לעיר וכן בדברי הרשב"א וכ"כ הר"ן ואמר ר' ירמיה הלכה כר"י להקל אר"י אמר שמואל אין מביאין עצים אלא מן המכונסין שבקרפף והא אנן תנן מן הקרפף ואפי' מן המפוזר מתני' יחידאי היא דתניא אר"ש ב"א וכו' ות"ק דידיה סבר דנחלקו במכונסין שבקרפף אבל מכונסין שבשדה ומפוזרין שבקרפף מודו בה דאסורין וכן הלכתא אמר רבא עלי קנים ועלי גפנים אע"ג דמכנסי ומותבי כיון דמדלי להו זיקא מבדר להו כמפוזרים דמי ואסורין ואי אתנחי עלייהו מנא מאתמול שפיר דמי והא דאסרינן המפוזרים שבקרפף פרש"י דטעמא משום דמוקצה נינהו ולפ"ז לדעת ר"ת וסיעותיו דס"ל דק"ל כר"ש במוקצה אף בי"ט שרי אפי' המפוזרין אבל הר"ן כ' שאחרים פי' דטעמא משום גיבוב דהוי כמעמר ומדינא אפי' מפוזר בשדה שרי דגבוב בי"ט מותר דצורך אכילה חשוב כבקיעת עצים או כהבערה עצמה אלא שבשדה אסרו משום דמחזי כמגבב למחר ומיהו בגמ' מסקינן דלא שרי אלא מן המכונס שבקרפף משום דס"ל דכל מגבב אפי' בקרפף מחזי כמאן דעבד למחר ומכונס שבשדה מיחלף במפוזר ומש"ה אין מביאין אלא מן המכונס שבקרפף ע"כ ואני אומר דבודאי גבוב שרי היינו שאינן במקום גידולן וכמו שעי' התו' דאב מלאכה דמעמר אינו אלא במקום גידולן וכן לענין גבוב קנים לחלת' דחייב משום מעמר איירי בכה"ג ומש"ה מגבב עצים מן החצר שאינו במקום גידולן אבל במקום גדולן לא התירו משום אוכל נפש דהוו כמו קוצר וחותך עצים מן המחובר דאסור אפי' לצורך אוכל נפש ואל תקשה מבקיעת (עצים) שאינן אב מלאכה ממש מש"ה בשדה אסור לכ"ע דמחזי כמגבב במקום גידולן ות"ק דר"א דס"ל אפי' המכונסין בשדה אסור היינו משום דמחזי כמגבב וגזרו על המכונסין שבשדה וקרפף דלא החמירו כולי האי לא אסרו כ"א במפוזרין ומ"ש הרמב"ם מביאין עצים מן המכונסין שברה"י ואפי' היא מוקפת שלא לשם דירה ובלבד שיהיה לה פותחות ותהיה בסוף

התחום שבת ואם חסר א' מכל אילו הכי הן מוקצה וכ"כ בה"ע משמע דס"ל לר' יוסי בין סמוך בין רחוק לא שרי אלא דוקא בפותחות וסוגי' דשמעתיה לא מיחוורא אליביה וכבר השיגו הראב"ד וכן הרשב"א חולק עליו:

סימן ז

דין דאין מבקעין עצים מן הקורות שעומדין לבנין ולא מן הקורה שנשברה בי"ט אכל נשברה מעי"ט מבקיעין ממנה ודוקא בקופיץ ובצד הקצר שלו אשל לא בצד הרחב ובקרדום אפי בצד הקצר שלו אסור וכן במגל ובמגירה אסור ואף בקופיץ לא הותר אלא מקורה שא"א לאפות ולבשל בה בלא ביקוע אבל עצים של הסקה והם גדולים קצת וראוין להיסק בהם בלא ביקוע אסור לבקוע ומ"מ ביד שרי והאידנא אסור לבקוע עצים אפי' בקופיץ אלא בסכין והמדקדקים מתקנין הכל קודם י"ט ואפי' בח"ה אינן עושין ואף עצים הקטנים הצריכין לבישול דגים א"ל במקום הפסד:

מתני' אין מבקעין עצים מן הקורות ולא מן הקורה שנשברה בי"ש ואין מבקעין עצים לא בקרדום ולא במגל ולא במגירה אלא בקופיץ ופריך והאמרת רישא אין מבקעין כלל אר"י אמר שמואל חסורי מחסרא וה"ק אין מבקעין עצים ולא מן הקורות המסודרים זו ע"ג זו לבנין דבהא אפי' ר"ש מודה דאסור משום דה"ל מוקצה מחמת חסרון כיס ולא מן הקורה שנשברה בי"ט דמוקצה הוא משום דבה"ש לאו להסקה קיימי והוי כולד אבל קורה שנשברה מעי"ט מבקעין וכו' וכ' הטור וז"ל אין מבקעין עצים מן הקורות שעומדי' לבנין ואפי' לר"ש ולא מן הקורה שנשברה בי"ט לכ"י אבל לכ"ש מותר אם היא רעועה וקרוב הוא שתשבר ואם אינה רעועה אפי' ר"ש מודה ואם נשברה מעי"ט מבקעין ממנה ע"כ ומשמע קצת שכך דעתו נוטה והיינו דלא ס"ד לחלוק בין שבת לי"ט כמ"ש הרא"ש להדיא בסיף שבת וגם לא ס"ל לחלוק בין מוקצה לנולד כמו שחילק כ"ת ואף שהביא דעת ר"ת בפ"ק דביצה מ"מ איהו גופא לא ס"ל הכי כדמשמע בסוף נוטל ומ"מ תימא למאי נ"מ כ' הטור דלר"ש שרי ולא כ' סתמא לאיסור דלדעת הרי"ף והרמב"ם ק"ל במוקצה בי"ט כר"י ולדעת ר"ת וסייעתו דלא אחיליקו בין שבת לי"ט מ"מ ס"ל דבנולד ק"ל כר"י וכאשר כ' הרמב"ם והסמ"ג להדיא דקורה שנשברה בי"ט אסוכה משום נולד ואף לדעת אביו הרא"ש דלא ס"ל כר"ת לחלק בין מוקצה לנולד היינו בשבת אבל בי"ט נהי דס"ל דבמוקצה שרי אף בי"ט מ"מ במוקצה מחמת איסור ונולד ס"ל כר"י כדעת כ"ת וכ"ה מסקנתו בסוף משילין גר' בירושלמי אין מבקעין עצים מן הקורה ולא מן הקורה שנשברה בי"ט הדא דאת אמר בקורה שנשברה בי"ט אבל בקורה שנשברה מעי"ט מותר כשאין בהם תואר כלי אבל אם יש עליה תואר כלי אפי' נשברה מעי"ט אסור

ע"כ ומסיק ולא בקרדום א"כ הונא בריה דרב שלמיא משמיה דרב ל"ש אלא בנקבות שלו אבל בזכרות שלו מותר ואיכא דמתני לה אסיפא אלא בקופיץ אר"ה בריה דר"ש משמיה דרב ל"ש אלא בזכרות שלו אבל בנקבות שלו אסיר וכ' הרי"ף פי' בנקבות שלו הצד הרחב והצד הקצר הוא הזכרות וכפרש"י כ' הרא"ש וז"ל הרמב"ם ז"ל פסק כלישנא בתרא וכן בה"ע ע"כ ואני אומר פשיטא היכא דל"ב להחמיר הוא דפסקי' כל"ב אלא אפי' להקל דרכו של הרי"ף לפסוק כל"ב וא"כ מאחר שהרי"ף הבי' ב' לשונות מסתמ' דעתו לפסוק כל"ב וכ' עוד הרא"ש וז"ל כ' הראב"ד ז"ל דביקוע עצים מותר ע"י שינוי לכ"ע לעי שא"א לאפות ולבשל בלא עצים ולפיכך עשו אותו כדיכת המלח שהתירו ע"י שינוי ע"כ ולא ידענא מאי שינוי קאמר כבר מפורש במשנה התיר הביקוע בקופיץ דוקא ולא בדבר שהוא כלי אומנות ויראה מדבריו דס"ל שכוונת הראב"ד היה למצוא היתר האש בבקעת עצים ע"י אתו שינוי ומש"ה תמה עליו איך להמצא שינוי אחר שלא הכר במשנה ואינו כן אלא כוונת הראב"ד לומר מאיזה טעם התירו הביקוע ע"י שינוי ולמה לא יחשב כמכשירין שאפשר לעשות מעי"ט וע"י שינוי כו' שהזכיר הראב"ד היינו נמי שינוי דקופץ דמתני' דשרי לכ"ע אע"פ שאפשר לעשות מעי"ט הוא מטעם לפי שא"א לאפות ולבשל בלא עצים כו' וכן משמע להדיא בדברי הר"ן שכת' ז"ל ומקשו הכא הא הוו מכשירין שאפשר לעשותן מעי"ט תירץ הראב"ד כו' כמ"ש כאן וכן הוא להדיא בהשגות וכ' עוד ויראה דהיתר ביקוע דאיירי ביה היינו לבקע מן הקורה שא"א לאפות ולבשל בה בלא ביקוע אבל עצים של הסקה והם גדולים קצת לא יבקעם דכיון שיכול לאפות ולבשל בהם בלא ביקוע טירחא שלא לצורך הוא ואב מלאכה כדאמר בע' כלל גדול האי מאן דסלית סילתא חייב משום טוחן קצת משמע כן מדברי הרמב"ם ז"ל שכ' ולמה אסרום בקרדום וכיוצא בהם מעני שאפשר ה"ל לבקע מעי"ט ולמה לא נאסר הביקוע כלל מעני שאפשר שיפגע בעץ עבה ולא יוכל להבעירו וימנע מלבשל לכך התירו לו לבקע בשינוי ע"כ ואמת שכך פי' המ"מ ז"ל כראה מדברי רבינו שלא הותר הביקוע אלא בעצים גדולים אבל בעצים דקים שהן נוחין להדליק לא וכ"כ הרשב"א שכ"כ מדברי רבינו ואיני יודע למה כי לכאורה נראה דלדברי הרמב"ם התירו הביקוע בכל העצים משום האי חששא דשמא יפגע בעץ עבה ומש"ה הצריכו שינוי בכל העצים וכ"מ הלשין שאפשר שיפגע בעץ עבה ומ"מ לענין הלכה כראה כדברי הרא"ש וכ"פ ראבי"ה כאשר כ' המרדכי והטור וז"ל עצים של הסקה גדולים קצת וראוים להסקה בלא ביקוע לא יבקעם כלל כיון שאפשר להסיק בלא ביקוע אבל לשברם ביד יראה מפרש"י שמותר אבל מלשון א"א הרא"ש ז"ל יראה דאפי' לשברם ביד נמי אסור וטוב להחמיר ע"כ ומ"ש יראה מפרש"י שמותר

כ' הקאר"ו ולא ידענא מאיזה לשון דייק הכי וי"מ דדייק משום דמסקינן דרבה בר כ"י היה מפשח ויהיב לי אלוותא אלוותא פי' מקלות גדולות ואע"ג דחזי לקתא דנגרי וחציני ע"כ ופרש"י היה מסעף בידו מעץ גדול ענפים ומזה דקדק הטור דמותר לשבור ולבקע חתיכות עץ גדול אף שאפשר להסיק בלא ביקוע אבל מ"מ נראה בעיני דאין להביא ראי' מרש"י דה"נ איירי בעץ גדול שלא היה אפשר להשתמש בו (ולהרים) מפני רוב גדלו והא ראיה שאפי' אחר פשוח היה מקלות גדולות הראויה לבית יד של נרגא ומה שפרש"י ביד דבסכין ודאי אסור דהוי תיקון ממש בפרט מאחר שעשה אלוותא כו' ואפשר שאפי' עץ קטן אסור לקטום בסכין אלא קוטמו ביד דומיא דמוללו ונראה דדייק מהא דס"ל לרש"י הא דסלי' סילתא בפ' כלל גדול שהוא מבקע עצים גדולי' ועושה (מהן) קטנים ומש"ה חייב משים טוחן ואין טחינה ביד אלא בכלי וכן מוכח נמי ממה שפרש"י בפ' מפנין גבי קוטמו ביד אבל לא בכלי כדפרי' לשם וא"כ מאחר דליכא אב מלאכה למה לנו להחמיר כ"כ גבי שמחת י"ט ומלשון הרא"ש נמי משמע דתלוי הכל במה שהוא אב מלאכה שהרי כ' וז"ל כיון שיכול לבשל ולאפות בהם בלא ביקוע טרחא שלא לצורך הוא ואב מלאכה כדאמרי' בפ' כ"ג האי מאן דסלי' סילת' כו' ומ"ש מלשון א"א הרא"ש ז"ל (יראה) לאיסור ס"ל מאחר שהרא"ש בע' כלל גדול ובשום מקום לא חילוק בין יד לכלי הכל אסור ומ"מ לא נהירא אלא אדרבה נ"ל מאחר שהרא"ש תולה האיסור באב מלאכה ביד שרי דאין טחינה אלא בכלי ואפי' פלפלין דשייך בהו טחינה לא תמצא בשום מקום לאסור ביד כ"א בכלי ע"כ נראה בעיני דשרי לד"ה ואית' נמי בתוספת' לא יתן אדם אבן ע"ג בקעת כדי לשוברה אבל מכניסה בחור ושוברה אלמא דשרי לבקוע ביד וכ' התו' שאין אנו בקיאין (בין) קרדום לקופץ ואסור לנו לבקע עצים בי"ט כלל וכ"כ הטור בשם הסמ"ק שאין להתיר אלא בסכין והמדקדקים נהגו לאיסור אף בח"ה ומתקנים כל העצים הקטנים הצריכין אף לבישול דגים קודם י"ט משום דחוששין לטירחא יתירא כמ"ש הרא"ש שהרי יכול לבערו כך בלא ביקוע ואין להקל אבל במקום שדמי עצים יקרים לא חיישינן לטירחא יתירא דהא הפסד מרובה הוא:

סימן ח

דין בית שהוא מלא פירות ונפחת בי"ט מותר ליקח מהם כמקום הפחת:

מתני' בית שהוא מלא פירות סתום ונפחת מאיליו ניטל ממקום הפחת ר"מ אומר אף פוחת לכתחילה ונוטל והלכה כת"ק והא דאמרינן נוטל ממקום הפחת מוקי בגמ' דוקא מאוירא דלבני עי' סידור של אבנים בלא טיט וכ' רש"י ולא אמרי' מוקצה מחמת איסור נינהו שהרי אין יכול לפחותו בי"ט ואסח דעתיה מינייהו וכיון דלא הוי בפחיתתו איסורא

דאורייתא אלא איסורא דרבנן הלכך לאו מוקצה הוא כדאמרי' בשלהי פי' גבי טבל שאם עבר ותקנו מתוקן וכ' הרא"ש אבל בנין גמור דאיכא בסתירה איסור דאורייתא אסור דאתקצאי בה"ש מחמת איסור ואפי' לר"ש דלא שרי אלא בסוכה רעועה שנעלה והר"ן כ' מרש"י ואח"כ כ' וז"ל והקשה עליו הרמב"ן ז"ל לת"ק דלא שרי לפחות אמאי לא אתסרו פירות משום מוקצה אע"ג דליכא אלא איסור' דרבנן והא סיכה רעועה מוקצה וחמת איסור של דבריהם היא שאפי' בבריאה לא מחייב משום סותר אלא סות' ע"מ לבנות וכן נמי במעו' שעל הכר ומטה שיש עליה מעות אמרינן דבמניח נעשה בסיס לדבר האיסור ואפי' לאחר שנטלו המעות אסורין ואע"ג דליכא אלא איסור' דרבנן לפיכך פי' ז"ל שאע"פ שאסור לפחות אעפ"כ אין הפירות מוקצין מחמת איסור הסתירה דלא אמרינן מוקצה מחמת איסור אלא שהאיסור בגופן או שנעשה בסיס לדבר האיסור דומיא דנר אבל הכא העירות ראויין ולא נעשו בסיס לבית אלא שד"א גורם שאינו יכול להנות מהן ואינו אלא כאלו היו פירותיו במקום שאינו יכול לילך לשם ע"כ והתו' כתבו דמתני' אתיא כר"ש דלית ליה מוקצה וכבר נדחו דבריהם ממ"ש הרא"ש דאי הוי מוקצה מאיסור דאורייתא אפי כ"ש מודה וא"כ בע"כ צריכין לחלק דמ"ש משאר מוקצה דרבנן כמו שהקשה הרמב"ן אלא בע"כ צריכין אנו לחלק כמו שחילק הוא דהפירות לא נאסרו מעולם וכו' וכן עיקר וא"כ אפי' במוקצה גמור נמי שרי מטעמו וזהו טעמו של הרמב"ם שכ' סתמא להתיר בית שהיה סתום ונפחת שנוטל ממקום הפחת דמשמע אפי' בבנין גמור וכן הרי"ף שהביא המשנה כצורתה משמע דבכל ענין שרי וכן הסכים המ"מ וכ' הקאר"ו וז"ל ונראה שטעמו משום דלא אוקמינא באוירא דליבנא אלא משום דקשיא לר"מ אית לן למימר דת"ק מיירי בכל עניין הלכך כיון דק"ל כת"ק אפי' בבית בנין גמור שרי ולי נראה דהך אוקימת' קאי אכולה מתני' דאיירי באוירא דליבנא ואפ"ה לת"ק נוטל ממקום הפחת ולא שיפחות מאיליו כדברי כ"מ אבל אה"נ שרי לת"ק בכל ענין:

סימן ט

דין חותמות שבקרקע כגון דלת של בור שקשור בו בחבל יכול להתירו אכל אסור להתיר קליעתו וכן אסור לחתכו בסכין חותמות שבכלים יכול להתירו ולהתיר קליעתו ולחתוך בסכין אכל פותחות של עץ אסור להפקיע ולשבר ואפי' ע"י כותי אסור בית הצואר שהי' תפור אע"פ שמותר לנתקו זה מזה אסור להקל בפני ע"ה וכן רצועות העשוין בכתונות מותר לנתקן בצינעה שלא בפני ע"ה:

אמר שמואל חותמות שבקרקע מתיר פי' את הקשר אבל לא מפקיע החבל לסתור גדילתו ולא חותך שבכלים מתיר ומפקיע וחותך א' שבת וא' י"ט וכ' הכלבו וז"ל חותלות של

תמרים מתיר הקשרים ומפקיע כל החבלים ואפי' בסכין ואפי' גופן של חותלות לפי שכ"ז כמו ששובר אגוז או שקדים בשביל האוכל שבהם ע"כ וכ' הטור בשם כ"ע וז"ל היתדות שנועלין בהם אסור להתירן דהוי בנין גמור ע"כ וכ"כ המרדכי בע' בכ"מ שהר"ר יעקב קיני"ן פי' שמותר להתיר הצירים שקורין גונ"ץ בלע"ז שאחורי התיבה אם נאבד המפתח דהא סתירה גריעה היא כיון שא"צ לשבור שום דבר אבל לא נראה לר"פ דהא אמרי' בפ' כל הכלים דאסור להחזיר דלת של תיבה גזירה שמא יתקע עי' שמא ישים הצירים דהוא בנין חשוב ע"כ ולענין שבירת התיבה כ' הסמ"ג וז"ל מכאן הורה הכ"א ממיץ שאם נאבד המפתח של תיבה והוא צריך לפותחה לצורך שבת ישברנה לכתחילה ואין בדבר חשש איסור אבל ר"ש כתב וז"ל אמר ר' דמההיא דבכ"מ יש ללמוד דוקא בקשור בחבל מפקיע וחותך אבל פותחות של עץ ושל מתכות אסור לשבר ולהפקיע מדקשיא לן גבי נתן ערובו במגדל אמאי הוא במקום א' ועירובו במקום אחר דפשיטא ליה שאין להפקיע הפותחות וליטול העירוב אע"פ דסתם המגדול שבכל הגמ' הוא כלי כמו הצד צבי לבית וציפור למגדול וכן ההיא דתחילת ע' כל הכלים ע"כ וכן מסקנת הרא"ש שכ' בפ' בכ"מ אמתני' דנתנו במגדל ונעל בפניו ואבד המפתח ה"ז עירוב דאוקמי רבה וכ"י במגדול של עץ ומסקינן דמתני' איירי במנעול וקטיר במיתנא הוא ובעי סכינא למפסקיה וכ' הוא דמשמע מהכא דהא דאמרי' חותמות שבכלים מתיר ומפקיע וחותך היינו דוקא כעין קשירה של מיתנא וכיוצא בה אבל פותחות של עץ ושל מתכת אסור להפקיע ולשבר דבכלי נמי שייך בנין גמול וסתירה גמורה ע"כ והוא דעת כ"י בעל התו' וכ"כ המרדכי בפ' חבית והסמ"ק כ' והטור הביאו וז"ל ובשבירות פותחות של תיבות נחלקו בה הר"א מתיר והר"י אוסר ומיהו ע"י גוי יש להקל ע"כ ואני אומר מאחר שדברי ר"י נכונים שאסור לשבר התיבה ולא התירו אלא כעין קשירת חבל א"כ כל מה שאסור לעשותו אסור נמי לומר לכותי לעשותו ואף להתיר ע"י כותי כ"א בהפסד מרובה או שטרוד ונחפז הרבה לצורך דבר מצוה אבל לפוחתו בסכין שמעתי לנהוג היתר אם יש בו צורך קצת וז"ל התשו' שמצאתי בליקוטים וכשנאבד המפתח נראה שמותר לפתוח בסכין או במחט לכ"ע כדתנן ברישׁ כל הכלים מחט של יד ליטול בו את הקיץ ושל שקים לפתוח בו את הדלת פי' מחט (גדולה) שתופרין בה שקים לפתוח בה את הדלת מי שנאבד מפתחו ע"כ ומה שאמרנו דבקרקע דהיינו דבר המחובר שייך בהו סתירה היינו כשעשוי לקיים אבל סתירת התנור אפי' תנורים שלנו שהם מחוברים ושרוקין פתחן בדף ומן הצד בטיט הטיב אפ"ה לא שייך בהו סתירה שעומד לסותרו ולהפתח עיין ע' במ"ט סי' י"ב כ' המרדכי בפ' המביא כדי יין וז"ל כ' ראבי"ה הלכתא כשמואל דאמר אין בנין

וסתירה בכלים ומטעם זה מותר להפקיע קשרי השפוד שקושרין בו הטלה ולפעמים מהדקין אותן בחוט וקרוב הדבר שאף בשבת מותר ואף למ"ד יש בנין בכלים שהרי איכי כלי שאינו קשור לחבר שברים זה בזה וה"ר מרדכי ראה בבית ר"מ שעל השלחן לפניו היו נוהגין לחתוך קשרי השפוד וכן היו נוהגין בבית חמי ה"כ יואל מפרי"ש עכ"ל וכ"כ בש"ל שנוהגין לחתוך בשבת אגד גדיים ועופות המקולסין וחוטי תפירתן משום דפסיקת תלוש אינו אסור אא"כ מתקנו למדה או לעשור כלים ואפי' בפסיקת תלוש אין שום איסור בשבת ואפי' שבות דרבנן אלא היתר גמור הוא כדאמרי' במ' י"ט חותמות שבכלים מתיר ומפקיע וחותך ולפי' לחתוך את התלוש היתר גמור הוא חוץ מדבר שיש בו כלי בחתיכתו אבל מקלקלים בפסיקת תלוש מותר לגמרי וכ' עוד זוג של מנעל שמדבקים הרצענים וכן בית הצואר שהיה תפור כ' בהג"מ ר"פ במה טומני' שאסור לנתקן זה מזה לדעת ריב"א ורפיא בידיה ונראה מדברי כ"י וראבי"ה משום רשב"ם שהביא שם המרדכי שהיא מותר הואיל ולא עביד להתקיים ע"כ וכ' מהנ"י קאר"ו ואין להקל בפני ע"ה ויפה כ' אכן הכתונ' שעשוייה בו רצועות לקשרו ונתקשר שלא יכול להתיר יכול לנתקו לכ"ע שהרי אינו עשוי אלא להתירו בכל זמן שרוצה ואף זה לא יעשה בפני ע"ה אלא ילך בצינעה ויעשה:

סימן י

דין דאין פוחתין את הגר דהיינו מה שרגילין לשום באיירו קודם אפייתו בתנור קש או ד"א לשמור האויר בשעת אפייתו שלא יפלו המחיצות יחד ויסתום ולאחר אפיי' קצת מסלקין אותו דבר שבתוכו וע"ז קאמר דאסור להסירו בי"ט:

מתני' אין פותחין את הנר פרש"י ליטול א' מן הביצים של יוצר ולתחוב אגרופו לתוכו לחקוק נר מפני שעושה כלי והק' התוס' א"כ פשיטא דאפי' אין עושה כלי גמור מ"מ אסור להתחיל את הכלי וע"ק מאי קאמר עלה בגמ' מאימתי מקבלין טומאה משעה שנגמרה מלאכתן הואיל והוי כלים והא כיון דהוי קודם אפייתו בתנור א"כ הוי כלי אדמה וכלי אדמה אין מקבלין טומאה לכ"נ לפרש דאין פוחתין את הנר שכך רגילין לשום באוירו קידם אפייתו קש או ד"א בדי לשמור האויר בשעת אפיה שלא יפלו המחיצות יחד ויסתום האויר בלאחר אפייתו קצת מסלקין אותו דבר שבתוכו וע"ז קאמר אין פוחתין את הנר כלומר שאין מסירין ומה שבתוכו דהוי כמו גמור כלי ונגמרה מלאכתו ע"כ והר"ן פי' שדרך היוצרים לעשות כיסוי לכלי חרס שיש להם בית קיבול ומשימין אותו בכבשן כדי שיתייבשו מעט לפי שא"א לתקנן בעידן לחין ואח"כ מוציאין אותו קודם שישרפו לגמרי ונוטלין הכיסוין ומתקנין אותן ואותן נטילת הכיסוי נקרא

פחיתה והיינו דתנן אין פוחתין את הנר כלומר אין נוטלין הכסויים ממנה דבנטילתו משוי ליה מנא והרמב"ם ע' בענין אחר שכ' בע"ב כלים שהם מחוברים בתחילת עשייתן כגון ב' נרות או ב' כוסות אן פוחתין אותן לשנים מעני שהוא כמתקן כלי וכך פי' בפי' המשנה אבל סוגיא דשמעת' לא מיחוורת' לפי' ובהגמ"י כ' פי' רי"ף ע"ז וז"ל ולא אבין הלכתא דהא בגמרא מוקי לה כיחידאי וגם בה"ג לא אדברה כלל משום דלא ק"ל הכי ע"כ אכן הרי"ף והרמב"ם ורוב המחברים עסקו כהך משנה וכ"נ עיקר כי מה שמסקינין בלי' קמא ככ"מ אינה יחידאה דהא לא פליג עליה אלא כ' יהושע וא"כ הלכה ככ"מ דסתמא דמתני' אתיא כוותי' וללישנא בתרא דמוקי כר"א ב"צ ג"כ אינו יחידאה דהא ת"ק דפליג עליה סבר אפי' בלא פחיתת נר הוי מנא וכ"ש דפחיתת נר הוי מנא:

סימן יא

דין דאין עושין פחמין ואין חותכין את הפתילה אלא באור בפי ב' נירות ומדליק באמצע והוא שצריך להדליק שתיהן:

מתני' ואין עושין פחמין ואין חותכין את הפתילה לב' כ"י אומר חותכו באור מ"ש בסכין דלא דקא מתקן מנא באור נמי קא מתקן מנא תני ר' חייא חותכה באור בפי ב' נירות פרש"י נותן ראשיה בתוך ב' נירות אם צריך להדליקין כא' ומדליק באמצע וכ' הרא"ש ז"ל משמע דאם א"צ להדליק שניהם לא והכי איתי' בירושלמי כשצריך לשתיהן כו' וכ' עוד מדהביא רי"ף הגמ' שמפ' דברי כ"י מכלל דס"ל דהלכתא כר"י ולא ידענא טעמא מאי עסק פסק הלכה כיחידאה במקום רבים דמשמע רבנן אסרי לגמרי ע"כ והנה מ"ש דהרי"ף ס"ל כר"י מדהביא דבכי הגמ' שעי' אותו אין זה ראי' דשמא מש"ה הביא הפי' דר"י לא שרי אלא בפי ב' נירות וממילא לת"ק דהילכת' כוותי' אסור לחתוך (באור) אפי' בפי ב' נירות ולענין הלכה כ' הרמב"ם להדיא דהלכה כר"י ותמיהתו אינה תמיה כלל בעיני דמש"ה פסק כר"י דר' חייא תנא כוותיה וכן בר קפרא נמי תנא נמי כוותי' לקמן גם אפשר לומר דאף ת"ק לא פליג עליה בזה אלא דלא איירי בכה"ג כלל ומאחר דלא שרינן כ"א להדליקו בעי שתיהן כא' א"כ עיקר ההתיר בזה תלוי ה"ה נמי דשרי לחתוך הקנדיל"א באור כדי להדליק שתיהן כא' אבל נר שהוא דולק אין לנו לחתוך אפי' באור כדי לנתק חלק הראשון ממנו שלא חילק בצד הב' וכמ"ש לעיל בפ' י"ט סי' כ"ח:

סימן יב

דין מיתר להעביר הפחם שבראש הפתילה שבנירו דוקא בידו אכל בכלי לא וגוף הפתילה אפי' ביד אסור והאידנא נזהרין למחוט כל עיקר ואין גודלין את הפתילה ולא מהבהבין להחריכ' כדי שתהא נוחה להדליקה אינו יכול למעכה כדי להקשותה ויכול

לשרותה בשומן כשאין הנר דולק בה ומותר לטלטל הגר ממקום למקום ולהוסיף עליו שמן והמדליק לי"ט צריך לברך להדליק נר של י"ט:

אמר כ"נ בר אבא אמר רב מוחטין את הפתילה בי"ט מאי מוחטין אמר רב חנינא בר שלמיא לעדויי חושכא עי' מסיר כאש הפתילה שנשרף ונעשה פחם ומחשיך את הנר וכ' הרא"ש ואע"פ שמפילו לארץ והוא כבה מותר כמו שמותר להדליק את הכר להשתמש לאורו כך מותר לכבות ומה שמונע הדלקת הנר נראה שאינו מותר להעביר אלא ראש הפתילה שהיא עשוי פחם אבל לחתוך גוף הפתילה לא וכן יש לדקדק מדברי הרמב"ם שכ' ואינו חותך ראש הפתילה בכלי אבל נופץ ראשה בידו ומדלא כ' אבל חותך ראשו בידו כדקתני רישא אינה חותך ראש הפתילה בכלי משמע דה"ק דאינו חותך ראש הפתילה כלומר גוף הפתילה ואפי' בידו מפני שהוא דבר שדרכו להעשות בכלי והוי כמתקן מנא אבל ממל ראשה בידו כלומר מעביר פחם שבראשה ואפי' במחט מפני שדרכו להעבירו בידו והלכך לית בה משום מתקן מנא והרמב"ם אוסר להסירו בכלי ואפשר דחשיב ליה תיקון כלי שהוא מתקן הפתילה ולא מסתברא דאין כאן תיקון כלי וגם מדקאמר מוחטין סתם משמע דבכל ענין מותר ואני אומר שאין הכרע לדבריו דלשון חותכין משמע בכלי אבל מוחטין משמע ביד וא"כ אין להכניס ראשו בספק אב מלאכה מאחר שאין הכרע לדברי הרא"ש ואף שהן דברי הראב"ד והרשב"א האידנא העולם נזהרי' למחוט בי"ט כל עיקר ואין להקל בפניהם שמא יבאו למחוט בכלי שהיא ספק אב מלאכה תו מסקינן תני בר קפרא ו' דברים נאמרו בפתילה ג' להחמיר וג' להקל אין גודלין אותה לכתחילה בי"ט ואין מהבהבין פי' לחרוך אותה באור ואין חותכין אותה ג' להקל ממעכין אותה ביד עי' להקשותה דתיקן כלאחר יד היא ושורין אותה בשמן וכ' הרוקח והוא שאין הנר דולק אבל אם דולק אז חייב משום מכבה שמסתפק מן השמן וחותכה באור בפי ב' נירות ובמרדכי כ' בריש ביצה הנשים המדליקות נירות ומכבות אותן מבע"י יפה עושות בער"ה או בעי"ט שלפני השבת או ע"ש שלפני י"ט משים הכנה ע"כ וטעמו מפני שאסור להדליק שיורי פתילה שכבו בראשון לצורך שבת למחר משום הכנה וכאשר כתבתי בפ"ק סי' ג' ובלא"ה מנהג יפה הוא בכל ע"ש ובכל ע"יט כמ"ש בפ' ב"מ סי' כ"ז כ' בהג"א וז"ל מותר לטלטול הנר ממקום למקום ולהוסיף עליו שמן משים שלום בית והמדליק ליל י"ט צריך לברך בא"י אמ"ה אקב"ו להדליק נר של י"ט ע"כ:

סימן יג

דין דאין שוברין את החרם ואין חותכין את הנייר לצלות בו צלי תנור שנפל תוכו מטיח הטיט בין בי"ט בין מעי"ט ולא ידע שנפל אזי אם צריך לגורפו כדי שיהא הפת נאה או

הצלי שלא יחרוך מותך לגורפו ואם אפשר לאפות ולגלות יפה בלא גריפה אסור לגורפו אכל משכיבין האש והאפר אבל העפר אסיר להשכיב כשיכול לאפות יפה בלא"ה ובארנו דבתנורים שלנו שא"א לאפות כלא גריפה מותר לגרוף אעפ"י שהוא מכבה הנחלים אבל אם כבר גרף רק שרוצה לגרוף פעם אחרת הנחלים הקטנים ליפות הפת אסור מאחר שהוא מכבה:

מתני' אין שוברין את החרס ואין חותכין את הנייר לצלות בו מליח פי' דג מלוח כשצולין דגים על האסכלה שקי' גראל"ה בלע"ז חותכין קנים או קש שבלין או שברי חרסין או חותכין נייר ושורין במים וסודרין את הנייר ע"ג האסכלה מפני שהמתכת חם ושורף את הדג ואין גורפין התנור וכיריים אבל מכבשין עי' שמשכיבין האפר והעפר כדי שיהא חלק כך פרש"י ומשמע דקאי אטיח שנעל לתוכו וס"ל דבה"ג לא הוי תיקן פרש"י לטעמיה דפי' אין גורפין משום תיקון ומנא וק' א"כ אמאי מפ' גמ' רישא דמתני' אין שוברין חרס משום תיקון מנא ואינו מפ' נמי אין גורפין משום תיקון מנא או ה"ל לפר' תרווייהו כחדא אין שוברין ואין גורפין תנור משום דקא מתקן מנא ע"כ נ"ל כדברי הרא"ש דס"ל דעיקר האיסור משום איסור טלטול דמוקצה דעפר ואברם אף ר"ש מודה ולפ"ז ה"ה נמי דאין משכיבין העפר משום טלטול ע"כ פי' הוא שמשכיבין האש והעפר לפי שהן מותרין בטלטול ומסיק אין שוברין את החרס מ"ט משום דקא מתקן מנא ואין גורפין כו' תנא ר' חייא בר יוסף קמיה דר' יוחנן א"א לו לאפות אא"כ גורפו מותר דביתהו דר' חייא כפלה לה אריח' עי' חצי לבינה בתנורא בי"ט א"ל ר' חייא חזי דאנא ריפת' מעליית' בעינא כלומר גרפי התנור ואל תאפ' הפת בלתי גרופה א"ל לשמעי' טווי לי בר אווזא ואזדהר מחרוכה וכ' הרא"ש דהך גרפה דשמעיה מיירי כשנפלה לתוך התנור מן הטפילה והטיח של התנור וא"צ כ"כ בגריפה זו אלא שיהא הפת נאה שלא יגע בפת ושלא יגע בצלי ויחרך ואפ"ה התירוה דאין בה אלא איסור טלטול בעלמא אבל גריפה שלנו שמכבין את הגחלים אפשר שלא היו מתירין הנהו אמוראים בשביל פת עי' לעי שהיו מדבקין הפת בדופני התנור אבל בתנורין שלנו א"א לאפות כלל בלא גריעה הלכך מותר ואפי' לרבנן דכיבוי לצורך אוכל נפש מותר אף לרבנן וכ"כ המ"מ בשם הרשב"א ה"ל לגרוף התנור מן האפר והגחלים לאחר הסקה יראה לי שהוא מותר ואע"פ שהוא מכבה א"א בלא גריעה וכשם שמותר להבעיר לצורך אוכל נפש וה"ז כמניח בשר על הגחלים וכן נהגו עכ"ל ותימה לי על הטור שכ' וז"ל ודוקא בתנור שלהם שהיו מדבקין הפת סביבם וא"צ לגורפם אלא מהטיח שנפל לתוכו אבל בתנורים שלנו שמכבין הגחלים בגריפתן אם אפשר לאפות זולתן אלא שרוצה לגרוף כדי לייפות העת אסור אבל אם א"א

לאפות בלא גריפה מותר ע"כ וזה הפך דברי אביו והרשב"א שכ' שא"א זולתו כלל ומש"ה שרי לדידן מן הסתם ונראה ליישב דבריו דאיירי שגרף התנור היטב ואח"כ חזר ונמלך לגורפו עוד כדי שהפת נאפה יפה והוא בעניין שמכבה אותן גחלים קטנים שנשארו בתוכו אסור עוד כ' הטור בשם מהר"ם שמותר לשרות במים המכבדות שמכבדין בו התנור אע"פ שמכבה ע"כ ולענין גריפת התנור י"מ דוקא שנפל בי"ט וז"ל הר"ן גריפת תנור שנפל לתוכו מהטיח שלו ולא היה יודע מבע"י כ"כ רש"י ז"ל אבל הרב בעל התו' אסרו אלא כשנפל בי"ט ואפשר שאף רש"י לא נתכוין שכפל הטיח לתוכו בי"ט אלא שלא היה יודע מבע"י שיפול שאילו היה יודע הי' מתקנו אבל המ"מ כ' בשם הרשב"א דהא דשרי לגרוף דוקא בכפל בי"ט ורבינו לא חילק בין נעל בי"ט לנפל מעי"ט לפי שמעשה דר' חייא כך היה ולאו דוקא בי"ט ע"כ וכן הרי"ף והרא"ש לא חילקו בזה ואף הטור וכ"נ עיקר אם לא שנעל בעי"ט וידע והיה שהות לתקנו:

סימן יד

דין אסור לגבל מיט בי"ט לטוח בו פי התנור אכל יכול ליקח מטיט ורפש על שפת הנהר לטוח בו ובלבד שיחדו לכך מעי"ט שיציין בו:

א"ל רבינא לרב אשי א"ל כ' אחא מהוצל דמר שרקין ליה תנורא בי"ט א"ל אנא ארקתא דפרת קא סמכי פי' אין אנו גובלין טיט בי"ט אלא על שפת הנהר פרת סמכינן ופרש"י והוא טיט ורפש שסביבות הנהר אמר רבא והוא דציירי מאתמול פי' עשה בו סימן ונתקו לצד אחר אומר רבינא וקיטמא שרי פי' הרי"ף שאפר אינו בר גיבול ולפיכך מותר לגבלו בי"ט בו עי התנור על הלחם או על הצלי וכן פרש"י וכ"פ הרמב"ם וכ' עליו הרא"ש וז"ל והק' כ"ת מהא דאמרינן בפ"ק דשבת א' נותן את העפר וא' נותן את המים האחרון חייב דברי כ' יוסי וכ"י אומר אינו חייב עד שיגבל אלמא כי מגבלי ליה לכ"ע חייב גם מוכח התם בע' מי שהחשיך דמחייב טפי במידי דלאו בר גיבול דנתינת מים זהו גיבולו ואליבא דר' יוסי אפשר לע' דמיירי שנתן בו מים מעי"ט ונתינתו זהו גיבולו וכבר נתגבל מעי"ט וכ"ת פי' דקאי אמתני' דקתני אבל מכבשין כלומר שמשכיבין את האפר וקמ"ל רבינא דמותר ואפי' אפשר מעי"ט וקאי אהא והוא דציירי מאתמול אבל השכבת העפר אע"פ שהי' יכול לעשות מאתמול שרי עוד פר"ת דאיירי להניח קיטמא בלא נתינת מים על כיסוי התנור להחזיק החום ואשמעינן דוקא קיטמא אבל עפר אסור שמא ימרח מיהו בכולא שמעתת' לי משמע איסורא משום מירוח אלא משום גיבול דהא שרי כ' אשי לשרוק התנור מטיט שעל שעת הנהר ולא חיישא למרוח ע"כ וכ' הר"ן על מה דאמרי' והוא דציירי מאתמול עשה בו סימן ונתקו לצד אחר וז"ל ואע"ג דאכתי איכא משום

ממרח בשטח אותו בתנור דה"ט משום דמדינא בין גיבולו ובין טיחתו מותרת דצורך אוכל נפש הוא והני הוא כהבערה גופא לפי שבטיחה זו משתמר החום אלא דגיבול אסור מפני שנראה כמגבל לצורך בנין ומש"ה ניחא מאי דא' רבינא וקטמא שרי פי' הרי"ף ז"ל שהאפר אינו בר גיבול אינו כ"ל דלאו בר גיבול הוא לאחייבא' עליה משום מלאכה כדמוכח בפ"ק דשבת אלא דלאו בר גיבול הוא לבנין הלכך לא מיחזי כמגבל לבנין דקיטמא לאו לבנין קיימא ומדינא הא אמרינן דשרי ע"כ ושמעינן מדבריו דלא חיישינן למירוח ומש"ה ליתא להאי שינויא דכ"ת שפי' דבעפר אסור משום מירוח אלא בלא נתינת מים שרי בכל ענין וה"ק כשמגובל בעי"ט דשרי בין בקיטמא בין בעפר וא"כ ליתא נמי לשינויא דר"י שפי' שגבלו מעי"ט דא"כ אפי' עפר כמי שרי ואפשר לישב דאפי' קיטמא שיותר הוא מחייב על גיבולו מטיט ועפר שכבר מגובל וא"כ ה"א כפי גבלו מעי"ט אסור דבמכוחו עושה אותו מגובל הטיב קמ"ל דשרי או אפי' הראשון דר"ת דקאי על השכבת האפר ותי' זה כמי הביא הסמ"ג משמו ומ"ה נראה לגבל הדשן בי"ט במים אסור ולא לסמוך אדברי הרי"ף והרמב"ם מאחר דבשבת משמע איפכא ואשינויים דר"ן וכן המ"מ כתב עוד ישוב אחר לא סמכינן בפרט מאחר שנוכל לפרש וקיטמא שרי בענין אחר כמו שפרשנו:

סימן טו

דין דאין מקיפין ב' חביות לשפות עליהן קדירה מדורה שעושין ד' שורות של עצים כעין דופני התיבה ונותנין עליהם עצים אסור לעשות מלמטה למעלה אלא אחד יאחוז העליונה בידו ואחד יעשה הדפנות תחתיה וכן הקדירה כששופתין ע"ג אבנים לא יתן האבנים תחלה אלא יאחוז הקדירה באויר ואח"כ ישים אבנים תחתיו וכן בצים כשצולין ומניחין אחת ע"ג שתים והאש ביניהן אחז העליונה בידו ויתן האחרות תחתיהן וכן כשרוצה להעמיד המטה אוחז הקרשים למעלה ומכניס הרגלים תחתיהן וכן חביות כשרוצה להטות על אבנים יטה אותה בתחילה ואח"כ ישנים אבנים תחתיה ומותר להניח ספר אחד משאן וא' מכאן וא' על גביהן:

מתני' לא מקיפין ב' חביות לשפות עליהן את הקדירה עי' להושיבו עליו והאור ביניהם ואין מנהיגין את הבהמה בי"ט במקל ור"א בר"ש מתיר ומפ' בגמרא דטעמיה דת"ק משום דמחזי כמאן דאזיל לחינגא והלכתא כת"ק אר"נ אבנים של בית הכסא מותר לצדדן בי"ט פי' לעשות מקים מושב חלול בשדה להיות יושב עליהן ומפ' דבנין קבע אסרה תורה בנין ארעי לא אסרה תורה וגזרו רבנן על בנין ארעי משום בנין קבע והכא גבי ב"ה משום כבודו לא גזרי ביה רבנן פי' הרא"ש משום כבודו של י"ט ורש"י פי' משום כבוד הבריות

לכל הפירושי' אין חילוק בין י"ט לשבת ואף שלא אמרו אלא מותר לצדדן בי"ט וכן הטור הביא דין זה בה' שבת ונראה דוקא אבנים שכבר הוקצו לכך כדמשמע לישנא אבנים של ב"ה אבל אם לא הוכנו כבר לא דאסירא משום מוקצה ולא התירו משום כבוד הבריות מוקצה ודוקא לקנח בהם התירו מלא יד כדאי' בע' המוציא יין ומסיק אמר כ"י מדורה מלמעלה למטה שרי מלמטה למעלה אסיר וכן קדירה וכן ביעתא וכן פוריא וכן חביתא כ' הרא"ש וז"ל פי' כשהוא עושה מדורה של אש לא יניח עצים למטה ומניח עצים אחרים מלמעלה ועולה שנמצאת דרך בנין עי' לעי' כשעושה מדורה גדולה עושין ד' שורות של עצים כגון ד' דופני סוכה ונותנין עליה' עלים מלמעלה וקאמר שלא יעשה דפנות תחילה אלא א' יאחוז העצים העליוני' בידו וא' יעשה הדפנות תחתיהן שאין דרך בנין בכך וכן קדירה כששופתין אותו לא יניח אבנים בתחילה ויתן עליהם את הקדירה אלא אוחז את הקדירה בידו ומכניס אבנים תחתיהן וכן בצים כשרוצה לצלות אותן ומניחין א' על ב' או א' על ג' והאש ביניהם יאחז את העליונה ונותן האחרת תחתיה כך פר"ת ולא כפרש"י וכן פוריא שאוחז את קרשים תחילה ומכניס את הרגלים תחתיה וכן חביתא כשרוצה להטותה על אבנים יטה אותה בתחילה ואח"כ יכניס אבנים תחתיה ומ"ש בפוריא שאסור לתת הרגלי' תחילה וליתן הקרשים עליהם לא יתכן לאסור זה א"ל שיהו הרגלים ד' דפין מחוברים כד' דפני התיבה דאין אהל בלא מחיצות ואין העולם נמי נזהרים מלהניח השלחן ע"ג רגלים בשבת והא דא' בפ' בתרא דעירובין כרוך בודיא פי' מחצלת ושייר בה טפח עי' קודם השבת אלמא דאקרי אהל בלא מחיצות התם שאני דהוי בנין חשוב וגם עיקר כוונתו לעשיית אהל אבל בבניין ארעי כזה לא מקרי אהל בלא מחילות והתי' כת' עוד הא דאמרי' בשבת מחזירין קדרה ע"ג כירה והתם קאמר מאן דאית ליה מחזירין דאפי' בשבת מחזירין וי"ל דכל הנך אינן אסורין אלא היכא שמתקן האהל והמחיצות אבו אם עשה האהל בלא מחיצות שרי והתם גבי כירה המחיצות היו עשויות כבר אך תימה דאמרי' בשבת האי פרוונקא דפלגא דכובא אסורה והתם המחיצות היו עשויות כבר וי"ל דשאני התם הואיל ורחב הכובה יותר מדאי כעשה כאהל ע"כ וכ"כ הטור וז"ל מטה כעין שלנו אם היתה זקופה או מוטה על צידה מותר להושיב על רגליה דלאו מידי עביד וכן כסוי העשוי פרקים וכשרוצי' לישב עליו פות' אותו והעור נפתח וכשמסירין אותו סוגרין אותו והעור נכפף מותר לפותחו לכתחילה ע"כ והוא כסא טרסקל דבפ' תולין סי' ג' ע"ש וכ' עוד בשם הרשב"א שכ' בשם התו' שלא אסרו אלא בכה"ג שצריך לאויר שלמטה אבל אם א"צ לאויר שלמטה שרי ע"כ מותר להניח ספר א' מכאן וא' מכאן וא' על גביהן ע"כ וכ"כ, הר"ן וכ' הרא"ש רש"י פי' לקמן אשמעת' דהך

מילתא דכ"י אליבא דכ"י דאסר דבר שאינו מתכוין ואנו ק"ל כר"ש דאמר דבר שאינו מתכוין מותר ולא נהירא דמה ענין זה לדבר שאינו מתכוין הכי הוא עושה מה שמתכוין לעשות ואע"פ שאינו מתכוין לבנין מ"מ מתכוין הוא לעשות דבר הדומה לבנין אסרוהו חכמים גזירה אטו בנין ואליבא דהלכת' היא מלתא דר"י:

סימן טז

דין דאין סומכין הקדרה בבקעת עין הלחה אבל ביבשה שרי כסמוך וכן חיזרא יבשה מותר להכניסה תוך הבשר לצלותה וברטיבא אסור ומ"ט מותר ליתן לתוך היסק גדול אפי' הרטובות:

מתני' אין סומכין את הקדירה בבקעת וכן בדלת בדלת ס"ד אלא אימא וכן הדלת תנ"ה אין סומכין את הקדרה בבקעת וכן הדלת לעי שלא נתנו עצים אלא להסקה ור"ס מתיר תו מסקינן חיזרא ר' נחמן אסור ור' ששת שרי פי' עצים ממיני הקוצים נקרא חיזרא כ"נ אסר ליטול מהן עץ להכניסו בתוך הבשר כמו שפוד לצלות בו ור' ששת שרי ברטיבא כ"ע ל"פ דאסור דכמוקצה דמי כ"ע ביבשתא מאן דאסר אמ' לא ניתנו עצי' לטלטל אלא להסק' ומאן דשרי אמ' לך מה לי לצלות בו מה לי לצלות בגחלתו והלכתא יבשתא שרי רטיבא אסור פרש"י הך הלכתא אליבא דאית ליה מוקצה אקבע ואנן כר"ש דמתיר קי"ל והרי"ף שפי' רטיבא אסור משום מוקצה דלדידיה ניחא דאיהו פסק לקמן בשילהי מכילתין א כר"י במוקצה בי"ט אבל לרש"י ק' דלב אשי קבע הלכתא בגמ' ולא ק"ל הכי ופר"ת דטעמא דאין סומכין לאו משום מוקצה אלא משום גזירה י"ט אטו שבת כדמסיק בפ' כל הכלים ומסיק התם דמתני' דהכא ב"ש היא דפריך מהא דמטילין אהך דאין סומכין ואההיא דבין י"ט לשבת ומשני ר' פפא הא ב"ש והא ב"ה דפליגי גבי אין מוציאין את הקטן לר"ה ור"ש דמתיר כב"ה והא דקתני שלא ניתנו עצים אלא להסקה ה"פ ובשבת לא חזו להסקה וגוזרי' י"ט אטו שבת ור"נ ור' ששת דפליגי בחיזרי ואפי' מאן דשרי לא שרי אלא משום מה לי לצלות בו ומ"ל לצלות בנחלתו ואליבא דת"ק דפליגי ולא אליבא דר"ש ולא מוקי פלוגתייהו בפלוגתא דב"ש וב"ה אלא ככ' יוסף דמשני התם הא ר"א והא ר' יהושע ולית ליה דיחויי' דהתם וניחא לאוקמינהו כר"א מלאוקמי' כב"ש ומסקנא דשמעתי' הלכתא יבשתא שרי רטיבתא אסור קיימא שעיר כר"ע דמוקי הך מתני' דאין סומכין כב"ש והא דאסר רטיבא לא משו' דסבר כב"ש דלא ניתנו עצים אלא להסק' אלא היכא דחזי להסקה שרו ב"ה לכל דבר ורטיבא דלא חזו להסקה אסרו לכל דבר ולאו משום מוקצה אלא משום דגזרינן י"ט אטו שבת ע"כ ונ"ל דמש"ה לא גזרו ביבשתא אפי' בבקעת משום דס"ל מאחר דחזי לבשולי ביה שרו נמי לכל שאר תשמישו אפי' לסמוך

בו את הקדירה אבל ברטיבה דלא חזי למידי היום ובשבת נהי שאין ראוים היום להסקה מ"מ עומדין להסקה והוו מלאכתן לאיסור ונהי בי"ט דהוי מלאכתן להיתר מ"מ גזרו י"ט אטו שבת כ"ה דעתו אליבא דר"ת אבל התו' כ' וכן הסמ"ג אליבא דר"ת דרטיבא אסור משום מוקצה ואף כ"ש מודה במוקצה כזה כמו במוקצה דאבנים וכמ"ש הסמ"ג להדיא בסוף ה' י"ט ואין חילוק ביניהן לענין דיבא דס"ס לשניהן אסור אף לר"ש וליכא למימר דלדעת הרא"ש אפי' היכא דלא חזו למידי אינו מוקצה לר"ש ומש"ה אי לאו ה"ט גבי עץ רטיבה דגזרינן י"ט אטו שבת לא הוי אסור לר"ש וחולק נמי על מ"ש הסמ"ג דמודה כ"ש במוקצה דאבנים ואינו דומה למעות דמוכח בע' כירה דמודה ר"ש פרש"י משום דלא חזי למידי איכא למימר דס"ל להרא"ש מעות מוקצה מחמת איסור הן ז"א דמוקצה דאבנים אסור לכ"ע כדמשמע בכמה דוכתי' במס' שבת תו אמרינן שם בפ' כירה א"ל רבא לכ' אויא מ"ט שרגא דנפטא שרי לטלטולי אמר הואיל וחזי לכסויי מנא אלא מעתה כל צרורות שבחצר מטלטלין הואיל וחזי לכסויי מנא א"ל הא איכא תורת כלי הני ליכא תורת כלי עליה והתם קאי לר"ש אלמא מה שאינו אוכל ואינו כלי אלא חזי למידי אסור לכ"ע משום מוקצה מש"ה מוקי לה לקמן בפ' משילין בדלף הראוי וכן בפ' כירה משמע להדיא דלף שאינו ראוי מוקצה לכ"ע ע"כ נראה שדעת הרא"ש שעי' משום גזילה דאל"ה הוי שרינן מאחר דחזי להיסק גדול א"כ אינו עוקצה גמור ומש"ה פי' דמהני ליה טעמא דגזירה מאחר שג"כ אינו חד למידי בפ"ע ועיקר דין זה בפ' ב"מ סי' כ"ח ויפה כת' אבל הר"ן כ' וז"ל לעי שלא נתנו עצים אלא להסקה פי' שכיון דאין מיוחדין אלא להסקה בלבד אין תורת כלי עליה ויש להם דין לגבי שאר מלאכות ומיהו במידי דאיכא תורת כלי עלויה שרי לאשתמושי ביה אפי' למלאכה שאינו מיוחד לה דהא מסיקין בכלים אע"פ שאינן מיוחדים להסקה וסוגי' דהכא חלפה בהדי' סוגי' דפ' כל הכלים דמייתי התם מתני' דאין סומכין את הקדרה בבקעת ואמרי' ה"ט משום דגזרינן י"ט אטו שבת ומפקינן לה מהילכתא דמוקמינן לה כב"ש וכדאיתא התם ולא מדכרינן טעמא דלא ניתנו עצים אלא להסקה והכא לא מדברינן עלה ב"ש וסוגיא דהכא עיקר משום דאיתא בדוכתה הלכך נקטינן בסוגיין והאי סוגי' ליתא ע"כ לא יכולתי להבין דעתו שאינו משוה הסוגי' כך כי מ"ש כאן לא נתנו עצים אלא להסקה צ"ל אף לסוגיא דהתם דאל"כ מה שייך לגזור י"ט אטו שבת בשבת נמי תשתרי לצורך ד"א לסמוך בו את הדלת והדומה לו אלא משום דלא נתנו עצים אלא להסקה וגבי שבת הוי מלאכתו לאיסור כדאי' התם אלא בודאי הך סוגיא כסוגיא דהתם דהטעם משום גזירת י"ט אטו שבת הוא כאוקימתא דהתם דסתם בקעת ביבשה איירי ואתי' דלא כהלכת' אבל רטיבא אסירה לפי המסקנא דהכא דאף

ר"ש מודה בעצים רטובים וכמ"ש הסמ"ג להדיא והוא נמי דעת הרא"ש בשם התו' ומש"ה שרי לסמוך הקדרה בבקעת יבישה אבל בשבת אינה שרי לסמוך ולהמתמש בה שים תשמיש דכל מה שמלאכתו לאיסור אסור אפי' לצורך גופו או מקומו מאחר שאינה כלי וכדאית' התם וכ"כ הטור דבבקעת יבישה שרי להשתמש בו לכל דבר פי' בי"ט כדפי' התם והר"ן הי דאמרי רטיבא אסור לאו למימרא דרטיבא אסור למתביה בהיסק גדול אלא לומר כיון דרטיבא לא חזי אלא ע"י תערובות לא אמרינן מה לי לצלות בו מ"ל לצלות בתערובות גחלתו כיון שאין ראוי לצלות בגחלתו בפ"ע כדרך שהוא צולה בו לבדו ע"כ אע"ג דלעיל בפ' י"ט א"ר יוסף בסיפלי דשרי לטלטלינה (לשדות לפני בהמתו) משום דחזי להיסק גדול כבר תירצו התו' דהתם שאני שצריך ליתן הרבה לפני בהמתו הלכך מה שטלטל ל להיסק בלא תערובות משא"כ בחיזרא:

סימן יז

דין אשה לא תכנס לדיר העצים ליטול מהן אור לחתות בו האש ואוד שנשבר בי"ט אסור להסיקו בי"ט:

דרש רבא אשה לא תכנס לדיר העצים ליטול מתן אוד פי' עץ שמחתין בו את האש ואוד שנשבר בי"ט אסור להסיקו בי"ט לעי שמסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים ופרש"י דכר"י ס"ל וע"כ לא תכנוס ליטול אוד דלא נתנו עצים אלא להסקה וכ' התו' וז"ל ודוחק הוא לומר דגמ' קיימא דלא כהלכתא אלא ודאי אפי' ר"ש מודה דאסור משום דהוי כתיקונא מנא ע"כ וכ"כ התו' בע' נוטל בשם ה"ג וה"ג אזל לטעמי' דס"ל אין חילוק בין שבת לי"ט לענין מוקצה כדעת כ"ת ור"י וא"כ בע"כ לא מתקומא האי דרבא אליבא דהלכתא א"ל שתאמר רישא לא תכנס לבית העצים ליטול מהן אוד הוא משום תיקון כלי וסיפא אוד שנשבר כו' הוא משום נולד ובנולד ק"ל כר"י בין בשבת בין בי"ט וכ' הסמ"ג ואע"ג דבמוקצה הלכה כר"ש דשרי בנולד אסור כגון מנא דמתבר בי"ט דאסור לשורפו ולבשל בו דה"ל כנולד כדדרש רבא אשה לא תכנס לדיר העצים ליטל מהן אוד משום דקא מתקנא (מנא) ותיקון כלי בי"ט אסור ואוד שנשבר בי"ט אין מסיקין אותי בי"ט לפי שמסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים דה"ל נולד ואסור כל (זאת) השיטה עי' בה"ג דר"י גאון אמנם לא היו צריכין לפרש טעם אוד משום תיקון כלי אלא משום מוקצה כגון בעצים רטובים שאין ראוים להסקה דבהדיא סובר רבא בע' נוטל כר"י ואין כן הלכה ע"כ פי' ומש"ה לא פי' ה"ג כן דא"כ יהיה דלא כהלכתא והיינו כדעת התו' והנה מ"ש כגון בעצים רטובים כו' אינו כ"ל שה"ל לפרש הא דאשה לא תכנס לבית העצים כו' אייר ברטובים דסתם בית העצים אייר ביבישים דראוין להסקה יעוד בעצים רטובים

אפי' ר"ש מודה דהן מוקצה ממש כמו (שכתב) הספר גופא לקמן וא"כ הדרא ק' לדוכתי' אמאי פי' ה"ג והתו' משום תיקון כלי ולא פי' משום מוקצה דרטובים ואליבא דהלכתא אלא ה"פ ה"ל לפרש משום מוקצה כלומר דעצים נתנו להסקה ולא לד"א דהיינו לעשות מהן אוד כגון עצים רטובים דלעיל מיניה והלכתא ענף חד ויבישא שרי ורטיבא אסור שמביא לקמן דאותה רטיבא נמי אסור משום מוקצה דעצים לא נתנו אלא להסקה וזה שהוא רטוב שאינו ראוי הוי מוקצה אבל תימא הוא בעיני על דברי התו' וסמ"ג שבאו לפ' משום תיקון מנא וכו' הלא מסקינן להדיא בסוגיא דהכא למימרא דרבא כר"י ס"ל כו' דאית ליה מוקצה והאמר רבא כו' ומשני דלעולם כר"י ס"ל כו' ודוחק לומר דה"ג ל"ג הסוגיא וגם אותה הסוגיא היא בס"פ נוטל ונולד דה"ג שפיר סברי אותה הסוגיא ומש"ה מוקי כר"י הטעם משום מוקצה דעכ"פ מוכח מן בבא שנייה דאוד שנשבר דכר"י ואף אם תפרש משום נולד מ"מ נקרא שם מוקצה עליו דהא לר"י בין מוקצה בין נולד אסור ולר"ש שרי הכל וגם בע' נוטל מוכח להדיא דרבא ס"ל כר"י באיסור מוקצה אבל מ"מ שעיר כ' התו' ודוחק דסתם גמ' קיימא דלא כהלכת' כיון שהגמ' מביא מאמר זה דדריש כבא כו' בע' המביא בודאי לפסק הלכה כתבה וא"כ ה"ל לע' בה"ג ור"ת משום תיקון מנא ומעצמינו אנו רואין מה שמסיק הגמ' למימרא כו' דרבא ס"ל דטעם משום מוקצה אלא ודאי שדעת רש"י דכל מה שדרש רבא אינו אליבא דהלכתא כי דוקא אליבא דר"י הוא דאסר ואנו ק"ל כר"ש ומש"ה כ' התו' לעיל פרש"י ודוחק וכל מ"ש הוא לדעת כ"ת ור"י וה"ג דס"ל אין הלכה כר"ש במוקצה אפי' בי"ט אבל לדעת הרי"ף והרמב"ם לק"מ כי בי"ט ס"ל הלכה כר"י ולקמן בסוף המכילתא נאריך אי"ה בזה והרמב"ם פי' אוד דקאמר רבא היינו לצלות בו בשר קאמר שהרי כ' בפ"ב קיץ כטוב הכי הוא מוקצה מפני שאין ראוי להסקה לפיכך אסור לו לעשות כמו שפוד לצלות בו בשר ובע"ד כ' לא תכנס אשה לדיר העצים ליטול מהן אוד ולצלות בו כ' שם המ"מ כבר נתבאר בע"ב שקוץ רטוב אסור לצלות בו וקוץ יבש כ' שם שמותר ואפשר שמודה לדעת רבינו עץ לח ורטוב שאין ראוי להסקה בפ"ע אבל עץ יבש ודאי מותר וכ"הו הרשב"א ז"ל ע"כ ותימה מאחר שכ' לא תכנס לבית העצים עצים יבישים הם ועוד הלא במ' כל הכלים מוקי מתני' דאין סומכין הקדרה בבקעת כר"ש ומשום גזירה כדפי' לעיל ואמאי לא מוקי בעץ רטוב כד"ה אלא בודאי סתם בקעת איירי בעץ (יבש) כ"ש בית העצים דאיירי ביבש אלא נראה דטעמא של הרמב"ם הוא משום תיקון כלי כדעת ה"ג ואין דומה זה לחיזרא שהוא חד ודק כמו שעוד וא"ל תיקון כלל הלכך כיון דיבש הוא שראוי להסקה צולין בו אבל אוד דעב הוא ולא חזי לשפוד בלא תיקון אלא ע"י הדחק אע"ג דיבש הוא שראוי להסקה אין צולין

ומ"ש הרמב"ם שם שלא התירו לטלטל עצים בי"ט אלא להסקה בלבד אפשר דלא קאי ה"ט אלא לאין סומכין את הקדירה ולא את הדלת בבקעת ולא קאי על לא תכנס האשה (לבית) העלים ליטול מתן אוד לצלות דלא מתסיר אלא משום תיקון מנא כמ"ש א"נ ה"ק שלא נתנו עצים אלא להסקה והוא מיחד לתשמיש אחר שאינו ראוי לו והוי כמו מתקן כלי מחדש:

סימן יח

דין קיסם שאינו מאכל בהמה אשור ליטלו אפי' בלא קטימה לחצוץ בו שיניו אבל אוכלי בהמה כגון קש ותבן מותר לקטום אפי' בסכין לחצוץ כו שיניו מותר לטלטל עצי בשמים כדי להריח כהם וקוטמו ביד ומוללו להריח בהן אפי' הן קשין ודין דאסור לגבב עצים בחצר בין גדולים בין קיסמין קטנים אפי' בלא ציבורין להדליקן אלא יגבב משלפניו ובשדה אשור לגבב בכל ענין:

מתני' נ"א אומר נוטל אדם קיסם משלפניו לחצוץ בו שיניו ומגבב מן החצר ומדליק שכל מה שבחצר מוכן וחכ"א מגבב משלפניו ומדליק ואי' בברייתא מגבב מן החצר ומדליק ובלבד שלא יעשה ציבורין צבורין ור"ש מתיר עי' כשמלקט עצים החצר כדי לשורפן לא יעשה מהן צבור אלא יביא מעט וישרוף ויחזור ויביא מעט וישרוף במאי ק"מ מ"ס מחזי דקא מכין למחר וליומא אחרינא ומ"ס קדרתו מוכחת עליו והלכה כת"ק וכ' הר"ן וז"ל ואע"ג דק"ל כרבנן דמתני' שאין מותר לגבב אלא משלפניו נ"מ לעצים גסים דלא בטילי אגב חצר ולא מיתסר אפי' לרבנן דאינהו לא אסרי אלא בקסמין דקין מפני שהן בטילין אגב חצר אבל בגסים לא ואפ"ה אסור לעשות מהן ציבורין ציבורין ע"כ ויפה כ' כדי להשות המשנה והברייתא דת"ק דברייתא אתיא כחכמים דמתני' אבל על הטור יש לתמוה שכ' כדברי הברייתא ולא כדברי חכמים דמתני' שהוא עיקר לגבי ברייתא ואם נאמר דאיירי דוקא בקסמי' גדולים ה"ל לפרש ועוד א"כ חסר בספרו דין קסמים קטנים דמתני' דדוקא מגבב מלפנים ולא בכל החצר והרי"ף והרא"ש לא הביאו האי ברייתא כל עיקר וס"ל דת"ק דברייתא הוא ת"ק דמתני' דהיינו כ"א וחכמים פליגי וסבירא מגבב מלפניו ומדליק וכ"ש שלא יעשה ציבורין ואין חילוק בין עצים גדולים לעצים קטנים ולא כמ"ש הקאר"ו דבגדולים אין שייך גיבוב ושרי אפי' לעשות ציבורין דמנ"ל האי סברא להקל בלי ראי' ולענין דינא כראה כדברי הרי"ף והרא"ש מדקאמר בברייתא שכל החצר מוכן היא וזהו דברי ר"א במתני' וחכמים לית להו האי סברא כלל אף אם תחלק דה"ק שכל החצר מוכן הוא לעצים גדולים לישנא לא משמע הכי וג' מחלוקת בדבר ר"א סבר מגבב מן כל החצר רק שלא יעשה ציבורין וכ"ש מתיר אפי' בציבורין וחכ"א גיבוב אפי'

בחצר ובלא ציבורין אסור רק שמגבב משלפניו והלכתא כחכמים והרמב"ם כתב אין מביאין עלים מן השדה אפי' היו מכונסין שם מבערב אבל מגבב הוא בשדה משלפניו ומדליק שם וכ' הג"מ נראה שרבינו מע' שחכמים לא הזכירו חצר לעי שהם סוברים שבכ"מ יכול לגבב משלפניו ולהדליק שם ולא נאסרו אלא להביא ע"כ ול"נ מדקאמר נ"א לפי שכל החצר מוכן הוא להתיר עצים שבחצר מכלל דבשדה אסור לכ"ע ומ"מ אפשר לומר לעי ממה דק"ל כר"ש במוקצה אפי' בי"ט א"כ ג"כ בשדה מגבב לפניו ומדליק אכן מ"ש לעיל בסי' א' דבשדה כל היכא דמגבב נראה כמעמר במקום גידולו א"כ אין חילוק בין גיבוב לפניו או שלא לפניו ואסור בכל ענין ומסיק אר"י אוכלי בהמה כגון קש ועלי קנים אין בו משום תיקון כלי וכ' הרי"ף והרא"ש אחריו כלומר מותר לקטום מהם קיסם למלון בו שיניו והכי הלכתא ולפי דברי הרא"ש דלקמן אף בסכין מותר ומסיק בברייתא דמותר לטלטל עצי בשמים להריח בהן ולהניף בהן חולה ומוללו להריח בו וקטמו להריח בו א' רכין וא' קשין כהא דתנן שובר אדם את החבית לאכול ממנה גרוגרות ובלבד שלא יתכוין לעשותו כלי תו מסקינן דרבה ב"ר הונא ורבין ב"ר אדא אמרי כי הוינן ביה כ"י הוי מפשח ויהיב לן אלוותא אלוותא פי' מקלות גדולות ואע"ג דחזי לקתא דנרגא וחציני רק שלא היה מתכוין להריח והאי מפשח ערש"י היה מפשחן ביד אבל בסכין בודאי אסור מאחר שראוין לבית יד הוי כתיקון כלי ממש וקוטמו להריח דקאמר דמשמע בכל ענין היינו בעצי בשמים קלחין קטנים שאינן ראוין לתשמיש כלל ועוד אפשר קוטמו להריח כמי דקאמר היינו ביד אבל בסכין אסיר הכל דומיא דמוללו דקאמר דהיינו ביד ולא תמצא היתר בסכין אלא באוכלי בהמה לאוך ובן עיקר ומסיק תניא ר"א אומר נוטל אדם קיסם משלפניו לחצוץ בו שיניו וחכ"א לא יטול אלא מאבוס של בהמה ושוין שלא יקטימנו ואם קטמו לחלוץ בו שיניו ולפתוח בו הדלת בשוגג בשבת חייב חטאת במזיד בי"ט סופג את המ' דברי ר"א וחכ"א א' זה וא' זה אינו אלא משום שבות והאי ושוין שלא יקטימנו דקאמר ערש"י אקיסם קאי וכ' הרא"ש וכן משמע דמאבוס של בהמה לא חזו לפתוח בו הדלת והא דאמרי רבנן שאין בו אלא משים שבות היינו כשקטמו בידו דהוי כלאחר יד דאי בסכין אמאי לא מחייב כיון דעבד לחצוץ בו שיניו ולפתוח בו את הדלת ובתו' ממשמע דקאי אאבוס של בהמה דקתני ר"א אומר ניטל אדם קיסם לחצוץ בו שיניו וחכ"א לא יטול אלא מן האבוס של בהמה ובלבד שלא יקטמנו לחצוץ בו שיניו ואם קטמו בשבת חייב חטאת בי"ט במזיד לוקה את המ' ומלתא דרבנן דאמרי אין בו אלא משום שבות לא מתניא התם ולר"י דאמר אוכלי בהמה אין בהם משים תיקון כלי איכא לאוקמי בקוטם בידו והכא בסכין והשתא לפום גמ' דידן ושוין ע"כ קאי

אקיסם דאבוס של בהמה לא חזו לפתוח בו את הדלת ואמרי רבנן דבקיסם לחצוץ בו שיניו איכא חיוב חטאת בכלי ושבות ביד ואבוס של בהמה אף בכלי שרי לקטום לחצוץ בו שיניו דדוקא בקיסם דאיכא חיוב חטאת בכלי (גזרינן) ביד אטו בכלי אבל באבוס של בהמה לא גזרינן כלי דידיה אטו כלי דקיסם וכן משמע דמדמי ליה לשבירת חבית דאיירי בכלי אבל לפי התו' דר"א איירי באבוס של בהמה אשי דרבנן אסרי באבוס של בהמה לקטום בסכין וגמ' דידן עי' בסכין מותר לחתוך מן האבוס בהמה לחצוץ בו שיניו עכ"ד והנה מ"ש דאוכלי בהמה מותר לחתוך אפילו בסכין כן יראה מלשון רש"י שכ' מותר לתקן קש של שבלין בשבת למצוץ בו שיניו ובלשון זה הביאו הסמ"ג משמע דשרי לתקנו בכל ענין אבל איני יודע למה הביא הרא"ש דברי התוספות דבודאי אינו עיקר דהא אמר' שם דחייב חטאת לחכמים ובגמ' דידן אמרי' להדיא דאין בהן אלא משום שבות ואפי' איירי ביד מ"מ כ"ש גבי אבוס של בהמה דאפי' בסכין אין בהם שבות שהרי לפי האמת קטימה ביד אסיר בקיסם ובעשבים שרי אפי' בסכין ומש"ה נראה דבודאי ובלבד שלא יקטימנו דקאמר חוזר אמלתא דנ"א כדי דלא מתני בשבשתא ומה שלא שנה שם דברי חכמים אין זה ק' כי בא להשמיע לנו רבותא בדברי כ"א אע"פ שמחייב חטאת מ"מ בלתי קטימה מתיר לכתחילה לחצוץ בי שיניו ולא גזר אטו קטימה אבל בקטימה גופא שעיר גזר וס"ל דאסיר לקטום עלי בשמים להריח מאחר דלחצוץ בו שיניו חייב חטאת א"כ להריח פטור אבל אסיר אבל לרבנן דאפי' בקטימה אינו אלא פטור אבל אסור א"כ להריח מותר לכתחילה וכן הלכה כדעבד ר"י דמפשח אלוותא ואין אוסרן להריח בעצי בשמים ולקיטמן דשמא יקטום מן המחובר דמזהר זהירי אינשא שלא לקטום שום דבר מן המחובר וכ' התו' א"כ מאיזה טעם שמנעו כשחל י"ט במ"ש מלהריח בבשמים ולברך עליהם דהא לא חיישינן שמא יקטום מן המחובר כדמוכח הכא וא"ל דטעמא דמברכין בשמים במ"ש משום דאש גיהנם מתחיל לשרוף ולהסריח ומש"ה כשחל י"ט במ"ש אין לברך דכשם ששובת בשבת כך שובת נמי בי"ט א"כ גם במי"ט אמאי לא מברכין אבשמים וי"ל דטעמא דמברכין אבשמים במ"ש הוי משום נשמה יתירה שנאבדה ממני ובי"ט ליכא נשמה יתירה והא דלא מברכין אבשמים כשחל י"ט במ"ש כיין דיש לו מאכלים משוני' טובים מישב דעתי ממילא בלא ריח בשמים ע"כ:

סימן יט

דין דאין מוציאין את האור לא מן העצים ולא מן העפר ולא מן המים כגון שנותנין מים בזכוכית זכה נגד השמש והנעורות נדלק בה ואם הוציא מותר להשתמש אין מלבנין

הרעפים ליש חדשים ול"ש ישנים ובארנו עוד דעוף שנדרס באופן שצריך בדיקה אסור שוחטה בי"ט שמא ימצא טריפה:

מתני' אין מוציאין את האור לא מן העצים ולא מן האבנים ולא מך העפר פרש"י קרקע קשה כשחופרין אותה מוציאה אור כעין גרגישת' שלנו ממקום מחפורת שלה ולא מן המים פי' נותנין מים בכלי זכוכית לבנה ונותנה בחמה וכשהשמש חם מאוד מקרבין אליו נעורת פשתן והזכוכית מוציאה שלהבת ואין מלבנין את הרעפים לצלות עליהן ומפ' הגמ' אין מוציאין את האור כו' מ"ט משום דקא מוליד והרמב"ם כ' שהטעם מפני שלא הותר בי"ט אלא להבעיר מאש מצוייה אבל להמציא אש אסור שהרי אפשר להמציא אותה מבערב וכ' המ"מ שטעמו מעני שאין זה כביצה שנולדה שאסורה שהני דבר זה אינו ראוי לעצמו אלא לבשל או לאפות בו ונראה שאם הוציא שמותר להשתמש בו ולא אסרוהו אלא מפני שלא ה"ל להוליד כיון שאפשר לו מבערב והטעם הזה כ' ג"כ הרב רבי שלה בן אדרת וכדברי רבינו עד כאן לשונו ואין מלבנין את הרעפים מאי קא עביד אמר רבא ב"ר חנן אמר רבי יוחנן הכא ברעפים חדשים עסקינן מפני שצריך לבודקן עי' אם יוכלו לקבל הליבון ואמרי ואמרי לה מפני שצריך לחוסמן עי' להקשותן בהסק ראשון ומסיק תנן התם בא"ט דרסה וטרפה בכותל פי' האדם שדרס על העוף או שזרקו וחבטו בכותל או שרצצת' בהמת ומפרכסת אם שהתה מע"ל ושחטה כשירה אר"א בר ינאי משום כ"א בן אנטיגנוס דאפילו שהתה מע"ל צריכה בדיקה שמא נשתברו רוב צלעותיה או שמא נשברה שדרה עם פסיקת החוט או שאר מיני טרפות ובעא מיני' כ' ירמי' מר' זירא מהו לשוחטה בי"ט מי מחזקינן ריעותא בי"ט או לא כלומר אי אמרינן הואיל וצריכה בדיקה דאתילדא בה ריעותא מחזקינן ריעות' בגוה משום חשש איסור מלאכה בי"ט דלמא משתכח טריפה ונמצא שחיטה שלא לצורך דבשלמא שאר בהמות אע"ג דמחמירין אנפשיה מ"מ סמכינן ארובא ורוב בהמות אינן טריפות א"ל תניתוהו אין מלבנין את הרעפים לצלות בהן והוינן בה מאי קא עביד וא' רבא בר רב חנן אמר כבי יוחנן הכא ברעפים חדשים עסקינן שצריך לבודקן אלמא משמע דאסור לבדוק בי"ט ומחזיקינן ריעותא דשמא פקעו בי"ט ואשתכח דטרח שלא לצורך אמר לי' אנן מעני שצריך לחוסמן מתני לה וכ' הרא"ש וז"ל ונראה דהכי הלכתא דהא כ"ב סבר כי הא לישנא דקאמר הכא בקדירה חדשה עסקינן ומשים ליבון רעפים נגעו בה והיינו משום חיבוט דאיכא חיוב חטאת משום מכה בפטיש אבל משום שצריך לבודקו ליכא חיוב חטאת ע"כ וכ"ד הרמב"ם והרשב"א להקל ולא אבין דבריהם דאילו חיישינן ללישנא קמא דכ' יוחנן דאמר מפני שצריך לבודקן ליתא לדר"ל (גבי) רבי יוחנן ועוד דילמא

תרווייהו איתא דחישינן לבודקן ולחוסמן ומאן לימא לן דלבודקן לא חיישינן ועוד הא רבי ירמי' דקבעי' מתני' לחוסמן ואפ"ה קא מבעי' לן מי מחזקינן ריעותא וא"כ מאי סיוע מר"ל דס"ל לחוסמן ולכן אני אומר מאחר דר' זירא פשיט לאיסורא להדיא ואף רבי ירמי' עמד בבעיותא לישנא בתרייתא א"כ פשיטא דאזלינן לחומרא וכ"ד הר"ן וז"ל ולא אפשיטא בעיין הלכך מסתברא דנקטינן בה לחומרא דה"ל ספק דאורייתא ע"כ וכ"ד הא"ז שכ' וז"ל במקום שהטריפות מצויין כמו הכשירות אסור לשחוט בי"ט וא"כ מכ"ש היכא דאתחזק ריעותא והא"ז בעל הוראה היה ובתראי הוא וראוי לחוש לדבריו וכ"ש לפי מ"ש לעיל דהכי מסתבר והאידנא אין נוהגין בזמנינו ובמקומינו לשחוט שום בהמה בי"ט אפי' היכא דלא שכיח טריפות כמו כשרות ומה שמוקי לעיל ברעפים חדשים דעת הרמב"ם אינו כן שכ' וז"ל אין מלבנים את הרעפים לצלות או לאפות עליהן מפני שמחסמן ולא חילק כלל בין חדשים לישינים כ' המ"מ שנראה שהוא מע' דכי אמרינן בגמרא אמר לבי יוחנן הכא ברעפים חדשים עסקינן מפני שצריך לבודקן וא"ל מפני שצריך לחוסמן ה"ק וא"ל ישנים כמי אסורין מעני שמחסמן בכל שעה שמלבנין אותה א"נ ה"ק מפני שצריך ללבנן כ"כ עד שיחסמו וזהו שבהלכות לא הביאו אלא משנה כפשטה ולא חילקו בין חדשים לישנים לפי שהם פסקו כל"א וכפי מ"ש אבל הרשב"א פ' ג"כ כלשון אחרון וכ' דוקא רעפים חדשים ע"כ ולפי מ"ש דאין להקל כב' הלשונות א"ב יש לחוש ולאסור אפי' ישנים ואף דשמעתא משמע בחדשים לכל הני ב' לישנא אלא שאין להקל מדעת הרי"ף והרמב"ם בלי ראיה והטור הסכים לדברי' שכ' נמי סתמא אין מלבנין הרעפים וכו':

סימן כ

דין דאין מבשלין בי"ט בקדרות של חרס החדשות אא"כ הרתיחן מתחילה מעי"ט מפני שהבישול הראשון מחזיקן והוא גמר תיקונן:

תניא א' מביא את האור וא' מביא את העצים וא' שופת את הקדרה וא' מביא את המים וא' נתן בתוכה תבלין וא' מגיס כולן חייבין והתניא אחרון חייב וכולן פטורים ל"ק הא דאייתי אור מעיקר הא דאייתי אור לבסוף בשלמא כולהו קעביד מעשה מביא האור משום מבעיר את הגחלת דכשהוא מוליכה היא מתלבה מרוח הליכתו ומביא את העצים לאור נמי משום מבעיר נותן מים ותבלין ומגיס ושום מבשל שאף הוא אב מלאכה אלא שופת את הקדרה מאי קא עביד אר"ל הכא בקדירה חדשה עסקינן ומשום ליבון רעפים נגעו בה פי' משום הך גזירה גופא שאסרו ללבן רעפים נגעו בה ופ' התוספות ה"ל ויש נזהרין שלא לבשל בתחילה בקדרה חדשה ולא היא דהכא בקדירה ניקנית דאז שייך

בה ליבון רעפים ששפתה קודם שמביא המים אבל כשמבשלין בה מאכל לא שייך בה ליבון רעפים ע"כ והסמ"ג כמי כ' ח"ל גר' בירושלמי רבי יודי בר' ישמעאל הורה מדוחק להביא כירה חדשה מבית אומן לשפות עליה קדירה בי"ט ויש רוצין ללמוד אבל שאסור לבשל בקדירה חדשה בי"ט וצריך ליתנה על האש מעי"ט אבי יש לחלק בין קדירה שלנו לכירה אבל בהגמ"י כ' בפ"ג דברי סמ"ג ואח"כ כ' אמנם הר"ם היה מזהיר לבשל בכל קדרה חדשה מעי"ט אם רוצים לבשל בה בי"ט וכ"כ התוספות וכן נמצא בתוספ' הר"ם לאסור אם לא מדוחק כגון שאין לו מה לאכול וכ"כ הרוקח עכ"ל ומכאן יראה שהתוספת שלפנינו אינן תוס' דר"א מטוך אלא ליקוטים מאחרונים וכ"י כמי כ' בשם תוספת לאסור וכ"כ הרא"ש לקמן ת"ר תנור וכיריים חדשים וכ"ש ישנים הרי הן ככל הכלים ועולין בשבת בחצר אבל אין סכין אותן בשמן פי' להחליקן ולצחצחן ואין עשין אותו פירוש שפין במטלת ואין מפיגין אותן בצונן כדי לחסמן ואם בשביל לאפות מותר וכ' התוס' והרא"ש אחריהם וא"ת כיון דבחדשים הן (מיירי) מדצריכי עדיין חיסום א"כ בלא הפגות צונן אפי' היסק ראשון אסור כדאמרינן לעל ברעפים חדשים מעני שצריך לחסמן וי"ל דתנור אינו נגמר בהסקה עד שיפוג בצונן עוד כ' הרא"ש ומכאן יש ללמוד שאין לבשל בקדרה חדשה בי"ט דחסומי קא מחסם ליה וקא חזינן דמדייתי פי' מזיעין ואין מחזיקין בה חום עד שיבשלו בה פעם אחד עד כאן וכבר פירש' שדבריו עיקר וכן המנהג:

סימן כא

דין מותר למלוג הראש והרגלים ברותחין להסיר השער ומהבהבים אותן באור אבל אין טופלין אותן בסיד ולא בחרסית ולא באדמה ואין גוזזין אותן שמספרים ואסור למלוג כל הגדי אפי' מכוין לאכול העור ואין גוזזין הירק במספרים שרגילין לחותכן בהן מן המחובר ומתקנין את הקונדס והעכביות ודין דאופין בפורני ובלבד שלא תהא חדשה ומחממין חמין ביורה גדולה ואין חוששין שומא יאמר לצורך חול הוא:

ת"ר מולגין את הראש ואת הרגלים ומהבהבין אותן באור אבל אין טופלין אותן בחרסית פירש להסיר שערן ולא באדמה ולא בסיד דהוי דרך העבדנין ואין גוזזין אותן במספרים דמחזי כצריך לשער וכ' הרא"ש בשם בה"ג וז"ל אסור למלוג את כל הגדי כדי לאכול העור משום שקל יותר להפשיט ואיכא טירחא יתירה וכ"כ התוספות ז"ל כל גופו של גדי אסור הואיל ויכול בהפשטה הקלה לעשות טעי ע"כ ומשמע להדיא שהמליגה אינה קלה והטור כ' וז"ל אם רצה למולגה כדי לאכול עורה מפני שיש בו טורח יותר בהפשט שרי ותימה הוא בעיני להיות המליגה קלה מהפשט גם הטור הביא דברי בה"ג בע"א שהביא הרא"ש ע"כ נראה שט"ס הוא אלא (הכי) ראוי להיות אפי' אם רצה למולגו כדי

לאכול עורה ממני שיש בו טורח יותר מבהפשטה והיינו כדברי הרא"ש וכן עיקר נחזור לברייתא ואין גוזזין את הירק ע' ירק תלוש שיש בו ראשי העלין נוקבין בתספורת שלו שגוזזין בה מן המחובר דמאן דחזי סבור שלוקטין היום אבל מתקנים את הקונדס ואת העכביות הוא מיני ירקות שיש טורח בתיקונן ומסיקין ואופין בפורני ע' הן תנורים שלנו הגדולים ופיהן בצידן ולא חיישינן לטרחא אם יש לו אוכלין הרבה דלא סגי בתנור ומחמי' חמין באנטיכי פירוש יורה גדולה ואין חוששין שמא יאמרו לצורך חול הוא עושה א"נ אף על פי שמשמר חומו הרבה לאחר י"ט ואיכא למיחש טפי שיאמר לצורך חול הוא אע"ה לא חיישינן ואין אופין בפורני חדשה שמא תפחת פי' ע"י שחדשה היא ונמצא דטרח שלא לצורך והרמב"ם כ' שמא תפחת ויפסיד הלחם וימנע משמחת י"ט וכ"כ הטור אחריו וכ' התוספ' וז"ל וא"ת הא אמרינן לעיל ואם בשביל לאפות מותר י"ל דהכא שאני שפורני שהוא גדול ויש לחוש יותר שמא תפחת אבל בפורני קטן שרי:

סימן כב

דין דאין נופחין במפוח אפילו הוא קטן של בעה"ב אבל בשפופרת מותר כדרכו אין פוצעין את הקנה לעשותו כמו שפוד לעלות בו אבל פוצעים האגוז במטלת דהיינו שמכה על המטלית לשכור הרבה אגוזים:

ת"ר אין נופחין במפוח דמחזי כאומן עושה מלאכה אבל נופחין בשפופרת ואין מתקנים השפוד ואין מחדדין אותה פי' בנרצם מעי"ט וד"ה אבל בנרצם בי"ט שרי לר"י כך יראה מפרש"י ולפי מה דק"ל הלכה כר"י שרי לתקנו ולחדדו בנרצם בי"ט אלא שאין מורין כן אכן לפי מ"ש לעיל בע' א"צ סי' י"ט גבי השחזת סכין שפוד שנרצם אסור לתקנו אפי' לר"י א"כ מתני' אתי' לכ"ע וכ' התוספות שלפנינו וז"ל פר"י מדלא מפליג בין מפוח של אומנין למפוח של בעה"ב כי היכר דמפליג בשל אומן בין מפוח לשפופרת משמע דכל המפוחים אסורים אפילו של ב"ה נמי ויש ליזהר שלא לנפח בו כלל מיהו העולם נהגו בו היתר ע"י להפכו מלמעלה ואמר מורי הר"פ נ"ע דיש לדחות מ"ש מדלא מפליג וכו' דשמא הא עדיפא ליה דכולה בשל אומן קא מיירי ע"כ אכן הרא"ש כ' שאין להקל מדלא אשכח היתירא אלא בשפופ' מכלל דכל מפוחים אסורים ע"כ וכ"כ הסמ"ג וז"ל אין נופחין במפוח בי"ט כדי שלא יעשה כדרך שהאומנים עושין אבל נופחין בשפופרת כ' ר"ש ובמפוחים קטנים שלנו מותר הרגילין לבע"ב בלבד ולא לאומנים לא למלאכת נפחין ולא לצורפי זהב וכסף מ"מ אין להקל מדלא שרי אלא בשפופ' היינו שפופרת של קנה ארוך נקוב' מעבר לעבר ראשה אחר בפיו וראשו א' בקרב אצל האש ונופח ע"כ וי"מ מה צריך הספר ללמדינו איך מנפחין בשושפרת ונ"ל שבא לומר שא"צ לשנות כלומר

מקרב אצל האש ונופח כדרכו כמ"ש התוספת גבי מפוח שנהגו היתר ע"י שינוי ע"כ כ' הספר דבמפוח אפי' ע"י שינוי אסור וגבי שפופרת א"צ שינוי כלל תו שנינו לשם אין פוצעין את הקנה לצלות בו מליח פרש"י לתת קרומותיו תחת הצלי על האסכלא לפי שעושה אותה כלי דכל מידי להשתמש בו הוי תיקון כלי והרמב"ם פי' אין פוצעין את הקנה לעשותו כמו שפוד לצלות בו מליח אבל פוצעין את האגוז במטלית פי' ומכה על המטלית כדי לשבור הרבה אגוזים בבת א' ואין חוששין שומא תקרע המטלית אפי' קורעת לא איכפת לו דאין זה קורע ע"מ לתפור:

סימן כג

דין דשבת אינו קובעת דבר שלא נגמרה מלאכתו למעשר אפי' ראה פני הבית אבל דיבור שפיר קבע וש"ש יחוד ודבר שנגמרה מלאכתו קובע בשבת וכן תרומה וחצר ומקח ואש ומלח אין קובעין אלא בדבר שנגמרה מלאכתן וראב"ד אומר אף הכובש בחומץ וביאר דרוב ע"ה מעשרין ומעשרין דמאי מע"ה אפי' בדבר שלא נגמרה מלאכתו לחומרא בעלמא (א"ה כ"ז לא היה רשום בהעתק אולי כשגגה היוצאת מלפני השליט או להיותו בלתי נהוג ומ"מ כתבתי ורמזתי ואם אולי טעיתי אתי תרין משוגתי והשם היודע ועד כי לטובה כוונתי ואתה דורש הנקודה בכל כבודה):

מתני' ועוד אר"א עומד אדם על המוקצה פי' הצריך הזמנה והזמנה מועלת כגון אחד ולא אחזי כדאי' בפ' א"צ ע"ש בשביעית שאין מעשר נוהג בה ואינו מחוסר אלא הזמנה ואומר מכאן אני אוכל למחר פי' וסגי בהכי דיש ברירה וחכ"א עד שירשם בסימן ואומר מכאן ועד כאן דס"ל אין ברירה כך פרש"י משמע דבברירה ממש פליגי ותימא א"כ לפי מה דק"ל דבדרבנן אמרינן ברירה בכל ענין כמ"ש בע' הפרה בשמעתת' דברירה וא"כ הוא נגד הלכה דהא ק"ל בכל דוכתא הלכה כחכמים לגבי יחיד אלא נראה דלאו דוקא בברירה פליגי דהא לעיל גבי קן בפ"ק עריך הא איפכא שמעינן דלב"ה יש ברירה ולב"ש לית להו ברירה ומסיק במסקנא דפלוגתייהו לאו בברירה תליא אלא הכל תלוי בזימון אי סגי בזימון כדי לסמוך עליו למחר או לא וכ' התוספות ז"ל בירושלמ' מקשה מיחלפא שיטתייהו דבית שמאי לעיל קאמר לא יטול אלא אם כן נענע מבעוד יום והכא קאמר דבאמירה בעלמא סגי דהא כבי אליעזר שמותי הוא מתלמידי שמאי הוא ויש לומר דלא קשיא דלא מחלפי שיטתייהו דמוקצה דבעלי חיים עדיף ומחמרינן טפי אבל קשה דחלפי שיטתייהו דבית הלל דלעיל קאמר דאומ' מכאן אני נוטל למחר סגי והכא קאמר חכמים דהלכה כוותייהו בעינן שירשם ויש לומר דשאני הכא דאקצייהו בידים עד כאן ומסיק בסוגיא דוקא ערב שבת בשביעית דלאו בר עשורי הוא הא שאר שני שבוע

הכי נמי דאסור משום ומעשר אף על פי דאירי במוקצה דהיינו תאנים שהעלן לייבשן ומשום הכי מוקצה הוא ואפילו הכי שבת קובעת למעשר דא"ל מה שאומר מכאן אני אוכל למחר הוא דקבע יה עלויה הא סבירא ליה כל דבר הראוי להחזיר המותר דהיינו ממה שנוטל לאכילה והמותר ראוי להחזיר אליו אינו קובע ולא אשכחן דקבע כי אם נטל טמא מכלי טהור שנטמא מה שנטל דלא מצי להחזיר אליו את הנותר כדי שלא יטמא את הכל וכ"ש היכא שלא כטל כלל אלא שקבע בדיבורי' דחשבינן כאלו מוחזרין ועומדין אלא בע"כ שבת קובעת אפילו דבר שלא נגמרה מלאכתו אבל חכמים דפליגי עליה בברירה משמע הא לכל שאר מילי מודו ליה לרבי אליעזר וא"כ איכא נמי לדיוקא טעמ' דשביעית כו' מכל מקום איכא למידחי שאני הכא דקבע בדיבורים אבל שבת אינה קובעת היכא שלא נגמרה מלאכתו וחכמים לא סבירא ליה הא דרבי אליעזר כל דבר הראוי להחזיר וכן הלכה דשבת אינה קובעת דבר שלא נגמרה מלאכתו למעשר אפילו ראה פני הבית אבל דיבור שפיר קבע וכ"ש יחוד ופריך בסוגיא ומי סבר רבי אליעזר דשבת קובעת ורמינהו היה אוכל באשכול ונכנס מגינה לחצר רבי אליעזר אומר יגמור דסבירא ליה דחצר אינו קובעת דבר שאינו נגמר מלאכתו וסתם אשכול לאו גמר מלאכה הוא דלדריסה קיימא כך פירש רש"י ר' יהושע אומר לא יגמור דקסבר חצר קובעת כו' חשכה ליל שבת רבי אליעזר אומר יגמור דאין שבת קובעת דבר שלא נגמרה מלאכתו ור' יהושע אומר לא יגמור פי' דסבירא ליה קובעת אלמא דרבי אליעזר ס"ל שבת אינה קובעת ומשני התם כדקתני טעמא רבי נתן ואומר לא כשאמר רבי אליעזר יגמור בחצר יגמור אלא יוציא חוץ לחצר יגמור ולא כשאמר רבי אליעזר יגמור בשבת יגמור אלא ממתין למוצאי שבת ויגמור אבל בשבת לא דסבירא ליה שבת קבעה ופירש רש"י דה"ג ולא כספרים שכ' בהן בשבוש ולפ"ז צ"ל דר' יהושע ס"ל אף במ"ש לא יגמור והלכה כר' יהושע לגבי כ"א ורש"י כתב ולא דמי לתינוקות שטמנו דלמ"ש לא יאכלו די"ל התם יחדום לאכילת שבת אבל הכא לא יחדום לאכילת שבת אי נמי דהתם מיירי בתאנים דנגמרה מלאכתן אבל הכא מיירי באשכול שלא נגמרה מלאכתו היינו אליבא דר"א היא דדחיק לחלוקי בהכי כדי שתהא סתמה דמתני' דתאנים מיתנייא אף אליביה אבל לפי האמת דהלכה כר' יהושע אין חילוק ולעולם קובעת אף למ"ש כדברי ר' יהושע דהלכת' כוותי' לגבי כ"א וק' דמסקינן לקמן דר' יוחנן אמר להדיא דשבת אינו קובעת כלל דבר שלא נגמרה מלאכתו ודוחק לומר דפליג אתרווייהו ועוד אמאי קאמר לקמן גבי ר' יוחנן לאפוקי מהלל ולא אמר לאפוקי מר"א ור"י ע"כ נראה דהאי דאשכול בנגמרה מלאכתו קאמר וראוין לדריכה וגמ' דפריך מוכח ב"ש הוא דפריך דאלמ' שמעינן לר"א דאפילו

דבר שנגמרה מלאכתו שבת אינה קובעת והרמ"בם יש גירסא אחרת בפ"ח דתרומה וה"ג חשכה ליל שבת ר' יהושע אומר יגמור ור"א אומר לא יגמור וא"כ לפי מה שפירש ר' נתן יגמור למ"ש היינו אליבא דר' יהושע דהלכתא כוותיה וכן עסק הרמ"בם להדיא דיגמור במ"ש בה' מעשרות ומפי' כ"ש דזרעים משמע נמי דס"ל האי גירסא שהקשה לשם מהא דאמר ר' יוחנן בע"ב דמעשרות בירושלמי בשבת טובלות בפירות שלקטן לאכילת שבת וצ"ל דלא אמרו יגמור למ"ש אלא מפני שהתחיל בהיתר ע"כ ואי הוי ס"ל גירסת ספרים שלפנינו דהיינו גר' רש"י מה הקשה מר' יוחנן הא ס"ל כר' יהושע דהלכתא כוותיה ותימא הוא דהא מוכח מסוגיא דהכא להדיא דגרסי' ר"א אומר יגמור דאל"כ מאי מקשה מר"א דהתם אר"א דהכא ומ"מ איכא ליישב לפי ר"ש דזרעים דס"ל מה דקאמר כ' נתן לא כשאמר ר"א יגמור כו' היינו דלא פליגי ר"א ור' יהושע אהדדי כי מה דאמר כ"א יגמור היינו במ"ש ומה שאמר ר' יהושע לא יגמור היינו בשבת אבל מ"מ מה שפי' נמי לשם דאיירי באשכול שלא נגמרה מלאכתו ואפ"ה שבת קובעת וליתא כמו שפי' ומ"מ קשה אף לפירושו מנ"ל דלא פליגי ר"א וכ"י דלמא שפיר פליגי ור' יהושע סבר אף במ"ש לא יגמור והרמ"בם עי' נמי דפליגי ופסק בתרווייהו כר' יהושע וגם לא עי' הכ"ש דאיירי בדבר שלא נגמרה מלאכתו אלא שמהפך הגי' דברי ר"י לדברי ר"א וליתא כדפי' שוב מצאתי בעי' המשניו' של ר' עובדיה שכתב להדיא כדברי וזה לשונו חשכה ליל שבת והיה אוכל אכילת ארעי ושבת קובעת למעשר ואפי' אכילת ארעי אסורה יגמור למ"ש אבל בשבת עצומו מודה דאסור לא יגמור אפילו למ"ש עד שיעשר והלכה כר' יהושע ע"כ תו כי אתא רבין א"ר יוחנן א' שבת ואחד תרומה וא' חצר ואחד מקח כולן אינן קובעין אלא בדבר שנגמרה מלאכתו ואין לומר אם נגמרה מלאכתו למאי נ"מ כל הני קובעין וי"ל דקובעות אף כשלא ראה עני הבית כן פר' התו' והרמב"ם כתב וזה לשונו א' מששה קובע העירות למעשרות הבית והמקח והאש והמלח והתרומה והשבת וכולן אינן קובעין אלא בדבר שנגמרה מלאכתו כיצד פירות שדעתן להוליכין לביתו אע"פ שנגמרה מלאכתו אוכל מהן אכילת ארעי עד שיכנסו לבית נכנסו לבית נקבעו למעשר' ואסור לאכול מהן עד שיעשר וכן אם מכרן מבושלין באור או כבשן או הפריש מהן תרומה נכנס השבת עליהן לא יאכל עד שיעשר אע"פ שלא הגיעו לבית ע"כ והראב"ד השיגו ואמר אף הכובש בחומץ דבמשנה מנאו שנים תו מסקינן בסוגיא תנן הלוקח תאינים מע"ה במקום שרוב בני אדם דורסין בעיגולים אוכל מהן ארעי ומעשרין דמאי ש"מ תלת ש"מ מקח אינה קובעת אלא בדבר שנגמרה מלאכתן וש"מ רוב ע"ה מעשרין הן וש"מ מעשרין דמאי מע"ה אפילו בדבר שלא נגמרה מלאכתן ולא אמרינן אין ע"ה

מעשרין קודם גמר מלאכתן וא"כ צריך לעשר ודאי אלא מעשר דמאי ולחומרא בעלמא הוא עצמו:
הדרן עלך המביא פרק רביעי

פרק ה

סימן א

דין מי שיש לו פירות שטוחין על הגג וראה מטר שבא יכול לשלשלן למשה דרך ארובה ולהורידן לארץ ודוקא בי"ט אבל בשבת אסור מותר לכסות הפירות בכלים מפני הדלף וכן מכסין כדי יין וכדי שמן ודוקא בי"ט נותנין כלי תחת הדלף שראוי לשתייה ואפי' בשבת ואם נתמלא כולו שופכו וחוזר ונתנו:

משילין פירות דרך ארובה בי"ט אבל לא בשבת ופי' רש"י מי שיש לו חיטין ושעורין שטוחין על הגג ליבש וראה גשמים ממשמשים ובאין התירו לטרוח ולהורידו לדרך ארובה שבגג והן נופלין לארץ דליכא טירחא יתירא ודוקא ארובה הוא למעלה בתקרת הגג אבל חלון כגון גג המוקף מחיצות וחלון בכותל וצריך להגביה עד החלון ולהשליכו לא טרחינין ומכסין את הפירות בכלי מפני הדלף שהך גשמים הנוטפין מן הגג ופי' רש"י ולא אמרינ' טירחא שלא לצורך י"ט הוא דשרי ליה רבנן משום הפסד ממון ומוקי לה לקמן בדלף הראוי ואינו אסור משום נולד כמו שנכתוב לקמן בספר וכן כדי יין וכדי שמן מכסין מפני הדלף נותנין כלי תחת הדלף בשבת פי' לקבלו מפני טינוף הבית ותניא עלה אם נתמלא הכלי שופך ושונה ואינו נמנע ואפי' כל היום כולו וכ' הרא"ש מתוך פרש"י משמע דמכסין את העירות אירי בי"ט ויותר נראה כדברי ר"י דבשבת דקתני בסיפא קאי אהני תרי בבי דמדקתני רישא בי"ט אבל לא בשבת ובסיפא קתני בשבת משמע דקאי אתרי בבא ע"כ והטור כ' לכסות פירות מפני דלף לר"י שרי אפי' בשבת ולרש"י אסור ולא הביא דעת הרא"ש אביו נ"ל דס"ל שהרא"ש לא הכריע כר"י דא"כ ה"ל למיכתב ונראה כדברי ר"י אלא מטין קאמר יותר היה נראה כדברי ר"י מדברי רש"י אם באנו להכריע אבל לא הכריע ודעת הרמב"ם והר"ן כרש"י וכ"נ עיקור דאם כדברי ר"י ה"ל למימר ומכסין את הפירות מפני הדלף בשבת וכן כדי יין כו' דהוה קאי אכל מה שלאחריו אלא בודאי רישא דקאמר בי"ט א נמי אכל מה שלאחריו עד הסיפא שיאמר להדיא בשבת:

סימן ב

דין מה שאמרנו למעלה שמותר לשלשל הפירות דרך ארובה היינו דוקא דרך ארובה אכל לא יטרח להורידם לא בסולם ולא' בחלונות שבמעקה ולא יושיטו מגג לגג ובארנו דמותר להוריד דרך ארובה אפי' יותר מחמשה קופות כמו שירצה וכל היכא דשרי הכא גבי יום טוב לפנות ד' וה' קופות ה"ה לגמור כולה היכא דליכא אלא ד' וה' קופות:

תנן משילין פירות דרך ארובה בי"ט עד כמה פי' יהא בהן דלא אמרי טירחא הוא אמר כ' זירא א"ר אסי ואמרי לה א"כ אסי א"ר יוחנן כאותה ששנינו בשבת בע' מפנין מפנין ארבע וחמש קופות של תבן ושל תבואה מפני האורחים עי' שזימן לאכול ואל מקום להסב או מעני ביטול בה"מ ודילמא שאני התם דאיכא ביטול בה"מ וה"ה כבוד אורחים אבל היכא דליכא ביטול בה"מ אלא משום הפסד ממון לא א"נ התם היינו טעמא דד' וה' קופות שרי משום שבת (דחמירי ולא' אתי לזלזולי ביה אבל בי"ט דקיל ואתי לזלזולי ביה לא א"נ לאידך גיסא התם היינו טעמא דליכא הפסד ממון אבל הכא דאיכא הפסד ממון אפי' טובא כמי ועוד איכא למיבעיי' התם תנן אבל לא את האוצר ואמר שמואל מאי אבל לא את האוצר אבל לא יגמור את האוצר כולו עי' אם לא הי' שם אלא ד' או ה' לא התירו לפנותו כולו ולגלות את הריצפא דלמא אתי לאשוי' גומות ולא התירו ד' וה' קופות אלא במקום שיש יותר הכא מאי התם הוא בשבת אסור משום דחמיר אבל בי"ט דקיל שפיר דמי או דלמא התם דאיכא ביטול בה"מ אמרת לא הכא דליכא ביטול בה"מ לא כ"ש ועוד איכא למבעיי' הכא תנן משילין עירות דרך ארובה בי"ט ואמר רב נחמן ל"ש אלא באותו גג אבל מגג לגג לא ותנ"ה אין מטלטלין מגג לגג אפי' כשגגותיהן של שני בתים שוין שאין זה גבוה מזה שיהא שם טורח עליה וירידה אפ"ה אסור להצילם מפני הגשמים לגג אחר התם מאי הכא הוא דאסור משום י"ט דקיל ואתי לזלזולי ביה אבל שבת דחמיר לא אתי לזלזולי ביה שפיר דמי או דלמא מה הכא דאיכא הפסד ממון עירות אמרת לא התם דליכא הפסד פירות לא כיש ועוד איכא למיבעייא הכא תנן לא ישלשלם בחבל בחלונות פי' כגון אם מוקף מחיצה ואין בו ארובה ויש חלון במחיצה לחצר או לבית לא ישלשלם בשקין דרך החלון בחבל מפני שיש טורח להעלותן מן הגג לחלון ומשם לארץ ולא יורידם ג"כ דרך סולמות כל מדריגות קרוין סולמות וה"ה לכבשים שלנו וכן פסק הא"ז התם מאי הכא בי"ט הוא דאסור דליכא ביטול בה"מ אבל שבת דאיכא ביטול בה"מ שפיר דוי או דלמא הכא דאיכא הפסד פירות אמרת לא התם דליכא הפסד פירות לא כ"ש תיק"ו וכתב הר"ן בשם הר"ז הלוי וז"ל דכל מאי דדחי דחיית' בעלמא נינהו ולא דחי מאי דפשיטא ליה לר' יוחנן דילפינן י"ט משבת משום דחייא

בעלמא משמע דה"ה נמי בתלתא בעיין אחרינא דבעי בגמ' דילפינן מהדדי ומסתברא כיון דר"י אמר די"ט ושבת בחד מהני דיני כי הדדי ה"ה לאינך דילפינן יום טוב משבת ושבת מי"ט ע"כ והרא"ש ג"כ תפס דבניו ואני אומר דבודאי סברא ישרה הוא דלא לדחות דברי האמוראי' משום דחיית הגמ' ואף הבעיות כולן בלשון דחיות הן שלא למפשט בודאי וא"כ סברת אמוראים הוי מכרעת וה"מ אי לא כתב הגמ' תיק"ו אבל מאחר שחתם הגמ' תיק"ו א"כ כאלו פסק להדיא שעומד בספק ואין להכרע אותה לצד (וזהו) החילוק בין בעי' שעומדת בספק ולא נפשטה לבעיו' שחתם הגמ' בתיק"ו כאשר כתבתי בפ' כיצד הרגל סי' ה' וא"כ מאחר שחתם הגמ' שאין להכריע בספקות א"כ הכל עומד בספק עד שיבא מורה צדק וכל ספיקא דרבנן לקולא זהו דעת הרי"ף שכ' למתני' סתמא והשמיט לאותה הבעיא לומר דשרי אפילו טובא משום דאיסורא דרבנן הוא וספיקא לקולא וכ"פ הרמב"ם וכן עיקר כתב הקאר"ו הא שלא הזכירו הפוסקי' הא דביום טוב יכול לגמור משום הגמ' ספוקי מספקא ליה מסתמא בשבת וא"ת לדברי הרי"ף והרמב"ם שפסקו בההוא ד' וה' קופות לקולא בההוא נמי ה"ב למסוק לקולא וי"ל דשאני התם דתנן סתם ותני משילין פירות דמשמע אפילו טובא אבל לגמור את האוצר לא אידכר במתני' אית לן למימר שיום טוב שוה לשבת דאל"כ ה"ל למיתני לפירושו והר"ן כ' דלפי דרכו של הרז"ה דבההוא ד' וה' קופות נקטי' כמאן דיליף יום טוב משבת בהא נמי יליף יום טוב משבת והכל בו כתב לגמור את אוצר אמרו בשבת משום אשווי' גומות וביום טוב בעי' ולא אפשטא ליה ואפשר לומר דההיא ספיקא דרבנן ולקולא שכן משילין פירות דרך ארובה ביום טוב משא"כ בשבת ובעל ההשלמה כתב דלחומרא עבדינן ע"כ ול"נ לדברי הרי"ף והרמב"ם שרי נמי אפילו לגמור והא שלא הזכירו משום דסתמא היכא דלא קתני שלא יגמור משמע אפילו לגמור מהיכי תיתי לאסור ובעל ההשלמה שאוסר ס"ל דלחומרא עבדינן בכל הני בעיות וכדברי הרב ר' ירוחם וליתא אלא עיקר כדעת הרי"ף והרמב"ם:

סימן ג

דין דמכסין אפילו לבינים המונחים וסדורים לבנין ובארנו דהא דנותנין כלי תחת הדלף היינו דוקא בדלף הראוי לשתיי' או לרחיצה אבל אינו ראוי אסור ליתן ואם נתנו מטלטלין אגב מים המאוסים:

פיסקא ומכסין את הפירות אמר עולא אפי' אוירא דלבני פי' לבנים המונחים וסדורים לבנין ר' יצחק אמר אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל בשבת וכ' הרי"ף והרא"ש אחריו וזה לשונו וכבר בארנו במ' שבת דאין הלכה כר' יצחק ע"כ וכ' הטור וזה לשונו והרמב"ם כ' והוא שיהא הדלף ראוי לרחיצה ולא נהירא דהא דמוקי לה בגמ' הכי היינו דוקא לכ'

יצחק דאמר אין כדי ניטל אלא לצורך דבר הניטל בשבת ואין הלכה כמותו ע"כ ואני אומר על דבריו ולא נהירא ודברי הרמב"ם נהירין שהרי בפ' כירה אליבא דר' חסדא דפליג אדר"י אוקמינה לה נמי בדלף הראוי משום דאם אינו ראוי הוי מבטל כלי מהיכנו וכ"כ הר"ן וז"ל ומיהו דוקא בדלף הראוי דאי בשאינו ראוי אסור לתת כלי תחתיו שאסור לבטל כלי מהיכנו ע"כ ואע"פ שמתוך לשון הרמב"ם משמע דטעמא משום דאין עושין גרף של רעי שכ"כ אבל אם אין ראוי אין נותנין ואם א מותר לטלטלו אגב מים המאוסין שבו שאין עושין גרף של רעי לכתחילה ע"כ מ"מ אינו נגד הגמ' דתאמר אי הוי שרי גרף של רעי לכתחילה לא הוי מבטל כלי מהיכנו שהרי מותר ליטלו אח"כ לנערו ולשפוך לחוץ ומאחר דאין עושין גרף רעי לכתחילה א"כ כשאתה נותן הכלי תחתיו לא תעשה כדי להיות גרף ולהוציאו אלא שיעמוד לשם וא"כ הוי מבטל כלי מהיכנו ומהשתא אינו ק' אמאי מוקשה גמ' לר"י מהא דדלף מאחר דק' כמי לעולא והלא מבטל כלי מהיכנו וצריכי בע"כ לאוקמי בדלף הראוי משום דיש לדחות דאין קרוי מבטל כלי מהיכנו מאחר שמותר לטלטלו ולהוציאו אח"כ משום גרף ולא קים ליה כ"כ שאין עושין גרף של רעי לכתחילה אפילו במקום הפסד אבל לפי האמת דס"ל דאין עושין גרף רעי לכתחילה כלל מוקי גמ' בפ' כירה בדלף הראוי אפילו לרב חסדא והקאר"ו האריך בדברים שאין בהם ממש כאלו הרמב"ם הוציא טעם אחר מה שאינו בגמ' ואינו כן כמ"ש ולפי מ"ש נסתלקו ג"כ השגת הראב"ד שהשיג על הרמב"ם במה שתלה הטעם במה שאין עושין גרף רעי לכתחילה שאינו בגמ' וליתא שהכל טעם א' הוא כדפי' גם משמע לשם בהשגתו דאפי' בדלף הראוי שייך לומר שאין עושין גרף רעי לכתחילה א"ל במקום הפסד ואיני יודע למה מאחר שהוא דלף הראוי לו א"כ מותר להוציאו בכל ענין אפילו בלא טעמא דגרף וכן יראה מלשון התו' שכ' וז"ל שופך ושונה למה דס"ד דאיירי לעיל בדלף שאינו ראוי לו ק' היכי מטלטל ליה הא ה"ל ככלכלה והאבן בתוכה דאמרי' בסוף כירה דלית ביה ערי לא וי"ל דשרי משים דהוי כגרף של רעי וכן משמע מדאייתי ליה הכא ע"כ משמע להדיא דוקא דלף שאינו ראוי הוא דצ"ל דהוי גרף של רעי אבל דלף הראוי דהיינו צלולין הראוי לשתיית בהמה כפרש"י או ראוין לרחיצה אינו גרף של רעי ומ"ש התו' וכן משמע מדמייתי ליה הכא משמע דאף לעי מסקנה הוי גרף של רעי היינו הברייתא דקאמר שופך ושונה איירי אפילו בדלף שאינו ראוי משום גרף והיינו היכא שעבר ונתן כלי תחת הדלף או נתנו מבע"י:

סימן ד

דין מותר לעשות גרף של רעי לכתחילה במקום הפסד וג בארנו שלא יפריז אדם נגד רבו אפילו להחמיר ודין גרף של רעי ועביט של מי רגלים סותר להוציאם לאשפה וכשהוא מחזירו נותן בו מים ומחזירו ודוקא שמחזירו לצורך להוציא בו צואה או מי רגלים דאל"כ אסיר לטלטלו אפילו ע"י מים ודוקא שיהו המים ראוים לשתיית בהמה ואל"כ אסור להחזיר ע"י אותן מים:

בי רחיא דאביי דלוף עי' הדלף הי' נופל על הרחים שלו והיו עשוים בטיט ונימוחים מפני הגשמים ולא היה מספיק לכלים הצריכים לתת תחת הדלף אתא לקמיה דרבה א"ל זיל עייליה לפוריך להתם דלהוי כגרף של' רעי פי' שיהיו מאוסין הרחים לך להיות לפני מיטתך ואתה מותר לטלטלן ולהוציאן לחוץ לאשפה יתיב אביי וקא ק' ליה וכי עושין גרף של רעי לכתחילה אדהכי נפל בי רחיא דאביי אמר תיתי לי דעברי אדמר פי' תבאני זאת בשכרי על שעברתי על דברי כ' עי' יה"ר (שיהא) זה ההפסד בשכרי על שעברתי על דברי רבי ולא אענש במקום אחר ומכאן משמע שלא יפריז אדם על דברי רבו אפילו להחמיר כמ"ש במרובה גבי יהודא בן נקוסא שאמר מי הוא זה שמראה גדולה לפנינו כו' וכ' התו' וז"ל אע"ג דאמרי' לעיל ע' יום טוב דאין עושין גרף של רעי לכתחילה ס"ל לרבה דהכא שרי משום פסידא דבי רחיא או משום דלא מקרי לכתחילה כ"כ הכא כיון שהיו הגשמים כבר מדלפין בבית אין כ"כ לכתחילה כמו התם ע"כ והנה לשנויי קמא נתישב שפיר מה שאין נותנין כלי תחת הדלף שאינו ראוי דמתני' לא איירי שנותנין כלי תחת הדלף להצילו מן ההפסד אלא שלא יתלכלך הבית ומש"ה אין עושין גרף רעי לכתחילה אבל לאידך שנוייא דמשני מאחר שהדלף היה כבר א"כ אמאי אין נותנין לכתחילה תחת הדלף שאינו ראוי וא"ל דה"נ דשרי א"כ ק' מסוגיא דפ' כירה דמוקי דוקא בדלף הראוי לכ"ע וכדפי' לעיל והרא"ש בתשו' גבי חילוק המו' לה חילוק ביניהם בענין אחר דהא ודאי אסור לעשות גרף של רעי לכתחילה מיהו ה"מ כשעושה הגרף בידים כי ההיא דע"ב אבל כשהגרף נעשה מאיליו כי עובדא דרחיא שרי לעיולי לפוריא להתם ובהג"א כ"כ בשם התו' ולפ"ז מיושב נמי מה שאין נותנין כלי תחת הדלף באינו ראוי לפי שעושה גרף בכלי זה בידי' תו מסקינן אמר שמואל גרף של רעי ועביט של מי רגלים מותר להוציאן לאשפה וכשהוא מחזירו נותן בו מים ומחזירו סבור מיניה גרף של רעי אגב מנא אין בפ"ע לא שרי ליה להוציאו ת"ש דההוא עכברתא דאשתכח בי אספרמקי פי' בשמים דר' אשי א"ל ר' אשי נקטוה בצוציתי' פי' בזנבו ואפקו' מ"כ בדברי הקאר"ו וז"ל וכ' כ"י בנ"ז ח"א וכשהו' מחזירו פי' כשמחזירו לצורך להוציא בו

צואה או מי רגלים דאל"כ אסור לטלטלו שלא לצורך אפילו יש בתוכו מים דלא אמרו ככר אלא לגבי מת וכ"כ הגאון מהר"י אבוה"ב בשם הרשב"א וכ' שהרא"ש לא חילק בזה ונראה שיש להשיב כי כשאמרו כיכר או תינוק הוא לטלטל דבר שלא התירו לו הוצאה או הכנסה כגון גבי מת שהרי היה אסור לטלטלו כ"א ע"י כיכר או תינוק אבל בכאן כבר התירו משום גרף של רעי שהיה כאן בעיניו להוציא לאשפה ואם לא יתירו לו החזרה ע"י נתינת מים לא יוציאנו כדי שלא יפסיד את כליו כשיוציאם לאשפה ויניחם שם ע"כ ולא נהירא דלא מצינו שהתירו חכמים סופו משום תחילתו אלא כדי שלא ימנע משמחת יום טוב וחשבינן כצורך אוכל נפש וכן לעניין החזרת רטייה משום עבודה אבל לעניין גרף של רעי נהי שהתירו לו להקל להכניס כלי בית כדי שימאס בעיניו להוציאו אבל להקל ולהתיר אז להכניס משום תחילתו לא מצינו ואם מתחילה לא יוציאנו מה בכך אם יהיה קשה עליו הריח יצא למקום אחר עוד אם התירו לו משום תחילתו אפילו בלא מים נמי אלא עיקר כדברי הרשב"א ור"י כ' עוד שהק' הרשב"א מה הועיל בנתינת מים לתוכו והלא כשנותן אותן המים בגרף הם אינן ראוי' לכלום והאיך יטלטלו כלי מאוס מחמתן והמים חזרו להיות כעביט והשיב דחזי לבהמות ע"כ ולפ"ז היכא שנמאס הכלי כ"כ עד שלא יהו ראוין לבהמה אסור להחזירן:

סימן ה

דין מותר להכניס מטתו או כלי תשמישו למקום מאוס לגרום גרף של רעי כדי להוציאו ואפילו מסקום שאין שס דירתו ודוקא שיקבע שס מטתו או שלחנו אכל ישיבה גרידא לא חשיבא להוציא הגרף על ידה:

פסק כתב הרא"ש בתשו' גבי חילוקי המוקצה מותר להכניס מטתו או כלי תשמישו לגרם גרף להוציאו וכ' מהר"י קאר"ו מיהו משמע דקביעות ישיבה מיהו בעי כגון מטה לשכוב או שלחן לאכול אבל ישיבה גרידא לא חשיבא להוציא הגרף על ידי כך דא"ל קום פוק כיון דמעיקרא לא היה יושב שם ועכשיו נכנס דרך ארעי ושמעתי שהורה א' מחכמי הדור לאדם א' שנתח' חבית של צבע שלו והיה יוצא כל הצבע ונשפך לארץ שיקבע שם מטתו או שלחנו ואז יהא הצבע נמאסת בעיניו ויוצאנו משם בכלים והיינו מההוא עובדא דריחייא ויפה הורה אם היה בבית אבל אם היה בחצר נראה מדברי המ"מ שאסר שכ' בע' כ"ה וזה לשונו והמפרשים למדו ממעשה זה דבמקום הפסד אם יש שם דירה יכול לשום מטתו שם כדי שיהי' כגרף של לעי דמשמע דאם אינו בית דירה לא משום דמינכרא הערמתו והרא"ש כ' בתשו' בחילוקי המוקצה התירו לטלטל גרף של רעי וכו' וה"מ בבית אבל בחצר או במקום שאין אדם מקפיד עליו לא ואסור לעשות גרף של

רעי לכתחילה אבל אם הוא במקום שאדם מקפיד מותר להכניס מטתו או כלי תשמישו לגרום להיום גרף להוציאו ע"כ ומשמע במקום שאדם מקפיד דקאמר היינו שהוא בית דירה וכיוצא שדרך ב"א להקפיד שלא יהא שם גרף לפי שדרכו לדור שם אע"פ שעתה אין קביעתו שם מכניס אדם מטתו או כלי תשמישו וימאס בעיניו ויוציאנו אבל אם הוא מקום שאין אדם מקפיד כלום במקום שאינו בית דיכה כגון חצר וכיוצא בה שאין דרך ב"א להקפיד על גרף כשהוא שם לא שרי ליה להוציאו ע"י שיכניס שם מטתו דכיון שאינו בית דירה מינכרא הערמתו וכדמשמע מדברי המ"מ אלא שמצאתי בנוסחא אחרת כתב אבל אם הוא במקום שאין אדם מקפיד מותר להכניס מטתו ומוכיחין הדברים שזו היא נוסחא האמיתית דבמקום שאין אדם מקפיד הוא דצריך להכניס מטתו דאלו במקום שאדם מקפיד בלא הכנסת מטה נמי שרי להוציאו ואפשר שגם בדברי המ"מ צריך להגיה ואין במקום ואם כלומר דבמקום הפסד ואין שם דירה יכול לשום שם מטתו שאלו היה שם דירה אפילו לא היה שם הפסד דשרי ותו מה צריך לשום מטתו שם הא בלא"ה הוא מקום שמקפידין עליו ושרי וכך הם דברי הראב"ד בהשג' וכ' המ"מ שהם דברים ברורים ע"כ ויפה כתב ומ"מ נכאה שאם הכניס שם שלחנו צריך לאכול שם או לשכוב על מטתו אבל אינו כשאי להכניס שם מטתו או שלחנו כדי שיוציא הגרף שהכי נעשה מקום שראוי להקפיד עליו ואח"כ מיד יחזור ויוציא מטתו ושלחנו דאין זה מן הראוי דאין לך הערמה גדולה מזו:

סימן ו

דין דאין עולין באילן ביום טוב לא בלח ולא ביבש כמ"שכ בעירובין ושרשי אילן וקלחי כרוב הגבוהין מן הארץ ג' טפחים הן כאילן ואין משתמשין בהם ולא בעליהן ולהשען בברי מותר בתש אסור וצדדין אסורין וצדי צדדין מותרים צדדים הם הקנים הנעוצים באילן וגדי צדדים הוא סולם המונח על אותן קנים ואין רוכבין ע"ג בהמה ובארנו דמותר למסור בהמות לרועה מתא אבל לשאר כותי אסור שמא יעשו בהם מלאכה ואין שטין ע"פ המים:

מתני' כל שחייבים עליו משום שבות ומשום רשות ומשום מצוה בשבת חייבין עליו ביום טוב ואלו הן משום שבות לא עולין באילן ולא רוכבין ע"ג בהמה ולא שטין ע"פ המים ולא מספקין ולא מטפחין ולא מרקדין ואלו משום רשות לא דנין ולא מקדשין ולא חולצין ולא מיבמין ואלו משום מצוה לא מקדישין ולא מעריכין ולא מחרימין ולא מגביהין תרומות ומעשרות כל אלו ביום טוב אמרו ק"ו בשבת ואין ש יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד ומשנה זו צריכה ביאור שמתחילה אמר כל שחייבים עליו כו' בשבת

חייבים עליו ביום טוב וא"כ יליף יום טוב משבת ובסוף אמר איפכא כל אלו אמרו ביום טוב ק"ו בשבת ונ"ל שכך הצעת המשנה בתחילה תנא ר' שכל הדינים שהוסיפו חכמים וגזרו ביום טוב לא לקחו דינים אלו אלא משבת וכמו שקבלו שאסור בשבת כמו כן גזרו אותן גזירות ביום טוב ומונה והולך כולן ולבסוף המשנה אמר אע"פ שכל אותן הדינים לא נאמרו בשבת עצמו להדיא ועד לדבר שהרי במס' שבת לא נאמרו וע"ז משיב כל אלו ביום טוב אמרו וק"ו בשבת לכן לא הוצרכנו לשנות אותן דינין גבי שבת ומסיק לא עולין באילן גזירה שמא יתלוש וכ' הא"ז וזה לשונו שלא לעלות באילן לא לח ולא יבש ושרשי האילן וקלחי כרוב הגבוהין מן הארץ ג"ט ה"ה באילן ואין משתמשין בהם ולא בעליהן ולהשען בברי מותר בתש פי' חלש אסור אבל שימוש להשתמש באילן או בבהמה אפילו בברי אסור וצדדים אסורין דהיינו קנים הנעוצים באילן וצדדי צדדין מותרין דהיינו סולם המונח על אותן קנים וכל תשמישי אילן במחובר אסורין וכל המחובר לקרקע בפחות מג' כקרקע דמי ומותר להשתמש בו ע"כ והנה מ"ש בין לח בין יבש היינו בימות החמה אבל ביה"ג מותר ובסוף עירובין הוא מקומו ושם נאריך בזה אי"ה תו מסיק ולא רוכבין ע"ג בהמה שמא יחתוך זמורה להנהיגה וכ' הרי"ף והרא"ש אחריו וזה לשונו ירושלמי משום שהוא (מלוה) על שביתת בהמתו עכ"ל וכ' מהר"י קאר"ו ויש לתמוה כיון דק"ל דחי נושא את עצמו א"כ אינו מצווה שלא לרכוב ע"ג בהמתו ושמא י"ל שאע"פ שאינו מצווה על רכיבתו ע"ג בהמתו מ"מ כיון שהבהמה מצטערת ברכיבתו עליה הרי הוא עובר על שביתת בהמתו ע"כ ויפה כ' דא"ל שהאיסור הוא משום האוכף שהוא מיוחד לרכיבת בהמה הלא כתב המרדכי במי שהחשיך לו בדרך שאף האוכף אין בו חיוב לפי שהוא טפל לגבי אדם הרוכב ולא הוי משאוי ומ"מ אפשר לחוש כשירד מן הסוס דאז הוי האוכף יה ועובר משום שביתת בהמתו אעא כתב וז"ל מי שיש לו נער כותי כוכב על הבהמה בשבת כשמוליכה להשקותה א"ל למונעו שהרי חי נושא את עצמו אבל צריך למנעו שלא יתן למה בגדיו ולא שופ דבר ומדברי הירושלמי משמע להדיא דהאדם מצווה על שביתת בהמתו אפילו ביום טוב ומהשתא תמה אני על דברי מהר"י קאר"ו שהביא דברי ש"ל בסי' ש"ו שכ' וז"ל כתב רב האי גאון נשאל מהו ליתן הסוס או ערד או חמור לכותי שירעה אותן ויניחם אצלו והכותי רוכב עליו ועושה בהן צרכיו והשיב דכיון דשלא בשכירות נתן לו מותר ואם עושה בהן הכותי צרכיו אין עליו כלום דשלא מדעתו הוא עושה ואם רואה אותו מוחה בידו ואם נתנו לו קודם לחג א"ל אפילו למחות בידו ובלבד שלא יקבל שכירות מן הכותי עכ"ל וכ' עליו וז"ל ומ"ש ואם נתנה לו קודם לחג א"צ אפילו למחות בידו נראה שטעמו משום דס"ל דאין אדם מצווה על שביתת

בהמתו אלא בשבת אבל לא ביום טוב ע"כ וכבר הוכחנו מדברי הירושלמי דליתא גם לא מסתבר לחלק כלל לענין שביתת בהמתו שהוא דאורייתא בין יום טוב לשבת מאחר שאינו תלוי באוכל נפש גם עיקר הדין שכ' בש"ל בשם (ר"ה גאון ז"ל) להתיר בשבת מאחר שעושה הכותי מלאכה שלא מדעתו אין זה הטעם מספיק כאשר כתב' כבר בפ"ק דשבת סי' ע"ז שאין מועיל שום תנאי מה שמתנה עם הכות' שלא יעשה בה מלאכה כי אין סומכין על דבריו של כותי כלל אלא שיש לחלק ולומר מאחר שלא מסר לו הבהמה לידו בתורת שאלה או שכירה לעשות בה שום מלאכה כה"ג ליכא למיחש מידי שאם עושה בה הכותי מלאכה הוי שלא מדעתו ממש שהרי לא נמסרה הבהמה לידו לשום מלאכה אכן כ' בהגמ"ר דמ' קידושין שמותר למסור בהמה דקה לרועה אפילו בשבת עצמה ומשמע מדבריו דבהמה גסה אסור משום דחיישינן דילמא עביד בה מלאכה ע"כ ובספר הכלבו כ' נמי בשם כ"ה גאון ואסור ליה לבר ישראל למימסר חיותא לרועה כותי בשבת שמא יוציאנו חוץ לתחום דאמרי' אמרו עליו על ר"י הכהן שלא נמצא כתב ידו ביד כותי מעולם ע"כ ול"נ להכריע דרועה של מתא שהוא אומן לכך וזריז במלאכת לרעותו הבהמה ושלא לעשות בהן מלאכה אפילו בסוסים וחמורים כ"א ברכיבה בעלמא כדרך הרועים לתפוס שאר בהמות הצריכין להם למוסרן לבעלן או לפעמים שבורחין הבהמות וכדי להחזיר והחי נישא את עצמו ליכא למיחש שיעשה בה הרועה מלאכה ממש כי לא מרעי חזקתיה אבל ליתן לשאר כותי מן הסתם אסור אפילו לרעות אם הן בהמות שעושין בהן מלאכות והעולם נוהגין היתר בכל רועים היכא דליכא שאילה ושכירות כדברי כ"ה גאון דלעיל ויש להם על מי לסמוך ולא שטין ע"ע המים גזירה שמא יעשה הבית של שייטן פי' כלי של גומא שאורגים אותן ועושה כמין חבית ארוכה ולמדין בה לשוט והתו' כתב וז"ל וק' דהא תנן ואלו טהורין בכלי חרס טבלא שאין לה לבזבזן וחבית של שייטין אלמא דחרס הוא לכן נ"ל שהוא כלי חרס שאין לו פתח ומתוך כך אינו יכול להשתקע במים לפי שהמים אין יכולין לכנוס לתוכו ולכך צף ע"פ המים וזה לשון הא"ז ולא שטין ע"פ המים ואסור לאדם להשיט דבר ולהוליכו מאצלו ואסור לאדם להשיב דבר ולהביאו אצלו וקיסמא שע"פ המים להפצילו לכאן ולכאן כדי לנקות המים שיהיו יפין ביום טוב ע"כ ועיקר דין זה של שטו ורחיצה כתב' בע' כירה סי' י"א וסי' י"ד ולא מספקין כו' גזירה שמא יתקן כלי שיר פרש"י מספקין יד ע"י מטפחין כף על ירך וכ' עליו סהמ"ג וזה לשונו ובירושלמי לא משמע כן קאמר עליה לא מספקין סיפוק שהוא מחמתו כמה דאת אמר ויחר אף בלק אל בלעם ויספוק כפיו ולא מטפחין טפוח שהוא לרצונו משמע דשניהם על יד אלא שזה מחמתו וזה מרצונו וכיון דעושין להשמעת קול

גזרינן שמא יתקן כלי שיר ע"כ והרי"ף הביא עי' הירושלמי וכן הרא"ש אחריו ומה שאין הכרע בפי' יש לזהר בכולן ואין מרקדין איתא בירושלמי ר' זעירא ור' ירמי' בשם ר' הונא קיפוץ עוקר ב' רגליו כא' רוקד עוקר רגל א' ומניח א' תו גרסי' בירושלמי ר' יונה וחברים דחברים אמרי בין הכין בין הכין אסור ר' יונה אומר אחורי ידיהן שרי כדתניא דהוו סכין ביומיה דר' יונה והוי מטפחין אחורי ידיהן בשבת בהלולא דר"ש עבר ר"מ ושמע קליהון ואמר רבותינו הותרה השבת שמע ר' קליה אמר מי הוא שבא לרדותינו בתוך ביתינו שמע כ"מ קלא דר' וערק נפק בתריה מפרי עי' פוצעין אפרח רוחי' עי' כובעו מעל קדליה דר"מ אודק כ' מכוותי' וחמא קדליה דר"מ מאחוריה אמר לא זכיתי לתוכה אלא על דחמיתיה לקדליה דנ"מ מאחוריה ע"כ כן הביא הרי"ף והרא"ש וכ' ע"ז בסמ"ג משמע שמתיר כ' דבר זה ובמסכ' נידה משמע שיש לסמוך על דבריו משום דהוי שכיחי רבים גביה ומחדדין שמעתתי' ע"כ ונראה דהכא מאחר שקלסוה כ' לכ"מ כ"כ והי' כ"כ חשוב בעיניו עד שאמר שכל מה שהוא זכה למעלה ולחריפות יתר על חבירים לא היה אלא מחמת שראה כ"מ מאחוריו ואפ"ה לא חזר כ' מדבריו אלא ודאי קים ליה שכך הלכה שמותר וכ"כ הרמב"ם והאידנא מקילין הנשים בזה ואין כח בידינו למחות וכ"כ הריא"ז ז"ל ואע"פ שאמרו אין מטפחין ואין מספקין ואין מרקדים ואנו רואין היום שרבים פורצין בזה ע"ז אמרו חכמים הכח להם לישראל מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין הואיל וא"א לבטל המנהג שלהם ואפילו תוספ' של י"כ שהוא מן התורה לא היה כח בידי חכמים למחות באותן דאכלי ושתו עד אורתא כדלעיל בריש המביא והרמב"ם פסק סתמא ולספק כלאחר יד מותר ולא ידענא למה אי למד מהאי עובדא דר' דיו שנתיר בשמחת נשואין וכמו שהוא התיר בהלולא דברי' ולא בע"א כי יש לחלק בינייהו כמו שנכתו' לקמן וכתב הא"ז וז"ל כל משמיעי קול אסורים בשבת ודוקא כשמכוין להשמיע קול עכב לשמחה ומשמיע קול שאין מתכוין לשמחה כגון שמש המקשקש על הדלת להקיץ הקהל לב"ה וכיוצא בזה מותר וכותי המנגן בכלי שיר בנישואין שרי אפילו אם ישראל אומר לו ע"כ וזה לשון הטור כתב אבי"ה שמותר לומר לכותי לנגן בכלי שיר בחופות דאמירה לכותי במקום מצוה שרי ואין שמחת חתן וכלה בלא כלי שיר וכ"ש היא דאפילו ישראל אין בו איסור אלא משום גזירה ואין לאסור לאמור לכותי ע"כ ע"ש שנתן טעם להתיר משום דאמירה לכותי שרי במקו' מצוה אני כתבתי למעלה שאין להתיר אמירה לכותי אלא בדבר שהו' בעצמו דוחה שבת ע"כ ואני אומר מאחר שמצינו שהתיר ר' הקדוש לספק בלאחר יד אף שהיה קשה בעיני כ"מ שהיה גדול ממנו עד שאמר וכי הותר שבת ואפ"ה לא נמנע לעשות בשמחת נישואין ואמירה לכותי לא עדיף מיניה

להתיר בשמחת נישואין וכן ראיתי בתשובת אחרוני' שאפילו גדולי העולם הורו להתיר ומה שנהגו העולם היתר אף בלא שמחת נישואין גם ע"ז אני אומר הנח להם כו' ואע"פ שמתיר הרמב"ם לספק כלאחר יד היינו משום שהוא דרך שינוי אבל בע"א אסור שהכי כתב שאפי' להכות באצבע על הקרקע או על הלוח או אחת כנגד אחת כדרך המשוררי' או לקשקש האגוז לתינוק או לשחק בו בזוג כדי שישחק כ"ז וכיוצא בו אסור גזירה שמא יתקן כלי שיר ובת"ה כתב מהרא"י להתיר בגודל (ובאמה) שבאצבעותיו מדתנן בפ"ק דיומא בקש להתנמנם פרחי כהונה מבין לפניו באצבע צרדה וא"ל דשאני מקדש דלא גזרו ביה משום שבות דא"כ ה"ל לגמ' לאסוקי עלה דשרי מה"ט כדפי' בפ' א"ל הממונה אצירוף גחלים עכ"ד וכתב עליו מהר"י קאר"ו ותמיהני האיך סמך על דיוק כזה להתיר מה שאסר הרמב"ם להכות א' כנגד א' כדרך המשוררים ומשמע דהיינו להקיש באגודל ובאמה שבאצבעותיו שזהו דרך המשוררים וכמ"ש הוא ז"ל בפי' המשנה בפ"ק דיומא מכין באצבע צרדה הוא שיכה בגודל עם אצבע האמצע בכח והרבה עושין אותו ב"א בעת השמחה ויעשו בה תנועות עריבות ע"כ ויפה כתב ובודאי לא ראה דבריו שאין דרכו לחלוק על הקדמונים בלי ראיה גמורה וסיוע משאר מחברים והא דאין מרקדין כתב בסמ"ק דבחורים המתענגים במרוצתם ובקפיצתם מותר וכן לראות כל דבר שמתענגים בו שרי ע"כ (ומהררי"ק) כתב בשורש ט' בשם רבינו האי שביום ש"ת מותר לרקד בשעה שאומרים קילוסים לתורה דנהגו בו היתר משום כבוד התורה כיון דלית ביה משום שבות ע"כ ולפ"ז נמי שרי לרקד לנשואין משום כבוד חתן וכלה בעת הנשואין והוא כבוד המקום ונראה בעיני שנהגו להקל בכל אלה לפי מה שמסקינן בריש ע' המביא א"ל רבא ב"ר חנן לאביי תנן אין מטפחין ואין מספקין ואין מרקדין והאידנא דקא חזינא דקא עבדו הכי ולא אמרינן להו ולא מידי כו' ומסיק הנח להם לישראל מוטב שיהו שוגגין ולא יהא מזידין וכתב התו' וז"ל ומיהו לדידן שרי דדוקא בימיהן שהיו בקיאין לעשות כלי שירים שייך למיגזר אבל לדידן אין אנו בקיאין לעשות כלי שירים ולא שייך למיגזר ע"כ ואע"פ שכל שאר המחברים לא חילקו בין האידנא לימים ראשוני' מ"מ בצירוף טעמי מצוה יש לחלק ומה שמרקדין הבתולות אפילו בלא חינגא דמצוה הנח להם לסמוך על דבכי התו' כי כדאי הם לסמוך בפרט בדבר שלא ישמעו:

סימן ז

דין דאין דנין ואין מקדשין ואין מיבמין ואין חולצין ואין מגרשין בשבת א"ל במקום שיש לחוש שתזקוק ליבום ולכתחילה דוקא ע"י הבלעה שיקנה לה המקום שמונח בו הגט שלא יצטרך ליתן הגט לידה:

תו מסקינן בסוגיא ואלו הן משום רשות לא דנין והא מצוה קא עבד ל"צ דאיכא דעדיף מיניה ולא מקדשין והא מצוה קעביד ל"צ דאית ליה אשה ובנים לא חולצין ולא מיבמין והא מצוה קעביד ל"צ דאיכא גדול ומצוה בגדול ליבם וכולהו טעמא מאי גזירה שמא יכתוב עי' פס"ד לבע"ד ושטר אירוסין לקדושין ושטר חליצה לחולצות וכתובה ליבמה וכתב התו' ות"ל והא מלוה קעביד פ"ה וה"ל למחשבינהו בהדי אינך בסיפא ממצוה ומשני ל"צ בדאיכא דעדיף מיניה ולכך אינו מצוה כ"כ דומיא דהני דסיפא ולפ"ז יכול להיות דגם בדליכא דו מיניה אסור וכן עי' נמי לגבי לא מקדשין והא מצוה קא עביד כו' ומשני דאית ליה אשה ובנים משמע אפילו אין לו אשה ובנים מ"מ אסור וק' דאמרי' בע' ד"מ לפיכך אין דנין לא בע"ש ולא בעי"ט דהיכי ליעבוד לדייני במעלי שבת' ולקטליה בשבת אין רציחה דוחה שבת ולא משני משום דאין דכין משמע התם דבסנהדרין דבסתמא ליכא עדיף מינייהו שפיר דנין ויש לישב דניחא ליה לגמ' למימר טעמא לאסור מן התורה ולא לאסור אלא מדרבנן וכ"ת פי' דהא מצוה קא עביד ואמאי גזרו כו' ומשני ל"צ דאית ליה אשה ובנים אבל אם אין לו אשה ובנים מותר לקדש דמצוה קא עביד וק' דפ"ק דיומא גבי כ"ג מתקינין לו אשה אחרת פריך והכי קונין לו קניין בשבת ומשני אין שבות במקדש ולשני דשרי כיון דמצוה קא עביד דהא כיון שמתה אשתו מצוה לו לישא אשה אחרת ועוד קא עביד מצוה דכ' וכפר בעדו ובעד ביתו אלא ודאי י"ל כפ"ה ול"ק מההיא דסנהדרין דקאמר הכא טעמ' שמא יכתוב וכיון דישבו כבר בדין מעי"ט וכתבו דברי המזכין ודברי המחייבין מבע"י כדקאמר התם א"כ לא שייך למיגזר ועי"ל כפר"ת ול"ק מההיא דכ"ג דשמא חד מתרי טעמא נקט ע"כ ואין זה ישוב כלל דאיך שייך לומר חד מתרי טעמא נקט מאחר שאמר אין שבות במקדש הוי כאלו אמר להדיא הא במדינה אסור כמו כל שבות במקדש דבכל הגמ' כולו במדינה אסור ועוד מאחר שקורא אותו שבות א"כ חייבים עליו משום שבות אפילו הוא מצוה ואף שהירושלמי פליג על גמ' דידן דהתם ס"ל טעמא דאין מקדשין משום דקונה קנין בשבת והיינו משום מקח וממכר והכא מפ' וכולהו טעמא מאי גזירה שמא יכתוב מה בכך ס"ס בגוף הדין לא שמענו שחולקין ומהרא"ש פי' בבאורים שלו שתלוי דין זה השינוי הטעמים דלטעמא דאסרו משום מו"מ אסור בכל ענין לקדש דאיסור מו"מ לא מצינו שהותר שנאסר כבר במנין משא"כ בגזירת פרטיות שמא יכתוב וליתא דא"כ מאי דייקי התו' מהירושלמי לסתור דברי ר"ת מאחר שר"ת כתב לפי שיטת הגמ' שלנו אלא בודאי אין חילוק ומהרא"ש טעה בביאור הסמ"ג כאשר כבר כתב' בביאורי לסמ"ג ור"ת גופא בתשו' חזר מדבריו וכתב שאין לקדש כלל בשבת ומדוחק גדול התירו כבר לקדש בשבת ולא הורה כך הלכה למעשה וכ"ד הרי"ף

והרמב"ם שכ' הני דיני סתמא שאין דנין ומקדשין דמשמע בכל ענין והיכא שנמשכה החופה עד הלילה כתב' בריש' (פ"ק) דכתובות סי' ב' והלין שכונסין ארמלין שצריך לכונסה מבע"י שהביא התו' בשם הירושלמי כתבתי נמי לשם ולא מגרשין לא הזכיר במתני' אלא שהסמ"ג כתב וז"ל תו' מוסיף ולא מגרשין אמנם בפ' הזורק מוכח שהתירו לגרש בשבת במקום שיש לחוש שמא תזקק ליבם וז"ל הר"ן כלהו גזרה שמא יכתוב וכ"ש גירושין דלא סגי (בלא) כתיבה וצריך ג"כ שיהא נכתב בו ביום ומש"ה לא חש למתניי' ומיהו בתו' תנא ליה דאמרי' בע' הזורק גבי ש"מ דתקיף ליה עלמא טובא דשרי לגרש דוקא בש"מ הקילו שירא דשמא תזדקק ליבם אשתו וכדי שלא תטרוף דעתו עליו בריש הזורק גט כתב' שדעת' מחוור בעיני שאסר לטלטל הגט גם לגרש להדיא ולמסור הגט לידה דאוושא מילתא טפי ולא התירו אפילו בש"מ אלא שיקנה לה הבעל במקום שמונח בו הגט ותתגרש בו היכא דאפשר בהכי ואם אינו באפשר אז אינני חולק על הקדמונים שמתירין לגרש להדיא ע"ש ובריש פ' א' דיני ממונות כתבתי שאסור לדון אפילו בע"ש:

סימן ח

דין לא מקדישין ולא מעריכין ולא מחרימין ופיסוק צדקה מיתר ואין מפרישין תרומת ומעשרות וכלן שעשה בין שוגגין בין מזידין בין מוטעין מה שעשה עשוי ומי שעבר וקנה בשבת מקרקעי או מטלטלין אז הקנאתן הקנאה ומי שיקנה מידו קנין כשבת הקנין קיים וכותבי' אחר השבת ונותנים ומ"מ מי שקנה בשבת מכין אותו ומחמירין עליו הכל לפי הענין ודין להכריז על היין כשבת אסור ולהכריז על האבידה בשבת שרי:

תו מסקינן לא מקדישין ולא מעריכין ולא מחרימין גזירה משום מקח וממכר ותמה הר"ן בפ' שואל על פיסוק צדקה לעניים בשבת דהא תנן אין מקדשין ומצאתי בשם ר"ח שלא אסרו אלא להקדיש כלי ידוע משום דמחזי כמקח וממכר אבל לא אסרו (אלא) לחייב עצמו בדיבורו לגבוה ועדיין אין נוח לי דהא אין מעריכין לא כלי ידוע הוא ואפ"ה אסור ע"כ ואפשר לומר דערכי עלי דומה למו"מ לפי שצריך לחשוב שנותיו ופיסוק דמים הראוים כפי שקצבה התורה וז"ל הכל בו בשם גאון אח' דדוקא הקדש מזבח או דבדק הבית אסור שיוצא מרשות הדיוט לרשות גבוה ודומה למו"מ אבל עכשיו שנודרין להקדש או ס"ת או עטרה אד שמן למאור וכיוצא בהן מותר לפי שעדיין אין מיחדים שום דבר שיוצא מרשותו ואין דומה למו"מ ע"כ ומ"מ אין טעם זה מספיק אלא לקצוץ דמים לנדרים ולנדבות וכאשר כתב בהגהות מרדכי דאפי' לקצוץ דמים מותר לדבר מצוה אבל הכרזת השמש בפיסוק דמים מי שיתן יותר יהיה המצוה שלו כגון הוצאות הס"ת מן

ההיכל או עליית ס"ת או גלילה והדומה לו שהוא כעין מקח וממכר ממש וידוע שמו"מ אסור אפילו לדבר מצוה אם לא שיאמר דאין שייך מקח וממכר בדבר מצוה כי אם בחפץ הנקנה ובצירוף הטעם שכתוב הר"ן דאל"כ מ"ש מהא דאין מעריכין הוא כאלו פדה את נפשו וקנה את עצמו מן ההקדש וכ"ז אינו אלא ליישב המנהג בדוחק ודוקא קניית המצות אבל קניית מקומות בב"ה שהוא דבר שיש בו ממש וכן קניית האתרוגים אחר גמר מצותן מן הקהל אין לו היתר אבל המחוור בעיני כמו שנהגו חסידי האיסטריך מה שאדם מוצא בפיו אפי' לא גמר קנינו והשני שהוסיף בדמים נשארה המצוה בידו אפ"ה נותן לצדקה מה שכבר הוציא והיה בדעתו ליתן וא"כ הוי כקציצת דמים לצורך מצוה ולא דמי למו"מ כלל ובכה"ג שרי אפי' קניית מקומות ובתים מהצדקה וכל י"ש יזהר בזה כ' בדרשות מהרי"ל מה שנוהגין בקהילות להכריז כשיוצאין מב"ה ומודיע לעם שם האיש המוכר יין שידעו ביתו מי שירצה לקנות לא יעשה כן בליל שבת דנראה כמו"מ אלא יגיד שם האיש מבית לבית קודם שבת כשקורא לבא לב"ה ע"כ ואני מורה להכריז עליו קודם ברכו ואם שכח מלהכריז עליו עד אחר ברכו אז מכריז שיש לפלוני יין לקידוש מי שרוצה בו יבא ויקח ואל יזכיר סכום דמים ולהכריז על האבידה בשבת כתבתי בפ' אילו מציאות דשני ולא מגביהין תרומות ומעשרות ואפילו ליתנם לכהן בו ביום עי' דאיכא למימר לאו מוכח מילתא דלתקוני טבלא מכוין דאין ידוע שיהא הוא צריך לשיראין ורואין שמוליך תרומה לכהן ומחזי דכולא מלתא משום שמחת י"ט דכהן שצריך לה אפ"ה אסור וה"מ דטבלא מאתמול אבל פירי דטבילי' האידנא כגון העיסה לאפרושי מיכה חלה מפרישין ויהבינן לכהן והאידנא שאינן אלא נשרפין לא אלא מפרישין אותה ושורפין אותה בח"ה וכ' הרי"ף וז"ל יכו שלמי וכולן שעשו בין שוגגין בין אנוסין בין מזידין בין מוטעין מה שעשה עשוי בשבת וא"צל בי"ט וש"מ מאן דעבר ואקני בשבת מקרקעי או ממטלטלי הקנאתו הקנאה וכ"כ הרמב"ם בסוף הלכות מכירה המוכר או הנותן בשבת ואצ"ל בי"ט ואעפ"י שמכין אותו מעשיו קיימין וכן כל מי שקנה מידו בשבת הקנין קיים וכותבים לאחר השבת ונותנין ע"כ והמרדכי כ' בפ"ק דשבת דפסק ר"ג באחד שקנה סוס בשבת דצריך ללקות מכת מרדות ואם יעלו דמי מכירת הסוס על ידי לקיחתו שקלינן ויהבינן לעניים שלא יהא חוטא נשכר ואם אותו מקום פרוץ לענין שבת לעי מה שיראו יחמירו בו יותר ע"כ ומה שיש להקשות על הא דמגביהין תרומה כו' הא אתקצאי לבה"ש כת' בפ' כירה סי' ל"ד ונהי שתרומתו תרומה מ"מ תנן בתרומות שדינו כמבשל בשבת שוגג יאכל מזיד לא יאכל וכ"כ הר"ן ומיהו בסה"מ כ' היכא דקרא שם מבע"י שאני עתיד להפריש שרי לתקן אף בשבת מה שהוא לצורך שבת ולא מבעי' דמאי אפי' ודאי טבל

כדאית' בירושלמי דע' בתרא דדמאי וכ"כ המרדכי בשמו ומ"כ בהגה"ה דסמ"ג וז"ל פסק הר"ז בר פרץ מי שנשבע או קבל בחרם שלא ליתן דבר או למכור או ימחול לחובו או שאר דברים ועבר שבועתו ומכר ונתן אין במעשיו כלו' כדאי' בפ' האשה שנפלו כיון דאמר רבנן לא לתבן אי זבין לא הוי זביני ומסתמא אין אמירה דרבנן גדולה משבועתו וא"כ אין במעשיו כלום דע"י עצמו אבד כוחו וזכותו בנדר ובפ"ק דתמורה אמר אביי כל מלתא דאמור רבנן לא תעביד אי עביד מהני ורבא אמר לא מהני ושם מייתי פירכא טובא בין לאביי בין לרבא ומשני כולהו ואמר הלכתא כרבא לגבי אביי בר מיע"ל קג"ם ע"כ וצריך לחלק בין איסור שבת לשבועתו שאיבד כוחו וזכייתו ועוד שבת מצינו שהותרה ונדחה אצל חול משא"כ בשבועה:

סימן ט

דין דהא אמרינן אין בין י"ט לשכת אלא אוכל נפש בלבד לאו דוקא אלא היה מכשירין שא"א לעשותן מאתמול דהלכה כב"ה דמתני' דמשילין פירות בי"ט אבל לא בשבת מוקי רכ פפא כוותיה והכי ק"ל (א"ה הנה כ"ו לא היה כתוב בהעתק מ"מ הנלע"ד יוצא מהאי פיסקא כתבתי ג"א מר"ל:) פיסקא ואין בין י"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד ורמינהי משילין פירות בי"ט אבל לא בשבת א"ר פפא ל"ק הא ב"ש והא ב"ה דתנן בש"א אין מוציאין לא את הקטן ולא את הלולב ולא את הס"ת לר"ה וב"ה מתירין ושמעינן מהאי סוגיא דהכא איירי לענין שבות וכן מתני' דפ"ק דמגילה דאיירי לענין דאורייתא כולהון דלא כהלכתא כה"ל ואתי כב"ש ובלא"ה מסקינן בפ"ק אין בין שבת לי"ט אלא לענין א"נ הא לענין מכשירין שוין מתני' דלא כר"י ואנן ק"ל כר"י וז"ל הסמ"ג כ' בה"ג ואע"ג דסתם לן תכא כרבנן בפ"ק דמגילה אין בין י"ט לשבת אלא א"נ בלבד כיון דמותבינן לי' אמתני' דמשילין פירות דרך ארובה בי"ט לאין בין י"ט לשבת ומתרץ ר"פ דההיא דאין בין יום טוב לשבת כב"ש וההיא דמשילין כב"ה ס"ל וכן הלכה ע"כ:

סימן י

דין הבהמה והכלים אין אדם יכול להוליכן אלא למקום שהבעלים בעצמן יכולין לילך שם כפי מה שעירב אם יש בעיר רק רועה א' אפי' מסרו יו הבהמה בי"ט הרי היא כרגלי הרועה ואם יש ב' רועים בעיר ומסר לא' מהם בי"ט הרי היא כרגלי הבעלים:

מתני' הבהמה והכלים כרגלי הבעלים פי' אין אדם יכול להוליכה בי"ט אלא במקום שהבעלים יכולין לילך אם לא עירב יש לו אלפיים אמה לכל רוח העיר ואם עירב לצפון גם היא תלך לצפון ולא לדרום המוסר בהמתו לבנו או לרועה הרי אלו כרגליו כלים המיוחדין לאחד מן האחין שבבית הרי הן כרגליו ושאין מיוחדין למקום שכולם הולכין

מתני' דלא כר"ד דתני' ר' דוסא אמר ואמרי אבא שאול אמר הלוקח בהמה מחברו מעי"ט אעפ"י שלא מסרה לו אלא בי"ט הרי הוא כרגלי הלוקח והמוסר בהמה לרועה אע"פ שלא מסרה לו אלא בי"ט הרי הוא כרגלי הרועה אפ"ת ר"ד ול"ק כאן ברועה א' וכאן בב' רועים. דיקא כמי דמתני' אייריי בב' רועים דקתני לבנו או לרועה ש"מ א' רבב"ח אר' יוחנן הלכה כר"ד ע"כ הסוגי' והרי"ף כ' וז"ל המוסר בהמתו לבנו או לרועה וכו' אוקימנא בב' רועים דלא קנה א' מהם ולפיכך הרי אלו כרגליו אבל אם מסרה לרועה א' הכי הוא כרגלי הרועה ואפי' לא מסרה לו אלא בי"ט הרי היא כרגלי הרועה ע"כ וכ' עליו הר"ן וז"ל כראה מדברי הרי"ף ז"ל שהוא מפרש דכי אוקימנא מתני' בב' (רועים) והיינו שמסר אותו מעי"ט לשניה' ולא בירר דבריו ולמחר בירר ומסר שמירתה לא' מהם ולפיכך הרי הם כרגלי הבעלים אע"ג דק"ל דבדרבנן יש ברירה אפ"ה כיון שעדיין לא בירר למי ימסור שמירתה לא גמרה אדעתיה לאפוקי מרשותיה אבל רש"י ז"ל פי' דכל שאין בעיר אלא רועה א' כל בני העיר מעמידין בהמתן ברשותו ובקנייי שביתתו הלכך (דעתן) שלא תקנה הבהמה שביתתו אצלם אלא אצל הרועה ומתני' בב' רועים דלא ידעינין להי מינייהו הוי דעת בעלים הלכך הרי היא כרגלי הבעלים אם אינה אצל הרועה מבע"י ע"כ והרא"ש תפס פי' רש"י עיקר שכתב וז"ל מתני' בב' רועים דקתני לבנו או לרועה משמע שגם בנו גדול לרעות לאן אביו הלכך כל זמן שהבהמה ביד בעלים או שמסרה לאחד מהם בי"ט הכי כרגלי הבעלים דלא ידע מאתמול למי ימסרנה שתקנה אצלו שביתה בריית' דר' (דוסא] בשאין בעיר אלא רועה א' וכל הבהמות נמסרת לו לרעותן הלכך כולהו כרגליו ע"כ והרמב"ם כ' וז"ל המוסר בהמתו לבנו הרי היא כרגלי האב ופי' המ"מ שראייתו ממה דאמר דיקא נמי דקתני במתני' לבנו או לרועה וה"פ אא"ב בב' רועים אבל ברועה אחד קנה הרועה היינו דאיצטריך בנו להשמיעינו דאע"ג דהוא יחיד לא קנה לפי שדרך ב"א למסור כליהן וחפציהן לבניהן ואינן מחשיבן אותן כאלו הוציאן מרשותן אלא א"א דרועה דמתני' ברועה א' ל"ל למתני בנו פשיטא השתא ברועה דעלמא היא ברשות בעלים בבנו לכ"ש כנ"ל לדעת רבינו ויש עוד פי' אחר בזה שלא לחלק בין בנו לרועה ע"כ ול"נ לפירושי דאי הכי דייק הגמ' א"א דלא הוי מפרש אא"ב כו' אלא מסתמא כפשוטו הוא דבנו או לרועה היינו שני רועים:

סימן יא

דין כלים המיוחדים לא' מהאחים שבבית הרי הן כרגליו ושאינן מיוחדים הרי אלו במקום שכולן הולכין שאש עירוב אחד מהם לצפון והשאר לא עירבו הוא מעכב על ידם מלהוליכן לדרום אפי' פסיעה אחת והם מעכבין על ידו מלהוליך לצפון (רק) אלפיים

אמה שנים ששאלו חלוק זה לילך בו שחרית וזה לילך בו ערבית לא יוליכוהו אלא למקום ששניהם יכולין לילך שוש ואם עירב זה לסוף אלפיי' למזרח וזה לסוף אלפיים למערב לא יזיזוהו ממקומו ואם הניח כל א' עירובו לסוף אלף יכולין להוליכו כל א' אלף אמה מביתו עד מקום שנס חבירו יכול ילך שם:

מתני' כלים המיוחדין לא' מן האחים שבבית הרי הן כרגליו ושאינן מיוחדין הכי אלו כמקום שכולן הולכין פי' למקום שכולן יכולין לילך אבל אם עיכב א' מהן לצפון או לדרום והשאר לא עירבו הוא מעכב על ידם מלהוליכם לדרום אפילו פסיעה א' מפני חלקו והם מעכבים על ידו מלהוליכן לצפון אלא אלפיי' אמה שהן מותרין בהן ת"ר שנים ששאלו חלוק א' זה לילך בו שחרית לב"המ וזה לילך בו ערבית לבית המשתה זה עירב עליו לצפון פי' על מנת להוליך אותו חלוק לצפון וזה עירב עליו לדרום ושניהם לא הניחו עירובן אלא אלף אמה מן העיר זה שעירב עליו לצפון מהלך לצפון כרגלי מי שעירב עליו לדרום וזה שעירב עליו לדרום מהלך לדרום כרגלי מי שעיכב עליו לצפון ושניהם אינן יכולין לילך ולהוליכו אלא אלף אמה לכל צד ששניהם מותרין בהן ואם מצעו עליו את התחום פי' שערבו כל אחד בסוף אלפיי' אמה נמצא תחום שלהם ממוצע שהיא ד' אלפים ממזרח למערב וכן מצפון לדרום הרי אלו לא יזדעזעו ממקומן פי' לכל אדם יש לו ממקום שביתתו אלפיים אמה לכל כוח ואם הניחו עיכוב לסוף אלפיים אמה למזרח שמה קנה שביתתו ומשם יש לו אלפיים אמה לכל כוח נמצא שאין לו למערב ביתו אפי' אמה אחת אבל הניח עירובו סוף אלף אמה למזרח הפסיד אלף למערב הלכך אם הניח זה עירובו למזרח לסוף אלף וזה למערב לסוף אלף כל א' מהן מוליכו (מביתו) אלף אמה (עד מקום) שגם חברו יכול לילך:

סימן יב

דין שנים ולקחו חביות ובהמה כשותפות וחלקו בי"ט או בחביות כל א' יכול להוליך חלקו למקום שיכול לילך אבל חלק הבהמה אינו יכול שום א' מהם להוליך אלא למקום ששניהם יכולין לילך:

אתמר שני' שלקחו חביות ובהמה בשותפות רב אמר חביות מותרת א ובהמה אסורה ושמואל אמר אפילו חביות נמי אסורה ר"א חביות מותרת דקסבר יש ברירה ובהמה אסורה דינקי תחומין מהדדי כלום' כיון שהבהמה יונקין איבריה זה מזה נמצאו תחומין שלה כאלו הן מעורבין זה בזה ולא יתכן בהם ברירה ושמואל אמר אפי' חביות נמי אסורה דקסבר אין בכירה ואמרינן מאי הוי עלה ר' יוחנן אמר אין ברירה ושניהם אסורים וכ' אושעיא אמר יש ברירה ושניהם מותרין ואסיקנא דר' אושעיא אית ליה בכירה בדרבנן

אבל בדאורייתא לית ליה ואיפסיק הלכתא כר"א בההוא דקסבר דבדרבנן יש ברירה וקם ליה כב ור' אושעיא בחד שיטתה וכיון דקאי כר"א אשמעינ' דהלכ' כרב ולא בירר הר"ף ז"ל דבריו דהא בגמ' בעי מאי הוה עלה בעיקר מחלוקתם דפליגי בברירה ומסקינן דאמוראי אחריני נמי פליגי בבריכה והלכ' דיש בריכה בדרבנן ואכתי לא ידענא בבהמה דאסור כב משום יניקת תחומין אי הלכתא כוותיה דהא שתיק להו לר"כ ולרב אסי עי' שהקשו לו על טעם יניקת תחומין כו' ואיכא למימר דהודה להם כי לא מצא תשובה לדבריהם וחזר בו או דלמא לא חשש לדבריהם אבל לא חזר בו והרי"ף שפסק הלכה כרב ס"ל דלא חשש להם ובה"ע כ' דמסתברא כיון דלא אמר הלכ' כותיה דרב ש"מ דליתא לדרב ודר"א פליג עליה ולר"א אפי' בהמה מותרת וטעמא דרב משום דקא ינקי תחומים מהדדי לית' דהא שתיק רב וכן הלכ' וכ"כ הר"ז הלוי ז"ל ול"נ כדבריהם משום דקשיא לי אעיקר מחלוקות דפליג רב ושמואל בבריכה קאמר הגמ' מאי הוה עלה מאי קא מספקא ליה לגמ' הא ק"ל בכל הגמ' הלכ' כוותיה דרב באיסורי ועוד בכמה דוכתא פליגי תנאי בברירה ואמאי מייתי פלוגתא דאמוראי הלכך נראה דמאי הוה עלה קאי אמאי דאסר כב בבהמה משום יניקת תחומין ושתיק להו רב לדרב כהנא ורב אסי ופשיט ליה ממאי דפליגי כ"י ור"א בפלוגתא דרב ושמואל ולא פליגי אלא ביש ברירה או אין בכירה אבל אי יש ברירה תרווייהו שרי ולא אסרינן בהמה משום יניקת תחומין הלכך אמרינן הדר ביה כב ע"כ ואני אומר כמה לא חלי ולא מרגיש גברא דמרא סייעי' אלא אדרבה זו היא סיוע לדברי הרי"ף דבוודאי מה שמקשה הגמ' מאי הוה עלה תלוי במה שאסר רב בהמה ורב כהנא ול"א השיבו עליו ולא קאי אפלוגתיה דרב ושמואל וכמו שהוכיח הוא אבל לא כמו שפי' הוא דפשיט מכ"י וכ"א כו' לא נהירא כלל דהם לא פליגי אלא בברירה אבל בבהמה שמא כ"ע מודים דאסור משום דינק תחומין מהדדי אלא ה"פ מאחר דשתיק רב משמע דהכי קים ליה מרבותיו דבהמה אסורה ומ"ה לא חש לדבריהם אבל מ"מ הם הקשו שפיר לדבריו שמתיר חבית ואוסר בהמה מ"ש מאחר דס"ל דשרי חביות משום דאמרינן ברירה א"כ בהמה נמי ה"ל למישרי לאיסור מוקצה לא חששה כו' אלא בוודאי אי שמיע לך בהמה דאסירה בע"ב משום ברירה הוא וא"כ אפי' חביות נמי אסורה וא"כ שפיר עריך מאי הוה עלה מאחר דרב כהנא ור"א הוכיחו דאפי' חביות נמי אסורה א"כ יש לחוש לדבריהם שהרי דבריהם אין עליהם תשובה ע"כ פשיט דפליגי ביה בברירה כ"י ור"א והלכה כר"א לגבי ר"י כמו שמסיק לקמן להדיא דריש מר זוטרא הלכה כר"א א"כ ק"ל כרב דחביות שרי דלא אמרינן ברירה ובהמה בודאי אסורה שהרי לא חש לדבריהם להשיב להם מה שבקשו להתיר בהמה אלמא דהכי שמע ליה וכן הלכה גם המ"מ כתב

שהעלה הרשב"א שיש לחוש לדברי הרי"ף והרמב"ם והגאונים שסוברים חביות מותר ובהמה אסורה:

סימן יג

דין שור של פטם הרי הוא כרגלי הקונה ואפי' הקונה בא מעיר אחרת ע"י עירוב מוליכו למקומו וכן אם שחטו הפטם בי"ט אז הקונים מוליכין כל א' מנתו למקום שהוא הולך ושור של רועה הוא כרגלי אנשי אותה העור אבל אם בא א' מעיר אחרת ע"י עירוב וקונה אינו יכול להוליכה למקומו:

אמר שמואל שור של פטם הכי הוא כרגלי כל אדם פי' אפי' בן עיר אחרת שבא לכאן ע"י עיכוב מוליכו למקומו כיון דאורחי' לזבוני' מאתמול אוקמי' ברשותי' דמאן דאתי למחר וזבין ליה משום דה"ל כבור של עולי בבל דהוי כרגלי הממלא שור של רועה פי' כגון אדם שמגדל בהמות שלו ופעמים שמוכר מהן לשכיניו ומכיריו הכי הוא כרגלי אותה העיר דהיינו אלפיים אמה לכל כוח ואפי' עירוב רועה זה באלפיי' אמה לרוח א' אינו מעכב על א' מבני אותה העיר שלקחו הימנו ביום טוב מלהוליכו לרוח שכנגדו אלפיי' דמאתמול אוקמי ברשות בני העיר ולפי שרגילין ליקח הימנו אבל להיות כרגלי בכי אחרת שקנו ממנו לא דאין לרועה שם סוחר בהמות כמו פטם שיכירוהו בני עיר אחרת ליקח ממנו ומ"ה בני עיר אחרת שבאו לכאן ע"י עיכוב וקנאו אין מוציאין אותו חוץ לתחום בני העיר והא דאמרינן בשור של פטם שהוא כרגלי מי שקנאוהו אין חילוק בין קנאוהו חי בין שחטו הפטם ומכר הבשר לחתיכות שהיא כרגלי קוני החתיכות וכ"כ הרמב"ם וז"ל שור של רועה כרגלי אותה העיר ושור של פטם כרגלי מי שלקחו לשוחטו בי"ט מפני שדעת בעליו למוכרו לאנשים אחרים חוץ מאנשי אותה העיר מעני שהוא מפוטם והכל שומעין שמעו ובאי' לקנותו וכן אם שחטו בעליו בי"ט ומכר בשרו כל א' וא' מן הלוקחי' מוליך מכתו למקום שהוא הולך מפני שדעת בעליו כך הוא שיקחו ממנו אנשי עיירות אחרות ונמצא זה כבור של עולי בבל שהוא מסור לכ"ע ע"כ והמ"מ נמי כ' שם בתו' שחכמים עשו מפני תקנת הפטם וכן בשל רועה עשו כן מפני תקנת המוכרים והלוקחים ע"כ:

סימן יד

דין האשה ששאלה מחבירתה תבלין ומים ומלח הרי אין מוליכין אותן אלא למקום ששתיהן יכולין לילך שם שואל כלי מעי"ט אעפ"י שלא מסרו לו אלא בי"ט הרי הוא כרגלי השואל בי"ט הרי הוא כרגלי המשאיל אעפ"י שרגיל להשאיל לו הנחלת הוא כרגלי הבעלים והשלהבת כרגלי המדליק בה ודין גחלת של הקדש מועלין בו והשלהבת

אין מועלין ולא נהנין נחלת של ע"ז אסורה ושלהבת מותרת לגמרי המוציא נחלת לר"ה חיי' ושלהבת שהיתה דולקת ברה"י סמוך לה"ר ונפחה ונתקה והפריחה לר"ה פטור אבל אם הוציא בקיסום אעפ"י שאין בקיסום שעור או בחרס דשייף משחא ולית ביה שיעורא חייב המודר הנאה מחכירו אשור בנחלתו ומותר בשלהבתו (א"ה מ"ה נראה לעינים שיש כאן חסרון וכצ"ל השואל כלי מחכירו מעי"ט כרגלי השואל בי"ט כרגלי המשאיל האשה ששאלה כו' עד כר"י ומסיק בגמ' כו' ועיין עליו:) מתני' האשה ששאלה מחבירתה תבלין ומים ומלח לעיסתה הכי אלו כרגלי שתיהן וכ"י פוטר במים מפני שאין בה ממש ואין הלכה כנ"י ומסיק בגמ' מעי"ט כרגלי השואל פשיט' ל"צ אלא שלא מסרו לו אלא ביום טוב מסייע ליה לכ"י דאר"י השואל כלי מחבירו מעי"ט אעפ"י שלא נתנו לו אלא ביום טוב הכי הוא כרגליו תו מסיק בי"ט הרי הוא כרגלי המשאיל פשיט' ומשני אעפ"י דרגיל דשאיל מיניה מימר אמר דלמא משכח אינש מעלמא ושאיל מיניה פי' האי משאיל אמר כיון דלא אתי האי שואל (וקשאיל) ממני ולא אמר לי מידי בוודאי אינש אחרינא אשכח ושאיל מיניה תו שנינו במשנה הגחלת כרגלי הבעלים עי' שאם השאילה לאחר לא יוליכנה אלא כרגלי הבעלים והשלהבת בכ"מ פי' שאדם המדליק בה (מוליכה כרגליו) לעי שאין בה ממש שתקנה שביתה עם בעליה גחלת של הקדש מועלין בה והשלהבת לא נהנין ולא מועילין ת"כ ה' דברים נאמרו בגחלת משא"כ בשלהבת הגחלת כרגלי הבעלים והשלהבת בכ"מ גחלת של הקדש מועלין בה והשלהבת לא נהנין בה [ולאן] מועלין בה גחלת של ע"ז אסירה ושלהבת מותרת לגמרי ולא גזרו עליה לאסור לכתחילה כמו בשל הקדש משום דבלא"ה בדילי אינשי מינה משים דמאוס המוציא גחלת לכ"ה חייב שלהבת פטור ומפרש בגמ' דאדייה אדויי לכ"ה פי' כגון שהיתה דולקת ברה"י סמוך לכ"ה ונופח בידו ונתק שלהבת והפריחה לכ"ה והא דתניא המוציא שלהבת כ"ש חייב מוקי רב ששת כגון שהוציאה בקיסם ואיירי בקיסם דלית ביה שיעור להוצאת שבת דאי הוה בה שיעור הוי חייב בקיסום אפילו בלא שלהבת א"נ כדאביי דמוקי לה בחרס דשייפא מישחא ולית בה שיעורא בחרם להוצאות שבת וכדפרי' המודר הנאה מחבירו אסור בגחלתו ומותר בשלהבתו וכ' הרא"ש וז"ל ירושלמי מברכין על השלהבת ואין מברכין על הגחלת והא דאסרינן לברך בשלהבת של ע"ז ואע"ג דשרי משום שיש עמה גחלת ואעפ"י שאין הברכה אלא על השלהבת ע"כ ויפה כ' דבהכי מתיישב שפיר אמאי לא תני תנא דידן ששה דברים בגחלת וליחשב נמי הא דאין מברכין על גחלת ומברכין על שלהבת כדאי' בירושלמי וכן אית' בתו' אלא משום דלא תטעה לומר א"כ

מברכין כמי על שלהבת של ע"ז אפילו היא רבוצה ע"ג גחלת וז"א כמ"ש ומ"מ שמעינן מיניה דמותר להדליק כר מבית תפלות שלהם וראוי אפילו לברך:

סימן טו

דין בור של יחיד השואב מים ממנו הרי הם כרגלי הבעלים והינו בעל הבור ודוקא במכונסין ובור של אותה העיר הרי היא שרגלי אותה העיר שאם אנשי העיר לא עירבו וכל א' מוליך אלפיי' אמה לכל רוח ואיש נכרי שמילא מן הכור אינו מוליך אלא כרגלי אנשי העיר ואם עירב א' מן העיר לצפון וא' לדרום זה מוליך לרגליו וזה מוליך לרגליו ואם נכרי בא ומילא עצמו לא יזיזם ממקומם מילא א' מין העיר ונתן לו מוליכין כרגלי הממלא ובור של הפקר העומ' על אם הדר' הרי הם כרגלי הממלא הראשון ואם אותו הראשון השאיל לחבירו אינו מוליכו אלא למקום שהממלא הראשון יכול לילך שם ואם מילא לצורך חבירו משור של הפקר אז ג"כ כרגלי הממלא ואם מילא א' לחבירו מכור של שותפות הרי הם כרגלי מי שנתמלאו לו מתני' בור של יחיד פי' השואב מים ממנה הכי היא כרגלי היחיד ואין מוליכין את המים אלא כרגלי בה"ב ומוקי לה בגמ' במכונסין אבל בנובעין דניידו לא קנו שביתה כדלקמן ושל אותה העיר כרגלי אותה העיר פי' הר"ן כרגלי הממלא ראשון של אותה העיר דבירא דשותפא הוא לבני העיר כיון דבדרבנן יש ברירה נמצא שכשמלא זה ממנו הוברר הדבר שזה היה חלקו המגיעו משעה ראשונה ומיהו אם הממלא של עיר אחרת אינו מוליך אלא במקום שכל רגלי אותה העיר יכולין לילך ע"כ ודברים של טעם הם אלא שלשין המשנה כרגלי אותה העיר לא משמע הכי אלא משמע כפשוטו כבני העיר דהיינו אלפיי' אמה לכל רוח חוץ לעיבורא כמו שפרש"י וכ"כ הטור אכן המ"מ כ' בשם הרשב"א וז"ל הרי הן כרגלי אנשי אותה העיר ולפי' אנשי העיר אם לא עירבו כל א' מוליכן אלפיי' אמה לכל רוח נכרי שמילא מהם אינו מוליכן אלא כרגלי אנשי אותה עיר עירב א' מן העיר לצפון וא' לדרום זה מוליך לרגליו לצפון וזה מוליך לרגליו לדרום שבור זה כבור של שותפי' ויש ברירה אבל אם נכרי בא ומילא לעצמו לא יזיזם ממקומם לעי שהמים שבידו הרי הן של אנשי העיר והן מערבין התחומין זה בזה מילא א' מן העיר ונתן לו מוליכן כרגלי הממלא שהרי מחלקו מילא ונתן לו ויש מי שכ' דבור של אנשי העיר אין להם אלא אלפיי' אמה לכל כוח ואפילו עיכב א' לא יוליכם אלא אלפיי' אמה לכל כוח ואין דבר זה מחוור והראשון עיקר ע"כ ומאחר שכ' הרשב"א להדיא שאין זה מחוור אזלינין בתר' בפרט ואחר דק"ל דבדרבנן אמרינ' ברירה אפילו להקל ושל עולי בבל כרגלי הממלא פי' רש"י העשוי לעוברי דרכים באמצע הדרך ועשאום בני הגולה לשתותן בעלותן וז"ל הטור ושל הפקר העומד באמצע הדרך כרגלי

הממלא הראשין פי' לפירושי ואם השאיל לחבירו אינו מוליכן אלא למקום שהממלא ראשון יכול להוליכן וכ"כ רש"י תני' נהרות המושכין ומעיינות הנובעין הכי הן כרגלי כל אדם וכ' הרא"ש וז"ל ואפילו הן של יחיד דכיון דניידי לא קנו שביתא והן כרגלי הזוכה בהן תחילה ואין לפרש כרגלי כ"א כרגלי כל מי שהוא בידו עתה ואפי' מלאו אחר דהא בתו' בהך נהרות המושכין ומעיינות הנובעין קתני כרגלי הממלא וכרגלי כל אדם הכל א' הוא וכ"ז מפי' התו' כ"פ מי שהוצי' וכן עי' הר"ן ולא כדעת רש"י שחילק ביניהן וכ' הרמב"ם בפ"ה מהי"ט על הא דנהרות המושכין ואם היו באין מחוץ לתחום לתוך התחום ממלאין מהן בשבת ואצ"ל ביום טוב וכתב המ"מ עליו שלמד כן מהסוגי' שבפ' מי שהוצי' ולענין מטר היורד בשבת אם שרי או אסור משום מוקצה דהיינו נולד נראה דשרי ודינו כנהרות המושכין ומעיינות הנובעין ושריין אם באו מחוץ לתחום לתוך התחום כמו שכ' הרמב"ם וכ"כ בשה"ל בשם רב צמח גאון וז"ל מטר היורד בשבת וביום טוב אע"ג דמאתמול לא היו עבים מותר לרחוץ ולשתות דאסיקנא בע' מי שהוצי' מיא בעבים מינד ניידי ולא הוה מוקצה לומר שבאו מחוץ לתחום השתא דאתית להכי מיא דאקינוס מינד ניידי ושרו תנ"ה נהרות המושכין ומעיינות הנובעין הרי הם כרגלי כ"א ע"כ וגשמים היורדים בין ביום טוב ובין בעי"ט ק"ל כרבנן דהוי כחפצי הפקר ואין קונין שביתה אלא הן כרגלי כ"א חוץ מגשמים הסמוכין לעיר דהוי כרגלי בני העיר כדאי' בפ' מי שהוצי' וכ"ש לתוך העיר (עצמה) וע"ש סי' ק"א ומסקינן בסוגי' איתמר מילא ונתן לחבירו פי' משל בור של עולי בבל ר"נ אמר כרגלי מי שנתמלאו לו כב ששת אמר כרגלי הממלא במאי ק"מ מ"ס בירא דהפקרא הוא ומ"ס בירא דשותפי הוא איתיבי' רבא לר"נ הריני עליך חרם הנודר אסור פי' מי שהוטל עליו הנדר אסור להנות מזה שנדר הנדר דה"ק ממוני עליך הקדש הרי את עלי חרם הנודר אסור הריני עליך ואתה עלי שניהם אסורים זה בזה ומותרין בשל עולי בבל ואסורין בשל אותה עיר ואלו הן דברים של עולי בבל הר הבית הלשכות והעזרות ובור של אמצע הדרך ואלו הן של אותה העיר הרחבה ובית המרחץ ובה"כ וא"א בירא דשותפי הוא אמאי מותר והתנן השותפין שנדרו הנאה זה מזה אסורין ליכנס לחצר ומסיק אלא דכ"ע בירא דהפקירא הוא והכי במגביה מציאה לחבירו קא מפלגי מ"ס קנה מ"ש לא קנה ופרש"י ל"ג מגביה מציאה לחבירו קנה חבירו קא מפלגי ולא גרסי' מ"ש קנה חבירו כו' דא"כ קשיא דר"נ אדר"נ דאיבעי ליה לפרושי הכא דר"נ סבר קנה חבירו דאמר כרגלי מי שנתמלאו לו ובשנים אוחזין אמרינן ר"כ וכ"ת דאמרי תרווייהו המגביה מציאה לחבירו לא קלה חבירו אלא ה"ג במגביה מציאה לחבירו קא מפלגי ותו לא עי' במגביה מציאה לחבירו קמ"פ דכ"ע לא קנה חבירו

בהגבהתו של זה אלא אם קנה המגביה אם לא קנה פליגי ר"כ סבר לא קנה המגביה דלא אדעתיה למקני אלא מי שנתמלאו לו קנאם במשיכה כשיקבלם שבאו לרשותו ודעתו לקנות דכי אמרינן לא קנה חבירו כל זמן שהוא ביד המגביה אמרי' דיכול לומר אני אזכה בה לעצמי אבל משנתנה לו קנה דתנן התם ואם משנתנה לו אמר אני זכיתי בה תחילה לא אמר כלום ור"ש סבר קנה המגביה תחילה ומידו קבלם זה הלכך כרגלי הממלא ואית דגרסי כמ"ש בספרים ומפרשים הכי ל"נ סבר קנה חבירו משנתן לו ורב ששת סבר לא (קנה) חבירו אלא המגביה ע"כ והתו' כ' וז"ל אומר כ"ת דיש לקיים גירס' הספרי' וה"פ מ"ס המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו דהיינו ר"ש ולכך קאמר כרגלי הממלא דמאיזה טעם אמרינ' המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו דמיגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה והואיל ואתו מכחו דין הוא שיהא כרגלי הממלא ר"נ ס"ל לא קנה חבירו והשתא ניחא ההיא דב"מ דגם הוא לא קנה דלא נתכוין לקנות וא"כ הרי הן הפקר כל זמן שלא באו לידי מי שנתמלאו לו ולכשבאו יזכה מן ההפקר לפיכך הן כרגליו ע"כ וז"ל הר"ן ולפי פי' הנכון ק"ל כר"ש דאמר כרגלי הממלא וכמ"ש בחידושי ולפיכך לא הביא הרי"ף זכרונו לברכה בהל' פלוגת' דר"נ ור"ש וכ' משנתינו כפי' כ"ת דבור של עולי בבל כרגלי הממלא דמשמע דבין לעצמו ובין לאחר הרי הן לעולם כרגלי הממלא אבל לפי שיטת רש"י ז"ל נקטינן כר"נ דאמר כרגלי מי שנתמלאו לו ע"כ פי' לדבריו ואע"ג דרש"י עי' דתרווייהו ס"ל המגביה מציאה לחבירו, לא קנה חבירו ואנו ק"ל דקנה וא"כ האי סוגיא לאו אליבא דהלכ' הוא מ"מ ל"ק מידי דהא לר"כ ס"ל לא קנה חבירו מ"מ הוי כרגלי מי שנתמלאו לו מאחר שמגביה ג"כ לא קנה ואף כ"ש הוי מודי ליה אי הוה ס"ל המגביה לא קנה א"כ כ"ש אליבא דהלכ' דק"ל המגביה מציאה לחבירו שקנה חבירו דהוי כרגלי מי שנתמלאו לו לשיטת רש"י אבל מ"מ כתב הוא שהכריע בחדושיו כגר' הספרי' וכפי' ר"ת והוא הנכון וכ"כ הרא"ש לקיים גי' הספרי' וכדי שתהא הלכה כר"ש לפי שמצינו בסדר תנאים ואמוראים שהלכה כר"נ בדיני וכר"ש באיסורא ומסתמא נמי שכן הוא דעת הרמב"ם שהשמיט דין זה וכתב סתמא כרגלי הממלא וכן עיקר ולפ"ז אם היה בור של ב' שותפין מילא אחד לחבירו שהוא כרגלי מי שנתמלאו לו מאחר שקנה חבירו כדין בלאו טעמא מגו דזכי לנפשיה כו' כמו שעי' כ"ת א"כ כ"ע מודו לסברת רש"י מאחר דקנה חבירו (דבוודאי) הוי כרגלי מי שנתמלאו לו וזה נראה בעיני פשוט אע"פ שלא הזכירו המחברים:

סימן טז

דין מי שהן פירותיו בעיר אחרת וערבו בני אותה העיר לבוא לכאן לא יביאו לו מפירותיו הואיל והוא לא עירב ואם עירב הוא פירותיו כמוהו יכול לילך שם להביאן עמו מי שזימן אורחים מעיר אחרת ובאו ע"י עירוב לא יוליכו עמהם ממה שיתן לפניהם בעה"ב אא"כ זיכה לחם מעי"ט ע"י אחר המפקיד פירות אצל חבירו אם קיבל עליו שמירת' הרי הם כרגלי הנפקד והמפקיד ואם ייחד לו קרן זויות הרי הס כרגלי המפקיד:

מתני' מי שהיה פירותיו בעיר אחרת וערבו בני אותה העיר להביא אצלו לא יביאו לו מפירותיו הואיל והוא לא עיכוב לשם דהכל כרגלי הבעלים ואם עירב הוא עי' ללכת שם א"כ פירותיו כמוהו ומותר להם להביאם מי שזימן אצלו אורחים לא יוליכו בידם מנות עי' לאחר סעודה להביא לביתם לסעודות הלילה אא"כ זיכה להם מנותיהם מעי"ט על ידי אחר ומסיק איתמר המפקיד פירותיו אצל חבירו רב אמר כמי שהופקד אצלו ושמואל אמר כרגלי המפקיד וכתב הרא"ש וזה לשונו והלכ' כרב באיסורי ודוקא כשקיבל עליו שמירה אבל יחד לו קרן זויות הרי הן כרגלי המפקיד ע"כ וכ"כ הר"ן וכתב עוד וזה לשונו ומיהו איכו שאין מוליכין הפירות אלא למקום שהמפקיד והנפקד יכולין לילך ע"כ וכתב מהר"י קאר"ו שהם מפרשים כרגלי מי שהופקדו אצלו אף כרגלי מי שהופקדו אצלו קאמר ואין לזה הכרע גם כל המחברים לא פירשו הכי וגם הלשון דחוק והנכון בעיני שאותו מ"ד סבר דמספק' לן בפלוגת' דרב ושמואל הלכה כדברי מי אם כדברי רב דק"ל כוותיה באיסור' או כשמואל משום דסתמא דמתני' דמקשה מינה לרב כוותיה דשמואל משמע כפשיטה ולרב צריכין לאדחוקי ולתרוצי דמיירי בייחד לו קרן זויות ולשמואל א"צ לאדחוקי גם בגמ' מייתי מתניו' טובא לתיובתא עליה דרב ומתרצי להו בדוחק ואפשר שלזה נתכוון הרי"ף שהשמיט פלוגת' דרב ושמואל משום שדעתו לפסיק כוותיה דשמואל והביא המשנה כצורתה דמשמע כוותיה דשמואל שהרי מקשה מינה לרב ומתרץ בייחד לה קרן זויות וממילא כשלא כתב הרי"ף דמיירי מתני' בייחד לה קרן זווית בודאי כוותיה דשמואל הוא ומאחר שבזה נסתפק אותו מ"ד שהזכיר הר"ן לומר הלכה כדברי מי משה"ה כתב לחומרא שאין מוליכין פירות אלא למקום ששניהם יכולין לילך שם ומ"מ בייחד לו קרן זויות דווקא כרגלי המפקיד דהא אף רב מודה לזה מ"כ בהג"א וזה לשונו וכלי שבא מחוץ לתחום מותר לטלטלו ובלבד בד' אמות פי' כשהן בשדה מאחר דקנו שביתה במקומן א"כ הוי דינו כיוצא חוץ לתחום דאין לו אלא ד' אמות אבל היכא שבאו לתוך העיר חשבינן כל העיר כד' אמות ושרי לטלטלן כדין האדם שמותר להלוך כל העיר ואין חילוק בין כלים בין פירות ואם הוציאן ישראל חוץ לתחום

יש אוסרין אפילו לישראל אחר ובריש ע' מי שהוצי' נאריך בזה אי"ה וע"ל בע' א"צ סי' ט':

סימן יז

דין דקיימא לן כר"ש במוקצה כין בשבת בין ביום טוב ובהמות שרועות חוץ לתחום ובאות ולנות תוך התחום מותר לשוחטן ביום טוב ואם אינן באות ללון בכל לילה תוך התחום אסור לשוחטן דבמוקצה כזה אפילו ר"ש מודה:

מתני' אין משקין ושוחטין את המדבריות אבל משקין ושוחטין את הבייתות ואלו הן הבייתות הלנות בעיר מדבריות הלנות באמר פי' באגי ומסיק ל"ל למימר משקין ושוחטין מילתא אגב אורחי' קמ"ל דלשקי אינש בהמתו והדר לישחוט משום סירכא דמשכא שתהא נוחה להפשיטה ופי' שהוא נדבק יותר מדאי בבשר ת"ר אלו הן המדבריות ואלו הן בייתות מדבריות כל שיוצאין בפסח ורועות באפר ונכנסו פי' לישוב ברביעה ראשונה דהיינו במרחשוון ואלו הן בייתות כל שיוצאין ורועות חוץ לתחום ולנות בתוך התחום כ' אומר אילו ואילו בייתות הן אלא אלו הן המדבריות כל שיוצאות ורועות באפר ואין נכנסין בישוב לא בימות החמה ולא בימות הגשמים ומי אית ליה לכ' מוקצה והא בעי מינה כ"ש בר רבי מרבי פצעילי תמרה עי' כגון תמרים שאין מתבשלות באילן לעולם (וגודרין) אותן מן האילן ועושין להן חותלת שהן כלי כפות תמרים וכונסין אותן לתוכן ומתבשלות לר"ש מהו לאכול מהן ביום טוב א"ל אין מוקצה לר"ש אלא גרוגרות וצימוקין בלבד אבע"א ה"כ כגרוגרות וצימוקים דמו ואב"א לדבריו דר"ש קאמר וליה לא ס"ל ואב"א לדבריהם דרבנן קאמר להו לדידי אין מוקצה אלא לדידכו אודו לי מיהת היכא דיוצאות ורועות בפסח ונכנסות ברביעה ראשונה דבייתות הן ואמרי ליה רבנן לא מדבריות הן ע"כ הסוגי' וכ' הרי"ף וז"ל אשכחן לרבוותא דפסקו בהא מילתא לקולא ואמי דס"ל כר"ש דלית ליה מוקצה וכדאמר כ"נ עז לחלבה וכחל לגיזתה ותרנגולת לביצתה ותורי דרדיא ותמרי דעסקא פלוגת' דר"י וכ"ש דר"י אסור וכ"ש שרי וקאמרי דהלכ' כר"ש ואנן לא ס"ל הכי דכי אתמר הלכה כר"ש לענין שבת אתמר והא דאמר כ"נ עז לחלבא ורחל לגיזתה פי' לא קא פסיק כ"נ הלכה כחד מינייהו היא אלא ה"ק פלוגת' דר"י ור"ש וכיון דק"ל דבשבת ס"ל כר"ש דלית ליה מוקצה ובי"ט כר"י ממילא שמעינן דה"מ כגון עז לחלבה וכחל לגיזתה וכו' דכולהו ביום טוב אסירי ומילי דחזי מנהון למיכל מינה בשבת כגון תמרי דעיסקא שרי למיכל מינה בשבת כו' והאריך וקצרתי והקשה עליה הרז"ה ב"המ ל' הואיל ובשבת שרי אית לן למישרי בי"ט דהא אמרינן במכילתי' פ' יום טוב גבי מטבילין אדם בשבת דכיון דבשבת שרי משום דלא מחזי כמתקן דנראה כמיקר

אף בי"כ נמי נהי דליכא למיתלי כמיקר משום דרחיצה אסורה בי"כ אפ"ה שרי דליכא (מידי) דבשבת שרי ובי"כ אסור וק"ו הדברים השתא טבילה דמיתסרא מדינא בי"כ שרינן משום דבשבת שרי ק"ו למוקצה שמותר ביום טוב מן הדין שאין ראוי לאוסרו משום די"ט קיל ואתי לזלזולי ביה והואיל ובשבת שרי כו' וכ' הר"ן די"ל דכי אמרי ליכא מידי דבשבת שרי ובי"ט אסור ה"מ בשבת ויה"כ שדינם שוה וקדושה א' להם ולא אתי לזלזולי ביה אבל ביום טוב משום דאתי לזלזולי ביה לא ראוי להשוו' אותו לשבת והכי מצינו שמחלקין ביניהם שהכי אמרו מניחין כר ע"ג דקל בשבת ואין מניחין ע"ג דקל בי"ט ולפיכך כל מוקצה אע"פ שהוא מותר בשבת אסור בי"ט ע"כ וכ"ד הרמב"ם דבי"ט ק"ל כר"י אכן כ"ת וכל שותי מימיו כולהו ס"ל דאין חילוק בין שבת וי"ט לענין מוקצה וכ"ד רש"י שכ' לעיל אמתני' דאין סומכין את הקדרה בבקעת דק"ל כר"ש אף ביום טוב וכ"ד בה"ג שנדחק לפרש הא דדרש רבא לעיל בפ' המביא לא תכנס אשה לדיר בית העצים ליטול מהן אוד דאסור משום תיקון מנא כי היכי דלהוי אליבא דהלכ' דהא ק"ל כר"ש דשני מוקצה אף ביום טוב וכדפי' לעיל סי' ט"ו ודברי ר"ת וסיעותיו (שכיר) וראייתם ברורה מדקאמר בשלהי מסכ' שבת ואף לוי סבר הלכה כר"י כי הא דלוי כי הוו מייתי טריפת' לקמיה ביום טוב לא הוי חזי ליה אלא אקילקלת' דאמר דלמא לא מתכשרא ואפילו לכלבים לא חזיא אלמא שאין חילוק בין יום טוב לשבת ותו קאמר התם ואף כ"י סבל הלכה כר"ש ומי אמר כ"י הכי והאמר ר"י הלכה כסתם משנה ותנן אין מבקעין עצים מן הקורות ולא מן הקורה שנשברה ביום טוב אלמא סתמא דגמ' לא מפליג בין שבת לי"ט ולא אשכחן דמפליג אלא כ"כ נדחק לחלק להעמיד אוקימת' דידיה אבל לשאר אמוראים א"ל לחלק שלא חיישינן למאי דאמר בפ"ק מכדי מאן סתמא למתני' כ' מ"ש בשבת דסתם לן כר"ש ומ"ש ביום טוב דסתם לן תנא כר"י דבכמה דוכתיה חזינן דפליגי סתמא אהדדי וכן הסכי' הרא"ש לדבריהם הכא ובסוף מסכ' שבת וכ"פ הס"ת והסמ"ג וכן עיקר ולענין פסק הלכת דמדבריות כתב נמי הרי"ף וז"ל ולענין ביתות מדברית נמי הכי ס"ל כסתם מתני' וכדפי' ת"ק דברייתא דאמר אלו הן מדבריות כל שיוצאות בפסח ורועות ונכנסות ברביעה בייתות שיוצאות ורועות חוץ לתחום ובאות ולנות בתוך התחום וכ' דקאמר אלו ואלו בייתות הן לית הלכ' כוותיה דק"ל הלכה כר' אלא גבי חבירו אבל גבי רבים לא והוה להו מדבריות דאינן באות ולנות בתוך התחום מוקצה דלאו דעתייהו עלייהו דהא אין באות בתוך התחום וכ' עליו הרא"ש וזה לשונו ובה"ג כתב מוקצה דרבנן וכיון דאיכא תרי לישנא חד דאית ליה מוקצה לר"ש במדביות וחד דלית ליה עבדינן לקולא ושוחטין את המדבריות וכ"ע רב האי עכ"ד ובה"ע כתב דאף לר"ש אסירי

כיון דבחד לישנא קאמר בגמי דר"ש מודו בהו דכגרוגרות וצמוקין דמו אזלינן לחומרא ע"כ ול"נ מאחר דק"ל הלכה כסתם משנה בכל דוכתא אם לא דפריש להדיא דמתני' יחידאה היא וק"ל כמי כר"ש דשרי מוקצה בין בשבת בין ביום טוב א"כ ק"ל כהאי לישנא קמא דא"א דהני מדבריות נמי כגרוגרות וצמוקין דמו ואסור אף לר"ש וממילא הלכ' כת"ק כמ"ש הרי"ף ומ"ה אין שוחטין ומשקין כל שיוצאות בפסח ורועות ונכנסות ברביעה והטור כתב בזה"ל אין שוחטין המדבריות ולא משקין אותן השקאה שלצורך שחיטה שדרך להשקות הבהמה קודם שחיטה כדי להפריד בין העור ובין הבשר אבל שאר השקאה שרי להשקותה ומדבריות היינו שרועות חוץ לתחום ואינן באין ללון בתוך התחום ע"כ. וכ"כ הרמב"ם ואין לפרש שלעולם אינן באות ללון בתוך התחום דא"כ הוי עסקי כר' לגבי ת"ק וזהו ליתא וכמ"ש הרי"ף לעיל אלא ה"ק שאינן באות ללון כל יום ויום בתוך התחום כמו בהמות שלנו היינו כדברי ת"ק דלא שרי בייתות אלא הני שיוצאות ורועות חוץ לתחום ובאות ולנות בתוך התחום תמיד כעין שלנו הלא"ה לא הוי בייתות ומ"ש מדבריות שיוצאות בפסח ונכנסו ברביעה לאו דוקא דהכי בעינן אלא שכך דרכן של בהמות אותן שאין לנות בתוך התחום תמיד כבייתות שלנו רגילין שלא להכניסן אלא ברביעה:

סימן יח

דין הא דמסרינן בהמות מדבריות דוקא של ישראל אבל כותי שהביא לצורך כותי או בעיר שרובה כותי' ואפי' בשתם מותרת ואם הביא לצורך ישראל וידוע שלנו חוץ לתחום אסור לשחוט ואם ספק אם היו חוץ לתחום או לא מותרות בהמות הידועות ללון חוץ לתחום ונמצאו בעיר ביום טוב שני מותרות:

פסק כתב הר"ן כי אמרינן דאסירי משום מוקצה ה"מ בבהמות של ישראל אבל של כותי לית בהו משום מוקצה דהא אמרינן בירושלמי דאין הכותי צריך הכן ומיהו יש לחוש אם באו בשביל ישראל ע"כ וכתב מהר"י קאר"ו שמצא כתב בא"ח וז"ל כ' הרשב"א כבר בארנו שהמוקצה מד"ס והולכין בספיקו להקל לפיכך כותי שהביא בהמה במקולין אפילו באו לצורך ישראל אם ידוע שלנות חוץ לתחום אסורות ואם ספק מותרות ואם הביאם לצורך הכותי או אפי' סתם בעיר שרובה כותי' מותר שכל המביא לצורך הרוב מביא בהמות הידועות ללון חוץ לתחום ונמצאו בעיר ביום טוב שני אני אומר שמא מבערב הכניסם וחוץ לחומה לנו ומותרות וכ"ש השחוטים בבוקר (שחזקה) מבערב הכניסם לתוך התחום ולא ראיתי לאחד מרבותי שחששו לזה:

סימן יט

דין דבנולד קיל כר"י דאסור וכן מוקצה מחמת איסור אפילו דלא דחי' בידים אסור בי"ט דווקא:

פסק כתב הרא"ש וז"ל ובה"ג פסק כר"ש במוקצה ביום טוב אבל בנולד פוסק כר"י והביא ראיה מלעיל פ' המביא דדריש רבא אשה לא תכנס לבית העצים ליטול אוד וכו' ואינה ראיה דרבא לטעמיה דאפילו בשאר מוקצה דלאו נולד ס"ל כר"י כדמוכח בסוף נוטל אבל אנן דק"ל כר"ש במוקצה ה"ה בנולד ומיהו כ"ת דייק משמואל דבשלהי שבת סובר כר"ש ואפ"ה קאמר בס"פ נוטל דלא הוה מטלטל גרעיני תמרה אלא אגב ריפתא ואינה ראיה משמואל דמחמיר על עצמו היה כאביי ורבא דהתם בההיא שמעת' תדע דהא פסיק שמואל בהדיא בנולד כר"ש בספ"ק בשבת גבי שמן של בזכין כדפי' התם דמיירי כשזב בשבת דקאי אהא דאיירי לעיל בטעינ' (לקורת) בית הבד אלא ודאי מחמיר על עצמו היה ועוד דר"י פסק אף בנולד כר"ש כדדייק בשלהי שבת מההיא דעצמות וקליפין ועוד דקדק ר"ת דנולד אסור מסתמא דגמ' דפ' נוטל דאוסר לטלטולי גרעיני דתמרא פרסייתא וא"ל משום דאף לבהמה לא חזיין דבפ' ב"מ מוכח דחזו לבהמה אלא ודאי משום נולד הוא דאסור והא דפריך בסוף כירה אמלתא דר"י ומדר"נ דמאן דלית ליה מוקצה לית ליה כולד לא ק"ל הכי והוי מצי לשנויי התם דלא ק"ל ולא חשש תדע דבלא"ה הו מצי לשנויי' דכ"י אסור ביצה משום פירות הנושרין ואפילו לטלטול כדמוכח לעיל גבי אושפזיכני' דר' אדא בר אהבא אליבא דר"י קיימא התם וכ"ח כתב הכי מיהו שמעינן מכל מידי דחזי ליה לאינש דעתיה עילויה והא דאר"נ עז לחלבה כו' באנו למחלוקת דר"י וכ"ש הא בהדיא ק"ל כר"ש ואע"ג דביום טוב ק"ל כר"י ה"מ כגון נולד ומוקצה מחמת איסור וכיוצא בו אבל הנהו כולהו שרי ביום טוב וכ"כ בה"ע ז"ל ע"כ והנה מ"ש דר"י אוסר בילה משום עירות הנושרין צ"ל משים משקין שזבו וכן ר"י גופא מוקי טעמא דביצה בריש מכילתא משום משקין שזבו וכן אי' בתו' דכירה כהאי לישנא משום משקין שזבו והרא"ש לא דק כולי האי ולענין עסק הלכה צ"ע אי ס"ל להרא"ש כדברי ר"ח שהרי תביאו באחרונה וביום טוב ק"ל בנולד אסור כר"י דאסור אי נימא מאחר שהביא באחרונה ראייה לדברי ה"ג ולא סתר דבריהם א"כ ס"ל כוותייהו דבנולד ק"ל כר"י דאסור אפילו בשבת ובמ"ש הסמ"ג וא"ל א"ב למה הביא דברי ר"ח איכא למימר כדי להרויח מדבריו דאפילו מוקצה מחמת איסור אסור ביום טוב אף דבשבת ק"ל כר"ש דאפילו מוקצה מחמת איסור שרי אי לאו דדחי' בידי' וכמ"ש בפ' כירה סי' ל"א אכן בש"ע נוטל משמע להדיא דס"ל הרא"ש דאף נולד שרי שכ' אהא דמסיק דגרעיני דפרסיית' שמואל מטלטלן אגב ריפתא והכא

אגב לקנא דמיא כו' והך סוגיא כר"י ואנן ק"ל כר"ש דלית ליה מוקצה ושרי לטלטלינהו והרי"ף שהביא הא דשמואל אע"ג דק"ל כר"ש דלית ליה מוקצה ושרי לטלטלינהו כדי לאשמועינן דאדם חשוב מבעי ליה לאחמורי אנפשיה וכ"ע הטור להדיא בהלכ' שבת סי' ש"ח וזה לשונו גרעיני תמרי מותר לטלטלן ומ"מ אדם חשוב צריך להחמיר על עצמו שלא לטלטלן אלא דכך שינוי ע"כ ואני אומר דדברי ה"ג וסיעתו שמחלקין בין נולד למוקצה הוא עיקר ומה שדחה הרא"ש ראייתו מהא דדריש רבא כו' משום דאזיל לטעמיה כו' סימא גדולת היא בעיני וכי חשוב ה"ג ור"ת ור"י כקטלי קני באגמא בעיני הרא"ש לומר שלא ידעו סוגיא דשמעת' דמסיק להדיא פ' נוטל דרבא לטעמיה ועוד הלא בע' נוטל בגופא דשמעתא דמסיק דרבא לטעמיה כו' פי' התו' בשם ה"ג דטעמא דאוד משום תיקון מנא ולא פירשו משום מוקצה ואע"פ שמסיק להדיא דרבא לטעמיה כו' אלא בודאי כדי לאוקמא אליבא דהלכ' וא"כ ה"ה אוד שנשבר נמי צריכה לאוקמיה אליבא דהלב ומשום נולד וכמו שעי' לעיל בע' המביא ומה שדחה נמי הא דס"פ נוטל הא דשמואל משום דהחמיר על עצמו היה אין בזה (כדי) לדחות אלא שלא להביא ראייה מדברי שמואל אבל ראיי' ר"ת שהביא מסתמא דשמעתא דמסיק התם להדיא הני תמרי דארמייתי שרי לטלטלינהו והואיל וחזיין אגב אמן ודפרסייתא אסור אלמא דסתמא דגמ' פסק שאסורין לטלטטלן אע"ג דק"ל כר"ש במוקצה אלא ודאי בנולד ק"ל כר"י דאסור וראיי' זו הביא נמי הסמ"ג ולית נגר ובר נגר דלדחי האי ראיי' ומ"מ אין לאסור ג"כ מדברי כ"ח דמוקצה מחמת איסור אסור ביום טוב אפי' היכא דלא דחי' בידי' כי דברי כ"ח ברוב דברי קבלה הן וגם מאחר שהרבה מן הגאונים דס"ל דמוקצה מחמת איסור לחוד ק"ל כר"י דאסור אפילו בשבת א"כ ביום טוב לב"ה ק"ל כוותיה לסיוע סברת הרי"ף והרמב"ם דס"ל אפילו בכל מוקצה דעלמא קי"ל כר"י ביום טוב דאסור:

סליק